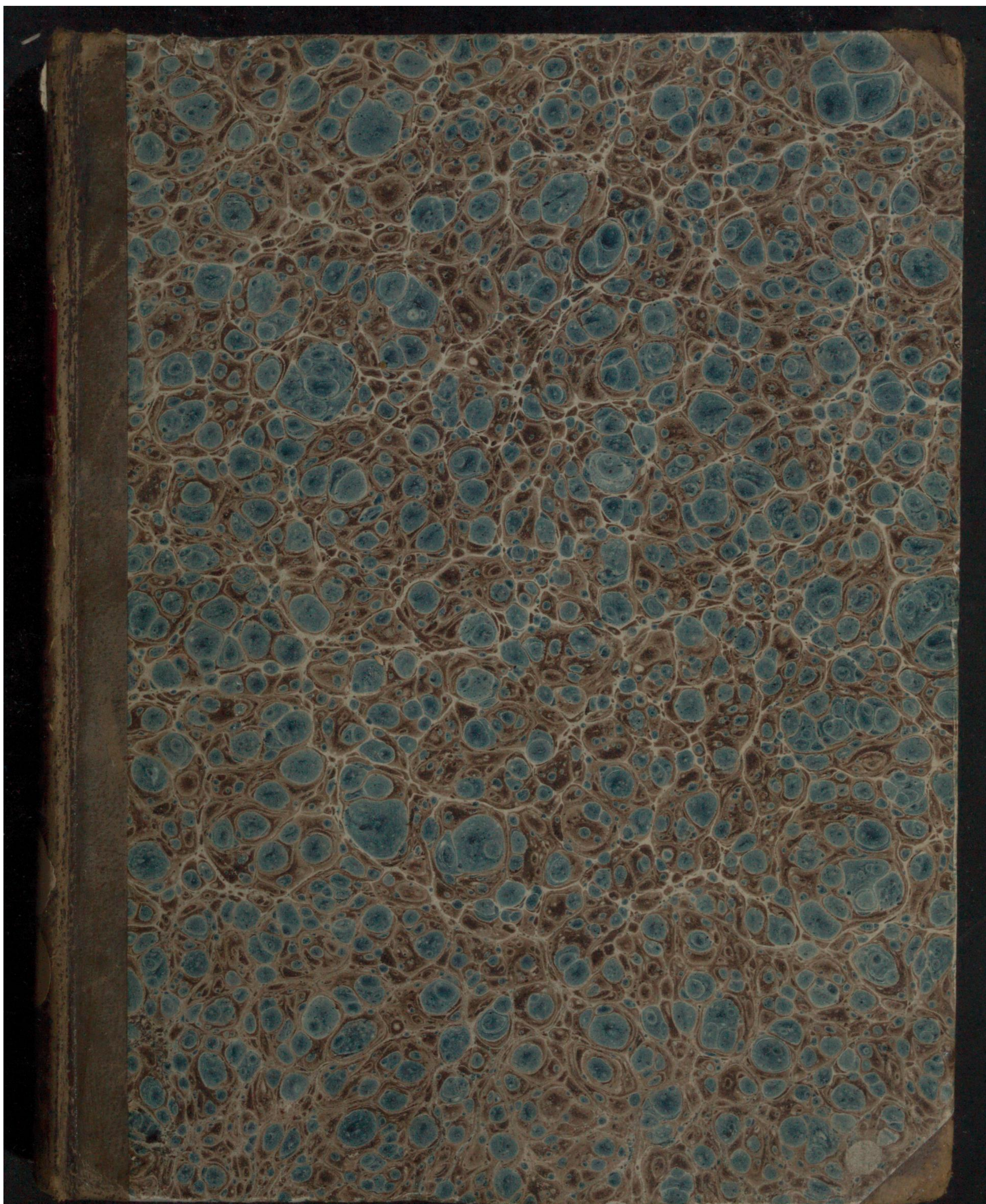
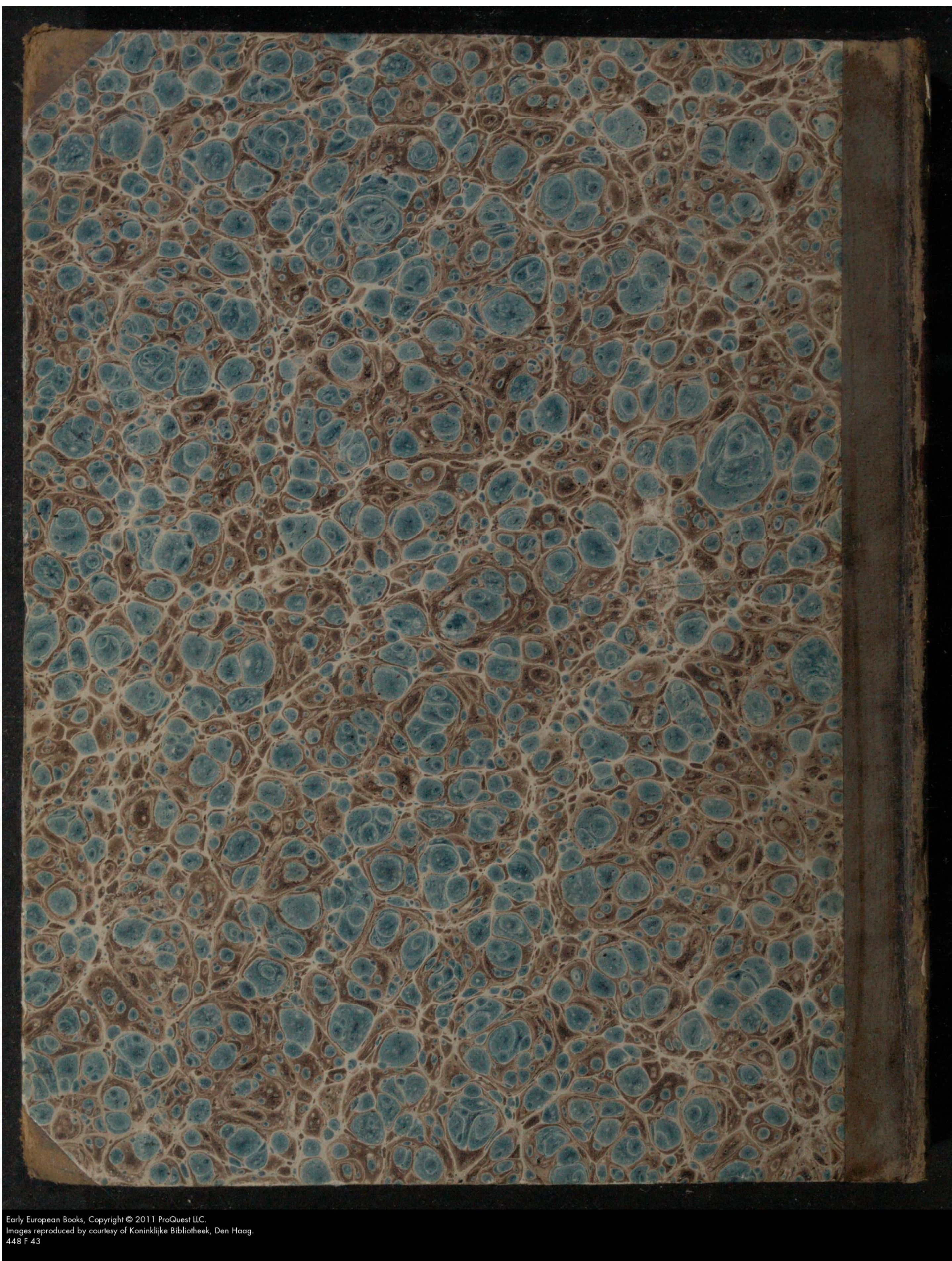
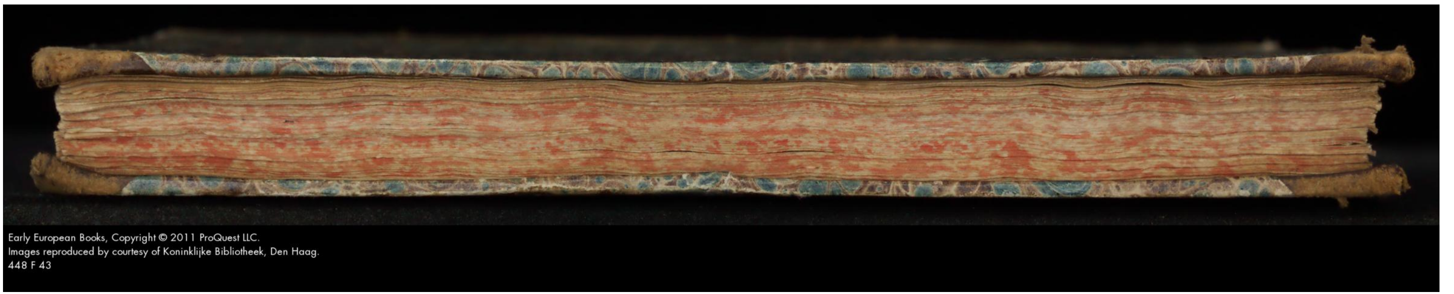

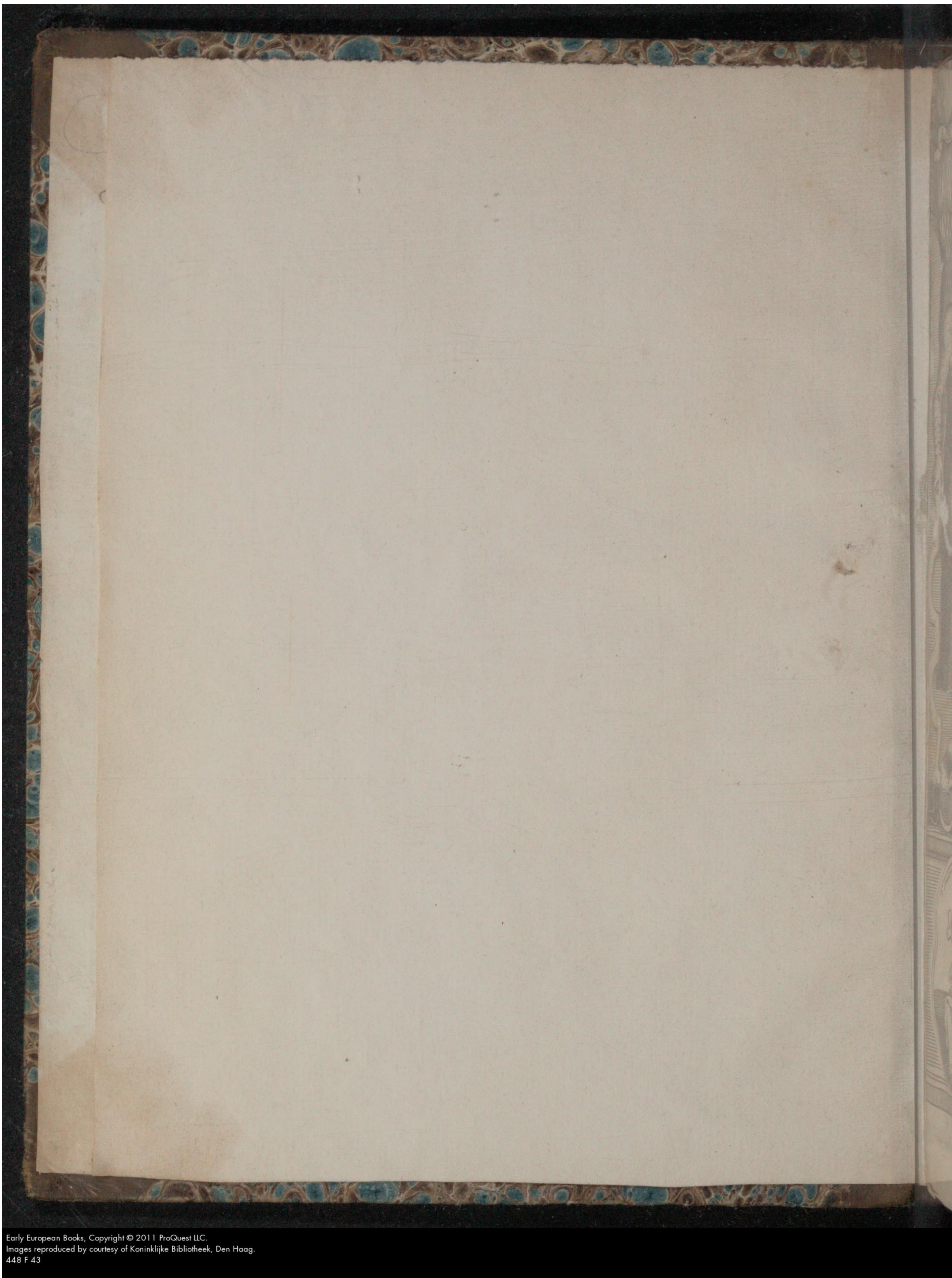

448
SANDIJS
VOIJAGIEN
F
43

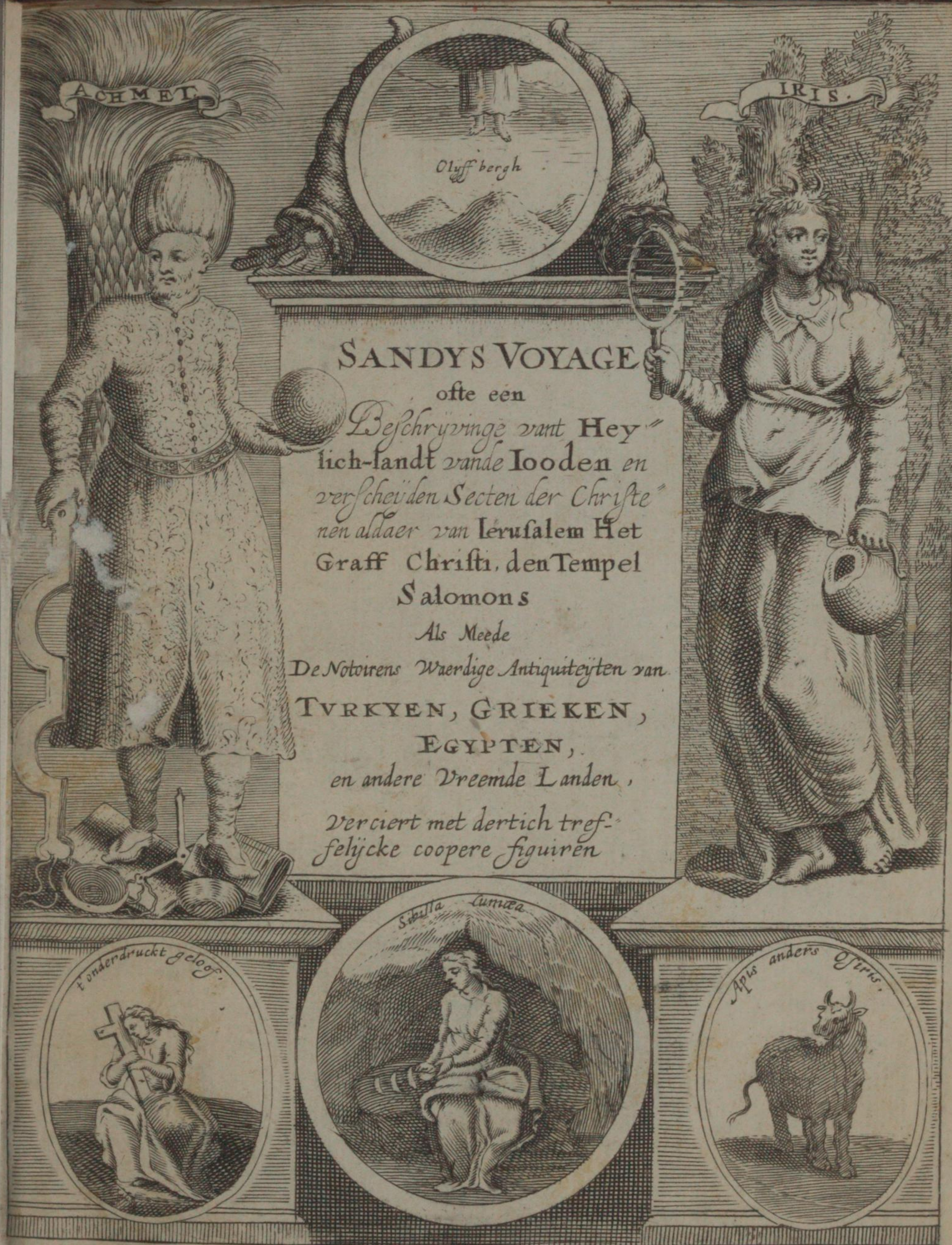

ACHMET.
IRIS.
Olyff bergh
SANDYS VOYAGE
ofte een
Beschryvinge vant Hey-
lich-landt vande Iooden en
verscheÿden Secten der Christe-
nen aldaer van Ierusalem Het
Graff Christi, den Tempel
Salomons
Als Meede
De Notoirens Waerdige Antiquiteyten van
TVRKYEN, GRIEKEN,
EGYPTEN,
en andere Vreemde Landen,
Verciert met dertich tref-
felÿcke coopere figuiren
Sibilla Cumæa
t'onderdruckt geloof.
Apis anders Osiris.
't Amsterdam by BALTIS BOECHOLT Anno 1665,

SANDYS VOYAGIEN,

Behelsende

Een Historie van de Oorspronckelijcke ende tegenwoordige Standt des Turcksen Rijcks: hare Wetten/ Regeeringh/ Politie/ Krijghs-macht/ Hoven van Justitie/ ende Koophandel.

Als mede,

Van Egypten; d'Antiquiteyt, verborgene Characteren, Ordinantien, Costuymen, Discipline, ende Religie der Egyptenaren:

Neffens

Een beschrijvinge van het H. Landt; van de Ioden ende verscheydene Secten der Christenen aldaer; van Ierusalem, het Graf Christi, den Tempel Salomons, nevens andere noterens weerdige Antiquiteyten.

EYNDELYCK,

Italien beschreven met hare nabuerighe Eylanden; als Cyprus/ Creta/ Malta/ Sicilia/ de Eolische Eylanden; van Roomen/ Venetien/ Napels/ Syracusa/ Mesena/ Etna/ Scylla/ en Charybdis/ &c.

Uyt 't Engels vertaelt door J. G.

Verciert met 30. treffelijcke kopere Figueren.

t'AMSTERDAM,

By BALTES BOECKHOLT, Boeckverkooper woonende op de hoeck van de Niesel, 1665.

SANDYS VOYAGIEN,

Gedaen door

Europa, Asia en Africa.

Aen-gevangen Anno 1610.

Het eerste Boeck.

Yn Reyse door Vranckrijck begost ick by na op de selfde tijdt doen Hendrick de 4. by daegh op de straten van de voornaemste Stadt soo moordadigh wierdt om-gebracht/ van een slecht Persoon; te kennen gevende / datter niemant soo verachtelijck is/ die sijn eygen leven veracht / of hy is. Meester van een anders. Triumphen wierden door Uyt-vaerden geturbeert / ende der menschen herten waren met angstige sorgen bevrucht. De Princen van den bloede waren onrustigh/ d'On-edele tot Factien genegen: die van de Religie wierden dagelijcks gedreyght/ en over nacht bevangen met de Jalousie des Massacrerens: ondertusschen worden eenige Compagnien Soldaten in de Stadt geleyt / om alle muyteryen te stuyten.

Vranckrijck sal ick voor-by gaen / ende de naest gelegene plaetsen van Italien laten berusten; alsoose dagelijcks besichtight / ende van veelen wijdloopigh verhaelt worden. Van Venetien dan sal ick mijn Voyagie aenvangen; van waer ick mijn af-scheyt nam op den 20. Augusti 1610. Twee dagen daer na raeckten wy te Novigno / een Stadt van Istria / sorterende onder de Venetianen / gelegen hoogh op een Bergh / niet onvruchtbaer van Olyven; de Haven is bequaem en voorsien van een Casteel / die na Venetien willen nemen alhier een Loots-man / om te veyliger te mogen raecken binnen Malamocco. De Stadt is arm (gelijck d'andere daer ontrent) ter oorsaecke van het naburige Venetien/ zijnde omtrent 20. Engelse mijlen daer van daen / welcke den algemeynen handel naer haer treckt; alsoo sy alle Negotie elders door de gantsche diepte verbieden / het Landt daer aen grensende is berghachtich en woest: Echter evenwel vermaert / wegen het treffelijck Marmor-steen / daer de Venetiaensche Palleysen so mede verciert zijn. d'Eene Bergh genoemt Monte Majore / d'andere drie overtreffende / is eerst door de Zee-vaert ontdeckt: overvloeyende met rare en verre-gehaelde medicamenten. Men seght dat die van Istria gesproten zijn / van de Colchers / een volck dat van Eta af-geveerdight was / om d'Argonauten t'achtervolgen. Haer Hooft-stadt wort genoemt Capo d'Istria / voor desen Justinopolis / van Justinianus den stichter.

Dese

Olim ingens decus Hesperiæ, Lux addita terræ, Eridani cujus proluit unda pedes. Nunc vix nomen habet, Lethoque informe Cadaver, & famulu Sordens Hadria putret æquis. Translatum est alio imperium, titulique vetusti ecce noves ditat prisca ruina lares: dira tamen frustra facias Fortunà superbos: discite quam valeant sceptra manere diu. Nunc agitur melius meares: secura timoris

Dese Zee (nu de Baey van Venetien) wiert voor desen genoemt de Hadriatische
Zee / van Hadria / een vermaerde Stadt / gesticht van de Thuscanen / aen de mont
van Eridanus. Hier van heeft den aldaer-geboorene Keyser Hadrianus sijn naem
ontleent / dese Baey scheydet Italien van Illyrien / grensende Oost-waerts met
de Middellandtsche Zee / omtrent het hooft van Otranto / 700. mijlen in de leng-
te / ende 140. in de breete / aen Italien weynighe Havens (waer van Ancona /
Brundusium / ende Ottanto / de principaelste / en by na eenighste zijn) verleenen-
de / maer veel aen de tegen-over-gelegene Strant / nevens menighten van Eylan-
den / een onstuymige en ontrouwe Zee / schielijck van baren op-swellende ende ra-
sende ; maer insonderheyt met een Zuyde wint ; maer vreeslijcker is de Noorder /
slaende tegen de Haven-loose Strant. De Venetianen zijn Heeren van dese Zee /
maer niet sonder met den Paus over hoop te leggen.

Op Hemelvaerts-dagh wort den Hertogh vergeselschapt zijnde met de treffe-
lijckste van de Signeury derwaerts gevoert in een triumphale Galey / heerlijck en
deftigh vergult: Boven is een ruymte (onder welcke dat sy roeyen) soo langh en
breedt als de Galley selfs is: na het achter ent / een hooge Stoel ofte Throon / de
andere plaetsen zijnde met Sit-bancken beset / daer hy sich op een solemnele manier
aen de Zee verlooft: bevestight door een Ringh daer in geworpen / zijnde de Trou-
penningh / en een teecken van onderdanigheyt. Dese Ceremonie nam haren aen-
vangh van dien Zee-slagh / gevochten en gewonnen van de Venetianen / onder het
beleydt van Sebastiaen Zani / teghen d'Armade van Frederick Barbarossa / in de
questie van Paus Alexander de derde / de welcke sijn gramschap ontvluchteden in
het habijt van een Kock / naer Venetien trock / en aldaer in het Liefde-Klooster
een langhe tijdt vermomt gingh woonen. Zani met des Keysers Soon trium-
phantelijck weder-keerende / quam hem den Paus te gemoet / hem aldus groeten-
de. Neemt hier / o Zani / desen gouden Ringh / schenckt se aen de Zee / ende ver-
bintse aen u : een Ceremonie die tot op heden van u / ende uwe Naekomelingen on-
derhouden sal worden: op dat de Nakomelingen mogen weten hoe dat ghy de heer-
schappye des selfs door uwe Mannelijcke kloeckmoedigheyt hebt bekomen / ende
die u onderdanigh gemaeckt / als een Vrouw haren Man. Doch de Zee-roovers
hier omtrent strijcken in dese Souvereynheyt wel de grootste helft / welcke uyt de
bloohertigheyt van verscheydene sulcken kloeckmoedigheyt scheppen / dat dickmaels
een kleyn Fregat niet schroomen sal een kloecken Fluyt aen te tasten : Ja / sommi-
ge van haer en sullen niet eens slagh derven leveren / maer loopen aen Landt / soo
haest als haer den Vry-buyter op de hielen sit (als of een Walvisch voor een Dol-
phijn soude vluchten) blijt zijnde soo se slechts met Schip-breucke en verlies van
goederen een veracht leven moghen verlengen / ofte een onverdiende Vryheyt mo-
gen behouden.

Wy zeylden langhs heen in 't gesichte van Dalmatien / 't welck gelegen is tus-
schen Istria en Epirus (een Provincie van Macedonien) van outs genoemt Il-
lyria / van Illyrus de Soone van Cadmus : naderhant Dalmatia van de Stadt
Dalminium / ende ten huydigen daghe Sclavonia / van Sclavi / een Volck van
Sarmatia : de welcke hare eygen wooninge verlatende onder de regeeringhe van
Justinianus / door hem wierden geplant in Thracia : ende zijn naderhant ten tijde
van Mauritius en Phocas / besitters van dit Landt geworden : Een Volck ge-
duldigh in den arbeydt / en sterck van Lichaem. De gemeene soorte zijn kloeck in 't
roepen / ende worden van hare Souveraynen te Venetien / (soodanighe als onder
dien staet sorteren) daer toe geimployeert. De Vrouwen en trouwen niet voor datse
24. en de Mannen 30. Jaren out zijn : d'oorsaeck datse soo sterck en kloeck zijn / is
mis-

schien dese / om datse op-gevoet zijn in een Berghachtigh Lant / welcke doorgaens grooter en groover van Lichaem zijn als die in leege Valeyen woonen. 3000. Ruyters uyt dit Landt / en d'omliggende Eylanden sorterende onder de Baniere van den Venetiaen. In haer Religie en verschillense niet van de Griecksе Kercke / door het gantsche Noorder-quartier des Werelts wort haer Tale verstaen en gesprooken : selfs van daer tot by na aen de palen van Tartarien. *cum vigeo, Sortis lege soluta meæ I.C. Scalig.*

De Mannen dragen lange Rocken met halve mouwen van een Violette Coleur / en diergelijcke Bonnetten. Sy hebben slechts een bos hayr op de cruyn van haer hooft / voorts zijnse kael : de Vrouwen en dragen geen langh hayr / en verwen het doorgaens swart. Haer voornaemste Stadt is Ragusa (voor desen Epidaurus) een Republijcke op haer selfs : Vermaert weghen den Koophandel en macht van Scheepen : Vele kleyne Eylanden sorteren onder haer / maer weynigh van het vaste Lant / sy betaelen Jaerlijcks aen den Turck 14000. Zechimen / ende besteden noch wel eens soo veel aen haer in-giften en Tractementen / sendende Jaerlijcx aen den Grand Sinjoor een groot Schip / geladen met Pick / tot behoef van sijne Galeyen ; waer door sy de Vrede bekomen ende ontlast worden van haere Plichten door het gantsche Ottomannische Rijck.

Corfu / het eerste notabele Eylandt dat wy voor-by passeerden / is gelegen in de Jonische Zee ; streckende Oost en West in de gedaente van een Boogh : 54. mijlen langh / 24. breedt / gelegen omtrent 12. mijlen van het vaste Landt van Epirus / doorgaens genoemt Corcyra / van Corcyra de Dochter van Esopus aldaer begraven ; maer van te voren Pheacia / by Homerum vermaert weghen de Schip-breucke van Vlijsses / en de Hoven van Alcinous. De Zuyder-hoeck des selfs is Bergachtigh / en gantsch niet Water-rijck : de Noorder-hoeck is vlack : geheel verciert met Orangien / Lemoenen / Granaet-appelen / Vyghen / Olijven / &c. rijck van excellente Wijnen / en overvloedigh van Honigh. Aen de Noorder-kant staet een Stadt voerende haer naem van het Eylandt / mitsgaders een sterck Casteel gelegen op een hooghe Steen-Rotzse / 't welck door een Isthmos grenst aen het Lant / ende onverwinnelijck is : dit hebben de Turcken getuyght door dien sy soo menigmael daer af gedreven zijn. Het is de Stoel des Aerts-Bisschops / meestendeel van de Griecken bewoont / gelijck het gantsche Eylandt is / ende de Venetianen onderdanigh. Naest hier aen light St. Maura / voor desen gehecht aen het vaste Landt / ende gescheyden door der Inwoonderen arbeydt / doch slechts door een tusschen-leggende Brugh / het wierdt eertijdts Leucadia genoemt / van een witte Steen-klippe die daer voor leght / nae Cephalonia toe : waer op gestaen heeft den Tempel van Apollo : van waer (soo men seght) door in de Zee te storten de geene die van een rasende liefde geplaeght waren / genesen wierden. Andere noch wat keuriger in 't door-snuffelen van Antiquiteyten / schrijven die Cephalus toe / om de Liefde van Ptereloa / men seght dat Arthemisia nae de doodt van Mausolus / verworpen zijnde van Dardanus een Jongelingh van Abydos / tot wraecke van dien / hem sijn ooghen uyt-ruckte : niet te min als noch op hem verlieft zijnde / heeft sy haer tot dese Steen-Rotzse / als tot een genees-middel begeven / door welcken val gestorven zijnde / heeft sy alhier haer Graf gehadt. Die van Leucadia waren gewent in hare Jaerlijcxsche by-een-komsten / tot een Zoen-offer aen Apollo / yemandt / te vooren om sijn misdaedt verdoemt zijnde / van eenighe hooghte neder te werpen / behanghen zijnde met allerley veeren en gevogelten / om dat sijn val door het flickeren des te sachter mochte zijn : en dese wiert door eenige in een Boot waer-genomen / en alsoo buyten hare palen gestoten. In dit Eylandt hebben sy een Stadt daer meest Joden woonen / die Bajazet de tweede / op die tijdt onder sijn be-

Aenwysinge waer het Eylandt Corfu gelegen is.

Het Eylant S. Maura.

bescherminge nam/doen sy van den Koninck Ferdinandus uyt Spangien wierde
verdreven.
Val de Compare / is een weynighjen verder/hare steenachtige Bergen vertoo
nende/ behelsende in de rondte omtrent 50 mijlen/ nu van uyt-landers en Zee-Roo
vers bewoont: voor desen Ithaca genoemt / seer vermaert wegen de geboorte va
Ulyses / de eenige Heer van dat onvruchtbare Eylant. Tusschen dit ende de mon
van de Baey van Lepanto (eertijdts genoemt de Baey van Corinten) leggen seec
kere kleyne Eylanden / of om beter te seggen groote klippen / nu genoemt Cur
solari / voor desen Echinades / vermaert wegen dien gedenckweerdigen Zee-slac
tusschen Don Johan van Oostenrijck en den Turck/waer van de Turck de neder
laegh kreegh.

Het Eylandt Cephalonia.

Wy zeylden dicht aen Cephalonia / behoudende dien ouden naem van Cephelus
de Soon van Deioneus / de welcke om dien ongeluckigen Doot-slagh van Pro
cris uyt Athenen gebannen zijnde/ sijn vlucht na Thebes nam/ ende Amphitrio in
sijn Oorlogen vergeselschappende / alhier in dit Eylandt vertoefde / voor desen ge
noemt Teleboas/ Sama/ en Melana; van gedaente drie-hoeckigh / ende in omme
gangh 160 mijlen: de Bergen zijn vermenght met profijtelijcke Valleyen / ende d
Bosschagien met playsante Velden: schrael van Revieren en sober van Fonteynen
maer rijck van Tarwe / Hoonigh / Corenten/ Manna/ Kaes/ Wol/ Kalckoenen
treflijcke Oly/ onvergelijckelijcke (doch niet duerabele) Muscadellen/ en Coucen-

Wat eygentlijck Concenily is.

ly: dese Coucenily ofte Concenily daermen Scharlaken Coleur mede verwt/groey
als een blaer op het bladt van een Eycken-Boom/ zijnde heel jongh/ ende als noch
Eeckelen voort-brengende: als sy 't versamelt hebben/ so wrijvense daer uyt een se-
kere roode stof / 't welck een wijl daer na in wormen verandert / die sy met Wijn
dooden / alsse beginnen te leven. Onder haer menichvuldige Havens is Argastoli
de voornaemste/ groot genoech om een gantsche Vloot te herbergen. d' Inwoonde-
ren van dit Eylant zijn Griecken/ haer Souvereynen zijn de Venetianen. Gepas-
seert zijnde door de Straten/ die dit Eylandt van de naeste (door gaens genoem
Canale del Zant) scheyden/ soo zijn wy op den 2 September gekomen in de Haven
van Zacynthus/ groetende het Casteel met het lossen van ons Canon.

Dit Eylandt (900 mijlen verre van Venetien) soo genoemt van Zacynthus
de Soon van Dardanus / ende ten huydigen dage Zant; behelst in de rondte niet
boven de 60 mijlen / is aen het Zuyden en Zuyd-Oosten steen-achtigh en Berch-
achtich/ maer in het midden vlack/ ende onuytspreeckelijck vruchtbaer/voort-bren-
gende de beste Oly van de Wereldt / en treffelijcke stercke Wijnen / beyde wit en
root / die sy Ribolla noemen: maer de grooste Rijckdom des selfs bestaet in Coren-

Het Eylant Zacynthus.

ten / 't welck hier grooten handel veroorsaeckt / insonderheydt van de Hollanders
en Engelschen / (want hier en weten sy'er geen wegh mee) soo dat daer sy voor de-
sen naeuwelijcx aen de kost konden raecken / konnen sy nu (behalven hare particu-
liere winsten / bedragende 150000 Zecchims) jaerlijcx aen St. Marck betalen
48000 Daelders voor Tol en andere schattingen. 't Is onmogelijck dat soo ge-
ringe deel des Aertrijcks / soo geimployeert/ profeytelijcker soude konnen zijn:
Nadien het Bergh-achtigh gedeelte onvruchtbaer is / ende dat het overige binnen
2 a 3 niet seer ruyme Valleyen besloten is/ doch over al so bebouwt als of het maer
een Hof ware. Sy saeyen weynich Kooren / alsoose met haer Landen beter profy-
ten weten te doen: daer sy oock te met om smerten moeten/versmachtende by na van
honger / als het weer wat onstuymich blijft: ende sy en konnen haer Voor-raedt /
't welck sy hebben soo van Vleesch als Kooren/ niet t'huys halen van Morea/ zijn-
de 10 mijlen daer van daen. Sy hebben Sout-kuylen van haer eygen/ en overvloet

van

van versch water / doch weynige of geen Bosschagien / hoe-wel dat Homerus en Virgilius haer overvloedt in desen roemen.

Om het Eylandt zijn veele Inhammen/ (doch maer eene Haven in dien ickse soo mach noemen) vlack leggende voor Noort-Ooste en Noort-Weste Winden / gelegen aen des selfs Noort-Ooste kant/ ende haer openende na Morea; veyligh en bequaem voor Schepen/ 't zy groot of veel in 't getal/ ende veel aengesocht van alle gewesten : welcke doorgaens in haer uyt en in-komen alhier landen; soo dat ghy hier niet langh sult behoeven te toeven/ 't zy dat ghy Venetien/ Constantinopolen/ Tripolis/ Alexandrien/ d' Eylanden van de Middellantsche Zee/ of verscheyden andere plaetsen van den Oceaen wilt besoecken. Dese gewoonte wordt hier (als oock elders in de Straten toe-behoorende de Christenen) wel scherpelijck onderhouden/ dat niemant en vermach te handelen ofte aen Lant te komen al eer sy een Paspoort krijgen; dien sy eerst 40 dagen na haer aen-komste bekomen / insonderheydt soo't Schip uyt Turckyen komt ende geen Certificatie mede brenght/dat de plaets daer sy van daen komen suyver en vry van besmettinge is : Dit soo zijnde wordense misschien vroeger los gelaten ; en voor die tijdt wort over haer een Guardiaen gestelt. Sy en sullen geen Brief laten bestellen die met een draet gebonden en besegelt is/ al eerse die eerst openen ende verluchten. Indien soodanige die met haer komen te spreecken eenige Matroosen van 't Schip / of somwijlen maer een touw komen aen te roeren / soo worden sy genootsaeckt in 't Schip te gaen / en daer de bepaelde tijdt te blijven ; want die sonder verlof aen Landt komt wordt met de Doodt gestraft. Niet te min sullen sy op u versoeck u brengen tot het Lazaretto ('t welck als een Pest-huys is) om daer te toeven tot dat de tijdt verstreecken is. Doch soo yemandt onder haer ondertusschen sieck worde / soo wordt haer Paspoort na advenant verlenght. Een groot ongerief voor de Koop-lieden/maer onverdraeghlijck te Venetien alwaer sy een Paspoort hebbende / gedwongen worden te lossen tot Lazaretto. Aldus worden onder het pretext van die te verluchten hare goederen geopent ; haer quantiteyt/ haer qualiteyt en hoedanigheyt bekent/ streckende grootelijcks tot haer nadeel. Maer om dat wy van Venetien quamen/ wierden wy van dit onheyl bevrijt/ ende toe-gelaten van stonden aen te landen.

De Stadt/ waer van het Eylandt de naem draeght/ streckt haer uyt tusschen de West-zijde des Haven en de voet des Berghs by gissinge een mijl in de lenghte / in de breedte maer engh. De straten zijn ongevloert/ de Huysen leegh / om de menichvuldige Aert-bevingen die dit Eylant deerlijck onderworpen is. Waer van 2. gebeurden in die korte tijdt dat ick daer was / doch waren van geringe importantie. Hoe-wel het Climaet daer dese Stadt onder leyt uytermaten heet is / soo wortse nochtans geluckelijck getempert van een Noort-Ooste Wint / die gestadigh ontrent de middach uyt de Zee komt wayen. Vele van hare Huysen sijn behangen met Wijn-rancken / die een seeckere groote Druyf dragen / die wegen haer gedaente by de Griecken Bumastos wort genoemt/de Bossen zijn van wonderbare groote. Om hoogh boven de Stadt / op de top van een steyle ronde Bergh staet het Casteel / 't welck over de Zee uyt-steeckt / ende de Haven bewaert. Een kleyne Stadt op haer selfs / moeyelijck om op te klimmen / sterck en wel voorsien van Ammonitie : hier wordt een Garnisoen gehouden; met Stee-luyden op yeder subyte citatie.

Op de Muer staet gedurigh een Wachter / om de naerderende Schepen te bespieden / dese hanght soo veel vlaggen uyt als hy Schepen gewaer wordt ; Zijn 't Schepen / soo laet hy vierkantige vlaggen waeyen / zijn 't Galeyen / soo laet hyse hangen. De Gouverneur van het Eylandt hout hier sijn residentie (die sy noemen den Providoor) nevens twee Consiglieri ofte Raedts-Heeren / alle drie Edel-luy-

den van Venetien / (waer van de 2. de derde overstemmen) midtsgaders den Cantselier (die alle 3. Jaren afgaen) met andere mindere Officiers / voor wien alle crimineele en de recht-saecken worden afgehandelt. Den grooten Turck wort Jaerlijcks met Valcken vereert van den Gouverneur / verselt zijnde (so sommighe seggen) met 1200 Zecchins 't welck den Turck een Tol noemt: alsoo hy haer / als 't hem lust / benaeuwen kan / haer benemende den toevoer van Victalie / die sy van Morea en de nabuerige Dominien hebben. Terwijl wy hier waren / voer den Capiteyn Bassa voorby met 60. Galleyen / dewelcke Jaerlijcx omtrent dit gety rontom zeylt / om Tol t'ontfangen / de Zee-Roovers te dempen / ende om de Maltezers / Spaengiaerden en Florentinen op 't lijf te vallen / met wien sy alleen in vyantschap staen. Doch verscheyden van hare Galleyen in de haven komende / wierden beleefdelijck onthaelt: want de Venetianen trachten na haer vermogen in des Turcks gratie te staen: niet alleen om de voornoemde oorsaeck dewelcke misschien soo verre mocht strecken als haer Stadt: also hare Landen daer onder sorterende / hoewel groot en vruchtbaer / te engh nochtans zijn om so een Volck-rijcke Staet te onderhouden / sose geen toe-voer krijgen uyt Turckyen / ende dat haer de pas in de Middellantsche Zee af-gesneden wort / noch om de schade die sy souden lijden door gebreck van te handelen met de Mahometisten: maer wetende door een dier-gekochte ervarentheyt / dat hy haer te lande al te harden party soude vallen / en schoon dat sy hem ter Zee kloeck genoegh souden zijn / nochtans soo sy haer Vloot eens quamen te verliesen / so waer haer schade niet te verwinnen / daer de Turck ter contrarie binnen een Jaer tijdts een ander kan toe-stellen.

De Inwoonderen van dit Eylandt zijn door de banck Griecken (van wien wy niet meer sullen verhalen dan tot particuliere costuymen der plaetse belanght / behoudende het resterende tot dat wy van dat volck komen te spreecken) in haer habijt volgense d'Italianen / maer overtreffen haer in wraeck-gierigheyt / ende sijn nergens na so borgerlijck / sy sullen een Koopman dreyghen te door-steken / die hare waren weygert te koopen; ende maken meer swarigheyt van met yemant t'ontbijten / dan yemant te vermoorden. Een onder haer terwijl wy hier noch waeren / liep een armen Bootsgesel na (een Engels-man) om dat hy een sacxken met Corenten sonder aen te geven / aen boort brachte / ende door-stack hem doe hy op de trappen liep om hulp. Hy is sijns levens sat / die met haer eenigh questie heeft / ende die buyten 's huys sich vertrout naer het aenbreecken van den dagh. Doch bloedighertigheydt is vermenght met haer wreetheyt / alsò sy alles dat sy doen / met verrassinge doen; en altijdt heymelijck gewapent gaen; tot fielteryen geanimeert zijnde door de slappigheyt van haer Wetten: want niemant en sal sijn handen derven slaen aen een misdadiger / ten zy dat hy 14. dagen van te voren gedaeght is geweest voor de Vyerschaer (zijnde een hooge plaets / daer men staet ende openbaerlijck de misdadigers draeght:) die ondertusschen tijt en respijt heeft om t'accorderen ofte anders sich t'absenteren: indien hy niet en compareert / soo bannen sy hem; ende stellen een belooninge na grootheyt des misdaets den genen voor / die hem door-steken ofte levendigh levert: ende is 't dat het door een Ballingh geschiet / so wort hy van sijn Ballinghschap (de minste vergeldinge) ontslagen. De Arbeyders gaen in't Lant met Degens en korte Piecken / als offe in 's Vyants Lant waren / brengende hare Wijnen en Olijven t'huys in Varckens-huyden / het binnenste buyten gekeert zijnde. Het is een gewoonte onder haer seeckere Mannen ter Bruyloft te noodigen / dien sy Compeers noemen. Yder een van dese vereert een Ringh / dien de Priester aen des Bruydts ende Bruydegoms vingers steeckt / by beurten die verwisselende; en so doet hy met de kransen op haer hooft. Op dese zijnse noyt jalours

(een misbruyck in desen aensien geacht voor een soo verfoeyelijcke sonde / als of het van een natuerlijcke Broeder gedaen wiert ;) soo datse die lichtelijck kiesen voor haer Compeers / die men vermoedet voor desen te familiaer geweest te zijn. Den Bruydegom tredende in de Kerck/steeckt sijn Pongiaert in de deur/'t welke krachtigh wort gehouden tegen tooverye: Want hier is 't de manier dat mense betovert / daer door machteloos wordende by hare Vrouwen/ tot dat de betooveringh zy verbrant/ ofte andersins verdaen : Soo dat somtijts (soo sy seggen) de Moeders van de verloofden om haer te stuyten/ selfs haer betoveren / ende ontbinden haer so drae als de Bruyloft over is. Een gewoonte in voorige tijden gebruyckelijck: daer van Virgilius oock heeft gedacht.

Hier zijn 2 Bisschoppen; een der Griecken ende een der Latijnen. De Griecken hebben verscheyde Kercken/de principaelste daer van is die van S. Nicolaes (daer de Haven haer naem van heeft/ende niet verre daer van af is) met een Klooster van Caloieros / want so worden haer Monnicken genoemt. Aen de andere zijde des Havens / op den top van een kleyne uyt-steeckende Bergh / hebben sy een andere verre kleynder; met eenen Capel toe-geeygent de Maget Maria/ genoemt Madonna del Scopo, gehouden voor een toe-voerster der miraculen / ende veel aengebeden van Matroosen. Gelijck den Hertogh van Venetien de Zee trout/ soo ist dat desen Bisschop Jaerlijcks op den twaelfden dagh de selvige doopt : hoewel met minder statie/ nochtans met geen minder Ceremonien. De Venetianen (so wel hier als in Candia) vieren gesamentlijck de Hoogh-tijden der Griecken/ ofte om haer te beneficieeren/ ofte om occasien van oproer te weeren. Wat belanght de Roomsche Catholijcke Bisschop/hy heeft sijn Cathedrale Kercke en residentie binnen het Casteel/ alwaer het Convent der Franciscanen is. Anderhalf mijl van hier in het gesicht des stadts / aen de kant van eenen Bergh hebben sy een ander Klooster / genoemt Annuntiara/ alwaer de Latijnen hare Kerck-hoven hebben : gesticht in 't Jaer 1550. alwaer onder de Aerde gevonden wierde twee Vaten; d'eene met Assche ende d'ander met Water in een out Graf / op een vierkante Sarck waren dese Letteren uyt-gehouwen/ M. Tul. Cicero, lave & tu Ieptia Antona. Ende onder het Vat daer de Asch in was/ dese letteren. AVE MAR. TUL.

Waer uyt men sustineerde dat Cicero daer ter plaetse begraven was ; 't welck oock voor vast wiert geseyt van een Reysenaer daer tegenwoordigh.

De Joden hebben hier haer Synagoge/ waer van daer niet vele zijn ; Een onder haer hadde een Engelsche Vrouw getrouwt/ ende haer tot sijn Religie bekeert. Sy dragen tot een Levrey een blauw lint om haer hoet. De Vytheemsche Kooplieden hier residerende zijn meest Engelsche/ welcker over-groot getal der dooden/ het gevoelen der gener tegen spreeckt/ die verhalen dat de Lucht so gesont is : dese voornoemde Engelsche hebben haer eyghen Graven in Hoven / want de Griecken en Latijnen willen niet gedoogen dat sy in de Kercken leggen. Indien een vreemdelingh hier van een Venetiaen bevracht wort / ende datter een Venetiaensch Schip in de Haven light / so sal de Schipper daer van tegens den vremdelingh protesteeren/ende hem dwingen het Schip te ontladen/en sich selven daer mede gerieven so't hem profijtelijck zy. In dit Eylant zijn 40. Dorpen.

Op den 14. September/ begaf ick my in een ander Engelsch Schip/ genoemt de groote Beurs ; die 't eerst gemunt had op Chio / ende dan op Tripolis. Met een goede voor de wint hebben wy bereyckt een gedeelte van Morea: meer vermaert by de naem van Peloponnesus / geformeert in de gedaente van een Weegh-bree blat/ ende omhelst by na de Corintische en Cayronische Armen van de Middellantsche Zee: aen het Noorden grensende door een enge Isthmus aen 't Weste van Griekenlant ;

lant; alwaer gestaen heeft die vermaerde Stadt van Corinthen / aen-hoorende het ruysschen van beyde Zeen / waer van yeder een Haven hadde. Men segt dat verscheyde groote Princen / als Demetrius / Julius Cæsar / Caligula ende Nero te vergeefs hebben getracht van dese steenachtige Isthmus een Eylandt te maecken: so wel om het selvige te stercken / als mede om de Voyagie in de Swarte Zee te korter en veyliger te maecken; Daer nae wiert'er door een stercke Wal een scheydinge gemaeckt; 't Welck door den Turckssen Amurath neder gevelt wiert / ende herbouwt van de Venetianen in 't Jaer 1453. in de tijdt van 15 dagen met de handen van 30000 Pioniers: en weder om verre geworpen van de Mahometisten. Dit vruchtbaer Landt wierdt gedeylt in 8 Provintien: Corinthia / Argia / Laconia / Messenia / Elis / Achaja / Sicyonia / en Arcadia: vermaert over de gantsche Werelt / ten aensien van de Republijcken der Mycenianen / Argiven / Lacedemoniers / Sicyonianen / Elianen / Arcadianen / Pylianen / en Messenianen / bevochtight van d'edele Revieren Asopus / Peneus / Alpheus / (welcke Tol ontfanght van 140 Beecken) Panisus / Eurotas / en Inacus / soo seer beroemt van de oude Poëten: maer nu niet anders als ruinen vertoonende / ende in veele plaetsen woest zijnde / suchtse onder des Turcks slaverny / wordende geregeert van een Sanzack / die onder den Beglerbeg van Griecken-lant staet / ende hem met 1000 Ruyters ten dienste moet staen / als hy hem daer toe versoeckt. d'Inwoonderen zijn meestendeel Griecken. Aen de slincker-hant lieten wy twee kleyne Eylanden leggen / in 't Griecks genoemt Strophades / in de Jonische Zee gelegen: daer nu den wreeden Celeno ende d'andere Grijp-vogelen haer residentie houden / na datse Phineus van sijn dack verdreven hadde.

Desen Phineus was Koningh van Arcadia / dewelcke sijn Soonen van haer oogen beroofde door aenhitsinge van sijn Stief-moeder: waer over de vertoornde Goden (soo d'Historie luydt) hem van sijn gesicht beroofde / ende sont dese Harpye ofte Grijp-vogelen om hem te plagen: maer de Argonauten / beleefdelijck van hem onthaelt zijnde / sonden Zethus en Calais / de gevleugelde kracht van Boreas en Orithia / om haer te verdryven: de welcke haer na-jagende tot op dese Eylanden / wierdense van Iris belast geen vorder gewelt te doen aen de honden van Jupiter; van wiens wederkomste de Eylanden soo genoemt wierden. En wat waeren dese Harpye anders / als vlyers / achter-klappers / en onversadelijcke Gierigaerts! welcke misbruycken / verslinden / en bevlecken de Faem van ellendige Princen / verblint in haer verstant. Zethus en Calais worden van sommige geseyt / gevleugelt te zijn / ten aensien van het fatsoen haerder kleederen; van anderen / om haer langh / cierlijck hayr / maer my dunckt veel eer om haer heylsame raed en sneedigheyt / inden Staet te bevryen van die Monsters / genoemt Jupiters Honden / dat is Helsche Furien / en uytvoerders sijnder wraecke.

Dese Harpyæ worden verçiert aengesichten te hebben als Maegden, en cromme handen de Dochters van Pontus en Terra.

Alphonsus Coninck van Napels plaght al boertende te seggen / dat dese Harpye de Strophades hadden verlaten / om tot Romen te woonen: daer mede te kennen gevende de gierigheyt van die geestlijckheyt.

Dese Steen-Rotzsen worden hedendaeghs genoemt Strivaly; daer slechs eenige Grieckse Colieros leven / die Aelmoesen genieten van de nabuerige Eylanden. In een van dese Steen-Rotzsen is een Fonteyn van versch water / die men oordeelt te vloeyen uyt Peloponnesus / en alsoo onder de Zee te passeren / van wegen een sekere Boom beschaduwende een kleyn Meer: des selfs bladeren (oft diergelijcke) worde dickmaels in dese Fonteyn gevondē: in het Eylant en wassē sulcke soorten niet.

Wy drongen in / tusschen Caep Malio en Cerigo / omtrent 5 mijlen van malkanderen gelegen / eertijts Porphyris genoemt van haer treflijck Porphyr-steen /

maer

maer beter bekent by de naem van Cythera / een Eylandt Venus toe-geeygent: In de stadt / zijnde 450. voeten van de Haven / stont haer wijt-beroemde Tempel (de alderoudtste die de Griecken van dien Goddinne hadden) ende daer in haer Beeldt met de volle Wapen-rustingh. Hier uyt seght men dat Paris Helena ontschaeckte / ofte liever dat hy haer eerst machtigh wiert op sijn weder-komste van Sparta. De ruynen zijn als noch te sien; mitsgaders die van Uranias. Het Eylant is 60. mijlen in de ronte / het heeft verscheyden Havens; doch die smal en onveyligh zijn. Een vermaecklijck Landouwe / van de Griecken bewoont / ende de Venetianen onderworpen.

Dit is den aenvangh van d'Egeaensche Zee / van de Turcken genoemt de witte Zee: het grootste gedeelte van de Middellantsche Zee / streckende tot Hellespontus / ende scheydende Griecken-lant van Asia Minor: soo genoemt van Egeus / de Vader van Theseus: dewelcke ten stryde treckende tegen het Monster Minotaurus / belast wiert van sijnen Vader / dat hy de swarte Vlaggen van 't Schip daer hy mede uytvoer in het wit veranderen soude op sijn weder-komste / by aldien hy d'overhant kreegh: doch dit vergetende te doen / ende Egeus daer uyt vermoedende dat hy gebleven was / soo heeft hy sich van een hooge steen-klip / van waer hy hem te gemoet sach / in de Zee geworpen; waer van de Zee haer naem bekomen heeft. Doch Plinius verhaelt datse haer naem gekregen heeft van een Eylandt ofte (om beter te seggen) steen-Rotzse / de welcke tusschen Chios en Tenedos leght; genoemt Ex / om datse de gedaente van een Geyt representeert / nu by-na gereet om te huppelen in de Zee. Strabo wil hebben datse haer naem drage van Egis / een stadt van Euboa / ofte van Ega / een kleyne uyt-steeckende Bergh van Bœtia / nu door de banck genoemt de Bochten; Een gevaerlijcke en moeyelijcke Zee te bezeylen / wegen de menighvuldige steen-klippen en Eylanden hier en daer verstroyt. Soo dat men volghens het spreeck-woort geseyt wort te zeylen in de Egeaensche Zee / wanneer men in swaricheyt steeckt. De Eylanden van dese Zee wierden eertijts gedeylt in de Sporades en Cyclades. De Sporades zijnde de geene die voor Creta ende langhs de Kuste van Asia verstroyt leggen: de Cyclades soo genoemt / om datse in een Circkel leggen.

Het voornaemste onder de Cyclades / dat wy voor-by zeylden / was Delos / (nu Diles) omcingelt met scherpe steen-rotsen: selfs van Saturnus regeeringe af in groote eerweerdigheyt gehouden: eenmael een vlotte Eylant. Want / soo de Fabulen seggen / doen de gantsche Aerde op het versoeck van Juno versworen hadde Latona t'onfangen: Delos doen ter tijdt onder water / wiert boven het water verheven / ende van Jupiter geordineert om haer (doen Delo genoemt / 't welck beteeckent openbaer) t'onthalen: maer voorwaer sy wierdt geseyt te zijn onbestendigh / om datse ellendighlijck door Aertbevingh geschudt wiert / waer van sy / door Apolloos versoeck / verlost wierdt; dewelcke seeckere Offerhanden instellende / belastede / dat sy voortaen geen dooden daer soude begraven / noch eenich Hont in het Eylant laten komen: soo dat die van Delos hare Graven hadden in Rhena / (een woest Eylandeken / 900. treden daer van daen) ende genoemt Delos / om dat daer Apollo zijn Oraeckelen op andere plaetsen duyster en dubbelsinnigh waeren / sy hier openbaer en gewis waeren. Op een vlackte binnen d'omcingelende Klippen / stont de Stadt (soo ge-eert om de Tempelen van Apollo en Latona) onder den Bergh Cynthus: (van waer Apollo genoemt wiert Cynthius / ende Diana Cynthia; Gelijck Delius / en Delia van het Eylandt) noch vermaerder geworden door de naburige Eylanden Cyclades / die als een ronde perck het selvige omringhden: ende jaerlijcks Troupen van Mannen en Maeghden sonden om sijn

Feesten te vyeren met meenighten van Offeranden. Gelijckse dus in aensien/ soo wieschse oock toe in Rijckdom/ door dien dat Corinthen van de Romeynen onder de voeten gesmeten wierdt.

De Koop-luyden wierden herwaerts gelockt door de Privilegien des Tempels/en de bequaemheyt des plaets/alsose gelegen was op de wegh tusschen Griecken-landt en Asia/ ende van so een groote meenighte Volcks besocht wiert. Op het herbouwen van Corinthen/ wiert het by de Atheniensers gehouden; ende floreerde in haere Kostuymen en Koop-handel/ tot dat het van Mithridates verwoest wierdt. Van dese tijt af bleef het arm; ende doen de Orakelen op-hielden/ wierdt het t'eenemael verlaten: 't welck buyten twijfel geweest is op het lijden van onsen Heylandt. Want Plutarchus verhaelt uyt de mondt van eenen Epitherses/ de welcke syn School-meester was/ dat hy Scheep gaende nae Italien/ ende op een Avondt heel stil wordende doense quamen voor Paxe (een Eylandeken gelegen tusschen Corcyra ende Leucadia) so hoordense schielijck een stemme van het Landt (de meeste Passagiers noch wacker zijnde) toe-roepende eenen Thamus een Piloot/ van geboorte een Egyptenaer/ welcke voor de derde roep niet en wilde antwoorden. Doen sprack de Stemme/ wanneer ghy tot de Palodes sult gekomen zijn, so roept luyds-keels, dat den grooten Pan doodt is. Alle die in't Schip waeren hoorden dit met verbaestheyt aen. De gemelde plaets nu genaeckende/gingh Thamus achter op't Schip staen/ roepende over luydt 't geene hem te vooren belast was; Hier op wierdt voort een groot gekerm gehoort/verselt met suchten en schreeuwen: Dit nu Tiberius Cæsar ter oren komende/ soo ontboot hy Thamus/ die de waerheyt daer van affirmeerde. 't Welck te kennen gaf de doodt Christi/ des grooten Herders/ ende de subjectie des Duyvels/ die nu geen gewelt meer hadde om de verlichte Werelt te bedriegen. De ruynen van Apolloos Tempel zijn noch te sien/ verleenende aen de geene diese halen willen/ schone Marmore Pilaren ende andere kostlijcke steenen/ soo ten opsichte van haer natuer als konst. Het gantsche Eylandt is nu onbewoont.

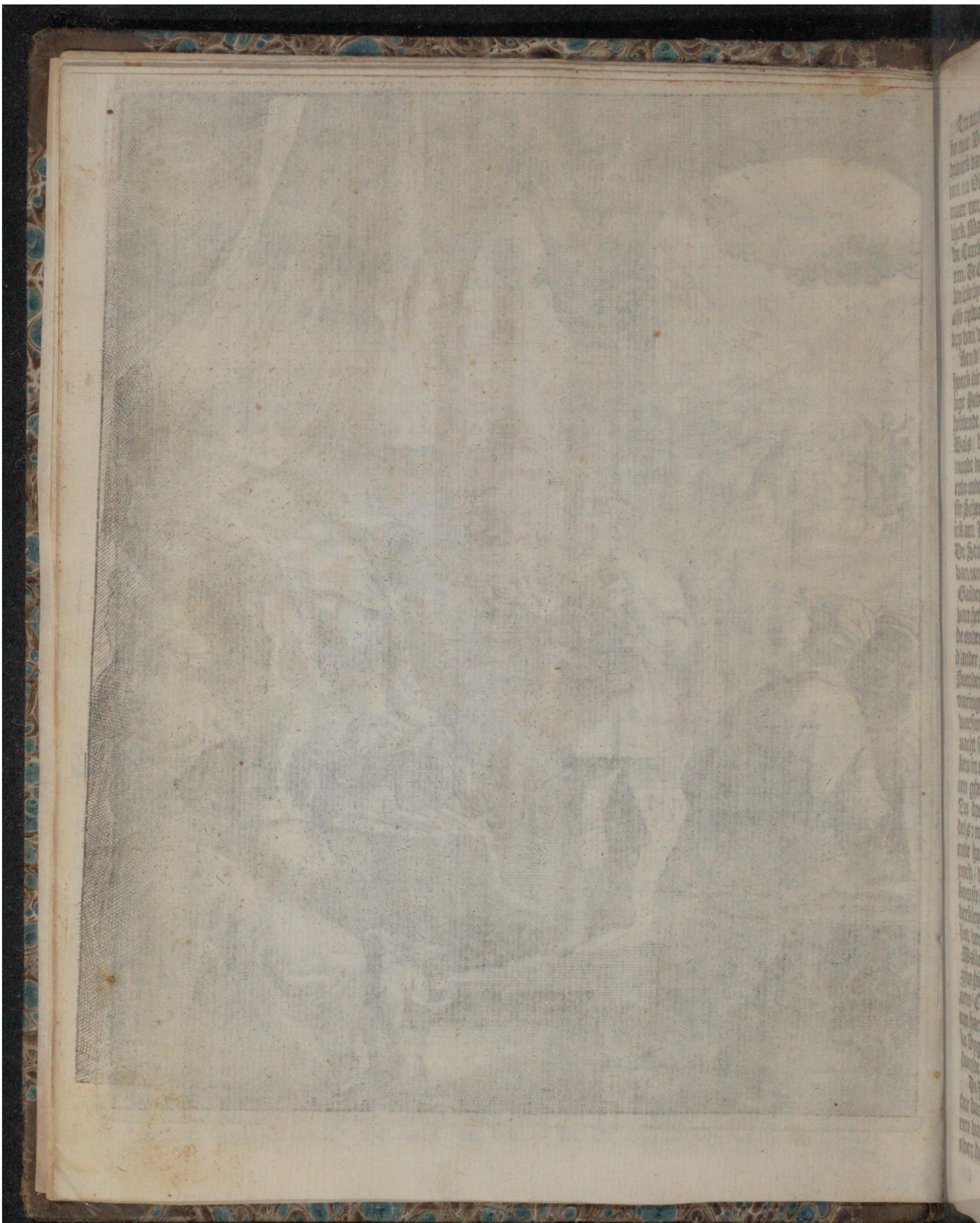
Na dat wy drie dagen Scheep geweest hadden (so sneedigen Passagie als oopt van gehoort is) quamen wy te Landen tot Sio/ een vermaert Eylant/ voor desen genoemt Chios/ 't welck beteeckent Wit/ van Chione een Nymph/ de welcke seer bevallig van wesen/duysent Vryers behaegde/en daerom so genoemt wiert. Andere seggen/ van 't Sneeuw 't welck somtijts die Bergen bedeckt. Het is 125 Mijlen in de ronte/streckende van 't Zuyden tot het Noorden: de Noorder en Wester-quartieren zijn extraordinary Bergachtig/in't midden van't Eylant is den berg Arvis/ nu Amista/voort brengende de beste Grieckse Wijnen/so seer van d'Ouden geprezen. Maer den Masticx-boom by na Chios alleen eygen/ daer draegtse de meeste eere en roem van: dese Boomen wassen aen't Z. eynde des Eylants/en op de steygerende Bergen die aen de strant zijn. Sy en zijn niet veel hooger als een Mans lengte/van blat als een Suyppeyr-boom/ en dragende rode Besien/die in't rijpen swart worden. Van desen Boom getuyght een sekere oudt Poëet/ datse altijdt groen is/en altijt van Vruchten swanger/ daerse driederley van voort-brenght in een Jaer/ gesnoeyt wordende driemael 's jaers/ en dat met geen minder vlijt als men de Wijngaerden snoeyt/ anders gevense maer weynich Mastick: 't welck 's jaers aen de Inwoonderen 18000 Sultanien op-brengt. In't begin van Augustus snijdense de bast op/daer de Mastick van af-druypt/tot op't leste van September toe/en dan vergaren sy-se. Ondertusschen en mach niemant de Boomen eens genaken/ want soo wie betrapt wort maer een pont nieuwe Mastick in sijn Huys te hebben/ die moet het met sijn hals boeten. Het hout daer van is heel deftigh om tot Tant-stoockers.

't Eylant Chios.

Quæ dotatissima forma Mille procis placuit, Ovid.

Den Bergh Amista.

Fol. 14

Ter oorsaeck van dese Boomen hebbense de beste Honing van de Werelt/de welcke met Water vermenght zijnde/niet min lieflijck van smaeck is/als die kostelijcke dranck van Constantinopolen. Het Eylant brenght tamelijck overvloet van Granen en Oly voort. Eenige Zijde maeckense/ en sommige Cattoenen groeyen hier/ maer nergens na so goet als te Smyrna. Het heeft oock Steen-putten van kostelijck Marmor; ende een seeckere specie van groene Aerde / als verroest Kooper/dat de Turcken noemen Terra Chia: maer niet dat so seer geacht is by de oude Doctoren. De Custe/voornamelijck naer het Zuyden/is beset met kleyne Wacht-toorns/ welcke by daeg met roock/en by nacht met vyer/malkanderen te kennnen geven (en also opwaerts in 't Landt) het Verraet dat op handen is. De omringende Zee is vry van verborgene klippen/ en dien volgens van gevaer.

Aen d'Oost-zijde des Eylands / 4 mijlen van het vaste Lant van Asia/ van dien hoeck die eertijts Jonia genoemt wiert/is gelegen de stadt Sio/ hebbende een veylige Haven / hoewel dagelijckx vervallende / nochtans een gevaerlijcken ingangh hebbende / naeuw geworden aen de Noord-zijde door d'af-gespoelde puyen des Wals / wijder wordende omtrent den Diamant / 't welck aen d'ander zijde van de mondt des Havens staet/ soo genoemt wegen haer gedaente / rijsende uyt de Zee / ende onderstuttende een Lanteeren/ op-gerecht van de Genoesers/ so dat de kloeckste Scheepen in het Canael voor Ancker leggen ; maer d'onse drongh deur / daer ick aen Lant zijnde van den Engelschen Consul vriendelijck onthaelt wierde. De Stadt streckt sich langhs de gront des Havens : onderstut aen het Westen van een steen-achtige Bergh : de Huysen zijn slecht / de Straten niet breeder als Galderyen. Op het Casteel des Berghs is een Bannia / weynigh verschillende van het fatsoen eens Tempels/ gevloert met schoone Tafelen van Marmor / ende onderstut met Pilaren/hebbende verscheyden vertreck-plaetsen/d'eene heeter als d'ander / met conduyten van heet water / en natuerlijcke Fonteinen. Aen de Noorder kant van de Stadt staet het Casteel / groot / met dubbelde Wallen / ende omcingelt met een diepe Gracht : gemant en bewoont van Turcken / ende wel voorsien van Ammonitie : dit Casteel wiert onlanghs van de Florentijnen in der nacht schielijck over-rompelt : dewelcke het Canon toe-stoppende / ende de Turcken in een hoeck jagende / nu bykans Meester daer van geworden waren ; doen een gheweldige storm van Wint / of veel eer van vreese/ hare Compagnions ter Zee dreven / en haer tot accoort ; 't welck was te vertrecken met vliegende Vaendels : maer den Gouverneur haer in sijn gewelt krijgende / dede haer onthoofden / ende haere hoofden op Spiesen steecken / op de Wal van het Casteel ; daerse als noch / doch niet ongewroocken blijven : want den Capiteyn Bassa heeft op sijn komste den trouwloosen Gouverneur gewurght ; ofte om dat hy den Turck hadde verkleynt in het breecken van belofte/ ofte om sijne onachtsaemheyt dat hy hem soo liet verrassen. Van die tijdt af is het Woort alle oogenblicken in de nacht op de Wallen onder haer geweest/ om te betuygen haere wackerheyt. Haere Boogaerden zijn hier verrijckt met treffelijcke Vruchten: onder anderen met Orangien/Limoenen/ Citroenen / Granaet-appelen / en Vygen / soo hoogh by de Romeynen geacht om hare amperheyt. Aen dese Vyge-boomen hangense een specie van onsmaeckelijcke Vygen: uyt wiens verrottinge seeckere kleyne Wormen voort-komen / welcke door de andere (soo sy seggen) te bijten/ die doen rijp worden.

De Situatie van het Eylant Sio ofte Chios.

De Stadt van Chios.

Het Casteel van Chios.

De Patrijsen zijn hier gemeen / daer sy een ongeloofflijck getal van hebben/grooter dan de onse / ende different van coleur/ hare becken en voeten zijn root/ haer veeren van een asch-coleur. Veele van haer worden tam onderhouden / ende loopen uyt over dagh/ ende des avonts als men haer roept / loopt yeder in sijn hock,

De

De volckeren van Chios waeren eerst een vry-Volck; zynde een Republyck op haer selven / ende onderhoudende een Vloot van 80. Scheepen / niet ontbloot van verscheyden Havens / waer door sy Heeren van dese Zeen geworden zyn; haer stadt is een van de geene die om de geboorte van Homerus streden / slaende syn Gedaente op haer gelt / schoon dat den Poëet haer daer onder niet en reeckent. Sy roemen oock van syn Graf omtrent de Phanaeansche uyt-stekende bergh; Niet verre van hier in een Bosschagie van Palm-boomen / stondt den Tempel van Apollo. Noch op heden toonen sy een plaets geen quartier myls van de stadt / niet verre van de Zee / nu van de Eylanders genoemt Erithrea (met wat fondament en weet ick niet) daer sy seggen dat de Sibylla propheteerden. De steen-rotzse aldaer ryst opwaerts / daer men aen de West-zyde by trappen nae op-klimt / effen uyt-gehouwen op de Top / ende rontom uyt-geholt met Bancken / als de Sit-bancken van een Schouw-spel; in het midden een vervallene stoel / steunende op ontramponeerde Leeuwen / al te mael van een steen / 't welck als noch de konst des Werck-meesters te kennen geeft. Hier seggen sy datse sat / ende Orakelen gaf; doch het over-blyfsel (myns oordeels) stoot de waerheyt van dien om verre. Want daer zyn de gedaenten van beenen aen de stoel vast / d'over-blyfselen van eenigh Beeldt / haer misschien ter eeren opgerecht / hoewel ick noyt verstaen hebbe van een Sibyl te Chios / noch van een Erithrea in dit Eylandt / daer heeft nochtans een stadt / so genoemt / gestaen op het Landt daer teghen over; waerom niet veel eer eenigh Af-godt der Heydenen? In voor-ledene tyden wierdense meest van slaven gedient; soo dat doen Philippus de Soon van Demetrius de stadt belegerde / soo dede hy uyt-roepen / dat soo wie wilde Rebelleren / vry soude raecken / ende tot Loon van haer verraedt haere Vrouwen tot Huys-vrouwen soudē hebben: 't welck ter contrarie haer en de Vrouwen soo heeft verbittert / datse gesamentlyck met alle macht en couragie haer soo hebben geweert / datse de Belegeraers verjoegen: Eyndelyck raecktense onder subjectie van de Romeynen / en daer nae van de Griecxsche Keysers; Andronicus Paleologus de selvighe bestedende ofte veel eer verkoopende aen de Justinianen / een Familie van Genoa / daer nae Tribuyt betalende aen den Turck; nochtans blyvende onder de regeeringe en residentie van die van Genoa / de welck haer vrykochten voor de jaerlycksche somme van 14000. Ducaten. Maer Solyman de Heerlycke / questie soeckende met den Gouverneur / uyt vermoeden van eenige correspondentie met den groot Mr. van Malta / geduerende dien Oorlogh / en ontdeckinghe van syn Desseynen: hebbende daer benevens versloft gewoonelycke schenckagien / nevens het Payement van een twee-jarige Tribuyt / heeft hy Piali den Bassa gesonden om het Eylandt te arresteeren; de welcke op Paesch-dagh in't Jaer 1566. sich voor Chios / ofte Sio / vertoonende met 80. Galeyen / heeft hy daer door d'Inwoonderen so verschrickt gemaeckt / datse het Casteel en haer selven / al eer se op-geeyscht wierden / gewilligh over gaven: den Gouverneur met de voornaemste Huys-gesinnen / die voor hadden naer Italien te reysen / sondt hy nae Constantinopolen; en het gemeen Volck gaf hy keur te blyven of te vertrecken: soo dat het gantsche Eylandt nu van Turcken geregeert wordt / ende met hare Superstitien besmet is: de Christenen nochtans behouden haere Kercken en suyvere Religie. Behalven de Imposten op het Landt / ende op de Waeren daer uyt voort-komende / soo geniet den grooten Turck Jaerlycks van yeder Christen die boven de 16. Jaren out is / 200 Aspers. Maer den Huysman is / so langh als hy ongetraut blyft / vry van alle schattingen. d'Inwoonderen zyn meest Turcken en Griecken; gene in authoriteyt levende / ende ongebonden: dese de Aerde ploegende ende de reste in getal verre overtreffende. Sy zyn eeniger mate van haer slaverny ont

De plaetse van Apollos Tempel.

ontſlagen / door dien ſy die niet en voelen : met recht verdienende de naem van vrolijcke Griecken / als 't haer gebeuren mach. Noyt latenſe eenigh heylige dagh of Sondagh voor-by gaen / ſonder eenige publijcke by-een-komſte : alwaer ſy onder het geſelſchap van Vrouwen den dagh met danſen door brengen / ende met volle Bekers malkanderen toe-brengen om haer vreughde te verlengen : dickwils over varende naer Aſia ende de naburige Eylanden / om ſulck geſelſchap by te woonen. De Straten worden by na den gantſchen nacht door haer Muſijck deelachtigh : en daer die van het Eylandt Sante gewapent te Velde trecken om hare Vruyven in te halen ; deſe brenghen de hare t'huys met geſangh en vreughde. De meeſte van haer verſchillen weynigh in habijt van die van Genoa / waer van daer veele zijn : en hoewel ſy malkanders ſprake bedorven hebben / ſo behoudenſe nochtans onderſcheydentlijck hare Religie. De Vrouwen van outs vermaert wegen hare ſchoonheyt / dragen daer als noch de roem van: ick en wil niet ſeggen ten onrechten. Hare hoofden zijn beſteken met bloem-kranſen. De Koopluyden betalen hier voor Tol maer 3. ten 100. in 't uytgaen / ende in 't inkomen maer anderhalf / ſoſe te Conſtantinopolen Tol betaelt hebben.

Smyrna en is niet verre van Chios gelegen : maer ter oorſaeke van het verdubbelen van een ſeeckere Caep 't welck ſtreckt na 't Noorden / vereyſchende twee contrary Winden / ſoo valt de Voyagie te Water langer en verdrietiger. De Baey voert de naem van de ſtadt; aen welckers eynde ſy gelegen is: verſtroyt van de Lydiers / herbouwt door Antigonus / en naderhant door Lycimachus : Het cierlijckſte deel van dien ſtont op den Bergh; maer het grooter in de vlackte / leggende nae de Zee-kant. Onder andere deftige Tempelen / hadden ſy een Homero toege-eygent (want die van Smyrna willen hebben dat hy haer Borger zy) vereert met ſijn loffelijck Beeldt ; veel min verplicht aen Pythagoras / dewelcke verhaelt dat hy hem in de Hel ſagh hangen / om dat hy ſoo van de Goden gefabuleert hadde. Een ſtadt niet ſoo ſeer geacht om hare hooge Scholen en wonderlijcke Bibliotheck / als om datſe den Tijtel voert van een van de eerſte Kercken van Aſia : maer nu van de Mahometiſten geſchonden zijnde / is haer cieraet in miſmaecktheyt / haer kenniſſe in Barbariſheyt / haer Religie in Godtlooſheydt verandert. Niet te min wortſe van Uytheemſche Koopluyden beſocht. Natolia levert groote menichte van Camelotten en Grof-greynen / die omtrent Angra gemaeckt worden : waer van een gedeelte herwaerts gevoert wierdt / eer dat de Bocken (wiens hayr ſy wit / langh / en ſacht uyt halen) van de nieuwe Rebellen verſtroyt waren / beſtaende meeſt uyt Inwoonderen verdreven uyt afgebrande Steden / dewelcke alles verloren hebbende / geen beter middel en wiſten om haer ſchade wederom in te halen / dan op Vrybuyt te leven ; Soo hebben ſy haer dies wegen gevoeght by de gene die haer geruineert hadden / aen-gevoert zijnde door Calender Ogly / en Zid Arab. Ende zijn hier door tot ſulcken vreeſlijcken Troup geworden / dat den grooten Turck (ſoo ſommige ſeggen) eenmael gedacht hadde ſijn Keyſerlijcken Stoel te verlaten / alſoſe 50000. ſterck waren / maer en hadden geen Geſchut : Naderhant wierden ſy geſlagen van Morat Baſſa den grooten Vizier / dewelcke om deſen dienſt (maer inſonderheydt om dat hy Janballat den Baſſa van Aleppo / ende natuerlijcke Heer van het rijcke Dal van Achilles hadde vermeeſtert) van hem genoemt wiert ſijn Vader ende Verloſſer. Sy belegerden deſe ſtadt / ende wierden van ſeeckere Engelſen die in de Haven lagen / onvriendelijck bejegent. Eyndlijck ſtakenſe een gedeelte daer van in brandt / ende namen rantzoen-gelt om datſe de reſte verſchoont hadden. Haer principaelſte Koopmanſchap is Cattoen / 't welck hier waſcht in groote quantiteyt : met het zaet daer van / gelijck wy met Granen doen / beſaeyen ſy hare

Ackers: de steel niet grooter als een Tarwe steel / maer soo taey als een Boonestroy: het hooft ront en gebaert / van groote en fatsoen als een Mispel: hart als een steen; 't welck rijp geworden zijnde open barst / waer uyt voort komt een witte sachte Wol met zaedt vermenght / 't welck sy met een Instrument van malkander scheyden. 't Soude u vremt duncken dat so smallen Dorp sulcken quantiteyt soude konnen vatten / doch ghy sout u verwonderen als ghyse die siet packen in haere Scheepen: Een Sack soo groot als een Wol-sack sullense in een plaets / daer ghy u arm in 't eerste niet en kost in steecken / gemackelijck in douwen: na dat syse met haere Instrumenten uyt-gereckt hebben: soo dat de luycken van 't Schip daer van op rijsen.

Also ons Schip (eer het van Tripolis soude vertrecken) voorgenomen hadde Lesbos te besoecken / daer het omtrent 15 dagen werck hadde; soo was ick ondertusschen begeerigh (onderricht zijnde / dat / schoon desen Schipper my quam t' ontvaren / dat korts daer na een ander verwacht wiert) om de Stadt Constantinopolen te sien: tot geselschap nemende een sekere Griecк / die wat gebroocken Engels konde spreecken tot mijn Tolck: op den 20 November gingen wy t' Scheep in een Barck met Sponsen geladen / van Armado van Simo / een kleyn Eylandt dicht by Rhodes / welckers Patroon / gelijck de reste / een Griecк was. Dien nacht quamen wy voor Ancker te leggen / onder de Zuyd-weste kant van Mitylene.

Het Eylant Lesbos. Dit Eylant Mitylene (nu Lesbos genoemt) niet boven 7. mijlen gelegen van het vaste Lant van Phrygia / is 168. mijlen ront. De Zuyderlijcke en Westerlijcke gedeelten zijn Berghachtich en onvruchtbaer / de andere vlack en vruchtbaer / voort-brengende treffelijck Koren en Lebisch meel / witter als sneeuw (waer van de Turcken haer Trachana en Bouhourt maecken; een seeckere Olipodrigo van verscheyden materien) ende Wijnen / van Atheneus by Ambrosia vergeleecken / hoogh geacht te Constantinopolen / soo hoofdich niet als d'ordinaire Wijnen: een kracht die men verciert haer ingestort te zijn van Bacchus. De Joden hebben haer geleert de coleur (die van selfs bleeck valt) te verbeteren met de bessen van Ebulus ofte wilt Flier. Ossen en Schapen en hebbense hier geen gebreck: Paerden / hoewel kleyn / nochtans sterck en moedich. Dit Lant wiert eerst bewoont van de Pelasgianen / onder het beleyt van Zanthus / de soon van Triopus: daer na van Macarius / dewelcke van seeckere Volckeren van Jonia ende andere Natien gevolcht zijnde / sich selven hier neder geset heeft. Door des Aertrijcks miltheyt kreech hy veele schatten; en door sijn rechtveerdigheyt en beleeftheyt het gebiet over de naburige Eylanden. Daer na is Lesbus de soon van Lapithus (daer toe geraden door een Orakel) herwaerts met sijn Familie gevaren / ende heeft Methinna de Dochter van Macarius getrout. Van dese wiert het Eylandt genoemt Pelasgia / Macaria / en Lesbos. Gelijck als Methinna een stad hadde / daer sy na genoemt wiert / soo wiert oock het Eylandt nae haer Suster Mitylene genoemt: gegront-vest op een plaetse by na van alle kanten met water omringht / welcke na het vaste Landt uyt-steeckt / sterck van natueren / en door konst gefortificeert: voor desen met heerlijcke Gebouwen verciert: ende om haer getemperde Lucht en vermaeckelijck gelegentheyt onder de Paradijsen des Aerdtrijcks getelt. Aen beyde kanten heeft het een Haven: die aen 't Zuyden bequaem voor Galleyen: d'andere / (met Klippen omcingelt / en diep) voor groote Schepen. Men seght dat de Nachtegalen van dit Eylant / een lieffelijcker gesangh hebben / dan elders. Op haer gelt sloegense het Beelt van Sappho. Niet min hebben sy Alceus ge-eert / een die bitter uyt-voer tegens de furie der Tyrannen / die doen het Landt verdruckten. Waer onder Pittacus sorteerde / doch sijn voornemen was heel anders / welcke over allen heersch-
te /

te/ op dat hy door de minder Tyrannen t'onderdrucken/ het Volck tot haer vryheyt mochte herstellen. Pittacus niet alleen maer oock Arion/ Theophrastus/ ende andere wierden hier geboren.

Dit Eylandt wiert van Calo Johannes den Griecksen Keyser/ ende van sijn Suster aen Franciscus Catalusius een Genoeser geschoncken/ in't Jaer 1355. tot belooninge van sijn kloeckmoedigheyt en dienst/ aen hem in sijn Turckse Oorlogen bewesen: onder wiens Nakomelingen het lange tijt gerust heeft/ also het met groote gestrengheyt van haer wiert geregeert: in aliantie staende met de Keysers van Trapezond/ en andere Grieckschе Princen. Doch doen den Turck sich Meester hadde gemaeckt van alle de nabuurige Natien: soo moestense onder sijn contributie/ betalende voor het selvige een Jaerlijckse somme van 4000. Ducaten. Dominicus Catalusius sijn oudtste Broeder verrast en over-gelevert hebbende aen Baptista een Genoeser/ deelachtigh aen het verraet/ ende daer na hem vermoort hebbende/ heeft hy sich Souvereyn gemaeckt/ zijnde de laetste en Godtlooste Prins van die Familie. Want Mahomet de Groote/ in't Jaer 1462. op hem vergramt zijnde/ eensdeels om dat hy de Zee-rovers van Italien en Spangien logeerde/ dewelcke aen hem haer Slaven verkochten/ ende aen hem part van de buyt gaven; en ten anderen/ om de deerlijcke moort van sijn Broeder/ dewelcke over varende na Asiam met geen twee duysent Janitzaren (doch hondert Scheepen en Galeyen volchden hem na) quam te landen tot Possidium/ tegen over Lesbos. Werwaerts over gevoert zijnde/ liep hy het gantsche Eylant af/ ende belegerde den Prins in de Stadt van Mitylene/ dewelcke na seven-en-twintich daghen Belegh het selve/ mitsgaders al de stercke Fortressen des Eylandts op-gaf/ op conditie dat hy hem eenigh ander Landt van gelijcke waerdy in handen soude leveren; daer hy sich selven door een solemnele Eet aen verbonden heeft: maer den trouwloosen Turck sijn buyt bekomen hebbende/ belast den Prins naer Constantinopolen te verhuysen/ leght een sterck Guarnisoen in de stadt; ende d'Inwoonderen na haer staet van malkanderen scheydende/ voert hy de voornaemste met hem/ de middel-soorte schenckt hy wegh (naderhandt verkocht hyse als Schapen op de Merckt) ende het schuym van't Volck/ als ongevaerlijck en onprofijtelijck/ laet hy geworden: voor sich selven behoudende 800. Knechten en Maeghden/ de reste in afkomste ende schoonheydt overtreffende. Maer de verdiende wraecke en wilde dese Moordenaer sijns Broeders soo niet quijt schelden/ dewelcke kort daer nae in de Kercker geworpen wierdt/ en dat door dese occasie: Een Jongelinck die 't uyt des grooten Turcks Serraglio ontkomen was/ wierdt by desen vriendelijck eerst onthaelt te Mitylene; hy hadde nu den Jongelingh tot de Christelijcke Religie bekeert/ ende hem nochtans naderhant seer Godtloosljjck geschonden: in desen noodt ende swarigheyt niet eens gedenckende aen den Jongelingh die hy achter hem gelaten hadde/ soo wiert hy daer nae den Keyser vertoont om sijn wonderbaerlijcke schoonheyt/ ende bekent; ende den Prins als sijn bedrieger/ in de Kercker geworpen/ dewelcke nu daghelijcks den Scherp-rechter verwachtende/ soo heeft hy om vry te raecken sijnen Salichmaecker verlochent en versworen; daer op besneden zijnde/ wierdt hy van den grooten Turck op zijn vrye voeten gestelt: te dierbaren rantsoen voor soo korten Adem; want kort daer nae wiert hy op nieuw gevangen geset/ ende eyndelijck gewurght. Dit Eylant op sodanige manier onder des Turcks gehoorsaemheyt gebracht/ berust soo als noch: meest van Griecken bewoont. Alle 't gene van de Stad Mitylene overigh gebleven is/ zijnde aenmerckens weerdigh/ is het Casteel/ zijnde seer sterck van een kloeck Guarnisoen en bequame Haven voor Galleyen/ voorsien; waer van verscheyden hier geduerigh onderhouden

worden/ om de Zee/ die van de Zee-rovers seer onveyligh wort gemaeckt/ te suyveren.

Op den 21 van September kregen wy in de Wint: en de Zee/ hoewel niet onstuymigh/ nochtans al t'onstuymigh dat soo een kleyn Schip over haer soude braveren: roeyende nochtans onder het beschutsel des Landts/ geraeckten wy in de Baey van Calonus/ alwaer sy verhoopten eenige buyt te vinden omtrent een Schip dat daer korts te voren gestrant was; Vele van haer sprongen in de Zee/ en duyckende na de gront/ bleven soo langh onder/ als offe in dat Element woonden. En buyten twijfel daer in overtreffen sy alle anderen; van kints been daer in opgevoet zijnde: ende hy onder haer de voornaemste is die 't beste kan doen: Soo dat/ al is hy noch soo arm/ soo wordt hem nochtans ten Houwelijck aen-geboden de rijckste en schoonste Maget van haer Eylant. Want sy generen haer doorgaens met dese spongien ofte sponsen/ die sy vergaderen aen de kanten van de Klippen/ omtrent den bodem van de Straten/ te met 15 vamen onder water. Een geluckigh Volck/ die na de nature leven; ende niet veel van doen hebben/ door dien sy weynigh begeeren. Haer kleedinge niet anders dan linnen Broecken; waer over sy een hemdt dragen dicht om haer lijf met een droogh-doeck gebonden/ aen-treckende te met/ als sy aen Landt gaen/ lange Rocken sonder mouwen/ van eygen gereet Cattoen. Hare ruggen nochtans en behoeven haere buycken niet te benijden: Beschuyt/ Olijven/ Loock/ en Ajuyn is haer voornaemste kost.

Somtijdts tot een veranderinge sullense de Steen-Rotzsen beklimmen/ ende de gront van d'ondiepe Zeen doorsnuffelen om een sekere kleyne Visch(so ickse so noemen mach)die de Italianen noemen Riccio. Haer ordinaris dranck is water/nochtans sullense eens 's daeghs om het bloet te verwarmen een dronck Wijn gebruycken/ hier mede soo wel te vreden zijnde/ als de gene die met allerhande leckerny haer lust soecken te paeyen. Als 't haer gelieft soo wercken sy/ en slapen als sy moede zijn. In armoede soo wel gemoet/ datse sullen dansen soo langh als haer de beenen willen dragen/ ende singen tot dat haer de keel heesch wort/ niet eens beswaert zijnde met sorgen en aenghst/ die de Rijckdomme vergeselschappen.

Op den 22 September/ nademael wy het noch in de wint hadden/ zijn wy weynigh geavanceert: ondertusschen wierden wy een Schip gewaer/ dat op ons aen quam/ en oordeelende dattet een Zee-roover was/ hebben wy met aller haest naer Lant geroeyt. In den Avontstont keerden wy ter plaetse/ daer wy van daen gevlucht waren. Doe wy nu aen Lant quamen/ sagen wy een/ in habijt als een Vrouw/ sich wentelen in het sant/ terwijl de andere in een ronde perck om hem dansten/ in sich selven pruttelende eenige woorden/ welcke (soo sy my wijs wilden maecken) krachtige betooveringen waeren/om het weer na haer sin te veranderen. Op den 23 was het buyigh weer/voor Ancker leggende doe het nu doncker geworden was; zijnde een gewoonte onder haer/ op datse by daegh uyt der Zee ofte van Landt niet en souden bespiet worden/ ende alsoo by nacht over-zeylt worden. Wy lagen in een kleyne Baey ende achter een Klip;daer onse slaep met yslijcke droomen geturbeert wierdt/ en die daer waeckte/ affirmeerde dat hy den Duyvel gesien hadde: soo dat wy in der nacht met een groote verbaestheydt van Landt af-staecken: doch of sulcks ontstont uyt de dampige plaets/dan uyt spookery van eenigh Geest/ laet ick berusten. Men verhaelt van een seker klipachtigh na by gelegen Eylant/ voor desen Ex genoemt/ ende Neptinus toe-geheylight (waer van wy te vooren wat gesproocken hebben) dat niemant daer op konde slapen/ sonder dat hy van de Nacht-geesten geplaeght wiert. Op den 24 wiert de Zee stil/ ende wy vervorderden onse Voyagie. Omtrent den Avont gingen wy aen Lant om ververschinge op het

het vaste Landt van Asia / ende geraeckten dien nacht te Tenedos: waer aen de stadt so genoemt is grensende/mitsgaders een Casteel van geen groote importantie. Dit Eylant en is niet boven 10. mijlen in de rondte / ende maer 5. gelegen van de Sigeaensche Kuste; op-klimmende in een ronde Bergh naer het Noorden; ende voort vlack: het brenght stercke Wijnen voort / 't welck te kennen geeft dat d'Inwoonderen Griecken zijn. Eerst wiert het Leucophrijn geheten / daer na Tenedos / van Tenes de Soon van Cycnus / dewelcke regneerde in Colone een Stadt van Troas. Men seght / dat sijn Stief-moeder (tot spijt datse af-geslagen wiert) hem beschuldight hebbende over het geene sy schandelijck sochte / sijn Vader hem daer over in een Kist dede / ende in de Zee wierp; zijnde door onweer op dit Eylant geworpen / ende alsoo wonderbaerlijck verlost; alwaer hy van die tijdt af regeerde. Ende om dat een Musicant met sijn Moeder samen spande / soo heeft hy een Wet gemaeckt dat geen Musicant in den Tempel soude gaen / die hy gesticht ende toe-geheyligt hadde aen Apollo Sminthius den Beschermer van dit Eylandt. Maer dit is seecker / dat Tenes herwaerts quam / ende alsoo het te vooren woest lagh / heeft hy daer Volck ingeplant. In den Trojaenschen Oorlogh wierdt hy van Achilles geslagen: ende om dat hy een rechtveerdich / vroom / en kloeckmoedigh Prins was / soo hebbense hem na sijn doodt met Offerhanden en een Tempel vereert: waer in het ongeoorloft was Achilles eens te noemen. Met de morgenstont toogense weder aen het arbeyden / roeyende langhs de krijtachtige Kuste van 't kleyne Phrygia. Nu over de Caep Janizari zijnde / begeerigh om die vermaerde Velden te sien / daer eertijdts Ilium op gestaen heeft / de heerlijckheyt van Asia / 't welck aen de kloeckste verstanden soo overvloedigh stoffe verleent heeft / soo hebbe ick eyndlijck met veel smeecken en beloften (alsoo 't een gevaerlijcke saeck is) so veel verworven / dat sy my aen Landt setteden: alwaer wy met 2. ofte 3. van haer een leege uytkijckende Berghsken in de Zee opklommen / boven vlack zijnde / ende bekroont met een vervallene Stadt / wiens onvolmaeckte Wallen aen de Zee hare outheydt vertoonen: waer in vele ruyme verwulfselen / ende wijde conduyten zijn om water te houden. Des selfs fondament schijnt van Constantijn de Groote geleyt te zijn / dewelcke voor-genomen hebbende den Stoel sijns Keyserrijcks te versetten / hier begost te timmeren; dien hy op naerder resolutie te Byzantium opgerecht heeft. Dit is dat vermaerde Promontorium van Sigeum / vereert met het Graf van Achilles / dien Alexander (doe hyse in sijn Asiaensche Tocht besochte) met Bloemen bedeckte / ende daer hy naeckt om liep / gelijck doen in lijcken de manier was: Offerhande doende aen den Geest van sijn Neef / dien hy seer geluckigh hielt / dat hy sulcken Trompetter hadde als Homerus / om sijn deuchden te basuynen.

't Eylant Tenedos.

De eerste die in dit Landt regeerde / was Teucer; ontfangen (soo sy vercieren) van de Nymph Idea aen de Revier Scamander. Hem is in het Rijck nagevolght Dardanus / de Soon van Jupiter en Electra / de Dochter van Atlas / ende de Huysvrou van Coritus / Koninck van Hetruria; dewelcke vluchtende uyt Italien / om de moort van sijn Broeder Jasius / sich eerst neder geset heeft in Samothracia / ende naderhant herwaerts verhuysende / getrout heeft Barea / de Dochter van Teucer / ende volgens haer recht dit Koninckrijck beseten heeft.

Ilus was d'eerste die nae de Sondt-vloet geavontuert heeft de Valeyen te bewoonen; want te voren woondemen op toppen van Bergen: ende zijn so allengskens na datse vrymoediger wierden neder gedaelt; met de plaetsen hare conditien veranderende; ende hoe naerder aen de Zee / hoe zediger in het Dal. Voor ons (want wy en dorsten niet verder van lant d'walen) sagen wy de plaetse daer eertijts

Ilium door hem gefondeert / gestaen heeft / genoemt Troyen van Tros. Naderhandt verciert rontom bemuert te zijn van Neptunus en Phebus ten tijde van Laomedon. De gene die de verdichtselen van Virgilius niet goetgunstich zijn / melden dat Eneas van hier niet en is verhuyst / maer in dit Coninckrijck heeft gesuccedeert; daer sijn nakomelingen een lange tijdt in gebleven zijn. Desen Eneas wiert hoogh geacht van de Griecken om sijn wijsheyt / kloeckmoedicheyt en Godtvruchtigheyt (alsoo hy d' ontschakinge van Helena tegen sprack) dewelcke sijn Persoon en goederen niet en beschadichden / waer uyt men vermoedede dat hy de Stadt verriet. Maer de Prophecy die Homerus van hem doet in de Persoon van Neptunus / die doen van Achilles gedoot soude worden / bevestight (na mijn oordeel) het seggen van Virgilius / alsoo daer gheen gewach gemaeckt wort van sijn geslachte / die na hem hier regeerde.

Noortwaerts van dese uyt-steeckende Bergh staet Reteum / vermaert wegen het Graf van Ajax / en sijn Beeldt: zijnde in Egypten verboert van Antonius; ende de Retensers wederom gebracht door Augustus. Pausanias verhaelt (uyt de mont van die van Eolia / dewelcke Volck-ryck geworden zijnde / Ilium hebben herbouwt) hoe dat het Wapen van Achilles (d'oorsaeck van sijn uytsinnigheyt en eygen dootslach) na de Schip-breuck van Ulysses / van de golven der Zee geworpen wierdt op de vastigheyt van sijn Monument ofte gedenck-teecken. Tusschen dese twee hoofden leght een ruyme Valey. Naerder aen Sigeum was de Haven voor de Griecksche Vloot; Maer naerder aen Reteum / loopt de Revier Simois (nu genoemt Simores) in Hellespont; dese heeft haer oorspronck van de top van Ida / de hoochste bergh van Phrygia / gelegen Oostwaerts van hier; ende vergeleken / om haer veelvoudige voeten / by een sekere ruyge Worm / genoemt Scolopendria; grensende aen de Zee niet verre van Mitylene / ende streckende in 't Noorden na Mysia Minor: vermaert wegen het oordeel van Paris / ende haer overvloedige Fonteynen: waer uyt spruyten 4 aensienlijcke Revieren / Esopus en Granicus (gedenckweerdich ten aensien van Alexanders Victorie) dese hare stroomen lopen na 't Noorden: Simois en Scamander die na Egeum sien. Twee niet verre gescheydene Valleyen zijnder / die tot malkanderen strecken / ende in een lopen in een wijde vlackte / daer het oude Ilium gestaen heeft / in dien ongeluckigh / niet onheerlijck / niet ongewroocken. Door dese voornoemde Valeyen spoelen haer Simois / en de Goddelijcke Scamander: So genoemt / segt Homerus / van Menschen; maer Zanthus van de Hemelsche Goden. Zanthus / om dat de Schapen die daer uytdroncken / haer vacht in 't geel veranderde / volgens het seggen van Aristoteles: Scamander / van Scamander die daer in verdronck: van dese Revier hebbense een Godt gemaeckt / ende die met offerhanden vereert. 't Was een oude gewoonte onder de Trojaensche Maeghden / dat de gene die voort trouwen souden / haer selve daer in wieschen / ende de Revier aenbaden met dese woorden: Komt o Scamander, pluckt mijn Maeghdelijcke Bloem: soo dat op een tijdt een Cimon een Athenienser (want de Armeniers waren onder de Trojanen vermenght (verlief zijnde op Callirrhoe / een Madam van deftigè afkomste / nu aen een ander verlooft / sijn hooft met riet kroonde / ende achter de naest-gelegene Hagedoorn schuylde: alwaer hy op het aen-hooren van dien gewoonlijcken saugh / daer uyt gesprongen is / ende antwoordende; zeer gewilligh / heeft hy haer met gewelt verkracht: hier over is dese solemnele gewoonte af-geschaft. Naerder aen de Zee komtse te paren met Simois (alwaer / soo 't schijnt / Achilles soo seer aen de Wateren verplicht was) en voort-varende / maeckense seeckere Meeren en Morassen. Dese Revieren / hoewel nu arm van stroomen / nochtans soo verachtelijck niet als Bellonius die wel maeckt / die

ſich miſſchien hier in verabuſeert (alſoo daer verſcheyden Beecxkens zijn / die van de Bergen af dalen) gelijck hy een waerſchijnlijcke abuys heeft in de ſituatie van het oude Trojen; Want de ruinen die nu ſoo ſichtbaer zijn / ende daer hy van verhaelt / ſtaen 4 mijlen in 't Zuyd-weſten van de voornoemde plaets / beſchreven van de Poëten / ende van de Landt-ſchryvers af-gepaelt: gelegen op een hangende Bergh / ende te na aen de Scheeps-haven om Velt te leveren voor ſulcke verſtroyde Battalien / lange Tochten / ende uyt-gevoerde Stratagemata / als verhaelt wordt geſchiet te zijn tuſſchen de Zee ende Stadt. Deſe overblijffelen geven genoegh te kennen de groote van het laeſte / ende niet weynich de voortreffelijckheyt. De Mueren (ſoo Bellonius de ſelvige / doch noch breeder / beſchrijft) beſtaende uyt groote vierkante Steenen / hart / ſwart / en ſponſachtigh / op verſcheyde plaetſen noch van binnen onderſtut zijnde met Pilaren die ruym derde half el van malkanderen ſtaen / en eertijts verciert met veel / nu geruineerde Caſteelen / behelſende een verwerringe van verdeſtrueerde Gebouwen / met ample conduyten om Regen-water t' ontſangen; naer dien het geplaetſt is op een zandige gront / ende gantſch ontbloot van Fonteynen. Hier zijn Fondamenten van een Chriſten Kercke; en twee marmore Caſteelen / die de furie des tijdts beter weder-ſtaen hebben; het eene op de top des Berghs / ende het ander naerder aen de Zee in de Valey / ofte de vlackte. Van des Stadts Wallen ſtreckt ſich een ander (met Pilaren onderſtut / ten deele ſtaende / ten deele om verre geworpen) na by aen Ida: ende dan wendende / wortſe geſegt te ſtreecken tot de wielen van Sarelia / omtrent 20 mijlen verre. Een half myl af / ende weſtwaerts van deſe ruinen / tegen over Tenedos / zijn de heete Badt-ſtooven / voor deſen verciert met heerlijcke Gebouwen: de wegh derwaerts / is als op-geſtopt met marmore Graven (waer van diergelijcke veel zijn omtrent de Stadt) ſoo wel van de Griecken als van de Latijnen / gelijck als blijckt uyt de beſondere Characteren. Twee Badt-ſtooven zijnder / d'eene met puyn verſmoort / d'andere noch in 't gebruyck / hoewel onder een ſlechte over-dack. Maer de ruinen nu en zijn niet geheel van die Forme / vermindert dagelijcks van de Turcken / dewelcke de Pilaren en ſteenen nae Conſtantinopolen vervoerden om te vercieren de Gebouwen van de groote Baſſaas / gelijck ſy die nu van Cyzicus halen. Dit notabel overblijffel van ſoo een nobele Stadt was eertijdts een kleyn Dorp der Ilianen. Want de Ilianen / nae de deſtructie van dat vermaerde Ilium / dickmaels den Stoel van het nieuwe verwiſſelende / hebben haer eyndelijck hier neder geſet / als geſeyt is / door advijs van een Orakel; begrijpende een eenige verachtelijcke Tempel / Minerva toe-geeygent / op die tijdt doen Alexander derwaerts quam: dewelcke doen ſijn Schildt op-offerde / ende een ander ('t welck hy namaels in den Oorlogh ghebruyckte) af nam / den Tempel met gheſchencken verrijckende / ende de Stadt met ſijn naem vereerende: de ſelvige van ſchattinghen bevryende / voor hebbende / op ſijn weder-komſte in de ſelvighe een koſtelijcken Tempel op te rechten / gheheylighde ſpeelen aen te ſtellen / ende daer van een heerlijcke Stadt te maecken: maer Alexander ſtervende / droegh Lyſimachus hier ſorghe voor / dewelcke het met een Muer omcinghelde van vijf mijlen in de rondte / echter evenwel liet hyſe behouden de naem van Alexandria. Naderhandt wiert het met Volck bewoont / ende een Hooghe School der Romeynen / van gheen gheringhe aenſien.

Fimbria den Threſaurier hebbende in een Oproer den Borghemeeſter Valerius Flaccus in Bithynia gheſlagen / ende ſich ſelven Capiteyn maeckende van de Romeynſche Armade / ſoo hebben de Borgers hem / als een Rebel en Struyckrover / geweygert aen te nemen / ende daer op deſe Stadt belegert hebbende / binnen

nen 11. dagen de selfde in-genomen / sich beroemende dat hy in elf dagen te wege gebracht hadde / 't geene Agamemnon met 500. Zeylen en de gantsche Griecxsche Natie in 10. Jaren naeulijcx hadde konnen uyt-voeren: Waer op een Italiaen ofte Troyaen antwoorde/ dat sy een Hector misten om haer te defendeeren. Brocken van ruinen leggen hier en daer in dese Valeyen verstroyt.

Om nu weder te keeren tot onse Voyagie: dicht aen de slincker-handt lieten wy Imbrius leggen / nu genoemt Lembro / voor desen Mercurius toe-geheylight: niet verre voorby Lemnos / beroemt wegen dien Fabulachtigen val van Vulcanus: soo dat het geen wonder en is / dat hy zedert altijdt manck gegaen heeft. De Griecken die daer nu woonen / verhalen dat hy sijn Dye brack / vallende van een Paert / op de kant van een Bergh / 't welck noch op huyden na hem genoemt is: d'Aerde daer ter plaetse kreegh daer op dese treffelijcke deughden van wonden te genesen / de Loop te stoppen / vergift te verdrijven / en nu genoemt Terra Sigilata, dat is / gezegelde Aerde / om datse gezegelt is / en daer alleen vergadert wort. Ten aensien van de heete hoedanigheyt deser Aerde / wiert het Eylandt Vulcanus toe-geheylight / 't welck betekent Vyer. Want de Ouden hebben met dese Fabulen soo wel de Natuer der dingen / als de manieren der Persoonen uytgedruckt. Gelijck als nu / soo oock voor desen in het uytgraven van dien / hebbense verscheyden Ceremonien gebruyckt: Ceremonien die aen beuselinge wat aensien geven. Dese soorte van aerde placht van Venus Priesters vergadert te worden: dewelcke onder andere Costuymen / dese aerde met Bocken-bloedt vermenghde (daer sy kleyne koecxkens van maeckten / daer op druckende het beeldt van een Bock) dien sy Venus plachten op te offeren. De sloffigheydt der Vrouwen deses Eylandts in haer eere te bewijsen / was d'oorsaeck / soo sy Fabuleeren / van haer Bockachtige Lucht: soo dat sy versoeyt zijnde van hare Mannen (dewelcke korts daer nae teghen die van Thracia Oorlogende / haere Gevangenen hadden ondertrouwt) met een Vrouwelijcke gramschap ontsteecken / so hebbense haer al te mael neffens haer Concubijnen op een nacht gemassacreert / naderhandt haer eyghen Kinderen vermoordende / op dat sy in toe-komende tijdt haer Vaders bloedt niet en souden komen te wreecken; en hebben alsoo het gantsche Geslachte uytgeroept. Desen Bergh leydt Zuydt-waerts van de ruinen diens ouden Hephestia / daer Vulcanus syn naem van draeght / zijnde omtrent drie scheuten weeghs daer van daen: tusschen het welcke Sotira staet / een kleyn Capel / daer de Griecxse Caloieros op den 6 Augusty nae toe gaen: alwaer sy hare Oratien aenvangen / ende van daer klimmense den Bergh op / om den Ader / daer sy dese aerde uyt halen / te openen: daer sy met groote Voor-bereydingen ende Solemniteyten toe treden / verselt zijnde met de principaelste Turcken des Eylandts. 't Geene dat het bedeckt nu door den arbeyt van by na 50 Pioniers verschooven zijnde / soo nemen de Priesters daer so veel uyt als den Cadel oordeelt genoech te sullen zijn voor dat Jaer (op dat de prijs uyt oorsaeck van de menichte niet soude af-slaen) aen wien sy 't over-leveren; en weten het dan so behendigh toe te sluyten / dat de plaets daer sy 't uyt-groeven niet te mercken is; De Ader geopent wordende/soo vertoont sich dese kostelijcke aerde / soo sy seggen / in maniere als de Wormen haer op-werpen; en dat maer voor een seeckere tijdt van dien dagh: soo dat hier uyt te sustineeren is / datse so veel vergaderen als de selve haer levert. Sekere sacken van dien worden den grooten Turck toegesonden / de reste verkoopen sy / waer van ick veel Beeckers te Constantinopolen gesien hebbe; doch het gene aen de Coopluyden verkocht wort/ wort in kleyne koecxkens gemaeckt / daer des Turcks beelt op staet. De Ceremonien over het vergaderen hier van wiert eerst van de Venetianen ingevoert.

Quicquid Græcia mendax audet in Historia.

En

En nu quamen wy in Hellespontus / soo genoemt van Hello / de Dochter van Athamas / Coninck van Thebes / ende Suster van Phrprus / dewelcke den listighen kryghs-handel van haer Stief-moeder Ino ontvluchtende / daer in verdroncken is. Aen de slinckerhant grenst het aen het Thraeische Chersonesus (door de banck genoemt St. Joris arm) een kleyn Eylandt wijsende naer het Zuydtwesten / daer op gestaen heeft het Graf van Hecuba / genoemt Cynossema / 't welck beteeckent een Hont / verciert daer in verandert te zijn / weghen haer ongeduldigheyt. Sy in de Divisie der Trojaensche gevangenen / versmaet / bespot / ende van yeder een verlaten zijnde / viel verachtelijck Ulysses ten deele / sy nu om haer selven van schande en gevanckenisse te bevryen / storte haer selven neder in den Hellespontus: maer Dictus Cretensis seght dat sy weghen haer ellenden uytsinnigh wordende en den vyandt vervloeckende / wiertse van haer dood gesiagen / ende begraven in dit uytkijckende Berghsken. Aen de rechterhant is den Hellespontus bepaelt met het kleyne Phrygia / scheydende Europa van Asia in verscheyde plaetsen niet boven een Myl in de breedte / ende omtrent 40 in de lenghte / (nu genoemt het Canael van Constantinopolen) ende hebbende haren koers in het Egeum: De Bergen alhier leveren veel Pick.

Drie mijlen boven den ingangh / ende in 't naeuwste van de straet staen Sestos en Abydos / teghen malkander over / voor desen seer beroemt wegen d'ongeluckige liefde van Hero en Leander / verdroncken in d'onmedogende golven. Xerxes / wiens machtige Armade gantsche Revieren heeft droogh gedroncken / ende gemaekt heeft datmen rontom Berghen konde varen / seghtmen dat alhier over een Brugh van Schuyten gemaeckt / in Griecken-landt gepasseert heeft / welcke Brugh van storm en onweer verplettert zijnde / liet hy de Zee (als offe gevoelen hadde) met 300 slagen slaen / ende Boeyen daer in werpen; yeder een verbiedende eenigh Offerhande aen Neptunus te doen. De winden hebben 'er oock moeten om smerten. Abydos staet in Asia / dien de Milesianen eerst gesticht hebben door toe-latinge van Gyges Coninck van Lydien / wien het gantsche Landt onderdanigh was: ingenomen van den Turck onder de regeringhe van Orchanes / Successeur van Ottoman / door verraet van des Gouverneurs Dochter; dewelcke als een tweede Scylla / versot op den Persoon en kloeckmoedigheydt van Abdurachman / dien sy dickmaels uyt de Tooren van het Casteel gesien hadde / soo als hy de Wallen naerderde / wierp sy hem een Brief toe aen een steen gebonden / daer in sy haer genegentheyt openbaerde; ende beloofde het Casteel over te leveren / indien hy den Generael wilde beweghen de belegeringe op te breecken / ende dat hy selfs in 't naerste van de nacht weder keeren / ende haer raedt volgen wilde. De belegerde verheught zijnde over des vyandts vertreck / drincken daer wacker op aen / en slapen gerustelijck: terwijl dat Abdurachman met sijn aenhangh / van sijn wakende lief wiert ingelaten / dewelcke hem geleyde tot de Stadts-poorten / alwaer hy de sluymerende wacht neder velde / deselvige openende voor sijn navolgers / den Capiteyn in sijn bed overrompelende / dien hy gevanckelijck wegh voerde / de plaets met Mahometisten versterckende.

Sestos staet in Europa / hoewel niet groot / nochtans sterck van gebouw / ende eertijdts de voornaemste Stadt van Chersonesus. Naderhant gespolieert zijnde / wierdt in haer plaets een Casteel gesticht. Abydos is gelegen op een vlackte; ende Sestos aen de zijde van een Bergh / nochtans neder dalende nae de Zee: beyde met hare Casteelen daer aen grensende; waer van het eerste vierkantigh / het andere drie-hoeckigh is: schricklijck nae de Zee toe / ten aensien van de menichvoudighe en sware stucken van geschut / geplant gelijck met het water:

daer en boven met stercke Guarnisoen voorsien: nochtans geensins onwinbaer / ten opsichte van de hooge Berghen die het eene overreycken / en de slechte Fortificatie van het ander Landtwaerts in. Dese worden gemeenlijck de Casteelen genoemt. Alle Schepen moghen vry in komen / die met haer menighte en ordre geene aenval en dreyghen; doch niet vertreecken sonder voorgaende visitatie en genotene consent / daer wy in het vorder verhael van ons Journael breeder van spreken sullen. Noch wat vorder passeerden wy voor-by de ruinen van een seecker Casteel / dat de Turcksche Carmosalen en Galeyen geduerigh in 't voor-by zeylen met Canon groeten / zijnde het eerste Fort in Europa dat sy in genomen hebben / het welck sy Zembenic noemen: zijnde overrompelt van Soliman / d'outste Soon van den voornoemden Orchanes: dewelcke over den Hellespont passerende by nacht (geconvoyeert zijnde van een Grieck) dien hy te voren gevangen hadde / door middel van een mest-hoop / dat hooger was als de Wal / gemackelijck daer in geraeckt is: d' Inwoonderen niet eens dromende dat sy in Europa hadden konnen passeeren / alsoo sy hier en daer in haer Oogst waren / tredende haer Cooren / 't welck sy in dese Landen by nacht plegen te doen. De dwase Griecken (een Prognosticatie van haer genaeckende ondergangh) waren soo weynigh haer welvaert betrachtende / dat sy ter contrarie met haer schade den spot dreven / seggende; dat sy maer een Varckens-kot ingenomen hadden / maeckende een allusie op het woordt Coiridocastron. Dien nacht quamen wy tot Callipolis / omtrent twintigh Mylen daer van daen: ende geraeckten in een Haven / daer slechts kleyne Scheepen konnen leggen.

Callipolis is een Stadt in Chersonesus / geplaetst op de gront van een Baey / soo engh / dat de Schepen daer gemeenlijck voor Ancker leggen / gelijckse over gantsch Hellespontus doen. Sommighe de C in een G / veranderende / sustineren dat het Gallipolis genoemt wiert van de Gaulen / die dese Landen onder de voeten liepen / onder het beleyt van Brennus / een Britannier (soo onse Chronijcken slechts niet en missen) en Broeder van Belinus. Doch ten aensien van haer Grieckse toe-naem / en schijnt het van geen uytheemsche afkomstigh te zijn. Pausanias gedenckt van eenen Callipolis / de jonger Soon van Calcothous / dewelcke sijn outste Broeder Echopolis tot assistentie van Meleagar gesonden hadde op der Jacht van het wildt Varcken van Caledon: Echopolis nu op der Jacht gebleven zijnde / ende sulcks Callipolis ter ooren komende; soo is hy van verbaestheydt in den Tempel gelopen / en heeft het hout van het Autaer geworpen / daer sijn Vader doende was aen Apollo te offeren: dewelcke denckende dat hy het uyt verachtinge van sijn offerhande dede / heeft hy hem met een stuck gebrant houts de herssenen in geslagen; en sich selven alsoo van nakomelingen berooft. Callipolis schijnt van verre vry wat te tonen / maer daer in komende / is het slechts een schaduwe sonder het ware wesen: een gedeelte van dien rust op de Cust / ende het andere op het op-klimmen van den Bergh: het is ongemuert / en sonder Wacht-huys ofte Fortres. Langhs de Cust sijn verscheyde drooge Havens voor Galeyen. Aen de Zuyder-hoeck van de Stadt in een kleyne vlackte zijn verscheyde ronde heuvelen; de Graven / soo sy seggen / van seeckere Tracische Coninghen: want soodanigh plachten van outs de kerck-hoven te zijn. Het hooghe landt is vlack en effen / ende niet onvruchtbaer; doch selden bewoont. De ontallijcke Turcksche Graven aen de kanten van de hooge wegh en nabuerige heuvelen / geven te kennen dat het Volckrijck geweest is / ende lange Jaren gestaen heeft / alsoo het de eerste Stadt was die sy in Europa in genomen hebben / onder het beleyt van den voornoemden Soliman in 't Jaer 1358. Hier is een overvaert om in Asia over te varen / Griecken / Jo-

den

den ende Turcken woonen in de Stadt; ende hebben hier haer Kercken en Synagogen.

Hier is oock een Jesuyten Clooster van St. Augustinus order; waer van eene nu ter tydt (doch niet woonachtigh in het Convent) Consul was / wiens Ampt is uyt te voeren d'affairen van de Schepen der Christenen / die niet en staen onder subjectie van den Grand Singjoor / ende beneden aen de Casteelen vry moghen negotieren: ick begaf my ten Huyse van desen / op hope van eenige verversschinge te genieten na mijn moeyelijcke Voyagie; maer alsoo hy van Huys was / soo wierd' ick genootsaeckt na mijn dampige bedt aen boort weder te keeren; alsoo daer geen Herbergen en zijn door dat gantsch onbeleeft Turckyen om Vremdelingen te logeren. Dese Stadt is nochtans wel voorsien van allerley voorraet. Al wat hier by de Griecken te koop is / mach men voor een seeckere prijs bedinghen; maer de Turcken sullen uw' gelt aen nemen / en geven u daer voor soo veel als 't haer goet dunckt; doch dit moet ick haer ter eeren nae seggen / sy sullen u veel eer meer als min / dan ghy vermoedende waert / geven: want voor 3 Aspers (waer van 20. by na een Engelse Schellingh doen) sal u den Slagher soo veel Schapen Vleesch afsnijden (want sy en houwen 't in geen Bouten ofte vierendeelen) daer drie hongerige Gasten genoegh aen hebben; 't welck sy tot de kocks brengen / die 't in kleyne brockskens snijden/ aen een kleyne houte Spit steken / ende alsoo in een Oven gaer backen. Bespot en beschimpt zijnde van het graeuw / ginghen wy 's avonts te Scheep/ ende 's morgens daer aen zeyl gaende / bejegende ons voort een contrarie wint/ dewelcke ons dede schuylen achter een Clip / niet verre van de Stadt; daer wy een etmael langh toefden.

Op den 27 September voor het aen-komen van den dagh gingen wy onder zeyl/ ende een wijl daer na quamen wy in de Propontische Zee/ aen d'eene kant beset met Thracia/ aen d'ander kant met Bythinia: grensende aen de Euxinische Zee by de Straten van Bosphoris / gelijckse aen de Egeaensche Zee doet by den Hellespontus / ruym 37 Mijlen in de lenghte / ende bykans soo veel in de breedte; Soo dat die in 't midden zeylen het omringende Landt aen alle kanten konnen gewaer worden; 't welck nu van d'Italianen genoemt wort Mar de Marmore, van Marmora/ een kleyn/ doch hoogh Eylandt / 't welck staet tegen over de mont van Hellespontus / ende onder het gesicht van Callipolis / aen welckers zuydt-eynde wy dien nacht quamen te Landen.

Dit Eylant wiert van outs genoemt Proconesus/ de geboorte-plaets van Aristeus / dien vermaerden Poëet/ dewelcke ten tijden van Cresus floreerde / ende een notabele Toovenaer was: dese stervende (ofte schijnende te sterven) en konde syn Lichaem nergens te vinden zijn by sijn Vrienden / die by een gekomen waren om hem te begraven. Dit Eylandt hadde twee Steden van die naem / de oude en de nieuwe: d'Oude gesticht van de stichters van Abydos; vermaert wegen hare kostlijcke witte Marmor-steenen; en daerom nu Marmora genoemt; alwaer een getal van arme Christen Slaven daghelijcks Steen-houwen tot die heerlijcke Mosque ofte kerck. d' Welck nu van desen Sultan te Constantinopolen gebouwt wort. Het heeft een kleyn Dorp nae 't Noorden / met een Haven van Griecken bewoont. Het aertrijck is bequaem tot Wijngaerden / ende niet ontbloot van Granen / daer oock deftighe Waey-landen zijn voor Bocken / daer sy overvloet van hebben: een ongelooflijck getal van Patrijsen/ gelijck die van Sio/ lopen hier op de Steenrotzsen/ en strijden om de Wijngaerts bladeren.

Den Bergh / die steyl is nae de Zee toe / op-geklommen hebbende / zijn wy in de Stadt gheraeckt / ende hebben ons van Victaly voorsien. Op den avondt

zijn wy wederom t'ſcheep gegaen / 't welck in een onbekende Baey lagh / daer ſy de navolgende dagh met haer overige Sponſen te waſſen / hebben door gebracht: terwijl dat ick ende mijn Tolck de tijdt verſleten op den top van de Bergen in de Wijngaerden / weynigh vernoeght zijnde over deſe haer uytſtel / nu meer haer gemack ſoeckende dan doenſe noch niet in den Helleſpontus waeren; nu vry zijnde van dien anghſt (want geen Zee-rover en derf ſich verſtouten binnen de Caſteelen te komen) die haer te voren gaende hadde gemaeckt. Op den avondt zijn wy afgeklommen / en hebben aldaer den Patroon op een Steen-rotzſe gevonden / liggende op ſijn rugh / en druppende van nattigheydt; ſpraeckloos / en worſtelende / ſoo ons dachte / met de Doodt. De Griecken hadden malkanderen by 't hooft gevat / yeder een ſijn macker: ſommige in de Boot / ſommighe aen Lant: onder anderen waſſer een blint Man / die een jonghe Vrouw hadde getrouwt / welcke niet en wilde gedogen dat haer Man by haer ſliep; ende daer op hadde hy deſe reyſe aen-genomen om haer by den Patriarch aen te klaghen: deſe hoorende ſijn Broeder om een ſlagh dien hy kreegh / een getier maecken; ende van het geluyt ter plaetſe geleyt / denckende met ſijn ſtock den ſlaender te treffen / heeft hy met ſulcken gewelt in de lucht geſlagen / dat hy ſich niet konnende tegen houden / in de Zee quam te ſtorten; ende ter naeuwer noot van verdrencken geſalveert. Het geroep nam met het krackelen toe / waer op den Patroon voort uyt verbaeſtheyt op vlieght / als ſchielijck wederom bekomende; en als een uytſinnigh Menſch ſpringende in de Boot / treckt hy ſijn Turckſen Sabel uyt / ende (meynende dat ſijn Boot van de Zee-rovers was geentert) begint heen en weer te ſchermen / daer op ſy al te mael buyten boort ſpringen / ende duyckende / als Endtvogels / onder Water; zijn ſy alſoo ſijn raſende furie ontkomen / haer naderhandt aen Landt begevende. Den Patroon op lant ſpringende / achtervolght mijn Griek / die door anghſt hem te gaeuw was; ſteygerende met een vlucht op een ſteyle Klip / daer hy voor deſen geen raedt toe en wiſte: doen begoſt hy my op 't lijf te vallen / die my teghens hem met ſteenen alleen te weer ſtelde / ende ſtruyckelende onder weghen bleef hy als een ſteen twee uuren langh ter Aerde leggen. 't Geene haer te vooren ſoo oneenigh maeckte / heeft nu de Pays gemaeckt / haer toornige ongetemperthevdt door den ſlaep overwonnen zijnde: Want alſoo 't op lijfs ſtraffe verboden wiert eenighe Wijn naer Conſtantinopolen te voeren / ende ſy ongewilligh zijnde om dat goe nat in Zee te gieten / hebbenſe haer lijf daer mede overladen. Doen den Patroon nu ontwakende / de weet gedaen wierdt van mijn Grieck hoe hy my bejeghent hadde / ende dat hem mijn reſolutie (om te keeren nae de Stadt / ende aldaer liever nae een Pas te wachten / dan mijn leven onder ſulcke Maets te pericliteren) aengedient wierdt / ſoo quam hy by my / en kuſte my / ghelijck hy ſijn andere Compangions dede (zijnde onder haer een bewijs van goede gunſte en getrouwheydt) en dwongh my alſoo aen Boordt te komen. 's Daeghs daer aen hadden wy een friſſchen goede wint. Dien nacht quamen wy voor Ancker te leggen een weynigh beneden de ſeven Caſteelen; en des morghens vroegh te landen voor het Tol-huys. Doen de Haven kruyſende quam ick tot Galata t' arriveren / en ben alſoo tuſſchen de Wijngaerden van Pera op-geklommen / alwaer ick van Sir Thomas Glover des Conincks Agent / vriendlijck onthaelt wiert: by hem in Huys bykans vier maenden langh vertoevende: wien ick ſonder ondanckbaerheyt en onbeleeftheyt niet en kan vergeten.

Pauſanias Coninck van Sparta / die geſeght wordt deſe Stadt gebouwt te hebben / heeftſe ſlechts herbout; doen ter tijdt Byzantium genoemt van Byza den Stichter / ende maer een weynich van ts vooren de Perſianen door verraſſinghe

af=

af handigh gemaeckt: kort daer nae ontbiedt hy Cleonice de Dochter van een eerwaerdige Byzantiner / met een opset om haer te verkrachten: dewelcke te vergeefs gebeden ende tranen voor hem uyt-gestort hebbende / om eerbaerheyts halven begeert / dat de keers mocht uyt gedaen worden. Sy de tijdt met futselen door brengende / bevanght hem ondertusschen den slaep: en schielijck ontwaeckende door haer onverwachte stommelinge / vlieght hy op / wanende eenigh verraedt op handen / treft haer herte met een Ponjaert. Geplaeght van haer Geest (ofte sulcks vermoedende uyt schrick van sijn wroegende conscientie) geduerigh dit in sijn ooren klinckende; Weest vroom, de wraecke past op u en anderen; wierdt hy daer door genootsaeckt sich te begeven tot Heraclea / daer men de Geesten der afgestorvenen door seeckere Characteren en Helsche offerhanden placht te wreecken: 't welck gedaen zijnde / soo verscheen den Geest van Cleonice / en seyde tegens hem dat sijn swarigheyt kort na sijn arrivement tot Sparta / soude eyndigen: 't welcke *Ephori sijn Magistraten van Lacedemonien.*
oock met sijn leven een eynde nam: want van de Ephori beset zijnde in den Tempel van Minerva (daer hy sijn toe-vlucht genomen hadde) wiert hy van haer gecondemneert / om dat hy voor genomen hadde sijn landt aen Xerxes met verraet over te geven. Byzantium wierdt van die tijdt af seer vermaert / ende onder d'aensienlijckste Steden gereeckent; drie Jaren wierdtse belegert eerse van den Keyser Severus wierdt ingenomen / en eyndlijck Souvereyn over de andere gestelt van den Keyser Constantinus / dewelcke een tegenheyt hebbende in den opgangh des Capitoliums / soo heeft den Raet en het Volck de selvige vergroot: die noemende Constantinopolen / ende den Stoel sijns Keyserrijcks daer neder settende: en daer en boven de selvige met de Privilegien van Romen bekledende / de Borgeren van beyde gelijcke recht hebbende. Doch de voornaemste oorsaeck sijns verhuysens was dese / dat door sijn na by wesen / ende door sijn principaelste macht in die gewesten by een te trecken / het Rijck na 't Oosten veel eer te beter mocht bevrijt / dan van de Persianen grootelijcks geplaeght worden. Het Goddelijck besluyt hebbende het alsoo geordineert ofte toe gelaten / datter een wegh mochte gebaent worden voor den Geestelijcken Inslocker; ende om de Westersche Werelt te herstellen in haer tijdlijcke vryheydt door het ontrecken van de Krijghs-macht in het afwesen des Keysers; waer op gevolght is oneenigheyt / en consequentelijck den ondergangh van dat Rijck. Sijn voornemen was eerst sich neder te setten tot Chalcedon / aen d'ander kant van den Thracischen Bosphorus: onder het gesicht hier van / ende een weynigh nae beneden: welck Chalcedon de Megarianen ghesticht hadden; dien het Orakel blint noemde; om dat sy daer ter plaetse eerst aen komende / het slimmer en min profijtelijck Climaet verkosen; alsoo de Visch (en insonderheyt het Thunis broot in het Meer Meotis / daer de Byzantiners machtigh rijck door wierden) die uyt de Euxinische Zee quam / aen de contrary kuste door de stroom quam aen dryven / verschrickt zijnde van de witte klippen; jae selfs noch ten huydigen dage worden verscheyde soorten van Visch / op verscheyden tijden / in een ongeloofliick getal van den voornoemden stroom / in de Haven met gewelt op-geworpen; waer van een groote menighte diep in de Haven tegen het versche water aen swemmende / schielijck / als droncken / met de buyck om hoogh leggen / en worden alsoo gevangen. Men seght dat doen de Lantmeters besigh waren met Chalcedon af te meten / dat sekere Arenden hare linien hebben ghedirigeert aen d'overzijde van de Straet / en dat sy die lieten vallen recht over Byzantium: waer op den Keyser sijn voornemen veranderde / stichtende sijn Stadt daerse nu staet / als of het hem soo van Godt geordineert wiert. Het wierdt voleyndight op den 11 May Anno 331 ende de Heylige Maget toe-gheheylight. Romen heeft hy van haer cieraet ontbloot om dese Stadt daer mede te vercieren:

halende daer van daen in een Jaer meer antiquiteyten / dan 20 Keyſers daer te vo-ren in 100 Jaren gebracht hadden: Onder anderen dien vreeſlijcken Pilaer van Thebaenſch Marmor-ſteen / van de Griecken genoemt Placaton / (voor deſen uyt Egypten gebracht) heeft op de merckt op-gerecht; als mede een metalen Beeldt van out en Dedaliſch hantwerck / geſtelt op den top van een Pilaer / ende na hem genoemt (doch geoordeelt te zijn den geconterfeyten Apollo van Ilium getranſpor-teert) neder geworpen van een geweldige ſtorm ten tijde van Alexis regeringe. Deſe plaets wierdt oock verciert met het Trojaenſche Palladium / een Beelt van Pallas vijfdehalf voeten hoogh / houdende in haer rechterhant een Spies / ende in de ſlincker een Spille / ſich vertoonende als of ſy wandelde: 't welck ſy met haer Dochter Chryſas (ſoo ſy vercieren) ten Houwelijck gaf aen Dardanus: van Ilus getranſporteert zijnde naer Ilium / want haer was door een Orakel aen-gedient / dat ſoo langh als het daer beſloten in bleef / de Stadt onverwinnelijck ſou-de zijn: daer op wierdt het geſtelt in de verborgenſte hoeck des Tempels / ende een ander diergelijcke ten toon geſtelt; daer uyt naderhant geſtolen van Olyſſes en Diomedes: doch het waerachtige (nevens de Trojaenſche Huys-Goden) wiert van Sycas gelevert aen Eneas / die het met hem droegh nae Italien: van Ro-men nae Alba Longa vervoerde / ende in den Tempel van Veſta ſtelde; 't welck by geval aen brant raeckende / door Lucium Metellum / zijnde doen Hooge-Prieſter / met verlies van ſijn oogen uyt gebluſcht wiert.

Brede beſchrij-vinge van Conſtan-tinopo-len.

Deſe Stadt door raedt geordineert / ende van de Natuer geſtelt tot ſouvereyn-heyt / was eerſt de Stoel van de Roomſche Keyſers / daer na van de Grieckſche / gelijckſe nu is van de Turckſe: geſticht van Conſtantinus de Soon van Helena / ende verlooren door Conſtantinum de Soon van een ander Helena: (eenen Gre-gorius zijnde doenmaals Biſſchop / wiens eerſte Biſſchop was eenen Gregorius) van Mahomet de tweede / in 't Jaer 1453. met verlies van haer Volck / ende de Deſtructie van haer heerlijcke gebouwen. Sulcks ſtaet oock te noteren van de Roomſche Keyſers / wiens eerſte was Auguſtus / ende wiens laetſte was Augu-ſtulus. Soo hebbenſe oock een Prophecy dat Mahomet die ſal komen te verlieſen. Het ſtaet op een Caep ofte hooft van 't Lant / dicht by den ingangh van Boſpho-rus: in maniere van een drie-hoeck: aen d'Ooſt-zijde wortſe van Boſphorus be-ſpoelt: aen de Noort-zijde beſet met de Haven / grenſende in het Weſten aen het vaſte Lant: de Wallen zijn van kalck en Steen op gemetſelt: het heeft 24 Poor-ten met achter deuren; waer van 5 Landt-waerts in ſien / ende 19 na de Water-kant / zijnde 13 Mijlen in de rondte; Daer is nauwlijcks heerlijcker ſpectakel met oogen t' aenſchouwen uyt der Zee / en van de nabuerige Bergen. De trotſe en cierlijcke Cypres-boomen proncken ſoo onder de gebouwen / dat het ſchijnt als een Stadt in een Boſſchagie voor den vermaeckelijcken aenſchouwer: haer ſeven hoogh-getopte hoofden (want op ſoo veel Bergen / en geen meer / ſeght men dat-ſe gegrontveſt is) zijn meeſtendeel gekroont met heerlijcke Moſques ofte kercken / geheel van witte Marmor / ront van fatſoen / en boven toe; met vergulde uyt-ſteeckende ſpitſen / die door de ſtralen van de Son een heerlijcke reflexie van haer geven; ſommige hebbende twee / ſommige vier / ſommige ſes daer aen grenſen-de Toorens / die ſeer hoogh en ſpits zijn: van waer de Taliſmanni met heldere ſtemme (want ſy en gebruycken geen klocken) het Volck by een roepen / uytende deſe Arabiſche ſpreucke: La Illah Illella Muhemet reſul allah, dat is: Daer is maer eenen God / en Mahomet ſijn Propheet. Geen kerck en mach meer als een van deſe Toorens hebben / ſooſe niet van een Keyſer geſticht is. Maer die van Sancta Sophia, voor deſen een Chriſten kercke (tot tweemael toe verbrandt / en dat ge-

lucke-

luckelijck / door dienſe ſoo koſtelijck herbouwt is van den Keyſer Juſtinianus) en overtreft niet alleen d'andere / daerſe nae gemaeckt is / maer oock alle andere Gebouwen in de Wereldt hoedanigh die oock zijn. De ſelvige pertinentelijck te beſchrijven ſoude al te moeyelijck vallen; ende dan / ſouden mijn oogen die 't geſien hebben / mijn gebreckelijcke tonge in't verhalen beſchuldigen. Het voornaemſte deel des ſelfs is na om hoogh Ovaels wijſe: rondt om met Pilaren / die wonderlijck zijn ten aenſien van haer proportie / materie / en curieuſheydt: over die noch andere Pilaren daer ruyme Galderyen tuſſchen zijn / konſtigh gevloert / en boven booghs wijſe / ſtaende tegen over den Tempel / 't welck vereert wort met de tegenwoordigheyt van de Chriſten Keyſers / onder de oeffeninge des Godtſdienſts / daer ſy te Paerde nae op-klimmen. Het dack is over-deckt en verciert met Moſaiſche Schilderyen; en is een oudt ſtuck wercks / gemaeckt van kleyne vierkante ſtucken Marmor; vergult en geverwt nae de plaetſe / die ſy bekleeden ſullen; welcke in een gevoeght zijnde / als of ſe uyt gehouwen waren / ſeer heerlijck ſtaen / en van een wonderlijcke duerabelheyt zijn. Wat de reſte van de kerck of Tempel belanght / hoewel van een ander proportie / komt hier mede met een ſeeckere harmonye over een: de kanten en vloer al van treflijck Marmor: onder verwulft / alwaer oock groote Ciſternen ofte Regenbacken zijn vol waters. Voor den in-gangh isſer een deftigh Portael / daer de Chriſtenen die 't uyt curieuſheyt gaen beſien / ſo wel als de Turcken / hare ſchoenen laten ſtaen eerſe in-gaen. Van binnen aen de ſlincker-handt ſtaet een Pilaer met koper over-trocken / 't welck geduerigh ſweedt (ick en weet niet waerom / ten ſy om eenigh conduyt ofte water-loop die daer onder loopt) dat de Turcken met hare neus-doecken af-veegen: uyt een ydele ſuperſtitie haer in-beeldende dat het van een heylige en ſouvereyne kracht is. De deuren zijn konſtich uyt gehouwen: het hout van d'eene verzieren ſy te zijn van Noachs Arck; en daerom op ſommige plaetſen ſlecht gelaten om van het devotigh Volck geſoent te worden.

Wijdlopich verhael van den Tempel te Conſtantinopolen.

Eugarius die over 1000. jaren herwaerts geleeft heeft / verhaelt dat deſen Tempel geweeſt is van 't ooſten tot het weſten 260 voeten langh / ende 180 hoogh: ende Antonius Menavinus affirmeert dat ten tijde van Bajazet daer in geweeſt zijn op eenen tijdt 36000 Turcken. Mogelijck dat het oude gebouw in haer geheel doen geſtaen heeft / waer van dit overblijfſel / weynigh grooter geweeſt is als het Cancel. Dit is eerder te geloven / dan 't gene Bellonius een modern oogh-getuygh verhaelt; te weten / datſe ſoo veel deuren gehadt heeft als'er dagen in een Jaer zijn / daer / ſooſe vijf heeft / een meer heeft / dan ick hebbe konnen mercken. Mahomet de Groote / heeft op het in-nemen van de Stadt / de Altaren om verre geworpen / de Beelden (van een wonderlijcke konſt en onttallijcke menighte) geſchonden / ende die in een kercke verandert. Tot yeder een van deſe principale Moſques ofte kercken / behooren publijcke Bagnios ofte Gaſt-huyſen / ende Loogementen voor Geeſtelijcke Perſoonen; met tamelijcke in-komſten begiftight: de onderſte zijn door de banck in 't vierkant getimmert: waer van veele opene Galderyen hebben / daer ſy gewent zijn op extraordinaire tijden te bidden: daer zijn in alles (waer onder Pera / Scutari / en de gebouwen die aen den Boſphorus grenſen / begrepen zijn) omtrent 8000. in't getal. Doch deſe kerck Sophia wort van den Sultan by na om den anderen Vrydagh gefrequenteert / zijnde dicht aen de gevel van ſijn Serraglio / 't welck ruſt op de uyterſte punct van de Noordt-ooſter hoeck / alwaer eertijdts geſtaen heeft het oude Biſantium; geſcheyden van het ander gedeelte des Stadts door een ſteyle muer / behelſende drie Engelſe mijlen in de ronte / en verciert met playſante Cypres boomen / vermenght met Valeyen / vermaeckelijcke Hoven / konſtrijcke Fonteynen /

Suntq; in templo (ſi licet dicere) tot portæ quot in anno dies. Bellon obſerv. Lib. 1. Cap. 76.

allerley Vrucht-boomen / en alderhande rariteyten: soo dat d'overdaedt hier de Rentmeester is / en de schatten onuytputtelijck. Het hooghmoedigh Palleys des Tyrans gaept na't Zuyden / hebbende uytwendigh een statige / doch donckere Portael / altemael van wit Marmor-steen / daer in uyt-gehouwen zijn Arabische Characteren / vergult / welckers gront van een Hemelsch blaeuw coleur is. Dit Portael geleyt u in een ruyme Koert ofte Hof van 300 roeden diep / ende omtrent half soo wijdt / aen welckers slincker handt staet een out Capel / daer in bewaert worden de Wapenen / de Griecken ontnomen in de destructie van dese Stadt; ende na't uyterste eynde deses Hofs is noch een ander Portael / met Schilden en Wapens behangen / die u geleyt tot een ander pleyn / beset met hooge Cypres-bomen / niet veel kleynder als het voorgaende. De Kloosters rontom het selvige zijn boven met loot bekleet / ende onder met Steen gevloert / de Daecken met Marmore Pilaren onderstut / die kopere voeten hebben. Aen de slincker hant wordt de Divano bewaert / daer den Bassa des Havens gerechtigheydt hant-haeft / aen die kant met lege gebouwen bepaelt / voor by welcken Hof aen de rechter handt een straet van keuckens is: ende aen de slincker hant is een Stal / groot genoegh voor 500 Paerden; alwaer nu een Muyl-Esel te sien is / soo wonderbaerlijck en curieus beplekt met wit en swart / als of het een Schilder gedaen had / niet om de nature na te apen / maer om het oogh te behagen / ende sijn curieusheydt uyt te drucken. Opt dese tweede Hof gaet men in een derde / daer de Christenen niet ordinaris mogen in gaen: omcingelt met royale gebouwen / welcke hoewelse misschien de Italiaensche in proportie en nettigheydt moeten / nochtans in kostlijcke curieusheyt / stoffe / en wijdte niet en hoeven te wijcken. Tusschen de Oosterse Wal (welcke de Stadt oock tot een Wal dient) en het water / zijn seeckere schrickelijcke Canonnen geplant / welcke den genen / die eenigh gewelдich aenval sullen derven bestaen / met een gewisse doodt zijn dreygende: en buyten aen de Noort-zijde des Sultans Cabinet / op de maniere van een kostlijck Somer-huys / hebbende een private passagie van sijn Serraglio voor een wijle tyts gemaeckt van wassende Vlas: daer hy sich dickmaels vermaeckt met verscheydene speculatien des Havens: en van daer vaert hy in een Schuyt na de playsante plaetsen van het byleggende Asia. Dit Palleys / hoewel van de Ottomannen vergroot / was eerst van Justinus op-gerecht / en heeftse na de Keyserinne Sophia genoemt.

Hier op nu behooren in achtinge genomen te worden de Ottomannische Mausolen t'eenemael van wit Marmor gesticht / ront van form / en boven toe; hebbende statelijcke Portalen / binnen welcke het Graf is van een yeder Sultan / als mede de Graven sijnder kinderen / die ofte voor hem gestorven zijn / ofte na hem verstickt zijn geweest van hare Tyrannische Broederen / volgens de Turcksche Godvruchtigheyt. De Tomben ofte Graven sijn effen geproportioneert na de Lichamen die daer in leggen sullen / yeder uyt een Steen; hooger aen 't hooft dan aen de voeten / en boven ront: sonder eenigh cieraet als groene spreyen en Tulbanden diese op de opper eynden leggen: Aen de vier hoecken van yeder Sultans Graf staen vier Was-keersen ruym een half el langh / doch niet aen-gesteken. De vloeren van het Graf zijn met kleeden bedeckt: en sommige zijn 'er die daer geduerigh in woonen / oeffenende sodanige gebeden en gehuyl / als met hare costuymen zijn accorderende. Op sekere tijden besprengen sy die oock met de tranen van haer nasaten.

De Zuyd-Ooster hoeck van dese Stadt staet op 7 Casteelen / van outs genoemt Janicula: welcke geimployeert worden / gelijck het Casteel van Londen / tot een provisie-huys van des Sultans schatten / en ammonitie: zijnde oock een gevanckenisse voor misdadigers die op den hals gevangen sitten.

Ick swijge van de grooten hare Serraglioos; die van de Vrouwen toe behooren- de de verstorvene Keysers: van de Alberges der Janitzaren: de besondere plaetsen daer de Spachies ende Giamoglanen op-gequeeckt worden: de Besestanen (alwaer de fijne soorten van waren verkocht worden) haer Gast-huysen; de Merckten daer men Mannen en Vrouwen koopt / &c. Dit alles segge ick / sullen wy over slaen / aengesien dat wy hier na van haer meeste orders sullen komen te handelen. Wat de gebouwen selfs aen gaet / alsoo die geen besondere beschrijvinge verdienen / so sullen wy onsen discoers wenden na die weynige reliquien der veelvoudige Antiquiteyten / waer van die water-conduyt gemaeckt van den Keyser Valentinianus / van wien sy haer naem behout / de principaelste geheugenisse vereyscht. Dese heeft haren oorspronck omtrent de swarte Zee / niet verre van een Dorp genoemt Domuz-lere / (van de menighte der wilde Verckens daer omtrent / naer dien de plaets Bosachtigh en Berghachtigh is) alwaer verscheyden Fonteyn-aderen by een vergaderen / ende op verscheyden plaetsen haer van malkanderen separeren en ontladen in groote ronde Cisternen ofte water-conduyten / van waer sy geleyt worden om te paren met andere (waer onder men neemt dat de beecke Cydarius is) welcke somtijdts onder de Aerde / dan langhs de vlackte / dan op geweldige verwulfsels over diepe Valeyen / van Bergh tot Bergh worden geleyt / de lengte by na van 30 mijlen / tot datse aen de Stadt arriveren / en steygerende op de selvige / daeltse eyntlijck neder als van een snelle Sluys in een wijde cisterne / onderstut van by na 200 Marmore Pilaren / ende wort van daer door conduyten geconvoyeert tot haer publijck gebruyck. Dese wiert gerepareert van Solyman dese tegenwoordige regerende Achmet sijn Groot-vaders Groot-vader: dewelcke / soo men seght / gewenscht en getracht heeft na drie dingen te weten: na het herbouwen van Ponte Piccolo / en Ponte Grande (welcke de twee armen der Zee kruyceen) ende het herstellen van dese water-conduyt; de twee eerste heeft hy volbracht / maer het derde / 't welck was het innemen van Vienna / en heeft hy noyt konnen uytvoeren. Niet verre van den Tempel Sancta Sophia is een groote ruymte rontom met Huysen beset / by oude tijden genoemt Hippodrom / om datse daer hare Paerden plachten te pikeeren. Hier ter plaetse staet een destigh Hieroglyphische steenen Naelde / die onder breet is en boven scherp / en spits opgaende van Thebaensche Marmor-steen; Een weynigh verder staet een Pilaer van gedraeyt Koper / met drie om-kringende Serpenten aen de top / uyt-gereckt op de maniere van een drie-hoeck / verscheyden wegen kijckende. En voor-by dese beyde is 'er noch een / van sommige genoemt een Colossus / opgebouwt van verscheyden steenen / nu seer geruineert / hier te voren met platen / van koper vergult / overdeckt.

Ende in Anrat Basar (dat is / der Vrouwen Marckt) is een Historische Pilaer / daer men van binnen op gaen kan / verre overtreffende die van Trajanus en Antoninus / die ick te Romen sagh: de Werck-meester heeft de Beelden soo geproportioneert / dat de bovenste en onderste even groot schijnen.

En recht teghen over het Logement van den Ambassadeur der Hooghduydtsche Keyseren (de welcke alleen binnen de stadt magh logeren) staet den Pilaer van den Keyser Constantinus: omtrent welckers top dese Griecksche letteren te lesen zijn /

Τὸ θεῖον ἔργον ἐνθάδε φθαρὲν χρόνῳ
Νέοι Μανουὴλ Εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ.

Dit zijn al de overblijfselen die overgebleven zijn (ofte alles dat de Christenen sien konnen / behalven de Reliquien van Constantinus Palleys / nu geworden tot een stal voor wilde Beesten) van soo veel destige gebouwen / en uyt alle gewesten by

een

een versamelde Antiquiteyten/waer mede dese souvereyne Stadt in vorige tijden soo pronckte: ende met haer zijn oock hare gedachtenissen vergaen: want niet eenen Griecx/ die den weetgierigen ondersoecker in de Historien van haer eygen affairen kan voldoen. Soo machtig slof zijnse/of misschien soo wijs/als te trachten het voorledene quaet te vergeten. Doch om van Constantinopolen in 't generael yets te verhalen/ soo dunckt my datter naeuwlijcks in de Wereldt yet is/ dat sich van verre soo cierlijck op doet/en den aenkomenden aenschouwer sulcke groote dingen belooft/ende die den selvigen/ daer in komende/ soo seer bedrieght. Onse slechtste gebouwen overtreffen hare kostelijckste: want de Turcken en zijn geensins sinnelijck op haere Huysen/ niet alleen om dat sy geen erfgoederen besitten/ maer om dat sy 't voor enckele dwaesheyt houden sulcke kostlijcke Huysen te timmeren/ als of men hier eeuwigh soude woonen: niet eens denckende op haer Graf en de veranderlijckheydt der Menschelijcke affairen. 't Welck den Poeet Horatius oock dapper schijnt te bestraffen.

Haere Huysen zijn maer twee Kamers hoogh/ sommige van rouw Steen/ sommige van hout/ sommige van in de Son gedrooghde Tichel-steenen: haere Daecken zijn maer leegh/bedeckt met sulcke Pannen als op onse Daecken leggen/ tegen malkanderen over: sommige nochtans van die zijn vlack/ (groote Personagien toe-behorende) verciert met Bloemen en Boomen van de raerste coleuren. Daer leggen veel plaetsen leegh in de Stadt/en zijn veel rijgen Huysen met Winckels alleen/altemael toe-behorende den Grand Singjoor/ diese aen Ambachts-luyden verhuert/ daer hare Vrouwen niet in en komen: alsoo Mahomet verboden heeft dat de Vrouwen niet kopen noch verkopen mogen (hoewel sy 't nu dickmaels doen) noch haer in 't openbaer vertoonen. De straten zijn meestendeel seer engh/ sommige zijn aen de kanten wat verhooght om meerder reynigheyts wille: Veel hebben een steylen opgangh: in veel plaetsen met lange Mueren beset/ toe-behoorende de Serraglioos der Grooten: soo slordigh zijnse in haer uytwendige pronckt. Al de Voorsteden die dese Stadt heeft/ leggen buyten de Poort van Adrianopolen/ grensende aen de Noordt-Wester hoeck des selfs/ en streckende langhs het opperste des Havens: alwaer binnen een deftigh Monument een Graf ofte Tombe gelegen is van hooge reputatie in der Mahometisten devotie: het Graf van Iupe Sultaen een van hare Sancten/ gemeenlijck en spottender wijse genoemt/ het Graf van Job; daer sich den Capiteyn Bassa begeeft/ al eer hy uyt treckt/ ende op sijn wederkomste/ aldaer bestemde Oratien en Ceremonien is oeffenende: ende Victorie bekomen hebbende/ wordt hy verplicht het selvige 's morgens en 's avonts drie weecken langh te besoecken. Voor het selvige in een Bosschagie van Cypres-boomen staet een Schavot daer de nieuw geschapene Sultans het Sweert aen-gedaen wort van den Mufti haer principale Prelaet/ met verscheydene Ceremonien.

Nu komen wy te spreecken van de Haven/ veel eer af nemende dan toe nemende door een kleyne Revier/ voor desen genoemt Barbyses/ nu van de Griecken Cartaricon/ ende van de Turcken Chay: dese Revier wordt veel van het gevogelte besocht/ ende rigereuslijck bewaert tot vermaeck van den Grand Singjoor/ die daer uyt Vogelen gaet vangen: soo dat een seeckere Dienaer van mijn Heer den Ambassadeur/ om dat hy sich verstoutede daer te gaen schieten/ soo geslagen wiert/ dat hy kort daer aen daer van (soo men meynde) quam te sterven. Dese Revier loopt in het Westen des Havens/ welcke de schoonste/ veylighste/ en profijtelijckste is in de gantsche Wereldt; so bequaemelijck diep/ dat de kloeckste Schepen hare zijden aen des selfs zijden konnen leggen/ om te gevoeghlijcker te mogen laden en ontladen. Des selfs mondt

leght

leght gesloten door het tegen-over-leggende Asia / haer ontsluytende en ontlastende Oost-waerts in de Thrasische Bosphorus / welcke door een lange naeuwe Canael streckende Noordelijck en Zuydelijck : de swarte en witte Zeen samen paert : (soo noemen sy de Zeen Noordelijck en Zuydelijck van den Bosphorus:) soo datter geen wint en waeyt / die te Scheep dese Stadt geen toe-voer en brenght ; hebbende (als voor desen is gedacht) aen de slinckerhant de Euxinische Zee / mitsgaders het Meer Mocotis / rontom bewoont van menighten der Natien / hebbende een ingangh door verscheyden bequame Revieren : waer door alles watter groeyt ofte gequeeckt wort in die verre gelegene Landen / gemackelijck derwaerts verboert wordt : aen de rechterhant Propontis en de Middellantsche Zee (bepaelt met Natolia / Syria / Egypten / Africa / Spangien / Vranckrijck / Italien / Griecken-landt en Dalmatien / met haere vruchtbare Eylanden) en buyten / den grooten Oceaen. Soo dat het schijnt door de bequaemheyt des Zee-vaerts deel te hebben aen hare besondere waren / die de vremde Man dagelijcks herwaerts brenght ; daerse van haer selven gelegen is in een Landt / hoewel niet gantsch onvruchtbaer / nochtans onbequaem tot generinge der Inwoonderen. Moldavia en Valachia gerieven haer met Ossen en Schapen-vleesch / wat visch belanght / de nabuerige Zeen besorgen haer met des selfs overvloet ; gelijck haer de holle Steen-rotzsen wit / suyver / en hart Sout verschaffen / toe bereyt alleen door den arbeydt der Zee-baren. Niet tegenstaende dit alles / wat plaets so ellendigh / dat ghy naeuwlijcks slimmer vint ten aensien van de brant en dagelijcksche neder-stortinghe der Huysen / en duysenderley periculen meer. Want / (door wat toe-val oft' ongeluck is my onbekent) verscheyden reysen is het schrickelijcke brants noot onderworpen geweest : by 't gene gebeurde ten tijde van Leo / en niet langh daer na onder de regeringe van Basilius (daer onder andere oneyntlijcke schade / die vermaerde Bibliotheeck van 120000 Boecken verloren gingen ; alwaer op de binnenste huyt van een Draeck de Odysseen en Iliades van Homerus geschreven waren) en by verscheyden anderen mach dit laetste / hoe wel niet soo groot / gevoeght worden ; 't welck gebeurde op den 14 van October 1607. op welcke tijdt 3000 Huysen tot de gront toe af branden. 't En is oock geen wonder : alsoo de Borgers selve den brant in haer eygen Huysen niet en derven blusschen ; ofte door sommige onder de voet te halen / anderen soecken te salveren ; welck Ampt den Aga en sijn Janitzaren bedienen : die traegh zijnde in het helpen / dickmaels uyt spijt / oft' om buyt / de Huysen / die minst noot hebben / om verre halen : soo dat dit ongeluck niet alleen gewenscht maer vertraeght wort om den buyt ; ja sy selfs steecken dickwils de Joden haer Huysen in brandt ; de welcke dit nu moede zijnde / hare goederen in verwulfde Kelders voor de vlam soecken te beschermen. De neder-stortinge der Huysen door vreeslijcke en langhduerige aertbevinge voor desen / en nu door slosse reparatie / onweer / en de stoffe daer sy van gemaeckt zijn / geschiet hier oock dickmaels. En hoewelse onder een fraeye en heldere lucht staet / selfs in de Winter / als de Ooste / Weste / ofte Zuyde Wint waeyt ; nochtans d'onstuymige Tramontana / die uyt de swarte Zee haer swarte materie mede sleept / raest hier geweldigh / mede brengende dickmaels sulcke stormen met Sneeuw (dat ick in September de doenmaels bloeyende Boomen daer mede soo beladen sagh / dat hare tacken af braecken :) vergeselschapt zijnde met bittere vorst / 't welck ontdooyende / daer door de losse materie / daer de Huysen op steunen / los maeckt. Eyndelijck / de Pestilentie (veroorsaeckt ofte door den Climaet / ofte door die ongeloovige / ofte door de meenigerhande Natien herwaerts gebracht) regneert seer heftigh en dickmaels in dese Stadt : doet hier by den Scepter van een Tyran / de moetwilligheit der Slaven:

ven: en dan / O nieu Romen hoe zijn uwe dus gebalanceerde profijten en playsieren te waerderen. Aen d'ander zijde des Havens (daer menigten van Schuyten / Pergamies genoemt) geduerig kruyssen / en daer meestendeel Egyptenaren in sitten royen / is gelegen de Stadt Galata / soo genoemt / soo sommige schrijven / van de Gaulen / die voor desen Meesters daer van waren; ofte / so anderen willen / van Galac / 't welck betekent Melck / om dat de Griecken hier haer Vee hielden; sy wort oock Pera genoemt / dat is / aen d'over zijde / om datse aen d'over zijde des Havens light / doch van outs Cornu Byzantium. Sy heeft krancke Wallen; groot nochtans / is 't dat ghy daer onder reeckent de Voor-stadt / streckende van langhs de strant tot d'opperste toppen van de Bergen; overtreffende Constantinopolen in hare hooge Huysen / gebouwt door die van Genoa; die deselvige kochten van de Grieckse Keysers / (in haer sobere stant / besittende weynigh meer als de Coninckl ijcke Stadt / en Tijtel; wordende den meesten tijdt onderhouden door uytheemsche contributien) ende die overleverden aen Mahomet de Groote / 's daeghs na het plonderen van Constantinopolen. Aen het West-eynde des selfs hebben de Grand Signioors Galeyen een drooge Haven. Ende aen het Oost-eynde recht tegen over het punt van sijn Serraglio / genoemt Tophana en Tiundacle / liggen veel ongeplante Canons / diese meest uyt de Christen steden en Fortressen voor buyt wegh gehaelt hebben / als uyt haer op-schrift en merck is blijckende: waer van vele ongelooffelijck groot zijn.

Nu / recht tegen over de mont van de Haven aen d'ander zijde van den Bosphorus is gelegen Scutari / een Stadt van Bythinia / soo genoemt om het Guarnisoen dat aldaer gehouden wort; voor desen genoemt Chrysopolis / om dat de Persianen hare schattinghe uyt andere steden van Asia alhier ontfingen. 't Is een groote stadt / verciert met deftige Boogaerden / ende vereert met de buert van een Coninckl ijcke Serraglio; voor de selvige op een kleyne Steen-rotse. Een goet stuck weeghs van de strant is een Casteel opgerecht / genoemt het Maeghdelijcke Casteel / waer van sy een Fabel verhalen niet verhalens weert: nu dient het soo wel tot een Fortres als een Casteel; zijnde voorsien met 10 stucken Canons. En hoewel dat tusschen het selvige en het Lant de Zee so diep is / dat'er een Schip tusschen door kan zeylen / so wort het nochtans met versch water gerieft / met konst derwaerts (soo sommige seggen) gevoert / maer na mijn oordeel uyt een natuerlijcke Fonteyn. Scutari behoorde eertijts aen Chalcedon / voor desen een vrye Stadt / een weynigh beneden de selvige gelegen: soo genoemt van een Meer / nu naemloos / 't welck in Propontis loopt; het wordt oock genoemt de Stadt der Blinden / om datse van de dwase Megarianen is gesticht. Vermaert is het om het generale Concilium daer ghehouwen; en toont nu slechts een gedeelte van hare ruinen.

De swarte Zee is 15 Mijlen van Constantinopolen gheleghen / soo genoemt van haer swarte effecten / ofte van den dicken nevel die doorgaens over haer hanght / veroorsaeckt / so sommige seggen door een Princelijcke Bruydegom ende Bruyt die daer in verdroncken. Het wiert eerst Axenus genoemt / 't welck beteeckent onbeleeft: om dat het soo kout is / ende de naburige Natien soo onbeleeft / dewelcke gewent zijn hare gasten te offeren / haer vleesch te eten / en van haer Beckeneel drinck-bekers te maken. Maer na dat de Jonisensers ende Griecken haer daer omtrent hadden neder geset / ende de Barbarische volckeren daer uyt hadden verdreven / wierd het Euxinus genoemt / 't welck een contrarie beteeckenisse heeft. Hier van gedenckt Ovidius in sijn ballinghschap. Des selfs gedaente wort vergeleken by een uyt-gespannen Scytische Boogh. Aen de Zuyd-zijde van Bosphorus is het bepaelt met Pontus / Bithynia / en Capadocia (in het welcke is de Keyserlijcke Stadt Trapazond. Aen de

Oost-

Oost-zijde light Colchis / aen de Noord-zijde tusschen de selvige en Cancasus light een gedeelte van Sarmatie Asiatica: Daer aen de Moerasschen van Meotis: die de woeste Scythen rontom bewoonen/ als Moeder van de Meotische Zee; ende daerom Temerinda genoemt: gevoet van de machtige Revier Tanais / scheydende Asiam van Europa: de reste van de Noorder hoeck wordt omringht van het Europische Sarmatia. Het Westen / van een gedeelte van Dasia / en het herwaerts gelegene Moesia/ af-gescheyden door Danubius/ en 't gene met Thracia overig blijft. Dese Zee en is soo sout niet als andere/ en 's Winters veel van Ys geplaeght. Hier verbiet den Turck alle handel met uytlanders / alsoo daer geen andere passagie tot de selvige en is/ als door Revieren. En dese passagie van Bosporus en is/ na 't oordeel van sommige/ niet altijt geweest; maer geforzeert door gewelt van stroomen neder-stortende in d'overladene Euxinus. Daerse in den Bosphorus ruysschet zijn twee klippen/ voor desen genoemt Cyanea en Sympligades. Welcke/ om datse soo na by waren en dickwils maer een schenen te zijn / van de Poeten verciert waren te zijn onbestendigh / en tegen malkanderen aen te botzen. Hier op den top van een Steen-rotzse / (van sommige geoordeelt te zijn een van dese / nochtans te verre afgesondert van soo een Compangion) staet een Pilaer van wit Marmor-steen / in de wandelinge genoemt Pompejus Pilaer: op welckers voet uytgehouwen waren dese van ouderdom versletene Caracteren:

Divo, Cæsari. Augusto

L. Clannidius.

L. F. CLA. PONTO.

Op strant staet een hooge Lanteern / daer over de 60 Menschen boven in staen konnen/ die de Zee-varende luyden tot een Baecken streckt / om by nacht den ingangh van de Bosphorus aen te wijsen.

Deu Bosphorus loopt met een stercke vloet in Propontis / en is omtrent 20 mijlen langh: daerse alderbreedst is/ maer een mijl/ ende op twee plaetsen maer een half mijl zijnde: soo genoemt / om datter Ossen van d'eene zijde na d'andere plachten te swemmen ; ofte (soo 't de Poeten hebben willen) van d'overvaert des getransformeerden Io. Een van dese voornoemde straten light voor Constantinopolen; d'andere noch ses d'half mijl hooger op /alwaer aen de kant van Europa een Kasteel staet/ voor desen genoemt Damalis/ en nu het swarte Kasteel: welcke een stercke Fortificatie heeft/ende (met hulp van het ander daer op de strant daer tegen over staet) over dien ingangh gebiet voert/ omringt met een muer van twee en twintig voeten breet/ en beset met drie groote Kasteelen/ welckers mueragie boven de thien ellen dick is. Dit is oock een gevanckenisse voor aensienlijcke gevangenen. Op die tijdt doen den E. Barton/ den Agent der Engelschen hier resideerde/ wierd eenen Hadriaen Kant/ een Hollander/(gevangen zijnde van een Renegado/ doenmaels Kapiteyn van 2 Galeyen) uyt last van den Grand Singjeur alhier gevangen geset: alsoo sy groot rantzoen-gelt waren vermoedende. Drie Jaren langh nu hier geseten hebbende/ ende de deur by geval voor het kriecken des daeghs open vindende/ is hy buyten weten des Cepiers beneden gekomen op het pleyn des Kasteels: alwaer hy vast om sagh/ sich beradende hoe hy 't best mochte ontkomen ; eyndelijck siet hy een touw hangen aen een Boom niet verre van de muer / daer hy op-klimmende / door middel van dien sich bequaemlijck en sonder ghevaer aen d'ander zijde neder liet / en alsoo is hy gheraeckt ten Huyse van onsen Ambassadeur ; soo wel doen (als nu) een heyligh-

dom voor ontvluchte gevangenen: alwaer sy hem 3 dagen langh onder een stapel houts verborgen hielden: en korts daer na naer Hollandt scheepten: den Capiteyn van 't Kasteel 's morgens te vergeefs na syn Gevangen gesocht hebbende/ heeft van stonden aen een Doodt-kist met kley gevult/ ende die in den Bosphorus doen werpen; uytstroyende dat hy gestorven was/ verschrickt door het aenschouwen van de schrickelijcke straffe des voorgaenden Cepiers/ om dat eenige Hooghduytsche Edel-luyden/ die hy in bewaringe hadde/ hem waeren ontsnapt. Noch vijf Mijlen hooger op/ heeft Darius den Vader van Xerxes den Bosphorus gepasseert over een brugh van Vlot-schuyten. d'Europische kust is by nae met geduerige gebouwen beset; d'andere met vruchtbaere heuvelen en Boogaerden/ in vermaecklijckheydt niet wijckende dien vermaerden Thessalischen Tempel/ wanneerse van de sinnelijcker Christenen onderhouden en verciert wordt met haer nu verdestrueerde Palleysen.

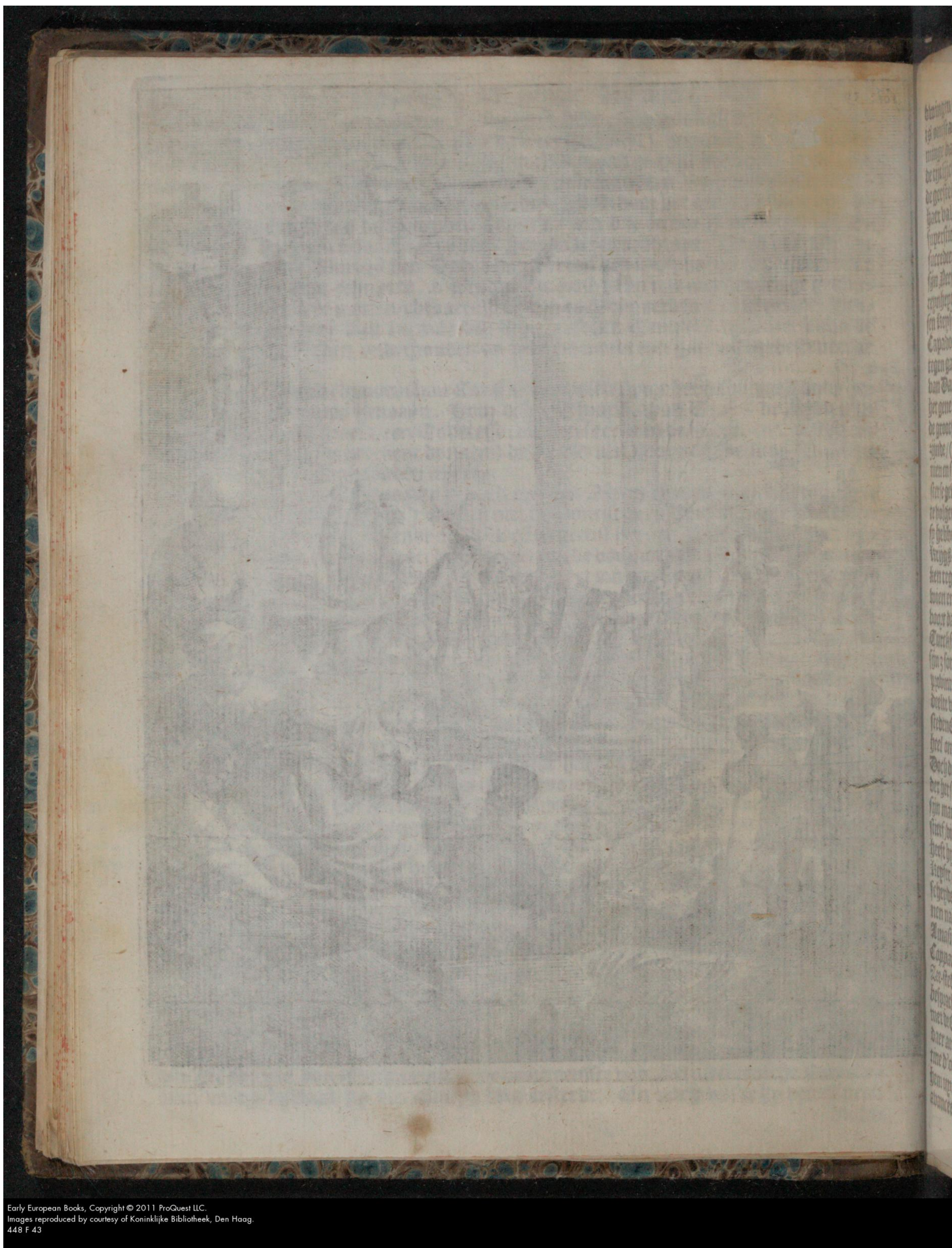
Van Nova Roma (de naem van Constantinopolen) wort het naburige Landt hedensdaeghs Romanea genoemt. Voor desen Thracia/ van Trax/ de Soon van Mars/ ofte van Thracia/ een Toveresse; ofte veel eer/ van de wreede en woeste aert des Volcks (want soo betekent de naem) de welcke aen Mars en Bellona Mannen op offerden/ als sy slagh souden leveren.

Dit Lant wort aen 't Noorden bepaelt met den Bergh Hemus/ van d'Italianen genoemt Catena Mundi; in 't Oosten met de Pontische en Propontische Zeen; aen 't Zuyden met de Egeische; ende aen 't Westen grenst het aen Macedonia en het opper Mesia. Haer noch vermaerder Bergen zijn de voornoemde Hemus/ Rhodope als noch boven met Sneeuw bedeckt/ en vermaert om den sangh van Orpheus; den silver-rijcken Pangeus/ ende Messapus/ verwonderens weerdigh om haer hooghe en spitse Klippen. De voornaemste Revieren zijn den tragen Hebrus/ den heylsamen Travus/ en den troublen Nessus. De principaelste Steden daer aen sijn Nicopolis/ Philippi noch roemende met haeren Amphiteater/ Philippopolis/ Hadrianopolis/ Trajanopolis/ Selymbria/ Perinthus/ Phinopolis/ ende Appollonia. Des selfs lenghte/ is twee dagen reysens/ de breedte seven/ aen de Zee-kant tamelijck vruchtbaer; voortbrengende Granen en geen versmadelijcke Wijnen; doch hoe verder af/ hoe onprofijtlijcker/ gelegen in een woest vlack veldt/ onvruchtbaer geworden door de bittere koude des Climaets. Sy buyght haer onder de regeringe van den Beglerbeg van Grecia/ dewelcke oock genoemt wordt den Beglerbeg van Romania.

De Turcken haer oorspronck. De Turcken (nu Heeren van dese Keyserlijcke Stadt/ als mede van 't betste des Aerdtrijcks) zijn tot dese hooge heerschappye op-geklommen van soo een geringe en slechte af-komste/ als dat'er veel eer na geraden/ als dat die van yemandt pertinentlijck verhaelt wordt. Maer dit is seecker datse geweest zijn een volck uyt Scythia; de welcke hare eygen Woon-steden verlatende/ in 't Jaer 844 door hongers noot gedwongen/ ofte van hare naburen verdreven zijnde/ door de Straten van de Caspische Bergen passeerden/ ende met gewelt haer Meester maeckten van Armenia Major/ 't welck daer op genoemt wiert/ gelijck als noch/ Turcomania. Vermeerderende door de dagelijcksche bykomste van haer Landts-luyden; zijnde van Religie Heydenen/ en levende in swervende Troepen volgens de Scytische Nomades. Het Saracenische Rijck nu na 't eynde lopende door d'oneenigheydt der Mahometische Princen/ soo heeft Mahomet Sultan van Persia/ te swack voor den Caliph van Babylon/ hulp versocht van den Turck; die hem 3000 Soldaten toesont/ onder het beleydt van Tangrolipix/ de voornaemste van Selzucciaensche Familie; door wiens bystant hy den Caliph vermeesterde. En noch wilde hy den Turck dwin-

fol. 39

dwingen meer dienst te doen: waer over twist/ en eyndlijck een Batalie tusschen haer is ontstaen: in de welcke Mahomet verongeluckende/ Tangrolipix met toestemminge van beyde armeen tot Sultan wiert verkoren. Aen Persia heeft hy gehecht de tijtlijcke Jurisdictie van Babylon/ hebbende den Caliph t'onder-gebracht: maer de geestelijcke heeft hy laten berusten onder sijn Successeur/ als Successeurs van haer valsche Propheet. De Turcken doenmaels omhelst hebbende des Mahomets superstitie; 't welck was 214 Jaren nae datse uyt Scythia gevallen waren. Axan succedeerde sijn Vader Tangrolipix/ welcke op het accoort met Cutlu-Muses en sijn Neef (hem mede bevrundt) toen in wapenen/ aen haer over gaf d'absolute souvereynheyt van 't geene sy met den sweerde souden komen te winnen van den Griecksen Keyser: de welcke door sijn assistentie Media/ een groot gedeelte van Armenia/ Capadocia/ Pontus/ Bythinia/ Asia minor/ onder sijn subjectie brachte. Hier tegen gaf den Sultan aen Ducat en Melech/ twee van sijn andere Neefs/ de steden van Damascus en Aleppo/ mitsgaders de Landen daer onder sorterende/ nevens het gene hy de Sarazenen soude konnen af-handich maken: dewelcke in korten tijt de grootste helft van Syria vermeesterden. Doch kort daer aen daer uyt verdreven zijnde/ (gelijck oock uyt het meeste van Asia minor) van Godefridus van Bullognien en sijn Christelijcke Armaden/ wierdense genootsaeckt te wijcke na de meer Oosterse gewesten haerder Dominien: so dat nu haer nederdalende heerlijckheyt scheen te volgen/ of veel eer t'overtreffen haer schielijcke op-gangh tot het Rijck. Want sy hebben kort daer na hare schade in Asia minor wederom in-gehaelt. Maer den Krijgs-helt Solyman (de Soon van Cutlu-Muses) die de westerse Christenen sulcken tegenstant dede/ nu overleden zijnde/ is Mahomet na hem gesuccedeert: tusschen wien en Masut/ doenmaels Sultan van Iconium/ een Oorlogh is ontstaen/ en voort daer aen een accoort. Doch Masut eyntlijck beseten hebbende dat gantsche Turckse Rijck in dat gedeelte van Asia/ quam te sterven/ het selvige deylende onder sijn 3 sonen. Aen Calizasthlan schonck hy de Coninckljjcke stadt Iconium/ met de provintien daer onder behorende: aen Jagupasan/ Amasia en Ancyra/ met een gedeelte van Cappadocia en de naest-gelegene Territorien: maer aen Dadune de groote steden Cesaria en Sebastia/ en neffens al de ruyme Landen daer aen gressende; het geheel onlanghs geweest zijnde een gedeelte van het declineerende Grieckssche Rijck. Doch dese eersuchtige Broederen/ de sonen der Aerde gelijck/ hebben tegen malkander het sweert uyt getrocken; de outste Dadune sijn patrimonium ontnemende/ ende sijn macht dirigerende na Jagupasan (dewelcke in de toestellinge van dien oorlogh stierf) viel oock de sijne op 't lijf. Daer na de naburige deelen des Rijcks bestormende/ heeft hy in een doodlijcke Battalie overwonnen den valianten/ doch ongeluckigen Keyser/ Emanuel Comnenus; onder devotie brengende het landt Phrygia/ met verscheyden Frontier-steden en Casteelen. Desen ouden Sultan stervende/ liet vier Sonen na/ Masut/ Coppatine/ Reucratine ende Caichosroes. Aen Masut besprack hy Amasia/ Ancyra/ Dorylenm/ neffens verscheyde andere steden van Pontus: aen Coppatine/ Melytenee/ Cesarea/ Taxara: aen Reucratine/ Aminsum/ Docea/ en de Zee-steden: maer aen Caichosroes (behalven den Coninckljjcken stoel van Iconium) besprack hy Lycaonia/ Pamphilia/ en de grensende contreyen tot Cotyanium toe/ met de Eer-tijtel van Sultan; doch dese wierden ook oneenig. Want Coppatine kort daer aen stervende/ hebben Reucratine en Masut om sijn possessie geoorlogt: Reucratine d'overhant krijgende/ valt Sultan op het lijf/ ontneemt hem Iconium/ jaeght hem uyt sijn Dominien/ en blijft alleen souvereyn Voogt. Gelijck dese hier aldus avanceerden/ soo heeft het geslachte van Ducat en Melech te voren gedacht/ het

gantsche

gantsche Syria de twistige Christenen wederom afhandigh gemaeckt/onder het beleyt van den moedigen Saladijn / hebbende oock Egypten aen dat Keyserrijck gehecht; dese liet 9 Sonen na; al t' samen behalven een / vermoort / door Saphradine haren Oom: en dese is den dans ontkomen door middel van de Favoriten sijns Vaders oock genoemt Saphradine / en Sultan van Aleppo. Uyt dien verradelijcken Saphradine is gesproten Meledin / Sultan van Egypten ; en Coradin Sultan van Damascus en Jerusalem.

Het machtige Keyserrijck Saladijns scheurde wederom van malkanderen ; de Selzucciaensche Familie hielt nochtans de deelen van dien in possessie; tot datse uyt Syria verdreven wiert van de Tartaren/ende uyt Egypten gebotst van de Mamalucken. Maer het Turckse Keyserrijck 't welck van Tangrolipix in Persia/en in die Oostersche contreyen geplant wiert/na datse 170 jaren gestaen hadde/wiert gantsch omgekeert van de Tartaren/een wreet en Barbarisch Volck/wonende in 't Noorden van den Bergh Caucasus: dewelcke geprarmt van hongers noot/ door aenradinge van een Zingis/een van hare Propheten/haer Leytsman/ende van haer geeert met den Titel van den grooten Cham/als een geweldige water-vloet een inval dede over dese Bergen/die haer voor menige eeuwen tot een Bolwerck hadden gedient/ en hebben haer over het gantsche Oosten van Asia verspreyt/selfs tot den grooten Oceaen toe. Heccata sijn Soon stichtende Quinsay in China/ende Cambalu in Cathai/behielt het laetst-genoemde voor den Stoel sijns Rijcks. Deylende sijn volck-rijcke Armade/heeft hy een gedeelte van dien gesonden int Zuyden/een gedeelte int Noorden/ een gedeelte int Westen ; dewelcke onder haer subjectie brachten de Aracosianen/ Margianen/ Meders/ Persianen/ Parthers/ Assyriers/ Mesopotamiensers/ Armeniers/Colchianen/ende Iberianen : de Turcken dese niet konnende wederstaen/ hebbense die Landen verlaten;ende onder het beleyt van Aladine/een van de Selzucciaensche Familie/hebben sy haer in Asia minor by haer Landts-luyden gevoegt. De welcke Cilicia en de nabuerige plaetsen de Griecken (doenmaels in Oorlogh met de Latijnen) afhandigh maeckten : den Stoel van haer Koninckrijck plantende eerst in Zebastia/ en naderhant tot Iconium. Aladin liet twee Sonen/ Azadin en Jathatine na: dese om de voogdyschap oneenig wordende/ wierd de jonghste van d'outste in ballinghschap verdreven ; doch Azadin stervende/ keert Jathatine te rugge/ ende wort voor Sultan aen-genomen : doch naderhant in een duel met den Grieckschen Keyser Theodoris Lascaris door-steken zijnde/ succedeert een ander van dien naem in sijn plaets : dewelcke van de victorieuse Tartaren overwonnen/en verdreven uyt Iconium/ wierden de Turcken eyntlijck genootsaeckt haer schattingen te betalen/ ende haer Onderdanen te worden. Jathatine in ballinghschap stervende / soo deylt den grooten Cham sijn Koninckrijck tusschen Masut en Ceicubades (beyde gesproten uyt de Selzucciaensche Familie) als aen sijn tribuyt-betalende Vassalen. Aldus wiert dit onlanghs machtige Keyserrijck / in Egypten vernietight door de Mamalucken/ in Asia major door de Tartaren/ als oock in Asia minor/voor een tijt langh beroofst van alle heerschappy. Want niet langh bleven sy onder de regeringe der voornoemde Princen/ of yeder een/ na de mate zijnder kracht/ socht een gedeelte nae hem te trecken / ende hebben uyt de ruinen van een Monarchye een Anarchye opgerecht. De geringer soorte haer Meester maeckende van de Bergen / door haer menighvoudige invallen de Christenen plagende ; ende des Keysers Luytenant een bloedige nederlage in Paphlagonia aengedaen hebbende/hebben sy 't gantsche Lant tot de Reviere Sangarius toe/ af gelopen; t'onder brengende Pontus en Galatia: en Zuytwaerts tot de Liciaensche en Cariaensche Zeen / ende tot de Revier Eurimidon ;

Monarchye daer een alleen regeert. Anarchye, daer niemant regeert.

don;welcke sy in verscheyden Lants-regeringen deylden. Nu van dese 2 voornoemde Princen stierf Masut sonder erfghenamen / maer Aladin succedeerde zijn Vader Ceicubades / als Tytel-dragende Heer van 't geheel / doch Tribuyt betalende aen den Tartar / de laetste van de Selzucciaensche Familie. Dese stervende / Zahib den Hooft-Vezier matighde sich de souvereynheyt aen; maer en behieltse niet langh: also de groote Cadetten het overige reddeloos Rijck (gelijckse met de reste gedaen hadden onder malkanderen deylden.

Ottoman onder dese / besat Zeguta / een kleyne heerschappy in Bythinia; niet met gewelt in genomen / maer van Aladin de eerste geschoncken aen syn Vader Ertogriel de Soon van Solyman / een van de Ogusiaensische Familie: en eertijts Sultan van Machan: de welcke uyt vreese voor de Tartaren syn Koninckrijck verlatende / een lange tijdt van d' ongestadige Fortuyn heen en weer geslingert wierdt: maer Ertogriel / Asia minor in slaende / versocht op Aladin dat hy van dese zijn so grooten Rijck hem een stuck Lants wilde vergunnen / daer hy / zijn benaeuwde Lants-man en syn Familie in mochten rusten: Dese indachtigh wordende 't gene hy selfs hadde geleden (hebbende daer en boven in een dubieuse battalie tegens de Tartaren / door zijn onverwachte assistentie van 400 Ruyters de Victorie verkregen) heeft hy hem dit Dorp om in te verwinteren / ende de nabuerige Berghen voor zijn Vee geassigneert / neffens eenigh gebiet op de Frontieren; alwaer hy langh een gerust leven heeft geleyt / beyde van Turcken en d' omliggende Christenen bemint om zijn vreetsaeme aert en goede diensten aen haer bewesen: stervende in het 93 Jaer sijns ouderdoms / en in 't Jaer onses Heeren 1289; hy liet drie Sonen na Jundas / Sarugatin / en desen Ottoman / dien de Ogusianen tot haren Gouverneur verkoren. De Christenen nu eenige moetwilligheydt aen sijn volck ghepleeght hebbende; neemt hy daer op verscheyden van hare Kasteelen door verrassinge in / sloegh de Griecken in verscheydene Battalien / ontnam haer de Stadt Nies; waer over hem groote eere van de laeste Aladin wiert aen-geboden; dien hy weygerde aen te nemen terwijl hy leefde: Maer gestorven zijnde / heeft hy den Tijtel van Sultan sich aen-gematight; maeckende van Neapolis sijn Koninckljjcken stoel in 't Jaer 1300. Van welcke tijt af men moet reeckenen den aenvangh van de Ottomannische regeringe: dewelcke in de 27 Jaren sijnder regeringe / Bythinia / Cappadocia / en meest al die Fortressen welcke aen de Euxinische Zee grensen / aen sijn Rijck gehecht heeft. Na hem succedeerde sijn Soon Orchanes / die de groote stadt Prusa in nam / ende die met sijn residentie vereerde. De palen zijnder heerschappye grootelijcks uyt geset hebbende / stierf hy in het 32 Jaer sijnder regeringe / dien hy overleverde aen sijnen Soon Amurath. Dese op het twisten der Griecken / passeerde over de Bergen in Europa; nam Abydos en Callipolis in / met de gantsche Chersonesus.

Daer na voortvarende in Thracia / bracht Philippolis en Adrianopolis onder subjectie / ende alsoo Servia en Bulgaria na hem slepende / komt in opper Mysia: en eyntlijck door-steken zijnde van een flecht Soldaet in het 31 Jaer sijnder regeringe / wiert deselvige van zijn Soon Bajazet bekleet; dewelcke niet alleen de grootste helft van Thracia / maer oock een groot gedeelte van Grecia / en het lant Phocis vermeestert hebbende / Constantinopolen twee mael / doch te vergeefs / belegert: Eyntlijck wort het ingenomen van Tamerlaen / van welcke hy in een ysere kouw omgevoert zijnde / sich selven uyt kleynmoedigheye de hersenen in slaet in 't Jaer 1399. Sijn Soon Calapijn / soo sommige seggen / tradt in sijn plaets / die sich selven maer een 6 Jarige regeringe toe-schreef: 't welck van anderen maer voor een Fabel gereeckent wordt; dese gaf de successie over aen sijn jonger Soon Mahomet; d' oorsaeck van

de verscheydenheyt deser opinie ontstaende uyt het Turckse Rijck / wiert wederom van de Tartaren aldus onder gedruckt. Bajazets veel Sonen en andere Mahometische Princen hebbende veel Provintien onder haer besit / wierden onder malkanderen oneenigh over d'ongedeelde souvereynheydt; van Mahomet entlijck bekomen / dewelcke dat gescheurde Keyserrijck wederom vereenighde; het selvige vergrootende met het toe-doen van Dacia / Walachia / het meerder gedeelte van Slavonia en Macedonia / tot aen de Jonische Zee. Eyntlijck den Stoel sijns Rijcks transporterende van Prusa tot Adrianopolis / is alhier gestorven: 17 Jaren geregeert hebbende / is't dat men van de doodt sijns Vaders afreeckent. Sijn Soon met name Amurath de tweede heeft in sijn plaetse geregeert: dewelcke Epirus / Etolia / Attica / Boetia / Achaja / en Thessalonica ingenomen hebbende / sijn Rijck na liet aen Mahomet de tweede (na dat hy 28 Jaren hadde geregeert) wiens conquesten hem te recht hebben vereert met den toe-naem van de Groote: alsoo hy het Grieckse Rijck t'eenemael heeft geruineert / afhandigh gemaeckt Constantinopolen de Keyserlijcke Stadt (den Keyser Constantinus doot vertreden zijnde in het gedrangh des volcks in de Poort van Adrianopolis) en heeft daer door den Keyserlijcken Tytel verworven; hy heeft oock vermeestert het Keyserrijk Trapezond (aldaer opgerecht van Alexius Comnenus / op die tijt doen de Griecken haer Europische Rijck aen de Latijnen quamen te verliesen) en daer en boven Athenen / Corinthen / geheel Peloponnesus / Bosna / Lemnos / Euboa / Mitylenen / &c. ende stierf niet sonder vermoeden van vergif / in het 31 Jaer sijns Rijcks. Bajazet de tweede sijn Soon / den Oorlog met sijnen Broeder geeyndight hebbende / heeft over gantsch Cilicia / een gedeelte van Armenia / met de reste van Cappadocia / te voren onder het Caramaniaensche Koninckrijck sorterende / getriumpheert. Hy quam in Syrien (doch niet met soo goeden succes) in vallen: en daer op sijn macht tegen de Venetianen dirigerende / heeft daer mede van haer geconquesteert Naupactus / Methona / Dyrachium / ende Dalmatien hy na geplondert. Doch in het 36 Jaer sijns Rijcks wiert hy van een Jode vergeven / door de bestieringe van Selymus sijn Soon / en Successeur: dewelcke (behalven de Borgerlijcke Oorlogen die hy tegen sijn Vader en Broeders) gantsch Syrien en Egypten van de geruineerde Mamalucken conquesteerde / ende Arabien onder sijn subjectie brachte. Daer na / voorgenomen hebbende de Christenen op't lijf te vallen; is hy aen een seer walgelijck accident gestorven / na dat hy 8 Jaren hadde geregeert. Sijn Soon Solyman neemt Rhodes in / en loopt het landt van Hungarien verscheyden reysen af: sich Meester makende van Buda / Strigonium / Alba regalis: stoot de Persianen uyt Tauris / ende voegt Babylon met de Landen van Meden / Mesopotamien / en Assyrien aen zijn rijck. Arabien en is van sijn conquesten niet ontslagen / noch de Portugesen in Indien vry van sijn eersucht. Hy stierf in het 46 Jaer sijnder regeringe. Selymus de tweede d'eenige Soon die onvermoort over bleef / bekleede sijn stoel; heeft door sijne Luytenanten / Cyprus de Venetianen afhandigh gemaeckt. Sy hebben oock sijn palen met Wallachia / Moldavia / en het Coninckrijck Thunis vergroot. Dese regneerde 8 Jaren. Na hem volghde Amurath de derde / dewelcke selfs in Persoon niet en oorloochde / noch grootelijcks door sijn Vice-royen avanceerde / en nochtans regneerde hy 19 Jaren langh. Noch en was oock Mahomet de derde / sijn Soon / geen Soldaet / die maer eens te Velde trock / en doen uytermaten anghstigh was: de palen zijnder heerschappy en heeft hy door de kloeckmoedigheyt van anderen niet vermeerdert; alsoo hy sijn macht voornamelijck imployeerde om d'Inlantsche Tumulten te supprimeren. Hy regeerde 8 Jaren sonder aensien / en liet den nu regerenden Achmet na / om in sijn plaets te succederen:

deren: zijnde den 14 Sultan / en d'achtste Keyser van d'Ottomansche Familie; die als noch niet altoos en heeft vermeerdert dese sijn so grooten Rijck; het grootste datter is / ofte misschien opt van beginne aen geweest is. Want voor eerst / streckt d'Europische gedeelte van dien West-waerts tot des Aerts-Hertogh van Oostenrijcks Dominien / bereyckende d'Adriatische Zee aen de grensen van Raguza / bepaelt aen het Zuyden met de Middelantsche Zee / aen het Oosten met Egeum / Propontis / en Pontus / tot aen Theodosia een Stadt van de Scytische Chersonesus; ende aen 't Noorden / by na tot Russia en Polonia: behelsende Romania / Bulgaria / Servia / Rascia / de tribuyt-betalende Vorstendommen van Valachia / en Moldavia; het meerderdeel van Hungarien / Bosna / Albania / Masedonien / Epirus / gantsch Grieckenlant / en Peloponnesus; alle de vruchtbare Eylanden van d'Archipelagus. Raguza betaelt voor haer vryheydt: Candia / Zant ofte Cephalonia en wort oock niet sonder geschenken bewaert. Doch wat is dit / vergeleecken by haer Asiatische Territorien? onder welcke gantsch Natolia begrepen wort; aen 3 kanten omringt met de Egeaensche / Euxinische / en Ciciliaensche Zeen: omhelsende de Provintien van Pontus / Phrygia / Lycia / Pamphilia / Cilicia / Cappadocia / en Armenia minor: voor-by welcke Colchis Noortwaerts na Catie is streckende / bepaelt aen het Oosten met het landt der Georgianen / waer van de Turcken geen kleyn gedeelte besitten. Het bevat oock een groot deel van Armenia major: gantsch Syrien (waer onder Celosyria / Phenicia / en Palestina sorteren) Babylonien / en Mesopotamien: Arabia Felix welck haer uytstreckt in de Zuyder Zee / bewijsen deselvige eerbiedigheyt: soo doen oock d'Inwoonderen van Arabia Petrea / en Arabia Deserta: sulcke meyn ick / die bekende woningen hebben: In Africa streckt het langhs de kusten van de Middellantsche Zee / selfs van de roode Zee tot Acrath / een Stadt van Mauritania (behalven eenige plaetsen die den Spangjaert besit) waer onder sorteren het lantschap van de Troglodites / het wonderlijck vruchtbaer Egypten-Rijck / Tripolis in Barbaryen / het Koninckrijck Thunis / ende de Stadt Algiers met de Jurisdictien daer onder sorterende / als mede de tribuyt-gevende Koninckrijcken Fez en Marocco: voeght hier by Cyprus / Rhodus / en al de vruchtbare Eylanden van de Middellantsche Zee / die Oost-waerts van Candia leggen. So groot is hedensdaeghs het Ottomannische Rijck / maer al te groot voor het selvige zijn haer aengenomene Eertijtulen: als Godt op der Aerde / de schaduwe Godts; eenige Monarch des Werelts / Koning der Koningen / Heerscher over alles dat men beheerschen kan / Souvereyn van d'alder edelste Familien van Persia en Armenia / Besitter van de H. Steden Mecha en Jerusalem / Heer van de swarte en witte Zeen / Sultan van Babylon / en alsoo voortvarende met een lang relaes van haer verscheyden Koninckrijcken. Diergelijcke hooghmoedige Tijtulen gaf desen nu regeerende Sultan aen onsen Souvereyn Koninck Jacobus in een Brief aen hem geschreven / welckers opschrift luyt als volght: Aen den alderheerlijckſten en aldermachtigſten Koninck Jacobus een van de groote Heeren der scheppinge Jesu, en d'alderloffelijckſte onder alle de Princen der geſlachten Meſſiæ, een Richter over alle querellen en verschillen van het volck Nazarets, beſitter van groote Majeſteyt, Rijckdommen en Heerlijckheyt, een Rechter van d'allergrootſte Koningen van Engelant, &c. Sijn Brief was oock met diergelijcke mengelmoes gelardeert / Intitulerende sijn eygen Hof / Onſe aller geluckigſte en Doorluchtige Haven, een Haven des toevluchts voor de Werelt: en onder aen stont; Uyt onſe Keyſerlijcke reſidentie te Conſtantinopolen, voorſien met een ſeer ſtercke en machtige Guarniſoen. Sijn eygen Tijtel was nochtans modester / zijnde als volght; Sultan Achmet Chan, Soon van Mahomet Chan, d'onverwinnelijckſte.

Maer de Barbarische Policie / waer door dese Tyrannie wordt onderhouden / is van alle andere verschillende: bestiert door de hoofden / ende gesterckt door handen van sijn Slaven; die 't voor alsoo groote eere achten soo te zijn / als de gene die met ons in der Princen Hoven dienen: den natuerlijcken Turck (soo genoemt te worden is een laster) wordt selden in commando ofte dienst geimployeert / onder dese Slaven en is geen Adel / geen bekende afkomste / Maeghschap / noch erf-goederen: maer zijn als Creaturen des Sultans / de hope van haer onderhout en verhoginge in hem alleen stellende / dewelcke soo wel van haer leven als van haer middelen disponeert / door geen ander regel dan die van sijn wille; hoewel hy somtijts om welstaens halven gebruyckt de toe-stemminge van de noyt tegen-sprekende Mufti. Dese zijn de Sonen van Christenen (en die wel van de bequaemste proportie des Lichaems) in hare kintsheyt hare ellendige Ouders ontnomen / uyt kracht van een Placcaet gemaeckt alle vijf Jaren (of vroeger of later na de gelegentheydt vereyscht) door het gantsche Rijck (behalven eenige gepriviligieerde plaetsen / waer onder Sio en Constantinopolen sorteren) dewelcke in verscheyden Scholen worden besteet / in de Mahometische Religie onderwesen / (op hare besnijdenissen hare namen veranderende) geleert het gebruyck van hare besondere Wapenen / ende verhart tot honger en arbeyt / en gewent tot onthoudinge / en geduerige oeffeninge. Dese noemen sy Jemoglans / welckers baert geschoren wort (tot een teecken van dienstbaerheyt) dragende lange rocken / en getopte mutsen / onse Idioten niet ongelijck. Die de cierlijckste van Geest en Lichaem zijn / worden daer na in des Grand Singjoors Serraglio ontfangen: van d'andere onderscheyden in Kamers gelijck in de Gast-huysen / nae haer ouderdom; daer sy al t'samen worden opgevoet in de discipline des Oorloghs; en niet weynige worden in politijcke saken onderricht; insonderheyt sodanige die door de voortreflijckheydt haerder gaven verseeckeren het vermoeden van een toe-komende verhooginge. Die van de eerste Kamer worden eerst verhooght: doch niet na ordere / maer na de weerdigheyt der plaetse en des Persoon. Uyt dese worden gemaeckt de Beglerbegen (een naem / beteeckende een Heer der Heeren) waer van 'er slechts twee zijn / d'eene van Grieckenlandt / en d'ander van Natolia: dewelcke te gebieden hebben over de gantsche Ruytery in de landen onder den Generael: De groote Bassaes (waer van sommige zijn Generalen van Armeen / sommige Viziers van de Haven / d'andere Vice-Royen van Provintien) de Sanziacken / Gouverneurs van Steden / (want soo beteeckent de naem) en van hare Territorien en macht / en andere Officieren beyde van Oorlogh en Vrede: met die van het Hof / van aensienlijcke plaets en Autoriteyt.

Van d'andere Jemoglans worden sommige gecommitteert op Ambassaetschap te gaen / commissien uyt te voeren; ende sijn Lijf-trauwanten en Commissarissen: die op den Keyser passen als hy te Paerde sit / ende seeckere Dabusen (een Wapen als een Scepter) voor hem dragen tot aen de Hoven van Justitie: ende de Requesten der Supplianten verworderen. Maer de Spachies en Janitzaren / welcke meest verkoren worden uyt dese Jemoglans (de principale oorsaeck haerder instellinge) zijn de senuwen en Pilaren der Turckse Monarchie. De Spachies zijn Ruyters meesten tijt t'effens gemonteert met Boogh / Scepter / Spiets / en Koer / dien sy na eysch der saecke gebruycken. Sommige dragen tot defensie Schilden en Harnassen. De somen van haer Rocken als sy te Paerde rijden / schortense op en steeckense in haer halve Leersen die tot over de kuyten van haer beenen reycken: welcke met yser zijn gescheyt / en by gebreck voor Sporen mogen strecken / met haer wijde en scherpe stegelrepen. Hare Sadels zijn achter en voor met Koper beslagen / de sit-plaets diep en

hart;

hart: doorgaens met Leeuwen/Luypaerts/Tÿgers/of Panters huyt bekleet. Als ſy in de ſtadt te voet gaen ſoo dragenſe ſtamette Tabbaerden met lange hangende mouwen / ende worden van anderen onderſcheyden aen het bouwen van hare Tulbanden. Hier van zijn tweederley ſoorten: de Vleſſigi/ dat is/ die op Tribuyt ſitten/ welcke bykans altemael uyt deſe Jemoglans verkoren worden; ende de Timarioten/ welcke uyt allerhande ſlach van volck beſtaen. De eerſte als noch onverhoogt/ onder het gebiet van verſcheyden Capiteynen/ paſſen op d'immediate affairen des Keyſers/ die tot een dagelijckſe Penſioen yeder een 10 Aſpers laet genieten/ die haer alle vierendeel Jaers betaelt worden. Van deſe ſoorte zijn'er 32000/ de helſt van deſe worden genoemt Spaheioglans/welcke roode pendanten aen hare Spietſen draghen / ende als ſy te velde zijn / ſoo marcheren ſy aen de rechterhant van den Sultan: gelijck d'andere aen de ſlincker/welcke genoemt worden Silihtars paheis/ dragende gele en witte pendanten. d'Andere door het gantſche Rijck verſtroyt/leven in particuliere wooningen haer voor haer leven langh geaſſigneert/ en daer op worden ſy ſoo genoemt. Want de loosheydt van deſe Staet / is ſulcks als dat ſy in de geconqueſteerde Landen een getal van Timarioten oprechten / na proportie van haer grootheyt: waer door ſy de principaelſte Soldaten komen t'onderhouden / het Rijck te verſtercken tegen den inval van buyten/ en tegen de revolterende Onderdanen van binnen. Van deſe / ſoo ſy ſeggen/ zijn boven de 700000: die voor haer hooft ſoo veel Paerden moeten onderhouden / als haer landt Jaerlijcks boven de waerdy van 60 Sultanſchappen opbrenght / die gewilligh onder het gebiedt ſtaen van haer beſondere Sanziacken/gelijck deſe onder hare Baſſaen: deſe dragen aen hare Spietſen witte en roode pendanten. Maer de Janitzaren (een naem 't welck beteeckent nieuwe Soldaten) zijn de gene die ſoo groot Commando voeren binnen Conſtantinopolen: ſoo dat de Sultans ſelfs altemet onder hare moetwilligheyt hebben moeten bucken. Sy zijn in verſcheyden Compagnien gedeylt onder verſcheyden Capiteyns: doch ſtaen altemael onder de gehoorſaemheydt van haren Aga; die een hoogh ampt bedient/ende de derde onder d'aenſienlijckſte Perſonen in 't Rijck is: niet te min haer over groote liefde ſtreckt hem tot een gewiſſe verderf. Deſe zijn het puyck van de Turckſe Infantery/ die ſulcke wonderlijcke Victorien hebben verkregen. Sy noemen den Keyſer Vader (want daer en is niemandt anders op wien ſy harer mogen verlaten) aen wiens dapperheyt en getrouwigheyt hy zijn Perſoon in tijt van Oorlogh beveelt: Haer Rendevouz-plaets hebben ſy omtrent de Tent des Koninckx. Sy trecken op met Muſquetten/ ende gaen oock met Bijlen gewapent. Sy dragen om haer hooft een Tulbant met een ſlip achterwaerts neder hangende tot aen haer ſchouderen; verciert ront om de rant met wat gedraeyt vergult Metael/en beſet met geſteenten van kleyne waerdye; hebbende voor op een ſchie daerſe Pluymagien mogen in ſteken / welcke haer dapper en valiant hebben gequeten. Sy ſchorten haere Rocken op als ſy vechten of marcheren: en dragen by haer Victualie voor etlijcke dagen / 't welck haer niet moeyelijck en valt: als zijnde ſlechts wat rijs / ende een weynighsken Suycker en Honigh. Als den Keyſer niet te velde en is / ſoo houden de meeſte haer reſidentie met hem in de Stadt: geduerigh by der hant zijnde om ſijn Perſoon by alle gelegentheydt te verſeeckeren / en zijn als de Pretoriaenſche Troupen by de Romeynen. Deſe zijn omtrent 40000 in 't getal / welckers meerder getal (ick meyn die op het Hof paſſen) haer reſidentie hebben in drie ruyme Serraglioos / alwaer de Jongen de Ouden eeren en reſpecteren / en altemael haere beſondere Opper-hoofden ghehoorſamen (ghelijck ſy haeren Aga) met groote ſtilligheydt en ootmoedigheydt. Veele der getrouwden (een overtredinge van haer eerſte inſtel-

instellinge) hebben hare heymelijcke wooningen: ende die tot Uytheemsche affairen
gebruyckt worden / worden meesten tijt in sodanige Frontier-steden geleght / die des
Rijcks behoudenisse niet weynigh en betreffen: sommige worden belast op d'Ambas-
sadeurs te passen: Andere / om de particuliere Christenen / die d'onkosten willen doen /
te geleyden ront om de Stadt / ende in het reysen van alle overlast en geweldt te be-
vryen / daer sy oock seer getrouw in zijn: voorsichtigh en onversaeght in perijckelen
voor te komen / en alle leet en ongelijck te wreken; en soo geduldigh in versmaetheyt
te lijden / dat een van haer onlanghs geslaghen zijnde van een Engelsman (wiens
phantastijcke trotsigheydt noyt wilde gedogen dat hy sijn Vaderlandt mochte aen-
schouwen) toen sy door Morea reysden / en heeft hy sulcks niet alleen niet gewroken /
nochte hem d'onbepaelde moetwilligheyt der Roovers in soo een woest en onbekent
Lant bevolen / maer heeft hem tot Zanten toe veyligh geley gedaen / seggende: Godt
behoede, dat een anders veleynigheyt my trouwloosslijck soude doen handelen met den ge-
nen die my bevolen is. Sy doen altemael d'een of d'ander hanteringe.

De payement die sy krijgen van den Grand Singjoor is maer vijf Asperen 's
daeghs: nochtans worden haer outste Sonen / so haest als sy geboren zijn / op de rol
aengetekent / en genieten Pensioenen / doch sijn mildadigheyt en streckt sich niet vor-
der uyt als tot d'outste Soon (de reste worden gerekent voor natuerlijcke Turcken)
noch een Janitzer en kan niet hooger klimmen als tot het Commando over 16. 20.
ofte 100. Persoonen. 's Jaers geniet yeder voor sijn hooft twee lange Rocken / een
van Violet coleurt laecken / en een van stamet / daer sy mee over straet gaen; dragende
in haer handt een groot taey Riet / omtrent seven voeten langh / daer boven aen een
silvere bant omleght / welckers swaerte de gene die haer vertoornt hebben / niet wey-
nigh komen te voelen. Daer men voorwaer oock sulcken ontsag voor heeft / dat men
in 't openbaer tegens haer niet en derf procederen (wordende alleen van haren Aga
veroordeelt) doch heymelijck aengerant zijnde / wordende alsoo heymelijck des nachts
in de Zee gestort. Maer dan tierense meest (haer affectie geven sy daer de schult van)
soo wanneer hare Keysers periculeus sieck zijn / doch soo sy komen te sterven / stellen
sy haer aen als uytsinnige menschen. Hierom is 't dat de groote Bassaes sulcks na
haer vermogen voor haer verborgen soecken te houden / tot dat sy haer anderen kon-
nen ten toon stellen. Als dan genieten sy (boven haer ordinaris Salaris) noch een
Asper des daeghs meer: soo dat / hoe sy langer leven / en meer Keysers over leven /
hoe haer Pensioen te meerder is. Maer dit staet te noteren / dat alle dese voornoem-
de Personen niet alleen zijn van die Tribuyt-kinderen: want niet weynige van dese
zijn gevangenen / in haer kintsheyt gevangen met verscheyde Renegadoos / die seer
Godtloosslijck haer Religie en Vaderlandt hebben versaeckt / om tegens beyde te
vechten: welcke de snoorste Vyanden der Christenen zijn. En met eenen hebben sy
onlanghs haer oude Costuymen geschonden / door soodanige onder dese ordere aen
te nemen / die noch Soonen / noch Voor-sonen der Christenen zijn: alsoo een natuer-
lijck Turck geboren binnen Constantinopolen / (noyt voor desen gebruyckelijck) nu
een Bassa des Havens is.

Boven dese / en behalven d'assisterende Tartaren / waer van daer lichtelijck 60000
zijn / (die op Vry-buyt leven / en geen Soldy genieten) die geduerigh bystant doen;
heeft den Grand Singjoor noch andere macht die sy Achingi noemen / die niet anders
en hebben dan 't gene sy voor haer voeder bekomen / zijnde verplicht voor Ruyter te
dienen om seeckere privilegien die sy genieten / en zijn omtrent 30 ofte 40000 in 't ge-
tal; doch van een geringh vermogen / gelijck de Azapi zijn / die voor Voet-volck die-
nen (en nochtans eygentlijck behoorende tot de Galeyen) konnende beter met de spa-

de

de als met het Sweert om gaen: met opset voort-gestouwt zijnde om den vyant veel eer moedeloos te maken als te slaen: welckers doode Lichamen strecken om der Janitzaren Grachten mede te dempen / en om de Wallen van bestormde Forten te beklimmen; daer benevens zijnder veel Volontarissen/die de Armade na volgen op hope van de verslagene Spaheis en Janitzaren haer plaetsen te sullen bekleden/die nu geen swarigheyt altoos en maken vande geene / die geen Sonen van Christenen zijn in haer order aen te nemen.

Sodanigh is de Turckse macht/soo ten aensien van haer qualiteyt en quantiteyt en die nu hier van een Armade van 300000 sal sien (gelijck hy dese voorledene Somer in Bithynia hadt mogen sien) soo gedisciplineert/soo geordineert / en soo onversaeght: Wiens reputatie alleen in haer kloeckmoedigheydt bestaet / ende wiens bedrogh de Bevel-hebbers als een mis-slagh moeten boeten: voorsien met sulck een menighte van metale Stucken (waer van sy veel gieten/ na dat haer noot is vereysschende/op Kameelen het Metael met haer voerende.) Die dit alles/ segge ick/ met rijpe sinnen nae denckt / sal sich niet alleen verwonderen over haere victorien / maer veel eer verbaest staen/ bepeynsende hoe dat het overige gedeelte des Wereldts haer heeft konnen wederstaen. Ick hebbe uyt een seeckere Prins (die niet weynigh ervaren was) verstaen/dat hare verscheydene nederlagen van soo een kleynen hoop Christenen aen gedaen/ veroorsaeckt wierden uyt gebreck van ervarentheyt en Bevelhebbers; want een Sanziack sal wel 5000 Timarioten onder zijn beleyt hebben: en die misschien eerst uyt des Sultans Serraglio gekropen is/ slechts in speculative Battalien geoeffent. Soo dat haer groot getal haer dickmaels hinderlijck is; en haer winst / verlies/ als sy van veel ervarene Capiteyns over een kleyne troup Volcks worden bestreden / die oock verre beter gewapent zijn tot een defensief Oorlogh. Doch wat wil men hier van seggen / die de Zee hare palen heeft gestelt/ heeft oock de furie van dese bepaelt. En gewisselijck 't is te verhopen dat haer groote macht niet alleen ten hooghsten op-geklommen / maer nu oock aen 't dalen is: alsoo het Lichaem te monstreus geworden is voor het hooft; De Sultans geen goe krijgsluyden zijn/ende noyt in eygen Persoon te velde trecken; de Soldaet door gemack en vryheydt verdorven wordt/ versmoort in de verbodene Wijn / verswackt door het continuele gebruyck der Vrouwen / en door de banck vervallen van haer vorige gestrengheydt des levens / en eenvoudigheydt van manieren: doet hier by / dat haer kloeckmoedigheyt aen alle kanten tegenstant krijcht; waer door sy hare Dominien souden verbreyden: Een Keyserrijck soo verkregen/ wanneer sy op hout van te vermeerderen / soo begintse te verminderen. Eyndlijck / om datse d'aenmerckelijcke ommegangh ofte tijdt van een Tyrannie te boven gegaen heeft. Als sy nu marcheren soo suyveren de Tartaren van te voren het Landt twee dagen reysens: dan volgen de Achingi/daer aen de Timarioten/dan de weynige Jemoglanen die daer zijn/ daer op de Janitzaren/ de Chausen volgen te Paerde/(welcke met Bogen en Pijlen gewapent zijn) dan komt den Sultan met d'Officiers van het Hof/en de Schutters van sijn Guarde die te voet gaen; de gehuerde Spaheis versellen hem aen beyde kanten / 100 Koetsen met root bekleet / yeder Koets van vier Paerden voortgetrocken/ volgen achter na / daer Michochlanen (sijn Pagien) en Eunuchen in sitten. Omtrent dese worden de Jemoglanen/ genoemt Baltagien/ geplaetst.

Daer aen volght de Bagagie van d'Armee / en dan de Volontarissen / dewelcke (als geseyt is/op hope van de plaets der geblevenen te sullen bekleden) mede op trecken; met de knechten van de Spaheis des Hofs/en sekere Janitzaren/Attoglanen/ Leyzlers en Devegilers. Voor de Janitzaren worden de modellen van Oliphanten/

Leersen/

Leerſen / houte Swaerden / &c. gedragen tot haer levrey : en den Coninckljjken Standaert en is niet anders als een Paerde-ſteert gebonden aen het endt van een ſtock: 't welck / hoewel het geringh ſchijnt / en t'accorderen met haer oorſpronck / yets nochtans van d'Antiquiteyten in ſich behout. Want Homerus den deftigh toe-geruſte Paris hier mede vercierde.

Wat haer macht ter Zee belanght / die is maer geringh ten aenſien datſe voor deſen geweeſt is ; ende vergeleecken by die van particuliere Princen / ſlechts verachtelijck: Bevestight door den Florentiner / dewelcke maer met 6 Schepen de diepte van de Straten 3 Jaren langh nu tot haer ſpijt hebben geſuyvert : ſoo dat ſy d'inkomſten van Egypten ter Zee niet en hebben derven avonturen / maer hebben de ſelve over landt met een Guarde van Soldaten tot haer groote onkoſten gevoert : de gantſche Armade vertoont haer wel dickmaels / echter ſoo kloeckmoedigh niet om het onſet te haſarderen. Den Admirael heeft geoordeelt dat het veyliger is de Zee-rovers van Thunis en Algiers daer toe te imployeren / welcke veel kloecke Schepen (het verderf van de Christen Kooplupden) wel gemonteert hebben: die nu ervaren zijn in de Zee-vaert en allerhande battalien / door het Godtloos onderwijs van onſe fugutive Zee-rovers / en van andere Renegadoos. Maer die Zee-rovers hebben het hert niet om ſulcks te beſtaen / daer de Victorie ſoo bloedigh / en de buyt ſoo geringh is. De Vloot / die alle Jaren uyt loopt in 't begin van May om den Vyant te plagen / om de Zee-rovers te dempen / de ſchattingen te verſamelen / ende de abuſen in de Zee-ſteeden onder d'Admiraelſchap te reformeren / en beſtaet niet boven de 60 Galleyen / 't welck al is dat ſy miſſen konnen uyt andere plaetſen. En d'oorſaeck dat het getal ſoo kleyn is / ontſtaet / als gedacht is / uyt gebreck van gevangenen / ter oorſaeck van haer generale vrede met de Christenen : want ſoodanige die om haer quaet doen veroordeelt zijn / worden ſlechts aen 't roeyen geſet / ten ware dat de noot anders vereyſchte. Wat de materialen tot het Timmeren belanght / daer hebbenſe geen gebreck van : noch oock Timmer-luyden / waer van vele uytmuntende zijn / en dat Christenen / uyt alle hoecken met liberale penſionen aen-gelockt om te wercken in hare Arſenalen. Den Capiteyn Baſſa (want ſoo wordt haer Admirael genoemt) wanneer hy niet in dienſt en is / ſoo hout hy ſijn reſidentie te Constantinopolen en Gallipolis: Een Perſoon ten opſichte van ſijn plaets van grooten aenſien : voerende gebiet over de Commandeurs van Gallipolis / Galata / Nicomedia / Leſbos / Chios / Naxus / Eubora / Rhodus / Cavalla / Nauplia / Lepanto / Cyprus / en Alexandria.

In October keert hy weder van ſijn Jaerlijckſe ommegangh : gelijck hy nu dede terwijl wy in de ſtadt vertoefden / ende quam in de Haven met Triumph : de Galeyen waren verdeylt in verſcheyden Eſquadrons / en cierlijck opgepronckt ; achter aen ſleypende 3 a 4 Scheepjes niet grooter als een Viſſchers Boot. Een belacchelijcke eere / een ſchaemachtige prijs. Maer men oordeelde dat den Grand Singjoor maer ſoo paſſelijck hem ſoude verwellekomt hebben / die met ſoo een ongelijck getal de geſtilde Florentiners niet en dorſte aen boort vallen. De Winter over is de Armade verſtroyt / ende de Galeyen worden opgeleyt. Ondertuſſchen roven en plunderen de Christenen ſoo wel als de Mahometiſten op de Egeaenſche en Middelandtſche Zeen na haer wel-gevallen / en dat ſonder eenigh tegenſtant als alleen van de geene die ſy ſelfs aen randen.

Soo wort den grooten Turck gedient van de gene die hy ſonder nijt mach avanceren / en ſonder gevaer verdeſtrueren. De beſte onder haer leyden een eenſaem en ongeluckigh leven ; verhuyſende dan onder d'eene dan onder d'ander ſijn gebiet / en dat tot plaetſen ſoo verre van malkander gheleghen / datter meer tijdts in het

heen en weer reysen / als in het vertoeven wort verquist. Den aldergrootsten Commandeur in de fleur van sijn Commando moet sijn hals buygen onder den gespannen Boogh des Beuls / soo wanneer hy van den Tyran gesonden wort met een dootlijcke doos / daer sijn Commissie in besloten is. Ten helpt niet daer tegen te kampen op hope van mede-mackers / daer de verhoginge van d'eene op des anders gewenschte ondergangh steunt: hebbende oock (als voor desen geseght is) geen maeghschap noch bloet-verwanten: soo datter selden oproer geschiet. En schoon dat dese groote Slaven groote rijckdommen bekomen / soo zijnse nochtans maer als de Collecteurs van dien / die 't versamelen in sijn schat-kamer: alwaer de Schatten op haer sterven / haer keer nemen / altemael behalven 't gene hem belieft te schencken aen hare nakomelingen / die noyt tot eenige verhooginge geraecken: alsoo 't een oorsaeck is van meerder kleynachtinge gesprooten zijn van treffelijcke Ouders / als dat de geene die in 't onderspit zijn in haere regeringe bemint worden. Ja / soo seer wordt de continuatie van reputatie in Familien gemijt / dat soo wanneer een Bassa gegeven wort (want soo mach ick het noemen) ten Houwelijck aen de Suster ofte Dochter van een Sultan / de kinderen van hem geteelt / worden seer selden verhooght boven de staet van een slecht Capiteyn. Doch noch wreeder zijn dese Tyrannen tegen haer eygen / dewelcke alle de Tacken van de stamme afhouwen: alsoo den onnatuerlijcken Broeder sijns Vaders uytvaert met het vermoorden van sijn Broeder viert. Soo bangh sijn sy voor mede-mackers; ende soo een verbloeckte Politie hebben sy / maeckende dat alles geoorloft zy 't gene eenighsins streckt tot verseeckeringe van de geduerigheyt haers Rijcks.

Sy treuren nochtans over de verstorvene die sy vermoort hebben: haer vereerende met allerley Lijck-ceremonien en gewoone lamentatien. Indien nu d'Ottomansche soude komen te faelgeren / soo succedeert den Crim Tarter (beyde van eenderley Familie en Religie zijnde / gelijck den Turck den Tartar succedeert / welcke op heden de Tartarische Keyser verkiest: doch met dese bepalinge / dat hy sy / een van de Soons der verstorvene.

De Turcken ontfangen hare morale en Kerckelijcke wetten van Mahomet den Sarazeenschen Wet-gever: een Persoon van slechte afkomste / geboren in Itrarip / een Dorp van Arabia / in 't Jaer 551. Sijn Vader was een Heyden / zijn Moeder een Jodin van geboorte / en van Religie. In 't eerste dreef hy Coopmanschap / hebbende door het Houwelijck van sijn Madam (niet sonder suspitie van Toverye te wege gebracht) groote rijckdommen bekomen: waer op hy Capiteyn wiert van sekere Arabische Volontiers / die den Keyser Heraclium volghden in sijn Persiaensche Oorlogen: dese aen 't muytineren rakende / om dat het Militarische habijt ontseyt wiert; ende de reste van haer Natien vertoorende met het spijtigh antwoordt haer van den Thresaurier gegeven; te weten: Dat men de Honden niet en behoorde te geven 't gene voor den Romeynschen Soldaet geordineert wierdt; soo heeft een party van dien / Mahomet tot haren Prins verkoren / die haer onlusten vergroote / ende haer in haere rebellie stijfde. Doch van de deftiger soorte des Volcks om zijn slechte geboorte versmaet zijnde / soo heeft hy / om toekomende verachtinge voor te komen / laten verluyden / dat hy niet door Militarische gunst maer door Goddelijcke ordonnantie dese eere bekomen hadde: dat hy van Gode gesonden was om het Menschlijcke geslachte een nieuwe Wet voor te schrijven; en de Wereldt door gewelt van Wapenen onder zijn gehoorsaemheyt te brengen: dat hy de laetste der Propheten was; meerder zijnde dan Christus / gelijck als Christus meerder was dan Moses. Twee Jaeren achter een leefde hy in een hol / niet verre van Mecha gelegen / alwaer hy / met

hulpe van eenen Sergius een Nestoriaenschen Monnick/en Abdalla/een Jode/gesmeet heeft sijn verbloeckte Leere (verbult met een Olipodrigo van verscheyden Religien) dien hy eerst sijn Huysvrouw communiceerde/ haer wijs maeckende dat het hem over gelevert was door den Engel Gabriel/ die sijn herte opgesneden/ en daer uyt genomen hadde een kleyne swarte korne (die de Turcken seggen dat in een yeders herte is) daer den Duyvel sijn bekoringe in plant; ende toonde hem met eenen al de vreughden en verborgentheden van het Paradijs. Sijn nieuwe Religie heeft hy by Artijckelen door Mecha versprept; gefavoriseert door de krachtige alliantie dien hy by sijn besondere Vrouwen hadde; ende gepractiseert van veel gemeene luyden/ aengelockt door des selfs vryheyt/ en vermaeck scheppende in de nieuwheyt. Doch den Adel van Mecha soeckende hem te vatten/ vluchtede hy na Medina/ geen 2 dagen reysens daer van daen; alwaer hy na gevolcht zijnde van een Godloose hoop en van een desperate couragie/een geluckigen Oorlog tegens de Syriers heeft geavontuert/ sijn Religie onder de geconquesteerde plantende: naderhant Mecha beheerschende/ heeft hy daer sijn residentie gehouden/ alwaer hy oock gestorven is in het groote Moort-Jaer sijns ouderdoms: haer wijs gemaeckt hebbende dat hy op den derden dagh daer aen ten Hemel soude varen; weshalven hy boven Aerden gehouden wiert/ tot dat de Lucht door den stanck sijns Lichaems besmet zijnde/ sy genootsaeckt wierden hem tot Medina te begraven. Hy dede oock een ander belofte van sijn wederkomste/ welcke 1000 Jaren daer na geschieden soude; doch dit verschoonen de Mahometisten als qualijck verstaen/ ter oorsaecke van sijn flaeuwe stem/ alsoo hy doen op het sterven lagh; en dat hy geseyt hadde van 2000 Jaren. Tot op welcke tijt sy haer verlangen hebben uytgestelt. Hy was van een middelmatige lenghte en slimme proportie: hy hadde altijt een kael hooft/dies wegen hy (soo sommige seggen) een witte Tulbant geduerigh droegh; daer sijn Sectisten hem in na-apen. Alsoo hy de vallende sieckte veel onderworpen was/ maeckte hy haer wijs dat het een Prophetische swijm was daer hy in lagh/ ende dat hy dan met den Engel Gabriel verkeerde. Hebbende een Duyf leeren eten aen sijn Oor/seyde hy dat het den H. Geest was/ die hem in Goddelijcke bevelen onderrichte. Niet ongelijck Numaes verclerde familiaerheyt met Egeria/ en Pythagoras sijn Arent: wiens loosheyt hy misschien na aepte: waer mede/ gelijck sy de Romeynen ende Crotoniensers/ hy oock alsoo de Arabiers aen lockte tot een superstitieuse gehoorsaemheydt. Want hy was van een subtijl verstant/ hoewel hyse qualijck gebruyckte; van natueren genegen zijnde tot allerley vieleynigheydt: onder anderen/ met soo een onversadelijcke lust tot onkuysheyt genegen/ dat hy die met een Wet verdedighde: in dewelcke hy verklaerde/ dat het niet alleen geen sonde en was sich te vermengen met wien men wilde/ maer een acte van hooge eere en instortende heylighheyt voor den Persoon. Aldus heeft hy sijn Godtloosen Godts-dienst geplant/ zijnde seer versterckt door die Godtloose tijden: also den Christelijcken stant toen deerlijck van malkanderen gescheurt was door de menighvuldige Ketteryen. Soo dat de oneenigheyt der Professoren de Professie by vele verdacht maeckte/ende een Leere dede omhelsen met hare genegentheden soo seer accorderende. Welcke vermeerderende (gelijck der Saracenen en Turcken Rijck vermeerderde) ten huydigen dage de drie deelen des Aertrijcks over loopt/ ick meyne van Borgerlijcke Inwoonderen bewoont: nochtans zijn de Mahometisten gedeylt in 72 Secten/ gesproten uyt de twee Fonteynnen/ van dese genoemt Imamia/ hebben de Persianen gedroncken; van d'andere/ genoemt Lesthare/ de Syriers/ Arabiers/ Turcken/ en Africanen.

Den Alcoran/ verbatende de somme van haer Religie is geschreven in Arabische Rijm/

Rijm/sonder behoorlijcke proportie van getal: en moet van haer in geen ander Tael gelesen noch geschreven worden: daer en boven de positive Leere (haer selven contrarie) is op-gevult met Fabulen/Visioenen/Legenden/ende Spreuckjes. Noch 't en is oock heden de selve niet die door Mahomet geschreven wierdt (hoewel het gepeupel sulcks gelooft) aengesien datter veel dingen heymelijck ingevoeght/ en uyt gelaten zijn/ ende sommige van de contrarierende dingen vereenight door de nakomende Caliphs. En Mahomet de tweede seght men dat daer veel van verandert/ en veel daer by geslanst heeft. Dit Boeck wort van haer in geen minder eere gehouden als het Oude Testament by de Joden/ en het Nieuwe by de Christenen. Sy en raken het noyt met ongewasschen handen: in het lesen van dien sich te verabuseren/ ofte die qualijck te pronuncieren/is Lijf-straffe. Sy soenen het/omarmen het/en sweeren daer by/het selvige noemende het Boeck der eere/en den wegh-wijser tot het Paradijs. Om een weynigh van vele te verhalen; sy leeren dat Godt alleen te eeren is/een alleen/ende den Schepper van alles is: rechtveerdigh/genadigh: in wijsheyt en kracht onbegrijpelijck. Hoe dat Godt den Mensch uyt allerhande soorten en coleuren van Aerde geschapen heeft; ende dat hy hem geschapen hebbende/te bakeren leyde in de Sonne/ tot dat het hem beliefde den adem in hem te blasen. Toen beval hy dat al sijn Engelen hem souden eeren: 't welck den Duyvel/ doenmaels een Engel des lichts/ weygerde te doen: allegerende waerom hy dat schepsel soo eeren soude/ dien hy wel wiste dat besmet soude worden met allerley (dien hy op haelde) ondeughden: om welcke Godt den Duyvel ter Helle verdoemde; die sedert des menschen vyant altijdt gebleven is. Afgodery houdense voor de verbloeckste sonde; en hierom is 't dat sy allerley Beelden en Conterfeytselen verbieden/ de Christenen achtende voor Afgoden-dienaers/om dat sy die houden in hare Kercken en Huysen: sy beelden haer oock in dat wy driederley Goden eeren/als niet te recht verstaende de verborgentheyt van de Drie-eenigheydt. Sy ontkennen de Godtheyt Christi/echter belijden hem te zijn de Soon van een Maget: dat Maria ontfingh door de reuck van een Roos/ die haer aen-geboden wierdt van den Engel Gabriel: en dat sy aen haere Borsten swanger van hem gingh. Sy houden hem voor een grooter Propheet als Moses; en van het Euangelium meer als van de Wet; soo dat een Jode geen Turck kan worden ten sy dat hy eerst een Christen wordt; tot dien eynde dwingen sy hem Varckens Vleesch te eten (daer op wordt hy Abdulla genoemt/ 't welck beteeckent de Soon van een Christen) en over 2 a 3 dagen daer nae Christum versweerende/ wordt hy een Mahometist gemaeckt. Sy seggen dat de H. Maget vry was van erf-sonde/en des Duyvels bekoringe. Christus wort in den Alcoran genoemt/ den Adem en het Woordt Godts; sy sustineren dat hy de verborgenheden der herten kent/de Dooden verweckt/Accidenten geneest/de Blinden siende/ende de Stommen sprekende maeckt; ende dat sijn Discipulen door sijn kracht miraculen werckte: nochtans en gaen sy in hare Pelgrimagien sijn Graf niet besoecken (niet eens meynende dat hy gestorven is/volgens de gemeene geruchte.) Want/soo sy seggen/ geleyt zijnde ter executie/ heeft Godt/ niet gedogende dat soo een slecht Volck/soo een H. Propheet souden dooden (want sy belijden oock dat hy noyt en heeft gesondight) hem op-genomen in den Hemel. Toen hy nu gemist en gesocht wiert van de Soldaten in het gedrangh/ soo hebben sy een van de Richters/ die hem veroordeelt hadden/ aengevat/ die hem van Persoon en gedaentes halven seer geleeck/ seggende/ dat hy haer niet wederom soude ontsnappen; ende alsoo/ niet gelovende 't geene hy tot sijn verdedinge by brachte/ hebben sy desen in plaets van den anderen gekruyst. Al wie Christum lastert/ wordt strenghlijck gestraft; en seggen dat

hy ten oordeel sal weder keeren omtrent 40 Jaren voor des Werelts ondergangh. Den H. Geest erkennen sy; echter niet te zijn onderscheyden in Persoon/ maer slechs als een macht en werckende kracht in de Godtheydt/ welcke goede gedachten blaest in het herte/ d'uytvoerster van goede wercken. Sy worden belast seven mael 'sdaegs de publijcke Gebeden by te woonen: de eerste vergaderinge wort genoemt Tungil-namas/ 't welck twee uren voor den dagh geschiet: de tweede Sabah-namas/ op het aen-breecken van den dagh: de derde Oyle-namas/ op den middagh: de derde/ Kyndi-namas/ te drie uren nae middagh: de vijfde/ Aksham-namas/ na der Sonnen ondergangh: de seste Ghogic-namas/ twee uren voor de nacht: en de sevende en laetste vergaderinge Giuma-namas/ te thien uren 's morgens. Dit laetste wordt op Vrydaghs van allen onderhouden/ op andere tijden slechts van de Godtvruchtiger soorte. Sy worden by een geroepen (als te voren is gedacht) door het gesangh der Priesteren van boven de Capellen: op welcke tijt lichtelijck/ schoon dat sy op het veldt zijn/ sy haer opperste kleet op der Aerde spreyden/ en haere devotien plegen. Boven dien hebbe ickse gesamentlijck sien bidden op de hoecken der straten 's morgens eer haere winckels wierden open gedaen. Den Vrydagh is haeren Sabbath; en nochtans brengen sy slechts het minste deel van dien deur in devotie/ de reste om haer te vermaecken; doch voor die tijdt wordt het soo strengh gevyert/ dat onlanghs hier een Turck sijn ooren aen de toon-banck genagelt wierden/ om dat hy sijn winckel te vroegh open dede. Eer sy bidden/ wasschen sy alle d'Instrumenten van haer sinnen; hare beenen tot de knien toe/ en haer armen tot d'ellebogen: haer schamelheydt/ na d'ontlastinge der Nature: en somtijdts al de leden van den hoofde tot de voeten toe: waer toe geordineert zijn seeckere Secreten met riolen behoorende tot yeder principale kerck. Daer het haer aen water ontbreeckt/ nemen sy stof. Aen de deur van de kercke trecken sy haer Schoenen uyt; ende in komende/ sitten sy kruyslinghs op rijgen van Matten/ achter malkanderen/ rijck en arm door een ander. De Priester in een Preeck-stoel voor haer/ niet anders in habijt onderscheyden als aen het vouwen van sijn Tulbant. Als sy bidden/ keeren sy haer aengesicht nae Mecha: eerst over ent staende/ sonder eenige beweginge van haer Lichaem/ houdende de Palmen van haer handen om hoogh; somtijts sluytense haer oogen toe/ en stoppen hare ooren/ en rucken dickmaels het hayr aen de zijden van haer aensicht: dan neygense voor over/ gelijck sy in het groeten doen/ tot driemael toe; en soo dickmaels ter Aerde buckende/ soenen sy die. Terwijl sy dit verscheyden reysen doen en sullen sy om geen occasie om sien/ al eer sy geraecken ter plaetse daer sy Mahomet groeten: als dan draeyen sy haer aengesicht eerst over de rechter en dan over de slincker schouder; gelovende dat hy sich achter haer sal vertoonen/ als sy in haere devotien zyn. De Priester leest haer temet voor een gedeelte van d'Alcoran (het selvige/ ter eere van het Boeck/ soo hoogh als haer kin houdende) dan wat van haer fabulachtige Legende/ daer onder vermengende uyt-leggingen/ en vermaningen/ daer sy soo snedigh na luysteren/ en dat met soo een stadige gestaltenisse des Lichaems/ als of sy van haer selven waren. Haeren dienst is met gesangen en antwoorden vermenght: Ende als 't al gedaen is/ soo strijckense haer aensicht en baert met een stemmige devotie. Soo sy eenigh Papier op der straten vinden/ dat sullense in eenige schreef van de naest-gelegene muer steken; vermoedende dat Godts name daer in mochte staen/ en dan Godtloos sulcks te vertreden ofte te bekladden. Sy prevelen de name Godts en sijn eygenschappen (nevens andere suchten van gebeden ofte dancksegginghen) op haer Pater-nosters: sommige schudden haer hooft gedurigh/ tot dat het ydel wordt: mogelijck tot na-apinge van d'imagineerde opgetogentheydt

heydt

heydt (doch natuerlijcke swackheydt) van haer Propheet. Sy hebben oock een ordere der Monnicken / genoemt Dervises / dien ick dickmaels in haere Kercken op Dinghsdagen en Woensdagen hebb' sien dansen in een groot getal op de manier van Barbarisch Musijck; dansen / daer sy geduerigh in omdraeyen / tot dat sy op een seeckere slach ter Aerde vallen / en leggende uyt-gereckt als Beesten / beelden sy haer in dat sy in den Geest op-getrocken zijn als of sy in den Hemel verkeerden. De Vrouwen en mogen niet eens in hare Kercken komen (nochtans hebben sy verborgene plaetsen om door de tralien te kijcken) eensdeels op dat sy haer in haere devotien niet en souden verstooren / maer insonderheydt om datse niet besneden zijn / als de Vrouwen van Persia en Ethiopia. Sy en besnijden oock de knechtjes niet eer dat sy den Priester konnen antwoorden : 't welck gemeenlijck geschiet als sy acht Jaeren out zijn. Sy worden in haer Ouders huys besneden / op een seeckere maeltijt : in het midden van de vergaderinge hout het kint sijn voorste vinger op / tot een teecken dat hy een Mahometist is. Soo dra als hy besneeden is / so reynight de Priester de wonden met Water en Sout / en verbintse met Lijnwaet. Dese en verandert sijn naem niet / maer wort voortaen genoemt een Musselman: dat is; een waer-gelovige. Dit geschiet zijnde / wort hy na Bannia gevoert / alwaer sijn hayr (te vooren vry langh zijnde) geschoren wordt / en soo altijt blijft: en dat gantsch kael / behalven een lock op 't kruyn van sijn hooft; hier by sal Mahomet (soo sy dromen) haer vatten ende op nemen in het Paradijs : dan doen sy hem een witte Tulbant om 't hooft ; en alsoo met geraes van Trommels weder keerende / wordt hy met groote solemniteyt ter Kercke geleyt / ende vereert met schenckagen na sijn digniteyt.

De Turcken vasten een Maent in 't Jaer / 't welck sy Ramazan noemen; (veranderende alle Jaren / soo dat sy in 13 Jaren 1 Jaer vasten) in de welcke na haer seggen / den Alcoran door een Engel aen Mahomet wierdt over gelevert. Dese Maent wordt van yeder een onderhouden behalven van krancke en reysende luyden: welcke alsoo langh moeten vasten / wanneer sy gesont geworden zijn / ofte haer reyse volbracht hebben. Maer sy vasten slechts over dagh: in der nacht smullen sy wacker / en dan sijn haer Capellen rontom met Lampen behangen / die tot 's morgens toe branden: vertoonende een heerlijck gesicht. De geene die in de stede dat sy haer van spijse souden onthouden : haer op die tijdt van de Kercken absenteren / worden tot spot ront om gevoert / en dapper gecastijt ; doch die dan Wijn drincken worden met de doodt gestraft. Op d'openbaringe van de nieuwe Maen (dien sy superstitieuselijck groeten / achtende die voor geluckigh / diese eerst kenbaer maeckt / en volgens den koers van dien reeckenen sy hare Jaren) geschiedende dit Jaer op den 7 December / vingh het Feest van den grooten Byram aen; 't welck 3 dagen achter een continueert / by haer geviert als Paesschen by ons. Op den eersten dagh reet den Grand Singhoor nae Sancte Sophia in alle pompeusheydt en heerlijckheydt des Rijcks / (waer van wy hier nae breeder sullen spreecken :) op sijn wederkomste sagen wy een party Christenen / sommige alrede half aerde / krom van Ouderdom / en sitterende van veroertheydt ; welcke door het wegh werpen van hare Bonnetten / en het opsteecken van haer voorste vingers / preseuteerden Mahometisten te worden : Een deerlijck en droevigh gesicht / dat sulcke desperate catijvige Menschen / die al haer leven langh Christum hadden beleden / en buyten twijffel veel laster en versmaetheydt hadden uyt-gestaen ; nu by nae stervende / Christum haren verlosser versaecken / selfs dan als sy den loon van haer lijtsaemheyt souden ontfangen : Voor desen buyght sich den Koninck wat / die te vooren niet eens om en sagh / maer soo stijf sat als een Beelt ; Want sy houden 't voor een vroome Feyt / en singuliere Godtvruchti-

ge daet/ vele tot hare Religie te locken / haer presenterende Gelt / veranderinge van kleeren/ en haer te vryen van alle Tol en schattingen. Ja/ soo een Christen/ die volgens haer Wet den hals verbeurt heeft/ sich bekeert/sullense hem dickmaels pardoneren. Maer sy dwingen niemant. Terwijl dit Feest duert/ doen sy haer selven veelderley vermaeck aen/ doch geen so gebruyckelijck noch Barbarisch/ als haer slingeren heen en weer/gelijck by ons de kinderen met schoppen:daer toe sijn galgen(want soo zijnse van gedaente)van een uytermaten hoogte op-gerecht in verscheyden plaetsen van de Stadt: daer scheppen sy groot vermaeck in/ om datse daer door als in een swijm raecken: hierom is't dat het Opium by haer soo seer geacht wordt: en dat de gene die sinneloos geworden en natuerlijcke Idioten zijn / grootelijcks geeert worden/als luyden in devotie opgetrocken tot het geselschap der Engelen. Dese eeren sy met den Tijtel van Heylige/ worden van haer in hare kercken geherberght: sommige onder haer gaen by-kans moeder naeckt : andere in sletten van veelderley coleuren : wiens noodruft onderstut wort door des Volcks devotie/ die haer kleederen in't voor by gaen soenen/en hare Persoonen eere bewijsen; ja vele veynsende datse simpel waren/ zijn daer door de straffe van 't quaet doen ontkomen. So langh als dit Feest Byram continueert/ wort men geduerigh op der straten gequelt van de Dervuisen en Janitzaren / die u met Tulpen en beuselingen aen voort komen / met soet water bespręngen/ ende niet op en houden voor dat ghy haer wat vereert.

De Turcken worden door haer Alcoran aen-gepoort tot Aelmoessen / als tot een saecke Gode aengenaem / en in haer selven verdienstigh ; indiense sonder ydel eere en van rechtveerdige goederen worden geschoncken / allegerende dat het des Duyvels bekoringe is/ Aelmoessen na te laten uyt vreese van toekomende armoede. Hare publijcke Aelmoessen bestaen in offerhanden (soo dit geen verkeerde naem is) op haere Feest-tijden ofte als sy haere beloften doen. Wanneer Schapen en Ossen van den Priester geslachtet worden / en onder de armen omgedeylt/ soo behout den eyghenaer daer niet met al van. Sy seggen datse veel in't verborgen geven : en voorwaer dit moet ick haer ter eeren na geven / dat ick weynige Bedelaers onder haer gesien hebbe : niet te min sullense te met op der straten u by koppelen ontmoeten / die aen malkanderen aen den halse geteeckent gaen bedelen om haere Crediteurs ten deele te voldoen ; ende worden als 't Jaer uyt is van hare banden ontslagen/op conditie dat sy daer na / soo sy konnen / satisfactie doen. Op haer doot-bed bewijsen sy gemeenlijck legaten om de gevangenen te lossen / de Slaven te vryen/ Bruggen te vermaecken/ &c. Ende de groote Personagien om kercken te bouwen / en Gast-huysen te stichten / 't welck niet selden by haer leven geschiet. Doch Mahomet de Groote en Solyman de Heerlijcke hebben hier in al d'andere overtroffen: wiens deftige en kostelijcke gebouwen de Stadt het voornaemste cieraet hebben aen-gebracht ; daer de siecke en kreupelen worden besorght / ende den vremdelingh onthaelt (want hier zijn geen Herbergen.)

d'Inkomste van 't gene Mahomet toe behoort / bedraeght 150000 Sultans. Hier onder sorterende Doctoren/Apothekers/ Chirurgijns/ de bedieninge daer van wort de Priesters bevolen / die een seecker getal van jonge maets in Mahomets Wet opqueecken : en dickmaels Gebeden opofferen in de Capellen haerder Graven voor de afgestorvene Zielen der stichters. Sy bewijsen hare mildadigheydt soo wel aen de Christenen en Joden als aen die van haer eygen Religie/ja Vogelen en Beesten worden die oock deelachtigh. Want vele sullen'er Vogelen in kouwen kopen / op datse mogen uyt vliegen / en broodt om de Honden te geven ; want de meeste van dien en hebben geen particuliere Heeren / alsoose voor een onreyne creatuer gereeckent worden

den / ende daerom en mogense oock in hare Huysen niet komen; sy achten het niet te min voor een werck van caritaten datse haer nesten en hocken verschaffen / alsoose haer meest des nachts aen de Zee-kant begegen / daerse sulcken gehuyl maken / dat mense diep in de Stadt Pera hooren kan als de wint Zuydelijck is.

Met de Stoici schrijvense alle Accidenten het Noot-lot toe / en de Planeten daerse onder geboren zijn / sustineerende dat het eynde haers levens aen haere voorhoofden geschreven staet / door dien het niet ontkomen noch verkort kan worden / met een opinie in genomen zijnde / datse deftigh doen die al vechtende sterven en datse het Paradijs tot een loon sullen genieten die haer bloet wagen aen de Vyanden van haer Religie Shahids genoemt / 't welck by haer Martelaren beduyt; want schoon genomen datse moorderye voor een vervloeckte sonde houden / die tot den Hemel toe om wraecke roept / nochtans soo wordt haer volgens haer Wet bevolen hare Vyanden sonder eenige medelijden aen een kant te helpen en te dooden. Doch onder haer selven levense soo eendrachtigh en vreedsaem / geduerende de tijdt dat ick onder haer vertoefde / (zijnde ruym drie vierendeel Jaers) dat ick noyt d'eene Mahometist den anderen eenigh gewelt hebbe sien aen doen / of malkanderen spijtigh bejegenen; doch is 't dat sulcks mocht komen te gebeuren / soo sal den derden hem bestraffen / en seggen : foey Mu elmannen, sult ghy kijven ? En hier mee wordt alles neder geleyt: Die den slagh geeft / krijgt veel kerven in het lijf / en wordt tot een schrick om geleyt / maer die doodt slaet / wordt de Bloet-verwanten ofte de Vrienden van de neder geleyde over gelevert / om door hem met allerley tormenten om gebracht te worden.

Nu hare opinien aengaende het eynde des Wereldts / der Paradijse / en der Helle / gaen de ydele droomen en aller oude wijven fabulen te boven. Sy seggen dat op het blasen van een hoorn alle vleesch niet alleen sal sterven / maer oock de Engelen selfs / en dat de Aerde met Aerdtbevingen als een stuck deeghs sal t' samen gekneet worden / en 40 dagen langh soo dueren. Dan sal een ander Wind de Wereldt cieraet en schoonheydt / en yeder een die oyt geleeft heeft / het leven toe vaeghen. De vroomen sullen glinsterende en verheerlijckte aengesichten hebben / maer d'onvroome de gedaente van een Hondt en Vercken / en van diergelijcke onreyne creaturen : Moses / Christus / en Mahomet sullen hare besondere navolgers ten Oordeel voeren / en haer voorspraeck zijn. Cain den eersten Moordenaer sal der verdoemden Leydtsman zijn / die over de Brugh van Justitie passeren moeten / met hare sonden in sacken geladen.

Al is 't dat de groote Sondaren aen d'eene kant in der Helle sullen vallen / en daer in 't vyer verteert worden / en herformt worden tot nieuwe tormenten / Godt sal haerder nochtans eyndlijck ontfermen / ende in genade aen nemen / en den Duyvel en sal niet meer zijn / aengesien dat sijn boosheydt sulcks is / als dat hy niet salig kan worden. My wierdt geseyt van een Siciliaensche Renegado / die in hare superstitie seer devotigh was / dat den brandende kloot der Sonne (want soodanigh was sijn Philosophie) de plaets was der verdoemden. Die van d'ander kant van de Brugge af rollen / zijn met minder sonden beladen / en vallen slechts in 't Vagevyer; waer van sy in 't korte sullen verlost worden / ende op-genomen in den Paradijse. Doch wat de Vrouwen belanght / onnoosele Zielen / al zijnse noch soo vroom / haer worden de Poorten voor de neus toe geslooten : nochtans wordt haer buyten een woon-stede geassigneert / daerse geluckigh sullen leven (gelijck voor de onvroome Vrouwen een plaetse vol van allerley ellende verschaft wordt :) alwaer Mahomet haer belooft te sulleu besitten heerlijcke Palleysen over al met sijde spreyen bedeckt; Velden met

Bloemen

Bloemen verciert/ en Cristallijne Revieren/ Bomen van Gout die gestadigh bloejen/ welckers cierlijcke gedaenten het oogh bevalligh/ en wiens smaeckelijcke vruchten de Tonge aengenaem zijn/ onder wiens wel-rieckende schaduwen sy haere geluckige dagen met amoreuse Maeghden sullen door brengen/ die alleen haere particuliere Vryers sullen respecteren; niet soodanige als in dese Wereldt geleeft hebben/ maer die tot dien eynde geschapen zijn/ met groote swarte oogen/ en soo schoon als een Hyacinth. Haer verloorene Maeghdom sullense dagelijcks wederom bekomen: altijdt jonck (gelijck daer de Vrouwen 15/ soo hier de Mannen 30 Jaren out) en altijdt vry van natuerlijcke veemenginge. Jongens van een Goddelijcke gestaltenisse sullen haer dienen/ en haer alderhande delicatessen op disschen. Doch Avicenna dien grooten Philosooph en treflijcken Medicijn-meester/ die omtrent 450 Jaren herwaerts floreerde/ toen Mahomet als noch alle goede Discipline niet gantsch uytgeroeyt hadde/ dewelcke van afkomste een Arabier was/ van Koninckliјcken Huyse/ van Religie een Mahometist/ maer van geboorte en woninge een Spangjaert/ en Prins (soo sommige schrijven) van Corduba/ leert heel een andere Leere: want hoewel hy als een Mahometist/ in sijn Boecken de Anima en en de Almahad/ op-gedragen in 't besonder aen een Mahometische Prins/ Mahomet grootelijcks verheft/ als zijnde het Segel der Goddelijcke Wetten en de laetste der Propheten; verschoonende sijn vleeschlijck vermaeck en geluck in het toe-komende leven/ als zijnde louter Allegorisch en nootsaeckelijck geproportioneert nae 't begrip van het domme volck (want seght hy/ by aldien dat de puncten van Religie in haer rechte form de slechte en botte Joden wierden voorgedragen/ of de wilde Arabiers die geduerigh met Kameelen om gaen/ sy souden t'eenemael van het Geloof in Gode af-wycken:) nochtans behalven dat dese verschooninge soo favorabel en breet is/ datse sich uytstreckt tot alle Afgoden-dienaers/ en in kort tot verdedinge van d'ongerijmste dwalingen/ soo is 't boven dien een punt van leeringe zijn eygen gevoelen soo contrarie als eenighsins kan zijn. Want Avicenna selfs in de voornoemde Boecken heeft sulck een slecht gevoelen van het Lichaem/ dat hy verklaert lichamelijcke playsieren valsch en geringh te zijn; en dat der Zielen wooninge in het Lichaem de ware geluckfaligheyt contrarie is; waer op hy d'opstandinge des vleesches ontkent; edoch tot faveur/ als geseyt is/ van Mahomet (die door een vleeschlijcke leere d'onkondige Werelt nae hem sochte te trecken) en approbeert hy niet alleen door sijn Allegorische uytlegginge de leere van d'opstandinge/ waer in de Joden en Mahometisten eens zijn met de Christenen; maer oock de verhuysinge der Zielen van 't eene Lichaem in 't ander (door welcke middelen Mahomet practiseerde hoe een Kameel door de ooge van een naelde soude mogen passeren; alsoo de Ziel van een Sondaer tot suyveringe eerst komt in het Lichaem van een Kameel/ dan van een kleynder Beest/ en eyndlijck van een soo kleynen Worm/ welcke door de ooge van een naelde soude konnen kruypen/ en alsoo volmaeckt worden) en eyntlijck en bestraft hy niet eens dat Godtloos seggen van Mahomet/ dat Godt selfs in d'opstandinge oock een Lichaem soude hebben (ongetwijffelt om die soete vleeschelijcke vermaecklijckheden te genieten/ schoon dat hy sodanige opinien niet voor goet en kent: maer daer en tegen bestraft hy de leere der Christenen aengaende de Geestelijcke geluckfalighe yt/ en dat seggen onses Salichmaeckers dat de Heyligen in de toekomende Wereldt als Engelen sullen zijn (en nochtans belijd hy de selve waerachtigh te zijn) als swack zijnde en niet wel geproportioneert na 't verstant des Volcks. Met soo een vreemde en dwase factie konnen wijse luyden in-genomen zijn/ als datse verschoonen en prijsen de Leere van ongerijmde dwalingen by haer selfs gecon-

condemneert/ en de suyverheyt van de Goddelijcke Leere bevlecken / door diense onbequaem is om d'onwetende mede gedeylt te worden / als of de waerheydt vermomt moste gaen om de beestlijcke onwetenheyt te behagen / en dat onwetenheyt niet veel eer by Artijkelen behoorde verlicht te worden en opgetrocken om de waerheyt t'aenschouwen. Maernu desen Avicenna den uytwendigen Persoon eens Mahometists afleggende/en het habijt van een Philosoph aen doende/schijnt een rechte oppositie te stellen tusschen de waerheyt van haer geloof ontfangen van haer Propheet/ en de waerheyt van te verstaen door een aenwijsende argument; en seght in effect dat haer Wet en Prophecy door Mahomet gelevert(welcke leerde dat Godt selfs in de verrijsenisse een Lichaem soude hebben) de geluckssaligheyt des toe-komenden levens in lichamelijke vermaeck stelden: doch verstandige Theologanten/seght hy/hebben met meerder ernst Geestelijcke playsieren die de Ziele eygen zijn/na-gejaeght/en wat dese lichamelijcke geluckssaligheyt aen gaet/ schoon datse aen haer besteet soude worden/ dien hebbense niet eens willen achten ten opsichte van het andere/ waer door het gemoet gehecht wort aen d'eerste waerheyt / welcke Godt is. En hier en gedenckt hy niet eens dien geforseerde verschooninge van een Allegorie ofte verbloemde manier van spreecken: maer met billijcke hevigheyt en eenige verbittertheydt van woorden verfoeyt hy die grove opinie in haer Wet/welcke de voortreffelijckheyt van d'eeuwige geluckssaligheyt in vleeschlijcke wellustigheyt stelt; En seght dat een voorsichtigh en verstandigh man niet en mach oordeelen dat al het vermaeck het vermaeck van een Esel gelijck is; en dat de Engelen die de Heere des Werelts aldernaest zijn / beroyt van alle playsier en vreughde souden leven ; en dat de geene die de hooghste in schoonheydt en deught is / in de laetste en leeghste graet van soetigheyt soude staen; En daerom besluyt hy datter noch in voortreffelijckheyt/ noch in menighte/noch in eenige loffelijcke of wenschlijke vermaeck/ eenige comparatie is tusschen die geluckssaligheden : en al is't dat veleynige Zielen genegen zijn tot die veleynige geluckssalighepdt ; echter evenwel zijn de heerlijcke begeerten van heylige gemoederen verre van dien aert/en ter contrarie gepaert zijnde met haer volmaecktheyt (welcke Godt is) zijnse vervult met alle oprechte en geluckige vermaecklijckheden : en dat in geval het contrarie gevoelen of genegentheydt in haer soude overigh zijn / het soude haer schaden en verhinderen van te geraecken tot die hooge geluckssaligheydt. Dit zijnde sijn bedachter en ernstiger discoers / soo sluytse buyten al sijn vorige excuys van Allegorie; welckers recht gebruyk is om door duydelijcke en tastlijcke allusien het verstant te doen op-steygeren tot het begrijp van Goddelijcke saecken / voor oogen gestelt in die gelijckenissen : den cours die Mahomet hout werckt een gantsch contrarie effect / en doet haer verstandelijck deel en affectie in de Hope en Liefde van dese lichaemlijcke playsieren verdrencken. Waer uyt blijckt dat hy zijn eygen aerdtsche heerschappye grootelijcks vermeerdert heeft: doch door dit oordeel selfs van Avicenna heeft hy sijne Navolgers de ware geluckssaligheydt ontrocken. En 't is aenmerckens weerdigh/dat na 't oordeel van Avicenna/eenderley saeck in haer geloof waerachtigh is/en contrarie in suyvere en demonstrative reden: daer(ter eere van de Christelijcke Religie sy het gesproken) altemael belijden/ en door een Concilie bevestight is/ dat het een dolinge is te seggen/dat een saecke in de Theologie waer is/ende in de Philosophie contrarie. Want de waerheyt der Religie is dikmaels boven/maer noyt tegen de reden. Soo dat wy nu mogen besluyten dat Mahomets Religie gesproten uyt een Persoon soo Godtloos van leven / soo wereldtsch in sijn concepten / soo ontrouw/ verraderlijck en wreet in de uytvoeringen van dien; zijnde gefondeert op Fabulen en valsche openbaringhen / strijdende teghens gesonde reden en teghens die

wijsheyt dien de Goddelijcke hant in geprent heeft in ſijn wercken ; aen-lockende de
menſchen met die betoveringen der vleeſchlijcke welluſten / toe gelaten in dit leven
en belooft in het toe-komende ; zijnde oock met eenen onderſtut van Tyrannie en
het Sweert (want het koſt den hals daer tegen te ſpreken ;) en eyndlijck daerſe ge=
plant wort / roeyt ſe alle deught / alle wijsheyt en wetenſchap uyt / en in ſomma alle
vryheyt en Burgerlijcke plicht / en maeckt de Aerde ſoo woeſt en kael van Volck ; ſoo
datſe noch van Godt gekomen is (dan als een toe-latende kaſtijdinge) noch oock die
gene tot Godt brenght dieſe na volght.

Ebbubecher / Omar / Ozman / en Haly zijn Mahomet in de regeringe geſucce=
deert (groote verbreyders van hare Religie en Dominien) maer Haly wiert vervolgt
en eyndlijck van de andere doodt geſlagen om dat hy het recht van ſucceſſie hem toe-
matighde / door dien hy de Dochter van haer Propheet Mahomet getrouwt hadde.
Van wien de Perſianen haer ſelven toe-eygenen het recht van regeringe wegen af=
fairen van Religie (de principale oorſaeck van haet tuſſchen haer en de Turcken ont=
ſtaen) allegerende daer en boven dat de voornoemde drie Perſonen / om haer Authori=
teyt te confirmeren / valſchelijck yet by het Alcoran geſlanſt / en 't gene haer niet en
behaeghde daer uyt gelaten hebben ; en alſoo vervalſcht / hebben ſy 't haere nakome=
linge na gelaten. Deſe zijn de Calips van Babylonien geſuccedeert / die beyde Gee=
ſtelijcke en Wereltlijcke Jurisdictie voerden. Naderhant hebben de Egyptenaren
een Caliph van haer eygen op gerecht ; doch in langheydt van tijdt wierdenſe beyde
onderdruckt ; d'eene (als voor deſen gedacht) door de Tartaren / en d'ander door de
Sultans. De weerdigheyt onder de Turcken ruſt nu / doch grootelijcks vermin=
dert / onder de Mufties (welcken naem beteeckent een Orakel ofte beantwoordin=
ge van twijffelachtigheden) als Succeſſeurs van Ebbubecher / Omar / en Ozman ;
d'andere zijnde beyde Hooge-Prieſters en Princen ; deſe als Patriarchen en ſouve=
reynen van haer Religie. Door de gantſche Turckſe Juriſdictien iſſer maer een / die
altijdt in de Coninckijcke Stadt ſijn reſidentie heeft / ofte den Perſoon des Keyſers
na volght. Hy is de oude Pauſen gelijck / ofte veel eer van grooter aenſien en Autho=
riteyt. Den Grand Singjoor ſtaet op om hem te groeten als hy by hem komt / en
bewijſt hem groote eerbiedigheyt. Sijn leven is alleen vry van het Sweert / en ſijn
goederen de verwoeſtinge ſeer ſelden onderworpen. Den Keyſer en neemt geen groot
deſſeyn by der hant ſonder ſijn approbatie. Hy heeft macht om ſijn Sententie niet
alleen maer oock om de Sententie des Divans te herroepen / is 't datſe van hem
geoordeelt wordt den Alcoran niet conform te zijn ; maer het vonniſſe over ſijn eygen
Perſoon is niet te herroepen. In ſware ſaecken vraeght men hem raedt / ende ſijn
uytlegginge ſtaet voor een Wet. Met een woordt : hy is d'opperſte Rechter die alle
dingen te rechte brenght ſoo wel Politijcke als Kerckelijcke affairen / en een die het
Vonniſſe van 't Kryghs-recht wijſt. De Grand Singjoors imployeren tot dit
werck Mannen die wel ervaren zijn in haer Wet / en ſinceer in haer doen. Selden
dat hy uyt gaet / noyt laet hy eenigh onbetamelijck ommegang toe / ſtemmigh is
ſijn weſen / modeſt ſijn comportement / ſoo wanneer hem yemandt raedt vraeght / ſoo
leverenſe hem in ſchrift over de ſtaet van queſtie / die hy in 't korte beantwoort. Hy
draeght gemeenlijck den grootſten Tulbant in 't Rijck. Ick hebb' dickmaels in
ſijn Serraglio geweeſt / 't welck niet groot noch cierlijck is / nochtans accorderende
met ſijn geringh bewint en aenſoeck dien hy heeft. In ſijn Huys wordt een School
gehouden / daer de jeught in de Myſterien des Wets onderweſen wordt. Hy en ab=
ſtineert ſich niet van veelheydt der Vrouwen. Sijn inkomſten zijn groot / ſijn on=
koſten weynigh / en conſequentelijck zijn Schatten oneyndtlijck : nochtans en
paſt

paſt hy niet wel op de betalinge van ſijn ſchulden / ſchoon datſe maer beuſelingen zijn. In vuurwercken ſchept hy groot vermaeck / waer van hy / ſoo men ſeght / boven de 1000 heeft.

Naeſt den Muftie zijn de Cadileſchiers / welcke Rechters van de Militie zijn (maer haer niet bemoeyen met het Janitzerſchap) en vergeſelſchappen de Beglerbeghs als ſy te velde trecken. Hier van zijnder ſlechts twee: een van de Europiſche gedeelte des Rijcks / en d'ander uyt de Aſiatiſche. Deſe worden oock van de Grand Singjoor verkoren / gelijck van haer de Cadies waer van in yeder Stadt eene is / welcke neffens haer geeſtelijcke Ampten / de gerechtigheyt tuſſchen d'eene party en d'ander hanthaven / en de miſdadigers ſtraffen. Van lege Prieſters zijnder ſommige in 't particulier geordineert om te ſingen op den top van hare Capellen / om het Volck by een te roepen; ſommige om op de Ceremonien te paſſen; en ſommige om den Alcoran te leſen en uyt te leggen.

Daer zijn oock andere Religieuſe Orders die ick verſwijge / die ſy ſelfs op-genomen hebben / en noch geboden noch gepreſen zijn / en veel eer als Vagabonden dan Geeſtelijcke Perſoonen te reeckenen ſijn / 't ſy dat wy haer leven of haer habijt conſidereren.

Onder de Turckſe geboden iſſer een oorſpronckelijck gederiveert uyt het Gebodt onſes Heylandts: Al wat ghy wilt dat u niet en geſchiede, dat en doet oock aen een ander niet: waer op meeſtendeel haer Borgerlijcke rechten gefondeert zijn / niet grootelijcks verſchillende van de Wetten Moſis. Alle overtuygingen daer als elders / ruſten op getuygen; nochtans en ſal den eet van een Chriſten ofte van een Jode tegens een Turck niet aen-genomen worden / gelijck de Turcken tegens haer / en de haere tegens malkanderen: maer der geſlachten Mahomets enckele getuygeniſſen gelden ſoo veel als de getuygeniſſe van twee anderen: niet te min den eedt van een Mahometiſt en valideert niet / is 't dat hy de naem draeght van een Wijn-suyper / ofte voor een eter van Varckens vleeſch bericht wordt. Yder Baſſa hout een Divan (ſoo noemenſe het Hof van Juſtitie) binnen ſijn Provintie: maer de hooghſte van allen / en daer ſy van alle andere Hoven toe mogen appelleren / is de gene die 4 dagen in de weeck in des Singjoors Serraglio gehouden wort / van waer geen vorder Appel en valt als tot den Perſoon van den Muftie. Hier ſitten de Vizier Baſſaes des Havens in 't recht / zijnde 8 in 't getal (ofte ſoo veel als dan nergens anders toe geimployeert worden / alwaer ſy van Politijcke affairen conſuleren / en dat in 't openbaer / ſelfs in de tegenwoordigheyt van Ambaſſadeurs / die doorgaens daer by zijn) geaſſiſteert van den Admirael en Cancelier (den Threſaurier daer ter plaetſe zijn Hof houdende) daer alle voor-gedragene queſtien binnen drie dagen tijdt worden afgehandelt / den grooten Vizier Baſſa zijnde Preſident over de andere. Maer ſteeckpenningen die niet als onlangs onder haer kenbaer geworden zijn / hebben der Rechters oogen ſoo uyt geſtoocken en verblint / dat ſodanige ſaecken (ſooſe ſlechts eenigh ſchijn van recht hebben) ſelden t'onrecht komen / daer Penningen d'Advocaten zijn: doch dit is 't beſte van het ſlimſte / dat ſy in 't korte d'uytkomſte weten. Maer als de verdruckte Onderdanen geen recht konnen krijgen / ſoo ſullenſe dickmaels by troupen wachten op de uytkomſte des Keyſers / ende door het branden van ſtroo om hare hoeden ofte door Fackels om hoogh te houden / hem doen op haer letten; welcke derwaerts gevoert zijnde / hare Requeſten aen neempt / 't welck dickmaels ſtreckt tot ruine van eenige van die Grooten.

Wat nu de ſtraffen der miſdadigers belanght deſe zijn ofte met lijfs-ſtraffe ofte met gelt te boeten: het eerſte wordt ſelden ten onrechten afgeeyſcht; tot het laetſte

sullen alle lasteringen diese konnen vercieren / by brengen / om de Christenen die niet op haer hoede zijn te betrappen. De manieren om yemant met der doot te straffen (behalven die by anderen in 't gebruyck zijn) zijn aen palen te binden tot datse de bleeckverwige doot setten / ofte van een hooghte op Pennen te laten vallen / en daer te laten hangen tot datse sterven door smerte van hare wonden / ofte door ellendige hongers noot ; dan hebbense noch een ander inventie (doch nu hier niet gebruyckelijck) tot schrick van 't Menschelijcke geslachte / gepractiseert door een Duyvelsche Perillus / dewelcke eerst verdient hadde de proeve van dien te nemen : dat is ; sy binden den misdadiger een Servet om 't lijf / hem dwingende sijn adem te halen door diense hem dickmaels in 't lijf pricken / tot datse hem by nae met een span konnen om vatten ; dan het Servet seer stijf om 't lijf bindende / door snijdendense hem in 't midden / ende settende het Lichaem op een heete kopere plaet / 't welck de aderen toe senght / onderstutten sy hem alsoo soo langh als 't haer wreethept goet dunckt : den Patient behout sijn gevoelen en spraeck tot dat hy afgenomen wordt : en dan geeft hy den Geest in een ommesien. Doch geringe fouten worden met een Bastinado gestraft / waer mede sy etlijcke slagen op de solen van haer voeten ontfangen / en dat by honderden teffens / na eysch des misdaets. Een vreeslijcke pijn die door alle deelen des Lichaems gaet : evenwel hebbe ick gesien / die om gelt deselvige hebben uyt gestaen. Den Heer die straft oock zijn Slaef op dese manier : maer Ouders slaen hare kinderen op den buyck. Den Subasi hie is als den Consul / om de misdaden soo wel te door-snuffelen als te straffen.

Van de Turcken, hare Personen, Manieren, en Humeuren, &c.

REsteert nu dat wy spreecken van de Turcken hare Personen / manieren / dispositien / en costuymen. Sy zijn doorgaens van een goede complexie / tamelijck langh en dick van lijf. Sy dragen slechts een bos hayr op de kruyn van haer hooft en aen haer aensicht / achtende dat het reynlijcker staet / en bequamer voor haer superstitieuse wasschen / maer sy dragen lange Baerden tot een teecken van haer stemmighept en vryheydt (want de Slaven zijn haer Baerden geschoren) soo dat sy met sulcke Christenen spotten diese laten af scheeren / of van natuere kael zijn. Altemael dragense om haer hooft witte Tulbanden / zijnde het levry van haer Religie. 't Is een besonderen weldaet in den Turck dat hy Christen Tribuyt-betalende Princen en haer voornaemsten Adel witte Tulbanden om 't hooft laet dragen in de Stadt / daer sulcks onder de grooten by haer een afvallighept schijnt te kennen te geven ; want dese root ofte groen Fulp dragen. 't Gene sy aen haer lijf dragen is een hembdt van Callico / met wijde mouwen / veel langer dan hare armen ; daer over een dun kleet dat over haere kuyten reyckt / en voort niet meer : aen hare voeten dragense geele ofte rode halve Schoenen : en dit is haer Somersche dracht. Als sy uyt gaen treckense daer een lange Tabbaert over / sommige met wijde halve mouwen (gelijck de Griecken eygentlijck gekleet gaen) andere met lange hangende mouwen / en de rocken voor geknoopt : en andere onder den slechten hoop dragen rocken die een weynigh beneden de knie hangen / met hangende mouwen niet langer dan den arm / en voor open / maer altemael sonder ployen op de schouders. 's Winters zijn haere rocken met Bont gevoert. Sy en dragen geen Hantschoenen. Aen haere gordels dragense lange neusdoecken waer van sommige kostelijcke geborduert zijn. Sy en veranderen noyt haer dracht / in de grooten niet veel van de slechten verschelende als in kostelijckheydt ; te weten : van Silvere en Goude Laeckens / van Fulp / Scharlaeken /

ken/Sattijn/Damast/Camelotten/geboert met Sabels en ander kostelijck Bont; als van Meer-katten/ Enck-hoorens/Vossen en Conijne Vellen; die van yeder een na sijn qualiteyt gedragen worden; maer de gemeene dracht is een Violet-coleur. Sy reguleren haer na de oude gewoonte des Werelts in het veranderen van haer habijt/'t welck sy gevoeghlijck konnen doen/ door dien het van yeder eens mode is. De Clergie of de Geestelijckheydt gaet veel in't groen gekleet/ alsoo't Mahomets Coleur is: de Vrouwen dragen oock wat groens om't hooft/ om onderscheyden te worden. Doch by aldien dat een Christen uyt onkonde groene kleederen draeght/die sullen hem van't lijf geruckt worden/ en lichtelijck dapper af gesmeert worden. Sy en dragen geen geweer in de Stadt; als dat sy onder hare gordels groote kromme Messen van een Pongjaerts lenghte steken in Metale scheyen/ welckers heften en scheyen beset zijn met witte Steentjes/ die kostelijck zijn. Sy gaen recht over ent/ hebben een statigen gangh/ en zijn bars van wesen. Als sy gemeenlijck groeten/ soo leggense haer hant op haer boesem/ en bucken een weynigh voor over: doch als sy een aensienlijck Persoon komen te groeten/soo buygense haer bykans tot der Aerde toe/ en soenen den soom van sijn kleet. Het cieraet datse om haer hooft dragen en leggense noyt af. Sommige onder haer persumeren haere Baerden en het binnenste van hare Tulbans met Ambergrijs: sy zijn alsamen soo sinnelijck/ datse niet eens wateren sullen of sy wasschen haer daer nae; en als sy al wateren soo gaen sy neder bucken/scheldende dien Christen dien sy tegens een muer sien wateren/ jae sy sullen hem oock te met slaen. Soo luy zijn sy datse noyt op en neer kuyeren om haer wat te vermaecken/ noch en gebruycken geen andere hanteringe/ als het schieten: daer sy soo weynigh moeyte toe doen als moghelijck is/ sittende in de schaduwe op spreyen/ en senden haere Slaven uyt om haere Pijlen. Sy schieten oock tegens aerde mueren/ die in Winckels en private Huysen daer toe vochtigh ghehouden worden/ staende niet boven de 6 treden van het doel-wit/ en schieten met sulcken kracht/ datter de Pijl dickmaels door heen dringht; jae door Koper van 3 a 4 duymen dick/ en door hout van 8 duymen. Al hoe wel datter worstelaers onder haer zijn/ soo zijn't nochtans soodanige die't doen om't Volck te vermaecken/ en daer van haer professie maecken: gelijck de Koorde-dansfers doen/ daer de Turcken seer gaeuw in zijn: doende de ronde als sy gedaen hebben/ by yeder omstander/ versoeckende sijn gewillige contributie. In het dobbelen en met kaerten te spelen zijnse onkondigh/ die wat van aensien zijn/ hebben groot vermaeck in het rijden/ en in hare Paerden die schoon in't oogh zijn/ en wel ten dienste bereden. Hare Sadels sijn hart en diep/ doch niet groot/ voor en achter met Koper beslagen; en sommige met Silver/ gelijck oock zijn hare sware stegel-reyen en tomen: als sy op de Stal staen/ voeren spse meesten tijt/ ja altijt met Garst; 't welck hier weynigh geacht wordt/ en daer toe alleen dienstigh.

De Turcken bewijsen hare Ouders groote eerbiedigheyt ('t welck haer Wet haer beveelt) gelijck de minder de meerder/ en de Jonge de Ouden/ veerdigh in het respecteren van den gene die eere toekomt/ als sy over straet gaen/ wordt de slincker hant hooger geacht als de rechter/ sy leven onder malkanderen als of sy altemael Broeders waren; nochtans en tracteren sy malkanderen niet/noch en komen malkanderen niet eens besoecken; dan als sy wat bysonders met malkanderen te verrichten hebben/ en dat noch maer in't voor-huys; hare Vrouwen komt niemandt te sien als de Minnemoers en Camerlingen/ die op haer passen: Ja soo jalours zijnse datse haere eygen Sonen alsse groot worden/ wegh packen. gelijck haere Huysen slecht zijn/soo is oock haer Huysraet: hebbende binnen's Huys niet anders

als bloote witte mueren / ten zy dat het de beste Kamer zy van een aensienlijck Persoon: maer de daken van velen zijn met in-geleyt hout cierlijck overdeckt / verciert met gout en lazuer van een excessive kostlijckheydt: het grooter gedeelte des vloers / welck wat hooger valt / is met Turckse sprey en dedeckt / als sy daer op treden / trecken sy hare schoenen uyt. Vele van hare Kamers hebben groote uytstekende veynsters / daer sy in de hitte van den dagh op kussens sitten. Sy slapen op Matrassen / sommige van sijde / sommige van bevleckte lijwaet / daer sy oock bolsters van maecken / maer leggen veeltijts in hare kleederen / d'oorsaeck misschien datse soo luysigh zijn: daerse haer oock niet van schamen; want veele / dat geen geringe Persoonen zijn / sult ghy in 't openbaer haer sien luysen in de Son. Sy hebben noch Tafelen noch Bancken in haere Huysen / maer als sy sullen gaen eten / sittense kruyslinghs op de vloer in een ronde circkel. In plaets van een Servet / hebbense een vel op haer schoot; maer die wat deftigers zijn sitten aen een ronde Tafel / staende op een voet dat geen half voet hoogh is. Haer ordinary spijs is rijs / 't welck by 't vet van Schape-vleesch gesoden is. Verscheyden Potagie is by haer in 't gebruyck / Eyeren in Hoonigh gebacken / Panne-koecken van groene Kruyden / &c. Het weynigh Vleesch datse eten wort in kleyne dobbel-steenen gesneeden / ende of gesoden / of gebraden in een Oven: maer ick vertrouwe datter meer vleesch op eenen dagh in Londen als hier in dese Stadt in twintigh dagen geconsumeert wordt. Visch hebben sy in tamelijcke abundantie / maer de gemeene Man eet gemeenlijck Kruyden / Wortelen / Ajuyn / Loock / ende een seeckere soorte van ongewrongen Kaes / dat in een klomp leght / als mede een sekere Olipodrigo van Meel / Melck / en Honigh / &c. Soo datse de kost als om niet hebben / is 't dat men haer Dieet ofte maniere van spijse en overvloet van alles considereert.

Haer slaven dienen haer / diese met haer Sweert ofte Gelt bekomen / ofte haer geschoncken worden; en hoese hier meer van hebben / hoese rijcker geacht worden. Als d'eene versadight is / soo staet hy op / ende een ander bekleet sijn plaets / en dit duert tot datse al t'samen versadight zijn. Sy eten driemael des daeghs / maer als sy Feest houden / dan sittense den gantschen dagh over. Sy onthouden haer van Verckens-vleesch en van het gestickte in den bloede / ten sy dat het de noot vereyscht. Haer gewoonlijcke dranck is suyver water / daer sommige Suycker en Limoen-sap / en de Rijcke ambergrijs onder vermengen. Hier toe is den Honingh uyt Scio seer dienstigh / sy maecken oock een dranck uyt het sap van Rosijnen / van weynige onkosten / en daerse meest van drincken. Wijn wort haer in haer Alcoran verboden; sy en koopen oock geen / noch en planten geen Wijngaerden; maer nu zijnse soo verre gekomen (behalven de natuerlijcke Turck) datse wacker suypen als sy in een Christens Huys komen: het Engelsch Bier hebbense liefst van allen. Schoon datse hier geen Herbergen en hebben / soo hebbense nochtans hare Coffa-huysen / die haer eenighsins gelijck zijn: daer sitten sy al den dagh te snappen / en drincken van een dranck Coffa (soo genoemt van de Besien daerse van gemaeckt is) uyt kleyne China-kopjes / soo heet als sy 't verdraghen konnen: welcke dranck soo swart is als roet / en niet ongelijck van smaeck (lichtelijck dien swarten dranck onder de Lacedemoniers gebruyckelijck) 't welck goe apperijt en wackerheyt veroorsaeckt. De Turcken eten krachtigh veel Opium / waer van Asia Minor groote overvloet geeft; dragende die by haer soo wel in tijdt van Oorlogh als Vrede / 't welck na haer segghen / alle vreese verdrijft / ende haer moet en couragie geeft. Hierom is 't misschien datse soo groot vermaeck oock in Taback scheppen / 't welck sy door een riet suygen / daer groote houte ketels aen vast zijn / daerse het Taback in steecken: ick en

twijffel niet of het is haer onlanghs van d'Engelsen gheleert / die't haer oock herwaerts gebracht hebben : en by aldien dat hier niet op gepast en wierdt (want Morat Bassa onlangs bevolen hadde/datmen een Tabacx-pijp door een Turcks neus soude boren / en hem alsoo door de Stadt tot een spot van yeder een gheleyden) het soude buyten twijffel een destighe Koopmanschap zijn ; echter evenwel sullense het steels-wijse aen nemen / en't gene hier in Engelant niet aen de Man en wil / wordt daer voor treffelijck goet aen gesien.

Sy worden / volgens haer Wet / in't generael belast te trouwen (tot voort-planringe van haer Religie: en die sulcks uyt stelt tot sijn 25 Jaer toe / raeckt in kleynachtinge. Yeder een mach 4 Wijven hebben/die van sijn eygen Religie moeten sijn/ en soo veel by-sitters van Slaven als hy onderhouden kan van wat Religie datse oock zijn ; Want Godt/seght haren Alcoran/is goet en genadigh/ende vordert ons niet af't gene moeyelijck en lastigh valt / en consenteert ons het by-slapen / wel wetende dat d'onthoudinge in desen beyde verdrietigh en onmogelijck is. Niet te min so en mogense met geen anderen als met haer eygen te doen hebben : de Vrou die haer hier in te buyten gaet verdrenckense / en den Man verwurgense. Hare Vrouwen koopense van hare Ouders / en de beloften des Houwelijcks worden voor den Cadi aen geteekent/diese naderhant op volgende manieren vyeren. Veel Vrouwen worden van de Bruydts Moeder genodigt om haer te vergeselschappen 's avondts voor datse trouwen sal ; dien dagh daerse op trouwt maeckense goet cier/dan brengense haer in het Badt daer zy haer salven en baden : en hier mede scheydende / gaet yeder een na huys / en 's anderen daegs 's morgens komense weder tot haer Kamer : daer sy de Bruydt op't cierlijckste op toyen / haer aen treckende sijde Schoenen / diese soo toe binden datse niet licht t'ontbinden zijn. Den Bruydegom nae dat hy een party gasten oock soo onthaelt heeft/so komense hem 's morgens besoecken op haer cierlijckst toe gemaeckt / en van daer gaen sy by paren de Bruydt t'huys halen / met Snaren gespel/geconvoyeert zijnde van den Sagdich/die van sijn naeste maegschap is : aen wien de Bruydt geblinthockt zijnde over gelevert wordt : dewelcke kruyslings te Paerde sittende / soo overdeckt wordt/datse geensins te kennen is ; en de Troupen alsoo in ordere wederkeerende/gelijckse quamen/soo worden haer eenige korven nae gedragen/daer hare klederen en schenckagien in zijn ; daer aen volgt sy/en eyndlijck hare Slaven / soo haer eenige geschoncken zijn geweest. Den Bruydegom wacht aen sijn deur om haer in te halen / die van sijne Gasten geeert wordt (nochtans en gaen sy niet in) met verscheyden schenckagien / eerse vertrecken. Is't dat sy een Persoon van aensien is/soo wordtse tot de Bruydts kamer geleydt door een Eunuchus / alwaer daer Vrouwen wachten om haer t'ontkleeden. Maer den Bruydegom moet selfs haere Schoenen onthinden (gelijckse onder de Romeynen hare gordels plachten te doen) dien hy met sijne tanden moet los maecken. Nu moet hy sijn Vrouwen gelijcke respect bewijsen/haer Dieet is gelijck / hare kledinge gelijck/ en eenparigh sijn goetgunstigheydt (want sulck aerdigh stof is begreepen in de Geboden van hare Leeraren) ten zy datse consenteeren by beurten te ruylen ; ofte anders mogense aen den Cadi klachtigh vallen ; en van hem een Scheyd-brief bekomen. Maer de man mach als't hem belieft / van haer scheyden/ en sy mach binnen vier maenden daer nae een ander trouwen / soose niet swanger en is / en dan eerst vier maenden nae datse verlost is. Doch is 't dat hy haer weer wil hebben / soo moet hy haer koopen : en soo hy haer voor de derde reys soude begeeren te hebben/ soo moet hy tot een boete van sijn onbedachtsaemheydt gedooghen / dat een ander eerst by haer slape. Sy geven haer Man den tijtel van Meester / sy en mogen hem

hem tot geener tijdt sijn versoeck af-slaen. Sy worden van hem gekastijdt (en dat nemen sy aen voor een teecken sijnder affectie. Sy eten apart / ende en bemoeyen haer niet met de Huys-houdinghe. Al dat van haer vereyscht wordt / is / dat sy haere Mans behagen / haer eygen kinderen op-voeden / en vreedtsaem onder malkanderen leven ; 't welck sy oock doen / en (dat vreemdt is) sonder groote Jalousie ofte nijdt.

Geen Mans-Persoonen boven de 12 Jaren mogen by haer komen / ten zy dan datse Eunuchen zijn : en sy worden soo naeuw bewaert / als dat mense selden aen de deur siet. 't Zijn seer schoone Vrouwen / door de banck rootachtigh / klaer en gladt als geschraepten Yvoor / zijnde nooyt pimpel-paers of blaeuw van koleur / en dagelijcks de Badt-stooven frequenterende / waer door sy oock haest komen te vervallen. Groote oogen zijn by haer in grooten aensien : daer de Turcken en Griecken (soo 't schijnt) van begin aen sin in gehadt hebben : en hoese swarter zijn / hoese aengenamer zijn / soo datse tusschen de oogh-scheelen en het oogh met seeckere swarte Poeyer / met een langh fijn Penceel bestreecken wordt / gemaeckt uyt een mineral gebracht uyt het Coninckrijck Fes / en genoemt Alcohole ; waer door het wit van 't oogh des te meer uyt-munt ; en al ist dat het voor een tijdt lang moeyelijck valt / soo versterckt het nochtans het gesicht / en verdrijft alle quade humeuren. Van sulcken coleur (maer lichtelijck zijnse soo van naturen) verwen sy oock haere oogh-braeuwen / soo doense oock 't hayr van haer hooft : dien sy in 't midden scheyden van malkanderen / maer achter sit het effen en glat. Haere nagelen verwense met een roode koleur soo wat na 't geele. Sy draghen boven op haer hooft een hoedt in de gedaente van een suycker-broodt / echter een weynig vlack / met silver-laecken overtrocken. Hare onder-kleeren (die binnen 's huys haer opperste zijn) verscheelen weynich van de mannen haer dracht / dien wy u om kortheyts wille voor oogen sullen stellen.

Die wat aensienlijcker zijn / dragen omtrent de dickte van den arm / en dunte van 't been / Braceletten / en zijn op andere plaetsen met Juweelen behangen. Als sy uyt-gaen / soo treckense lange Rocken aen / van Scharlaken ofte van een Violette koleur / van vooren dicht toe-geregen / met wijde mouwen over de handen hangende. Haer aengesicht is soo vermomt / soo dat niet anders als haer oogen te sien zijn / en dat noch naeuwelijcks in sommige : want in haer Alcoran wordt het haer verboden hare schoonheydt aen yemandt als aen haer Vader en Man te vertoonen. Sy en gaen nooyt uyt / dan (en dat by Troupen teffens) om aen hare Graven en publijcke Bannias te bidden / welcke in treffelijckheydt van gebouw hare Mosques / ofte kercken / seer nae by komen.

Bannias, zijn Bad-stooven.

Maer hebbende alreede sommige formen van dien beschreve / sal ick van des selfs gebruyck en nuttigheyt een weynig handelen : welcke in voorledene tijden en tegenwoordigh in sulcken request zijn by dese Natien (gelijck eertijdts by de Romeynen / als blijckt aen hare geachte ruinen) datse van weynighe maer tweemael 's weecks besocht worden / soo wel om haer gesontheyt / als om haer vermaeck en reynigheydt. Want de raeuwigheden van hare mage / ontstaende uyt haer gewoonlijck nuttigen van Vruchten / en drincken van Water / worden hier door verteert / en geeft het vermoeyde Lichaem een wonderlijcke wackerheydt : de Mannen gaen daer des morgens in / en de Vrouwen nae de middagh. Doch onder de Romeynen plachtense die gemeenlijck gesamentlijck te gebruyken : een gewoonte soo men seght (in Switzerlandt als noch in 't gebruyck ; en dat selfs onder de sedighste. De Mannen worden van Mannen / en de Vrouwen van Vrouwen bedient ; in het Voor-huys trecken sy haere kleederen uyt / en Schortel-doecken van bevleckt Lijnwaet om haer

middel

middel gebonden hebbende / gaenſe in het Badt ſoo diep in de warmte als 't haer belieft (want de verſcheyden vertreck-plaetſen / en de verſcheydene plaetſen van dien zijn verſcheyden getempert) de Dienaers wasſchen / wrijven en recken haer de leden uyt / en vaegen haer Lijf af met een ſtuck rouw Grofgreyn; dit gedaen zijnde / ſoo ſcheerenſe het hooft der Mannen / ofte nemen het hayr af met een compoſitie uyt Kuſma (een Minerael uyt Cyprus) en ongeleſchte Kalck (daer nae keerenſe ter plaetſe daerſe haer kleederen uyt-getrocken hebben) en worden met verſch ſchoon Lijnwaet af-gedrooght; ende voor al deſe moeyte en betalenſe niet meer als drie ofte vier Aſpers: en dat door dienſe met in-komſten van des ſelfs Stichters begiſtight zijn. Maer de Vrouwen ſalven haer Lichaem met een ſalve gemaeckt van de aerde Chios / 't welck een ſachte / witte / en gladde huyt maeckt; op 't aenſicht geſmeert zijnde / neemt het de rimpelen wegh. Sy hebben door de banck de ſchoonſte kinderen die ick oyt geſien hebbe / hier uyt ontſtaende door dienſe haer ſo dickmaels baden. Gelijck wy onſe Kinderen op d'arm dragen / ſoo dragenſe de hare kruyſlinghs op hare ſchouderen.

Nu naeſt hare Vrouwen komen hare Slaven in aenmerckinge: want daer wordt weynigh onderſcheydt van gemaeckt: deſe zijn Chriſtenen in den Oorlogh overwonnen; ofte met haer geldt gekocht. Van deſe Slaven wordt alle weecken in de Stadt Merckt gehouden / daerſe als Paerden op Paerde-merckten verkocht worden: de Mans-perſoonen gelden nae datſe wat doen konnen; en de Vrouws-perſonen nae datſe jeughdigh en ſchoon zijn: welcke op 't cierlijckſt op-gepronckt zijnde / met haer onnooſele gelaet en bedruckte weſen / de Chriſtenen aen-locken om haer te koopen / als van haer een gemackelijcker dienſt-baerheydt en volherdinge in de Religie te gemoete ſiende: daer ſy in ſlavernye van den Turck zijnde / dickmaels gedwongen worden die te verſaecken om te beter getracteert te worden. Hier van zijnder veele van een treffelijcke uytwendige ſchoonheyt. Als den koper in den prijs eens is / (doch op conditie) ſoo wordenſe aen een kant gebracht in een kamer / en gelijck men de Paerde doet / ſelfs in de mont beſien; en ſoo 't een Vrouws-perſoon is / verſeeckeringe gedaen van haer Maeghdom. Hare Heeren mogen by haer ſlapen / haer kaſtijden / verruylen / en verkoopen / alſt haer belieft: doch een Chriſten en ſal haer niet licht verkoopen / daer hy by geſlapen heeft / maer haer haere vryigheydt geven. Soo eenighe van haer Slaven Mahomets wil worden / ſoo wordenſe van haere ſlavernye ontſlaghen: doch is 't dat een Slaef Turckſch wordt / ſoo wordt hy ſleehts te beter bejegent. De Turcken reſpecteeren wel hare Slavinnen ſoo ſeer niet als haere Vrouwen; ende en maecken geen onderſcheydt tusſchen de kinderen van d'eene of d'ander geprocreert: de welcke ſonder Jalouſie t'ſamen leven / alſoo haere ongodtſdienſtighe Godtſdienſtigheydt ſulcks toe-laet: maer echter haere Huys-vrouwen genieten ſlechts / als haer toe-komende / haer Sabbaths-gave. De oudtſte en leelijckſte moeten het vuylſte werck doen. De Slaven moghen haere Heere dwingen voor den Cadie / om den tijdt haerder ſlaverny te bepalen / ofte den prijs van haer Ranſoen-geldt te ſtellen / ofte haer anders aen een ander te verkopen: maer dit wordt in der Slaven keur geſtelt. Iſt datſe ſlechts tot arbeyden bequaem zijn / ſoo ſullenſe de tijdt accepteren; maer by aldien ſy in eenigh konſtigh hantwerck geoeffent zijn / den prijs; welcke verſtreken ofte betaelt zijnde / ſoo mogenſe na haer Vaderlandt trecken. Edoch Slaven op Galeyen geſtelt / worden ſelden ontſlagen / ten opſichte van haer kleyn getal / en om dat ſyſe ſoo noodigh van doen hebben: noch oock die de Slaven van groote Perſonagien zijn / over wien de Cadies niet te ſeggen hebben. Veel van de kinderen die de Turcken koopen / zijn gelubt: de eerſte

Ennuchus is door Semiramis gemaeckt. Sy zijn in grooten aensien by hare Heeren/ de bestieringe van hare middelen/ de regeringe van hare Vrouwen / en de bedieninge van hare huys-houdinge wordt desen in haer Heers absentie toe vertrouwt: zijnde doorgaens voor getrouwe / wijse / en kloeckmoedighe gekent ; in voegen dat niet weynige van haer aen 't roer van regeringe geseten / en over de Militie gecommandeert hebben.

Nu sullen wy yet van de Begraeffenisse haerder Dooden spreecken. Na datse gestorven zijn/worden de Mannen van de Mannen/ en de Vrouwen van de Vrouwen in het midden van de kamer geleyt / daer verscheydene Priesters by een komen / sekere ydele Ceremonien plegen/ als datse het doode Lichaem Paternosters om doen/ om en weer wenden / Godt aenroepende dat hy d'afgestorvene doch wil genadigh zijn: dit geschiet zijnde/soo wasschense/scheerense en wentelen het doode Lichaem in lijwaet/ datse aen het hooft en voeten ongebonden laten. Dan leggense het op een Baer / leggende een Tulbant aen 't hooger eynde / en dragen het Lijck nae 't Graf met het hooft voorwaerts : sommige van de Dervisen gaen voor uyt met Fackels/ de Priesters volgen al singende / en eyndlijck de Vrienden en bekenden. Doch Personen van aensien hebben Paerden die voor haer geleyt worden / met Vaendels die op de aerde slepen / en andere diergelijcke costuymen : verscheyden Santons gaen voor uyt/ roepen Godt aen / schudden haere hoofden (en draeyen ront om / tot datse in een duyselinge neder storten. De kanten en de boom van 't Graf zijn met planc-ken beset/ende een planck over 't Lijck geleyt om de aerde daer van te houden/latende een suffisante spatie om daer neffens te knielen : want sy zijn van opinie dat twee schrickelijcke Engelen genoemt Mongir en Guavequir haer van stonden aen by 't Graf voegen / en de Ziele wederom in 't Lichaem overvoeren / als eenen (seght het Alcoran) die een hembt aen doet: en hem op zijn knien settende met blooten hoofde het Hem-kleet tot dien eynde ongeknoopt latende / soo vragense hem in 't bysonder/ hoe hy sich in sijn leven gedragen heeft : by aldien hy sich niet wel gedragen heeft/ slaet hem d'eene aen 't hooft met een hamer dat hy 9 vamen in de aerde sinckt / de andere scheurt hem met een ysere hoeck/en blijven haer alsa vast plagen tot den dagh des Oordeels. Dit is een Vagevyer daerse soo voor vreesen / datse in haer avont Gebeden Godt bidden dat hy haer doch wil verlossen van d'examinatie der swarte Duyvelen/de plagen des Grafs/en haer quade Voyagie: doch in geval dat hy haer versoeck voldaen heeft/ soo verdwijnense/en 2 witte Engelen komen haer plaets bekleden/ d'eene leggende zijn arm onder sijn hooft/ d'ander aen het voeten eynt sittende/ en bewaren hem alsoo tot den dagh des Oordeels.

De Keysers en sommige van de groote Bassaes (daer wy voor desen genoegh van gesprooken hebben) hebben hare besondere Graven. Die van de tweede graet zijn/ worden in hare Hoven begraven/ in Graven die open leggen / van binnen met aerde gevult/ en met veelderley Bloemen beset/ volgens de costuyme der Pythagoreen/en d'algemeyne wensch der Heydenen : nademael datse (soo haer dunckt) den last konnen gevoelen/ vermaeck in reucken scheppen/ofte in de eere die haer daer door wordt aen gedaen. Maer de gemeene Man wort aen den hoogen wegh en in gemeene Velden / grensende aen de Stadt / begraven ; hebbende een witten Marmor-steen meer als een voet breet en 4 voeten hoogh op gerecht aen 't hoofden eynt / ende een ander aen 't voeten eynt daer TurckscheCharacteren op uyt-gehouwen zijn;het Graf tusschen beyden leegh leggende als een trogh. Hier laten haer de Vrouwen alle Donderdagen by Troupen vinden/ weenende over haere Kinderen/ Mannen/ Maeghschap/ en afgestorvene Voorsaten/ de steenen dickmaels kussende/ en biddende datse

van

van de voornoemde swarte pijnigers verlost mogen worden: dickmaels latense Broot en Vleesch op het Graf staen (een gewoonte oock onder de Heydenen) dat soo wel de Honden en Vogelen daer van mogen eten / als dat de Armen het selvige mogen nuttigen; by haer gehouden zijnde voor een krachtige Aelmoesse voor d'afgestorvene. Die wat aensienlijcker zijn / dragen rouw in 't wit (wat het swart belanght / en hebb' ick noyt sien dragen onder de Turckey) en dat voor een korte tijdt. De Vrouwen en mogen volgens haer Wet niet trouwen voor en al eer dat hare Mannen vier Maenden en thien dagen gestorven zijn.

Ick sal nu een woort ofte twee spreken van hare wetenschappen en hanteringen: eenige kennisse hebbense in de Philosophie. De noot heeft haer de Medicijne geleert; dien sy eer uyt ervarentheydt als uyt de Fondamenten des konsts hebben. d'Astronomie hebbense wat door-snuffelt: en vele zijnder die op haer nemen goeder geluck te seggen: dese sitten dickwils op de straet / en worden besocht van soodanige die een sekere reyse aen te vangen / ofte eenige gewichtige affairen te verrichten hebben. In 't stuck van Poesy hebbense een goede gabe. In de Rhetorica en studerense niet / als van natuere daer in genoeghsaem onderwesen zijnde: noch oock in de Logica / naer dien se meer tot delusie als informatie is streckende; ende dat wijsheydt (volgens de opinie der Epicuristen) in eenvoudighe en directe uytdruckinghen te begrijpen is. Sommige zijnder onder haer die Historien beschrijven / maer weynige die daer lessen van voor lesen; achtende dat niemandt van voorledene tijden met waerheydt kan schrijven / aengesien dat niemant de waerheydt derft schrijven van de tegenwoordige tijt. Het drucken verwerpense; misschien beducht zijnde dat d'algemeyne geleertheydt haer valsch gefondeerde Religie en Policye mocht komen om verre te stoten; die door een onkondige gehoorsaemheydt beter gemaintineert worden: daer en boven een groote menighte die met schrijven haer kost winnen / en meest van 't Priesterschap zijn / souden dan te niete gaen.

De Turckse Tael is een manhaftige Tael / maer pover in haer selven; want oorspronckelijck van de Tartarische Tael zijnde / welcke Tartaren behoeftige en onkondige Herders waren / wierdense genootsaeckt haere benamingen van Staet en Ampten van de Persianen t'ontleenen / (op wiens ruinen sy haer grootsheyt bouwden) haer Religie (zijnde voor desen Heydenen geweest) van de Arabiers. Sy gebruycken / gelijck de Persianen doen / de Arabische Character. In het schrijven latense Vocalen uyt / ten sy dat het in het eynde van een woordt zy; soo dat veel in een kleyne spatie begrepen wort. Sy hebben onder haer Schilders die konstigh zijn nae haer aert (want volgens haer Wet soo en mogense niet Teyckenen / noch de gedaente van yets levendighs behouden) echter evenwel zijnder vele die dat Gebodt beginnen t'overtreden; en den Grand Singjoor selfs heeft een Vaendel daer de Batalien van Hongarien op-geschildert zijn. Coleuren hebbense oock / die niet min schoon als duerabel zijn. Yeder een heeft d'een of d'ander hanteringe / tot den Grand Singjoor inclus. Hare hanteringen zijn lichtlijck sodanigh als datse tot haer eygen nuttigheyt strecken. Sy en soecken geen uytheemsche Merckten te besorgen / noch te besoeken. Een luy volck / dat by Artijckelen werckt; en meer van haer gemack / als van haer profijt hout: en nochtans zijnse uytermaten gierigh. En al is 't datse soo vernuftigh niet en sijn om yemant te bedriegen (want sy dom van herssenen zijn) so hapert het haer nochtans niet aen de wille; brekende alle Contracten met de Christenen diese onprofijtelijck vinden: soo datse selden met haer willen handelen: maer sy kopen en verkopen aen malkanderen voor contant; daer haer meeste welvaert in bestaet: de oorsaeck datter soo weynigh onder haer te pleyten valt.

Ick hebb' genoegh (of ten minsten soo veel als ick kan) gesproken van dese Natie in 't generael: laet ons nu den Persoon en het Hof van desen Sultan besoecken.

Hy is in dit Jaer 1610 omtrent 23 Jaren out/ sterck van leden / van een matelijcke lenghte/ doch wat hellende na de dickte: hy is vol van aensicht/ en wel geproportioneert; behalven dat sijn oogen extraordinary groot zijn/ by haer (als voren is gedacht) voor een uytnemende schoonheydt geacht: Hy is van een Phlegmatijcke complexie: van wesen soo trots als sijn Rijck groot is / hy begint alrede sich van exercitie t'abstineren. Van sijn Vader Mahomet op een tijt bestraft zijnde dat hy slof in sijn exercitien en studien was / gaf tot antwoordt: dat hy nu te out was om te beginnen te leeren; daer mede te kennen gevende/ dat sijn leven met sijns Vaders leven soude eyndigen: waer over den Sultan bitterlijck weende. Want toen hadde hy twee Broeders die noch ouder waren/ de outste van dien wiert gewurght in sijns Vaders tegenwoordigheyt op een valsch vermoeden van verraet; en d'andere door een natuerlijcke doot / heeft hem den wegh tot het Rijck gebaent. Misschien dat de consideratie hier van hem sijn jonger Broeder in 't leven heeft doen behouden / contrarie haer wreede costuymen: edoch met wacht beset / en binnen sijn Serraglio bewaert. Want hy en is van geen bloedige dispositie / noch van geen merckelijcken ondeughtsamen aert/ considererende de gestrengheyt van die regeringe/ en de vryheydt van haer Religie. Nochtans is hy onverbiddelijck om het straffen van misdaden/ selfs onder sijn eygen Huysgesin: want hy hadde acht van sijn eygen Pagien / toen ick daer was/ 's nachts in de Zee doen werpen om het plegen van een Sodomitische sonde (een ordinary sonde/ soo 't slechts voor een sonde onder die Natie gereeckent wort:) en door het lossen van een Canon wiert hem te kennen gegeven dat sijn begeerte volbracht was. Men gaf uyt dat den natuerlijcken Soon van den Vice-Roy van Sicilien daer onder was (een Jonghman onlanghs gevangen genomen en hem voor gestelt) doch sulcks seyde men slechts om soodanige vervaert te maken die hem souden soecken te redden. Sijn kloeckmoedigheydt is als noch niet ten toon gestelt/ hebbende geen Oorlog als met disputeren uyt gevoert/ en men oordeeldt dat hy daer niet seer na tracht/ geen hoop hebbende van een langh leven/ ten aensien van de grofheydt sijns Lichaems. Daerom is hy nu besigh met het stichten van een heerlijcke Mosque ofte Kerck / tot gesontheydt sijnder Ziele/ altemael van witten Marmorsteen; aen 't Oost-eynde en aen de Zuyd-zijde van het Hippodrom / daer hy eerst de Aerde uyt groef/ en arbeyde selfs drie uren langh; soo deden oock de Bassaes: mede brengende schenckagien en Slaven tot bevorderingh van het gebouw. Sijn hanteringe (want sy zijn altemael verbonden aen eenderley) is / het maecken van yvoore Ringen/ die sy aen hare duymen dragen als sy schieten / daer hy daegelijcks aen arbeyt. Sijn Tulbant is gelijck een Pompoen/ maer driemael soo groot. Sijn opper en onder kleet is gemeenlijck van wit Satijn/ of Silver-laken met groen vermengt/ en met groote Bloemen door-wrocht. Hy en heeft niet onder de 4000 Personen die binnen sijn Serraglio leven en onderhouden worden / behalven noch 500 Capagies die als Janitzaren gekleet gaen / en by 50 teffens aen yeder Poort wacht houden. De voornaemste Officiers van sijn Hof zijn de Meester (soo wijse noemen mogen) van Requesten/ den Thresaurier/ en opsiender des Huysgesins/ sijn Schencker/ &c. 50 Personen heeft hy die stom en doof geboren zijn / waer van sommige hem dagelijcks by-woonen / d'overige zijn sijne Pagien. 't Is wonderlijck om aensien hoe gaeuw sy een dingh konnen vatten/ en door tekenen selfs gewichtige saecken te kennen geven. De menichten van Eunuchen / de Voet-knechten van sijn Guarde / de Kocken/ Gardeniers/ en Stal-knechten voor by gaende/ sullen wy nu wat van sijn

Vrou-

Vrouwen verhalen / waer onder wy de gene die soo wel buyten als binnen sijn Serraglio zijn/ sullen rekenen.

Ende eerst sullen wy van sijn Maeghden een aenvangh nemen / waer van daer selden minder als 500 zijn/die apart in sijn Serraglio bewaert worden/en alleen van Vrouwen en Eunuchen bedient.

Sy zijn altemael sijn Slaven/ofte van Christen Ouders/ ofte in den Oorlogh gevangen genomen : en zijn voorwaer de schoonste van 't Rijck. Sy en mogen haer aen den Keyser niet vertoonen/voor datse ettelijcke Maenden haer intre gedaen hebben / in welcke tijdt sy gesuyvert en onderhouden worden nae de costuyme der oude Persianen. Als 't hem belieft een van haer te hebben / soo staense op een rijgh in een Galdery : en de gene aen wien hy sijn neus-doeck over levert/ schickt haer by hem te bedt te gaen/en wordt van een Negro Eunuchus in des Sultans Serraglio geconvoyeert. Die hem de eerste Soon baert wordt vereert met den Tijtel van Sultana. Doch niet tegenstaende de menighte van Vrouwen die hy heeft/heeft hy slechts drie Dochters en twee Sonen geteelt/ schoon dat hy geyl en wulpsch is (d'oorsaeck misschien dat hy'er soo weynigh krijght.) Een Vrouw die geen Slavinne en is en mach sijn Concubijn niet zijn : noch sich vermengen met den genen dien hy vry gekocht heeft/ ten zy dat hy haer trouwe ; dit was de Godtloose en archlistige Roxolana wel bekent : want dese voorwendende haer devotie/en begerigh zijnde om de gesondtheyt [quansuys] van haer Ziele/een Tempel neffens een Gast-huys te stichten/heeft dese haer meyninge aen den Mufti geopenbaert/ dewelcke daer op antwoorde/dat het Gode niet aengenaem soude zijn/by aldien datse van een Slavinne gesticht wierden: daer op heeftse het habijt van geconterfeyte droefheydt aen-gedaen ; waer over den verliefden Solyman met sulcken compassie wiert ingenomen/dat hy haer van stonden aen verlof gaf om met haer desseyn voort te varen : maer kort daer nae haer door een Eunuchus ontboden hebbende / heeftse haer schroomheydt in 't komen met een loosheydt geexcuseert/als datse van conscientie's halven sulcks niet dorste bestaen; alsose nu vry was. Soo dat hy/ wiens Ziele in haer woonde/en sonder haer niet en konde leven/genootsaeckt was haer te trouwen: het eenige doelwit zijnde daerse nae schoot/ en op welckers fondament sy haer navolgende tragedien bouwde.

Als nu een Sultan komt te sterven/al sijn Vrouwen worden in een ander Serraglio gebracht ; alwaer de gene blijven / die sijn Predecesseurs geweest zijn : ende naeuw op gepast/ en rijckelijck onderhouden worden. Den Grand Singioor vereert dickmaels sommige van sijn Maeghden en Vrouwen van sijn eygen Serraglio/aen sijn groote Bassaes/ en andere/ 't welck voor een hooge eer gereeckent wordt. Doch wat sijn Dochters/ Susters/ en Moeyen belanght/dese worden de Bassaes tot hare Mans toe gevoeght/ op dusdanige maniere : Hier, Suster, geev' ick u, desen Man tot uw' Slaef, mitsgaders desen Degen, dat soo hy u niet en behaeght, ghy hem dooden meugt. Hare Mannen en komen niet by haer eerse geroepen worden: is 't om haer slechts te spreecken / soo latense hare Schoenen / diese voor de Kamer-deur uyt trecken / daer staen : Maer is 't om by haer te slapen/soo wordense over het Bedt geleyt van eenen Eunuchus/een teecken datse haer mogen genaecken/dewelcke aen 't voeten eynt by haer onder kruypen. Mustapha en Hadir (twee Viziers des Havens) hebben de Suster en Nicht van desen Sultan getrouwt ; ende Mahomet Bassa van Cairo/ sijn Dochter/een kint van ses Jaren out/ en hy omtrent 50/zijnde met schenckagien volgens de Turcksche solemniteyten vereert geworden / ontfangende 200000 Sultanien tot een Houwelijcks gave.

Als den Sultan Ambassadeurs onthaelt/so sit hy in een kamer van witten Mar-

mor/glinsterende van Gout en Edele gesteenten op een leege Throon/overdeckt met kostelijcke Tapijten/en bekleet met konstigh doorwrochte kussens; in het bewijsen van de Bassaes des Raets/die als stomme Beelden sulcks aensien. 't Is nu een gewoonte dat niemant voor hem compareert sonder schenckagien/waer mede een Persiaensche Ambassadeur/soo men seght/sijne Bassaes eerst vereerde: die daer op den Sophy sijnen Meester liet weten/ als dat hy Turckyen hadde vermeestert. Den vreemdelingh die hem begeert te genaecken wordt van tween geleyt: een maniere by haer in't gebruyck sedert dat den eersten Amurath van Servian Cobelitz/een slecht Soldaet aen een kant geholpen is geworden: dese Soldaet in de destructie van Cossua/van onder de dooden op staende/ en als droncken geworden zijnde van sijn ontfangene wonden/nam zijn cours na den Sultan/die doenmaels de verslagene was besichtigende/als of hy hem yets te seggen hadde:den Sultan hem te woorde staende/heeft hy hem voort met een Ponjaert door-steecken/dien hy tot dien eynde onder sijn Casjack verborgen hadde. Hier om is't/segge ick/dat den vreemdelingh voor den Sultan comparerende/achterwaerts deynst/en noyt sijn hoet af doet: alsoo het ontbloten des hoofts voor een schandelijcke saeck by den Turck gereeckent wordt. Als hy nu uyt gaet/'t welck gemeenlijck om den anderen Vrydagh is (behalven op andere tijden om andere affairen) na de kerck: en als hy in sijn magnificentie is/soo en isser geen heerlijcker spectaeckel in de Werelt te sien. Al is't dat den Tempel Sancta Sophia/dien hy gemeenlijck frequenteert/niet boven een steen-werp verre is van d'uyterste Portael des Serragliovs/so heeft hy nochtans over de 1000 Paerden (behalven de Schutters van sijn Guarde en andere Voet-knechten) in den korten ommegangh: de wegh is aen alle kanten soo wel van binnen als van buyten beset met Capagies en Janitzaren in Scharlaecken gekleet. De Chauces rijden voor uyt met hare vergulde Scepters; dan de Capiteynen van de Janitzaren met haren Aga; daer aen de Chiefetaines van de Spachies/ achter haer volgen de Sanziacken; die van de Militie zijn/dragen voor aen haere Bonnetten de vederen van Paradijs-vogels/ uyt Arabia gebracht/ en van sommige voor den Phenix geacht: dan volgen de Bassaes en Beglerbegs; daer aen de Voet-knechten/Solacchi genoemt/ die 300 in't getal zijn/ dragende boven aen hare Bonetten Pluymagien; Pijl-kokers op haer rugh/met gespanne Bogen in haer slinckerhant/en Pijlen in haer rechter: met een wonderlijcke snelligheydt voort varende. Achter dese worden 7 ofte 9 deftige Paerden geleyt/ met onwaerdeerlijcke behanghselen omhangen; daer aen volght den Afgodischen Sultan te Paerde/ deftigh gemonteert: om wien 40 Pierchi lopen (soo genoemt/ om datse natuerlijcke Persianen zijn) op hebbende hoogh-geboomde hoeden sonder rant/van geslagen Gout/met rocken van Gout Laecken aen haer lijf op-geschort met een gordel Chochiach genoemt: de Pagien en andere Officieren des Huysgesins sluyten het heck.

Maer't gene onder soo een grooten toe-loop van volck meest te verwonderen is/ in haer generael stil-swijgen: soo dat in geval men slechts ooren heeft/soo soude men oordelen (behalven als sy hem binnen's monts groeten) dat de Menschen dan in slaep/en de Wereldt in de middernacht gewentelt lagen. Die hem eenige goede tijdinge brenght/krijgt een vereeringe/die sy Mustoloeck noemen:maer desen Sultan om alle lordendraeyery in desen voor te komen/doetse voort vast setten/tot datmen de waerheyt ofte valscheyt van de saecke gewaer wordt; en dan is't dat hyse na advenant loont ofte straft.

Al is't dat hy sijn meeste tijdt met sijn Vrouwen door brenght/nochtans soo is't dat hy somwijlen sijn vermaeck schept in de Vogel-vanghst/ en tot dien eynde/

(ick en derf niet seggen) hoe veel duysenden van Valckeniers hy over al sijn Dominien heeft (die hem Tol betalen/en veele onder haer die op hem passen: hare Valcken voedense met harde Eyeren/als sy geen vleesch in voorraet hebben. De oude werelt/ soo men meynt/is hier in onkondig geweest; alsoo sulcx selden/indien opt/van eenige oude Autheurs gedacht wordt: sommige seggen dat sulcks eerst van Fredrick Barbarossa geinventeert is/terwijl hy Romen met sijn Armade belegerde; maer Martialis schijnt dit gevoelen te weder-leggen. Schoon dat hy geen lust ter Jacht en heeft/ echter evenwel onderhoudt hy een groot getal Jagers: hare Honden gebruykense op de Honde-jaght/Beere-jaght/ en Luypaerts-jaght; die daer toe dienen sijn kort van hayr/ en Vrsche graeuwe Honden niet ongelijck.

Nu sijn Jaerlijcksche In-komsten tot ontlastinge van sijn excessive lasten/ en tot betalinge van sulcken oneyndtlijck getal van Volckeren/en bedragen niet boven de 15000 Sultans/'t welck niet veel en is/ten opsichte van sijn over-groote Dominien: alsoo hy onder sijn besittinge heeft twee Keyser-rijcken/omtrent 20 Coninckrijcken/ behalven verscheyde maghtighe en Volckrijcke Steden; mitsgaders de Roode/ en het meeste-deel van de Middellandtse/Egeise/Euxinise/ en Propontise Zeen: dogh de oorsake hier van mooghen zijn de Barbarise Consumptien der Turkse Conquesten/ die gantsche Landen woest maken/ende noopt herbouwen 't geene sy ruineeren: soo dat een groot gedeelte sijns Keyser-rijcks slechts dun bewoont wordt/behalven de Steden/ en dat meestendel van Christenen: wiens armoede haer eenigh beschut en Bolwerck is. Doch sijn gevallige Inkomsten vullen meest sijn Schatkisten: als Schattingen/ Imposten/ Buyt/ en verdruckingen. Want gelijckerwijs als de grooter Visschen in de Zee van de kleynder leven/soo leven hier oock de grooten van de kleynen/ en hy van haer allen: hebbende/ als te vooren geseydt is/ te gebieden over haer bloedt en goedt. Hy heeft verscheyden Goude en Silvere-mijnen binnen sijn Dominien: dat van Siderocapsa in Macedonien is hem soo profijtelijck geweest/als de grootste Stadt sijns Keyser-rijcks/ van outs genoemt Chrysites: ende niet onbekent aen Philippus de vader van Alexander; die het Goudt/ daer hy sijn Philippijnen van sloegh/ daer van daen haelde/ als mede van die van Cranider/ daer hy 1000 Talenten 's Jaers uyt-put. Hy heeft slechts tweederley spetien van geldt; die by haer in 't gebruyck zijn.

In Constantinopolen seght men dat 700000 Menschen zijn. d'Eene helft Turcken/en d'ander helft Joden en Christenen/en dese door de banck Griecken. Maer Pera heeft drie Christenen tegen een Mahometist: daer en woont geen Joode in Pera/schoon datse hare Winckels daer hebben. Wy sullen na laten te spreken van de Joden tot dat wy in 't Joodtsche landt komen; en nu sullen wy onsen Discoers wenden nae de Griecken; een Natie niet min dan sy verstrooyt/ doch oneyndelijck Volckrijcker: want niet alleen een derde-part van d'Inwoonderen van gantsch Grecia en Romania zijn Griecken/maer bykans alle die daer wonen inde Eylanden van de Middel-lantsche Zee/ Propontis en Egeum: oneyndlijck is haer getal in Asia Major en Minor/en niet weynigh in Africa. Want (behalven verscheyde Colonien by haer voor desen geplant) toen Antipater/ Perdiccas/ Seleucus/ Lysimachus/Antigonus/Ptolomeus en d'ander successeurs van Alexander dit Keyser-rijck onder haer hadden gedeylt/ soo hebben sy na haer vermogen getracht hare Landtsluyden te planten in haer nieuw verworvene Koninckrijcken; wiens nakomelingen ten deele als noch over blijven/ hoewelse dickmaels de veranderinge van vreemde Gouverneurs onderworpen zijn/ die vermeerdert zijn door de verbreydinge van het laetste Griecxe Keyser-rijck/ die als noch waer sy oock leven/haer naem/ Religie/en

besondere

besondere spraeck behouden. Een Natie voor desen soo vermaert dat hare geboden en exempelen ten huydigen dage geapprobeerde Regulen zijn / om het gemoedt dat na deught staet te recht te helpen.

Wonderlijck zijnse in de konsten / en heerlijck in de Wapenen; vermaert weghen haer regeringe/liefhebbers der vryheyt/ allesins edel: en by wien de rest van de Werelt/vergeleecken voor Barbarische Menschen/wordt gereeckent: edoch is nu haer wetenschap verandert/om soo te seggen / in een bevallige onwetenheydt/ (want onder haer en zijn geen geleerde Scholen) haer vryheydt is een vernoeghde slavernye/ hebbende met haer Rijck hare sinnen verloren. Want sy zijn soo dom / dat sy liever/ soo men meynt / blijven willen die sy zijn/ dan swarigheyt voor een tijt te lijden door een machtiger assistentie; ja sullen veel eer met de Israeliten murmureren teghens hare verlossers. Sy hebben na 't verlies van hare andere deughden haer neerstigheydt lang behouden; doch nu hebbense haer vermaeck in gemack / in dansen en drincken: en trachten niet meer nae haer profijt / dan voor soo veel als haer buyck haer daer toe dwingt. Sy worden door de banck van de vreemde Christenen voor trouwloosen betigtigt/ soo dat het een spreeck-woordt geworden is / *Chi fida in Grego, Sara nitrigo*, een eed ten huydigen dage in 't gebruyck; gelijck het met den Turck is/ wanneer hy begeert dat men hem meest geloof sal geven: noch sy selfs en willen niemandt vertrouwen; waer uyt dit andere spreeck-woordt ontstaet/ te handelen op het Grieckſche geloof: 't welck is/geen waren te leveren sonder gelt. *Mercari Græca fide.*

Hier zijn verscheyde rijcke Griecken in Pera: maer sulcke meyne ick die van de Genoesers gesproten zijn; welcke als geseyt is/de eygenaers van die Stadt geweest zijn. Veele onder haer drijven handel in Schepen diese Carmasalen noemen/en hebben onlangs het gebruyck van 't Compas geleert / edoch en derven niet in den Oceaen haer vertonen. Sy doen in de Steden verscheyden hanteringen/en op 't landt ploegense het aertrijck (want de Europische Turcken bemoeyen haer weynig met de land-bouwery) en snoeyen hare Wijngaerden/die sy slechts planten. Sy hebben onder haer een Ceremonie van hare Wijnen te doopen/ en hierom is 't dat de Joden daer niet van drincken willen: gecelebreert ter gedachtenissen en op dien dagh toen Christus water in Wijn veranderde; de Priester onder de Misse giet daer water onder. Sy dragen lanck hayr / dies sy van Homerus langh-hayrde Griecken worden genoemt / doch nu soo wel hier in als in haer habijt voegen sy haer nae 't volck daer sy onder leven; als Venetianen in de Venetiaensche Jurisdictien/ en als Turcken in Turckyen; soo oock in hare manieren. De oude Griecken plachten aen haer Tafel te leggen (van wien de Romeynen die gewoonte ontleent hebben / gelijck dese van de verwijfde Asianen /) op Bedden die drie deelen des Tafels omcinghelden/ welcke Tafel ront en leegh was (hare Dienaers stonden aen het open eynt des Tafels en achter haer) leunende met haere ellebogen op peuluwen/ maer de Vrouwen/ (als 't haer ghebeuren mochte / 't welck seer selden was (saten aen de Tafel. Het getal op ghemeene Gast-malen en was niet boven de 9 / noch onder de 3 Persoonen/ haer voegende nae 't getal der Gratien en Musen: ende soo 't schijnt / soo dronckense oock. Van d' eerste dronck Wijns stortense een weynigh op de Tafel/ als een Offerhande aen eenighe van de Goden / diense begeerden dat haer goetgunstigh wilden zijn; ghelijckse van de reste deden ter eere van haere vrienden in 't particulier ghenoemt: In 't begin dronckense kleyne teughjes / tot datse de hooghte bequamen; en somwijlen soo veel alsser Letteren begrepen waeren in haer liefs naem. Op dese/ doch soberder Gast-malen / daer sy de meeste nacht in door brachten / hebben de voornaemste van Politijcke saecken geconsuleert; als blijckt aen Nestors advijs aen Aga-

Agamemnon / en de sobere van de Philosophie gediscureert; maer van sodanige die vermakelijck soo wel als nuttelijck was: als blijckt aen Platoos Convivium / en Plutarchi Symposia. d'Eerst genoemde stierf aen dit Bancket in het een en tachtentighste Jaer sijns ouderdoms / ende op den sevenden van November / 't welck oock syn Geboorte-dagh was: En schoon dat de Griecken nu de Turcken in volgen (ick meyn hier in Turckyen) in het sitten aen Tafel/nochtans behoudense noch dat gebreck van gulsig te drincken. Sy doen malkanderen bescheyt in order/ en die voor syn beurt om Wijn roept/ wort voor onbeleest geacht. Sy hebben kleyne Roemers/ en drinckense met een teugh uyt; en als sy eens stijf gedroncken hebben/so houdense daer na geen mate/maer tarten en rocken malkanderen op tot onmatigheyt; geduerigh gaet haer de mondt; en gestadigh soenense den geenen die naest haer sit / aen de wangh en het voorhooft: en soo doense oock als sy eenen de wellekomst geven / en hem van haer gunste willen verseeckeren: zijnde onder dese Oostersche Natien langh in 't gebruyck geweest/ als blijckt uyt de H. Schrift: doch hare Vrouwen te soenen is een onlijdelijck affront; ten sy dat het sy tusschen de Verrijsenisse en de Hemelvaert; gebruyckende oock dese groetenisse/ dat onsen Salighmaker is Verresen. De Vrouwen zijn door de banck bruyn van wesen/ maer seer moy van Trouye/ en boven maten Amoreus: in habijt scheelense weynigh van de hare/daer sy onder leven; in Pera nochtans dragense dese mode.

Sy en bedecken hare aengesichten niet (uytgenomen de Maegden) ten sy met blancketten; gebruyckende al de middelen van een bedrieglijcke schoonheyt. En dat niet sonder reden: want out wordende/en wordense niet geagt/alsose op het huyswerk en kinderen moeten passen. Sy gaen kostelijck gekleet: en sullense aen den Patriarch klachtig vallen/ist dat hare Mannen haer niet na haer staet maintineren. De Griecken als mede de Turcken gebruycken weynigh huysraet/ en leggen op Matrassen.

Ick en behoef niet te spreken van de voortreffelijckheyt van haer oorspronckelijke Tael: uytmuntende ten aensien van de Philosophie en Vrye-konsten/mitsgaders de Theologie daer in voor gedragen: treffelijck oock ten aensien van haer hooge stijl/ rijcke sin en aerdige soetigheyt: weshalven sy oock in soo grooten aensien by de Romeynsche Damen geweest is / soo dat sy die gemeenlijck in hare dagelijcksche complementen gebruyckten/ die daer door / soo sy meynden / te meerder glans en cieraet ontfingen. Doch nu zijn de Griecken selfs daer in onkondigh / behalven sommige; ende wordt uyt-genoemt Latino-Græcum, ende is een peculiare Tael voor de Geleerde. Nochtans de gemeene Grieckſche Tael verscheelt soo veel van de selvige niet/ als het Italiaensch van het Latijn: door vermenginge van andere Talen so seer niet verbonden/ als door een onachtsame uyttreckingen van dien. Op sommige plaetsen sprekense het suyverder als op andere: want de Jongens van Pera lacchen alsse de Barbarische pronuntiatie/ van de aen de Zee-kant woonende Griecken/ hooren. *Het lof der Grieckse Tale.*

Sy hebben 4 Patriarchen: een van Constantinopolen; een van Alexandrien; een van Jerusalem; en een van Antiochien. Die van Constantinopolen heeft onder zijn Jurisdictie geheel Peloponnesus/ Grecia/ Thracia/ Dacia/ Moesia/ Macedonia/ Epirus/ Albania/ Dalmatia / Illyria / een groot gedeelte van Polonia/ Russia/ de Eylanden van d'Adriatische Zee/ en Archipelagus/ Candia/ Rhodus/ Coos/ by na het gantsche Asia minor/ Colchis; vele woonen omtrent de Meeren van Mœotis/ en de Noortsche kust van Euxinus: gelijck Sicilia en Calabria waren/ tot datse tot de Stoel van Romen weder keerden.

Onder den Patriarch van Alexandria behooren die van Egypten en Arabia;

De Griecken van Palestina en d'om-liggende Provincien/ staen onder de gehoorsaemheydt van den Patriarch van Jerusalem: ende den Patriarch van Antiochien die sijn stoel heeft in Damascus (want Antiochien light nu woest) heeft onder sijn gebiet de Griecken van Armenia minor/ Cilicia/ Beritus/ Tripolis/ Aleppo/ en andere plaetsen van Asia major. In al dese gewesten hebbense vryigheyt van Religie; mitsgaders publijcke Tempelen en etlijcke stercke Kloosters. Ist dat een Patriarch komt te sterven/ so wort een ander/ van een Synodus van Bisschoppen/ verkoren. Maer den Patriarch van Constantinopolen ontfanght de opper-macht over de andere van den Raedt van Chalcedon/ als Arch-bisschop van de Keyserlijcke Stadt: wiens Bisdom d'andere so verre te boven gaet/ als dat meest van die Noortse Natien tot het Christen geloof zijn gebracht/ door vlijt en neerstigheyt van haer voor-saten/ en onder haer regeeringe gebracht. Soo dat de Griecxse Religie beyde in wijdte en getal de Romeynsche te boven gaet. En gelijck de Papisten een extraordinary heyligheyt Romen toe-schrijven/ soo doen oock de Griecken aen Athos/ een Bergh in Macedonien; so genoemt van Athon/ een soon van Neptunus/ overdeckt met gedurigh-bloeyende bomen/ en overvloeyende van Fonteynen: wort oock den H. Bergh van de Christenen genaemt: een plaets van begin aen de Religie toe-geheylight: leggende recht in 't westen van Lemnos: en so hoogh/ dat schoonse 700 stadien daer van daen zy/ nochtans seghtmen dat de Son een weynigh voor haer ondergang dat Eylant Lemnos beschaduwet: sy streckt haer uyt tot in de Zee/ en is annex aen het vaste Landt door een Isthmus/ omtrent anderhalf mijl breedt: welcke van Xerxes (als vooren gedacht) doorsneden wiert/ so dat men daer ront om konde varen: doch de tijt en heeft nu geen voet-stappen van sijn Barbarische arbeyt na-gelaten. 't Is wel by na 3 dagen reysens langh/ ist dat men de moyelijckheyt des Weghs considereert/ ende een halve dagh reysens breedt: het spits van dien is de gedaente van een Man gelijck/ leggende op sijn rugh uyt-gerecht van 't westen na 't oosten/ ende geformeert (nae 't schrijven van Strabo) nae de gelijckenisse van Alexander. Desen Bergh wordt alleen bewoont van Griecksche Monnicken/ diese Coloieros noemen/ waer van daer niet min als 24 zijn/ die in wel gefortificeerde Cloosters wonen. Sy dragen swarte lange Rocken van een gemeene stoffe/ daerse oock Hoeden van maken; sy dragen langh hayr: sy en trouwen noyt: sy en eten geen Vleysch/ ende dickmaels oock (insonderheyt in de vasten) geen Visch: sy geneeren haer seer sober/ en dat meesten tijd met Beschuyt/ Ajuynen/ Olijven/ Kruyden &c. sy arbeyden altemael om de kost: 's morgens vroegh hare Kloosters verlatende; en den dagh bestedende/ sommige in 't Ploegen/ sommige in Wijngaerden te snoeyen/ sommige in Schuyten te timmeren/ anderen in 't Weven/ Saeyen/ Spinnen/ &c. doende allerley werck dat de Vrouwen toe-komt; so datse gedurigh besigh zijn tot onderhoudt van haer particuliere Conventen: en Mannen zijn 't die 't slechts nut zijn tot sulck slobberigh werck: want onder so veel zijnder pas 3 ofte 4 die schrijven of Lesen konnen: soo dat haere Liturgien die sy singen moeten/ haer eerst voor-gelesen worden. In dese Kloosters zijn veel treffelijcke Manu Scripta bewaert geweest: doch die daer nu zijn/ zijn slechts Theologische Schriften/ alle andere geleertheyt (gelijck onder de Turcken) is heden in verachtinge by de Religieusen. De Coloieros van dese plaets zijn in meerder aensien dan alle andere: ende worden om haer strickt leven en onderhoudinge van ceremonien in haer besondere Kloosters/ van besondere Natien onderhouden. Men segt dat den Patriach van Constantinopolen voor de Priesters en Monnicken die binnen de Turckische Dominien onder sijn Jurisdictie zijn/ 's Jaers 12000 Sultans betaelt.

De Patriarchen van Constantinopolen plachten voor desen seer statige en geleerde Mannen te zijn: doch nu niet min: veel min om tijdlijcke insichten verkooren/ als om haer wetenschap en devotie; bekleden dese plaets dickmaels als sy maer 40 Jaren out sijn/ daer sy sestig vol uyt behoorden te zijn/ volgens de oude ordinantie. Hoewelse verkoren worden van haer eygen Bisschoppen/ nochtans geschiet sulcks dickmaels door ordre/ en altijt met consent van den Grand Singjoor. Sy worden dickmaels verset/ en nae Rhodus verbannen door steeck-penningen van haer Successeurs. Sommige van haer Priesters zijn geleert: desen is 't geoorloft te trouwen: doch sy en mogen niet meer als een Vrouw hebben. Daer en zijn geen andere orders onder haer als de voornoemde Coloieros ofte Priesters/ en eenighe Nonnen diese Coloieras noemen: maer van dese laetste zijnder slechts weynige/ welcke door de banck arme oude Weduwen zijn/ die de Kercken vegen/ op de siecken passen/ Ec. Hare Kercken zijn al te mael met H. Beelden wel voorsien; doch sy en hebben geen uytgehouwen Beelden: brandende Lampen houdense geduerigh. Haer ordinary Legende is die van St. Chrisosthomus/ maer op Hoogh-tijden lesense die van S. Basilius/ en dan zijnse in haer Pontificael gekleet; daer in noch sedigheydt noch devotie blijckt. Sy geloven dat den H. Geest alleen uyt den Vader voort komt. Sy vasten op Woensdagen en Vrydagen/ maer op Saturdagen banckerteerense/ ter gedachtenisse des ouden Sabbaths. De Jaren rekenen sy als wy doen. Sy en erkennen het Roomsche Pausdom niet voor d'Opper-macht/ maer houden die Kercke voor Sectist: en al is 't datse tot nooddruft van haere affairen en tot onderhout van de Armen getracteert hebben over een accoort; en dat hare Agenten het daer toe gebracht hebben; nochtans 't gene sy verricht hadden/ is op haer wederkomste om verre gestoten/ so wel door de Grieken als door andere natien/ die belijdenisse van haer Religie doen.

Van hare Houwelijcken is voor desen gehandelt/ nu sullen wy met hare Lijcken een besluyt maken; daer in sy veel van hare oude en Heydensche Ceremonien behouden. Van outs plachten de naeste bloedt-vrienden haer mont op den sterbenden mont te leggen: om haer laetste adem t'ontfangen; en sloten also de oogen der stervende; gestorven zijnde/ wiesschen sy hare Lichamen met wel-rieckende Olyen/ kroondense met Bloem-kranssen/ ende bekledense (gelijckse nu doen) in haer kostelijckste habijt: uyt vreese/ seght den spotter Lucianus/ datse onder wegen verkleumen mochten/ ofte naeckt gesien worden van Cerberus; en decken hare Huysen met tacken van een Cypresse-boom/ geordineert voor de Dooden; door diense eens af-gehouwen zijnde/ noyt weder en bloeyt: en haer also op Bedden dragende/ voeren syse na de lijck-stapel (gelijck nu na het Graf) op Doot-baren: doch haer gekerm en gehuyl is sose placht te zijn/ buyten alle billijckheyt: De Vrouwen komen 's morgens vroegh by een ter bestemder plaetsen/ en maken dan een yslijck getier: slaende op haer borst/ scheurende haer hayr/ aengesicht en kleederen; ende op dat het geroep des te hefriger mach zijn/ huerense seeckere Jootsche Vrouwen die luydst roepen konnen/ daer by voegende het lof der Dooden/ van de ure synder geboorte af tot de ure syns verscheydens/ ende de tijt met melancholijcke Musijck door brengende. De manier van haer gekerm/ in oude tijden/ blijckt uyt die Ironische Personagie eens Vaders/ volgende d'uytvaert syns Soons/ dien Lucianus op het Toneel voert/ aldus spreeckende: O mijn lieve Soon! ghy sijt verlooren, ghy sijt doodt: gestorven voor u tijt, en hebt my d'ellendigste van allen gelaten. Ghy en weet niet wat playsieren in een Vrouw, wat troost in kinderen, wat vermaeck in den Oorlogh en Landbouwery te scheppen is; ghy en sijt niet rijp van Jaren geworden, voortaen, ô mijn Soon, en sult ghy niet eten, noch lieven; noch droncken sijn onder

uwe Maekers en Compangions. En al is 't dat dit Heydensch gekerm en getreur in de H. Schrift bestraft/ van den Atheni schen Wet-gever/ de Borgerlijcke Wet verboden/ ende eyndlijck van de Venetianen binnen haer Grieckische Jurisdictie af geschaft wierdt/ echter evenwel wiertse gehanthaeft / sy en hebben oock geen aenschouwers gebreck; die derwaers worden gelockt ten deele om hare oogen te vermaecken/ en ten deele uyt jaloersheydt. Want de voornaemste en schoonste Vrouwen van de Stadt (is 't dat d'afgestorvene aensienlijcke Persoonen zijn geweest) presenteren haer by de uytvaert met hangend' hayr en bloote borsten : blijde zijnde datse hier door occasie hebben om haere schoonheydt ten toon te stellen / die andersints verhoolen blijft. De oude Griecken plachten hare locken af te snijden en daer mede het doode lichaem te bedecken eerse het ten vyere brachten : als blijckt aen het Lijck van Patroclus. By het Lichaem (sose aensienlijcke Persoonen zijn) brandense kostelijcke Balsemen/ Kleederen/ Schapen/ Paerden/ Honden/ en te met de Concubijnen en Slaven dien sy meest respecteerden.

De reden waerom de Griecken hare Dooden verbranden / was dese ; op dat het gedeelte 't welck in haer Goddelijck was / als in een vyerige wagen wederom soude op-steygeren tot de Hemelsche wooningen/ gelijck het Aertsche tot der Aerde keerde. Sy plachten het vyer met roo Wijn uyt te blusschen / en versamelende de gebeenderen/ sloten sy in een Vat / vertoonende Harnassen oft' anderen roof diese ter eere van d'afgestorvene op hingen. Edoch sy wierden altemael niet verbrandt/ maer sommige wierden in hare kleederen begraven / gelijck nu de Christenen begraven worden ; Welcke de salvinge gebruycken / als daer toe door St. Jacobus aen geboert zijnde ; niet te min en ontkennen sy niet alleen der Catholijcken gevoelen van 't Vagevyer / maer boven dien soo is 't datse dwaeslijck maintineren / dat nochte de Zielen der Vromen nochte der Godtlosen geen pijn en lijden voor den dagh des Oordeels. Maer dit sy genoegh van de Griecken.

Den Duytschen Keyser/ de Koningen van Engelant en Vranckrijck hebben hier haere Ambassadeurs leggen ; gelijck de Venetianen haren Balju / en verscheyden Tribuyt betalende Princen haere Agenten hebben. Sommige sijn simpelijck in Staetsche affairen geimployeert/ andere oock daer nevens in de traffijcque haerder Natien : maer de Engelsche negotieren alleen voor de Koopluyden ; genietende van yeder Schip twee ten 100/ behalven een groote Pensioen : mitsgaders de naem van een groote inkomste van den Grand Singjoor. Het Engelsche Consulschap van Chios wort van hem begeven/ en moeten aen hem reeckenschap geven ; ende uyt het Consulschap van Alexandria en strijckt hy geen kleyn voordeel/ schoon dat het van een Fransman wordt bedient. Hy en den Fransman slagen over hoop / wegen de protectie van de Hollandtsche Koopluyden: Maer nu zijn de winsten half : den Engelschen Consul van Aleppo is souvereyn ; doch de reparatie van schaden moetense van hier halen : dese Consuls voornaemste bedieninge is de Personen en goederen van d'Engelsche Natie te maintineren/ haer leet te wreecken/ en haer schade te repareren en te vergoeden.

De Westersche Christenen worden Francken genoemt/ en mogen alhier vry negotieren : sy leven hier in groote menighten / en vele onder haer en willen niet alleen slapen: daer de Vrouwen soo gemackelijck te bekomen zijn. Want behalven de voornoemde Merckten die sy hebben / is 't een gebruyck (niet verboden dan door die van onse Religie) om voor haere Concubijnen te verschaffen de schoone Dochters der Griecken / waer mede de naest-gelegene Eylanden wel van voorsien zijn ; die van

hare

hare Ouders verkocht worden tot een seeckere prijs; waer van de helft op hant / en de reste als syse wegh doen / betaelt wordt. Dese zijn seer gedienstigh / wel wetende datse aen de tweede hant als een versleten kleet sullen geacht worden. Maer als een Christen met een Turck te doen heeft / moet hy met sijn hals boeten: en dickmaels sullen de verradelijcke Turcken trachten haer by den Turck verdacht te maken om daer door haer wat gelt uyt de beurs te kloppen; De voornaemste Waren die onse Koopluyden van hier vervoeren zijn Turckse Tapijten / Camelotten en Grofgreynen. Sy schepen hier oock rouwe Sijde en Persische Tapijten / derwaerts over Lant gevoert van de Koopluyden van Armenia. Maer de Sultans en voornamelijck de stucken van achten (daer dese Stadt wel van voorsien is / en die over al hier te Lande begeert worden / worden meest hier op gesocht tot betalinge en in retour van hare waren; want al is 't datse aen haer Engelse Laeckens en Karseyen komen te verliesen / nochtans d'overvloedige retour van Sijde / gesonden van Aleppo en Tripolijs / en andere Waren van de Levant die sy voor die Realen van achten konnen bekomen / vergoet haere schade. Onse principaelste Waren die wy herwaerts brengen zijn Laeckens en Karseyen; maer tin is het profijtelijckste / 't welck hier meest gebruyckt / en seer veel versleten wort; want sy vertinnen hare kopere vaten alle Maenden van binnen. Alderhande Bont / en Yser / &c. zijn hier grage Waren.

Eynde des eersten Boecks.

Het tweede Boeck.

IAnuarius nu ten vollen volstreecken zijnde / voeren wy van Constantinopolen in de drie-eenigheyt van Londen / een Schip bequamer tot vechten als tot zeylen. Onder wegen toefden wy wat voor Callipolijs / te Scheep ontbiedende den Consul / die sich 's nachts te vooren met suypen en brassen overladen hebbende / sijn Drogerman met een Janitzar by ons sont om ons beneden aen de Kasteelen vry pas te verleenen. Want dese passagie van Hellespontus staet onder 't gebiet van dese twee Fortressen; latende geen Christen Schepen door varen / voor dat sy hier drie dagen hebben vertoeft (daer de Turcksche Schepen in een dagh vry gekent worden) op dat / by aldien sy 't mochten verkorven hebben / hier van informatie binnen die tijt geschiede: sy worden oock hier gevisiteert offe oock eenige Slaven of onvrye goederen in hebben; en soo sy hier aen schuldigh zijn / raeckense haer Schip en vryheyt quijt.

Dese Kasteelen zijn die in de Straten van Bosphorus gelijck / waer mede den Turck de Propontische Zee als omcingelt / soo datter niemandt in noch uyt en kan sonder sijn consent. Omtrent dese Kasteelen quamen wy voor Ancker te leggen. Recht tegen over daer wy lagen / ende aen de kant van Europa staet Mayto / voor desen Macidos en Maditos genoemt / een groote Stadt / by nae t'eenemael van Griecken bewoont. Op den top van een ronden Bergh zijn de overblijffselen van een Huys / aen wiens ruinen men soude glooben datse in de oude Wereldts kindtsheydt gefloreert heeft. De Inwoonderen noemen 't de Maeghde-tooren: en dat is

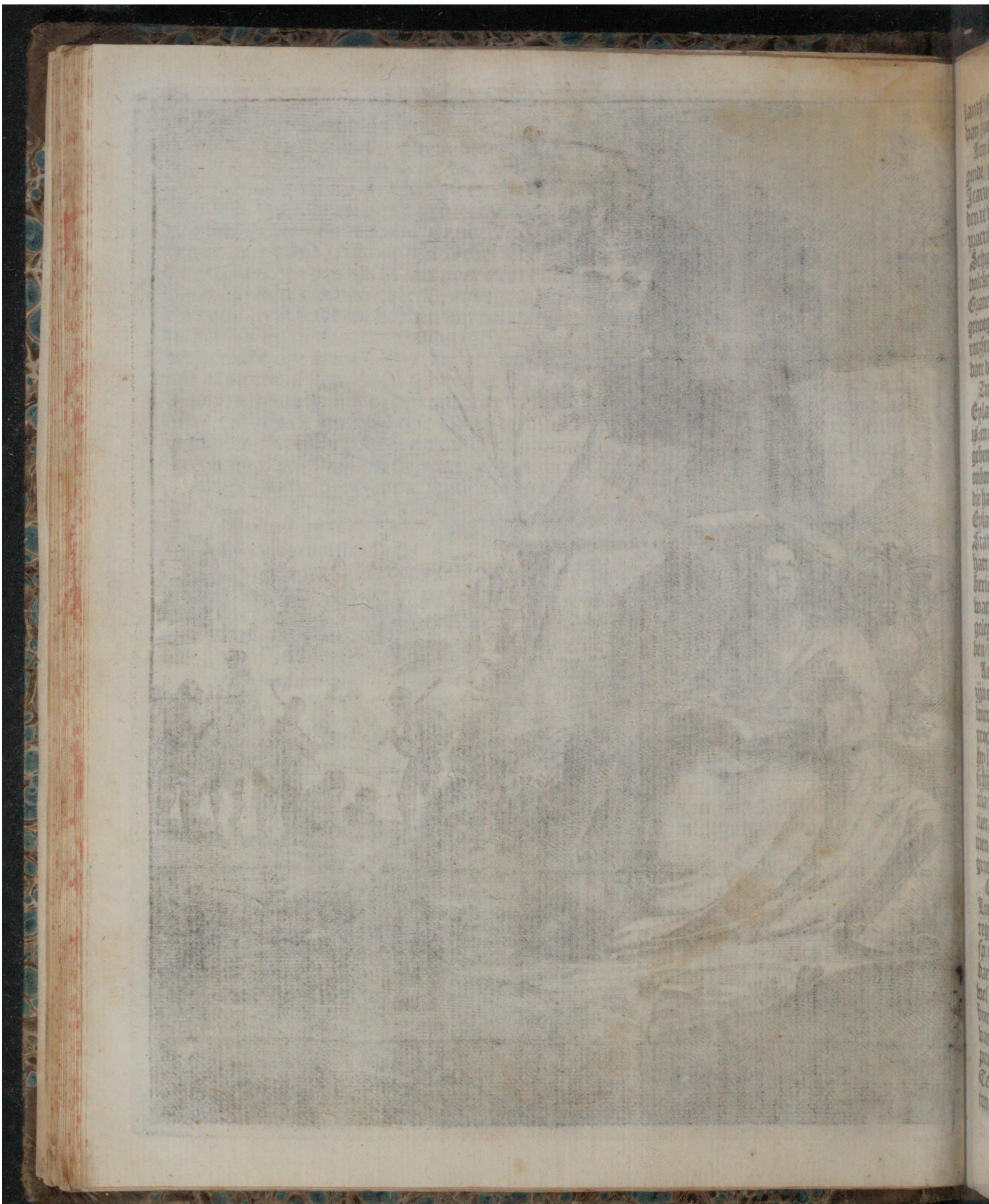
al dats'er van getuygen konnen. Met een Bruyloft hier in de voormiddagh/ brachten wy onse tijt mee door na de middagh ; sy dansen in een ronde circkel ront om den Musicant / eerst de Mannen / dan de Vrouwen / veel fraeye acten gebruyckende. De Boerinnen gaen in Damast en Sattijn gekleet ; haer hayr en borsten zijn met Paerlen en gesteenten behangen/(kostlijck/indien niet vervalscht:) verscheyden van dese Boerinnen quamen ons 's anderen daeghs te gemoet/ dragende water-kruyckken op haer hooft / ende op sijn Bedelaers gekleet ; den Trouw-dagh brengense met dansen door / en den nacht met goet cier te maken : de Bruyt wordt eerst op den derden nacht daer aen van haer Bruydegom bekent. Om dat wy den gantschen nacht over gewaeckt hadden/ hebben wy van dien morgenstont ons nacht-ruste gemaekt/ tot dat wy van onse aerde Bedden geweckt wierden door het geluyt van een Canon/ donderende uyt een Galey/ die al saghjes tusschen de Casteelen quam varen / en met de vloedt af liep / beset zijnde met Christen Slaven / die steenen tot Marmora plachten uyt te houwen ; dese om haer vryheyt te bekomen / sloegen hare Guardianen / en sochten haer met dese Galey te salveren ; doch hier quamen sy te laet / ende en dorsten niet toeven tot den avondt : voorwaerts oft' achterwaerts te zeylen was even gevaerlijck: de Casteelen naerderende wiert haer door het lossen van een Canon gewaerschout/voor ancker te komen leggen : hier op lagense de riemen neer/en saten stil ; behalven die aen 't roer sat ; en lieten 't op de wint aen komen / die haer voor die tydt goetgunstigh was / doch eyndlijck / als een ontrouwe vriendt / verlietse haere seylen in haer grootste noot.

Veel geluckiger was'er een ander Galey niet langh te voren aen / meest met Engelschen bemant/ die voor by passeerde tegen haer danck en dat by daegh. Nergens en is naeuwlijcks soo goet koop Wijn en in soo groote abundantie te bekomen als hier ; soo dat de meeste Christen Schepen in het weder-keeren van Constantinopolen/ haer selven alhier proviandeeren.

Eyndlijck met veel moeyten en niet sonder geschencken ons Paspoort bekomen hebbende / zijn wy aen 't zeylen geraeckt : 's nachts daer aen wierden wy heen en weer geslingert / aen 't Westen van Mytilene. Den navolgenden dagh hebben wy gearbeyt om tusschen Chios en het vaste Landt te raecken;maer 't heeft ons gemist. Toen wy aen d'ander zijde van 't Eylant zeylden / sloegh de wint om/ en namen die tot ons voordeel om naer Alexandria onsen cours te setten.

Dicht by/ en aen de slincker hant lieten wy Samos leggen / nu Samo genoemt/ daer in men seght dat Juno geboren was onder een witte willige boom/dicht aen de Revyere Imbrasius : ende om datse daer / als noch Maget zijnde/ op-gevoet wiert/ soo wiert het Parthenia genoemt. Allegorischer wijse wordtse voor het element des Luchts genomen/en daerom verciert in Samos geboren te zijn;om dat de lucht hier soo suyver en voortreffelijck is. Samos eygent haer oock een van de Sybillen toe/ wiens naem was Pytho en Heriphile : en floreerde ten tijde van Numa Pompilius; doch nergens so seer om vermaert als om de geboorte van Pythagoras / d'eerste die de Philosophie in Griecken lant/en van daer in Italien voerde. Dit Eylant en is niet boven een vierendeel mijls van het vaste lant van Asia/ vrucht haer in alles behalven Wijnen : 't welck aenmerckens weerdigh is / door dien dat d'omliggende contreyen daer van so treffelijck overvloeyen. Aen 't Zuyden stont de Stad Samia met een deftige naburige Haven: nu (gelijck de andere) ter oorsake van de Zeerovers/ by na t'eenemael verwoest. Van welckers aerde die vaten wierden gemaeckt/ so hoogh geacht: Souvereyne remedien in de Medicijne en Chirurgie. Het Noordt-Westen des Eylants

fol.79

lants is hoogh lant/omcingelt met ontoeganckliјcke Steen-rotzsen: van binnen vol van hooge Boomen/en seer bequaem om Schepen van te timmeren.

Aen de rechterhant en na by leght Niceria/voor desen Icaria/dien naem ontfangende/ gelijck oock doet de naest-gelegene Zee/ soo de Poeten vercieren / van den val Icarus: 't wiert te voren Pergamum genoemt/welckers Inwoonderen geseyt worden te vliegen ten aensien van hare zeylen / van Dedalus daer ter plaetse eerst gepractiseert / om het na-jagen van Minos t'achterhalen ; toen Icarus in een ander Schip al te grooten zeyl voerende/hier omtrent Schip-breucke leet. 't En is nu niet volckrijck / nochtans heeft'et schoone Weylanden / het brenght oock overvloet van Granen voort. Havens en heeft het niet / maer verscheydene Inhammen bequaem genoegh voor Schepen. Tusschen dese twee Eylanden leggen die scherpe Steen-rotzsen / in voorleden tijden Melanthy genoemt / ende nu Fornoli / wel bekent / en daer de Zee-varende luyden 's nachts niet weynigh voor bevreest zijn.

Zuydlijck van hier zeylden wy voor by Palmosa/voor desen Patmos. Een kleyn Eylant / bestaende slechts in 3 a 4 steenagtige Bergen. Waer van d'eene een Stadt is; en op welckers top een Klooster is van Griecksche Coloieros/ zijnde grootelijcks gebeneficieert uyt verscheydene plaetsen des Christendoms: Mannen in de letteren onkondigh/ dienaers van Bacchus/ en soo luy/ dat het schande is /behalven eenige die haer ter Zee begeven/en daer door tamelijck goede Piloten worden. Omtrent dit Eylandt zijnder verscheyden treffelijcke Havens/en niet min als 40 zeylen die tot de Stadt behooren / door welckers negotie sy sodanigh toe-voer krijgen / als het landt haer niet verleenen kan; zijnde soo onvruchtbaer/ datter niet altoos en wast / als my bericht is / voornamelijck dicht by de Stadt / behalven op sodanige aerde / dat derwaerts van andere plaetsen gevoert wort: en daerom als een straffe St. Joannes op geleyt/ die hier verbannen wiert van den Keyser Trajanus/ofte soo sommige schrijven/ van Domitianus; want soo plachten de Romeynen de misdadigers te bannen.

Aen de Noorder kant van desen Bergh sagen wy het Huys daer hy/soo sy seggen/ zijn openbaringe schreef/ een weynighjen hooger/ het hol/ daerse in geopenbaert wiert/ beyde in groote devotie by de Christenen geacht. Nae des Keysers doodt/ trock hy naer Ephesus/ende 120 Jaren out zijnde liet hy een Graf maecken / daer hy levendigh in gegaen is in het by-wesen van veele ; van wien hy/ haer doodt toe schijnende/ niet Aerde bedeckt wierdt / welcke / soo men St. Augustinus gelooven mach/ bobbelt als water/ om te getuygen dat hy sijn adem noch schept / en dat hy niet doot en is / maer slaept. In dit Klooster wort een doot mans hant bewaert/ dat men seght de sijne te zijn : en dat de nagelen van dien af gesneden zijnde / wederom groeyen.

Onder verscheydene andere Eylanden voeren wy voor by Coos / nu genoemt Longo: Een playsant Lant van aensien/ leggende meestendeel in een Valey ; alleen tegen het Oosten niet onprofijtelijck Berghachtigh / waer uyt veele Beeckskens spruyten / die de Dalen om leegh bevochtigen / ende die seer vruchtbaer maecken/ daer die vermaerde Wijnen uyt voort komen : en verscheydene Boomen groeyen / so wel profijtelijck als vermakelijck voor 't ghesicht/ als Cypres-bomen/ Terpentijn-bomen/ &c. Heer wiert Hippocrates geboren / die de Medicijne en de oude practijck van Esculapius (by na onder de voet geraeckt zijnde) wederom op de baen geholpen heeft ; aen wien het Eylant oock toe gewijt wierdt. In de Voor-stadt stont sijn Tempel/ vermaert/ en rijck van Offerhanden. Die van haer sieckte ghenesen waeren / wierden daer op het Regisster ghestelt / en de middelen waer door sy ghenesen waren:

waren: dese heeft Hippocrates geabbrevieert/ en voor de nakomelingen na gelaten. In dese Tempel stont het conterfeytsel van Venus/ naeckt/ als nu eerst uytter Zee op staende; ende wiert geschildert van Apelles/ die oock sijn Lants-man was: daer na wiertse van Octavius Cesar na Romen vervoert/ ende Julius toe-geeygent; alsoose gereeckent wiert voor de Moeder van haer Familie. Men seght toen hy haer teyckenen soude/ dat hy de schoonste Vrouwen van 't Eylant ontboot/ haer gedeylde volmaecktheden in dat eene stuck wercks contraheerende. Voor dit conterfeytsel wierden de Inwoonderen van Cous 100 Talenten van haer Tol geremitteert. De Stadt en 't Wacht-huys zijn nu slechts van de Turcken bewoont; de Dorpen van de Griecken/ daer in 't geheel slechts 2 van zijn.

Naest hier aen staet Rhodus/ de schoonste en vermaerste van allen: voor desen met de Zee bedeckt/ ofte ten minsten een onbewoonlijck Moerasch; van de Sonne (so sy vercieren) bemindt/ ende boven de golven verheven/ door sijn krachtige influentie. Want alle dagen schijnt de Sonne hier helder en klaer/ daer door misschien de toenaem van klaer bekomen hebbende; sommige schrijven datse dese naem bekomen heeft van Rhoda een Nymph deser Zeen/ en datse daer van Apollo bekent wierdt. Andere/ dat hy by Venus geslapen/ en by haer dese Rhoda gewonnen heeft. Want Rodon beteyckent in 't Griecks een Roos/ en misschien soo genoemt wegen d'abundantie der Roosen die dit Aertrijck voort brenght. Dit Eylandt wiert derhalven de Son toe-geheyligt; ter eere van wien sy dit machtige Metalen Beelt Collossus hebben op-gerecht/ met recht gerekent onder de 7 wonderen des Werelts; gemaeckt door Charetes van Lindus/ de dienaer van Lysippus; waer over sy/ soo sommige affirmeren/ Collosensen wierden genoemt. Dit Beelt was 70 Cubiten hoogh; yeder vinger soo groot als een ordinary Beelt/ en de duym te dick om t'om-spanen: 't was 12 Jaren onder handen; ende wiert omtrent 66 Jaren daer na door een Aertbevinghe neder gevelt/ waer door het gantsche Eylant schrickelyck daverde/ daer de Sybilla van propheteerde. De stucken van dien hebben wonderlijcke diepten in de aerde veroorsaeckt: en dit was noch een ander wonder/ t'aenschouwen de grouwelijcke menighte van steenen die van binnen waren/ streckende als een Bolwerck tegens alle stormen en tempeesten; met des selfs Metael wierden 900 Cameelen geladen. Geen plaets wiert voor desen hooger geacht wegen haer bequame Havens/ heerlijcke gebouwen/ en andere voortreffelijckheden. Sy is oock vermaert ten aensien van de regeringe/ en hare experte Zeeluyden/ so datse Heeren gewordē/ en de heerschappy over dese Zeen etlijcke Jaren behouden. De Lucht is hier seer getempert/ Vruchten in overvloet voort brengende: rijcke Landouwen met Bloemen besprenckelt/ en Bomen die gedurigh bloeyen: hier segtmen oock dat de Wijngaert eerst gevonden en geplant is. Na dat de Ridders van St. Jan de Acre/ verloren hadden de stadt Acre/ de laetste die sy in 't H. Lant behielden/ so wiert haer dese plaets van den Grieckschen Keyser Emanuel geassigneert int Jaer 1308/ dien sy den Turck ontnamen/ en tot schrick van hem maintineerden: Hadden toen slechts een eenige Stadt/ doch wel gefortificeert/ gelegen na 't Oosten/ op een op-klimmende Bergh/ een gedeelte van dien op de vlacke strant/ omhelsende/ om soo te seggen/ een seer veylige en wonderlijcke Haven: met 3 muragien bemuert/ met Casteelen verciert/ en met 5 stercke Fortressen gefortificeert. Menigen storm uyt gestaen hebbende/ isse eyndlijk door Solyman de heerlijke (Villerius toen Groot-meester sijnde) ingenomen/ na datse 6 maenden is belegert geweest/ ende ontallijcke menighten van volck daer voor sneuvelden/ Anno 1522; nae dat sy die 214 Jaeren langh tegens de Turcken hadden beschermt/ ende die met

Cubitus is de mate van anderhalf voet.

niet eere hadden overgegeven / hoewel tot een generale oneere en schande der Christen Princen/die met haer secours so lang achter bleven. Nu wortse van Turcken en Joden bewoont: de Christenen die daer zijn/zijn Griecken/en mogen niet na der Sonnen ondergangh in de stadt vertoeven: welckers Voor-stadt t'eenemael gedemolieert is. Hier hout den Grand Seigneur 5 Galeyen. Omtrent dit Eylant waren wy Zeerovers vermoedende/ doch wierden tot ons geluck in onse meyninge bedrogen.

Rhodus nu uyt ons gesicht zijnde/ wierden wy eerst drie nachten daer na Landt gewaer; omtrent den avondt de Kuste van Egypten vermoedende: Bangh zijnde voor Leger-wal/ bleven wy den gantschen nacht in Zee: het Blixemen heeft ons een ontroostelijck licht verleent/ te meer alsoose met Donder en onweer vermenght was. 's Daeghs daer aen quamen wy in de Haven van Alexandria onlanghs afsienlijck geworden door de menighvuldige ondiepten/ die hier en daer verstropt zijnde/ d'onveyligheyt diens Havens ellendigh te kennen geven; want maer twee nachten te vooren de Noorder winden tegen de mont des Havens slaende/ raeckten de voorste Schepen/ door geweldt van de Zee/ haer Anckers los/ dewelcke de andere op't lijf vallende/ altemael om geselschaps wille te gronde gingen/ zijnde niet minder als 22 in't getal; en onder anderen dat kloecke Oorlogh-Schip de Roo Leeuw/ maer 's Jaers te voren de Ridders van Malta ontnomen.

Doch al eer wy dieper verseylen in de particulariteyten/ soo is't billick dat wy yets in't generael spreeckende van Egypten. Egyptus de Soon van Belus heeft dit Koninckrijck soo genoemt tot meerder verbreydinge van sijn eere: van de Hebreen wiertse Misraim genoemt/ van Misraim de Soon van Chus: Mesre van de Arabiers/ en Chibith van d'Inwoonderen/ van Chibith/ d'eerste Heer deses Lants/ en die eerst hier Huysen begost te bouwen.

Ofte van Nilus voor desen Ægyptus genoemt.

In't Oosten isse bepaelt met d'Arabische Woestijnen; die van Bara/ Lybia/ en Numidia leggen aen't Westen: ende in't Zuyden van Ethiopia gescheyden door een groote Sluys: ende aen't Noorden bepaelt met d'Egyptische Zee/ zijnde een gedeelte van de Middel-lantsche Zee. Een gevaerlijcke Kust/ onbequaem om te Herbergen/ en hebben geen ander Haven als die van Alexandrien/ welcke door een Woestijne gescheyden is van het reste bewoonlijcke Landt: soo datse noch te Water noch te Lande dan met groote moeyte bestormt kan worden. De wonderbaerlijke vruchtbaerheyts des Lants/ is veel eer te verwonderen/ dan te vertellen: In voorleden tijden wiert het voor de Kooren-schuer des Werelts gerekent; so dat men oordeelde dat het Roomsche Rijck niet en soude konnen bestaen/ sonder Egyptens toe-voer: Waer over Solymus/ toen hy het Lant overwonnen hadde/ seyde; Dat hy nu een Landt genomen hadde/ dat sijn Jemoglans soude voeden.

Onder andere Waren die dit Landt voort brenght en door uytheemsche van hier vervoert worden/ zijn Suycker/ Vlas/ Rijs/ alderhande Granen/ Lijwaet/ Huyden/ Sout/ en Cassia/ nu de principaelste.

Al wat hier raers is bloeyt met de mildadigheyt deses Reviers/ wegen haer lengte en eygenschap de voortreffelijckste van allen; welckers oorspronck de voorige eeuwen/ hoewel dat groote Potentaten daer na gevorscht hebben/ onbekent is geweest. Nero nochtans heeft met de meeste succes twee Hooft-mannen gesonden/ welcke van den Koningh van Ethiopia geassisteert/ en door hem aen de nabuerige Princen gerecommandeert zijnde. Eyndelijck na een langhduerige en moeyelijcke reyse gekomen is aen seeckere groote Moerasschen; welckers spatie d'Inwoonderen selfs onkondigh van waeren/ nochte van haer eenighsints ontdeckt konden worden/

soo was het onkruyt verwert onder het water/dat niet te doorgronden nochmet
schuyten te bevaren was: daer sagen sy twee klippen/ daerse een Beke met een hef-
tig gewelt sagen uyt barsten. Doch of dit de Fonteyn was/of slechts een aenwas of-
te vermeerderinge/ was onseker. Onse curieuse Landt-beschrijvers vermoeden dat
haer verborgene hooft-ader spruyt uyt het Meer van Zembre (in dewelcke sy seggen
dat Syrenen en Tritons sijn) 11 graden boven den Equator gelegen onder hooge en
ontoeganckelijcke Bergen; ende soo groot als datse veel eer de Tijtel van een Zee
verdient; van waer sy door wijde Woestijne en menigte van Koninckrijcken passeert;
niet selden schijnense te beminnen haer verlatene Fonteynen: nu verspreyt in wijde
Meeren/ dan wederom hare extravagante wateren by een versamelende/ die haer
dickmaels separeren om geluckige Eylanden te maecken/ (waer van Meroes de
schoonste en vermaerste is) schijnende altijt grooter/ dan geweldiger te zijn. Want
haer selven ongelijck/als een uytsinnige Beke/worstelende onder de gebrokene steen-
rotzsen/ en min-vrye passagien/eyntlijck spuytse neder van een wonderlijcke hoogte
in het Dal beneden: en dat met sulcken geruysch van Wateren/ dat een sekere Colo-
nie daer van de Persianen geplant/ en door het geraes haest doof geworden zijnde/
genootsaeckt wierden hare woningen te verlaten: andersints bequaem genoeg tot
alderhande Lijf-tocht. Niet verre beneden/ en een weynigh boven daer voor desen de
Stadt Elephantis/ Scrophi/ en Mophi stonden/ steken twee suyvere Steenrotzsen
hare uytstekende hoofden op/ welcke het minder Cataract maken/ en genoemt wor-
den/ de Aderen van Nilus: alwaer/ soo Herodotus verhaelt uyt de mont van een E-
gyptischen Priester/ ondoorgrondelijcke Fonteynen zijn/ in de welcke op haer Jaer-
lijckse solemnele Feesten rijcke giften en schenckagien geworpen wierden. Vier Mij-
len beneden Cairo/ deyltse haer in twee voorname en bevaerlijcke tacken; Dese naest
aen het Oosten lopende in de Middelantsche Zee by Damiata (voor desen Pelusium)
d'andere hellende na 't Westen (en voor desen Canopus genoemt) ontlastet haer in de
selfde Zee een weynigh beneden Rosetta: makende van het rijckste deel des Landts
een drie-hoeckigh Eylant: genoemt Delta/ om datse de gedaente draeght van dien
Griecksche letter: het versche Water scheyt sich van het soute/ die haer van coleur
verandert veel dieper in de Zee dan men de strant onderscheyden kan. Twee andere
tacken zijnder die tusschen dese lopen/ doch sober van water; neffens verscheyde
Beken/ doorsneden van 's Menschen handen tot bequame transporteringe in tijdt
van overloop des Reviers: welcke oock niet weynigh en strecken tot sterckte van het
Landt. Van die 7 daer Herodotus van melder en van die 9 daer Ptolomeus van ge-
denckt/ zijn dese al die ick oyt gesien hebb' en vernomen. Onder de verborgene my-
sterien der nature en isser niet meer verwonderens weerdigh als het overlopen van
dese Reviere: waer door een soutere Woestijne (want sodanigh is Egypten eer datse
van Nilus wort bevochtight) 't aldervruchtbaerste deel wort van de bewoonlijcke
Wereldt; kleyn als andere groot zijn/ en toenemende als andere af nemen. Het Aerd-
rijck door een geweldige hitte verbrant/ en noyt ververscht van de regen (die hier sel-
den/ en dat noch des Winters neder valt) krijght hare verquickinge van Nilus/ die
haer gewoonlijcke saysoenen geduerigh onderhout/ beginnende te rijsen met d'op-
gaende Sonne op den 17 Junij: By Artijckelen opswellende te met op 't alderhoog-
ste tot 24 cubiten toe in de hooghte. Voor desen was 17 het hoogste daerse toe quam/
vertoont in dat Beelt van Nilus/ hebbende 17 kinderen die daer rontom spelen: van
hier gebracht/ en gediceert door Vespasianum in sijn Tempel der Vrede/ ende is nu
binnen Romen in het Vaticaen te sien in dusdanige forme.

Dit Jaer isse tot Cairo 23 cubiten hoogh geresen. Omtrent twee mijlen boven de Stadt/ aen het eynde van het oude Cairo; in het begin van Augustus snijdense dese Revier af/ als dan tot haer principale hooghte op-gestegen zijnde; te voren wordtse in gehouden/ op dat het al te tijdige overloop des selfs de vruchten des Lants/ eerse bequaem zijn om te maeyen/ niet en soude komen te verderven. By den Oegst voegt sich den Bassa selfs in eygen Persoon/ en geeft den eersten slagh/ vergeselschapt sijnde met een ontallijcke menighte van Menschen/ die in Galeyen en triumphale Vercken worden gevoert/ en ettelijcke dagen langh goet cier maken; den Bassa hout dan sijn residentie in het Casteel van Michias/ een Eylant ront om van den Nilus beset/ so genoemt om dat den Pilaer daer staet/ waer aen sy het op komen ofte den aenwas des Reviers bemercken: andere logeren onder Tenten aen de strant op-geslagen/ gebruyckende Barbarische solemniteyten/ ende een generael gejuygh.

Op haer wederkomste gaen die van de Stadt haer te gemoet/ haer hoofden met bloemen behangen hebbende/ als geluck-wenschende voorlopers van haer lang gewenschte wensch: dese keerden weder te water haer op de hielen volgende; hier roeyde men nu in Schuyten/ daer men kort te voren over lant liep. Na dat den aenwas des Reviers is/ so is oock de vruchtbaerheyt oft' onvruchtbaerheyt des navolgende Jaers/ met haer voerende beyde aerde en water in een sandigh en dorstigh lant/ dat van sich selfs onprofijtelijck is: so dat het so wel gemest als bevochtight wordt/ van het vette en overvloedige slijm/ diese na haer laet; aen wien sy niet alleen haer rijckdommen maer oock haer leven schuldig zijn. Want de Pest die hier seer deerlijk grasseert/ hout voort op/ so haest als de vloet aen komt: Ja/ schoon datter maer 's daegs te voren 500 tot Cairo gestorven zijn/ 't welck by haer niet vremt en is (want de siecken verkeeren onder de gesonden) so en sal niet eens 's daeghs daer aen sterven. 't Is geen wonder dat de superstitieuse en oude Antiquiteyt onder de naem van Osiris dese Revier hebben aengebeden/ die haer so veel weldaden heeft geschonken; welcke met het vernuft niet konnē bevat worden voor boven natuerlijk wierden gerekent. Alwaer het nu met water bedeckt is/ is 't niet onvermakelijck de Steden te beschouwen/ die haer als kleyne Eylanden vertonen. Het volck passeert en repasseert in Schuyten te water/ niet selden swemmende; dewelcke hoe sy min van haer lant sien/ hoe sy meer verheught zijn. Omtrent het midden van September begint haren aenwas te stuyten/ ende een Maent daer na retirerende binnen haer eygen Palen/ baentse de wegh voor lanthouwery/ af nemende tot May toe/ en dan hebbense een uytermaten groot gebreck van water. Na de oorsaeck van den overloop deses Reviers hebben verscheidene verscheydentlijk geraden. De Egyptenaren gaven hier driederley redenen van Eerst datse uyt het Aertrijck voort quam/ welcke van naturen genegen was water in overvloet te genereren: Ten tweeden uyt den Zuyderlijcken Oceaen/ waer uyt sy meynden datse haer oorspronk hadde: en ten derden uyt den regen die in het opper Ethiopia neder viel omtrent de tijt deses overloops. Doch d'alderoutste opinie was/ datse voort quam uyt de sneeuw/ die op de Bergen versmolten: daer Anaxagoras en Esculus/ als mede Euripides van getuygen: doch d'excessive hitte deses Climaets/ de heetbrandende stenē/ en de aerde die niet te betredē is/ wederleggende genoegsaem dese dwalinge. Daer benevens so en sneeuwt het niet altijt in Egypten/ zijnde in vele graden een getemperder lant/ also 't hier in het midden des Winters also heet is als by ons in Julio. Thales leght de schult van dien op de Noorder winden/ welcke als dan op de Revier waeyen/ den loop tegen houden/ ende de wederom stuytende stromen dwingen te rugge te keeren: so datse niet vermeerdert/ maer op-gehouden/ eyndlijck

lijck

lijck met ſulcken kracht van water neder daelt. Welcke opinie veel eer verhaelt als beveſtight woꝛt van Lucretius. Want indien dit ſoo ware / dan ſouden alle andere Revieren/ die de ſelfde wegh lopen / de ſelfde eygenſchap hebben : daer benevens hoe kanſe dan toe ofte af nemen ſoo langhſaem ? ofte hoe komtſe ſo troubel en modderigh te woꝛden ? doch 't is kenbaer genoegh dat deſſelfs aenwas haer begin heeft verre boven de Cataracten. Herodotus hier in geen behagen ſcheppende / ſtelt zijn eygen gevoelen vooꝛ/ ſeggende ; als dat de Sonne haren loop volbꝛengende in den Winterſchen Tropicus/ende veel vochtigheyts uyt den Nilus na haer halende/den ſelfden doet verminderen contrarie haer eygen Natuere ; als de Sonne nu wederom nae 't Nooꝛden helt/ſoo woꝛdt de Revier wederom groot/ſchijnende des Somers toe te nemen / daerſe ſlechts ſoo ſchijnt te doen dooꝛ haer afnemen des Winters. Doch dit woꝛt oock wederſpꝛoken van Diodorus Siculus / die d'ooꝛſaeck hier van is leggende op d'overvloet des regens/ 40 dagen achter malkanderen neder vallende op de Ethiopiſche Bergen / op ſoodanige tijt als de Sonne het teecken Cancer genaeckt : 't welck oock van d'Inwoonderen vooꝛ de waerheyt woꝛdt verklaert ; als mede van vꝛemdelingen/Cairo uyt verſcheyden geweſten van Ethiopia en Libya verſoekende/ dewelcke met de vloet na beneden komen/ en met haer bꝛengen/ Slaven/ Apen/Papegayen/&c. Dit en is niet onwaerſchijnelijck;alſo die Bergen van een ongelooflijcke hooghte zijn ; ſoo volght hier uyt dat de lucht die ſoo verre van de reflexie der hitte is/ veel koeler moet zijn/ nademael de Sonne dan in het contrarie teken van Tropicus is. Daer en boven ſo ſal men ongeveer een Maent te vooren etlijcke dagen langh de lucht hier behangen ſien met ſwarte en ſware wolcken/ ende een geduerig geraes hooren/als dꝛeygende het gantſche Landt te verdꝛencken;ſelden nochtans niet eens dꝛoppelen neder ſendende / maer woꝛden na 't Zuyden gevoert van de Nooꝛder winden/ die geduerigh op die tijt waeyen.

Sommige hebben geſchꝛeven dat den coers van den Nilus geſtopt woꝛt van ſeeckere Koningen die om hoogh wonen/en op een ſekere beſtemde tijt geopent/als wanneer de Egyptenaren een ſeeckere Tol aen haer betalen : het abuys ſpꝛuytende miſſchien uyt een waerheyt (gelijck dooꝛgaens alle vliegende geruchten doen) dooꝛ dien den Sultan een ſekere Jaerlijckſe ſomme betaelt aen den Abiſſiner Keyſer/om dat hy den coers van dien geen ander wegh en leyt / gelijck hy doen kan / ſoo ſy ſeggen/ ofte die ten minſten geringh en arm maken. Soo dit ſoo niet en ware/wat vooꝛ een Dam ſoude anders ſoo een toeloop van wateren konnen ſtuyten ? hoe komtſe ſoo langh te dueren ? ofte waer raeptſe dien modder die het lant ſoo verrijckt ? om te bewijſen dat het uyt een natuerlijcke ooꝛſaeck vooꝛt komt/ſal deſe eene/hoewel vꝛemde/nochtans waerachtige pꝛoeve genoegh zijn. Neemt van de aerde van Egypten dat dicht by de Reviere licht : en dꝛaeght daer toch wel ſoꝛge vooꝛ datſe niet nat woꝛde noch verminderet:weeghtſe dagelijcks/en ghy ſult ſien datſe noch lichter noch ſwaerder woꝛt vooꝛ den 17 Juny / en op deſen dagh begintſe ſwaerder te woꝛden / ende neemt toe met het toenemen van de Revier : waer aen ſy gewiſſe kenniſſe hebben hoe het met de Revier gelegen is : 't welck ongetwijffelt uyt de vochtigheydt des luchts ontſtaet/ welcke vooꝛ alle paſſeerlijcke plaetſen dooꝛ-dꝛingende / ende ſich daer mede vermengende/ de ſelve in ſwaerte doet toe nemen/ na datſe in vochtigheyt toe neemt. In het 10 en 11 Jaer van Cleopatra/woꝛt by Schꝛijvers van die tijt geaffirmeert vooꝛ de gewiſſe waerheyt/ dat den Nilus niet toe en nam noch niet grooter en wiert; het defect van deſe twee Jaren Pꝛognoſticeerden den val van twee groote Potentaten Cleopatra en Anthony. Callimachus verhaelt dat ſulcks oock etlijcke eeuwen te vooren 9

achter een volgende Jaren geschiede. Hier uyt is buyten twijffel gesproten de 7 Jarige hongers noot ten tijde van Pharao.

Uyt dese Revier en wellen geen dampen op/ naer dien het humeur door so een lange voortgangh dun wort/ soo datse/ hoewel uytwasemende/ geen sichtbaer lichaem aen neemt/ maer vermenght haer met de suyverder lucht / met de selve in subtijlheydt of dunte over een komende. Daer en is geen water soeter als dese; sijn pas van koude/ ende de gesontste van allen gedroncken zijnde: 't welck dien antwoort van Pescenius Niger aen sijn murmurende Soldaten te kennen geeft; Wat ? eyscht ghy Wijn, daer ghy Nilus voor uw' oogen hebt om van te drincken ? Sodanigh isse / zijnde soo gekoockt en bereyt door de Sonne/ en door lenghte van haer cours: lopende van 't Zuyden na 't Noorden (behalven de bochten) boven de 41 graden. Sy geeft soo veel voetsel als dat d'Inwoonderen meynen dat den dranck van dien voort in bloet verandert: sedert altijt die eygenschap houdende/ sedert datse daer in getransformeert is geworden van Moses. Hierom is 't dat de Priesters van Isis niet en wilden gedogen dat haren Apis daer van dronk: om dat sy/ noch haren Apis/ noch haer selven niet al te grof noch vet van Lichaem wilden hebben: Op dat de Ziele onbelemmert en te bequamer hare krachten mochten oeffenen/ met een vlugh en schrander Lichaem bekleet zijnde. Het Water van desen Nilus doet oock wel Wateren/ geneest de pijne der Nieren/ en is een seer souvereyne remedie tegens de Melancholia Hypochondriaca/ spruytende uyt de korte ribben/ waer door de Patient in een groote swaermoedigheyt komt te vervalle.

Sy brenght oock groote overvloedt van Visch voort / in gedaente en eygenschap veel verschelende van de onse / doch ten aensien van de modderige Canael wat grondigh smakende/ en ongesont zijnde: en daer benevens veel monstreuse creaturen: als Revier-Bullen (soose schrijven) die van 't Lant niet ongelijck/ maer niet grooter als een Kalf van een half Jaer out/ ende sullen een lange tijt haer op het Land generen: als mede Revier-Paerden / genaemt Hippotami / hebbende groote hoofden / wijde kinnebacken / van Lichaem soo groot als een Koe / van proportie als een Vercken/ glat van huyt / en soo hart als datse naeuwlijcks met eenigh Wapen te door-steken zijn/ doncker-bruyn van coleur (nochtans van Herodotus / Diodorus/ en Plinius/ anders en different beschreven; hoewel de eerste die hier ter plaetse / en de laetste die te Romen in een Triumphe gesien hadde :) van natueren geyl / grijpachtigh / en wraeckgierigh. Men verhaelt dat in de Spaensche Voyagien twee van dese Revier-Paerden op de kusten gevonden wierden van eenige Portugaloysen / ende haer ontsnapt zijnde begaven sy haer in de Zee / ende hebben met een groote furie den Boot/ daer sy haer sagen in op klimmen/ besprongen; niet eens bang zijnde voor haer schieten/ bijtende aen de kanten van de Boot/ en alsoo veel eer uyt wanhope als uyt vreese vertreckende. Op een ander Voyagie warender die de Boot getracht hebben om verre te halen/ om de Menschen die daer in waren te verslinden.

Doch dese (soo'er noch eenige van dese zijn) en zijn nergens nae so gemeen als den Crocodil/ van gedaente een Eechdisse gelijck; waer van sommige ongeloofl ijck groot zijn. 't Is verwonderens weert dat soo een Creatuer van over de 30 voeten langh/ uyt Eyeren niet grooter als van een Calekoen gebroeyt wort. Sijn Steert en Lichaem zijn van een lenghte; met sijn Steert grijpt hy den buyt / en sleeptse in de Revier. Sijn voeten zijn met klaeuwen beset / en zijn Rugh en zijden met sulcke dicke schubben als datse naeuwlijcks zijn te door-steecken : Sijn Buyck ter contrarie is murruw en sacht: de tanden in malkanderen sluytende : hebbende geen tongh / en roerende slechts zijn opper-kinneback ; Sijn mondt soo wijt als hyse op spart/ dat

dat hy een heel Kalf kan in slocken. In vier Winterse Maenden en eet hy niet: Op het Lant is hy sticksiende/doch niet te Water/beyde Elementen zijn hem even dienstigh. De Wijfjens leggen 100 Eyeren/ en sitten oock soo veel dagen te broeyen: en oock soo veel Jaren levense/die langst leven/groeyende geduurigh aen. Daer sy haer Eyeren leggen/daer zijn (soose schrijven) d'uyterste limiten ofte palen van de navolgende overloop des Reviers. De nature (soo't schijnt) heeftse begaeft met dese wonderlijcke voorwetenschap/om dat onheyl t'ontkomen/en de nuttigheyt des Reviers nochtans te genieten. Hierom is 't dat de Egyptenaren de voorsichtigheydt by een Crocodil hebben af-gebeelt. De Crocodillen en Dolphijnen zijn malkanderen eerts Vyanden. Babilius een Persoon van Seneca hoogh geroemt/voerende het Gouvernement van Egypten/ verhaelt/ dat hy in de mont van Nilus doenmaels Heraclioticum genoemt/een troep Dolphijnen de Reviere met gewelt sagh op komen/die van een party Crocodillen wierden aengerant/strijdende om souvereynheyt; eyndlijck overwonnen zijnde van die tamme en onschadelijke creaturen/dewelcke onder swemmende/hare buyken met hare scherpe finnen doorsneden: en vele van haer vernielende/ de rest op de vlucht joegen/ als overwonnen zijnde in de Battaly. Een Creatuer bleu voor de stoutmoedige/en stoutmoedigh tegen de bleue. Hy verslint dien hy op de Reviere vanght/ en hierom is 't dat de Boeren de plaetsen/daer sy het Water halen/ met Bolwercken omcingelen. Over dagh bakert hy hem gemeenlyck op het Lant in de Son/als wanneer (soo men schrijft) een Vogelsken Troculus genoemt/haer selven geneert met het pluysen van sijn tanden/van te voren half sluymerende geworden: en in dit pluysen der tanden schept hy sulken vermaek/als dat hy sijn mont wijder open spert/ Icnumon sijn dootlijcke vyandt sijn slach waer neemt/in sijn mondt huppelt/ als een pijl door sijn keel glijt / sijn buyck door-knaeght/ende hem alsoo vernielt. Hoe wel hier nu weynigh van gedacht wordt/so wiert het nochtans voor desen voor d'oprechte waerheydt uyt gegeven / selfs van d'Egyptenaren: dewelcke desen Icnumon Goddelijcke eere bewesen/om dat hy haer dese Serpent aen een kant geholpen hadde. Dit is ongetwijffelt waerachtigh/schoon dat de Barbarische Menschen daer weynigh op gelet hebben. Den Icnumon heeft sijn naem verandert / en wort nu genoemt den Rot van Nilus. Een Beest dat Egypten eygen is / omtrent soo groot als een Kat / en al ruym so reyuelijck: hebbende een snuyt als een Wesel/ doch swart en kort van hayr/ scherp van tanden / ront van ooren / korte beenen/ een lange steert. De Jongen worden van de Boeren op de Marckt gebracht/en worden van de stee-luyden graegh op gekocht om Rotten en Muysen te vangen/ daerse heel gaeuw op zijn/ en loos: Sy sullen op haer achterste poten staen/ende met een snedigheyt toe springen alsser een buyt voor handen is: op Kick-vorsschen / Liesters / Sameleons/ en op allerley soorte van kleyne Serpenten zijnse geduerigh uyt; den Serpent Aspis is haer een doodlijcke vyant/en loeren op de eyeren van een Crocodil. De Katten diese krijgen konnen/ verworgense: want haer mont is soo kleyn / datse niet en konnen bijten het gene dick is: Geen kost dat haer soo wel smaeckt als Vogelen; En niet dat haer soo seer mishaeght als de wint. Doch op dat wy nu weder keeren tot de Crocodillen/ die worden dickmaels in putten gevangen/ ende hare kaken met een yser toe schroevende / wordense levendig tot Cairo gevoert: sy worden oock met Hoecken gevangen. Haer vleysch wort altemael genuttight/ behalven het hooft; de staert/en hare huyden verkopense aen de Koopluydē/diese tot een rariteyt na't Christendom voeren. d'Arabische Chronijcken melden/ dat eenen Humeth Aben Thaulon/sijnde Gouverneur van Egypten/in de plaets van Gisar Mataniehi Calyph van

Ba-

Babylonien / in het 270 Iaer van haren Hegir / het looden Beelt van eenen Croco-
dil / die gebonden wiert onder de ruinen van een oude Tempel / dede smelten; en sedert
die tijdt hebben de Inwoonderen geklaeght dat die Serpenten haer veel lastiger ge-
vallen hebben dan opt te voren; affirmerende dat dat Beelt gemaeckt en daer begra-
ven wiert van de oude Tovenaers om haer schade te weeren.

In dit gantsche Lant en zijn geen Wijnen: nochtans en hebbense die niet van no-
den om datse die niet en begeeren. Hier en zijn oock geen Boomen die weert zijn / dan
die slechts geplant worden / en dat in Bogaerden alleen: behalven de Palm-bomen /
die in de Woestijnen weelderigh zijn; en zijnde van naturen de haere / groeyense in 't
wilde wat heen. Hier van hebbense groote menighte: die met haer aensienelijcke ge-
daente het ooge behagen / en met haer verscheydene profijten hare eygenaers verrijc-
ken: sy zijn recht / hoogh / ront / en smal van fatsoen (nochtans onbequaem tot het
Timmeren /) hier van zijn tweederley soorten Mannetjes ende Wijfjes: beyde schie-
tense knobbelen voort (die als geknoopte strengen vol zaets zijn) aen de wortel van
hare tacken / maer het Wijfjen draegt alleen vruchten: doch niet ten zy datse by het
Manneken staet te groeyen (naer wiens steyle wasdom sy haer kroon neygt) en
haer zaet met de sijne vermengt; daer sy in 't begin van de maent Meert niet meer
vreuckballig en zijn dan het zaet in de aerde te werpen op de gewoonlijcke tijdt. Ha-
re Dadelen groeyen als vingers / en worden daerom Dactili / dat is / vingers ge-
noemt: die niet rijp en worden voor het laetste van December / en beginnen te botten
omtrent het begin van Februarius. Sy openen de toppen der gener die onvrucht-
baer / ofte vergaen zijn / en nemen daer uyt het witte Pit / van outs genaemt de Hersse-
nen / diese hier en daer verkopen: een treffelijcke Salade / niet ongelijck van smaeck /
maer veel beter als een Artischock. Van hare tacken maeckense Bedt-steden / Lat-
ten / &c. Van het web der Bladeren / Manden / Matten / Wannen / &c. Van de buy-
renste dop des knops / Touw-werck; van het binnenste Borstels / &c. Dit en dier-
gelijcke brengen sy Iaerlijcks voort / sonder haer selven te verkorten. Desen Boom
hieldense voor het perfecte Beeldt van een Mensch / ende hebben hem daer by verge-
leken. Ten eersten / om datse geen vruchten voort brengt dan door vermenginge. Ten
tweeden om datse als herssenen heeft boven aen / dewelcke / als in den Mensch / eens
verrot zijnde / vergaet; ten derden en ten laetsten / om dat op haer kruyn sekere han-
dekens groeyen / die het hayr vergelijcken; de groote eynden der tacken vertonen haer
als uyt-gestreckte handen / en de Dadelen als vingers. Ende om dat den Palm-
boom haer noyt en laet onderdrucken / maer niet tegenstaende alle swarigheydt die
haer over komt / daer tegen aen groeyt / soo zijn des selfs tacken tot een vereeringe ge-
geven / die in het vechten of in het worstelen d'overwinninge hadden bekomen / diese
op haer wederkomste van de Victorie in haere handen droegen. Een gewoonte eerst
van Theseus in gestelt in het Eyland Delos. Het zout is hier maer schaers ten aen-
sien van de quantiteyt; en nochtans genoegh / ten opsichte van het gebruyck: want
sy eten maer weynigh vleesch; jonge Kaes / Stremmels / Wortelen / Fruyten / en
Kruyden / insonderheyt Colocasia / van outs genoemt den Egyptischen Boon (hoe-
welse geen Boon en draeght /) maer een Kools-bladt gelijck is / haer voornaemste
voertsel is: haer Brood backense in Koecken op den heert / en mengen daer het Corian-
der-zaet onder: wat de koude belangt / daer en wetense niet van / hebbende afgesne-
dene Palm-tacken genoegh / Suycker-riet en diergelijcke / om brandt te verschaffen
tot noodruft; maer d'uytheemsche die in kouder Landen haer generen / koopen haer
Hout by 't gewicht / 't welck haer te Scheep derwaerts gevoert wordt. De Gal-

joten

joten van Constantinopolen varen oock altijt in de Swarte Zee om hout/eer sy hare Voyagie nae Cairo nemen. Ick en moet hier niet voor by gaen het Riedt dat in de Moerassen van Egypten groeyt / in voorige tijden Pappyrus genoemt / daer sy haer Papier van maeckten / daer het onse / dat van oude sletten gemaeckt wordt / haer naem van draeght. Sy deylen het in dunne hoopkens/daer het sich bequaemlijck in laet scheyden/ en leggen 't dan op een Tafel/ en besprengen het met slijmigh Revier-water / en alsoo t' samen geperst zijnde / droogense het in de Son: door desen middel heeft Philadelphus sijn Bibliotheeck op-gerecht: maer Eumenes den Koning van Pergamus trachtende hem hier in t'overwinnen/soo beval Philadelphus dat geen Papier uyt sijn Koninckrijck gehvoert soude worden : daer op heeft Eumenes ghepractiseert het maken en schrijven op Pergament / so genoemt van Pergamus.

d'Egyptenaren roemen haer te zijn de eerste Natie des Wereldts/ten opsichte van haer onbekende op-komste/de nature des aertrijcks / en de tresfelijcke Faculteyten/ diese door de langhduyrige oeffeninge bekomen hebben ; doch dit is gewis en seker/ dat het meeste deel ofte gantsch Egypten noch een Zee geweest is / toen andere ghewesten des Wereldts al bewoont wierden : 't welck blijckt uyt de schelpen en graten der Visschen/ welcke gevonden wierden in d'ingewanden des aertrijcks/ en de Putten/die slechts bracke en bittere Wateren verleenen: onder soo een groot ghetal isser slechts een eenige / (en dat seght men door een mirakel op-geborrelt te zijn) daermen van drincken mochte. So dat door de werckinge des Reviers dit Landtschap haer wesen heeft (eygentlijck genoemt de gave van Nilus) de aerde met hare diluvie voort slepende / en de Zee by artijckelen voort stouwende: so dat het eylant Pharos voor Egypten / 't welck na de beschrijvinghe van Homerus/een dagh zeylens daer van daen is/dicht aen de haven van Alexandria nu ligt. Busiris heeft dit Land/als zijnde de schoonste situatie des aertrijcks/verkoren om in te regeeren/het Volck uyt-pickende tot verscheyden beroepingen/en dedese sodanige hanteeringen alleen waernemen / als dat sy daer tresfelijcke Meesters van mochten worden. Hy heeft haer eerst in-geplant d'aen-biddinge der Goden: hare gemoederen blijde en bang makende/dat sy na dit leven geluckigh ofte ongeluckigh souden zijn/ na dat sy in het tegenwoordige goet of quaet gedaen mochten hebben : Hy heeft oock in-gestelt verachtelijcke ofte slechte dingen in eere te houden ; en dat ofte om eenig nut diese deden ; ofte om haer te paeyen voor het quaet dat in haer vermogen was te doen. Want de Tenterides met een doodlijcke haet ingenomen zijnde tegen de Combos hare na-bueren/ om datse den Crocodil/dien sy waren hatende/aen-baden/hebben haer onversiens in het vieren van haer Hoogh-tijdt op het lijf gevallen / ende haer op de vlucht verdrijvende / hebbense de achterste aen stucken gehouwen / diense / het herte haer in 't lijf noch slaende/als klock-spijse hebben verslonden en op-geslockt; waer van den Poeet Juvenalis in sijn tijdt een oog-getuyge geweest is. Sulcke krackeelen zijn ontstaen uyt de vruchtbaerheyt haerder Goden/oneens zijnde in yeder besondere Jurisdictie: ende so ingestelt van hare politijcke loose Koningen/ op dat sy met particuliere boosheyt bevangen zijnde/in een generale op-loop niet en souden te samen spannen. Isis en Osiris hebben sy voor-al eere bewesen/welcke Fabel (te lang en te verdrietig vallende voor de korthey t die wy voor hebben) verscheyden allegorien in heeft. Onder anderen/by Osiris hebbense Nilus af-gebeelt; by Isis het aertrijck/vruchtbaer geworden door de Reviere: ende by Typhon/de Zee. Sy seyden dat Typhon van Osiris vermeestert was/door dien de Revier de Zee so hadde te rugge gedreven: en dat hy naderhand van Typhon was vermoort/om dat de Zee eyntlijck die als verslint.

Haere Prieſters waren naeſt aen den Koningh in digniteyt; ende ſijn Raedts-Heeren in alle gewichtige ſaecken. Uyt haer wierdt hy verkoren; ofte ſoo het uyt de Soldateſque geſchiede/ ſoo wierdt hy voort met het hooge Prieſters-ampt bekleedt/ ende van haer in de verborgentheden haerder Philoſophie onderwesen/ haer in Fabulen en Figuyren voor-gedragen. Sy en drincken geen Wijn voor de tijdt van Pſameticus/ die de laetſte was van de Pharoes; achtende datſe uyt der Reuſen bloedt geſproten was; door dienſe het gemoet tot welluſt ongeduldigheyt/ wreedtheydt/ en tot allerhande onordentelijcke affecten waren aenporrende/ waer mede de verachters der Goden waren aen-gedaen. Sy waren de eerſte onder alle de Heydenen/ die daer leerden d'onſterflijckheydt der Zielen/en datſe uyt 't eene Lichaem in 't ander verhuyſden/ofte van een Menſch ofte van een Beeſt/reyn ofte onreyn/na datſe haer in het voorige gedragen hadde. Van haer heeft Pythagoras dat gevoelen aen-genomen/ en de ſelvige onder de Griecken verſpreydt; de welcke/ om haer ſulcx wijs te maecken/ ſich ſelven uyt-gaf voor eenen Athalides/ die voor deſen geweeſt is de Soon van Mercurius/ ende bevolen van ſijn Vader te eyſſchen wat hy wilde/ uyt-genomen d'onſterflijckheyt; ſoo begeerde hy na de doot te weten watter in ſijn leven gepaſſeert was/ en dat ſijn Memorie en naeme eeuwigh en geheel bewaert mochte worden: 't welck hem/ van de reviere Lothe niet drinckende/ nae advenant gebeurde. Na de doot van Athalides/ wiert hy Euphorbus/ daer aen Hemotimus/ dan Delius/ daer na Pyrrhus een Viſſcher/en eyndtlijck Pythagoras. Waerom hy de Griecken af-trock van weelde en welluſt/ en haere ſinnen met den ſchrick van qualijck te doen/ verbaeſt maeckte.

d'Egyptenaren hebben eerſt de Reecken-konſt/ Muſijck/ en Landt-meetery gepractiſeert; ende ten aenſien van de geduerige helderheydt des Luchts/ hebbenſe uyt-gevonden den loop der Sonne ende der Sterren/hare conſtellatien/op-komſten/ Aſpecten/ en Influentien; daer door het Jaer in Maenden ſcheydende/ en op hare verborgene eygenſchappen hare calculatien fondeerende. Daer-en-boven hebben Orpheus/ Muſeus/ en Homerus hare Lof-ſangen en Fabulen der Goden van de Egyptenaren gehaelt. Pythagoras/ Eudoxus/ en Democritus hare Philoſophie: Lycurgus/ Solon/ en Plato de maniere haerder regeeringe: waer door ſy altemael na haer beſondere wetenſchappen haer ſelven een eeuwige naem by de Nakomelingen hebben nagelaten. Hare Letteren wierden geinventeert van Mercurius/die van de rechter hant na de ſlincker ſchreef; gelijck alle de Africanen doen. Maer in Goddelijcke ſaken hebben ſy door Characteren en Beelden/ haer ſin en meyninge uyt-gedruckt; waer van noch veel te ſien zijn/ hoewel moeyelijck om uyt te leggen. Ick ſal een tot een exempel by-brengen/ die men ſeght geconterfeytet te zijn binnen het portael van Minervaes tempel in de ſtadt Sai: het Kint beteeckende de gene die in de Werelt komen: den ouden Man/de gene die uyt de Werelt gaen: de Valck/Godt; den Dolphijn/haet; om dat ſy de Viſch haet die in de Zee genereert/'t welck Typhon af-beelde: en het Zee-paert/ moort/ onbeſchaemtheyt/ gewelt en ongerechtigheyt; want ſy ſeggen dat hy ſijn voort-teelder doodet/ en ſijn eygen Jongen verkracht: welcke Figueren aen malkanderen geknoopt/ dit te kennen geven: O ghy die in de Werelt komt, ende uyt de Werelt gaet; Godt haet ongerechtigheydt.

In 't eerſte wierden de Egyptenaren van haer eygen Pharoes ofte Koningen geregeert; waer van Seſoſtris de voornaemſte en machtighſte geweeſt is; de welcke in de Roode-zee avontuerde (met Galeyen dien hy ſelfs eerſt gepractiſeert hadde) Arabia en 't meerder gedeelte van Ethiopia en Lybia te vermeeſteren. Op deſe

beginselen moedt dragende/stont hy nae de regeeringe des Wereldts:'aflopende niet alleen die Landen van Asia Major/ die langh daer na van Alexander wierden overwonnen; maer oock d'uyterste palen van het Zuyderlijcke en oosterlijcke vaste land conquesterende. Daer na sich na 't Westen begevende/ overwon hy de Scythen/ en die Natien die aen de Euxinische Zee grensen:passerende over in Europa heeft hy die van Thracia t'onder gebracht. Van hongers noot nu geprangt zijnde/ uyt oorsaeck van die onvruchtbare contreyen en de menighte sijns Volcks/ wiert hy genootsaeckt sijn desseyn te staecken; en alsoo weder keerende langhs de Reviere Phasis/vermeesterde hy de Geten:daer hy sijn afgesloofde Soldaten liet/ende sijn Armee versterckte met het Volck van dat Landt : in de geconquesteerde Contreyen heeft hy Pilaren op gerecht/ waer op uyt-gehouwen waren (behalven de daden dien hy uyt gerecht hadde)de gedaenten van Mannen/en op verscheydene/de gedaenten der Vrouwen/om de dapperheyt ofte bloohertigheyt der overwonnenen aen te wijsen; Op sijn wederkomste in Egypten(op Hoogh-tijden wiert hy voort getrocken van Tribuyt betalende Koningen na de Tempelen sijnder Goden/dien hy met haer buyt verrijckt hadde. Hy liet veel Bolwercken af snijden door 't Lant/ en sommige daer men deur konde varen ; waer door veel onnutte Morassen wierden op gedrooght/ het Landt versterckt/de negotie een gemackelijcke koers kreeg: en sulcke plaetsen gerieft wierden/ die gebreck van Water hadden : hy nam voor een door-varende Canael te maken tusschen de roode Zee en de Revier;'t welck Darius daer na by der handt nam/ maer beyde hebben sy het werck moeten staecken om eenderley suspitie ; want men merckte dat de Zee hooger lagh dan Egypten; 't welck haer dede twijffelen/dat het Lant ofte daer door soude onder lopen/ ofte door haer te vermengen met den Nilus/ haer Water onsmaeckelijck soude maken.

De teeckenen van haer hooghmoedigh desseyn zijn noch ten huydighen dage kenbaer: niet te min/ eeniger mate langh daer na voltoyt door Philadelphus. Cambyses was d' eerste die haer dede bucken onder een uytheemsche Jock/ hare Tempelen neder velde/ en hare Priesters massacreerde/ na dat hy met sijn eygen handen haren Godt Apis hadde gewont/ belacchende hare om verre geworpene en bloedende Goden; sulcke krancke beschermers van haer/ en haer selven: waer over/ soo sy seggen/ hy van die tijdt af uytsinnigh wierdt/ en quaet geluck hadde in sijn volgende tocht. Ten tijde van Darius die Nothus genoemt wierdt/ verjoegen sy de Persianen/ en wierden wederom van haer eygen Koningen geregeert : doch Ochus heeftse wederom tot haer vorige gehoorsaemheyt gebracht/daer in continuerende/tot dat Alexander de Groote dat Landt met de resterende Werelt hadde t'onder gebracht: Na wiens dood/ in het deylen van het Rijck/ is Egypten Ptolomeus de Soon van Lagus ten deele gevallen/ onder sijn linie 204 Jaren langh continuerende: 10 Koningen/ en altemael soo toe genaemt/malkanderen succederende. Philadelphus was de tweede in afkomste/ maer in heerlijckheyt d'eerste ; Daer aen Evergetes/ Philopater/ Epiphanes/ Philometer/ Physcon (soo genoemt om sijn mismaecktheydt) Lathures en Auletes: die sy Dionysius neffens Cleopatra tot mede-erfgenamen sijns Scepters na liet. Doch haer heeft haer Broeder verbannen; dewelcke in een Matras op gesloten/ ende by nacht in een Schuyt geconvoyeert zijnde nae het Logement van Cesar/ die kort te vooren Pompejum achtervolghde/ en nu sijn Moordenaers : met haer vleyende betoverende tonge so veel te wege bracht/ dat sy den overwinner overwon: een doodtlijck monster voor Romen/ en gelijck Sejanus sijn Paert/ voor haer katijvige Pollen; nochtans is haer doot haer leven niet conform geweest/haer Tra-

gedie

gedie geeyndight zijnde; soo heeft Octavius Cesar Egypten tot de Forme van een regeringe gebracht. Onder de slaverny der Romeynen kregense de Christelijcke vryheydt/ door den dienst van St. Marcus den Euangelist. Toen dat Rijck oneenigh wiert/ quamense onder subjectie van de Constantinopolitaensche Keyseren. Doch de Egyptenaren hare oppressien haest sat sijnde (kort na het bedrogh van Mahomet/ soo sommige seggen) hebben na het verjagen van de Griecken de Saracenen tot hulpe in geroepen. Des niet te min soo wierdense verdreven van Hanro / den Generael van Homar/ den tweeden Mahometischen Hooge-Priester/ in 't Jaer 635. Die haer slechts schattende/ yeder een de vryheyt van Religie gaf. Alsoo is Egypten de Caliphs van Babylon onderdanigh geworden/ tot datse een Calip van haer eygen hebben op-gerecht: en nochtans voor twist-makers gerekent. 302 Jaren langh hebben d'Egyptische Caliphs gecontinueert: ten tijde van Almericus toe/ de seste Koningh van Jerusalem: Door hem ingenomen zijnde / heeft den Caliph assistentie versocht van den Sultan van Syrien: die hem Saracco toe sont / die de Christenen te rugge dreef / en door de geassisteerde te vermoorden / sijn souvereyne macht misbruyckte. Na hem succedeerde Saladijn/ die het H. Landt 't onderste boven keerde: Dese stervende/ verboot alle Lijck-statie / als alleen een wit hembdt / dien hy boven aen een Lancie liet om dragen/ met desen uytroep: Van al de eere en Staet die den grooten Saladijn overwinner van het Oosten heeft beseten, en heeft hy niet meer overigh behouden, als dit hembt dat hy gedragen heeft. 76 Jaren langh heeft dit Rijck onder de Turcken geweest/ tot de regeringe van Melecsala: die van de Christenen dickmaels vermeestert sijnde / ende de Egyptenaren mistrouwende; heeft hy een deel Circassiaensche Slaven (een volck grensende op de Euxinische Zee / voor desen Gete genoemt) gekocht van de Tartaren/ die toen die Natie overweldight hadden. Dese heeft hy gewapent; en door haer kloeckmoedigheyt sijn Lant niet alleen bevrijt; maer de Franschen oock een vreeslijcke nederlaegh gegeven ; den Koning Louys dicht by Damiata gevangen nemende. Doch dese Slaven hebben kort daer na Melecsala vermoort/ ende een Sultan van haer eygen verkoren/ over de natuerlijcke Inwoonderen tyranniserende/ ende geduerig haer gewelt maintinerende door den Jaerlijckxsen buyt der Circassiaensche kinderen / die tot Alexandria van de Zee-rovers en Kooplnyden gevoert worden. Dese hebbense in de Mahometische Religie en in militaire affairen onderwesen: de Soon en succedeerde den Vader niet in het Rijck noch in militaire Professie: ja selfs de naem van een Mameluck niet eens bekledende. Geweldigh sijnde in macht/ en overvloeyende van rijckdommen/ hebbense de regeeringe 270 Jaren lang gemaintineert. Endlijck van den Turcksen Keyser Selymus de eerste overweldight zijnde/ wierdense na verscheyden dubieuse en dootlijcke nederlagen gantsch en geheel vernietigt; en hebben neffens haer leven hare Heerschappye verloren aen den overwinner: onder wiens nakomelingen sy als noch rustet/ ende wordt nu geregeert van een Bassa die sijn residentie binnen Cairo heeft/ en als een Souvereyn Heere regeert; onder wien 16 Sanziacken zijn/ ende 100000 Spahets. d'Inkomsten van dit kleyne Lant bedragen drie Milioenen kroonen. Den grooten Turck draeght de Jaerlijckse onkosten van 400000 in Suycker en Rijs / en worden na Constantinopolen gevoert ; het overige wort over Landt gesonden met een convoy van 600 Soldaten uyt vreese van den Florentiner : het tweede Milioen wort uyt geleyt aen betalingen/ ende om den Caravan na Mecha te bevorderen; den derden imployeert hy tot maintineringe van sijn Staet/ en tot onderhoudinge van sijn Suite.

Den Bassa die daer nu is / en genoemt wordt Mahomet / is eenen redelijck wel

bejaert / van een suere opstinate humeur. In sijn eerste intree / liet hy vier duysendt Spachies onthoofden / die haer wat trotslijck hadden gedragen / en veel insolentien en gewelt hadden gepleeght. De Grooten die al te groote authoriteyt gebruyckten / sont hy naer Constantinopolen; die weygerden te gaen / liet hy wurgen; gebruyckende tot sijn assistenten d'Arabiers (die met recht d'andere waren hatende) in alle hare uytvoeringen. Is 't datter Dievery bedreven wort / en de Dieven het ontkomen / de gene dien de wacht van die quartieren bevolen is / moeten het in haer stede ontgelden; soo dat dickwils d'onschuldige het gelagh moeten betalen / als de schuldige het hase-padt op is / op dat sy selfs mochten vry raken: de gecondemneerde worden hare armen doorboort / op stocken uyt gereckt; daer keersen in steken / die in het vleesch branden; en worden op dusdanige maniere ter executie geleyt. Anderen wort de huyt af gestroopt; echter leven noch in vreeslijcke pijn / so lang als het stale instrument des Beuls den Navel niet en quetst. Op dronckenschap volght de doodt; en alle ongeregeltheyt wort so strenge acht op genomen / dat men naeuwlijcks ergens so weynigh sal sien geschieden onder soo een groote menighte van volck. Sijn boosaerdige gestrengheyt maeckte dat hy sich dede op sluyten in 't Casteel voor een Jaer / al eer wy tot Cairo quamen. Doch in sijn regeringe schept den Grand Singjoor goet behagen / soo dat hy om hem meerder eere te bewijsen / hem sijn Dochter ten Houwelijck gegeven heeft: een kint van vier Jaren / 't welck met alle mogelijcke ceremonien wierdt gevierdt. Dit is prijslijck in hem / dat hy naeuwlijcks sal gedogen dat een Christen Turcks wort / ofte uyt een ongenoegen dien hy schept uyt sijn eygen Religie / ofte wel wetende dat sy 't slechts om profijt en eere doen.

Egypten is nu gedeylt in drie Provintien: die in 't Zuyden van Cairo leyt / heet Sahid: die tusschen Cairo / Rosetta en Alexandria / Errifia: ende die tusschen Cairo / Damiata / en Tenese / Maremma. Sahid overtreft d'andere in Vlas / alderhande gevogelte / en Vee: Errifia in vruchten en rijs: ende Maremma in Cattoenen en Suycker. d'Inwoonderen van Errifia en Maremma zijn beleefder dan die van Sahid / alsose meer met vremden verkeeren. Doch Sahid wort slechts van weynige Ethiopers besocht. De Pharoes en d'oude Egyptische Adel hielden haer residentie in Sahid; de Ptolomisten in Errifia; de Romeynen en Griecken langhs de Zee-kusten: doch de Mahometisten hebben den Stoel haers Rijcks in 't midden des Lants geplaetst: eensdeels om 't geheel te beter in subjectie te houden / en ten deele oock uyt vrese der Christenen die de Zee-steden dickmaels bestormen. d'Egyptenaren die in het midden der tijden geleeft hebben / waren een volck af wijckende van de weerdigheyt haerder Voorsaeten / genegen tot nieuwigheden / overgegeven aen overdaet / bleuhertigh wreet; van naturen tot schimpen en krackelen genegen / verkleynende 't gene in sich selven aengenaem en voortreffelijck is. Die nu tegenwoordig het Land bewoonen / zijn meestendeel Mooren. Daer zijn veel Turcken en Joden die alle in de steden haer residentie houden: een groot deel Arabiers / en niet weynige Negroos zijnder / wat Christenen belanght / d'ingeborene Copties / zijn de meeste in 't getal: Daer zijn oock sommige Griecken / en maer weynige Armeniers.

d'Egyptische Moren (gesproten uyt d'Arabieren / die malkanderen wel verstaen) zijn van een middelmatige lenghte / deeluwe van complexie / spichtigh van Lichaem / helder van spraeck / en snedigh te voet; kloeck van natueren / be-oogende meer haer profijt / als gemack; weten haer nochtans met een kleyntjen te generen / als geen overdaet altoos. Sy zijn eer loos als wijs; meer op-merckende als getrouw / ongelijck devotiger dan de Turcken in de Mahometische Religie; Sy zijn gantsch ongeleert.

leert.

leert. Onder haer en zijn geen Edelluyden: weynige die Soldaten mogen zijn (jae selfs in de Steden geen geweer mogen dragen) noch yemant die het Ampt der Overheyt mach bekleden. De voornaemste onder haer in de Steden drijven koophandel: rijck wegen hare negotie met de Indianen; Doch seer afgenomen sedert onse Oost-indische Voyagien: soo dat Speceryen die eertijts uyt de Levant wierden gebracht/ derwaers nu van onse Engelsche kooplnyden worden gevoert. In habijt verschillense weynigh van de Turcken/ uytgenomen die van de jonger soort / die zijt-rocken van Lijnwaet (oude habijt van dat Landt) om haer middel gegort / dragen; als mede Dasjes om haer hals van de selfde stoffe. De geringhste onder de Negroos (ofte Swarten) dragen lange kleederen van hayr / daer swarte en witte strepen door lopen/ 's winters Zijd-rocken van Cattoen. De Bedelaers konnen hier haer droevige armoede met vrolijck singen genoegh vertroosten; spelende met eenen op Trommels geformeert op de maniere van een sift. Hier zijnder veel die met seere oogen gequelt zijn/ ofte door reflectie van de hitte/ ofte door het soute stof des Aertrijcks; ofte door d'excessive hanteringe van Venus; want de Pocken ongeloofelijck veel onder haer verkeeren. Als de Vrouwen buyten 's Huys zijn / soo zijnse van 't hooft tot de voeten toe met wijde linnense kleeren omhangen/ hare armen om leeg hangende/ om datse te swaerlijviger souden tonen; want sy achten het een voortreffelijcke sake vet te zijn; en meest zijnse so/ ende aldus besoeckense de Badt-stoof erlijcke dagen achter een: daer in sy sulcken Dieet en sodanige wrijvingen gebruycken/ als de dagelijckse ervarentheyt voor goet keurt. Sy bedecken haer aengesicht met swarte Cypres daer een roode streep onder loopt. Haere onder-kleeren zijn van een lichter stoffe als der Turcken / doch in de mode niet verschelende. Die rijck zijn dragen goude en silvere Hoepen om hare armen/ ende boven hare anklouwen: Andere van koper/ en stucken geslagen gelt/ half bedeckende haer voor-hooft/ neffens eenige platen om haer hals behangen. Beyde Mannen en Vrouwen brant-mercken hare armen uyt liefde tot malkanderen. De Vrouwen hebben een gemackelijcken en spoedigen arbeydt/ dickmaels 2 a 3 Kinderen tot eender dracht verlossende: die van acht maenden / 't welck anders selden gebeurt/ komen soo wel op/ als die van negen.

In de naest-gelegene Woestijnen van St. Macarius is een sekere plante / leegh/ bladeloos/ bruyn van coleur/ met tacken als Corael/ en boven gesloten; als de Vrouwen in den arbeydt sitten/ soo settense dese voorsz. Plant in een hoeck des Kamers in water / welcke sich op een vremde maniere verspreydende / gemackelijcken arbeydt (soo sy doorgaens gevoelen) is veroorsaeckende. Sy en zijn niet langh besigh met haer te kleeden/ zijnde slechts met een terneyte Mantel om hangen: de Vrouwen en hebben oock geen beter decksel/ hare aengesicht bedeckende met slordige sletten/ daer gaten in zijn voor d'oogen/ welck weynigh te veel is om te sien sonder walginge. Ick acht datter geen woester noch morsiger volck onder de Son leeft; hebbende kursten drecks aen de somen van hare kleeren/ en stinckende na de roock wegen den Stercus Bovinum/ brandt diese hebben / en de Huysen daers' in woonen als ontbloot zijnde van Schoor-steenen. Sommige woonen in onnoosele Tenten/ de soodanige onder d'oude Inwoonderen worden gereeckent.

Maer de Coptisten zijn de rechte Egyptenaren/ behoudende de naem van Coptus die oude Stadt en Territorium/ een weynigh beneden/ en aen de kant van de Revier daer eertijts Thebes gestaen heeft/ tegens het Eylandt van Tenterites. Den naem beteeckent ontblootinge / soo genoemt / om dat Isis aldaer haer een van haer locken hayrs af sneet / en rouw-kleederen aen trock over de doodt van Osiris.

Andere willen dat sy soo genoemt worden ten aensien van hare besnijdenisse. Dese/ soo ick seyde/ zijn Christenen/ schoon datse besneden zijn/ waer over sy haer nu beginnen te schamen; seggende/ dat sy op het lant daer sy zijn/ van de Mooren daer toe gedwongen worden / en in de Steden / daer sy vry van gewelt zijn / en wort die niet geoeffent ; so datse het veel eer na d'oude sleur van die Natie (daer Herodotus van gedenckt) hanteeren / als uyt een yver tot de Religie. Sy waren met de Ketterye van d' eene nature in Christo / al langh eer Jacobus (dien wy nu genoemt hebben / en van wien wy hier na sullen spreecken) dit gevoelen in Syrien verbreyt heeft. Ten huydigen dage belijdense hem te zijn volkomen Godt en volkomen Mensche; nochtans en derbense sijn Naturen niet onderscheyden/ uyt vreese van sijn Persoon te separeren. Sy en dopen hare kinderen niet voor datse 40 dagen out zijn. Voort nae middernacht gaen sy na hare Kercken / alwaer sy vertoeven by na tot Sondagh 's middaghs/ onderwijlen en sitten noch en knielen sy niet/ maer leunen op krucken. Den Priester is met een wit kleet omhangen / en nessens hem 2 ofte 3 Jongens oock in 't wit gekleet / ende van het volck af gesondert / om hem t'assisteren. Sy singen de meeste Psalmen Davids als sy by een komen/ mitsgaders verscheyden plaetsen van het Oude en Nieuwe Testament/ het Nieuwe als geschreven zijnde van Nicomedes: een gedeelte in de Coptische Tale / die van weynige slechts verstaen wort; de reste in Morescische spraeck. Den Priester tilt dickmaels een root kleet om hoogh (daer het Sacrament/ mijns oordeels / onder was) diense op beyde manieren bedienen / ende de Kinderen voort na den Doop mede deylen. In hare Kercken hanght het Beelt van onsen Heylant / en van de Maget Maria / doch niet over hare Autaren / sy en biddense oock niet aen voor so veel als ick konde mercken. De gebeenderen en asschen der gener die Mahometisten zijn geworden ende naderhant afvallig; en daer om Martelaren sijn geweest; sluytense op in seeckere kisten. Als sy in de Kerck komen/ kussense hare handen/ en leggense op malkanderen : de Vrouwen sitten in een Galdery apart/ afgesondert van de Mannen. Van salvinge / van gebeden te doen over de Dooden/ en van 't Vagevyer en houdense niet. De Roomsche Kercke houdense voor Ketterisch/ en verwerpen alle Concilien / na die van Ephesus geschiet ; nochtans zijnder veele onlangs tot de Roomsche Religie aen gelockt / insonderheyt tot Cairo/ door de neerstigheyt der Monnicken/ door dien haer de Roomsche Lithurgie/ nessens den Bybel in d'Arabische Tael van Romen wiert toe-gesonden. Van Alexandrien heeft haren Patriarch sijn naem ontleent ; doch sijn residentie hout hy tot Cairo. Ses dagen reysens boven Cairo op de Revier / hebbense een groote Stadt genoemt Sailt ; daer Christus en sijn Moeder / soo men segt/ geschuylt hebben/ tot dat Herodes quam te sterven : tot de welcke/ out wordende/ sy haer begeven/ als begeerig zijnde / daer te sterven : alwaer een deftige doch oudtachtige Kerck staet/ gesticht van Helena de Moeder van Constantijn / en de gebenedijde Maget Maria toe-gheyligt. Soo lang als de Vasten duert en etense niet over dagh / als op Saturdagen en Sondagen. Sy dragen ronde Mutsen / Servetten om haer hals / en Vliegers met wijde mouwen van Laecken en van andere lichte stoffen : dese leven in meerder subjectie dan de Mooren / van wegen haer Religie ; en betalen voor haer hooft een Jaerlijckse somme aen den Bassa. In de tresselijcke daden haerder Voorsaten zijnse onkondigh/ maer in haere ondeughden kondigh genoegh. Sommige onder haer doen professie van de Swarte konst: zijnde slechts Tovenaers/ by de voorige vergeleecken/ door wien sulcke wonderwercken zijn geschiet.

Een onghelooflijck getal van Steden worden verhaelt / van d'Autheuren / ghe-

weest

weest te zijn in dit Land; de voornaemste onder haer waren Syene (nu Asma) gelegen onder Tropicus Canon: in dese Stadt was een Put van een wonderlijcke diepte / in de Somersche Solstitium over al verlicht van de Sonne. Daer aen den Koninckllijcken Thebes van Cambyses verdestrueert; 80 stadien langh / en geheel op verwulfselen gebouwt / naderhant genoemt / de Stadt van Jupiter / nu noch eenige fondamenten en overblijffselen van oude heerlijkheden vertonende. Als mede Memphis / Babylon / en Alexandria / waer na toe het hoogh tijt is dat wy ons spoeyen.

20000 volgens de calculatie van Plinius lib. 5. c. 9. Stadium is een mate van 125 treden.

Na dat Alexander Egypten hadde t'onder gebracht / gesint zijnde door het Timmeren van een Stadt een onsterffelijcke naem by sijne nakomelingen na te laten / en de Grieken daer in te planten; heeft hy desen uytsteeckenden Bergh daer toe verkoren / daer toe in een droom / so men segt van Homerus aengeraden zijnde / de Cap van dien door gebreck van krijt wierdt met meel afgebeelt: daer mede te kennen gevende haer toekomende geluck en voorspoet: getekent in de gedaente van een Macedonische Mantel; en naderhandt bemuert door Ptolomeum. De kanten in de lengte sich uytstreckende begrepen in een rechte linie 3700 treden; die in de breedte 1000 / in naeuwe engten uyt lopende: hier met het Meer / en daer met de Zee omcingelt; den Fabrijck en Baes des wercks was Dinocrates. Van den loop der Sonne tot den loop der Mane / stonden aen beyde kanten rijgen van Pilaren: in het midden een wijde Hof / daer een groot getal van straten op correspondeerden: soo dat het volck die ten eynde uyt gingen / een reyse schenen aen te nemen; aen de slinckerhandt hier van stont dat gedeelte des Stadts / die van Alexander sijn naem voert / genoemt Alexandria; zijnde als een Stadt op sich selven / wiens cieraet hier in verscheelde: want merckt eens hoe verre die Pilaren sich directelijck in het vorige uytstreckten / so hebbense hier oock gedaen / behalven datse dwars over malkanderen stonden. Soo dat het oogh door menigerley wegen als verbijstert / en met des selfs heerlijckheydt als opgenomen zijnde / naeuwlijcks konde versadigt zijn. Tot een wonderlijck cieraet hier van streckten de Kapellen en de Koninckllijcke Palleysen / innemende by na het vierde part van de Stadt; want yder een was daer vast op uyt / om soo wel de Huysen van haere Koningen als de Tempelen van haere Goden te vercieren: dewelcke stonden in het Oosten van de Stadt / naest malkanderen; waer onder geweest is dien vermaerden Museum gesticht van Philadelphus / en begiftight met rijcke inkomsten: daer toe wierden beroepen de gene die in vrye konsten uytmuntende waren / derwaerts door rijcke vereeringen genodigt / en door weldaden gekoestert. Hy liet de Philosophie der Egyptenaren (de Priesteren alleen voor desen eygen) in het Griecx oversetten tot profijt der Studenten. Hy liet 70 van de geleerste onder de Joden den Bijbel oversetten / genoemt tot op heden de Septuaginta. En hy heeft oock opgerecht die vermaerde Bibliotheeq / verciert met 700000 Boecken / lang daer na door een ongeluck verbrandt; als wanneer Cesar grootelijcks benart wiert door d'onverwachten aenval van Achilles. Vernieuwt en vermeerdert zijnde door de Romeynse Keysers / floreerdese tot dat de Mahometisten Egypten t'onder brachten / en alle rariteyten neffens haer Barbarische woestheyt ruineerden.

Binnen een Serraglio genoemt Somia / toe-behoorende de Palleysen / hebben de Ptolomei hare Graven gehadt / als mede Alexander de Groote. Want Ptolomeus de Soon van Lagus heeft de selvige Perdiccas afhandig gemaekt; die de selvige van Babylon mede voerende / en sijn coers naer Egypten nemende / met opset om dat Koninckrijck in te nemen / op sijn aenkomste genootsaeckt wierdt sich in een woest Eyland te begeven / alwaer hy van sijn eygen Soldaten met spietsen doorsteken zijnde / neder

Cum tibi Sacrato Macedon. Servatur in antro, & Regum cineres extructo Monte quiescunt. Lucan. lib. 8.

neder stortede: dese hebben het doode Lichaem Ptolomei naer Alexandria gevoert/ ende in de voornoemde plaetse begraven; en daer na in een vergult Graf geleyt. Doch de Syrischen Cybiosactes/trouwende aen de outste Dochter van Auletes/en alsoo het Coninckrijck be-erbende (sy tot Coninginne verkoren zijnde) heeft het Lichaem van dien kostelijcken decksel berooft: daer op van Cleopatra gewrocht zijnde/en heeft hy de vruchten sijnder gierigheyt niet mogen smaken. Daer na wiert het Graf met glas bekleet/ en is soo gebleven tot der Saracenen tijt toe. Als noch isser een kleyne Capel te sien; van binnen een Tombe/die veel ge-eert en gevisiteert wort van de Mahometisten/ alwaer sy oock hare Aelmoessen geven; wanende dat sijn Lichaem in die plaetse rust. Hy selve wiert voor een groot Propheet geacht/ daer van soo onderricht zijnde door haren Alcoran.

Tegen over de Stadt is gelegen het Eylant Pharus/(nu Magrah genoemt) welcke aen het vaste Lant gehecht was door een Brug (dat oock diende om het Water te geleyden) daer de Schuyten door voeren van d'eene Haven in d'ander/ beyde door gerief des Eylants gemaekt. In een uytstekende Berg van dien op een Steenrotzse van de Zee omcingelt/ liet Philadelphus een Tooren stichten van een wonderlijcke hoogte/om by trappen op te klimmen/ hebbende veele Lanteernen om hoogh/ daer over nacht keersen gedurigh in branden/ tot een baeck voor de Zeevarende luyden. Want de kusten/alsose vol klippen/leegh/ en Havenloos zijn/en souden anders niet te beseylen zijn buyten groot gevaer: echter evenwel is't dickmaels gebeurt/ dat de menichte van keersen/ die haer van verre slechts als een vertoonden/ ende voor een Sterre wierden aengesien/de Stuerluyden hebben verabuseert/ ende op klippen gejaegt. Desen Tooren wiert onder de seven wonderen des Werelts gerekent/ en genoemt na het Eylant. Sostratus van Gnydos/dien eersuchtigen Boumeester/heeft dese woorden daer op doen uythouwen: Sostratus van Gnydos, de Soon van Dexiphanes, aen de Beschermers der Goden, tot behoudenisse der Zee-varende luyden. Dese voornoemde letteren heeft hy met playster bestreken/ daer op den naem en tijtel des Konings schrijvende/op datse in korten tijt vergaende/ de sijne in Marmor uyt-gehouwen/ten eeuwigen dage mochten over blijven. Dese uytstekende Bergh streckende tot dicht aen het daer tegen over gelegene vaste Lant/ baent een naeuwe ingang tot een periculeuse Haven/genoemt de Haven des Toorens; voor/en binnen in zijn vele klippen/sommige overdeckt/andere uytstekende/welcke de te rugge gedrevene Wateren geduerig quellen. Die aen d'ander kant genoemt d'opgeslotene Haven/ meer veyligh dan bequaem/wort nu slechts voor de Turcksche Galleyen bewaert.

Aen de Zuyd-kant van de Stadt/en niet verre van daer is het Meer Mareotis/ (nu Buchaira genoemt) in voorige tijden een Zee gelijckende soo ten aensien van de groote/als de diepte; gemaeckt door menschen handen/so Herodotus oordeelt uyt de twee Pyramiden in't midden: zijnde soo diep onder als boven Water/op yeder stont een Colossus van steen/ doende dit sichtbaer gebouw eens soo hoog toonen. Dese waren de Graven van Koningh Meris en sijn Huysvrouw/ die men seght dat dit Meer gegraven heeft/die uyt der naturen geen Water voort en brengt; hebbende een droge en sandige gront/ maer jaerlijcks besocht door den overloop van Nilus/ die daer door verscheyden Canalen in loopt/aen wiens mont/lopende Wateren zijn/om den krachtigen ebb en vloet te temmen. Die ses Maenden achter een toe neemt/ en oock so langh af neemt. Een werck van excessive onkosten en ongeloofflijcken arbeyt. Hier aen wat leger voegt sich den Doolhof/in welckers midden 37 Palleysen waren/ behorende tot de 37 Jurisdictien van Egypte (waer van 10 in Thebais/10 in Delta/ en

en 17 in het middel-geweſte waren) waer na toe ſich de beſondere Preſidenten begaven om te vyeren de Hoogh-tijden van hare Goden (welckers particuliere Tempelen daer in ſtonden; neffens 15 Capellen / in yeder een Nemiſis begrijpende) oock om te beraden van gewichtige ſaecken aengaende de welſtant der Republijcke. De paſſagien daer na toe zijn door hollen van een wonderlijcke lenghte; vol kromme wegen ſoo doncker als de Hel / en kamers van d'een in d'ander / voorſien met veel deuren / dienende tot verbijſteringe van de ſinnen; aenleydende tot een verwerde dwalinge / nu om hoogh ſteygerende / dan wederom neder dalende / ſoo dattet onmogelijck is ſonder Leyts-man opt daer uyt te geraecken. Het Gebouw meer onder als boven de Aerde is altemael uyt een geheele ſteen / en met ſulcken konſt gefabrijckt / dat noch kalck noch Hout tot het heele Gebouw gebruyckt is geweeſt. Het eynde liep eyndlijck uyt op trappen van 90 treden / geleydende tot een deftige Portael / onderſtut met Pilaren van Thebaenſch ſteen: den ingang tot een ruym Hof / een plaets voor haer generale by-een-komſten / altemael van gepolijſt Marmor-ſteen / verciert met Beelden van Goden en menſchen; met andere monſtreuſe vertooningen. De kamers waren ſoo geordineert als dat op het opgaen de deuren alſoo vreeſlijcken geluyt gaven als of het donderde. Den eerſten ingang was van witten marmor / van binnen geheel verciert met marmore pilaren / en verſcheyden figueren. Hier by hebben ſy het verwarde leven des menſchen af-gebeelt; bekommert en belemmert met veelderhande ongelucken / 't eene op het andere volgende; waer uyt het onmogelijck is te geraken / ſonder het beleyt van wijſheydt / en het plegen van een on-ophoudelijcke kloeckmoedigheydt. Men ſeght dat Dedalus in het gene hy by Creta bouwde / dit nagebootſt heeft: doch naeuwlijcks het honderſte deel van dien uyt-gedruckt. Aen het eynde deſes Doolhofs ſtont een vierkante Pyramied van een wonderlijke breedte / en hooghte na advenant: het Graf van den Koningh Iſmandes / die het ſelvige geſticht heeft. Omtrent dit Meer groeyden treſſelijcke en duerabele Wijnen. Dit Meer heeft aen de Stadt een andere Haven verleent / veel profijtelijcker dan die van de Zee; ter oorſaecke van d'Indiaenſche waren / d'Arabiſche diepte / en het hooge Lant van Egypten / na beneden gevoert door bequaemheyt van die paſſagie langhs Canalen die nu t'eenemael geruineert zijn; En het ſelvige was door een enge ſnee gehecht aen een ander Meer / veel grooter / en naerder aen de Zee; die ten huydigen dage gantſch Turckyen al te rijckelijck met Salpeter beſorgt. Tuſſchen het kleynſte Meer en de Stadt loopt een artificiael Canael / die haer met water gerieft (want ſy en hebben geen Putten) als den Nilus over loopt: door Conduyten geleyt in groote regen-backen (nu meeſt toe gegroeyt door dienſe niet gebruyckt worden / waer door een groote ſieckte des Somers veroorſaeckt wort) en wort alſoo tot de naeſt-komende overloop des Reviers bewaert. Want Alexandria was geheel op verwulffelen geſticht / onderſtut met uytgehouwene Pilaren d'eene boven d'ander / en met ſteen gevoert / ſoo dat geen geringe proportie van dien in der Aerde verborgen lagh / 't zy dat wy de ſituatie ofte de grootte van dien aenmercken.

Soodanigh is deſe Coninginne der Steden en Hooft-ſtadt van Africa geweeſt. Maer die nu niet anders behouden heeft als de ruinen / en die ongeluckige getuygen van haer verloorene cieraet; te kennen gevende / dat ſoo wel Steden als menſchen haer ebb' en vloet hebben: die muragien ſlechts zijn blijven ſtaen / welckers ſtichter ſoo ſommighe ſegghen / Ptolomeus geweeſt is / verciert met 68 Toorens / veel eer pompeus dan ſterck / vergeleecken by de hedendaeghſche; deſe nochtans / als blijckt uyt de voorighe Beſchrijvinghen en aen de ruinen van buyten / ſchijnen ſlechts een gedeelte van de Stadt omringht te hebben. Na datſe van de

Heu quantum Niobe, Niobe diſtabat ab illa Ovid. Metamorph. lib. 6.

Saracenen verdestrueert was/heeftse een langen tijdt woest gelegen: tot datter een
Mahometischen Priester verkondighde (soo hy seyde uyt de Prophecyen Maho=
mets) aflaet aen de gene die de selvige souden herbouwen/ bewoonen/ofte binnen se=
kere dagen daer toe soude contribueren/ofte in 't korte met Volck beplanten. Doch
sy heeft daer na een tweede destructie geleden van de Cyprioten / Fransen en Vene=
tianen/omtrent de tijt dat Louwijs de vierde verrijckt wiert van den Sultan/die de
Stadt met een wonderlijcke nederlage verraschte; doch vernomen hebbende d'aen=
komste des Sultans die een groote Armee geworven hadde tot haer ontset) en mis=
trouwende die langer te konnen bewaren/ hebbense het aen brant gesteecken/en zijn
alsoo vertrocken. Den Sultans de Wallen soo veel hem doenlijck was/reparerende/
heeft dit Casteel/nu op den Pharus tot defensie des Havens staende/gebouwt;ende
tot dien stant/daerse nu in is/gebracht. Verscheyden Bergen zijn uyt dese ruinen ge=
worden / die de Christenen niet en mogen beklimmen ; op datse de Stadt niet al te
naeuw en souden bespieden ; in de welcke dickmaels (insonderheydt nae een stort-re=
gen) gevonden worden edele gesteenten en Madalien met haer geconterfeyte Go=
den en Helden / en dat met sulcken konstigen curieusheydt als dat dese nu uyt-ge=
houwen/slechts voor kreupele en doode Beelden by d'andere te vergelijken zijn. Op
den top van d'eene staet een Wacht-tooren / daermen gedurigh waeckt/ om het aen-
komen der Schepen t' adviseren. Daer zijn weynige overblijffselen van Antiquitey=
ten: als alleen een Hieroglipһischen Pilaer van Thebaenschen Marmor soo hart
by nae als een Porphyr-steen / maer noch roder van coleur / en even soo gespickelt/
genoemt Pharos naelde/ staende daer eertijdts Alexanders Palleys gestaen heeft:
en daer nevens noch een ander / het voorige gelijck / half in het roode begraven.
Buyten de Wallen in het Zuyden van de Stadt op een kleyne Bergh staet noch soo
een Pilaer/altemael uyt een stuck: 86 handt breedt hoogh/en 36 dick: gestelt op een
vierkante boogh (en dat te verwonderen is) niet half soo groot als de voet des Pi=
laers/ genoemt van d'Arabiers Hemadeslaeor/dat is/der Arabieren Pilaer. Sy fa=
buleren dat een van de Ptolomei de selfde op-gerecht heeft in d' uyterste hoeck des
Havens/om de Stadt voor alle aenval der Oorlogh-Schepen te bevryen;op den top
gestelt hebbende een stalen glas/dewelke/ontbloot zijnde/de voorby-zeylende Sche=
pen aen brant stak:doch van haer om verre geworpen zijnde/so wiert het glas krach=
teloos/daer op heeft hy desen Pilaer hier ter plaetse wederom op-gerecht. Doch van
de Westersche Kercken wordtse genoemt de Pilaer van Pompejus: en wordt geseyt
van Cesar op-gerecht te zijn/tot een gedenck-teken sijnder Victorie. Den Patriarch
van Alexandria heeft hier een Huys dicht aen een Kercke / staende ter plaetse daer
den Euangelist Marcus/so sy seggen/begraven wiert/zijnde haren eersten Bisschop
en Martelaer:de welcke ten tijde des Keysers Trajani gesleept zijnde met een touw
om sijn hals na een plaetse Angeles genoemt/ en daer verbrandt wiert om de getuy=
genisse Christi/van d'Afgodische Heydenen. Naderhant wierden sijn beenderen ver=
voert na Venetien van de Venetianen / also hy een Sant en Patroon van die Stadt
was. Daer zijn tegenwoordich twee Patriarchen van Alexandria/een van de Grie=
ken;een van de Besnedene / den generalen Patriarch der Coptisten en Abissinen.
Den Grieckschen Patriach die daer nu is / wordt genoemt Cyrillus / een man van
uytmuntende deught en geleertheyt / een liefhebber van de Gereformeerde Religie;
seggende dat de verschillen tusschen ons en de Grieken slegts doppen/maer tusschen
haer en de andere kernen zijn. Doch hier van sal hier na meer gesproocken worden.
De Gebouwen die daer nu zijn / zijn slecht en weynigh / op de ruinen van d'andere
op-gerecht: het gedeelte dat langs de Kusten leght/wordt alleen bewoont/de reste is
woest;

woeſt: de Mueragien by-na vierkantigh/aen yeder zijde een poort; d'eene ſiende na Nilus / d'ander na Mariotis / de derde na de Woeſtijnen van Barcha/en de vierde na de Haven/bewoont van Mooren/Turcken/Joden/Coptiſten/en Griecken/veel eer om den Koophandel (want Alexandria is een Haven vry voor Vriend en Vyand) als om de bequaemheyt der plaetſe: gelegen in een Woeſtijne/daer noch Bouw noch Waey-landen zijn/behalven die aen de Meer zijn grenſende; dat weynigh en onbeploeght is: nochtans hebbenſe groote menichte van Geyten / dien de ooren tot de gront toe hangen/en haer onder de ruinen generen. Op het Eylant Pharus/nu een gedeelte van het vaſte Lant/ſtaet een Caſteel tot defenſie des Havens/ontbloot van water / behalven dat haer op Cameelen uyt de Conduyten des Stadts toe-gevoert wort: deſen/op onſe aenkomſte/ als de maniere is/hebben wy met het loſſen van ons Geſchut gegroet. Soo veel alſſer onſer aen boort quamen / wierden in het Tol-huys gebracht/om ons en onſe waren te laten viſiteren / waer voor men 10 per cento moet betalen/doch voor ſpecien van Gelden maer anderhalf percento/daer ſy naeuw acht op nemen/op dat ſy daer door de waerdy der goederen te beter mogen taxeren. Sy betalen oock 11 percento ſelfs voor ſoodanige waren die eygentlijck onverandert zijn. Soo hoogh komt deſen vryen handel te ſtaen / daer den Mahometiſt hier alſoo veel toe moet contribueren als den Chriſten.

d'Accijſen worden aen de Joden verpacht / daer voor aen den Baſſa betalende 20000 Madenis 's daeghs / waer van dertigh een Reael van achten doen. Wy logeerden ten Huyſe van den Franſen Conſul/ onder wiens protectie ſich alle vremdelingen begeven. Den Vice-conſul onthaelt de Koopluyden aen ſijn Tafel / hy ſelfs een magnifico/wiens Perſoon minder met liberaelheyt als met curteſy begaeft is;en nochtans veel eer ſtaet-ſuchtigh als trots; dewelcke Prieſter zijnde / nae het Cardinaelſchap janckte;met welckers hope/ ſoo men ſeght / hy ſijn Eerſucht paeyt. Deſe heeft ons van een Janitzer beſorght om naer Cairo te convoyeren. Sijn gagie is vijf ſtucken Gouts / en vry koſt.

Op den tweeden February na de middagh namen wy de reyſe aen/paſſerende door een Woeſtijne/voort brengende eenige wilde Palmbomen/Cappers/en een onkruyt/ Kal van d'Arabiers genoemt. Dit gebruyckenſe tot brant/ en des ſelfs Aſſchen/ ſamen gedouwt als tot een ſteen/ verkopenſe in groote quantiteyt aen de Venetianen; dewelcke/ deſelvige eenparig temperende met de ſteenen die haer toe-gevoert worden van Pavia aen de Reviere Tycinum / daer van ſy haer Cryſtallijne Glaſen maken. Aen de ſlinckerhant lieten wy verſcheyden vervallene gebouwen leggen; waer van eene geſeyt wort geweeſt te zijn de wooninge van Cleopatra;voor-by deſen ſtaet Bucharis/ eertijts een kleyne / maer oude Stad:nu ſlechts hare Fondamenten vertoonende; alwaer vele Palm-bomen groeyen / waer mede de ſchamele luyden / die daer omtrent in onnooſele Huttekens woonen/haer generen; hier op een Steenrotſe ſtaet een Caſteel/ welckers licht den Schipper over nacht tot een Baecken is ſtreckende/ alſoo 't een ſeer gevaerlijcke plaetſe is. Voort daer aen paſſeerden wy voor-by een Compagnie Soldaten / die daer lagen om die paſſagie veyligh te houden: ſeven ofte acht Mijlen hooger op voeren wy over een hoeck de Zees. Aen d'over zijde ſtaet een aerdigh Gebouw / onlanghs van een Moor van Cairo geſticht / tot gerief van de reyſende Man/ zijnde vierkantigh van binnen/ en beneden met verwulfſels. Onder een van deſe gingen wy ons te ruſte leggen/ de ſteenen onſe Bedden/ en onſe Bagagien onſe Bolt-ſacken. Op ſulcke plaetſen loſſen ſy haer waren / haer ſelven ende hare Cameelen ververſchende met Proviſie / dieſe mede dragen: Veyligh en vry zijnde voor alle Roovers en Dieven. Wy vertrocken van hier omtrent de midder-

nacht / en raeckten hier by goet geselschap / die met hare tortsen ons presenteerde te convoyeren/en alle boeverey af te weren. De Mooren om haer selven wacker te houden/ sullen een sproockje 100 mael over vertellen. Onder wegen souden wy wederom tol hebben moeten betalen/ hadde de duysterheydt des nachts ons daer van niet bevrijt. Reysende langhs de Zee-kust/ en eyndlijck een weynighsken de rechterhandt in slaende/ zijn wy met het aen-komen des dageraets binnen Rosetta gekomen: ons begevende na een seeckere wooninge / die de Francken toe behoorde; sy hebben ons in geruymt een onder-kamer/ die duf en doncker was / en de vloer ongesont om op te leggen.

De Stadt leght op de principale tack van de Reviere Nilus/(voor desen Canopus genoemt) welcke omtrent 3 mijlen na beneden haer in de Zee is ontlastende. Haren ingangh (soo wel hier als tot Damiata) stuyt tegens een Zee-banck aen / veranderende na de veranderinge des Wints/ en het stoten der baren: so dat de Jerbies (een soorte van Schepen) sonder kielen worden getimmert/hebbende vlacke en ronde bodems. Een seeckere Loots-man van de Stadt roept den gantschen dagh met luyder stemme/ na wiens directie sy in komen / hem soo na genaeckende / als datter een van die Boot in een ander over springht/ om sijn Salaris t'ontfangen/ ende keert al swemmende te rugge. De Jerbies die over dese Zee-banck konnen passeeren/ konnen soose wel stueren/ tot Cairo geraecken. Rosetta (van d'Egyptenaren Rasid genoemt/ misschien afkomstigh van het woordeken Ros/ 't welck in de Hongarische spraeck Rijs beteeckent/ en alsoo genoemt om d'overvloet diese voort brenght) wiert gesticht van de Slaef eens Egiptischen Caliphs: 't zijn altemael Huysen met steene gevels / niet out nochtans out schijnende: de Daecken zijn Vlack/ gelijckse doorgaens altemael zijn in dese heete Landen/ want de Mooren zijn veeltijts gewent op de Daecken van hare Huysen te leggen. My dunckt datter geen plaets onder den Hemel soo wel voorsien is met Granen/ Vleesch/ Visch/ Suycker/ Vruchten/ Wortelen/ &c. Rouwe huyden is hier de voornaemste handel/ ende worden van hier naer Italien gevoert.

Hier ter plaetse/ ofte niet verre na beneden stont die onvermaerde stadt Canopus: so genoemt van Canopus Menelaus sijn Loots-man/daer begraven van sijn Meester / die op dese kusten Schip-breucke geleden hadde. Want van al de Princen van Griecken-lant/ die de Trojaensche Oorlogen overleefden / niet een die niet verongeluckt en is ofte door de vergramde Zeen / ofte door domestijcke verraderyen. Dese Stadt was de heele Wereldt door bekent wegen haer ongebondene dertelheydt / en veelderhande gepleegde geylheyt; want binnen Canopus stont den Tempel van Serapis/wiens hooge Feesten een Werelt vol volcks/ komende van Alexandria langs de Artificiale Canalen/plachten by te woonen. De Stadt selfs hadde veel Meeren/ langhs welcke veel prielen en playsante plaetsen waren conform hare lichtveerdigheyt. Soo wie in dese Stadt d'ondeught schuwde/en was nochtans (seght Seneca) niet vry van op-spraeck/ alsoo de plaetse selfs haer suspect maeckten.

's Daeghs daer aen voeren wy na Cairo/ in een Schip/dien wy om 12 Daelders hadden afgehuert. Desen arm der Reviere Nilus is soo breet te Rosetta als de Reviere Theems voor Engelant omtrent Tilbury is/hoe langhs hoe meer enger wordende. Thien mijlen boven Rosetta is de snee der Reviere/ die tot Alexandria toe loopt. Dit moet ick in 't voor-by gaen seggen/ dat wy dickmaels voor vijf stuyvers soo veel Visch kochten/daer 20 Persoonen aen genoeg hadden. Aen yeder zijde van de Revier staen vele Steden/meestendeel tegen malkanderen over/maer van geen grooten aensien; veel van de slechte liedens hare Huysen zijn als Bye-korven / gelegen op kleyne

heuvelen/

heuvelen/door 's Menschen handen opgeworpen/tot bescherminge van haer en haer Vee in het overlopen des Niels. In dese onse Voyagie heeft ons de wint selden gedient/soo dat de arme Mooren meesten tijt genootsaeckt waren de Boot voort te trecken/dickmaels tot haer middel toe int water tredende/op datse op d'ondiepte niet en soude raken. Als sy yets swaers heffen (als mede in haren dagelijcksen arbeyt) soo roepense met luyder stemme Elough: wanende dat Godt haer na by is / als sy hem noemen / ende den Duyvel verre af / ende alle hinder-palen wegh genomen worden. 't Is een wonder te sien het groot getal der gener die gescheurt zijn / ontstaende uyt haren swaren arbeyt en slappen kost. De playsante wandelingen die wy langhs de kuste hadden / hebben d'onlusten van onse verdrietige passagie wat benomen : de vruchtbaerheydt des Landts en het vroege gewas/die hier in het laetste van Meert doende zijn met het maeyen / en heeft ons oock geen kleyne verwonderinge aen-gebracht. Het Suycker-riet dienende ons tot een wandel-stock in onse hant/ ende met haer vochtigheyt onse tongen gepaeyt. Onderwegen ontmoeteden ons eenige Trouppen Ruyters/ geordineert om te bevryen de passagie voor Struyckrovers/waer van hier vele zijn/die oock te water in kleyne Fregatten veel roven en plonderen: weshalven onsen voorsichtigen Janitzer(want seer getrouw zijnse in haer Ampt)geassisteert van twee anderen (wiens passagie wy vry hielden/ want sy die anders tegen ons danck vry wilden gehadt hebben) om by beurten de nachtwacht te houden: haer Musquetten by avont af schietende/ en hare Lanteernen over nacht uyt hangende/ om de Dieven te verschricken en haer eygen wackerheydt te betoonen. Vijf dagen nu gevaren hebbende/ zijn wy een uur voor der Sonnen ondergangh geseylt voorby de Zuyder-hoeck van Delta/ alwaer sich de Reviere verspreyt in een ander tack/ niet minder als desen/d' Oostersche limiten van dit Eylandt ('t zy van Asia ofte van Africa staet noch te decideren) haeren ingangh hebbende / als te voren is gedacht/ in de Zee / boven Damiata. Op de Reviere voort varende / quamen wy in het twee doncker te landen tot Bolac / de Zee-stadt van Cairo en geen twee mijlen daer van daen ; daer een yeder Franck aen Landt komende een Daelder voor sijn hooft moet betalen. Onse Bagagie in de Boot latende hebben wy over nacht 6 Esels en de gene diese voort dreven voor 6 stuyvers gehuert om ons naer Cairo te geleyden/alwaer wy van een Engelsche Koopman minnelijck onthaelt wierden ende gehuysvest uyt jonst.

Hucna Hibnu Nafish den Arabier/ een gedeelte van Africa in nemende ende sich Meester daer van maeckende/timmerende een stadt in de Woestijnen/bevreest zijnde voor der Africanen verraedt/ 204 mijlen geleghen van de ruinen van Carthago/ 't welck hy Cairo noemde. De naem beteeckent in de Arabische Tale een plaets der by-een-komste: ofte om beter te seggen El Chahira / 't welck betekent een dwinghlant. Van die tijt af begosten d'Arabiers haer te vermengen met de Mooren / waer uyt ontstaet dat hare Tael so weynig van malkanderen verschilt/sy plachten nochtans in hare sangen haer geslacht-registers te verhalen/ en onder haer eygen namen de naem haerder geslacht te voegen. Dit Koninckrijck is etlijcke Jaren langh in haer Familie gebleven / ende groeyde soo aen ten tijde Elcan Caliph / die toen dat Prinsdom en Priesterdom aenvingh in het Jaer onses Heeren 996 / soo dat hy eenen Gehor / geboortigh uyt Dalmatia (dien hy uyt een Slaef tot sijn raet verkoor) uyt sont met een machtige Armade ; welcke gantsch Numidien en Barbaryen t'onder brachte : ende in een tweede Veldt-tocht beyde Egypten ende Syrien vermeesterde/ doch mistrouwende de macht van Eluir Caliph van Babylon (tot wien den Vice-Caliph van Egypten gevlucht was) heeft hy tot sijn Saveguarde gesticht

dese groote en doenmaels stercke Stadt/dien hy/tot een gedachtenisse van d'andere/ Elchahiro noemde.

Scaliger schrijft/ dat Gehor dien hadde gesticht om sich te versterken tegens sijn Meester/ naer dien hy hadde gerebelleert: maer Leo den Africaen verhaelt/ als dat hy den Caliph in Barbaryen ontboden hadde/ende hem in sijn geconquesteerde Dominien bevestight. Dese Stadt is geleghen aen de Oost-zijde van de Revier/ aen de voet van den steenachtigen Bergh Muccat;deselve omringende/ende representerende de gedaente van een wassende Mane/ streckende in het Zuyden en Noorden met de daer aen grensende Voor-steden/ 5 Italiaensche mijlen; in de breedte nauwlijcks anderhalf/ selfs daerse op het breedste is: De Wallen / soose bewalt zijn / schijnende veel eer te behooren tot private Huysen/ dan andersints.De Stadt nochtans is van een wonderlijcke sterckte;als gebleken is aen dien driedaeghsche Bataly uytgevoert door Solimus ende gemaintineert door een onnoosel overblijfsel der Mamalucken. Want de straten zijn engh/ ende de Huysen getimmert in de hooghte uyt eenen steen by na tot aen de top toe: aen de eynde by na van yeder straet is een Poort;welcke gesloten zijnde (gelijckse des nachts gesloten worden) yeder straet als tot een defensijf Casteel strecken. De Huysen zijn cierlijcker van buyten/ als gemackelijck van binnen ; zijnde qualijck gefabrijckt met kommerlijcke passagien; Hare slooten en sleutels zijn van hout / selfs tot de deuren inkluys die met yser beslagen zijn. Van hare private Gebouwen en is 't niet de pijne weert te gedencken/ is 't datmense by de publijcke vergelijcke ; waer van de Mosquees ofte de Kercken seer heerlijck zijn: veele steenen der selviger zijn curieuslijck uyt-gehouwen / onderstut met Marmore Pilaren / en soo cierlijck opgepronckt als de konst kan bedencken / ofte als hare Religie mach gedoogen : nochtans verschillense in fatsoen van die van Constantinopolen. Daer isser eenen gesticht geweest (en dat de grootste) van Gehor / genoemt Gemith Hasfare: hy wordt Hasfare genoemt van den Caliph/ 't welck beteekent Edel. Hier van seght men dat in dese Stadt een ongelooflijck getal is/soo dat my die niet en lust te noemen. Dicht hier aen zijn wooningen voor Santons (welcke Sotte en uytsinnige menschen zijn) waer van wy alreede gesproocken hebben. Als een van haer komt te sterven/ so wort sijn Lichaem in den ommegangh omgedragen met groot gejuygh : wiens Ziele zy achten in den Paradijse opgenomen te zijn. Hier zijn oock verscheyden destighe Gast-huysen / treffelijck van Gebouw / rijck van inkomste/ waer van/ die door Pisto den eersten Sultan der Mamalucken gebouwt/ de remarkabelste is ; van hem begiftight met de Jaerlijcksche inkomsten van 200000 Sharifs. De naeste hier aen in cieraet zijn der Grooten Serraglioos:indien een Christen daer nevens sich verstoute te rijden so sullense hem met een gramsteurig en trots gemoet afrucken van sijnen Esel/ want sy verbieden ons het gebruyck der Paerden als onweerdigh zijnde die te berijden. De straten zijn ongevloert/ ende seer slijckerigh na een stort-regen(want het regent hier somtijts 's Winters/contrarie d'aengenomene opinie/en dan zijnse meest sieckten en plagen onderworpen) over welcke veel dwarsse Balcken op de toppen der Huysen worden geleyt ende met matten bedeckt/ om also van der Sonnen hitte bevrijt te zijn. Diergelijcken decksel isser tusschen twee hooghe Kercken in de principaelste straet van de Stadt ; als den Bassa ofte andere aensienlijcke Personen daer onder passeeren/ soo schietense Pijlen op/ welcke by menighte om hoogh blijven steecken. d'Oorsaeck deser costuyme is my onbekent. Terwijl wy in de Stadt vertoefden / so wiert de Feest van haer kleyne Byram gevyert/ als wanneer sy in hare private Huysen etlijcke Schapen slachten / welcke in Dobbel-steenen gesneden zijnde/sy aen haere Slaven ende aen het arm Volck om deylen/ hare

hare deuren met des selfs bloet bestrijckende: mogelijck tot na-apinge van het Pascha. De Revier Nilus (een mijl daer van daen) als sy over loopt/ vloeyt door besondere Canalen in de Stadt. Wanneer dese Canalen ofte Water-conduyten ledig worden ofte het water komt te bederven/ so wort het haer uyt de Reviere herwaerts met Kameelen gevoert. Want hoe wel sy vele Putten hebben/ nochtans is het water niet goet/ en nergens toe bequaem/ als om de straten mede te koelen/ en hare huysen te wasschen. In het hertje van de Stadt is een ruyme Merckt/ diese Besestan noemen; op welcke (gelijck op die te Constantinopolen) alderhande fijne Waren worden verkocht: oude leuren verkopense aen de meest-biedende/ daer in navolgende de Venetianen/ ofte van de Venetianen nagevolght zijnde. Drie principale Poorten zijnder aen dese Stadt/ Bebe Nansre ofte de Poort der overwinninge; haer openende na de Roode-Zee; Bab Zueila/ leydende na den Nilus en de oude Stadt/ (tusschen dese streckt sich de voornaemste straet in de Stadt) en Bebel Futuli/ ofte de Poort der Triumphe/ aen 't Noorden van de Stadt/ en siende na 't Meer Esbiky genoemt.

Drie kanten van dien zijn met fraeye Gebouwen omcingelt/ hebbende playsante Galderyen/ rustende op Pilaren. Aen d'ander kant (nu een steen-hoop) heeft gestaen dat deftigh Palleys van Dultibe/ de Huysvrouw van den Sultan Caitheus: in het welcke yvoore deuren waren: de mueren en vloeren van gecoleurde marmor-steenen: de Pilaren van Porphyr/ Alabast/ en Serpentijn-steen: de verwulfselen met Gout en Azuer verciert/ en in geleyt met Indiaenschen Ebben/ een specie van hout/ die men dit Lant eygen te zijn/ toe schrijft: waer van Virgilius getuyght Georgie; Lib. 2. 't Is nochtans openbaer/ datse mede aen de Mareotis/ ende in het Eylandt Meroe plachte te groeyen. Met een woordt/ de heerlijckheyt des selfs was soo groot als de curieusheyt van een Vrouw konde bedencken/ en de Beurs van een Monarch uyt voeren: Neder gevelt en met de Aerde geslecht door Selymus; de stenen en het cieraet van dien wierden na Constantinopolen gevoert. Het Meer/ vierkantigh en groot/ is maer een Meer als de Reviere over loopt; daer aen gehegt zijnde door een waterloop; alwaer de Moren (heen en weer in Schuyten geroeyt wordende/ en schuylende onder de schaduwe van Damasten en Indiaensche stoffen) haer des avonts gewent zijn te vermaken. Het water gesackt zijnde/ soo is 't dat de plaetse haer vermaeck veel eer verwisselt als verliest/ verleenende vijf mael in het Jaer een vruchtbare Oeghst met de playsieren van dien; die dickmaels in de koelte van den dagh wort besocht.

Ick en kan hier in 't voorby gaen niet vergeten het ongelijk en met eenen de rechtveerdigheyt aen ons geoeffent. Wy wierden van een kale Moor (want sulcke zijn 't die 't alleen doen) onbeleefdelijck bejegent/ die doenmaels sijn boeverey slechts in 't werck begost te stellen; wy wierden genootsaekt te vluchten om assistentie na een ander die goed-aerdigh scheen te zijn; en door het kussen van sijn kleedt in sijn gratie geraekt zijnde/ heeft hy hem bestraft over het ongelijck dat hy ons aen dede. Dese zijne bestraffinge in de wint slaende/ heeft hy ons korts daer na op de weg noch veel slimmer bejegent: wy daerom ons willende weder keeren nae onsen voornoemden Assistent; heeft hy ons sulcx belet/ ons veel versmaetheyt en hoon (tot spot der gener die 't aen sagen) aen doende/ de Christenen achtende voor Honden en ongelovige; eyndlijck zijn wy haer handen ontsnapt/ en hem wederom klachtigh gevallen; dese ten hoogsten hier over gealtereert beval sijn Slaven/ dat sy hem voort achter na jagen souden; dese hem achterhaelt en ontkleet hebbende/ hebbense hem langhs de weg met roeden dapper geslaghen/ op ons versoeckende dat wy sulcks met onse ooghen wilden aenschouwen; en hebben hem alsoo ter plaetse der kastijdinge geleydet/ alwaer hy 100 slagen aen de soolen zijnder voeten ontfangen heeft. Hier achter staen hier en daer

etlijcke

etlijcke Huysen / streckende by nae tot Bolac / 't welck is de sleutel van Cairo: een groote stadt streckende langhs de Revière ; wat het Gebouw belanght / is eeniger mate niet minder als de vorige ; binnen en buyten de stadt zijn veel treffelijcke Bogaerden/ bevochtight / gelijckse hare Velden doen / daer in veelderhande treffelijcke vruchten wassen/ als Orangie-appelen / Limoenen / Granaet-appelen / Paradijs-appelen/ Vijgen/ Dadelen/ Amandelen/ Cassia Fistula (hebbende bladeren als een Esschen-boom) Galnoten/ groeyende aen den Tamariscus/ Appelen niet grooter als Besien; Plantijn-bomen / die een breet kronckeligh blat hebben/ groeyende by Bossen/ hebbende de gedaente van Comcommers ; d'uyterste bast als een Peul/ van binnen dicht en heel/ sonder stenen ofte kernen/ seer lecker van smaek/ dit/ seggen de Mahometisten was de verboden vrucht ; waer van als onse Voor-ouders gegeten hadden/ en hare naecktheyt ontdeckt was/ sy voorschoten van hebben gemaeckt/ en veel andere die met namen onbekent zijn / en die ick nergens anders hebbe gesien ; waer van sommige het gantsche Jaer door vruchten dragen / en by-na altemael bladeren. Voeght hier by gantsche velden van Palm-bomen / (en nochtans het beneden groeyende Koren geensins schadelijck) boven alles seer vermaeckelijck en playsant.

In de voornoemde Bogaerden zijn veel Cameleons; nochtans niet licht te vinden/ om dat hy van coleur is gelijk de plaetse daer hy op sit/ een Creatuer omtrent so groot als een gemeen Eechdisse; onfatsoenlijck groot van hooft en oogen/ en sich bewegende/ sonder sijn hals/ 't welck onbuyghsaem is/ eens te verdraeyen: krom van rug/ gespickelt van Lijf met kleyne bulten/ hoe naerder aen de buyck/ hoe minder verheven; smal en langh van steert ; aen yeder voet vijf toonen hebbende / drie van buyten / en twee van binnen ; heel traegh ter gangh/ maer snedigh in de tongh uyt te steken/ van een wonderlijcke lenghte na proportie des Lichaems / waer mede hy vliegen vangt/ het hoger ent van dien daer toe van naturen uytgeholt zijnde ; so datse bedrogen zijn/ die daer sustineren datse niet en nuttigen/ en van de Lucht alleen leven; hoewelse ongetwijffelt uyt de Lucht haer meeste voetsel trecken. Want die haer een gantsche jaer uyt bewaert hebben/ en hebben noyt konnen mercken/ datse yets anders nuttigden: maer hebben wel konnen mercken dat hare Lichamen opswollen/ na datse de Lucht hadden in geschept/ en hare kaecken gesloten; dien sy opsperren tegens de stralen der Sonne. Sy zijn van een groen en donker-geel coleur; helderder en witter na de buyk toe/ nochtans gespickelt met blaeuw/ wit/ en root. Sy en veranderen haer niet/ soo men seght/ in alderhande coleuren; leggende op het groen/ heeft het groen d'overhant op het geel/ het geel; maer liggende op blaeuw/ op root/ ofte wit/ soo behout het groen nochtans haer luyster ; d'andere plecken ontfangen alleen een helderder glans / liggende op swart/ siense'er swart uyt/ doch daer loopt een straeltjen groens onder. Sy en hebben altemael niet eenderley coleur in alle plaetsen. Men seght datse een doot-vyant van de Serpent zijn; so dat wanneerse sien dat hy sich in de Sonne bakert/ ofte in de schaduwe sich vermaekt/ so klimmense op d'overhangende tacken/ en laten uyt haer mont severen een fijne draet/ als dat van een Spinster/ hebbende aen het ent een kleyne ronde droppel/ 't welck blinckt als Quicksilver/ dit nu op de Serpents hooft vallende/ so raeckt hy om hals: en dat verwonderens weert is / soo de tacken soo niet over hangen/ dat de draet met een perpendiculare linie mach neder dalen/ so sullense die met de voorste pooten soo stieren datse regel-recht neder dalen.

Om hoogh / en dicht aen de top des Berghs tegen het Zuyden over van de stadt/ staet het Casteel (eertijts de magnifijcke heerlijckheyt van de Mamaluckische Sultans/ en door Selymus verdestrueert) die slechts beklommen wort door eenen weg/ en dat uyt de Steenrotsse gehouwen/ welcke by Artijckelen met gemackelijcke

trappen

trappen en wijde diſtantie (hoewel van een groote hooghte) op-gaende/ nochtans te Paerde ſonder eenige ſwarigheyt bereden konnen worden. Van de hoogte af/ ſchijnt de Stadt/ wegen de Palm-bomen die hier en daer ſtaen/ ſeer cierlijck en playſant/ het gantſche Lant beneden leght vlack voor 't geſichte open. Het Caſteel is ſo groot/ datſe een ſtadt van haer ſelven ſchijnt te zijn; omcingelt met hooge Wallen/ gedeylt in verſcheyden vertreck-plaetſen/ daermen door yſere deuren toe ingaet; in dewelcke veel ruyme pleynen zijn/ plaetſen eertijts van exercitie. De oude Gebouwen altemael geruineert/ geven ſlechts te kennen datſe koſtelijck zijn geweeſt/ te meer alſo'er veele Pilaren van geheele Marmor noch ſtaen/ van ſoo een yſſelijcke geſtalteniſſe/ dattet niet weynigh te verwonderen is hoe ſy daer gekomen zijn. Hier heeft den Baſſa ſijn reſidentie/ daer den Divan in gevyert wort op Sondagen/ Maendagen/ en Dingſdagen. 40 Janitzaren heeft hy tot ſijn Guarde/ gekleet/ gelijck die te Conſtantinopolen: de reſte landtwaerts in geimployeert/ zijn meeſtendeel wel geen Kindederen der Chriſtenen; nochtans getrouw den genen onder wien ſy ſtaen; want wien ſouden ſy verraden/ ſy en worden niet van haer leven berooft/ maer betalende oock dat hare nakomelingen toe komt. Sodanigh is deſe ſtadt/ de ſchoonſte in Turckyen/ nochtans veel verſchelende van het gene ſy te voren geweeſt is.

Herwaerts is 't dat de geltſucht en vreeſe voor armoede den wagenden Coopman lockt uyt verre gelegene Natien/ om den Koophandel met Indien/ en de naburigheyt van de Rode Zee; zijnde van hier gelegen niet boven 2 dagen reyſens: ſo genoemt van Erythra/ een Egyptiſchen Koningh/ 't welck in die tale root betekent. Nochtans ſo geniet den Turck weynigh profijts by de Negotie/ alſo hy niet kloeck noch ſnedig en is in het ſtuck van de Negotie/ en ter Zee veel onervaren volck heeft; 't welck anders een neerſtigh en gaeuw volck onuytſpreeckelijcke profijten ſoude konnen toebrengen. Nochtans hebbenſe hier een Haven genoemt Sues/ voor deſen Arſines/ hebbende gefloreert en overbloeyt van koophandel ten tijden van de Ptolomeen. Deſe Haven is geſticht van Philadelphus/ en ſoo genoemt ter eere van ſijn Suſter/ een Madam boven mate ſchoon/ en ten Houwelijck gegeven aen Lyſimachus Koningh van Macedonien. De Zee hier ter plaetſe als het leegh water is/ en is niet breder als een Revier; en over al gevaerlijck om te beſeylen/ ten aenſien van de menighvuldige Bancken en bedeckte Klippen. Handelende van deſe Zee kan ick niet verſwijgen het wonderlijke voornemen van Cleopatra/ welcke de batalie van Actium ontvluchtende/ en alle hare vervoerlijcke middelen by een vergaderende/ getracht heeft haer ſcheep-vaert uyt de Middellantſe Zee in deſe te tranſporteren/ met een opſet om die in een ander Lant te planten/ dat verre gelegen en vry was van het gevaer en ſlaverny/ waer mede dien Oorlogh haer dreyghde: Doch de komſte Antonij heeft haer voornemen gebroken. 't Is nu een plaets daer de Negotie weynigh gedreven wort/ ende van weynige bewoont/ ter oorſake van de ſchaerſheyt des Lijftochts en gebreck van water: Nochtans is hier een bequame reede voor Galeyen/ die hier omtrent 25 in 't getal zijn. Deſe worden van Conſtantinopolen gebracht na Cairo; ende uyt malkanderen genomen zijnde/ wordenſe op Cameelen gevoert na Sues/ en daer weder in malkanderen gevoeght. Doch de principaelſte Koopmanſchappen worden van Mecha over Lant gevoert/ als edele Geſteenten/ Speceryen/ Sijde ſtoffen van Indien/ Indigo/ Gommen/ Ambergrijs/ &c. Doch de Engelſen konnen ſoo qualijck haer woort doen om de warme kleeren dieſe in deſe heete Landen dragen/ datſe/ vertrouw ick/ hare Schepen in de Reviere veel eer ſullen laten verrotten/ dan datſe de Negotie langer ſouden ſoecken te maintineren.

Nu deſe groote Stadt Cairo wordt bewoont van Mooren/ Turcken/ Swar-

ten/ Joden / Copties/ Griecken/ en Armeniers: welcke hier de armste en over al de vroomste zijn/ neerstelijck arbeydende en soberlijck levende. Die den Turck niet onderdanigh zijn/ soose in den Oorlogh gevangen worden/ sijn van de slaverny ontslagen; die daer alreede zijn/mogen vry woonen; ende en betalen geen Tribuyt voor de kinderen als andere Christenen doen. Dese previlegie genietense om dat een sekere Armenier de groote macht en heerlijckheydt Mahomets hadde geprophetëert. Sy hebben eertijdts gestaen onder den Patriarch van Constantinopolen; maer omtrent de tijt van Eutyches ketterry zijnse van onder sijn regeeringe afgevallen / en de gemeenschap met de Griecken adieuw gesept / die sy boven alle andere versoeyen: herdopende de gene die haer bekeren tot haer Secte. Sy geloven datter maer een Nature in Christo is/ niet door vermenginge van de Goddelijcke met de menschelijcke/ gelijck Eutyches leerde/maer door een conjunctie; gelijck de Ziele aen het Lichaem gevoeght is. Sy lochenen de wesentlijcke tegenwoordigheyt in het Sacrament / ende bedienen die als de Copties doen; met wien sy oock accorderen aengaende het Vagevyer en het niet bidden voor de Dooden: als oock met de Griecken/dat den H. Geest alleen uyt den Vader voort komt/ende dat de dooden noch vreugde noch pijn voelen/ ofte sullen voelen voor den dagh des Oordeels. Haren Patriarch heeft sijn residentie tot Tyberis in Persia; in welck Lant sy rijckelijck leven/en in grooten aensien. Daer zijn van die Natie 300 Bisschoppen: de Priesters en mogen geen tweemael trouwen; eten maer vijf mael in 't Jaer Vleesch / en dan maer om dat het Volck het voor geen sonden souden achten te eten; ten aensien van haer onthoudinge: Sy doolen die daer seggen ofte schrijven dat het Volck haer onthout van allerley spijse in de Wet Mosis verboden/want Verckens vleesch/daer sy maer konnẽ/eten sy sonder de Mahometisten te ergeren. De vasten onderhouden sy striktelijk: nochtans eten sy vleesch op Vrijdagen tussen Paessen en Pinxter. Wat Beelden belangt/die en bidden sy niet aen. Hier hebben sy hare by-een-komsten in donckere kamers. Wy onder haer verschijnende ('t welck was op een Sondag achter-middag) sagen wy eenen int midden onder haer sitten) in habijt by na als de andere/lesende de Bybel in de Chaldeeusche Tale. Terstont quam den Bisschop in met een Monnicks-kap op/en in 't swart gekleet/met een stock in sijn hant; dien sy veel heyligheyts toe schreven. Eerst bad hy en dan song hy etlijcke Psalmen/daer twee ofte drie met hem in stemden/daer na songen sy eendrachtelijck/ ondertussen binnen 's mondts biddende: de manieren by haer onder den Gods-dienst gebruyckelijck/zijn der Turcken gelijck: uytgenomen den Bisschop/ dewelcke met opgehevene handen de gantsche tijt deur met sijn aengesicht na den Altaer stont. De Gods-dienst geeyndight zijnde/ soo kust d'eene na d'ander sijn hant/ en deylen hare Aelmoessen uyt / doch den Priester leght haer d'ander hand op haer hooft / en segent haer. Eyndlijck/ schrijft hy haer voor de toekomende Vast en Vyer-dagen: hier staet te noteren/datse vasten op de geboorte-dagh onses Heylants.

Hier is oock een klooster van Griecxsche Coloieros / toe-behorende het Capitale klooster St. Catharina van den Bergh Sina (van Cairo ongeveer acht dagen reysens over de Woestijne) welcke geseght wort te zijn de Dochter van Costa / een Koningh van Cyprus/dewelcke ten tijde van Maxentius vele Menschen tot het Christen Gelove bekeert heeft. Dese Catharina wiert op een Rat gepijnight/en eyndlijck onthooft tot Alexandria (alwaer twee deftige Pilaren van Thebaenschen Marmor/ (hoewel by na onder de steen-hopen versmoort) de gedachtenisse der plaetse in eere behouden; sy wierdt van een Engel/ soo men seght / herwaerts gevoert / ende op desen Bergh begraven. Desen Bergh heeft drie spitsen van een wonderlijcke hooghte: die aen de West-zijde van outs genaemt den Bergh Horeb/alwaer de Heere aen Moses

verscheen

verscheen in een Braem-bosch/ vruchtbaer van Waey-landen/ verre leger/ ende beschaduwet als de Sonne aen het middelste op gaet: waer op Godt de Wet aen Moses gaf. Het Klooster staet aen de voet des Berghs/ in de gedaente van een Casteel/ met een ysere deur; daer in sy de Tombe toonen van een seeckere Sancte/ die veel van Pelgrims besocht wordt/ van waer men tot de spitse op klimpt by 14000 steene trappen/ alwaer een vervallene Capel staet. Een overvloedige Fonteyn is hier van daen vloeyende/ ende het Dal beneden bevochtigende/ wort het van het dorstige sant weder in gesogen. Dit stercke Klooster onthaelt alle Pelgrims (want daer en is geen ander plaets om haer t'ontfangen) genietende van Christen Princen een Jaerlijckse inkomste van 60000 Daelders. Aen welckers Fondamenten 26 andere aen vast zijn/ die hier en daer in verscheyde Landen verstroyt zijn. Sy schencken oock dagelijcks Aelmoessen aen d'Arabiers/ om te beter voor alle gewelt bevrijt te zijn; nochtans en willense haer niet laten in komen/ maer laten haer af van de toppen der muren. Haer Bogaert is vol van treffelijcke Vruchten: waer onder Apellen zijn/ raer in dese Landen/ herwaerts van Damascus gevoert. Sy en zijn noch de Paus noch den Patriarch onderworpen/ maer hebben een Superintendent van haer eyghen/ tegenwoordig in Cairo.

Vier Secten van Mahometisten zijnder in dese Stadt geweest ten tijde van Leo Africanus/ gesprooten in vorige tijden uyt vier besondere uytleggers des Alcorans/ die niet lichtelijck hare opinien sullen verlaten; nochtans en sullense malkanderen niet schelden noch lasteren (gelijck al te veel onder de Christenen geschiet) schoon datse malkanderen voor Ketters houden. De Secte Chenesia genoemt/ is de principaelste/ welckers Priester haer met Paerde-vleesch generen. Sulcke paerden zijn onbequaem tot den arbeydt/ en worden gekocht en vet gemaeckt om te nuttigen. Yeder Sectist wordt gestraft van den Richter van die Ordre als sy de Wetten haerder Religie komen t'overtreden.

Terwijl wy hier vertoefden/ voer hier een Caravan uyt met groote statie (om den grooten Caravan op haer wederkomste van Mecha te rescontreren ende te provianderen; 't welck bestaet uyt veel duysenden van Pelgrims/ die Jaerlijcks derwaerts reysen om haer devotie te plegen/ en Koophandel te drijven: hare Cameelen zijn deftig op geproncht (het Alcoran wort op het eene gevoert/ in een kostelijck Cabinet met borduersel overtrocken/ en geleyt op een kostelijck oorkussen/ daer etlijcke singende Priesters rontom staen) hebbende tot haer Guarde verscheyden Compagnien Soldaten/ en eenige Velt-stucken. 40 Dagen reysens is Mecha van Cairo gelegen; afgesondert door een Wildernisse van Sant/ dat driftigh is/ en sich periculeuslijck beweeght met de wint/ waer door sy op verscheyden plaetsen door Sterren worden geregeert/ als Schepen in den Oceaen. Nu binnen drie dagen reysens klimmen sy een Bergh op (den selfden/ so sy seggen/ daer Abraham sijnen Soon Isaac wilde op-offeren) hier offeren sy een getal Schapen: ende haer selven ontblootende/ slaense een Mantel sonder eenigh ploy ofte naet om 't lijf/ en reysen also na Mecha; alwaer een kleyne Capel staet (binnen een fraye Kercke) omtrent 10 ellen in 't vierkant; d'oorsaeck van dese haer devotie (tegens welcke Capel/ als sy bidden/ waer sy oock zijn/ sy hare aengesichten wenden) door Abraham/ soo sy seggen gesticht: van binnen is 't behangen met Carmosijn Satijn/ en van buyten bekleet met een kostelijcke stoffe Jaerlijcks derwaerts van den Keyser gesonden/ gelijck als dat van Medina Telnaby/ toe-gemaeckt tot Cairo; en het oude behout den Emer ofte Gouverneur van Mecha tot een Salaris. De Cameelen die het Bagagie dragen/ zijn van die tijt af bevrijt van voortaen eenige last te dragen. Doch dit is een spectakel niet min ver-

wonderens dan belacchens weert/t'aenschouwen de eere diese desen Cameel/die haren Alcoran gevoert heeft/bewijsen op sijn wederkomste tot Constantinopolen/hem omcingelende als hy om geleyt wort:sommige rucken hem sijn hayr van't lijf/en bewaren die als Reliquien;sommige kussen hem/andere besmeeren hare ogen en aengesicht met sijn sweet; en eyndlijck hem in kleyne dobbel-steentjes hackende/ deylense hem onder de Vrienden en goe bekenden als wat raers. Veele van dese Pelgrims krenken haer gesicht met geduerigh te star-oogen op heete Ticchel-steenen / als begeerende na soo een heyligh spectakel niet onheylighs t'aenschouwen. Die / na sijn wederkomste/ de Werelt adieuw seght/en sich tot Contemplatien begeeft/ wort voor een Sancte gerekent. Altemael wordense Hadges genoemt/ 't welck Heyligen betekent;en soo noemense oock hare Cameelen/hebbende soo veel kleyne ketens om haer voorste beenen/ na dat sy daer dickmaels geweest zijn. In dese stadt Mecha seggen sommige dat haer valsche Propheet geboren is geweest/ doch met onrecht. Sy is in een playsante Landouwe gelegen/ maer met Woestijnen en Bergen omringht/hebbende anders geen water/als die uyt een Fonteyn vloeyt/die/so sy seggen/door eenen Engel aen Hagar vertoont wiert:en 't is by na een Mirakel/datse sulcken menighte van Volck en Vee soude konnen genoegh doen. 't Is een plaets daer groote negotie gedreven wort/niet alleen wegen d'Indiaensche Carvans/die Jaerlijcks derwaerts met hare waren na toe varen / maer oock wegen het naest gelegene Lant Panchaia/ welckers kostelijcke waeren haer met de naem van geluckigh hebben vereert: De Christenen die binnen vijf mijlen dese stadt genaken/ worden met de doot gestraft.

14 Dagen daer na keeren sy weder na den voornoemden Bergh Sina : een party van haer scheydende van de andere / slaende den wegh in nae Medina Telnaby / 't welck betekent de stadt des Propheets ; vermaert wegen den toe-loop des Volcks/ hoe wel in een onvruchtbaer Lant/zijnde naeuwlijcks twee dagen reysens van Mecha ; alwaer in een kleyne Capel/ daer 3000 Lampen geduerigh in branden/ Mahomet/ Omer/en Haly begraven leggen/in een slechte Tombe na d'oude mode/uyt-gehouwen in de maniere van ronde Koecxkens. Die van Mahomet (niet hangende in de Lucht/ soo men uyt stroyt) is met groen over-trocken / hebbende aen de zijde een Carbunckelsteen soo groot als een Ey / 't welck een wonderlijcke glans van haer geeft. Dese met de reste in de Caravan komen weder by een ter bestemder plaetse.

Doch om by honck te blijven ; daer en is geen Stadt soo volck-rijck als Cairo/ noch so wel voorsien van allerley nootdruft. Hier worden ontallijcke Kuyckens uyt gebroeyt door artificiale hitte/welckers verhael te verdrietigh soude vallen; doch dit moet ick tot een besluyt seggen / dat het derdeel part van dien ofte niet volschapen ofte Monstreus zijn.

De meeste inwoonderen van Cairo bestaen uyt Kooplyden en Ambachtsluyden: Doch de Kooplyden versoecken geen uytheemsche Marckten. Al die van eenderley hanteringe zijn/ houden openbare Winckels neffens malkanderen / diese om vijf uren sluyten/en nemen haer vermaeck tot 's avonts toe;behalven de Kocken/die laet in den avont hare winckels open houden ; want weynige die groot van Huysgesin zijn/ bereyden haer spijse binnen 's huys / maer de Mannen kopen die alrede toe gemaeckt / de Vrouwen zijn al te net van handen om haer met de huyshoudinge te bemoeyen/ sy sullen liever par playsier uyt gaen ryen op sacht-gaende Esels.

Hier zijn vele Doctoren in de Medicijne/daer toe aengelockt door de menighte der Kruyden/herwaerts gebracht en hier te Lande wassende: een konst daer d'Egyptenaren in uytmuntende zijn geweest van begin aen. Hier is een specie van Wijnruyt seer in 't gebruyk/waer mede sy haer selfs 's morgens perfumeren niet alleen als een preser-

preservatijf tegen alle besmettinge/ maer als krachtigh tegens schadelijck Geesten; soo plachten oock die van Barbaryen te doen met de Wortelen van wilde Galega. Daer zijn in dese stadt / en hebbender langh geweest / een soorte van Volck die eenige konsten met Vogelen en Beesten weten uyt te richten/en daer mede haer generen. Ick hebbe een Raven soo duydlijck en perfeckt hooren spreken/ als dat ick daer van altereerde; sy gebruycken beyde haer keel en tonge om geluyt te uyten/'twelck andere Vogelen niet en doen; en derhalven daer toe des te bequamer; Scaliger d'oude verhaelt van eenen die dicht by hem in een Clooster bewaert wiert/en so duydlijck Coenraed de Kock riep/als dat men het voor eens menschens stemme aen nam. Ick hebb' haer Honden en Geyten haere vier voeten sien doen setten op een kleyne gedraeyde houte Pilaer omtrent een voet hoogh en niet breeder aen het eynde als de Palm van een hant/ klimmende van d'een op d'ander/boven malkanderen gestelt zijnde/tot op het derde en vierde Pilaer/en daerom ront om draeyen met een groote ges windighevt soo dickmaels als 't hare Meesters geliefde. Sy dragen oock dansende Cameelen om/ diese jongh zijnde leeren / door haer te setten op een heete haert / spelende ondertusschen op een Instrument. Dit onderhoudense ettelijcke achter een volgende maenden/soo dat den Cameel als hy maer op den Viool hoort spelen/ so stelt hy 't op een dansen aen. Esels leerense oock diergelijcke Acten / als offe met reden begaest waeren.

De tijt onses vertrecks wat uyt gestelt zijnde/ reden wy na Matarea / vijf mijlen Noort-oost van de stadt. Onder wegen sagen wy sant op het Landt werpen om des selfs vruchtbaerheyt te temperen. Hier/seghtmen/dat onsen Heylant met Maria en Joseph sich neder geset hebben/toen sy voor Herodes vluchteden; alwaer sy van dorst versmachtende/ een Fonteyn van stonden aen / aen hare voeten ontsprongen is om haer te ververschen. Wy sagen een Put met een onnoosele slijmige muragie ombangen / het Water wiert van Buffels geput in een kleyne cisterne; van waerse vloeyde in een Marmore Wasbadt binnen een kleyne Capel / die de Mooren tot een spijt en smaet van de Christenen hadden verontreynigt. In de voornoemde muer is een kleyne kuyl op gevult met soet ruyckent hout (vermindert van superstitieuse Luyden) en aengesteken met Wieroock: in de kuyl / een Porphyr-steen / daer Maria onsen Salighmaker/ soo sy seggen/ op geset heeft. Van soo veel duysent Putten (een seer wonderlijcke saecke) geest dese alleen een smaecklijcke water; en dat soo voortreffelijck/ als dat den Bassa dien van de Reviere weygert om dese te drincken / en drinckt van geen ander: en soo wanneer sy na laten die uyt te putten / soo borteltse van selfs uyt met sulcken machtigen stroom / als datse een hellende molen onder de voet sou helpen: passeerende door het Capel / bevochtightse een playsante Bogaerdt; aen welckers eynde staet een seer oude Vijge-boom/ welcke / soo sy seggen/ sich ontsloot/ en opende om t'ontfangen onsen Saligmaker en sijn Moeder / die ter naeuwer noot haer najagers handen doenmaels waren ontvlucht; en sich wederom toe sloot / tot dat het najagen op hielt/ en daer na sich weder van malkanderen scheyden/ gelijckse nu blijft. Desen Boom wort heelendal af-gehouwen om haer hout/ welcke van een souvereyne kracht wort gehouden te zijn. Doch ick misbruycke mijn tijt en valle mijn Leser al te lastigh. In een perck daer aen toonden zy ons een plant Balsem: zijnde het gantsche overblijssel dat desen Bogaerdt heeft na gelaten; verdestrueert door de Turcken / ofte door nijt der Joden / soo andere seggen; zijnde vervoert uyt Judea ten tijde van Herodes de Groote / door bevel van Antonius / op het versoeck van Clopatra: maer andere seggen/datse op d'onkosten van een Saraceniſche Sultan herwaerts gebracht is uyt Arabia Felix.

Een dagh ofte twee daer na hebben wy den Nilus gekruyst. Drie Mijlen voor-by aen de slinckerhant lieten wy een plaetse leggen / daer op Goe-vrydagh de armen en beenen van etlijcke Mannen haer vertoonen boven de Aerde uyt kijckende / tot verbaestheyt van het Volck. Dit hebbe ick van Christenen / Mahometisten en Joden hooren affirmeren / die op haer geloof verklaren sulcks gesien te hebben: Hier varen Jaerlijcks over veel duysent Passagiers. 3 ofte 4 mijlen vorder aen de rechterhant / in het gesicht / dwars tegen de vlackte over / streckt sich een Dal / met verwulfselen onderstut / vijf stadien langh / 50 voeten hoogh / en 25 breedt / van gladde steenen: gesticht van den Stichter der Pyramiden tot een passagie over het sachte en tot swaere lasten onbequame Aertrijck. Hebbende nu een destigh pleyn door gereden / breet 12 mijlen; (zijnde in dese plaets de gantsche breedte van Egypten) quamen wy aen den voet der Lybische Woestijnen.

Volkomen West-waerts van de Stadt af / dicht aen die Woestijnen / boven een steenachtige vlackte grensende aen het Dal / staen de drie Pyramiden (de Barbarische gedenck-tekenen van pompeusheyt en ydel eere) over al so vermaert. De naem heeft haer af komste van een vlamme vyers / ten aensien van haer gedaente: beneden breedt en spits om hoogh / gelijck het punt van een Diamant. Hier by hebben de Ouden d'oorsprongh der dingen en dien formloosen form-nemende substantie af-gebeelt. Want gelijckerwijs als een Pyramied beginnende aen een spits / de principale hoogte / by Artijckelen sich in alle deelen verspreydet; alsoo oock de natuere voort komende uyt een onscheptbaere Fonteyn (van Godt het souvereyne wesen /) neemt verscheydenheyt van gedaenten aen; uytgestort in verscheydene specien en menighte van Figueren: alles vereenigende in het opperste hooft / waer uyt alle voortreffelijckheden vloeyen. De Joden / soo sy selfs verhalen / en Josephus getuyght / hebben haren arbeyt hier aen te koste geleyt / nochtans geen beter reputatie meriterende (want al wat sy bouden was van Ticchel-steen) als die absurde opinie van Nazianzenus: dewelcke uyt het over-een-komende geluyt der namen affirmeert / datse van Joseph gesticht waren tot Koorn-schueren tegen den seven-jarigen hongers noot: daer d'eene in het timmeren driemael 7 Jaren / uytgenomen een / onder handen geweest is. Maer na de getuygenisse van alle Schrijvers / waer onder Lucanus / en uyt het gene hier na verhaelt sal worden / is het openbaer / datse dese / gelijck oock de andere / de Koninckliijcke Graven der Egyptenaren zijn geweest. Het grootste van de drie / en de voornaemste onder de 7 wonderen des Werelts / is beneden vierkantigh / en wordt geoordeelt acht bunderen Landt te beslaen. Yeder vierkant is 300 enckele treden langh / het vierkant om hoogh bestaet slechts uyt drie steenen / nochtans groot genoegh voor 60 Persoonen om op te staen: sy heeft 255 trappen / yeder trap boven drie voeten hoogh / en van breedte nae advenant. Geen steen soo kleyn in het gantsche Gebouw / als datmense soude konnen voort sleyen; nochtans zijn dese steenen verre af in Arabien uyt de Trojaensche Bergen gehouwen; soo genoemt van de Trojaensche Gevangenen / van Menelaus in Egypten gevoert / en daer naderhant geplant. 't Is een wonder hoese herwaerts gevoert / ja een mirakel hoe sy die so hoogh gekregen hebben. 20 Jaren isse onder handen geweest / ende 366 Mannen hebbender gedueriglh aen gearbeyt / dewelcke alleen aen Radijsen / Loock en Ajuyn / soo men segt / verteert hebben 1800 Talenten / dat is 3375000 Guldens. Door dese en diergelijcke inventientien hebben sy hare Schatkamers uyt geput / en het volck besig gehouden / uyt vrese dat d'oneyndlijke schatten hare nakomelingen niet en souden bederven / en de gevaerlijcke ledigheydt in den Onderdanen geen veranderinge in de regeeringe soude baren; daer benevens hebben sy overdacht des Menschens broosheydt / die in een

een oogenblick tijdts botten schiet/bloeyt / en verdorret / en daer door hebben sy ghe-
tracht door sulcke kostelijcke en heerlijcke Gebouwen in spijt van de doodt een eeuwi-
ge naem na te laten : doch te vergeefs. Echter evenwel dese brock is te groot geweest
voor de tijdt om door te slocken ; gestaen hebbende / soo waerschijnlijck te gissen is/
omtrent 3200 Jaren / ende nu eer out als verballen : de Noorder zijde is nochtans
meest versleten van wegen de vochtige Noorder windt / welcke alhier de vochtighste
is. Eyndelijck zijn wy met groote moeyte en dickmaels rusten daer boven op ghe
raeckt; van waer wy met vermaeckelijcke oogen aenschouden die Souvereyne Prin-
cesse der Stroomen/en dat alderheerlijckste der Landouwen: Zuydwaerts en na by
de Muniaes ofte de doode Lichamen van Menschen: van verre verscheyden groote
Pyramiden / waer yeder een / by gebreck van dese / de reputatie van een wonder
mochte dragen. Meestendeel van den dagh en beschaduwet sy het Aerdtrijck niet/
maer wort t'effens aen alle kanten verlicht. Neder dalende aen d' Oost-zijde/bene-
den / van yeder hoeck even verre / genaeckten wy tot den ingangh/schijnende van te
voren op gesloten te zijn. Hier hebben onse Janitzaren hare Musquetten gelost/uyt
vreese of eenigh Struyck-rover sich daer van binnen mochte verbergen : sy hebben
oock den ingangh met wacht beset / uyt vreese van de wilde Arabiers. Om te beter
te voeteren / trocken wy onse Schoenen / en meest van onse kleederen uyt / gewaer-
schouwt zijnde van de warmte ; die daer binnen was / niet min als van een Badt-
stoof. Onsen Leyts-man (een Moor) gingh voor uyt : yeder een met Fackels in de
handen volghde hem na. Een gevaerlijcke passagie en niet min verdrietigh ; niet
boven vijf vierendeel van een el breedt/en vier voeten hoogh: de mate van yeder steen.
Soo dat wy altijdt buckende/ en somtijts kruppende/ wegen d'oneffenheydt/ neder
daelden (niet by trappen/maer als van een steyle heuvel) hondert voeten : alwaer de
plaets voor een kleyne ommegangh wat wijder wierdt / en den vreeslijcken neder-
gangh continueerde/ dien noyt yemant soo sy seggen/ vorder dorst avontueren : uyt-
genomen een Bassa van Cairo / welcke curieus zijnde in des selfs verborgentheden
te doorsnuffelen / heeft verscheyde gecondemneerde Personen dit by der handt doen
nemen met Fackels en provisie wel voorsien zijnde : en dat sommige van haer by na
30 Mijlen daer van daen opgeklommen zijn in de Woestijnen. Een Fabel slechts tot
verwonderinge verciert. Doch andere hebben geschreven dat aen de gront van dien
een wijde Put is 86 ellen diep / vervult by nae tot overloopens toe door heymelijcke
conduyten : in het midden is een kleyn Eylant/en op dat Eylant een Tombe/daer
in begraven legt Cheops/een Koning van Egypten/en den stichter van desen Pyra-
mied : 't welck beter met de waerheyt over een komt. Want naderhant is my geseyt
van eenen die 't selfs ondervonden heeft/ datter in de uyterste diepte een ruyme vier-
kante plaets is (maer sonder water) daer in hy geleyt wierdt door een ander ingang
openende na 't Zuyden/ aen weynige slechts bekent (nu door sekere order toe gesloo-
ten) en quam hier ter plaetse op. De rechterhant om slaende/raecktmen in een kley-
ne vertreckplaets/daer wy om de vileynige stanck en ongemackelijcke passagie wei-
gerden in te gaen : klouterende over de mont van den voornoemden Put / klommen
wy op een verwulfsel / de passagie niet breeder als de voorige / omtrent 120 voeten.
Hier passeerden wy door een lange ingang/ die ons recht uyt leyde : soo leegh zijnde/
datse ons van dat ongemackelijck voordeel van bucken bevrijde. Klimmende oock
over desen ingangh / zijn wy als voor desen/ omtrent 120 voeten hooger op-geklom-
men. Desen ingangh is van een uytermaten hooghte / nochtans niet wijder van
d'eene zijde tot den ander dan een vaems lengte / bemuert aen yeder zijde / en boven
met een soo wonderlijcke werck-konst in een gevoegt/als of het uyt een Steenrotsze
gehou-

gehouden was: boven op gingen wy in een deftige kamer / van 20 voeten wijdt en 40 langh: de roef van een wonderlijcke hooghte; en de Steenen soo groot als datse van 8 bevloert en de roef met 8 beset wiert/en de kanten met 16 altemael van wel bearbeyde Thebaensche Marmor-steen. Herodotus verhaelt dat den Coning Chrops soo arm wiert door dit gebouw / als dat hy genootsaeckt wiert van sijn Dochter een Hoer te maecken haer belastende aen te nemen al wat sy konde krijgen: welcke haer eygen eere behertigende/van haer besondere Pollen besondere Steenen eyschte/waer mede sy de tweede Pyramide opgerecht heeft; ongelijck kleynder als voorige / effen van buyten/ en niet in te gaen. De derde Pyramide / die/op hooger gront staet/ is seer kleyn by d' andere vergeleecken; nochtans beyde Herodotus en Strabo ghetuygen / datse heerlijcker in cieraet is / en niet min gekost heeft; zijnde altemael van Toets-steen getimmert / dat moeylijck valt te bearbeyden / ende van de alderverste Bergen van Ethiophia gevoert wort: doch dit is een gewisse logen: echter haddense voor die met Thebaensche Marmor te bekleeden; waer van een groot ghetal daer benevens is leggende; sy wierdt ghesticht door Micerinus de Soon van Cheops: sommige seggen / door een Curtizaen van Naucretis / genoemt Dorica van Sappho de Poetersche / bemint van haren Br. Cararus: dewelcke met wijnen geladen dickmaels van Lesbos herwaerts zeylde. Andere seggen Rhodope / een mede van die selfde hanteringe; in 't eerste een mede Slavinne met Esopus dien Dichter der Fabulen; dewelcke haer vryheyt bekomen hebbende / in dese Stadt gewoont heeft; alwaer de soodanighe eeniger mate voor edel wierden gerekent. Doch dat sy met hoereren soodanige onuyt-spreecklijcken schat soude bekomen hebben / is ongeloofsijck. Sommige fabuleren dat toen sy op een seeckere dagh haer selven was badende een Arent haren schoen wech-ruckte / ende die na Memphis voerende liet hy die van om hoogh in des Coninghs schoot vallen: welcke verbaest zijnde over dese ghe-schiedenisse / en sich verwonderende over de gedaente en fatsoen van dien / van stonden aen nae den eygenaer van dien ondersoeck gedaen heeft door zijn gantsche Rijck; gevonden in Naucretis/ ende tot hem gebracht zijnde / heeft hy haer tot sijn Coninginne gemaeckt: ende na haer doot haer in dese heerlijcke Tombe geleyt. Sy heeft geleeft ten tijde van Amasis.

Niet verre van dese Pyramiden staet het Colossus/tot de mondt toe bestaende uyt een natuerlijcke Steen-rotzse/als offe daer toe vande Nature verhoogt was; de reste van geweldige blacke steenen daer op geleyt/al te samen uytgewrocht in de gedaente van een Ethiopische Vrou/ en voor desen van het Lantvolck aen gebeden als een afgodt des Lants. Hier onder seggen zy legt begraven het Lichaem van Amasis; van gedaente soo monstreus niet als Plinius verhaelt/dewelcke affirmeert dat het hooft 102 voeten groot is/daer het gantsche Lichaem maer 60 voeten hoog is: de tronp is door outheyt wat mismaekt/ofte door quaetwillicheyt der Moren/die de beelden versoepē. De voornoemde Autheur(mitsgaders andere)noemen 't een Sphinx: 't opperlijf van een Sphinx representeerde de gedaente van een Maegt/en het onderlijf een leeu; waer mede d' Egyptenaren hebben afgebeelt den aenwasch des Reviers/(en na vervolgh van hare rijckdommen) dan aenwassende als de Son in het teken van Leo en Virgo is. Dese steekt slechts vandeschouderen opwaerts boven de aerde uyt/schoon 't Plinius een huyk toe schrijft: 't welk hoe ik met de waerheyt sal versoenen en weet ik niet/tensy dat het sant het overige bedeckt. d' Egyptenaren hebben in haer Hieroglyphische figuren een Hoere by een Sphinx afgemaelt: hebbende een vriendelijk en aenlockelijk gesigt doch met eenen de Tyrannie en grijpenden aert eens Leeus: gepleegt aen den verslagenen armen en al willens quijnende vryer. De beelden van dese hebbense

denſe oock voor de Poortalen der Tempelen op-gerecht; daer mede te kennen gevende dat de ſecreten der Philoſophie en H. Myſterien in raetſelen behoorde bekleet te zijn/ haer niet gevangen gevende onder het verſtant van de gemeene Man.

Vijf Mijlen van hier in 't Zuyd-ooſten en twee in 't Weſten van de Revier heeft geſtaen de Stadt Memphis: de ſterckte en heerlijkheyt van out Egypten/ geſticht door Ogdoo/ en genoemt Memphis/ nae ſijn Dochter/ verkracht (ſoo ſy vercieren) van Nilus/ in de ghedaente van een Stier. In deſe Stadt ſtondt den Tempel Apis (welcke de ſelfde is met Oſiris) gelijck Oſiris met Nilus/ Bacchus met Apollo/ &c. Want onder verſcheydene namen en figueren hebben ſy uyt-gedruckt de verſcheydene werkingen van eenderley Godtheyt. Hier hebben ſy haer Apis bewaert (dien ſy oock aenbaden/ als behelſende de Ziele van Oſiris. Een ſwarte Bul met een wit voorhooft/ een weynig verſchillende van d'ordinary gedaente; hier mede gaven ſy te kennen dat ſy een Succeſſeur ſochten/ de oude verſtorven zijnde/ en treurden tot dat ſy hem vonden. Hier aen grenſde die koſtelijke Tempel van Vulcanus/ die men ſeght geweeſt te zijn Koningh van Egypten/ en de eerſte die de nuttigheyt des vyers ghevonden heeft; want 's Winters/ een Boom die aen brandt geraeckt was door den Blixem genakende/ en d'aengenaemheyt der hitte gevoelende/ ſoo heeft hy/ toen de Boom nu by na uytgegaen was/ op nieus wat ſtoffe by geleyt/ en alſo de eygenſchap en nuttigheyt van dien gewaer wordende/ heeft hy 't anderen geleert. Hier heeft ook geſtaen den Tempel van Venus/ en oock van Serapis/ grenſende aen de Woeſtijne. 't Is een groote en Volck-rijcke Stadt/ verciert met een Werelt vol antiquiteyten. Maer waerom verſlijt ick mijn tijt met het gene nu niet en is? Selfs de ruinen zijn nu by na geruineert: Daer zijn noch eenige/ doch weynige/ overblijfſelen/ en verſcheyden om verre geworpen Beelden/ van monſtreuſe gelijckeniſſen: naeuwlijcks getuygeniſſe genoeg om den curieuſen onderſoeker te tonen/ datſe daer geſtaen heeft. Waerom beklagen wy dan onſe menſchelijcke broosheyt? daer de Doot ſelfs de ſteenen en Namen niet en verſchoont. Dit heeft ſommige door miſverſtant doen affirmeren dat out Memphis en nieuw Cairo een en 't ſelfde geweeſt is; nieuw ten aenſien van het andere; maer de gene die het voorige ſoo wel geſien als beſchreven hebben/ verhalen datſe geſtaen heeft ten minſten vijf mijlen boven de Zuyder hoeck van Delta/ welcke Zuyder hoeck maer ſimpelijck 4 mijlen is van Cairo. Daer-en-boven deſe Pyramiden behorende tot Memphis/ als gedacht by Martialis/ ſeght men geſtaen te hebben in 't Noord-weſten vijf mijlen van die ſtadt/ ſtaende recht Weſt/ en volkomen 12 mijlen van deſe. Maer het ſekerſte bewijs hier van is het Mumia/ ofte het menſche-vleeſch/ leggende in een plaets daer veel Geſlachten hare Graven gehadt hebben/ niet verre boven Memphis/ omtrent de top van de Lybiſche Woeſtijn en de engte der Bergen/ van Cairo omtrent 20 mijlen. 't En is niet waerſchijnlijck datſe ſo verre hare doden ſouden dragen/ daer ſy ſoo bequamen plaets aen de ſtadt hebben.

Deſe Mumiaes ofte doode Lichamen der menſchen hadden wy voor-genomen te ſien/ maer d'onkoſten van ons Lyf-wacht/ de vreeſe voor d'Arabiers die doenmaels hare Hoogh-tijt waren vyerende/ daer-en-boven ſouden wy genootſaeckt worden de gantſche nacht uyt te blijven/ hebben ons doen te vreden zijn met het gene wy gehoort hadden; hebbende te voren verſcheyde gebalſemde Lichamen geſien/ ſommige op-gebroken om aen de ſtadt voor een Daelder het ſtuck verkocht te worden. Daer ter plaetſe zijnder ſommige tamelijck groot/ ende een menighte van kleyne Pyramiden/ met Tomben van verſcheyden fatſoen: veel geruineert/ en alſoo veel geſchonden van de Mooren en Arabiers/ welcke winſt doen met de Dooden/ ende de privilegie der Graven verkorten. Deſe waren de Graven der oude Egyptenaren/ die van

begin aen dat Lant bewoont hebben; trachtende daer begraven te worden als zijnde een plaets die sy wanen dat Osiris Lichaem herberght: onder yeder een van dese voornoemde Mumiaes leggen steenen/ de plaetse niet eygen/ dese verschooven zijnde/ openbaren haer seeckere nedergangen de enge mont van een Put gelijckformig (hebbende gaten aen yeder zijde van de mueren om by neder te klimmen/ nochtans soo moeyelijck/ dat vele die tot dien eynde daer komen weygeren om leegh te klimmen) sommige by na wel 10 vamen diep: geleydende in lange verwulffselen (toe-behorende/ soo't schijnt/ particuliere Huysgesinnen) gehouwen uyt de Steen-Rotzse/ met Pilaren van dien. Tusschen yeder booge leggen de doode Lichamen op een rijgh nessens malkanderen/ omvangen in gevouwen lijnwaet/ en in bandekens van dien gewonden; de borsten van vele zijn met Hieroglyphische Characteren beset; van binnen in hare buycken zijn geschilderde Papieren/ en hare Goden zijn in kleyne steenen ofte Metale modellen besloten: sommige in de gedaente van een mensch in krijghsmantels/ met de hoofdē van Schapen/ Havicken/ Honden/ &c. Andere in de gedaente van een Kat/ Aep/ &c. Het linnen afgetrocken zijnde/ openbaert sich het Lichaem: gantsch en geheel/ onverrot/ en volmaeckt in alle proportien en deelen des Lichaems: waer van de musculeuse delen des lichaems bruyn van coleur zijn/ sommige swart/ en hart als steen-pick/ gebruyckelijck in de Medicijne. In dese te bereyden/ ende om die voor verrottinge te bewaren/ hebben sy de herssenen aen de neusgaten uytgehaelt met een ysere Instrument/ de selvige met aromatijcke speceryen op-vullende; den buyck dan anatomiserende met een Ethiopischen steen/ en het ingewant uyt halende/ hebbense het binnenste met Wijn gesuyvert: ende die op-vullende met een compositie van Cassia/ Myrrha/ en andere welrieckende specerijen/ hebbense het weder toe-genaeyt. Diergelijcke hebben de geringe soorte van menschen met Bitumen uyt-gerecht/ (gelijck het binnenste van haere beckeneels en buycken noch getuygen) gehaelt uyt de Meer Asphalites in Judea. So hebbense ook gedaen met het sap van Cederen-hout; welcke door haer extreme bitterheyt en verdrogende kracht niet alleen van stonden aen d'oorsaek van d'inwendige corruptie benomen heeft/ maer heeftse oock tot op desen dagh (gecontinueert hebbende over de 3000 Jaren) van verrottinge bevrijt. Soo different is de nature van dien boom/ als datse de dooden het leven/ en de levendige de doot veroorsaeckt; dit gedaen zijnde/ soo bewinden sy het Lichaem in linnen doecken met gum besmeert: hare Ceremonien/ veel in 't getal/ volbracht zijnde/ hebben sy de doode Lichamen in een Schuyt geleyt om gevoert te worden over Acherusia/ een Meer in het Zuyden van de stadt/ door een eenigen Persoon dien sy Charon noemen/ een slordigh ongehavenden Schuyte-voerder: omtrent dese Meer stondt de schaduwachtige Tempel van Hecate/ met de Havens van Cocythus en Vergetelheydt/ afgesondert door Metale grendels: wanneer het nu aen d'over zijde quam te landen/ soo wierdt het Lichaem voor sekere Richters gebracht/ indien het voor haer van een quaet leven wierde overtuyght/ wiert'et een begraeffenisse geweygert/ doch soo niet/ soo hebbense het laten begraven als gedacht is. Soo kostelijck warense in het op-proncken van dese Huysen des doodts/ soo sorghvuldigh om haere doode Lichamen te preserveren. De wegh dien wy bewandelt hadden weder in slaende/ en den Nilus wederom voor-by gevaren zijnde/ sloegen wy de rechter hant op om te besichtigen de ruinen van de oude Stadt/ grensende aen het Zuyden van Cairo/ voor desen Babylon genoemt/ van seeckere Babyloniers/ die de oude Egyptische Coningen daer gedooghden te woonen: dewelcke een Casteel bouwden op de selfde plaets daer dese nu/ te voren beschreven/ staet/ welcke langh daer na een Frontier-stadt was van een van de drie Legioenen/ gestelt tot defensie van dit Lant ten tijde der Romeynen:

nen: en van outs de naem van Babylon gegeven hadde aen dese stadt / nu van de Arabiers genoemt Misrulhetich: welcke geseyt wordt gesticht geweest te zijn van Omar den Successeur van Mahomet; maer gewisselijck veel eer van hem herbout/ dan gesticht / zijnde met sulcken menighte van Kercken verciert geweest / als haere ruinen getuygen van zijn. Wy passeerden voor-by een cisterne omringht van een Casteel/en staende op een inham des Reviers/ gebouwt (soo sy hier seggen) op d'onkosten der Joden/ om te stillen den toorn des Coninckx/ door haer ontsteken tegens d'onnoosele Christenen/ welcke door het versetten van een Bergh (de Talie haer geloof op-geleyt) hem bekeert hebben tot haer religie/en zijn ongenade op haer beschuldigers ge went. De ruinen der stadt waren groot/ soo oock de Gebouwen/ waer onder veel Christen Kloosters en Tempels waren sorterende: een onlanghs / (de laetste die gestaen heeft) wiert door desen Bassa neder gevelt / om dat het / soo sy seggen/ sijn uytsicht benam; indien dit soo ware / hy en soude gewisselijck geen last gegeven hebben aen den Patriarch om die te herbouwen; waer over hy spijtig bejegent wiert van de Mooren/als suspect gehouden van de Christelijcke Religie te favoriseren; dewelcke van stonden aen om verre wierpen dat hy aen-gevangen hadde. Hier op heeft den eerwaerdigen Cyrillus een Voyagie na Constantinopolen gedaen / op dat doch den Grand Singjoors bevel sijn voornemen favorabel mochte zijn: als dan wort hy van de Griecken/ dat maer passelijck na sijn sin was/tot haren Patriarch verkoren: doch in korten tijt door steeck-penningen van een ander (als de manier is) uyt-geset zijnde / is hy tot Cairo weder gekeert. Hier neffens staet een Kapelletje de Maget Maria toe geheylight (daer onder is een Grotto/ daer sy haer/soo men seght/ in verborgen heeft / toen sy van Herodes achtervolght wiert. 't Wort dickmaels van de Christenen besocht / gelijck de Tombe van Nafissa (alhier van de Mahometisten) de welcke Cufa een Stadt in Arabia Felix verlatende / haer selven hier neder geset heeft; ende om dat sy uyt den bloede van haer Propheet was en onbestraffelijck van leven/ hebben sy haer/ nae haer doot voor een Sancte gecanoniseert / ende over haer Lichaem een kostelijck Graf gesticht/dien alle vremden frequenteerden/met hare devotien eerden/ en met hare schenckagien vereerden/ d'eene Jaer met d'ander 100000 Sharifs bedragende / welcke onder de arme geslachten Mahomets / ende onder de Priesters die opsienders van het Graf waeren / wierden om-gedeylt; dese door het verkondigen van versierde miraeckelen / hebben het getal van hare Votarissen vermeerdert. Maer Selymus Egypten vermeesterende/ soo wiert de Tombe geschonden/en van sijne Janitzaren gedemolieert / dewelcke behalven het cieraet van Gout en Silver / van daer in Scharifs tot een buyt wegh gehaelt hebben omtrent de vijf Millionen. Maer de Christenen seggen dat dese Nafissa een onversadelijcke Hoere was: welcke uyt een schijn (en dat om Mahomets wille) om de onnatuerlijcke lusten des Volckx te veranderen/ haer Lichaem aen yeder een ten besten gaf. De weynige Inwoonderen die hier zijn/zijn Griecken en Armeniers. Hier sagen wy etlijcke groote Serraglioos / uytermaten hoogh ende van Pilaren onderstut / dese noemen zy de Koorn-schueren Josephs; alwaer hy het Kooren in de volle Jaren op leyde tegens de navolgende dierte. In alles zijnder seven/ drie noch staende en daer toe geimployeert: d'andere geruineert. Van daer langhs de Reviere wel 20 mijlen in de lenghte en zijn niet anders als steen-hopen: dus hebben wy met het eyndigen van den dagh/ dese onse reyse geeyndight.

Hoe veel een Scharif is, en wort niet gedacht.

Op den vierden Martij trocken wy uyt Cairo in een Pelgrims habijt; vier van ons waren Engelsen/ nevens drie Italianen/ waer van d'eene een Priester en d'ander een Doctoor was. Wat onse eygen Personen aen gingh/ wy huerden drie Kamelen

en hare drijvers twee om ons / en den derden om onſe Victalie te voeren. Wy huerden oock een Coptiſt voor een halve Daelder 's daeghs om onſen Tolck te zijn / en op ons te paſſen. Onſe proviſie tot ſoo een lange Voyagie droegen wy met ons/ zijnde Biſquyt/ Rijs/ Roſijnen/ Vijgen/ Dadelen/ Amandelen/ Olijven/ Oly/ Ec. Wy kochten oock Tin/ Koper/ Ec. als of wy huys ſouden houden. Ons Water droegen wy in Bocke-vellen. Wy reden in ſmalle Wiegen (die wy oock kochten) twee op een Kameel: boven overtrocken met linnen/ voor ons ſeer ongemackelijck/ daer dit volck niet van en weet/ dien 't gemackelijck valt kruyſlinghs te ſitten. Dien nacht hebben wy by Hangia geplaiſtert/ zijnde omtrent 14 mijlen van de ſtadt gelegen. 's Avonts quam den Capiteyn / een Turck / wel gemonteert / en geconvoyeert. Hier hebben wy 's anderen daeghs vertoeft / inwachtende de by-een-komſte des Caravans; betalende aen die van 't Dorp vier Madeinen voor een Kameel. Deſe / gelijck elders/ waecken 's nachts over ons / al wat geſtolen wordt ons vergoedende. Gedurigh roept'er een Waſ hed/ een ander antwoort daer op Elough/ (geſamentlijck te kennen gevende een eenigen Godt:) dit alſoo onder den Caravan paſſerende/ ſijnſe verſekert datter geen onheyl voor handen is. Onder ons waren verſcheyden Jodinnen / die in haer hooge ouderdom ſoo moeyelijcke Voyagie alleen aen namen/ datſe te Jeruſalem mochten ſterven; dragende met haer de beenderen van hare Ouders/ Mannen/ Kinderen/ en Bloet-vrienden/ gelijck in alle andere geweſten van dit Lant/ daer sy 't bequamelijck doen konnen.

De Kooplyden brachten met haer veel Negroos ofte Swarten; geenſins haer ſlimſte Koopmanſchap; Deſe koopen ſy van haer Ouders / omtrent 30 dagen reyſens om hoogh in 't Landt / aen de West-kant van de Revier; gelijckerwijs als de rijckdom van anderen in de menighte van Vee beſtaet/ ſoo de hare in de menigte van Kinderen/ daer ſy ſonder eenige beweginge van ſcheyden / ſchoon ſy noyt naderhant van haer komen te horen / noch haer te ſien/ de prijs hooger achtende als de conditie van haer ſlaverny. Deſe zijn geſproten uyt Chus / de Soon van den verbloeckten Cham. Sy zijn altemael ſwart van complexie/ niet ten aenſien van haer zaet/ noch de hitte des Climaets: waer van het eerſte door Ariſtoteles/ en het tweede door d'ervarentheyt wederleyt wort; door dien dat alſo heete landen menſchen van een blancke/ en die wel 30 graden kouder zijn/ van een ſwarte complexie voort brengen; (want Alexander in ſijn tocht naer Ooſten heeſt tegens ſwarte menſchen gevochten; en ſodanigen een was Memnon de Soon van de Morgen-ſtont/ ſo verciert om dat hy in het Ooſten regeerde; komende van Suſis een ſtadt in Perſia tot de Trojaenſche Oorlogen:) noch van het Landt/ ſoo ſommige geoordeelt hebben; want lichtelijck en ſullen andere Geſlachten van dat Lant niet ſwart zijn/ nochte dat geſlachte in andre Landen wat witter van complexie worden: maer veel eer uyt den vloeck Noahs over Cham in de naſaten van Chus: die daer bewoonden een gedeelte van Meſopotamia/ bevochtight van Gihon/ een Revier van het Paradijs / ende een van de tacken van Euphrates. Daer uyt verdreven zijnde/ hebben ſy haer geplant in Ethiopia/ daer op oock Chus genoemt. Miſſchien d'oorſaeck van dat miſverſtant in d'overſetters van Geneſis: welcke Chus voor Ethiopia / en Gihon voor Nilus uyt leggen; over de 1000 mijlen van Eden gelegen. Een ommegangh buyten twijffel al te groot voor een Tuyn ofte Hof.

Omtrent 10 uren in de nacht brack den Caravan op/ en te 7 uren 's morgens daer aen logeerde tot Bilbeſch/ 't welck is in 't Landt van Goſen. Betalende twee Madeinen voor een Kameel / zijn ter middernacht van daer vertrocken. Onſer medegeſellen wierden om verre geworpen door onachtſaemheyt van de Kameel-drijvers;

waer

waer door wy quamen te verachteren; in gevaer van overrompelt te worden van de Boeren/wierden wy van een Spahy die ons volgde/van dat ongeluck verlost. Omtrent 9 uren voor de middagh logeerden wy tot Catara/daer wy vier Madeinen voor een Cameel betaelden. Hier omtrent / maer naerder aen den Nilus / is een seeckere Boom / dien de Arabiers Alchan noemen; welckers bladeren gedrooght en tot een poeyer gestoten zijnde/een geele verwe van haer geven. Hier aen wort Jaerlijcks gespendeert door het Turcksche Rijck de waerdy van 80000 Sultans / yeder Sultan gerekent op 3 gulden 6 stuyvers. De Vrouwen alhier gebruycken 't om haer hayr en nagelen te verwen: sommige onder haer haere handen/ en voeten/ en niet weynige meest haer gantsche lichaem; getempert alleen met Gum en daer op geleyt in de Bannia of Badt-stoof/ om te diepper te mogen door-dringen.

De Christenen van Bosna/Valachia/ en Russia gebruycken 't so wel als de Mahometisten. Hier zijn oock Bomen die Cattoenen voort brengen. 's Morgens daer aen in het krieckan van den dagh begaven wy ons van Catara op de reyse/ende quamen te 9 uren te Salhia / daer wy de reste van den Caravan achterhaelden. Alle de Christenen van die contreyen rijen op Muylen en Esels; dewelcke verlof gekregen hadden om een dagh vroeger te reysen / alsoose begeerigh waren op Palm-Sondagh tot Jerusalem t'arriveren (dese Caravan 10 dagen langer dan ordinaris vertoevende na seeckere treffelijcke Koopluyden) maer sy en dorsten het alleen niet avonturen door de geweldige Woestijnen / langhs welcke wy tot noch toe hadden gereyst/ ende nu moesten door passeren.

Een weynigh beneden is het Meer Sirbonis/van d'oude Egyptenaren genoemt de plaets van Typhons sterven / nu Bayrena / scheydende Egypten van Syrien/ een plaets voor de gene die 't niet en kenden / vol van gevaer / doenmaels 200 stadien lang zijnde maer engh/ en aen yeder kant met sant-bergen beset/ welcke van de winden in het water gedreven zijnde/het selvige soo dick hebben gemaeckt/als datmense van verre van een gedeelte des vasten Landts niet en konde onderscheyden: waer door gantse Armeen zijn komen te vergaen. Want het sant na by hart schijnende/een stuck weeghs betreden zijnde raeckte aen 't verglyen / ende en liet geen passagie van weder te keeren na / maer heeft met een stille wreetheyt den avontuerder verslonden waer op het genaemt Barathrum/dat is/ een Afgront; nu slechts een kleyn Meer/ en dagelijcks noch meer en meer af nemende; de passagie diese in de Zee hadde / al over langh toe-gedempt zijnde. Dicht hier aen staet den Bergh Cassius / vermaert wegen den Tempel Jupiters en het Graf van Pompejus / daer heymelijck begraven uyt vromigheydt van een slecht Soldaet/ die niet verre van hier onthooft wiert/ door verraet en uyt last van den ondanckbaren Ptolomeus. Sijn Tombe ofte Graf wiert heerlijck herbouwt door den Keyser Adrianus. In 't Noorden van Bayrena light Idumea/ tusschen Arabia en de Zee / streckende tot Judea / in de Schrift genoemt Edom/ genoemt van Esau; een naem hem toe-geschreven ten aensien van sijn coleur / 't welck in 't Hebreeusch Root betekent; Naderhant Idumea genoemt van de Idumeers: een volck van Arabia Felix; welcke in een oproer haer Landt quitterende/ haer selven hier hebben neder geset; haer met de Hebreen incorporerende (uyt wien sy gesproten zijn) en haere Ceremonien onderhoudende. Idumea is rijck van Palm-bomen/gelijck voor desen van Balsem/en na de Zee toe tamelijck vruchtbaer: moeyelijck om in te nemen / wegen de grensende Woestijnen en gebreck van water; nochtans hebbense vele Putten / doch verholene / en d'inwoonderen alleen bekent: sy zijn nu in subjectie van de Turcken / in leven en costuymen niet veel verschillende van d'Arabiers.

Den Sub-Bassa van Sahia nodighde sich selven in onse Tente; welcke sich spysigende met soodanigh voorraet als wy hadden / eyndlijck sijn honger aen ons soude versadight hebben / hadde ons bevel in den naem van den Bassa van Cairo / en de gunst des Capiteyns door middel van onsen Doctor ons niet beschermt: anders recht of onrecht ware een onnoosele verschooninge geweest voor een Barbarische gierigheyt / gewapent met gewelt en macht. Wy 7 waren al de Francken die in sijn geselschap waren: wy hoorden hoe hy met anderen gehandelt hadde / ende waren niet weynigh verblijt dat wy dus tegens hem gewapent waren. De gantsche Caravan nu by een zijnde / bestont uyt 1000 Paerden / Muylen en Esels / 500 Cameelen. Dit zijn de Schepen van Arabia: hare Zeen / zijn de Woestijnen. Den Cameel is een Creatuer tot den arbeyt geschapen: 600 pont gewicht is sijn ordinary last / nochtans sal hy 1000 konnen dragen. Als hy geladen of ontladen wordt / soo gaet hy op sijn buyck leggen / en als hy soo veel op heeft als hy bequaemlijck dragen kan / soo sal hy op staen / en oock niet meer gedogen. 4 Dagen langh sal hy reysen sonder te drincken / en by noot 14.

Haer twee dagen ververscht hebbende / alsoo sy nu haer slimste reyse voor handen hadden / hebben wy op den 10 Meert onse eerste intree in de voornoemde Woestijnen gedaen / zijnde een gedeelte van Arabia Petrea: soo genoemt van Petrea de voornaemste stadt / nu Rathalalah; In 't Noorden en Westen grenstse aen Syrien en Egypten: in 't Zuyden / aen Arabia Felix en de Roode Zee: ende in 't Oosten / aen Arabia Deserta; een onvruchtbaer en Woest Lant / dat noch gras noch Boomen draeght / als slechts hier en daer eenige Palm-boomen / welcke die verlatene plaetsen niet en willen verlaten. Dat weynige dat uyt der Aerden spruyt / is / wilde Hyssoop / daer hare Cameelen gaen weyen: een creatuer dat met weynigh te vreden is / wiens Melck en Vleesch haer principaelste voetsel is. Sy en hebben geen soet water: 't is alles een loutere sandige Woestijn. De winden hebben hooge Bergen gemaeckt welck op hopen leggen / na de quartieren daerse uyt wayen. Omtrent middernacht hebben dese Arabiers ons quartier bestormt. Het geroep was groot; en de passagiers mitsgaders de Voerluy vloden van hare Camelen. Ick en mijn maet gissende dat het geroep slechts streckte om malkanderen moedigh te maken / wierden alleen gelaten / nochtans voor gewelt bevrijt. Sy hebben etlijcke Muylen en Esels met drooge waren geladen / en van hare eygenaers geabandoneert / wegh gesleept. Dese zijn uyt Ismael gesproten / en worden oock Saracenen genoemt van Sara / 't welck betekent een Woestijne / ende Saken (te bewoonen. En niet alleen wegen de plaets / maer oock wegen de manier haers levens: Want Sarrack beteeckent soo veel als een Dief; als nu van begin aen tot roven en stelen gewent zijnde. Sy wonen in Tenten / die sy als wandelende steden konnen versetten / na dat de gelegentheyt des buyts en der plaetse is vereyschende. Sy en erkennen geen Souvereyn: sy en zijn het vermeesteren niet weert / noch en konnen oock niet vermeestert worden: haer retirerende tot plaetsen die de Armeen niet konnen bereycken om het af-rollende sant en gebreck van alle Lijf-tocht. Een Natie die van aen-begin haer onder anderen niet en heeft vermengt: roemende van haren Adel / en ten huydigen dage hatende alle hantwerck. Sy houden haer omtrent de uyterste eynden van de bewoonlijcke Contreyen; en gerooft hebbende / gevense haer met een wonderlijcke snedigheyt op de vlucht. De Personen die niet bekent en zijn / besoecken de naburige Dorpen om Lijf-tocht / en negotieren vry en franck / ende en derven haer niet eens qualijck bejegenen. Sy zijn van een middelmatige lenghte / geeluwe van coleur: hebbende een Vrouwen stemme: van een snelle en stille tret / en sitten u op de hielen / eer ghy 't gewaer wordt. Sy zijn van Ma-

hometꝫ

homets Religie/ roemende dat den bedrieger haer Lantsman is geweest. Haer sprake streckt soo verre als haer Religie doet. Sy rijden op snelle Paerden (niet wanschapen hoewel mager) en die geen arbeydt en ontsien. Sy voeden haer twee mael 's daeghs met Cameelen-melck / ende en worden niet geacht / indien se soo snedigh niet en zijn om een Vogel-struys t'achterhalen. Hier van is een groot getal in de Woestijnen. Sy blijven in troupen by een/ en maecken den vremdelingh dickmaels bangh met haer yslijck schreeuwen/ schijnende van verre als een troup Ruyters. Hare Lichamen zijn te swaer om van hare vleugelen gedragen te worden/ welcke ongebruckbaer ter vlucht/ haer slechts dienen om te sneller te lopen. Sy zijn de simpelste onder het gevogelte / en af-beeldingen der dwaesheydt; Wat haer voor komt/ stuckense door/ hoewel sonder smaeck/ ja selfs steen en yser. Wanneerse hare Eyeren (niet kleynder als een Canon kogel) geleyt hebben/ so verlaten syse/ en niet lettende watter plaetse / sittense op de gene die haer voor komen. d'Arabieren vangen de jongen/ lopende voort wegh soo gaeuw alsse bespiet worden; en gemest zijnde / eten syse: soo doense oock met sommige van de oude / en verkopen hare vellen met de veeren daer aen. Sy rijden op Dromedarissen; in gedaente gelijck/ maer kleynder in groote dan een Cameel/ van een huppelende gangh/ en ongelooffelijcke snedigheydt. Sy sullen een mensch / hoewel noch soo swaerlijvigh / en nochtans onbequaem tot een last) hondert mijlen op een dagh met gemack dragen / sy leven sonder Water te drincken/ en laten haer met weynigh eten paeyen. Soo een van dese Arabiers aenneme u te convoyeren / dat sal hy ter goeder trouwe doen; noch yemant van die Natie sal u lastigh vallen. Sy sullen u een onbekende en naerder wegh geleyden / en verder in 4 dagen / dan ghy met den Caravan in 14 reysen sult. Haere Wapenen zijn Boogen/ Pijlen / Slingers en lange Spietsen. Gelijck de Turcken kruysselinghs sitten sy op haere hielen: in habijt weynigh verschillende van de Boersche Egyptenaren.

Omtrent het aenbreken van den dagh quamen wy te pleysteren by 2 Putten brak Water / genoemt de putten van Ouedar. Hier volghde ons den Onder-Bassa van Salheia / met de Joden die wy na lieten: die 's daeghs te voren niet en wilden reysen/ om dat het haer Sabbath was. Haer superstitie hadde haer veel kommer en onkosten aen-gebracht/ gelijck onlanghs tot Tunis eenigh pijne. Want sommige van haer Scheep gaende / om na Salonica te varen; kregen sy een goe voor de windt op den Saterdagh / dien den Schipper seer noode wilde voor-by laten varen / en oock ongewilligh was om haer Wet te breecken; dese om hare conscientien te bedrieghen/ huerden seeckere Janitsers om haer te dwingen aen boort te gaen; de Janitsers namen haer gelt/ en begosten haer uyt jocks in ernst te slaen. Te 3 uren trocken wy van hier/ en een uur voor middernacht plaisterden wy aen het Casteel van Catie; omtrent het welcke geen gewas en is / als eenige eensame Palm-bomen; het water ondeugende/ soo dat het gene den Capiteyn drinckt / wordt hem gebracht van Tina / een Zee-stadt 12 mijlen daer van daen. 60 Soldaten leggen hier in Guarnisoen. Voor yeder Kameel betaelden wy een stuck Gouts/ en voor yeder Paerdt/ Muyl/ en Esel een halve Daelder aen den Kapiteyn/ en daer-en-boven noch 5 Madeinen voor ydere Kameel aen d'Arabiers. 't Verwondert my hoe dese Koopluyden aen haere Waren konnen winnen/ die sy soo verre moeten halen/ en soo veel onkosten aen doen. Op den 14 Maert 's morgens te 5 uren begaven wy ons weer op de reyse / en quamen omtrent middagh te plaisteren by de putten der Slaven. Hier volghde den Gouverneur van Catia/ verselt met 20 Paerden/ en sloegh sijn Tente neffens ons neder. De reden waerom hy met soo slechten Convoy aen quam / door soo een gevaerlijcke passagie/

(want

(want kort te voren wiert een Caravan met 300 Camelen van d'Arabiers gestroopt) was / om dat hy met de voornaemste van haer een bedingh gemaeckt hadde: welcke op het betalen van een sekere somme gelts / de Waren en de Passagiers onder haere bescherminge nemen. Voor middernacht op-brekende quamen wy 's morgens te 6 uren te plaisteren by een ander Put met brack water/genoemt de Put van de moeder van Assan. Na de middagh vertrocken wy; onderwegen soude men geoordeelt hebben dat de Zee dichte by geweest ware / en datse op het naerderen / afweeck/ ter oorsaeck van het glinsterende Salpeter; en ongetwijffelt zijn veel van dese Woestijnen in vorige tijden Zee geweest/als blijckt uyt de bracke gront en de Schepen die ontelbaer op het sant leggen. 's Anderen daegs 's morgens om 5 uren quamen wy tot Arissa; een kleyn Kasteel/omcingelt met weynige Huysen: het Guarnisoen bestont uyt een hondert Soldaten. Dese plaets is wat beter dan een Woestijne 2 mijlen vande Zee en gesegent met soet water. Hier betaelden wy 2 Madeinen voor een Cameel/ en half soo veel voor onse Esels. Op den 17 Meert vertrocken wy 's morgens vroegh/ rustende omtrent middagh aen de Putten van vreese: de aerde hier siet'er groen uyt/ nochtans wilt/ en ongebouwt. Des avonts vertrocken wy; over nacht het Casteel Haniones gepasseert hebbende/ zijnse op het aen-breken van den dagh ons gevolght om hare schattingen te halen/zijnde drie Madeinen voor yeder Cameel. Het Lant is van die kant af playsierigh/ en tamelijck vruchtbaer. Om 7 uren plaisterden wy dicht onder de stadt Gaza.

Eynde des tweeden Boecks.

Het derde Boeck.

NU zijn wy in het H. Lant/ bepaelt aen het Noorden/ met de Bergen van Libanus ende een gedeelte van Phenicien: aen het Oosten met Celosiria ende Arabia Petrea: aen het Zuyden met Arabia Petrea en Idumea; en aen het Westen met een gedeelte van Phenicien/ en de reste met de Middellandtse Zee/ gelegen van de linie 31 graden/ en streckende tot 33 en opwaerts/ so datse in lenghte van Dan (ofte Cesarea Philippi) tot Bersheba/ nu Gibelin) niet meer en begrijpt dan 140 mijlen: en daer het breedste is/ geen 50. Een Landt dat van Melck en Honigh overvloeyt in 't midden als van de bewoonlijcke Werelt/ onder een getempert Climaet; verciert met cierlijcke Bergen en weelderige Dallen: uyt de Steen-klippen vloeyen voortreffelijcke Wateren/ en geen gedeelte dat niet met vermaeck en profijt vermenght is; hebbende op een tijt van haer eygen 1300000 krijghsbare Mannen onderhouden (wat dan in 't geheel by dese vergeleecken) en dat in overvloet. Het wiert gedeylt in 3 Landtschappen; Judea/ 't welck na 't Zuyden leght/ Samaria in 't midden: en Galilea streckende tot Libanus: waer van de opper en neder/ bevochtight van vele Fonteynen en Beken/ maer niet vele Revieren. Jordaen de principaelste van de reste/ schijnende te spruyten uyt Jor en Dan/ twee niet verre gelegene Fonteynen. Maer sy heeft haren oorspronck van Phiala een ronde diepte/ wel hondert twintigh stadien daer van daen; ende passeerende onder het Aerdtrijck/ openbaertse haer aen de voornoemde plaetsen/ vloeyende van 't Noorden

den na 't Zuyden/ niet soo diep als om te bevaren/ noch boven de acht vadem breedt/ noch (dan by geval) ruysschende.

Aen beyde kanten beset met Populier-boomen / Flier-boomen / en veelderhande Riedt / van sommige waer af de Arabiers Pijlen en Spietsen/ van andere Boogen/ maecken / die hier in groote achtinghe zijn ; andere gebruyckense om mede te schrijven ; by dit Volck meer in 't gebruyck als Pennen. Al voort passeerende / maecktse twee Meeren : d'eene in opper Galileen / ghenoemt Samachonitis (nu Houle) des Somers meesten tijdt droogh / en met Struycken en Riedt begroeyt / welcke tot een schuyl-plaets dienen voor Beeren en Luypaerden. De ander in neder Galileen / genoemt de Zee van Galileen / de Meer van Genezareth ende van Tiberias/ dragende de naem van een Stadt soo genoemt / gesticht van Herodes / ter eeren van Tiberius Cesar; langh 100 stadien / en 40 breedt: het water is uytermaten soet en beter om te drincken dan die vande Revier / van allerley Visch abundant / haer eygen. Het aertrijck daer rontom is van so een wonderlijcke nature/ dat Vruchten die alleen koude/ heete en getemperde contreyen eygen zijn / daer gesamentlijck gelijcke voorspoet hebben. De vlackten rontom zijn nu by na met struycken begroeyt/ en ongebout: Een goedt stuck weeghs vorder loopende met veele bochten / als of sy haer quaet voornemen wilde stuyten/ glibberende door de vlackte van Jericho; niet verre beneden daer die Stadt gestaen heeft/ wortse eyntlijck verslonden van het verbloeckte Meer Asphalites/ so genoemt van het Bitumen ofte swarte Pick datse opwerpt/ sy wordt oock de doode Zee genoemt / misschien om datse geen levendig Creatuer en voedt / ofte om hare sware waters / die nauwelijcks door winden te bewegen zijn. Sy is soo uytermaten sout / dat al wat daer in geworpen wordt/ niet licht te gronde gaet. Vespasianus heeft tot een proeve van dien / verscheyden daer in doen werpen aen handen en voeten gebonden zijnde/ welcke boven dreven als offe door eenig geest wierden op gehouden. Men segt dat de Vogelen die daer over vliegen / daer in neder storten/ als offe betovert waren. Het gantsche Landt wort van hier met sout geprovianderdeert: 't is 70 mijlen langh en 60 breedt / hebbende geen uytgangh dan onder de aerde; noch toe nemende door den oploop des Revierš/ en door de meenichte van loopende Beken. 't Is eertijdts een vruchtbaer Dal geweest/ om haer vermaeckś halven by een Paradijs vergeleken: en genoemt Pentapolis/ om haer vijf Steden/ door vuyr van den Hemel verdestrueert/ en toen verandert in desen vuyl stinckende Meer/ en onvruchtbare verwoestinge die haer omringht. Een vreeslijck gedenck-teken der Goddelijcke wrake. Josephus haer Lantsman verhaelt/ dat daer rontom vruchten zijn seer playsant om aen te sien/ welcke slechts aengeroert/ in stof verdwijnen. Niet verre van hier wast een sekere vrucht als een groene Wal-noot; dit heb ick gesien/ die so sy seggen/ noyt rijp en wort. Aen de voet van de daer aen grensende Bergen zijn sekere swarte steenen die als Smitskolen branden / waer van de Pelgrims vuyren maecken/ en nochtans daer van niet en verminderen/ maer worden slechts lichter en witter. Voor by den Jordaen zijn de warme Bad-stoven van Callirhoe/ welcke haer in dese Meer ontlasten: seer geneeslijck voor verscheyden Accidenten. Dit vermaerde Landt het Tooneel der Wonderen / wiert eerst van Canaan/ de soone Chams bewoont/ en na sijn naem genoemt: dese stervende/ heeft hy 't sijn elf sonen nagelaten/ d'Auteuren van alsoo veel Natien. Abraham de thiende van Noah/ en de seste van Heber (uyt wien de Hebreen / behoudende in de verwerringe der Tongen haer eerste Tael/) vertreckende uyt Chaldea door het goddelijck bevel / woonde in dit Landt/ hem van Gode in een visioen beloofst / en daer op genoemt het Landt van Belosten; gelijck Jacob / Israel genoemt wierdt / om dat hy met een Engel hadde geworstelt.

Een stadie is een mate van 125 voeten.

Sijne nakomelingen 218 Jaren daer na neder treckende in Egypten/ wierden aldaer 217 Jaren langh in ſlaverny gehouden/ en daer uyt door Moſem gevoert; 40 Jaren daer na/ quamen ſy onder het beleyt van Joſua in Canaan/ verdreven de Cananiten/ en hebben yeder Stamme een gedeelte toe gevoegt. In 't eerſte wierdenſe 386 Jaren langh van Overſten en Richteren geregeert: daer na 418 Jaren van Coningen/ Juda voerende de Scepter; de Coninckl ijcke ſtadt zijnde Jeruſalem. Van Rehoboam zijn 10 Stammen af gevallen/ die den vluchtende Jeroboam tot haren Coning verkooren: ſijn Succeſſeurs wierden Koningen van Iſrael geintituleert; den Stoel diens Rijcks Samaria. Twee hondert en negen-en-vijftigh Jaren hadde dat Rijck geduert/ als wanneer zy in het negende Jaer van Hoſeas regeeringe in gevanckeniſſe wierden geleyt door den Coninck van Aſſyrien: en geplant/ ſo ſommige willen/ door by de Caſpiſche Bergen; waer van ſy noyt zijn weder gekeert. d'Aſſyriers haer Lant ingenomen hebbende/ wierden van die tijt af/ Samaritanen genoemt; dewelcke van Leeuwen verſlonden zijnde/ om datſe de Goden hares Lants ſacrificie deden/ ſekere Iſraelitiſche Prieſters wederom riepen/ om haer in hare Wet en Religie t'onderwijſen/ doch en wiert niet anders geobſerveert/ dan dat het een yeder vry ſtont dien Godt te dienen die hem beſt aen ſtont. Aen Juda alleen bleef beruſten Benjamin/ en het beſte der Leviten; dickmaels van Tyrannen verdruckt/ alſoo dickmaels wonderbaerlijk verloſt: eyndelijk onder de regeringe van Zedekia door Nebuchodonoſor in Babylon gevanckelijck weg gevoert; 59 Jaren daer nae door Cyrus in vryheyt geſtelt zijnde/ zijnſe met giften en geſchencken weder gekeert onder het beleyt van Zerubabel. Daer na wierdenſe Joden genoemt van Juda den Patriarch/ en het Landt Judea. Van die tijt af tot der Machabeen toe/ de tijdt van 364 Jaren/ wierdenſe van de voornaemſte des Volcks geregeert/ met veel ſwarigheden beſocht/ en de moetwilligheden van overheerſchende nabueren onderworpen. Waer van geweeſt is Antiochus Epiphanes/ welcke van de factieuſe party geaſſiſteert/ het Volck heeft gemaſſacreert/ de verraders ſelfs niet verſchoonende; verbiedende/ en met pijnigen haer op-dringende alles wat haer wet geboot ofte verboot. De Samaritanen en wilden van der Joden Maegſchap niet zijn: maer gaven voor datſe van de Sidonienſers geſproten waren/ en eygenden weder op nieuw haer Tempel (te voren Gode toe-geeygent) op den Berg Garazin/ aen Jupiter. Om dit onweer te ſtuyten is op geſtaen Matthias een Prieſter uyt de linie der Aſmones/ met ſijn 5 Sonen: altemael Mannen van een onvergelijckelijcke kloeckmoedigheyt; waer van Judas Machabeus haer ſtaet (ſoo niet herſtelt) van een vorder verval heeft onderſtut. Judas geſlagen zijnde/ is hem Johannes geſuccedeert/ Johannes/ Jonathan; en Jonathan Simon; de laetſte der Broederen (want Eleazar is te voren geſtorven door den val eens Elephants/ dien hy door-ſteken hadde/ meynende dat den Koninck Antiochus daer op was) altemael een eerlijcke doodt ſtervende tot beſcherminge van haer Lant; zijnde een heerlijck en loffelijck feyt. Na Symon/ heeft Hyrcanus ſijn Soon het Prieſterſchap bekleet met de voornaemſte des Volcks; een Perſoon geluckiger dan d'andere: die niet alleen ſijn eygen heeft beſchermt/ maer oock veel geluckige invallen heeft gedaen. Ariſtobulus ſijn Soon heeft de heerlijckheyt in een Koninckrijck over-gedragen: de eerſte die een Kroon droegh; in vromigheyt ontaerdende/ met ſijn Moeders en Broeders Bloet beſmet. Sijnen Broeder Alexander regeerde in ſijn plaets/ niet minder in wreetheyt/ ſtekende altijt of in een uytlantſche ofte in een inlantſchen Oorlog; dien de veranderlijckheyt der Fortuyne wel bekent was. Hy heeft ſijn Coninckrijck aen Alexandra ſijn Huyſvrouw na gelaten/ om d'inſpanninge van ſijn wreetheydt wel bemint van het Volck. By hem hadſe 2 Sonen

Hyrcanus/Aristobulus: aen den outsten het Priesterschap en Koninckrijck over dragende; door haer over groote yver van de Phariseen misleyt zijnde: den vertoornden Aristobulus (een man van een hoogh-drabende Geest/ en stout in schelmstycken) op de sieckte en doot van sijn Moeder/ staet na 't Rijck. Hyrcanus geeft het aen hem over: Antipater den Idumijt rockent hem op om sijn resigneringe te herroepen: dese wort met veel haspelens door Pompejum eyndlijck herstelt; dewelcke Judeam vermeestert/ ende Aristobulum met zijne kinderen na Romen geleydet: Scaurus hier in der Romeynen stede regerende. Alexander sijn outste Soon raeckt los: achtervolght Hyrcanus/ wort gedempt van Gabinius/ dewelcke Scaurus in de regeringe van Syrien succedeerde/ ende herstelt Hyrcanum tot sijn voorige Priesterschap; verandert de regeeringe: deylt Judeam in vijf Provintien/ en draegtse aen verscheyden Gouverneurs over. Aristobulus vlucht uyt Romen/ staet na 't Rijck: krijght de nederlage/ wordt gevangen en wederom te rugge gesonden. Crassus komt in Gabinius plaets/ en na hem Cassius. Aristobulus wort van Cesar op sijn vrye voeten gestelt/ met een Armee gesecondeert/ en door Pompei favouriten vergeven: sijn Soon Alexander van te voren door Scipionem tot Antiochien onthooft zijnde. Antipater wort van Cesar om sijn menighvuldige diensten tot Gouverneur van Judea gestelt: en het Priesterschap om sijnent wille aen Hircanus geassureert; welcke tot het regeeren onbequaem/ genietende slechts den blooten Tytel eens Konings/ wort door een ander gedirigeert. Antipater (een Man van dappere kloeckmoedigheydt en beleyt) korts daer na vergeven/ laet vier Sonen na: Phaseolus/ Herodes/ Josephus/ en Paroras. Herodes wort wegen sijn Victorien beroemt: dewelcke met sijn Broeder Phaseolus door Antonium tot een Heer wort ghemaeckt van het vierde deel des Lants. Antigonus de tweede Soon Aristobuli verweckt nieuwe tumulten/ geassisteert van de Parthen: door wien Hircanus en Phaseolus contrarie beloften door verraet overrompelt/ ende aen Antigonus over-gelevert worden; dewelcke Hircanum/ door hem sijn ooren af te bijten/ onbequaem maeckende tot het Priester-ampt/ sich selven de souvereynheyt aen-matigt. Herodes in noot zijnde/ treckt na Romen: wort geassisteert/ ende van Augustus en Antonius tot Koninck gemaeckt van Judeen. De Oorlogen na vele Batalien nemen met de doodt van Antigonus een eynde: de laetste uyt de linie der Machabeen/ dewelcke die regeringe 131 Jaren langh bekleet heeft. Herodes regeerde 34 Jaren/ een man vol van wonderlijcke deughden en grouwelijcke ondeughden; sijn daden hebben hem te recht toe ghevoeght de naem van Groot: geluckigh buyten 's huys/ ongeluckigh in sijn Familie; hebbende drie van sijn eygen Sonen/ en de Huysvrouw dien hy lief hadde/ omgebracht: sijn leven is geweest een Tragedie/ sijn doot desperaet. Sijn Kroon heeft hy besproken aen Archelaus sijnen Soon/ by Malthace de Samaritane gewonnen: doch van de Joden om sijn wreetheyt verdreve zijnde/ wiert de sake gedebateert voor Augustus/ die hem het halve Koninkrijck nessens den Tytel van een Ethnarch (dat is d'opperste des Volcx) geschonken heeft: d'andere helft gedeylt in twee vierde parten wierden aen twee van sijne Broederen besteet/ aen Philippus (wien Agrippa gesuccedeert heeft/ de Soon van Aristobulus/) wien sijn Vader Herodes aen een kant geholpen heeft met den Tytel van een Coninck/ hem van Claudius Cesar vereert/ ende Antipas/ ook Herodes genoemt. Archelaus kort daer aen om sijn wreetheyt uyt gebannen/ is in ballinghschap gestorven/ zijn Ethnarchie (ofte voogdy over het Volck) is tot een Romeynsche Provintie gebracht: en de regeringe van dien door Tiberius Cesar aen Pontio Pilato bevolen/ onder wien de Sone Godts om der sonde wille geleden heeft; waer van de Heydensche Orakelen hadden geprophetéert. Na Pilatus is gesuccedeert Petronius;

tronius;na Petronius Felix; na hem Feſtus/Albinus/en Flozus. Flozi wzeetheyt en quade regeringe heeft de Joden getart tot rebellie;maer d'ellenden van dien Oozlog dooz Gallum/Veſpaſianum en Titum aengedaē/gaen beyde exempel en beſchzijvinge te boven. Sijn bloet ſy over ons en d'onſe: was een wenſch doenmaels toegeſtaen/ en nu in alle volle verſchzicktheyt volbzacht. Judea van haer vzuchtbaerheyt mits van haer Steden en volck berooft/woʐt geregeert van Lucius Baſſus; welcke dooz Veſpaſiani oʐder winſte maeckte van het Land/en met een Jaerlijkſe ſchattinge yeder hooft was beſwarende. Dus is 't gebleven tot Adʐiani regeringe toe/ als wanneer de Joden/geen uytheemſe langer in haer Landt willende gedogen/ een nieuwe oproer hebben aengericht / tot wien de verſtroyde uyt alle quartieren gekomen zijn/ Barchocab den aenleyder/zijnde haren geconterfeyte Meſſias. En om dat ſijn name beteykent de Soon van een Sterre/ſo heeft hy ſich ſelven toegeeygent de Pzophecye: uyt Jacob ſal een Sterre opgaen; doch als hy verſlagen/en alſo vooz een bedʐieger bekent wierde/ſo hebben ſy hem genoemt Bencozban/dat is/den Soon des leugens.

Julius Severus Adʐiani Luytenant (niet tegenſtaende veel van hare deſperate aenſlagen) heeſt 50 van haer ſtercke Foʐtreſſen/985 Steden gedemolieert en 580000 perſonen neder gehackt; ſo dat de Contreyen woeſt lagen/en de geruineerde Steden van Voſſen en Luypaerden wierden bewoont. De Gevangenen wierden dooz des Keyſers bevel/na Spangien overgevoert/en daer uyt wederom verdzeven dooz Ferdinandus en Emanuel/in 't Jaer 1500. Judeen nu ſonder Joden zijnde/ omhelſde de Chʐiſtelicke Religie ten tijde des Keyſers Conſtantini: wiens Moeder Helena/ſo men ſegt/daer in niet min als 200 Kercken en Kloosters geſticht / in plaetſen wegen Chʐiſti mirakelen vermaert gewoʐden: ofte daermen wiſte dat ſijn Diſcipulen hadden gewoont. De naeſte veranderinge viel vooʐ onder de regeringe van Phocas/toen Coſroe den Perſiaen het gantſche Paleſtina af-liep; de geduldige Chʐiſtenen ongehooʐde toʐmenten aen doende. So gaeuw en warenſe van dat jock niet ontſlagen;of ſy wierden van de vervloeckte Sarazenen gedwongen een ſwaerder uyt te ſtaen/onder het beleyt van Omer/ Mahomets Succeſſeur; welcke lang daer na verdʐeven wierden van de Turcken/doen eerſt in Perſien dooz Tangʐolopix geplant: Als wanneer de Chʐiſtenen van het Weſten/om wederom Meeſter te woʐden van het H. Lant (ſoo by haer geintituleert) een Armade van 300000 op de been bʐachten/ onder het beleyt van den Generael Godefridus van Boulon: die het ſelvige t'eenemael vermeeſterende/ende tot Koning van Jeruſalem verkooʐen woʐdende/in de tijt van een Jaer en noch min/de regeringe quijt gewoʐden is. Hem is Balduwijn geſucCedeert/ daer aen Balduwijn de tweede/ſijn Neef/en dan Fulck / ſijn Stief-ſoon; deſe liet 2 Sonen na; Balduwijn de derde / en Almericus / die ſijnen Bʐoeder ſuccedeerde/ hem is gevolgt ſijn Soon Balduwijn de vierde/ daer aen Balduwijn de vijfde / ſijn Suſters Soon;een kint van ſijn Moeder vergeven binnen 7 maenden na ſijn Kroonninge; uyt haer wʐeede eerſucht om de Souvereynheyt te bekomen/dooʐ dien over te dʐagen aen haren Man Guy; de negende en laetſte Koning van Jeruſalem. Haer moeyelijcke regeeringen/dappere kloeckmoedigheden/ de by beurten vooʐvallende Nederlagen en Victoʐien/hare Vyanden na by/haer aſſiſtentie van verre / en eyndlijck haer eyndlijcke nederlaeg dooʐ inlandſche verraet veroorſaeckt/vereyſchen een particuliere Hiſtorie. In het 89 Jaer van dat Rijck / en geduerende de regeeringe van Guy/wiert Judea de Chʐiſtenen geheel afhandig gemaeckt dooʐ Saladijn den Egyptiſchen Sultan. Een Land/ſo 't ſchijnt/vervloeckt/om het bitter lijden Chʐiſti/en de doodſlach van ſoo veel Heyligen: gelijck men ooʐdeelen kan uyt het beſchouwen van de plaetſe ſelfs/en het ongeluckig ſucces der Chʐiſtelijcke Armeen: welcke

ſoo

soo veelvoudige en doodlijcke nederlagen hebben uytgestaen in het selvige wederom t'overwinnen: ofte anders in die voor een verdienstelijcke Oorlog te achten/hebbense de Goddelijcke wrake op haer hals gehaelt. De ydele tijtel heeft onsen Richard de eerste van Guy verworven; nevens het wesentlijcke en florerende Rijck van Cyprus; dien nu de Koningen van Spangien haer toe-eygenen / met also kleyn profijt als reputatie. Doch de besittinge berustende onder de Egyptenaren: tot dat Selymus/door de Mamalucken te verdelgen / het selvige aen het Ottomannische Rijck hechtede: gelijckse nu ten huydigen dage blijft; en wordt nu geregeert van verscheyde Sanziacken/zijnde onder den Bassa van Damascus.

Het wort nu meest van Mooren en Arabiers bewoont; gene de Dalen dese de Bergen besittende. Turcken zijnder weynig/doch veel Griecken en andere Christenen/ van alderhande Secten en Natien/soodanige die de plaerse een aen-klevende heyligheyt toe schrijven. Hier zijn oock sommige Joden/nochtans en erven sy geen gedeelte des Landts/maer leven in haer eygen Landt als vremdelingen; een Natie door de gantsche Werelt verstroyt/en gehaet van die daer sy onder leven; nochtans getolereert als een nootsakelijck quaet; onderworpen alle leet en spijt/die sy met een onverwinnelijcke patientie op nemen. Vele van haer hebb' ik qualijck sien tracteren: sommige verspraken: sommige geslagen; nochtans en hebb' ick noyt een Jode een suer gesigt sien geven. Sy weten haer wonderlijck wel na tijt en profijt te schicken. Door de banck zijnse sneedig en gaeuw/en prospereren daerse haer maer neder setten. Den Turck gebruycktse om den Tol t'ontfangen / dien sy door haer loosheyt en met de Christenen te handelen / hebben geincorporeert: hy selfs in desen een sot zijnde / en licht te foppen. Dese/hoewel in 't Christendom als in Turckyen zijn slechts de overblijfselen uyt de stammen van Juda en Benjamin / nevens eenige Leviten die met Zerubabel van Babylon weder keerden; Sommige seggen dat d'andere 10 versmolten zijn en verdweenen: doch sy selfs seggen/datse in Indien zijn/een geweldige Natie/omcingelt met Revieren van steen / welcke slechts op houden van loopen op haren Sabbath/als wanneer sy verboden zijn te reysen. Van waer sy haren Messiam zijn verwachtende: die met vyer en sweert de Werelt sal t'onder-brengen/ en haer in haer tijdlijck Rijck herstellen: en daerom al wat haer over komt/wort in hare Chronijck-boecken geregistreert. Daer zijn onder haer 3 Secten: d'eene kent slechts de Boecken Moysis voor goet: dit zijn Samaritaensche Joden (niet Joden van afkomste/als te voren gedagt is) in Damasco woonachtig/die Jaerlijcks na Sichem (nu Napels) trecken/en aldaer noch op heden een Kalf aenbidden / soo my van een Koopman van dat Land bericht is. De tweede houd van al de Boecken des Ouden Testaments. De derde soorte vermengt daer onder Traditien en phantastijcke Fabulen van hare Rabbinen verciert / en in haren Thalmud in gevoegt. Door al des Turcks Dominien hebben sy hare Synagogen vry; so oock tot Romen/en elders in Italien. Sy worden aldaer getolereert/als streckende tot een overgeblevene getuygenisse vande waerheyt der H. Schrifture; als mede om te zijn instrumenten van haer spoediger Bekeeringe; daer de ergernisse die sy van haer Beelden ontfangen/en het verlies van goederen op haerder bekeeringe / alle persuasien hoedanigh die oock zijn / bestrijden. Haer Synagogen (soo veel als ick'er gesien hebbe) en zijn noch van buyten heerlijck / noch van binnen cierlijck / als alleen om hoogh behangen met een gordijn / en etlijcke Lampen (soo verre als ick konde mercken) niet brandende over dagh. In het midden staet een hoge vierkante Tafel/daer in de gene staet die de Wet leest en haer Lithurgie singht: een Ampt niet aen yemant in 't particulier toe behoorende/maer aen hem (soo hy vry van gebreecken zy) die op die tijt het meeste gelt daer

voor bieden sal; 't welck in haer publijcke Schat-kist wort ghewor pen. Sy lesen in
woeste toonen: en singen in noten / die met Musijck niet over een komen: voegende
voysen aen de besondere sluyt-redenen. Doch hare phantastijke gesten gaen alle Bar=
baersheydt te boven / wieuwaeuwende met haer Lichaem en dickmaels schielijck o=
ver-ent staende / by haer geacht voor een devotige actie en een teecken van geestelijc=
ke opgetogenheydt. Sy bidden binnen 's monts / geduerigh haer hooft schuddende /
niet sonder lacchen t'aenschouwen. Soo langh als haeren Godtsdienst duert / zijn
hare hoofden met een wit linnen kleedt overdeckt met knopen / nae 't getal haerder
Wetten / beset; welck Wet-boeck sy op haer Hoogh-tijdt om draghen; en daer zy
veel eer van roemen / als die onderhouden. De Portalen van haer deuren zijn daer
mede behangen / en met Glas overtrocken: geschreven van hare Cacams / en gete=
kent met de namen Gods / die sy in haer uytgaen en inkomen naest aen haere herten
kussen. Sy en mogen 't niet drucken / maer moeten 't schrijven op Parkament tot
dien eynde toe-bereyt (d'Inckt van een voor-gheschrevene compositie) niet met een
Pen / maer met een Riet. Alle de namen Godts bewijsen sy groote eerbiedigheyt / in=
sonderheyt aen Jehova; soo datse die noyt in haere dagelijcksche discours en ghe=
bruycken. En daer sy met groote devotie d'andere Boecken des Ouden Testaments
hanteren / soo sullense het Boek Hesters (dat gedeelte dat Canonijck is / want van
het andere en houden sy niet) gheschreven in een lange rol / onder het lesen ter Aerde
laten vallen; om dat de name Godts daer niet eens in gedacht wordt; 't welck zy
des Schrijvers wijsheydt toe-schrijven / door dien 't de Heydenen te beurte valt.
Haer andere Boecken zijn in de Spaensche tael en Hebreeuwsche Characteer. Sy
bekennen dat onsen Salighmaecker de geleerste onder haer Natie geweest is / en de=
se Fabel / hem aengaende / is onder haer verstroyt: Hoe dat hy noch een jongen zijn=
de / bedienende een grooten Cacam op die tijdt doen de Hemelen haer plachten t'ont=
sluyten / en alles daer hy om badt / hem toe gestaen wierdt: den Cacam / slaperigh
zijnde / den Jongen belaste / dat hy hem / de tijdt verschenen zijnde / soude wecken;
doch hy met een rasende lust tot eygen eere ingenomen zijnde (soodanig is haer uyt-
sinnige inventie) heeft dit eersuchtigh RequeST gedaen / dat hy als een Godt onder de
Menschen aen-ghebeden mochte worden. Den Cacam dit aen hoorende / seyde daer
op: dat / naer dien sijn versoeck onwederroeplijck was, dat het slechts naer sijn doodt
mochte geschieden. Waer op hy in versmaetheyt geleeft heeft / maer gestorven zijnde /
wiert / is / en sal by alle nakomelingen ge-eert worden. Sy vercieren oock dat hy in
het Heylige der Heyligen geraeckt is / en daer van daen halende de krachtige namen
Godts / heeft hyse in sijn dye genaeyt; uyt kracht van dien heeft hy onsichtbaer ge=
wandelt / is op der Sonnen stralen getreden / de dooden ten leven verweckt / en dier=
ghelijcke wonderdaden uyt-gerecht. Dat hy dickmaels onder haer zijnde / de han=
den noyt aen hem hebben konnen slaen / voor en al eer hy sich gewillig aen haer furie
over gaf: ongewilligh zijnde / zijn toekomende heerlijckheydt langher uyt te stellen.
Dat sy hem / gestorven zijnde / heymelijck in een mis hoop hebben begraven / op dat
sijn Lichaem van sijn Navolghers niet gevonden noch aen-gebeden soude worden.
Dit nochtans een seer edele Vrouwe / door zijn Leere verleyt / ghewaer wordende /
heeft soo veel te wege gebracht by den Romeynschen Overste / dat hy haer van ston=
den aen met den sweerde gedreyght heeft / in geval sy het Lichaem niet ten voorschijn
en brachten; hier op het Lichaem op-gegraven zijnde / hebbense het in zijn volle po=
stuer gevonden / en behoudende dat selfde vriendelijcke wesen / dat hy in sijn leven
hadde; alleen dat hy kael van kruyn was geworden / daer in de Roomsche Monninc=
ken hem na-apen. Diergelijcke / en noch grouwelijcker lasteringen / dien ick my ont=
sie

sie te uyten / vercieren sy. Sy zijn door de banck met logens besmet / en daer oock voor bekent: haer belofte van Penningen in d'eerste accoort gedaen / sullense / als 't op een betalinge aen komt / veeltijts soecken wat te beknibbelen. Schoon sy met de Turcken in 't stuck van de Besnijdenisse / in de verachtinge van Beelden / in d'onthoudinge van Verckens-vleesch / en in verscheyden andere Ceremonien eens zijn; niet te min en willen de Turcken niet lijden dat een Jode Turcks worde / ten zy dat hy eerst eenig Christen worde. Gelijckse in Religie van anderen verschillen / so doense oock in habijt / in het Christendom met dwanck / hier in Turckyen vrywilligh. Hare onder kleeren / weynigh van der Turcken mode verschelende / zijn van Purpur laecken / daer over dragen sy langhe Rocken van de selfde coleur / met langhe wijde mouwen / en onder de kin toe gehaeckt sonder bant ofte hals-kraegh: op hare hoofden hooge Purpure Mutsen sonder rant / dien sy noyt in het groeten eens aen roeren. Sy laten haer gantsche hooft scheeren / niet om den Turck na te apen / alsoo 't haer oude manier is / al eer d' ander een Natie was / gelijck blijckt uyt Cherillus / verhalende haer Tael en Bonnetten doenmaels in 't gebruyck / als mede de besondere Natien die Xerxes in zijn Grieckische tocht waren volgende. Haer gewoonlijcke spraeck is Spaensch; weynige nochtans onder haer zijnder die niet kondigh en zijn in de Hebreeuwsche / Turcksche / Moorsche / de gewoonlijcke Grieckse en Italiaensche Talen; haer eenige studien zijn in de Godtheyt en Medicijne: haer hanteeringe / Koophandel / daer veel Maeckelaerdy en woeckery onder loopt: sy en nemen van malkanderen geen gelt op Intrest / noch en lenen geen gelt sonder pant / 't welck eenmael verbeurt zijnde / niet wederom te lossen is. De gemeene soorte zijn voor Waerseggers bekent geweest / en hebben haer daer mede geneert. Haere Dochters die hylicken sy uyt / als sy 12 Jaren out zijn; een ongehouden staet en houden zy niet van / als strijdigh tegen geselschap en de Wet der Scheppinge. Den Sabbath (hare devotien geeyndight zijnde) bestedense in Amoreuse omhelsinge: als een act der Liefde / de Heyligheyt van dien dagh wel betamende. Hoewel geen Stadt in de gantsche Dominien des Grand Signoors vry van Hoereerders is / nochtans genietense de meeste vryheydt in Salanica / welcke met sulcke gasten by na geprops is. Yeder Mans persoon boven een seecker getal van Jaren / betaelt voor zijn hooft een Jaerlijcksche schattinge. Al is 't datse van de Turckse Wetten worden geregeert; niet te min soo een Jode volgens haer Wet de doodt verdient heeft / soo sullense hem of heymelijck aen een kant helpen / ofte hem valschelijck beschuldigen van diergelijcke foute / alsoo swaren straffe als de vorige meriterende. 't Komt de Francken niet qualijck datse aen haer eygen Tafel eten / want de Joden en eten geen vleesch / dan datse selfs slachten; ten aensien van het Ingewant / welcke ontstelt ofte bedorven zijnde / haer een grouwel zijn. Als dit gebeurt / schoon het heel goet is (want sy slachten van 't beste) soo sullense 't om een beuseling verkopen. En wat hare Wijnen belangt / zijnde meestendeel geplant en gelesen van de Grieken / daer en derven sy niet van drincken vermoedende datse gedoopt zijn; een Ceremonie daer alreede van gedacht is. Sy sitten aen Tafel / als de Turcken doen. Hare Graven hebbense by haer selven in de Velden / hebbende slechts een steen over-endt staende aen hare Graven / die sy eenmael 's Jaers gaen besoecken: brandende Wieroock en verscheurende haere kleederen. Voor een seeckere tijdt vasten en treuren sy over hare Dooden / schoon datse om haer boosheyt gerecht zijn. Gelijck de gantsche Natie dede toen wy te Constantinopolen waren / om twee treffelijcke Personagien die gerabraeckt wierden / om datse by een Turckse Vrouw betrapt wierden / en dat op haer Sabbath. My is voor de waerheyt verklaert / dat een Jode korts te voren sijn eygen Soon vergeven hadde / dien

hy

hy wiste dat krachtigh genegen was tot wulpsheydt/ om de schandalie van een publijcke straffe voor te komen / ofte de schade van een kostelijck rantzoen t' ontgaen. Het Vleesch verrot zijnde/so gravense de beenderen op der gener die van haer Famile zijn ; waer van heele Barcken vol dickmaels tot Joppa aen komen / om vervoert en wederom tot Jerusalem begraven te worden : haer in-beeldende dat de Zielen die in haer gewoont hebben daer in vermaeck scheppen/ende datse in den dag des oordeels te snediger sullen op-varen. Hare Vrouwen dienen oock met een woort of twee aengeroert. De oude Muffelen haer hooft in lijnwaet met knoopen achter af hangende. Andere dragen hooge Mutsen van dun Blick / waer van ick sommige van geslagen Gout gesien hebbe. Sy dragen lange Borst-rocken/met Broecken onder aen : Somers van linnen / 's winters van laecken. En boven op als sy uyt gaen losse Purpure vliegers. Sy zijn doorgaens vet / en ruycken na de lucht die morsige swaerlijvigheyt vergeselschapt. Sy konnen konstigh met de Naelde om gaen / ende en ontsien haer geen werck te doen / dat door de konst van een Vrouw kan geschieden / en met de manieren van dat Landt over een komt. Als yemant van haer Natie eenigh leet ofte gewelt wort aengedaen / so sullense luyts keels uyt hare veynsters schreeuwen/slaende op haer wangen/en verscheurende hare klederen ; Onlangs zijn sy met een tweede Hester gebenedijt geweest/welcke door haer gunste by den Sultan / haer voorgenomen massacreren heeft gestut / en sijn furie op haer beschuldigers gewent. Sy zijn in het treuren en kermen soo ervaren / dat de Griecken haer hueren om haer uytvaert te betreuren.

Doch nu sullen wy ons na Gaza keeren/een van de vijf Steden/en dat wel de principaelste die de Palestijnen (in de Schrifture Philistijnen genoemt) toe quam / een strijtbaer en machtig Volck/van wien naderhand het gantsche Land van Beloften de naem van Palestina bekomen heeft. Gaza ofte Aza betekent sterckt : in de Persise Tael een Schat-kamer ; soo wortse geseght van Cambyses genoemt te zijn/welcke Egypten in-nemende/de schatten in dien Oorlogh bekomen/derwaerts heeft gesonden. Sy wiert Constantia genoemt van den Keyser Constantinus: Gaza wederom van Julianus ; ende nu Gazra / voor eerst vermaert wegen de daden Sampsons/ die geleeft heeft omtrent de tijt van den Trojaenschen Oorlog : (een eeuwe die dappere Helden gebaert heeft) wiens macht en avonturen/soo men segt/de Poeten stoffe verleent hebben van Hercules/ die niet lange voor hem geleeft heeft ; en naderhant vermaert wegen de twee wonden daer ontfangen van Alexander de Groote ; doen ter tijt gerekent voor de principaelste stadt van Syrien. Sy staet op eenen Berg met Valleyen rontom beset ; en dese by na wederom met Bergen omringht / meestendeel met alderhande delicate vruchten beplant. De Huysen slecht/so ten aensien van de forme als materie : De beste slechts leegh / van rouwe steen/met een verwulffsel van binnen / en boven plat in 't vierkant. De Mueren boven hare daken op-steygerende/ zijn met potscherven door-wrocht om de aengenaeme winden te vangen/ en neder te vellen : hebbende oock diergelijcke water-pijpen / in coleur / gedaente en situatie een grof Canon gelijckende. Andere zijn met biesen en horden overtrocken ; sommige van steene Mueren sonder kalck op malkanderen gehoopt : onder allen / niet eenen net noch gemackelijck. Nochtans zijnder eenige overblijffselen na gebleven / en sommige empressien/die van een beter conditie getuygenisse geven. Want verscheyden slechte Daecken steunen op deftige Pilaren van Parsiaensche Marmor-steen : sommige effen/sommige konstigh uyt-gehouwen : Eenige aen stucken gebroocken/ dienen tot drempels / posten van deuren / en cosijnen/ en by nae tot een yeder Boere-hutjen. Aen de Noord-oost zijde/ende wat van den Heuvel af / zijn de ruinen van

gewel-

geweldige verwulffelen diep in de Aerde gesoncken / neffens andere fondamenten van statelijcke Gebouwen. Van waer den laetsten Sanziack marmore Pilaren van een ongheloofflijcke grootte vervoert heeft / dien hy genootsaeckt wiert door te sagen / eer hyse konde weg nemen; die hy gebruyckte tot vercieringe van een seeckere Kercke gelegen beneden in het Dal. De Joden fabuleren dat dese plaets geweest is het Tonneel van Simpson / dat hy op der Philistijnen hoofden neder ruckte. Mogelijck eenigh Palleys daer gesticht van Ptolomeus ofte Pompejus die de Stadt herbouwt hebben; ofte een Christen Tempel door Constantinum opgerecht: ofte anders het Kasteel 't welck Balduwijn de derde in 't Jaer 1148 gesticht heeft. Het Kasteel datter nu is / die naem niet weerdigh / en is van geen importantie; daer leght den Zanziack / (van sommige den Bassa genoemt) een sieckelijcke Jonghman / van geen ervarentheydt / dewelcke door advijs en raet van een Moor sijn Provintie regeert. Sijn Jurisdictien beginnen tot Arissa. Aen de West-zijde van de Stadt / uyt het gesicht / en nochtans binnen het gehoor / is de Zee 30 stadien verre: daer sy een vervallene en onveylige Haven hebben / d'inwoonderen ten huydigen dage weynigh nut. In het Dal aen d' Oost-zijde van de Stadt / staen veel verstroyde Gebouwen: door-op welcke / een Bergh is boven de ander uyt-kijckende / aen de Noort kant van de wegh die na Babylon streckt: die men seght de selvige te zijn (en buyten twijffel de selfde in de H. Schrift beschreven) waer nae toe Sampson de Poorten des Stadts droegh: op welckers top staet een Kercke met Graven der Mahometisten omcingelt. In de vlackte tusschen dit en de Stadt / staen 2 hooge marmore Pilaren / wiens spitsen het weder weynigh goetgunstigh geweest is: d'oorsaeck waerom zy daer gesticht zijn / is onbekent / maer van groote antiquiteyt. Zuydwaers van hier en op de wegh na Egypten is een geweldige Fonteyn / op-gebult alleen van het nederstorten des regens / en daermen by groote steene trappen na beneden treet: daer zy hare kleeren wasschen / en haer Vee drencken.

Op den selfden dach dat wy quamen / scheydeden wy van den Caravan / en logeerden inde Stadt onder een verwulffel in een kleyn pleyn / met onse Esels. De deur was geweldigh leegh / gelijckse altemael zijn die de Christenen toe-behooren / om den schielijcken inval der Turcken te beletten; want sy leven hier in een beklaeglijcke subjectie / niet eens dervende sinnelijcke Huysen hebben / of de Erven tot haer meeste profijt employeeren. Soo gevaerlijck is 't rijck geacht te worden. Terwijl wy hier vertoefden / quam'er een Capiteyn met 200 Spaheis / gesonden van Morat Bassa om in te vorderen van de weynige en povere inwoonderen deser Stadt de somme van 30000 Daelders. De Griecken hebben seeckere kleyne Wijngaerden; maer datse Wijn hebben / en dervense niet bekennen / want sy die in 't heymelijck in haer Huysen perssen; Hare Granen begraven sy onder de Aerde / en dat sy gebruycken moeten / bewaren sy in lange aerde Potten; alsoose licht van de Wormen (gelijck gantsch Egypten door) gegeten worden / ende vergaen / ten zy datse soo worden bewaert. In 't voornaemste van de Stadt hebbense een oude Kercke / die de Copties dickmaels gaen besoecken. De Griecksche Vrouwen ('t welck elders noyt gesien wort) bedecken hier haer aengesicht / verwen hare handen swart / en gaen gekleet als de Mooren van Cairo. Alle Saturdagen op dit Kerck-hof houdense een yslijck gehuyl over de Dooden; huylende uyt gewoonte sonder eenige tranen van droefheydt te storten. Den Onder-bassa souden by na al het gelt daer wy Meesters van waren / ons af-gedwongen hebben; 't welck wy oock naeuwlijcks hadden konnen ontkomen / ten ware dat den sieckken Sanziack (die van onsen Doctoor wierde bediendt) ons van alle betalingen vry ghehouden hadde. Soo dattet hier onveyligh is voor een Franck te reysen

sen sonder yemandts speciale gunste. Gestooten uyt onse Herbergh (dien wy haest meynden te verlaten) van d'onbeleefde Spaheys / die veel van onse Bagagie arresteerden: zijn wy op den 18 Meert na den Caravan weder-gekeert; die haer hier in twee Troupen deylde / de grootste helft van dien de wech naer Babylon in slaende. s'Anderen daeghs zijn wy verhuyst / de Joden achter ons latende / die nu haren Feest vyeren souden. Den Capiteyn van den Caravan vertrock 's nachts te vooren/ passerende door het Bergachtige Landt by Hebron; om uyt devotie de Graven der Patriarchen te gaen besoeken/ een plaets by haer in grooten aensien/en die sy in hare Pelgrimagien veeltijts frequenteren. De oude Stadt (daer David te vooren sijn residentie hielde/eer hy de Jebusijten Sion afhandigh maeckte) is gantsch en geheel geruineert. Daer dicht by is een kleyn Dorp gelegen in het velt Mechpelah / daer een fraye Tempel staet / op-gerecht over het hol van haer Kerckhof door Helena de Moeder van Constantinus/nu in een Kercke verandert. Op desen dagh reysden wy over het vruchtbaerste en playsierighste Dal dat oyt 's menschen oogen gesien heeft: Aen de rechter hant een top van hooge Bergen/daer Hebron op staet: aen de slinker hant de Middelantsche Zee / gedurigh met Bergen bepaelt / en met veelderhande vruchten beset/ gelijckse meestendeel waren op desen dagh reysens. De vlackte tusschen beyden omtrent 20 mijlen verre/vol van Bloemrijcke heuvelen allenskens opklimmende/ en hare vruchtbaerder Valleyen niet veel overtreffende; als mede Boschagien met Olijven en andere vruchten hier en daer verciert. Evenwel is dese weeldrige en rijcke gront (gelijck al de andere hier omtrent) meestendeel onbewoont; uytgenomen eenige kleyne en verachtelijcke Dorpen / die de Barbarische Mooren in hebben (die niet meer Lants beploegen/dan daer sy van leven konnen: het gras ondertusschen hoogh wassende / en ongemaeyt blijvende / komt t'eenemael te verdorren. Misschien datse soo woest leggen/om dat de Krijghsluyden haer soo dickmaels komen besoecken / of de heerschende Spaheis: dewelcke eer sy te velde trecken ('t welck selden voor in 't laetste van Oegst geschiet / op datse geen honger en souden lijden door het Koorn te vernielen) beschreven worden in dese rijcke Weyden/op dat hare Paerden daer gaen weyen / logerende in Tenten daer by en omtrent: ende veel moetwilligheyt bedrijvende in de naest gelegene Steden tegens de benaeuwde Passagiers.

10 Mijlen van Gaza en dicht aen de Zee/staet Ascalon / nu een plaets van geen aensien: als dat de Turck daer een Guarnisoen hout. Door desen van de Heydenen in eere gehouden om den Tempel Dagons en de geboorte van Semiramis / geteelt van haer Godin Derceta / dewelcke verliest zijnde op een seeckere Jonghelingh die haer offerde; ende een Dochter by hem gewonnen hebbende: beschaemt zijnde over hare geylheydt / hem verstooten heeft/ het kindt in de Woestijnen geleyt / ende van droefheyt overstolpt zijnde/haer selven neder gestort heeft in een Meer aen de Stadt gelegen/en vervult met Visch/in welckers gedaente sy verandert is / so sy versieren; Hier op hebben de Syriers de Visschen deses Meers niet willen nuttigen / als voor Goden gereeckent. Men seght dat dese Derceta dien Dagon den Af-godt der Ascaloniten is (maer hoe dit accordeeren kan / en sie ick niet) daer de H. Schrift van meldet 't welck beteeckent een Visch der droefheydt; dewelcke haren Tempel hadde dicht by dien Meer / met haer gantsche Beeldt in de gedaente van een Visch/behalven het aengesicht welcke de gedaente van een Vrouw droegh: maer het kindt van Duyven op-gevoet/die haer melck uyt der Herders Emmers toebrachten / wierdt daer na de Huysvrouw van Ninus/en de Koninginne van Assyrien; waer op sy Semiramis genoemt wiert: 't welck in de Syrische Tale een Duyf beteyckent. Toen

nu

nu haer Soon het Rijck met gewelt wilde aenveerden: sy dese heerlijckheyt niet konnende beschouwen noch beleven / is sy uyt het gesicht verdweenen ; en wierdt tot de Goden door haer overgevoert / volgens het antwoort des Orakels: andere versieren met gelijcke waerheyt datse in een Duyve verandert was: in gedachtenisse hier van hebben de Babyloniers in hare Vaendels een Duyve gevoert / bevestight door de Prophecije Jeremie / welcke de verwoestinge van Judea voorseggende / haer radet te vluchten voor het Sweert des Duyfs.

10 mijlen verder in 't Noorden van Ascalon langs de Kuste staet Azotus: en 8 mijlen daer van daen Acheron / nu plaetsen van geen aensien.

Omtrent 2 uren na de middagh gingen wy ons neder setten by Cane Sedoe : een vervallene plaets / dicht by een kleyn Dorp / en geen vierendeel uurs van de Zee; den Caravan lagh in de groene weyden / sonder van de Boeren eens verstoort te worden. Des anderen daeghs 2 uren voor der Sonnen opgangh zijn wy vertrocken: neder dalende in een groote Valley / en van dien in een ander: hebbende verscheyden Boogaerden na de Zee-kant toe. Wat het Lant selfs belanght / daer en is geen gedeelte des selfs soo onvruchtbaer / of het soude seer profijtelijck zijn / sose slechts met Wijngaerden en Vruchten beplant wiert : 't welck genoeghsaem blijckt uyt die gene die omtren Gaza groeyen. Passeerende door een ruym Velt met Olyven / zijn wy omtrent middagh gelogeert op een kleynen Berg / leggende in 't Oosten / ende binnen een mijl van Rama / van de Mooren Ramula genoemt / 't welck berekent sandigh. 't Is gelegen in een vlackte op een kleyne hooghte / streckende na 't Noorden en Zuyden / gesticht van harde steen / de Straten sijn engh / de Huysen gantsch niet aensienlijck: nochtans zijnder veel fraeye ruinen / teeckenen van een veel fraeyer gebouw: voornamelijck die van de Christen Kercken. Hier is een kleyn klooster / daer een groot gedeelte noch van staet gefondeert van Philippus de goede de Hertog van Bourgondien / op die plaetse daer eertijts heeft gestaen het huys van Nicodemus ; gesticht tot onderhout en Saveguarde van Pelgrims in haer reyse na Jerusalem: en hoewelse van de Jesuiten wort gequitteert / nochtans hedendaegs daer toe geimployeert; genoemt Sions-huys / ende behoort tot het Klooster van den Bergh Sion.

Hoewel het buyten propoost is / so en sal 't nochtans niet onnut zijn yets te spreecken van Joppa / welcke een Haven is / ende een Stadt was : thien Mijlen in 't Westen van dese plaets; en geseyt wort geweest te zijn voor de Sont-vloet. Andere schrijven datse van Japhet gesticht is. Sy heeft gestaen op een Bergh ; van waer / soo Strabo verhaelt (maer onmogelijck waer te zijn) Jerusalem konde gesien worden. Hebbende een quade Haven / bevrijt van het Zuyden en Westen door uytsteeckende Steen-klippen ; maer open leggende voor de furie van de Noorde wint: welcke de Baren tegens de gepletterde Steen-Rotzsen voort-drijvende / haer des te onstuymiger maeckt / en de plaetse min veyliger dan de opene Zee die van buyen en onweer is rasende. Hier regeerde Cepheus / die het selvige repareerde / en dat Joppa noemde: De Soon van Phenix / en de Vader van Andromeda ; die men verciert dat aen een Steen-Rotzse dichte geketent heeft gelegen om de hooghmoet van haer Moeder Cassiope / om daer van het Monster verslonden te worden / dewelcke door het Monster t' overwinnen / het selvige verkreegh tot een vergeldinge van sijn Victorie. Dit seghtmen geschiet te zijn (doch met vercieringe vermenght) omtrent die tijdt dat de Richters in Israel begosten te regeeren. d' Inwoonderen hebben etlijcke Jaren daer na uyt een yver / bewaert verscheyden oude Altaren / daer de Tijtels van Cepheus en sijn Broeder Phineus op-geschreven staen. Ovidius maeckt Ethiopia het Tonneel van dese Historie : maer sulcks wordt tegen gesproocken van St. Hieronimus /

Plinius en Mela. Marcus Scaurus toen hy Kerck-meester was / heeft van hier gebracht de beenderen van dit Monster/zijnde veertigh voeten langer als de ribben van een Eliphant ende het rugge-been een half voet dicker. De Stadt wierdt door Cestius verdestrueert; ende naderhant (een roof-nest geworden zijnde) door Vespasianus: dewelcke hier een Casteel boude om diergelijcke uytval te beletten. Sy wiert genoemt de Haven van Judea: d'eenige een die sy hadde; doenmaels veel bequamer als nu: een groot gedeelte van dien wort door het sant versticht en verstopt; ende een groot gedeelte van de kracht des waters wech-gespoelt. Van de stadt selfs zijn maer 2 kleyne Casteelen blijven staen/daer in sekere Wapenen leggen tot defensie des Havens. Onder de Steen-rotz die haer na de Haven toe opent zijn sekere wijde hollen/ gehouwen in den Steen-rotz: waer van sommige tot Ammonitiehuysen/andere tot schuyl-hoecken dienen. De Coopmanschappen die hier na 't Christendom gescheept worden/ zijn alleen Cattoenen: vergadert van sekere Franssen die tot Rama in het Huys Sions haer residentie houden. De Westersche Pelgrims landen hier meesten tijt/ende worden van hier na Jerusalem geconvoyeert van Attala / een Grieck van Rama. Den Caravan is hier wederom gescheyden: de Mooren haren wegh na Damascus bevorderende. Hier souden wy 2 Daelders voor ons hooft betaelt hebben aen een Sheck van d'Arabiers; doch den Zanziack van Gaza hadde hem ontboden dat hy 't ons quijt schelden soude: hy quam in onse Tabernakel/en at hertig van sulcke delicatessen als wy hem voor stelden. Hy was een langh persoon / in een scharlakense rock gekleet/geknoopt onder de kin met een goude knoop: hy en hadde de patientie niet om een schenckagie van ons af te wachten; maer eyschte een: wy gaven hem een klont Suyckers/ende een paer Schoenen/daer hy ernstig om badt/ en vriendlijck aen nam. Op den 20 Martij zijn wy met d'opgaende Sonne vertrocken. Een geringe overblijffsel van dien grooten Caravan/de Nostrainen (so noemense de Christenen van het Oosten) die op Muylen en Esels reden/vooruyt gegaen zijnde: waer onder 2 Bisschoppen waren van Armenia; die de meeste wegh te voet gingen/maer toense van haer Esels af-sprongen/wierdense van sommige van haer Natie weder op-geholpen. Al eer wy verre gereyst hadden/wierden wy van de Arabiers op-gehouden / tot dat sy schattingen van de reste ontfangen hadden. Den dach aldus door gebracht zijnde / trocken wy 't in twijfel of wy dien nacht Jerusalem souden bereycken; maer op een dool-wegh zijnde (want d'Arabiers hadden ons contrarie haer gewoonte verlaten) wierde onse vreese in een wanhope verandert. Ongeveer 6 mijlen voorby Rama wierden de Bergen grooter en grooter/ vermengt zijnde met vruchtbare Valleyen. Omtrent 2 mijlen verder klommen wy de hooger Bergen op/betalende voor ons hooft 2 Medijnen/ doch op besondere plaetsen. De passagie was seer moeyelijck / benaeut met hout/en als gevloert met gebrokene Steen-rotzsen: welcke van wegen den regen die daer toen neder viel/niet min gevaerlijck waren voor onse Cameelen. Eyndtlijck zijn wy aen een smal Dorp geraeckt/daer wy eerst onsen dwael-wegh gewaer wierden. Sommige rieden ons te toeven; andere voort te rijden: beyde even gevaerlijck: alsoo de wegh ons onbekent was/ onveyligh/ d'Inwoonderen Dieven/gelijck al d'Arabiers zijn. Terwijl wy vast de sake aldus debateerden/is den nacht ons overvallen/en heeft ons berooft van onse vrye keur. Den swaren regen dwong ons te vluchten na een vervallene Capel om te schuylen / alwaer wantrouwen de wacht hielt/die wy tot 's morgens toe vlijtig de handt boden. By tijts verlieten wy het Dorp/af-klimmende den wech die wy opgeklommen hadden/van de voornaemste des Stadts / die voor een somme gelts sulcks aengenomen hadden/geconvoyeert zijnde tot den top der Bergen/en om gaeuwer voort te raken/

hebben wy Eſels gehuert : Andere nochtans hielden ons op ſoo als wy langs het Dal weder keerden / ons dreygende met gewelt meer gelts af te perſſen. Vijf uren achter malkanderen paſſeerden wy door de nauwe engte der Bergen ; een groot gedeelte van onſe wech ſagh'er uyt als offe van de Winterſche ſlach-regen af-geſpoelt waren geweeſt. Wy paſſeerden voorby een vervallene Fort / gelegen dicht by een Fonteyn/bequaem genoeg/toenſe noch ſtonde/tot bevryinge van die paſſagie. Onder wegen ſprongen een getal van Patrÿſen : andere liepen aen beyde kanten op de Klippen ; van coleur gelÿck die van Chios. By Artÿckelen op klimmende zÿn wy eyndlÿck op den Top geraeckt/welcke boven al de Bergen uyt-ſtack/ die wy achter ons hadden gelaten. Van hier na Jeruſalem toe is de wech tamelÿck effen. Aen yeder zÿde ronde Bergen met ruinen op hare toppen / ende Valeyen als in de cierlÿckſte Land-kaerten afgebeelt ſtaen. Het Aertrÿck/ hoewel ſteenachtigh / is niet gantſch onvruchtbaer / voort-brengende Granen en Olÿven omtrent de bewoonde plaetſen. Genakende de Noorder-poort des Stadts / in voorige tÿden genoemt de Poort Ephraims / en nu van Damaſcus / wy alleen boven al de andere en hadden geen verlof om in te gaen. Toen wy nu de Wallen om-wandelde na 't Weſten toe/ daer het Caſteel gebiet over voert/ ſoo ontmoetede ons twee Franciſcaner Monnicken/die ons vriendelÿck groeteden/en na haer Convent geleyden.

Al is 't dat verſcheyden Perſoonen ſoo uyt het ondervraghen als uyt het beſichtigen met veel arbeyts verhael gedaen hebben van de ſtant en gelegentheydt deſes Stadts/neffens de nabuerige plaetſen ; ſo dat ſommige lichtelÿck ſullen oordeelen/ dat ick ſlechts ſchrÿve 't gene alreede genoech beſchreven is ; niet te min / eensdeels tot continuatie van den koers deſes diſcoers / eensdeels om den onkondigen Leſer te verloſſen van de veelvoudighe vertellinghen der al te licht-gheloovighe Devotariſſen/ende al te ambitieuſe Perſonagien / ſoo ſal ick verhalen 't gene ick hebbe aengemerckt.

Deſe Stadt/eertÿts heylich en heerlÿck/van Gode tot ſÿn ſtoel uytverkooren/en geplaetſt in het midden der Natien: als een Kroon kroonende het hooft der Bergen/ het Tonneel van verborgentheden en mirakelen : Sy wiert geſticht van Melchiſedech (die men ſegt geweeſt te zÿn Sem / de Sone Noachs/en dat niet onwaerſchÿnlÿck) omtrent het Jaer 2023. na de Scheppinge des Wereldts / ende genoemt Salem (van de Heydenen/Solyma/ſoſe ſchrÿven/van de naeſt-gelegene Bergen/ maer veel eer van de Bergen des Stadts) 't welck betekent Vrede; die hier 50 Jaren lang regeerde. De Jebuſyten die naderhandt in poſſeſſie krÿgende / wierdtſe van haer Jebus genoemt ; die 't in 't geheel ofte ten deele 824 Jaren lang behielden. Toen nu het Fort Syon / als noch in hare handen blÿvende / van David beſtormt wiert / ſo hebbenſe tot ſpot van hem/ de blinde/ de lamme/ de kreupele / Ec. op de Wallen geſtelt / als Mans genoch om ſoodanigen Vyant te weder-ſtaen;doch eyntlÿck heeft hy den bergh Syon met gewelt ingenomen / de Jebuſiteu verdreven het ſelvige / en de Stadt herbouwt/met treffelÿcke Gebouwen verciert; ende verhuyſende van Hebron/daer van den throon ſÿns Rÿcks gemaeckt ; van die tÿt af wiertſe Jeruſalem genoemt/'t welck te ſeggen is/ Jebuſalem / de b in een r veranderende om de lichtigheyts wille. Sÿnen ſoon Salomon en de ſuccederende Koningen van Juda hebben de Stadt veel vergroot/ op die tÿt omtrent 50 ſtadien in den ommegang wÿt zÿnde : met ſtercke Wallen en diepe Trenchementen uyt de levendige Steen-Rotzſe gehouwen/ verſterckt / ende daer een volkomen werck van gemaeckt door het ſtichten van dien heerlÿcken Tempel/haer koſtelÿcke Palleyſen/en ander heerlÿcke Gebouwen. In deſen heerlÿcken ſtandt iſſe 467 Jaren gebleven ; als dan wierdtſe van Nebu-

chodonosor verdestrueert/en alsoo 70 Jaren woest gelegen/ tot dat de Joden wederkeerende uyt die gevanckenisse/de selvige wederom begosten op te timmeren; welcke noch 63 Jaren daer na onbemuert bleef: en toen voltrocken wiert door Nehemiam in de tijt van 52 dagen; hebbende in de rondte 33 stadien:naderhant tot 60 vergroot; verciert zijnde door de Machabeen; doch insonderheyt door de veelvoudige en wonderlijcke Gebouwen van Herodes op-gerecht/en scheense niet veel te verschelen van haer voorige grootheyt en heerlijckheyt. Dese herbouwde Stadt floreerde 562 Jaren lang/en toen wiertse door Godes toorn en de furie van Titus verdestrueert/daer in 110000 van hongers noot/Pestilentie / de scherpte des Sweerts/en Borgerlijcke moordadigheyt/ellendelijck zijn omgebracht/ doch drie Casteelen alleen Hippicum/ Phasealum/en Mariamne(door Herodem gesticht ende naest aen sijn Palleys staende) heeft hy ongeraseert gelaten/de reste in grootheyt en cieraet over-treffende; ende een gedeelte des Muers/die het Westen van de Stadt omringde/is blijven staen : so wel tot een defensie voor de Romeynen / als tot een bewijs voor de Nakomelinghen van de stercke des plaets en van de dapperheyt der overwinners. Doch 65 Jaren daer nae/heeft Elius Adrianus de rebellerende Joden met een wonderlijcke nederlaegh besoeckende/die overgeblevene Gebouwen het onderste boven gekeert / en het fondament met sout besprenght : alwaer hy niet langh daer nae een Stadt gesticht heeft/maer kleynder in ommegang : intreckende den bergh Calvarien / ende een gedeelte van den bergh Gihon/met het Dal tusschen beyden ; welcke in het Westen lagen/en buyten de voorige Stadt gesloten waren/boven des selfs Poort die na Bethlehem siet/de gedaente van een Swijn uyt-houwende/en verbiedende de Joden van uyt daer door in de Stadt te komen/ofte die niet eens t'aenschouwen van eenig uytstekende Bergh : ende heeftse na sijn naem Elia Capitolia laten noemen ; doch niet lang daer na van de Christenen bewoont / ende met den Tijtel eens Patriarchen Stoels vereert zijnde / heeftse de oude naem van Jerusalem wederom bekomen ; en is 500 Jaren lang in de possessie der Christenen gebleven;doch niet sonder verscheydene vervolgingen. Doen wierdtse ingenomen van de Sarazenen in 't Jaer onses Heeren 636. daer na van Godefridus Bouleyn in 't Jaer 1099 gewonnen/en naderhandt van Saladijn in 't Jaer 1187 ; eyndtlijck van Solymus vermeestert zijnde in 't Jaer 1517. wordtse nu van de Mahometisten Cuds genoemt / 't welck beteeckent Heyligh. Soo dat'er van het eerste fondament af tot dit tegenwoordige Jaer 1611 / 3546 Jaren verstreecken zijn.

Dese Stadt is op een steenachtighen Bergh gelegen : aen alle kanten te beklimmen/ (behalven een weynigh aen 't Noorden/) met een steyle nedergang/ ende diepe Valleyen van natueren gefortificeert : meestendeel omringt met andere niet ver-gelegene Bergen/ als offe geplaetst ware in het midden van een Amphiteater. Want in het Oosten is den Olijf-bergh / afghesondert van de Stadt door het Dal Josaphats ('t welck oock een gedeelte van 't Noorden omcingelt/) in het Zuyden is den Bergh des aenstoots/ daer het Dal Gehimons tusschen komt : ende in het Westen heeftse voor desen tot een Bolwerck gehadt het Dal Gihons / ende een by-leggende Bergh. Ick sal uwe patientie/ goet-gunstige Leser/noch een weynigh op-houden/ met het verhael van haer bloeyende standt ten tijde van onsen Salighmaecker/ doch om U. L. geen verdriet aen te brengen / sal ick daer wat kort over loopen. Sy wierdt voor desen in 4 deelen gedeylt/door verscheydene Wallen/streckende Oost en West / van malkanderen gescheyden / als offe soo veel besondere Steden waren. Dat naest aen 't Zuyden boven d'andere uytkijckende en den Bergh Sion omhelsende / wierdt doenmaels d'Opper-stadt genoemt ; maer te vooren/ de Stadt Da-

vids: in het midden van dien heeft hy een stercke en heerlijcke Stadt getimmert; den Throon der succederende Koningen. In den Wester-hoeck en op de Wal stondt sijn Casteel/waer van wy ter bequamer gelegentheyt sullen spreken / als mede van sijn Graf/van het Huys van Annas en Caiphas/ &c. Hier boude den Koning Herodes een kostelijck Palleys/begrijpende twee Huysen in een/die hy noemde nae de namen van Cesar en Agrippa; verciert met Marmor-steen/ en glinsterende van Gout: in kostelijckheydt en cieraet den Tempel overtreffende. De mueren van dit gedeelte des Stadts door Antiochum om verre geworpen / wierde dapper van de Machabeen gerepareert; welcke over al hechtende aen den nedergang der Steen-rotzse / de selvige onwinbaer hebben gemaeckt. *Van de Opper-stadt daelde men in de Neder-stadt over een diepe loop-gracht / welcke Tyroeon genoemt wierdt / en Volck-rijck was; nu met ruinen op-gevult/en naeuwlijcks onderscheydlijck. Dit gedeelte/ soo sommige voor-dragen/wierdt genoemt de Dochter Sions; in groote verre overtreffende den Bergh geleghen aen d'Oost-zijde van desen Sion. Op den bergh Moria stont dien heerlijcken Tempel Salomons: en tusschen het selvige den bergh Sion/ sijn Throon/sijn Palleys (welckers passagie langs een hooge Brugh streckte tot in den Tempel) het Palleys des Konincks/en het Huys van den Bogaert Libanus: nu altemael buyten de mueren van de Stadt. In 't Westen des Tempels/ende op een hooge Steen-Rotzse was gegrontvest het Palleys der Machabeen / het welcke over de gantsche Stadt sagh; naderhant herbouwt/en bewoont van Koning Agrippa: dicht waer aen gestaen heeft het Tonneel van Koninck Herodes gesticht / verciert met seer rare Schilderyen ; afbeeldende de conquesten / Victorien en Triumphen van Augustus. Tegen over de Zuyder-hoeck des Tempels stont de Pickeer-plaets/ mede van Herodes gesticht ; en daer in wierden verscheydene exercitien geoeffent voor 5 Jaren langh/ ter eeren van den Keyser ; en toen hy nu out geworden was/ en in doodts gevaer / wetende hoe aengenaem sijn doodt de Joden soude zijn/ liet hy de voornaemste van dien by een komen/en daer op-sluyten ; op dat sijn doodt vergeselschapt met haer doodtslag / op die tijt in spijt van haer haet een generael gekerm mochte veroorsaken. Binnen de Westersche muer des Stadts / en daer dichte by/was den bergh Acra/steyl en klipachtig/daer eertijdts gestaen heeft een Citadel door Antiochum opgerecht/ende geraseert door Simon die de extraordinary hoogte van dien vermindert heeft / op datse niet en soude uyt-steecken boven den Tempel; waer op Helena Koninginne van de Adiabenes (een Natie voor-by Euphrates) haer Palleys heeft gesticht: welcke haer van het Heydendom tot het Jodendom bekeerende / haer Lant verliet ende binnen Jerusalem woonde : naderhandt de Christelijcke Religie omhelsende / heeftse de benaeuwde Christenen groote bystant gedaen in dien hongers noot daer Agabus van prophetheerde ('t welck geschiede onder de regeringe van Claudius Cesar (met het kooren dat sy kochte/ende uyt Egypten dede voeren. Buyten de Stadt hadde sy haer Graf / niet verre van de Poort Ephraims/verciert met drie Pyramiden/en ongeruineert ten tijde van Eusebius. Aen de Noort-zijde van Acra stont het ronde perck ofte Amphitheatrum van Herodes/ groot genoech voor 80000 menschen in te staen; in de vertooningen daer vertoont/naapende de Barbarische wreetheydt der Romeynen. Dicht by de Noorder muer van dit tweede deel stont het gemeyne Hof / en de Hoven van Justitie : en daer niet verre van daen by na aende Noordt-zijde des Tempels / op een steyle Steen-Rotzse / 50 ellen hoogh / stont het Kasteel Baris / toe-behoorende de Priesters van de geslachte der Asmones ; doch Herodes het Koninckrijck verwervende / en by sich selven overleggende hoe bequame plaets het ware om over de Stadt te commanderen / heeft

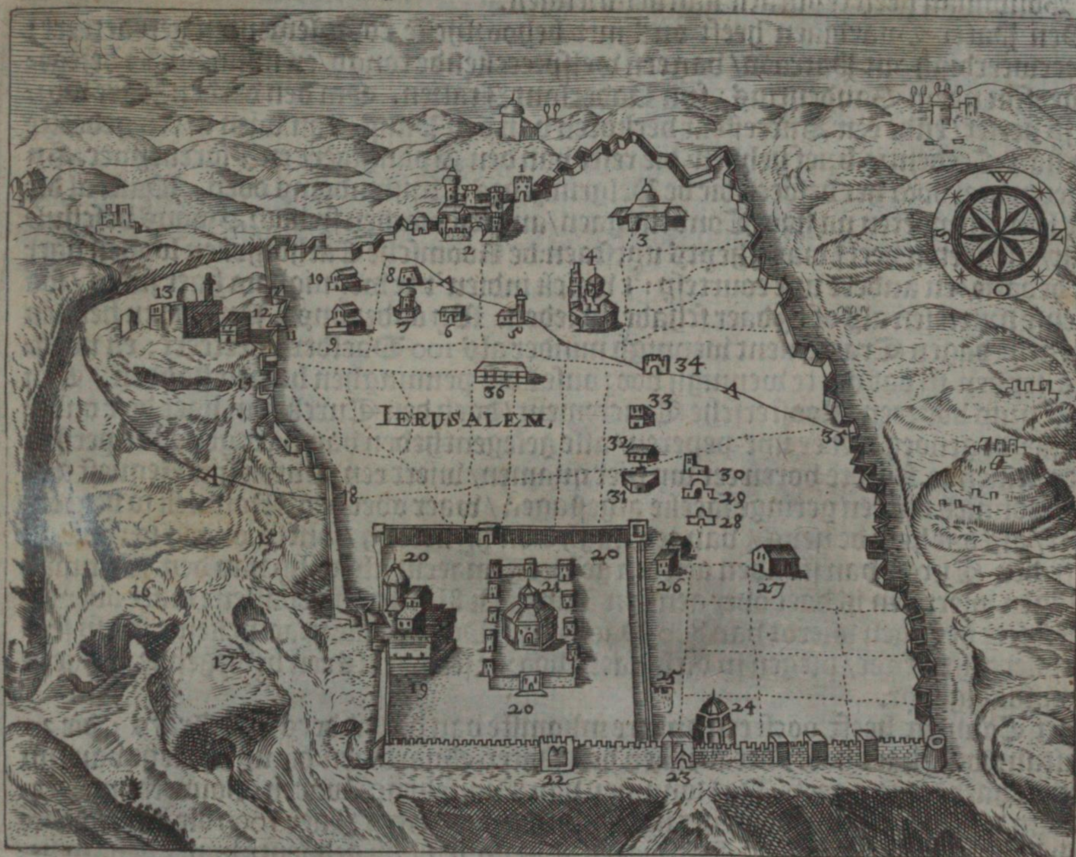
** Doch Sion in die generale destructie gedemolieert zijnde, is nu meestendeel buyten dese stadt gelaten.*

daer

daer op een heerlijcke en ſtercke Stadt geſticht/hebbende aen yeder hoeck een Too=
ren/waer van twee 50 en d'ander twee 70 ellen hoogh waren / welcke / om datſe met
Antony naem mochten accordeeren/hy Antonia noemde/ daer in de Romeynen een
Guarniſoen hielden met een quaet vermoeden den Tempel beoogende; beducht zijn=
de of de Joden door de ſterckte van dien aengelockt/eenige bevreeſde veranderinge in
den ſtaet mochten aen-rechten : waer aen het gehecht was door een brugge van een
wonderlijcke hoogte/welcke over de konſtige dal Cedrons lagh. Aen de Noort-zijde
van Antonia / kruyſde een galdery de ſtraet (waer van wy hier na ſullen handelen)
na het Palleys van den Romeynſchen Preſident. Nu/wat de derde Stadt belangt/
die ſlechts engh was/en wiens lenghte des anderen breedte gelijckformich was ; de
West-eynde van dien/ſo den omnegangh toen liep/was t'eenemael beſet van de Ko=
ninckljjcke woon-ſtede des Conings Herodis; grenſende op de 3 Wallen/van koſte=
lijckheyt uyt-muntende / van ſterckte onverwinnelijck / beplant met Bogaerden/
Luſt-hooven/Vijvers/en andere plaetſen tot vermaeck en oeffeninge. Aen de Zuyd-
ooſter hoeck des Wals ſtont de Tooren van Mariamne / 50 ellen hoogh/ behalven
noch de natuerlijcke hooghte des plaets/van een voortreffelijck konſtich werck/ ter
gedachteniſſe en behoudende de Naem van ſijn al-te-wel-beminde Huyſvrouw/door
hem onbedachtelijck vermoordt. Aen de Zuyd-weſter hoeck ſtont den Tooren van
Phaſeolus/70 ellen hoogh/ genoemt na ſijnen Broeder (die ſijn eygen herſſenen ver=
plettert heeft ; en zijnde contrarie de Wetten der Natien/daer over gevat / en van de
Parthers in hechteniſſe gedaen wiert) ſeer ſterck/en den Tooren van Pharus ge=
lijckformigh. En aen de Noorder hoeck des muers op een ſtatelijcke Bergh ſtondt
den Tooren Hippic/ 84 ellen hoogh ; zijnde in 't vierkant/ende hebbende boven op 2
ſpitſen: ter gedachteniſſe vande Hippici/zijnde 2 Vrienden/die beyde in den Oorloch
bleven. In deſe derde Stadt ſtonden de Huyſen van veele der Propheten : als mede
die van Maria de Moeder van Joannes en Marcus / dickmaels vande eerſte
Kercken beſocht. Het vierde part Jeruſalems lach in 't Noorden van hier/en wiert
genoemt de Nieuwe Stadt : eertijts een Voor-ſtadt van de andere/en bewoont van
geringhe Ambachts-luyden. De buyte-wal van dien wierdt herbout door den Ko=
ninck Agrippa/en wonderlijck ſterck gemaeckt (de gantſche Stadt is alleen aen die
kant te beſtormen) 25 ellen hoogh/ende gefortificeert met 90 Toorens/200 ellen van
malkanderen gelegen. De gront daer de Nieuwe Stadt op geſtaen heeft/ende apart
van de naeſte/is nu gelaten buyten de Wallen Jeruſalems.

Soo weynigh (en miſſchien noch al te veel voor ſommigen) hebbe ick van veel ge=
ſproken / en nochtans aen deſe weynighe onvolmaeckte Af-beeldingen kan de vol=
maecktheyt van dien eeniger maten beſpeurt worden. Breeder verhael ſal geſchie=
den als wy het Model komen te verhandelen / voor-geſtelt in het navolgende Fi=
guyr/nevens de gelegentheyt der remarcabele plaetſen; waer van gewach gemaeckt
wordt in het verbolgh van onſen Journael.

Wy quamen als gedacht is de Weſter-poort binnen/genoemt de Poort van Jop=
pa. Aen de rechterhant/ en gelegen by de Wal/ſtaet een kleyn en niet wel gefortifi=
ceert Kaſteel: nochtans het eenige Fort dat tot de ſtadt behoort; beſet met een ſwacke
wacht/en niet te ſeer met ammonitie verſien; geſticht vande Piſans op die tijdt doen
de Chriſtenen deſe ſtadt bewoonden. De ſlinckerhant opſlaende/en een gedeelte van
den bergh Gihon opklimmende / quamen wy aen het Franciſcaner Klooſter (zijnde
nu tuſſchen de 30 en 40 in 't getal) de welcke in 't Jaer 1561 uyt haer Clooſter / die
ſy op den Bergh Sion hadden/ gheſtooten zijnde / deſe plaets in-geruymt wierdt.
Doch wie de Stichters van dien geweeſt zijn/ ben ick onkundigh : noch hem en ge=
ſchiet

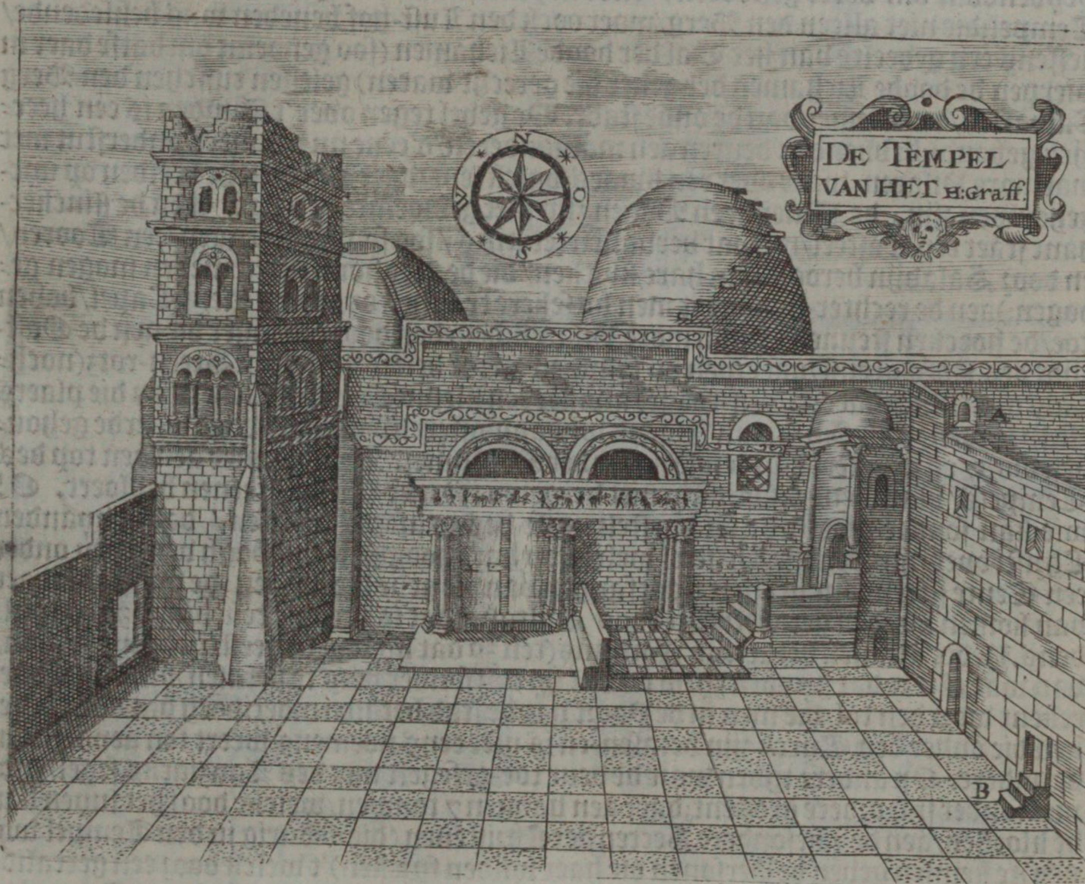
1 *De Poort van Ioppæ.* 2 *Het Casteel der Pisan:.*
3 *Het Klooster der Franciscanen.*
4 *Den Tempel des Grafs.*
5 *Een Kerke, eertijts een vergaderplaets der gemeente daer het huys Zebedei gestaen heeft.*
6 *De yseren Poort.*
7 *De Kercke van St. Marcus daer sijn huys gestaen heeft.*
8 *Een Capel daer eertijts het huys van St. Thomas gestaen heeft.* 9 *St. Iacobs Kercke.*
10 *De Kerk der Engelen, daer eertijts het Palleys van Ananias den hogen Priester gestaẽ heeft.*
11 *De Poort Davids.*
12 *De Kerke onses Heylandts, daer gestaen heeft het Palleys van Caiphas.*
13 *Een Kercke eertijts een deftige Tempel staende daer 't Cænaculum stont.*
15 *Daer de Ioden het Licham van de H. Maria wilden wech nemen.*
15 *Daer Petrus weende.* 16 *De Fonteyn Siloe.*
17 *De Fonteyn van de H. Maget.*
18 *De Mes-hoops Poort.*
19 *De Kercke van de reyninge des H. Magets, nu verandert in een Kercke.*
20 *Het Hof van Salomons Tempel.*
21 *Kercke daer den Tempel Salomons gestaen heeft.*
22 *De Gulde Poort.* 23. *St. Stephanus Poort.*
24 *Den Tempel Ananiæ, nu een Tempel.*
25 *Den Vyver Bethesda.*
26 *Daer het Palleys van Pilatus stondt.*
27 *Daer, soo sy seggen, Herodis Palleys stont.*
28 *Pilati Verwulfsel.*
29 *De Kercke van de H. Magets Swijmen.*
30 *Daer sy Simon van Cyrene ontmoeteden.*
31 *Daer de Rijcke Man woonde.*
32 *Daer den Phariseus woonde.*
33 *Daer Veronica woonde.*
34 *De Poort der gerechtigheydt.*
35 *De Poort Ephraims.* 36 *Den Bazar.*
37 *Den ingang van een gedeelte des ouden Stadts.*

schiet geen groot ongelijck / al wort hy vergeten: aengesien dat so een slecht gebouw den Bouwman geen reputatie kan aenbrengen.

Den Pater-Guardiaen heeft ons met behoorlijcke complementen getracteert: een eerweerdigh out Patroon/ van een welspreeckende tongh/en minnelijcke bejegeninge/ sijn naem Gaudentius: sijn Vaderlant Italien. Om den derden Jare worden sy verset/ ende een Successeur verkoren van den Paus/ van wien sy een gedeelte van haer Credentie-brief hebben: die reste van den Spangiaert en Florentijner. Sy genieten veel door het besoeck die de Pelgrims des Christendoms doen; Want al die daer komen/moeten na haer Convent gaen/anders worden sy voor Spions beschuldight/en moeten veel swarigheyts uytstaen:de Roomsche Catholijcken loonen haer uyt devotie/ en andere uyt courtesy: 't welck indien 't te weynigh na haer sin is / soo sullense pruttelen als of sy daer schade by leden. Wy onder ons 4 Persoonen hebben voor acht dagen Tractement weynigh minder als 100 Daelders verteert; en nochtans seyden sy dat wy te weynigh voor onse kost-penninghen betaelt hadden. Een hooge prijs voor een Kloostersche Tractement/ doch den Turck kan haer dese onbeleeftheydt genoeg weder uyt-peperen/ alle gelegentheden van haer gelt af te perssen waer nemende. Kort te voren eer wy hier quamen/ wiert een Turck sijn Request aen een Monnick om een geringe saecke afgeslagen / waer over den Monnick so begroet wiert/ als dat hem de neus / van een slagh dien hy kreegh / ontsprongen is: hier op heeft den Turck van stonden aen een geveer gemaeckt als of hy van den Monnick geslagen wiert / en is daer over aen den Zanziack klachtigh gevallen: waer over hy in de boete beslagen wierdt van 800 Daelders. Door sulcke practijcken / soo sy seggen; verachterende/ plegen sy dickmaels voor te stellen als een bewegende oorsaeck tot mildadigheyt.

Het Convent heeft oock een andere inkomste van de Ridders des Grafs; die 30 Sultans voor haer hooft betalen aen den Pater-Guardiaen: die uyt kracht van sijn Patent haer die eere geeft. De Koningen van Vranckrijck waren Souvereyne Heeren van die Order: door wien het ingestelt is geweest in 't Jaer 1099 die haer groote Privilegien heeft vergunt. Sy droegen 5 kruyssen / in gedaente van 't gene sy hedendaeghs noemen het Jerusalems Kruys; daer door voor oogen stellende de 5 wonden Christi dien hy aen sijn Lichaem ontfingh. Niemant wiert toegelaten/ daer yet op te seggen viel / ofte die niet van de Catholische Religie en was. Sy moeten van Adelijcken bloede zijn: en genoeghsame middelen hebben om een statie volgens dien Ampt te voeren/ sonder eenigh hantwerck te hanteren. Doch nu sullense yeder een aennemen die slechs gelt mede brenght/ so dat sy toen wy daer waren een Apotheecker admiteerden / die onlanghs tot Aleppo gewoont hadde. Sy nemen het Sacrament om alle dagen / soo sy 't gevoeghlijck konnen doen / Misse te hooren: soo den Turcken den Oorlogh aengeseyt worde/selfs in Persoon ten Oorlogh te trecken/ofte anderen niet min bequaem in haer plaets te senden/de vervolgers der Kercke te bestrijden/ onrechtveerdige Oorlogen te mijden/ oneerlijck gewin/ en private Duellen te schuwen: eyndlijck alle oneenigheyt en twist by te leggen / het gemeene beste voor te staen / de saecke der Weduwen en Weesen te verdedigen / van sweren / meynedigheyt/lasteren/plonderen/woeckeren/ Kerck-roovery/ moort/en dronckenschap af te steen: suspecte plaetsen/en oneerlijcke Luyden t'abandoneren; kuysch en onbestrafselijck te leven / ende in handel en wandel getrouw te zijn / om met eere soodanigen weerdigheyt te bekleeden. Desen eet gedaen hebbende/ leght den Pater-Guardiaen sijn hant op sijn hooft / als hy kniekt voor den ingangh des Grafs / hem vermanende getrouw/ valiant/ vroom / en een onversaeghden Kampioen van Christus en dat H. Graf.

H. Graf. Dan steeckt hy hem de Spooren aen / en daer na een swéert (die selvige/ soo sy seggen/ die Godefridus van Bouleyn toebehoorde) en belast hem de kercke en sich selven daer mede te beschermen. Hier op staet hy over-ent / en van stonden aen neder knielende dicht aen het Graf/ en sijn hooft daer op leggende/ wordt hy Ridder geslagen mits ontfangende drie slagen op sijn schouder/ spreeckende aldus. Ick ordinere u tot een Ridder van het H. Graf onses Heeren Jesu Christi, in den Name des Vaders, des Soons, en des H. Geest; dan kust hy hem/ en doet hem een goude keten om de hals/ daer het Jerusalems kruys aen hanght: dit alles uytgericht zijnde/ staet hy op/ kust het Graf/ en de voornoemde verciersélen weder over langende/ gaet hy sijns weeghs.

A *Het Capel van Isaacx op-offeringe.* B *Den opgangh tot dien.*

Boven uyt desen Clooster kan men by na de gantsche Stadt over sien: daer veel van woest leyt: De oude Gebouwen (uytgenomen weynige) altemael geruineert/ de nieuwe zijn niet te achten. Geen die boven 2 Solders hoogh zijn: d'onderste niet beter als een verwulffsel/ d'opperste boven met een boogh/ en staende op Bogen: zijnde wel voor brant bewaert / als hebbende geen materie dat aen brant raken kan: de daecken zijn plat/ en met playster bestreken. 't Wort uyt devotie van Christenen bewoont / en van de Turcken / om de profyten de sy van die Christenen zijn genietende: anders soud' het apparentelijck leegh staen.

Op den selfden dagh (zijnde Donderdagh) dat wy daer quamen/ zijn wy/ ons eerst wat ververscht hebbende/ na den Tempel des Grafs gegaen: yeder een zijn oor-kussen en Tafel-kleet mede dragende. De passagie van het Klooster (d'Oost-zijde van Gihon) bewandelende/ moet men een lange wijl nederdalen/ daer na klimtse een weynigh op tot den Bergh Calvaria. Den Bergh Calvarien is een steenachtigen Bergh/ niet hoogh noch breet/ eertijts een plaets daermen de misdadigers placht te rechten: doenmaels buyten/ doch nu wel by na in 't hertje van de Stadt: den Keyser Adrianus heeft daer op een Beelt ter eeren van Venus op-gerecht; doch de deugtsame Helena (daer ons Landt met recht van roemen mach) heeft dat aengenomene Heydendom om verre gestooten/ ende in plaetse van dien gesticht desen heerlijcken Tempel; die niet alleen den Berg/ maer oock den Lust-hof beneden was bekledende/ neffens een gedeelte van het Dal der doode Lichamen (soo genoemt om datse daer in wierpen de doode Lichamen der gener die gerecht waren) gelegen tusschen den Berg Calvarien/ en de muer van de oude stadt. De gevel tegen over 't Zuyden is een heerlijck gebouw; hebbende 2 deuren aen malkanderen/ d'eene nu bemuert/ onderstut met marmore Pilaren; waer over een dwars-balck leyt/ daer Historische beelden op uytgehouwen zijn; de Mueren en Bogen zijn met gebloemte verciert. Aen de slincker-hant staet een Casteel/ nu wat vervallen (eertijts/ soo sommige seggen/ een Tooren/ en door Saladijn berooft van hare klocken/ die de Mahometisten niet en mogen gedogen:) aen de rechter-hant gaet men by sekere trappen op na een kleyn Capel/ boven toe/ de hoecken steunen op marmore Pilaren: beneden door een muer die aen de Oost-zijde des Hofs grenst/ gaet men by trappen op tot den top van den Steen-rotz (nochtans geen blijckbaer Steen-rotzse) alwaer een kleyne Capel gesticht is op die plaets (so sy seggen) daer Abraham Isaack wilde op-offeren. Die in hooge waerde gehouden wort/ en bewaert van een Priester der Abissynen. Dit is annex aen den top des Tempels/ vlack/ ende (soo 't my niet vergeten is) met Tichel-steenen bevloert. O! wie kan sonder droefheyt en ontsteltenisse des gemoets aen sien/ dat de vyanden Christi over sijn Graf heerschen! welcke op hare hooghtijden hoogh verheven onder een Tente sitten/ om het gelt t'ontfangen van die gene die ingaen: de winste die daer van komen worden getaxeert op 8000 Sultans: dat is na onse rekeninge 30400 guldens. Yeder Franck betaelt 14 Sultans (ten zy dat hy van de geestlijckheyt zy/ dan/ van wat Secte dat hy oock zy/ so raeckt hy vry sonder yets te betalen) daer onder gerekent wort den tol/ die men in de Poort vande stad betalen moet: doch dat de Christenen die onder den Turck zijn betalen/ en is niet eens noemens weert ten aensien van de andere. Op andere tijden wort de deur toe-gesegelt met des Zanziacks segel/ ende niet sonder sijn ordere geopent; daer aen hangen 7 touwen/ welcke door het luyen van de klocken/ aen de 7 besondere Secten der Christenen (die gedurig in den Tempel wonen) te kennen geven de Personen die haer wilden spreken) 't welck door een getralide venster geschiet/ en daer door ontfangense de spijse die haer gebracht wort. Om nu het Fondament op so een oneffene plaets effen te maken/ wiert een goe stuk van de steen-rotzse wech gehouwen/ en de plaetsen die te leech waren/ met sware bogen opgebult; so dat die natuerlijke formen t'eenemael mismaeckt zijn geworden/ die den aenschouwer beter contentement souden gedaen hebben. Haer al te groote achtinge heeftse weynigh doen achten. Den kap des Tempels is van een tamelijcke hoogte/ met curieuse bogen/ ende met groote marmore Pilaren onderstut. De buyten kanten zijn boven met Galderyen: het gantsche gebouw cierlijck en kostelijck. Doch eer ick tot een particuliere beschrijvinge kome/ soo sal ick U L. des selfs Fondament voor oogen stellen/ op dat het binnenste van dien des te beter verstaen mach worden.

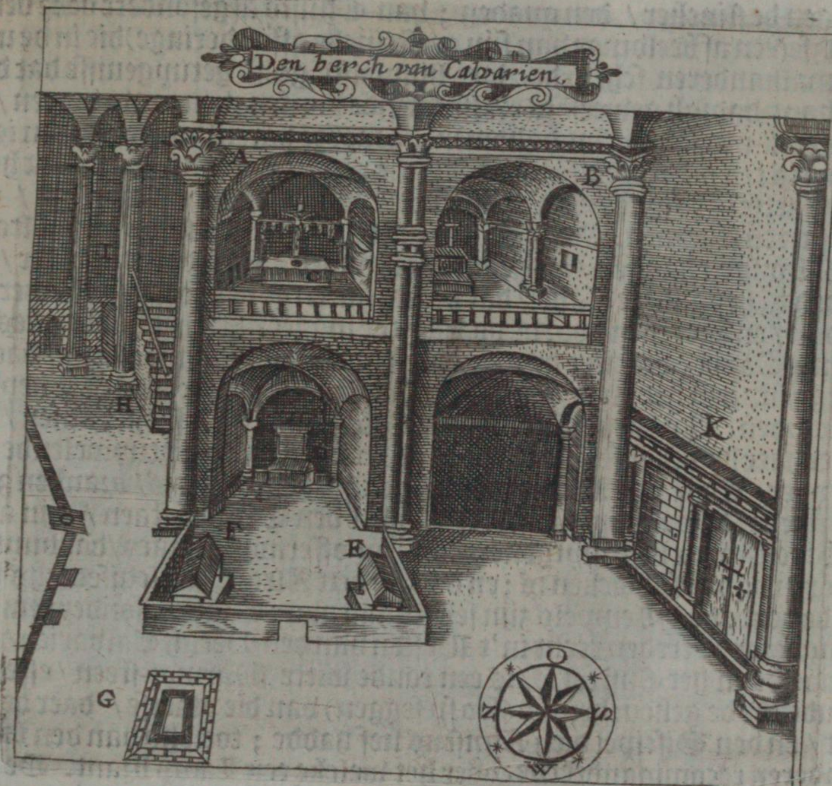

De gront vanden Tempel
vant Graff Christi en
bergh Calvaria.

O
N
Z
W

de plaets

1 *Den ingangh.*
2 *Den Steen der Salvinge.*
3 *De wegh tot het Graf.*
4 *Het Graf ſelfs.*
5 *Daer Chriſtus ſich aen Maria Magdalena openbaerde.*
6 *De plaets daer ſy ſtont.*
7 *Het Kapel der openbaringe.*
8 *Het Autaer der geeſſelinge.*
9 *Het Autaer van het H. Kruys.*
10 *De Kamers toe-behoorende de Latiniſten.*
11 *Het Kapel der Engelen.*
12 *De Kercker Chriſti.*
13 *'t Kapel van de deylinge ſijner kleederen.*
14 *Den nedergangh in het Kapel van St. Helena.*
15 *De ſweetende Pilaren.*
16 *Den nedergang tot de plaets vande vindinge des Kruyces.*
17 *Daer het Kruys Chriſti gevonden wiert.*
18 *Daer de 2 andere gevonden wierden.*
19 *Het Kapel van St. Helena.*
20 *Haer ſtoel.*
21 *Het Kapel der beſpottinge.*
22 *Den opgangh tot den Bergh Calvarien.*
23 *Het Kapel van de op-offeringe Iſaacks.*
24 *Daer Chriſtus aen het Kruys genagelt wiert.*
25 *Daer hy gekruyſt wiert.*
26 *Daer ſy den Autaer van Melchizedec bewaren.*
27 *De ſplete der Steen-rotzſe.*
28 *St. Iohannis Kapel.*
29 *Daer de Maget Maria en St. Ioannes ſtonden toen Chriſtus in lijden was.*
30 *De Put dien ſy de Navel des Werelts noemen.*
31 *De Choor der Kercke.*
32 *De Graven.*
33 *Het Fondament des Toorens.*
34 *Het Kapel der Abiſſyners, over het welcke is het Kapel der Armeniers.*
35 *Het Kapel der Iacobijnen.*
36 *Het Kapel der Coptiſten.*
37 *Het Graf van Ioſeph van Arimathia onder de Aerde.*
38 *Het Kapel der Georgianen.*
39 *Het Kapel der Marioniten.*

Na dat wy onſe Bagagie hadden wegh geleyt in een hoeck van de Noort-galdery de Latijnen toe-behoorende / ſoo preſenteerde ons den Confeſſeur te toonen de H. en aenmerckelijcke plaetſen des Tempels: 't welck wy gewilligh accepteerden; hy broegh ons in 't eerſte of devotie dan of curieusheydt deſe begeerte in ons hadde ontſteecken. Soo dat wy om het na-laten van Paternoſters en Ave Mariaes / veeler Jaren af-laet moeſten miſſen/die een yeder plaets in overvloet geeft aen de gene dieſe begeeren; en lieten ons paeyen met een Hiſtoriſch verhael;die ick niet in ordere als vertoont is verhalen ſal / maer die opnemen ſooſe voor-vallen van de eerſte ingangh des Tempels. Recht tegen de deur over/in 't midden van de Zuyder-hoeck/en vlack met de gront/ leght een witte Marmor-ſteen in de gedaente van een Graf-ſteen/ omringht met een kopere Tralie van een voet hoogh omtrent : De plaetſe (ſoo ſy ſeggen) daer Joſeph van Arimathia en Nicodemus het Lichaem onſes Heylants met wel-rieckende Salven ſalfden. Deſe kuſſen ſy/ en knielen daer voor: daer aen wrijvende hare Crucifixen/ Paternoſters / en Neuſ-doecken; ja gantſche webben Lijnwaets : die ſy in verre Landen voeren / en bewaren de ſelve tot Doot-kleden. Over deſe hangen 7 Lampen die geduerigh branden. Na het Ooſt-eynde des ſteens is een kleyn Capel. Dicht aen den ingangh aen de rechter-hant ſtaet het Graf van Godefridus Bulleyn. Aen de ſlincker-handt het Graf van ſijn Broeder Balduwijn/ de eerſte en tweede Coninghen van Jeruſalem. De vorder eynde deſes Capels / ghenoemt het Capel van St. Joannes (en der Salvinge/ van wegen den ſteen die daer by leyt) is bepaelt met den voet van Calvarien / alwaer aen de ſlincker zijde des Altaers een ſplete in de Steen-Rotzſe is : in de welcke het hooft Adams gevonden wiert/ daer (ſoo ſy 't hebben willen) begraven/ (andere ſeggen in Hebron) op dat ſijn beenderen beſprenckelt mochten worden met het weſentlijke bloedt onſes Saligmakers : dien hy wiſte door een Prophetiſche voorſegginge in deſe plaetſe geſtort ſoude worden.

A 't Eerste Kapel des Berchs Calvariæ.
B 't Tweede Kapel.
C De splete in de Steenrotzse.
D De splete continuerende in het Kapel, beneden, daer, soo sy seggen, het hooft Adams gevonden wiert.
E Het Graf van Godefrid. Balleyrs.
F Het Graf sijns Broeders Balduwijn.
G Den Steen der Salvinge.
H Den opgangh tot den Bergh Calvarien.
I Den nedergangh tot de plaets van d'uytvindinge des Kruyces.

worden. Hier tegen over staen de Capellen van den Bergh Calvarien. Daermen aen de Noort-zijde by 20 trappen na op-klimt; de hooghste van dien uyt een Steen-Rotzse gehouden/ gelijck oock is een gedeelte der passagie; doncker/ en seer naeuw. De vloer van het eerste Capel is van verscheyde gecoleurde Marmor-steenen; die men met geen Schoenen mach betreden. Aen het Oost-eynde onder een groote verwulfde holte des muers/ is de plaetse daer onsen Salighmaecker geleden heeft/ en mach gewis daer voor geoordeelt worden/ en soo'er eenigh plaets in de Werelt heyliger als de andere mach geacht worden/ soo is dese de eerweerdighste. De Steen-Rotzse hier ter plaetse is ruym een half el hooger als de vloer: boven vlack/ in de gedaente van een Altaer/ 10 voeten hoogh en 6 voeten breedt: met wit Marmor-steen beset/ gelijck oock is de hoogh en de muer daer aen grensende. In het midden is de plaets daer het Kruys in gestaen heeft/ met silver en gout vergult/ en gedreven. Hier kruypense na toe/ hier vallense op/ dit soenen sy/ en groeten sy: en soodanighe diese gebruycken heyligen daer in hare Paternosters en Crucifixen. Aen yeder kant staet een Kruys: die aen de rechter sijde ter plaetse daer den broomen Dief gekruyst wiert;

wiert; en die aen de ſlincker / den quaden; van Christo afgeſondert door den ſplete der Steen-rotzſe (een afbeeldinge van ſijn geeſtelijcke affonderinge) die in de ure ſijns lijdens van malkanderen ſcheurde. Het binnenſte geeft getuygeniſſe dat de konſt hier aen niet hant-dadigh geweeſt is: Alſoo beyde kanten even rouw waren / en dat aldaer geen werck-meeſter by konde komen. Daer te voren van geſprokeu is / in het Capel beneden is een gedeelte hier van / welcke reyckt / ſoo ſy ſeggen / tot het Centrum. Deſe plaetſe behoort de Georgianen toe: wiens Prieſters arm zijn / en haer geen Aelmoeſſen en ſchamen. Geen andere Natie doet de Miſſe op dien Altaer over het welcke 46 Lampen hangen / die gedurigh branden. Van de ſelfde vloer / en van de ſelfde fatſoen is het andere Capel / dat de Latijnen toe behoort / afgeſondert alleen door een gordijn / en daer men door de voorige toe ingaet. In het midden des vloers is een vierkante Capel / verciert met Steenen van veelderhande coleur / daer Chriſtus / ſoo ſy ſeggen / aen het Kruyce genagelt wiert. Deſe plaets is al te heyligh om betreden te worden. De harde Steenen verſlijtenſe met haer ſachte knien / en verwarmenſe met haer heete kuſſen; nedervallende en over 't hooft tuymelende met een al te activen yver. Over den Altaer die cierlijck op-geyronckt is / branden 33 Lampen dagh en nacht: deſe 2 Capellen die recht over den Tempel ſtaen / zijn alles dat den top der Steen-rotzſe beſit: uytgenomen de op-offeringe Iſaacs / dat buyten ſtaet en daer te vooren van geſproocken is; en daer ſy den Altaer Melchiſedechs houden. Tegen over de deure des Tempels zijn ſekere marmore Graben / ſonder eenige grafſchriften. Ongeveer 20 treden recht in 't Weſten van den Bergh Calvarien / ende aen die kant die naeſt aen het Caſteel is / is een ronde witte Marmor-ſteen / effen met de vloer / behoudende de geheuchenisse (ſoo ſy ſeggen) van die plaetſe / daer de Maget Maria ſtont / en den Diſcipel dien Chriſtus lief hadde; toen hy van den Kruyce af haer malkanderen recommandeerde. over het welcke een Lamp brant. De rechterhant een weynigh op-ſtaende / paſſeerde tuſſchen ſeeckere Pilaren in dat gedeelte des Kercks / welcke genoemt wordt den Tempel der opſtandinge / en des H. Grafs. Een magnifijcke rondte / onder en boven met een Klooſter: onderſtut met groote vierkante Pilaren / voor deſen met witte Marmor-ſteen beſet; doch nu in veele plaetſen daer van berooft door die Kerck-rovende Turcken. Een groot gedeelte van het benedenſte Klooſter is af-geſchooten in verſcheydene Kapellen / toe-behoorende verſcheydene Natien en Secten / daer ſy de coſtuymen van verſcheydene Religien oeffenen. Het eerſte aen de ſlincker-handt behoort de Abiſſyners toe / het tweede / de Jacobyners / het derde de Coptiſten (dicht aen het welcke / aen de ſlincker zijde van een ander / een hol is / uyt-gehouwen uyt de Steen-rotzſe / van een naeuwen ingangh / het Graf van Joſeph van Arimathea) het vierde / de Georgianen / en het vijfde / de Maroniten. Het Capel van de Armeniers bekleedt een groot gedeelte van de boven galdery / en de reſte gelegen na 't Noorden / behoort de Latijnen toe / doch niet tot den Gods-dienſt gebruyckt. Nu tuſſchen den top van de opper-galdery / en het uyterſte van de ſteyle muer / in verſcheydene hollen / zijn Schilderyen van verſcheyden Santen in Moſaiſch werck / in haer volle poſtuer / en niet verhoogt met ſchaduwen / na de Griecxſe maniere van ſchilderen; doch vry door boosheyt oft' outheyt geſchonden. In het midden aen de zuyt-zijde is des Keyſers Conſtantini Beelt tegen over ſijns Moeders / die gedenkweerdige ſtichterſe. Deſe ronte is bedenkt met een Cupolo / ofte onderſtut met Krabbeelen van Cederen-hout / altemael uyt eenen ſtuck / in 't midden open / gelijk het * Pantheon tot Romen / daerſe het licht / dieſe heeft / ſchept / en dat ſoo veel als genoeg is. Effen in het midden / en in 't ooge des Hemels / ſtaet het geglorificeerde Graf / 108 voeten van den Bergh Calvarien van daen: de natuerlijcke Steen-Rotzſen

* *Pantheon, dat is: al der Goden Tempel.*

A *De Cupolo, ofte Kap.*
B *Het Graf.*
C *De Galerye.*
D *Den Altaer van binnen.*
E *Het binnenste des Poortaels.*
F *Den ingangh des Portaels.*
G *Den ingangh des Grafs.*
H *Den Steen, daer op, soo sy dwaeslyck seggen, den Engel geseten heeft.*

Rotzse / overtreffende den voet des Tempels / is nae de konst af-ghenomen / en uyt-gehouwen in de gedaente van een Capel / wat langer als breet / ende eyndigende in een halve Circkel; heelendal met wit marmor verciert: Het achterste deel wat meer uyt-steeckende dan het andere/is omcinghelt met 10 kleyne Pilaren dicht aen de muer; Op den top (welcke vlack is) in 't midden van dien is een kleyne kap met loot overtrocken / op-gherecht op 6 dubbelde doch smalle Corintische Pilaren van gepolijst roode Marmor-steen. Het andere deel zijnde leeger als dese / boven effen/ ende soo niet verciert aen de kanten / dienende het andere als tot een Galderye/ daer gaet men in aen het Oost-eynde / (hebbende voor de deur een lange vloer/ legghende wat hoogher als de vloer van de Kerck / besloten tusschen 2 witte marmore Mueren/ niet boven 2 voeten hoogh) bestaende uyt dien selvigen Steen-Rotzse / begrijpt binnen een hol omtrent 4 ellen in 't vier-kant / de kap in 't ronde uyt-ghehouwen / altemael met witte Marmor beset, In het midden van de vloer is een Steen

omtrent een voet hoogh/ en anderhalf in 't vierkant: daer op den Engel/ soo sy seggen/ geseten heeft/ die aen de twee Mariaas bootschapten dat onsen Heylant verresen was. Maer St. Mattheus seght/ dat hy op den grooten steen geseten heeft/ dien hy van de mont des Grafs wegh gerolt hadde; ende die de Keyserinne (soo men seght) dede vervoeren na de Kercke van St. Salvador/ staende daer eertijdts het Palleys van Caiphas gestaen heeft: van hier is een passagie door het midden van de Steen-Rotzse/ niet boven de drie voeten hoogh/ en twee breedt/ hebbende een deur met henghsels van graeuw steen/ en ongescheyden van de natuerlijcke/ levertse een wegh om deur te kruypen in een tweede hol van omtrent acht voeten in 't vierkant/ en oock soo veel in de hooghte/ de Solder met de vaste Steen-Rotz overtrocken/ maer meestendeel met wit Marmor gevloert. Aen de Noort-sijde is een Graf van het selvighe/ welcke de helft van de ruymte in neemt/ ruym een el hoogh/ en gemaeckt op de maniere van een Altaer: so datter niet boven de drie teffens konnen blijven/ de plaets niet grooter dan dat men effen knielen kan. Men seght dat het Graf/ langh nae de verrijsenisse Christi in dien stant gebleven is daerse in was toen onsen Salighmaker daer in lagh; soo langh tot dat de devotige Pelgrims die gheduerigh kleyne stucken daer van wegh voerden (als zijnde Reliquien dien sy wonderlijcke effecten toe-schreven) veroorsaeckten datse binnen een ysere Tralie gesloten wiert. Maer een tweede ongerijmtheyt ontstaende uyt het vyer/ de Was-keersen en andere offerhanden van Devotarissen ingeworpen/ en daer door het Graf verontreynigende/ heeft de Godtvruchtige Helena bewogen/ om die binnen desen Marmoren Altaer te sluyten/ die nu de Latijnen toe-behoort/ daer sy alleen de Misse doen; Nochtans staet het andere Christenen vry hare private devotie daer te plegen; zijnde deftig af-geset/ en hebbende aen ginse kant een oude en uytmuntende Schildery van de Verrijsenisse. Over het selvige branden geduerig meenigte van Lampen/ waer door de Solder soo swart als een Schoorsten geworden is/ en de plaets van d'onmatige hitte als gloeiende. Duysenden van Christenen komen hier haere beloften doen/ en offeren Jaerlijks hare tranen vergeselschapt met alle uytdruckingen van droefheyt/ ootmoedigheyt/ affectie en berouw. 't Is een verbroorene yver die door dit gesicht niet en komt t'ontdooyen. Och dat ick met een bestendige volstandigheyt d'effecten/ die sy toen in my wrachte/ konde behouden! Buyten en na 't West-eynde deses Capels is een andere seer kleyne vertreck-plaets/ die de Egyptenaren en Ethiopiers doorgaens gebruycken. Nu/ aen de slincker hant soo als men na het Capel der verschijninge gaet/ leggen twee ronde Steenen van witte Marmor op de vloer: Die naest aen het Graf bedeckende de plaets daer onsen Salighmaecker/ en d'andere/ daer Maria Magdalena stont (soo sy seggen) toen hy sich aen haer openbaerde. Aen de Noort-zijde/ en buyten de palen des Tempels staet het Capel der verschijninge: soo genoemt/ om dat Christus/ na haer seggen/ op dese plaets verschenen is/ aen sijn Moeder/ haer troostende/ om dat haer herte door-sneden wierdt van rouw en droefheydt over sijn wreede doot en schandelijck lijden. Dese behoort de Latijnen toe/ 't welck haer oock tot een Capel dient; van waer sy tot hare pompeuse Ommegangen treden. Aen de Oost-zijde staen drie Altaren: de middelste in een kamer apart Gode en de Maget Maria toe-geheylight. Die aen de rechter-hant wordt genoemt het Altaer van het H. Cruys (waer van een groot gedeelte/ soo sy seggen/ daer bewaert wierdt. Maer toen Sultan Solyman de Monnicken van den Bergh Sion gevangen nam (die hy vier Jaren langh liet sitten) soo hebbent d'Armeniers gestolen/ en van daer na Sabastia/ haer voornaemste Stadt/ gevoert. Die aen de slincker-hant in de hoeck/ en dicht by den ingangh is den Altaer der geesselinge; achter welcke een stuck van een

Pilaer

Pilaer is/waer aen (so sy seggen) onsen Heylant gebonden wiert toen sy hem geesselden. Dese stont op den Bergh Sion / en heeft daer onderstut het Portael van een Kercke ten tijde van St. Hieronymus; als dan van de Saracenen gebroken zijnde/ wierden de stucken wederom by een versamelt / en dit gedeelte wiert van de Christenen alhier geplaetst. De reste wiert van Paulus de vierde omgedeylt aen den Keyser Ferdinandus/aen Philippus den Koninck van Spangien/en de Signeury van Venetien; en hier over vyeren sy den 6. April. 't Is/ soo myn gedenckt/ omtrent drie voeten hoogh / van een donckere swart gestreepte Marmor-steen / daer hier en daer wat root onder loopt/ dien sy voor gewisse teeckenen sijns bloets houden/daerse mee besprenght was. Daer voor is een ysere Tralie / soo datse niet aen te roeren is dan met een stocksken daer toe bereyt; welckers eynde met een leer om-woelt is / waer door sy hare kusjes het overblijfsel toe-voeren/ en achten die lippen saligh/die slechs aengeroert hebben 't gene de Reliquien aengeroert heeft. Door het voornoemde Capel gaet men in seeckere Kamers/ voor desen een gedeelte van het Collegie der Tempeliers: een ordere opgerecht door de Coningen van Vranckrijck (waer van de voornaemste geweest zijn Hugo de Paganis, & Gaufredus a Sancto Audamaro) omtrent het Jaer onses Heeren 1119. ten tijde van Balduwijn de tweede / die haer dese plaets dicht aen den Tempel geassigneert heeft/en daer op wierdense Tempeliers genaemt. Men seght datse haere in-stellingen mits haren habijt ontfangen hebben van St. Bernardus: en na desen/ het roode Cruys van Paus Eugenius de derde: 't een tot een teken van onnooselheydt/ het ander/van geen Martyrdom te weygeren; en van het bloet die sy in overvloet hadden/ te storten tot defensie van dit Lant. In 't eerste wierden sy heerlijck in de Wapenen/daer aen rijck van inkomsten: die hare deugden den glans benamen/ende hare persoonen tot Slaven maeckten van de verfoeyelijckste soorte van ongebondenheyt: soo dat door een generale Concilie tot Vienna gehouden in 't Jaer 1312. dese Ordere t'eenemael te niet gedaen wierdt/ende hare Landen wierden meestendeel over-gedragen aen de Hospitaliers van St. Jan van Jerusalem/ van wien wy vorder sullen spreken als wy tot Malta komen.

So langh als wy hier vertoefden hebben ons de Franciscaners in den Tempel getracteert. Wederom keerende door het Capel der verschijninge. Een weynigh aen de slincker-hant isser een hol in de Muer/daer slechs twee Persoonen neffens den Altaer in staen konnen; 't welck genoemt wort het Capel der Engelen; oock de Latijnen toe-behoorende/ doch sy hebben het de verachte Nestorianen ingeruymt/terwijl sy haer Paesschen vyeren. Omgaende met de Muer langhs de buyten-Noort wandel-plaets des Choors/aen d'achterste eynde van dien is een Grotto uyt den Steen-Rots gehouwen daer sy seggen dat de Joden Christum gevangen hebben geset/ terwijl sy vast besigh waren om alles tot het kruyceen toe te stellen. Dit hebben de Georgianen in possessie / sonder eenigh cieraet dan een onopgepronckte Altaer; over het welcke slechs een eenige Lamp hanght / die den Kercker een donckere licht mede deelt. Terugge keerende en de slincker-hant om slaende/ passeerden wy voor by een Capel daer een Altaer in staet/doch van geen aensien; in het welcke/so sy seggen/het op schrift / dat over het hooft onses Heylants hingh / bewaert wierdt: nu wortse te Romen getoont in de Kercke van het H. Jerusalems Cruys. Naest hier aen binnen de selfde Muer / en in 't midden van de halve circkel is een ander / de plaets daer de Soldaten om Christi kleederen het lot wierpen: dese hebben d'Armeniers in bewaringe. Een weynigh vorder gaet men 30 wijde trappen af/ een gedeelte van de passagie gehouwen uyt de Steen-Rotzse van Calvarien/daer men in een Gallerye komt/ welckers verwulfsel onderstut wort van vier sware Pilaren van witten Marmor;

welcke gedurigh vochtigh zijnde/ ter oorsaeck van de dompige plaets/ (alsoose onder de aerde staen) en somtijts druppende van nattigheyt/ het lijden en sterven Christi/ soo men seght/ betreuren. Aen ginse eynde/ meer als de helft van de plaets beslaende/ staet het Kapel van St. Helena: verciert met twee groote Altaren/ haer ter eeren van Christen Potentaten opgerecht: Aen het Zuyden van dien is een sit-steen/ wat hooger als de trappen/ die haren nedergangh hebben tot de plaets van de vindinge des Kruyces: daer sy/ soo sy seggen/ geseten heeft/ terwijl de Soldaten de materialen/ die het bedeckten wegh deden. Dese trappen/ 11 in 't getal/ hebben haren ingangh in een donckere verwulfsel/ een gedeelte van het Dal der doode Lichamen; daer wierpen sy het Kruys van onsen Salighmaecker/ en hebben 't met des Stadts vuylnis bedeckt; 300 Jaren hier na/ de Keyserinne Helena in haer hooge ouderdom begeerigh zijnde die plaetsen met hare oogen t'aenschouwen/ die Christus met sijne lichameiijcke tegenwoordigheyt hadde geheylight/ soo heeftse de voornaemste onder de Jooden gedreygt te pijnigen en te dooden/ ingeval sy niet en wilden openbaren de plaetse daer hare voorsaten het Kruys verborgen hadden. Eyndlijck heeft men een stock-oude Joode/ met namen Judas/ eerst by na uyt-gehongert/ sulcks afgeperst: die dese plaetse heeft aengewesen; hier over tot een loon den Hemel versocht hebbende/ soo heeft de Aerde gesittert/ ende uyt hare splete aromatijcke reucken uyt-geaessemt. Door dit mirakel overtuyght zijnde/ heeft de Keyserinne alle matrialen doen wegh nemen/ alwaer sy drie Kruycen/ en daer dichte by het op-schrift gevonden hebben: doch doense nu het rechte van d'andere niet en konden onderscheyden/ so/ seggen sy/ zijn Macarius/ doenmaels Bisschop van Jerusalem/ en de Keyserinne Helena gegaen ten Huyse van een edele Juffer van de Stadt/ welcke een ongeneeslijck accident hebbende/ van het rechte Kruys aen te roeren gesont geworden is/ de voornoemde Joode dit siende/ is een Christen geworden/ en daer op Quiriacus genoemt. Naderhant Bisschop van Jerusalem geworden zijnde/ is hy onder Julianus den Apostaet/ met de kroon eens Martelaers gekroont. Op die tijdt wiert'er besloten datmen voortaen geen misdadige meer soude kruyssen; en dat den derden May tot gedachtenisse van die vindinge geduerigh gevyert soude worden. Onder dit verwulfsel zijn twee Altaren: het eene daer het kruys Christi/ en het ander/ daer de twee andere/ te voren gedacht/ gevonden wierden. Door de voornoemde trappen in den Tempel weder op klimmende; soo isser aen de slincker-handt tusschen den ingangh en den Bergh Calvarien/ een kleyn vertreck-plaets/ welcke genoemt wordt het Kapel der bespottinge/ alwaer onder het Altaer bewaert wordt een gedeelte (soo sy seggen) van dien Pilaer daer Christus aen gebonden wiert/ doen de Knechten van Pilatus hem kroonden met een doorne kroon/ een ouden purpuren-kleer aentrocken/ ende hem in plaets van een Scepter een Riet in sijn hant gaven/ uyt-roepende: Weest gegroet ghy Koninck der Joden; neffens andere smadelijcke en lasterlijcke schelt-woorden. Dit hebben d'Abissyners in bewaringe.

Nu resteerter anders niet te verhandelen als de Choor/ niet verschillende van die in onse Cathedrale Kercken. Het West-eynde opent nae 't Graf: Het Oost-eynde eyndigende in een halve Maen/ is met een hooge kap bedeckt: aen yeder zijde staen deuren tegen malkanderen over/ die haer uytgangh hebben in de Noorder en Zuyder Galleryen/ al t'samen met een woort genoemt Golgotha. Een middel schot aen de opper-eynde sluyt het helft van de rondte buyten (achter het welcke haer hooge Altaer) op-steyghende in maniere van een hooge Basschagie/ altemael kostelijck vergult/ gelijck meest al de kanten van de Cancel zijn) en verciert met Heyligen in een antijckse habijt geschildert: met een platte en volle aengesicht na de maniere der

Griec-

Grieken/ aen wien dese plaets geassigneert is. Na 't West-eynde / van alle kanten even verre is een kleyne put in de vloer ('t welck/ na haer seggen/ de Navel des Werelds is/ en trachten sulcks uyt de H. Schrift te bewijsen met dese woorden : Godt heeft sijn saligheyt gewracht in 't midden der Aerde :) dien sy met H. Water vullen. Het gansche Gebouw gemaintineert door de Griecxse Keysers / gedurende haer Souvereynheyt / en daer na door de Christen Coningen van Jerusalem / is sedert in verscheyden deelen gerepareert geworden door haer besondere Eygenaers. Het geheel is soo sterck van maecksel/ dattet veel eer in cieraet dan substantie vergaen is.

Dese plaetsen besocht hebbende/so heeft/na den Avond-sangh/en den ommegang den Pater-Guardiaen / sijn pontificale habijt uyt-treckende / ende een langh wit kleet om de lendenen gegort/ aen-treckende/eerst de voeten sijnder mede-mackers/en dan/ der Pelgrims / gewasschen : dien hy / door anderen af-gedrooght / met alle uyterlijcke samblanten van ootmoedigheydt gekust heeft. 's Anderen-daeghs zijnde Goe-vrydagh/ hebbense/ onder andere solemniteyten/ het Beelt Christi in den Ommegangh in een wit laecken neffens de Baniere der passie omgedragen : Eerst na de plaetse daer hy gevangen wiert/ en soo voort in ordere na de andere/ op yeder plaetse haer bestemde devotien plegende. Het Beelt daer na neder-leggende ter plaetse daer hy/ soo sy willen/ aen het Kruyce genagelt wierdt/soo heeft den Monnick daer over een korte en beweeghlijcke Oratie gedaen/en sijn personagie soo wel gespeelt/ dat hy neffens de sijne anderen de tranen uyt d'oogen geperst heeft;en heeft haer geleert hoe sy souden treuren. Eyndelijck hebben sy 't gebracht ter plaetse daer 't ghebalsemt wierdt : Alwaer den Pater-Guardiaen het Beelt met soete Olyen heeft gesalft / ende met wel-ruyckende Poeyeren bestroopt / en van daer naer het Graf gevoert. 's Nachts het licht uyt-gedaen / en het geselschap gecasseert zijnde / hebben sy haer selven in het Kapel van den Bergh Calvarien gegeesselt. Op Saterdagh haer andere solemneele diensten volbracht hebbende / droegen zy het Kruys om met de Banieren der Begraeffenisse na het voornoemde Capel : daer voor knielende/die kussende ende met haer aengesicht daer over leggende.Op Paesch-dagh hebbense solemnele Predicatien gedaen voor de deure des Grafs. Het gantsche Capel is van buyten met Gouw-laecken bekleedt;geschoncken/als blijckt aen de geborduerde Wapenen/ van de Florentiners. Hier mede hebben sy haer veelderhande kleedinge getoont ; en hebben alsoo geeyndight met een triumphante Ommegang/de Banieren der Opstandinge om-dragende. Die Ceremonien/welcke op geen besondere plaets geschiet zijn/ ga ick al willens voor-by. 's Middaeghs zijn wy na 't Closter gegaen : drie nachten achter een op harde steenen geslapen hebbende/ ons tractement was na advenant.

d'Andere Christenen (behalven die binnen woonen / daer van yeder soorte maer weynige zijn / en dat van de Geestelijckheydt) en zijn niet voor Goe-vrydagh in-gegaen : te weten ; Grieken/ Armeniers / Coptisten / Abissyners / Jacobiten/ Georgianen/ Maroniten / en Nestorianen. Van de Grieken/ Coptisten/ en Armeniers en sullen wy niet meer spreken (aengesien dat wy daer alreede van gesprooken hebben) dan het vyeren van dese Hooghtijt belanght.

De Abissynen ofte die van Ethiopia zijn gesprooten uyt het vervloeckte geslachte van Chus ; maer hare Keysers seggen datse afkomstigh zijn van Salomon / uyt eenen die hy by de Coninginne van Saba geteelt hadde : Ten opsichte van dien zy altijt die Natie goetgunstigh zijn geweest. Sy hebben de Leere Christi ontfangen van den Moorman / die van Philippo onderwesen wierdt ; welcke leere in 't Jaer 470 sich door gantsch Ethiopia verspreyde / onder de Regheeringhe van Abraham en Asba / twee Gebroeders : Weshalven sy ghenoemt wierden Verbreyders

ende Beschermers van de Christelijcke Religie. Abraham sijnen Broeder over-levende (en nae sijn eygen doot van haer geestelijckheyt onder de Heyligen gereeckent) om alle twist in sijne Nakomelingen voor te komen (soo geraden / na haer seggen / in een Visioen) was d'alder-eerste die het Koninckliijcke geslachte bepaelde binnen hooge en onopklimmelijcke Bergen: welcke slechts een eenigen ingangh hadden / en die onwinbaer gemaeckt. Een gewoonte op heden noch in 't gebruyck: daer in sy alles dat tot vermaeck en Princelijcke op-voedinge is dienende / genieten. Uyt dese / soo den Keyser sonder Erfgenaem komt te sterven / wort verkooren een Successeur: van soodanige humeur als hare tegenwoordige affayren vereyschen. Daer hebbense de treffelijckste Bibliotheeck van de Wereldt: alwaer veele Boecken / die by ons niet te bekomen zijn / of slechts simpelijck aengeroert worden / in haer geheel bewaert worden: gelijck onlanghs is verhaelt van een Spaensche Monnick diese gesien heeft / so wy hem mogen geloof geven: waer onder (soo sy seggen) d'Orakelen van Enoch sorteren (nevens andere mysterien die den Sont-vloet ontkomen zijn / op Pilaren door hem gegraveert) en in haer gemeyne Tael geschreven. Hare Priesters trouwen maer eens / sy arbeyden om de kost / en raecken door den Koninck tot verhoginge. Sy laten haer by de kam af-scheeren / en hare Baerden / contrarie de maniere der Leecken / latense langh wassen. De voornaemste onder haer zijn Rechters soo wel van Weereltlijcke als Kerckelijcke saken. Den Patriarch van Alexandrien erkennen sy voor haren opperste ; ick meyne den Patriarch der besnedene. Schilderyen hebben sy in hare Kercken / maer geen uyt-gehouwene Beelden; sy en bewijsense oock geen onbehoorlijcke eerbiedighheyt. Sy en houden van geen Cruycifixen. Het Kruys gebruyckense als een levry van haer professie / en volgens d'eerste instellinge: Beyde Vrouwen en Mannen laten haer besnijden: niet als een Artijckel des Geloofs / maer als de Coptisten doen nae de sleur van haer Natie : haere Priesters seggen datse het nu doen na 't exempel van onsen Salighmaecker. De Knechtjens en doopense niet eerse 40 en de Meyjes eerse 60 dagen out worden ; en soo 't ondertusschen komt te sterven / so is het Sacrament ontfangen van de Moeder toen het Kint in haer Lichaem was / krachtigh genoegh om het selve salich te maecken. Op Sacraments-dagh herdoopen sy alle Jaren / en houden daer toe sekere Vybers en Revieren: 't welck sy niet en doen op een Sacramentische wijse / maer ter gedachtenisse Christi op dien dagh van Joannes in de Jordane gedoopt : een kostuyme niet over de 150 Jaren herwaerts door den Coningh van Ethiopia ingevoert. Het Sacrament ontfangen sy op beyde manieren / doch met ongesuert Broodt: en na dien tijdt en spuygen sy den gantschen dagh niet. Wyeroock en Wye-water gebruyckense oock. Sy biechten oock / maer niet veel in 't heymelijck. De Vasten wordt by haer seer strickt onderhouden ; als dan eeten sy weynigh anders als Kruyden en Vruchten ; en dat eerst nae Sonnen ondergangh : soo langh als de Vasten duert zijnder veel Priesters die 't geselschap der menschen vlieden : levende in Hollen en Woestijnen / ende haer selven groote penitentie aendoende. Sy abstineren van soodanige spijse als de Joden verboden wierdt / ende vyeren den Saterdagh soo wel als den Sondagh. De gantsche Passie-weeck door latense de Misse achter blijven : rouw-klederen aen-treckende / en haer aengesicht in een droevige postuer stellende. Sy en gebruycken geen extreme salvinge: maer dragen de dooden na 't Graf / met het Cruys / het Wieroocks-vat / en Wye-water / en lesen de Ziel-missen over haer. Met een woordt / wat het pit van haer Religie belanght / daer in zijnse met de Coptisten meestendeel eens / als mede in Ceremonien ; Eenen Priester bedientse in beyde: te weten een uyt Ethiopia ofte een Moor / arm / en met weynigh by-hebbende geselschap zijnder Natie ; dewelcke als
een

een dol mensch gekleet / in hare ommegangh met een geswier des Lichaems en verdraeyinge des hoofts/danst/niet ongelijck onse Comedianten; daer sy haer Musijck weten na aen te stellen.

De Jacobijnen worden soo genoemt van Jacobus den Syrier/een slecht gemeen Persoon/de welcke om sijn armoede Zanzalus genoemt wierdt. Dese Landen heeft hy met veel Ketteryen besmet; onder anderen dat de Godtheyt Christi lijdelijck was/ en met sijn Menscheyt vermengt. Hare kinderen tekenense voor den Doop met het teken des Kruyces. Sy en Biechten niet/ sy en belesen de Dooden niet/ sy verwerpen d'opinie des Vagevyers; geloven dat de Ziele in het Graf rust met het Lichaem/ en so blijven sal tot Christi tweede komste. Hare Priesters trouwen; en gebruycken het Sacrament op beyde manieren. De vierde Synode en houdense niet van/ en d'autoriteyt der Oud-vaderen verwerpen sy. Dese Secte is op-gekomen ten tijde van den Keyser Mauritius/haer verspreydende in de steden van Syrien / Mesopotamien/en Chaldeen: maer onder ander benamingen streckt haer Religie noch veel vorder; de Coptisten en Abissynen/by na niet anders zijnde als Jacobijnen. Sy hadden twee Patriarchen/d'eene residerende in den Bergh Tur/d'ander in het Clooster Gefrandicht by de stadt Mordin; gelegen (soo sy seggen) op soo een hoogen Bergh/ dat geen Vogel daer over en vlieght. Doch nu hebbende maer eenen Patriarch/ te weten die van Gefran; gedurigh een Monnick vande ordere van St. Antony/ ende genoemt Ignatius: sich selven den titel gevende van Patriarch van Antiochien: welcken om meerder accommodatie verhuyst is na Tarmit. Sy hebben een Bisschop noch binnen Jerusalem residerende/welckers Patriarch oock een Jacobijn is.

De Georgianen en verscheelen niet veel van de Griecken in haer geloof: so niet genoemt (als sommige schrijven/na St. Joris haer uytgelesen Patroon/maer na haer Landt / soo genoemt langh voor die tijdt / daer in men oordeelt dat hy geleeft heeft; gelegen tusschen Colchos Caucasus/ de Caspiaensche Zee/en Armenia; voor desen Iberia en Albania genoemt/dappere krijgs-helden/die aen beyde kanten de Turkse en Persische moetwilligheydt moeten weder staen. Sy hebben een Arch-Bisschop van haer eygen ; sommige seggen / den selfden die zijn residentie heeft in den Bergh Sina. Sy seggen/ datse binnen verbodene graden trouwen: sy zijn in 18 Bisdommen gedeylt ende en zijn hier niet t'onderscheyden van de Sorianen/noch sy van haer zijnde by na van een Religie : en voor desen van hare weder-partyen genoemt Melchites/'t welck in de Syrische Tale een Koningh beteeckent; om datse de ketteryen van Eutyches en Dioscorus niet en wilden omhelsen / maer het Placcaet des Keysers/en de Concilie van Chalcedon gehoorsaemden ; Haren Patriarch is den rechten Patriarch van Antiochien/die sijn residentie binnen Damasco houd/om dat Antiochien nu by na woest leyt. Haer Bisschop alhier is arm/soo zijn oock sijn vercierselen ; in hare ommegangen/ten aensien van staet/of ten aensien van ouderdom/ aen beyde kanten onderstut. Hare Musijck-loose Instrumenten zijn koopere waejers met ringen behangen/die sy laten bingelen by paussen na datse marcheeren.

De Maroniten zijn Christenen die den Bergh Libanus bewoonen : soo genoemt van Marona een Dorp naest daer aen gelegen/ofte van Maro haren Abt. Sy spreken de Caldeesche spraeck en gebruycken de Syrische Character in H. saecken. Sy zijn ledematen der Jacobijnen geweest/en voor desen den Patriarch van Antiochien onderworpen: doch tot het Pausdom gebracht door Joannes Baptista/een Jesuyt/ ten tijde van Gregorius de dertiende/soo datse haer nu by de Latijnen voegen. 't Is een dom Volck/ licht tot eenige Religie te locken/die geen reden van haer eygen konnen geven : arm van conditie / en weinigh in 't getal.

Doch

Doch de Griecken gaen alle d'andere in meenighte te boven; en d'Armeniers in moyigheyt; welcke in plaets van Muſicale Inſtrumenten kopere Seſciers gebruycken (dieſe tegen malkanderen ſlaen) rontom met Ringen behangen. Altemael verſcheelenſe in kledinge/ de meeſte in coſtuymen en uſantien; echter altemael (behalven de Latijnen) accorderenſe in het vyeren van dat bedrogh/ van vyer te halen uyt het Graf op Paeſch-avont. De Turcken drijven daer mede haren ſpot/ echter ſullenſe door-dringen om het t'aenſchouwen: de Galleryen van den ronden Tempel zijn met kijckers en gapers gepropt. Al de Lampen in de Kerck worden op die tijdt uyt-geblaſen: als wanneer ſy in een eenparige ommegangh dickmaels om de Kerck gaende/ het Volck haer voor en na loopt met een wilt getier (de Vrouwen ſluytenſe) en phantaſtijcke geſten/ die beter Bacchus Feeſten betamen; haer bloote armen met onaengeſteeckene Was-keerſſen uyt-ſteeckende. Eyndlijck genaken de voornaemſte Biſſchoppen tot de deure des Grafs/ maer den Ethiopiſchen Prieſter treet eerſt binnen (ſonder wien het mirakel/ ſoo ſy ſeggen/ geen voortgangh en heeft) dewelcke na een lang vertreck (het Volck ondertuſſchen rontom lopende als uytſinnige menſchen) wederom keert met de H. Vlamme/ die ſy meynen dat op ſijn lof-tuytinge uyt het Graf berſt. Waer aen ſy met diſordere hare Was-keerſſen ontvoncken; ende die malkanderen ontruckende/ arbeydenſe om ſtrijt wie die eerſt aen hare particuliere Capellen brengen ſal; douwende de vlamme onder hare kleederen en in hare boeſſems/ doch rucken 't daer ſchielijck van daen/ vreemde luyden wijs maeckende datſe haer niet branden ſal: daer mede aenſteeckende al haer Lampen/ die eerſt 's Jaers daer na met ander vyer aengeſteecken worden.

Maer ick hadde byna de Neſtorianen vergeten: ſoo genoemt van Neſtorius/ van geboorte een Hooghduytſcher/ die geleeft heeft ten tijde van Theodoſius/ en door hem geworden is Biſſchop van Conſtantinopolen. Deſe van de reſte gehaet/ woonachtigh in een donckere hoeck/ ſonder Ceremonien ofte Pontificale habijt/ vol van ſchijn-yver en ootmoedigheydt/ leſen de H. Schrift/ bedienen het H. Sacrament op beyde manieren/ lochenen de weſentlijcke tegenwoordigheydt: den Prieſter (niet onderſcheyden in habijt van de andere) breeckende het Broot/ leght het in de Palm van de hant des Communicants: die uyt de Beker drinckt/ die den Prieſter tuſſchen zijn handen hout. Sy ſoenen het Kruys/ maer en bidden daer niet voor noch zy en bidden oock geen Beelden aen. Sy en willen niet gedogen dat Maria de Moeder Gods genoemt wort. Haer voornaemſte Kettery is/ datſe de Godtheydt Chriſti van zijne Menſcheydt ſcheyden. Haere Leere is gantſch Ooſten door/ als mede door een groot gedeelte van Cataia verſpreyt/ door Coſro Coninck van Perſen te wege gebracht/ de welcke al de Chriſtenen in ſijn Dominie (uyt een doodelijcken haet dien hy den Keyſer toe-droegh) gedwongen heeft of zijn Rijck te verlaten/ of de Neſtoriaenſche Religie aen te hangen. Niet te min wordtſe nu van weynige maer omhelſt; alſoo de meeſte van die Secte omtrent Babylon is woonende. De Stoel van haren Patriarch is Muſal in Meſopotamien/ gelegen an den Oever van Tygris: haer Patriarch wort niet verkooren/ maer geſchiet door Succeſſie. Den echten ſtaet wort doorgaens van de Geeſtelijckheyt toe-geſtaen; en de Weeuwenaers trouwen weer als 't haer belieft. De H. Schrift hebben ſy/ en oeffenen de Gods-dienſt in de Chaldeeſche ſpraeck. Sy en houden niet van de Concilie van Epheſus/ noch van eenige die 't geſucedeert hebben.

Deſe gantſche tijdt over en warender niet min dan 1000 Mannen/ Vrouwen en Kinderen/ die daer aten en logeerden op de vloer des Tempels. Op Paeſch-dagh omtrent een uer 's morgens hebben de boven-gemelde Natien en Secten met een bly

geſchal/

geschal/volgens haer besondere costuymen/ de kercke omcingelt/ en de H. Plaetsen in een solemnele ommegangh besocht; en hier mede voor die tijt hare Ceremonien be-sluytende/ zijnse gescheyden.

Op Paesch-maendagh hebben wy sekere Esels gehuert om na Emaus te rijden/ met een Guarde en eenige Monnicken vergeselschapt zijnde. Omtrent half wegen aen de voet van een Bergh / zijn seeckere ruinen van een Clooster / door St. Helena gesticht / op die plaetse / soo sy seggen/ daer Jesus sich aen de twee Discipelen openbaerde. Hier hebben de Latijnen seeckere Devotien geoeffent/ en de steenen (gelijckse gemeenlijck doen van sulcke plaetsen) wegh genomen / ende als een kostelijcke schat bewaert.

Emaus staet 7 mijlen van en in 't Westen van Jerusalem. De wegh daer na toe is Berghachtigh/ ende in veele plaetsen als met een gedurige Steen-rotzse gevloert; ja daer Aerde is / vruchtbaer genoegh. Sy heeft gestaen (want nu en staetse niet) op de Zuyd-zijde van een Bergh / over-siende een kleyn Dal / vruchtbaer van Fonteynen: vereert met de tegenwoordigheyt onses Salighmaeckers / welcke daer bekent wiert aen het breecken des Broots in het Huys van Simon Cleophas/ die naderhant geworden is de tweede Bisschop van Jerusalem. In de selfde plaets wiert een Tempel opgerecht door Paula (een Roomsche Juffer/ van wien wy hier na sullen spreecken) wiens ruinen noch te sien zijn dicht aen den Top des Berghs ; dien wy niet en mochten op-klimmen / om d'Arabiers die beneden in eenige onnosele Hutten woonden/ aleer wy den Caphar/ die sy eyschten/ betaelt hadden. Dese Stadt wiert in de Joodsche Oorlogen verbrant / uyt last van Varus; en van wegen de destructie Jerusalems/ door de Romeynen herbouwt; dewelcke dien om haer Victories halven Nicopolis hebben genoemt. Int jaer 131 door een Aertbevinge nedergevelt zijnde/ wiertse 92 Jaren daer na door den Keyser Marcus Aurelius tot haer voorige heerlijkheyt herstelt; en naderhant geduerende de regeeringe der Christenen met een Bisdom vereert/ sorterende onder den Arch-Bisschop van Cesarea. Nicephorus en Historia tripartitæ verhalen van een miraculeuse Fonteyn aen de kant van de hooge wegh/ daer Christus sich geliet van de twee Discipelen te willen scheyden : dewelcke terwijl hy op der Aerde verkeerde / en door een lange reyse vermoeyt wierdt/ alhier sijne voeten wiesch ; van die tijdt af een genesende kracht behoudende tegens alle Accidenten. Doch soodanige raporten worden slechts in verre gelegene plaetsen aengenomen. In het weder-keeren sloegen wy de slincker hant wat op/ en kort daer nae klommen wy den Top des Berghs op (wiens westersche Valley het Velt / soo sy seggen/ geweest is van die Batalie/ toen de Son en Mane op het bevel van Josua stil stonden.) Uyt de ruinen van een out gebouw/ is een kleyne kercke verhooght; daer sy willen dat den Propheet Samuel begraven wierdt / die zijn Graf in Rama op den Bergh Ephraim hadde / 't welck in haer Tale Hoogh beteeckent; hoewel andere Steden soo gelegen / soo genoemt worden. De naeste Bergh hier aen draeght op sijn kruyn de ruine van een Casteel dat de Machabeen toe-behoorde. Een ander noch leger/ en naerder aen de Stadt doet vertooninge van een vierkantige/ vlacke en vaste steenhoop: Het Graf / soo sy seggen / der seven Gebroeders door Antiochum ter doodt gepijnight : en ick soude veel eer oordeelen datse begraven zijn geweest tot Modena/ d'oude woonstede van dat geslachte ; 'twelck staet aen d'uyterste grensen van de Bergen van Judea / daer 7 witte Marmore Graven te sien waren / waer van yeder op sijn vierkant een Pyramide droegh ; welcke / soo Josephus getuyght in sijn tijt voor Bakens dienden. Van hier gingen wy na de Noord-west zijde des stadts / daer in de Wijngaerden verscheydene begraef-plaetsen of kerck-hoven zijn uyt de Steen-

Rotzse gehouwen; onder andere/ eenen genoemt/ het Graf der Propheten. d'Eerste ingangh is wijt/ en als de Mantel van een Schoor-steen/ curieuslijck van buyten uytgehouwen: Hier door kropen wy in een kleyne vierkante kamer (yeder een dragende een licht in sijn handt) welckers zijden vol gaten gesneden wierden (op de maniere van een Duyve-kot.) Twee ellen ruym diep/ en drie vierendeel in 't vierkant. Uyt dese Kamer gingen wy door twee enge passagien/ in twee andere Camers/ die oock onder de Aerde waren: maer wat grooter en beter gewerckt/ doch so geront met de Graven/ als de voorige: daer aen is een verwulfsel/ 't welck dient tot een water-conduyt en is gevult met een springende Fonteyn. Een weynigh vorder/ aen de West-zijde van een groote vierkante pleyn/ in de Steen-Rotzse uytgehouwen ongeveer drie vamen diep/ en daer men onder een verwulfde Kelder na toe gaet/ isser een ander vertreck-plaets voor de Dooden/ hebbende een Portael die van de Propheten gelijck/ en verciert van buyten (onder andere beelden) met twee groote bossen Druyven: tot gedachtenisse van de gene die door de bespieders in het heyrleger der Hebreen/ sose willen/ gebracht wierden. Aen de slincker-hant kruypt men met moeyte na beneden langhs een wegh/ die u geleyt in heerlijcke Camers onder de Aerde/ die in malkanderen loopen; ront om tot sit-bancken hebbende steene Doot-kisten van hare decksels berooft; in sommige van dien zijn noch eenige doot-beenderen over gebleven. Dit is vermaert als zijnde een gedenck-teecken dat seeckere Coningen van Juda hier huys gehouden hebben. Daer in niet anders remarcabels is/ als de konstige ordinantie der deuren; die met de hengsels en altemael van een stuck/ uyt de Steen-Rotzse gehouwen/ gemaeckt zijn. Soo verre (indien niet vorder) 't is waerschijnlijck dat de oude stadt gestreckt heeft. Van hier keerden wy weder na 't Convent.

'sDaeghs daer aen reden wy na Bethlehem/ welcke omtrent ses mijlen in 't Zuyden van Jerusalem gelegen is. De Poort van Joppa uytgaende/ en de slinckerhant opstaende aen den voet van den Bergh Sion: boven op de uyterste hoeck stont het Casteel Davids/ welckers ruinen haer noch openbaren/ van een wonderlijcke stercktе en extraordinary ciraet/ verciert met Schilden en Wapenen der Helden. Beneden aen de rechter hant des weghs in onse passagie hebben sy ons getoont een Fonteyn aen de Zuyd-zijde van een vierkante Serraglio; ons opgedragen voor de plaetse daer Berseba haer was badende. In 't Noorden van dien/ dwars tegen over een Dal/ is een vervallene water-conduyt/ die het water geleyt na den Tempel Salomons. Den Bergh daer teghen over opklimmende/ passeerden wy door een Berghachtigh en steenachtigh Landt; echter niet t'eenemael ontbloot van den Wijngaert/ hoewel slechts van de Christenen geplant: sy brenght op veele plaetsen Koorn voort: Hier met een Vygeboom en daer met den Ölijf-boom beschaduwet. Daer zijn hier en daer verscheyden kleyne Casteelen/ welcke soo wel tot vermaeck als defensie strecken. Ongeveer twee mijlen van de Stadt/ aen de slincker handt/ en aen de kant van de hooge wegh/ groeyt een Terpentijnboom die noch bloeyt; welcke/ soo men seght/ de Maget Maria tot een schaduwe diende op haer reyse tusschen Bethlehem en Jerusalem. Dese traditie/ hoewel absurd/ wort door de bank van die Christenen voor waerheyt aengenomen: een plaets in hare devotien in hooge achtinge. Na 't Westen omtrent twee mijlen verre/ op een kleyne Bergh staet een oude Casteel; daer Simeon soo men seght/ gewoont heeft. Een mijl voor by de voornoemde Boom/ in het midden van de wegh is een Cisterne/ wijt van binnen/ en de mont vierkant/ welcke genoemt wort Cisterne ofte Bornput der Sterre: om dat/ soo sy seggen/ de Wijsen uyt Oosten daer weder op nieuw de leydende Sterre gewaer wierden/ die haer de Geboorte plaets onses Heylandts aenwees. Een weynigh aen de rechter hant zijnder kleyne

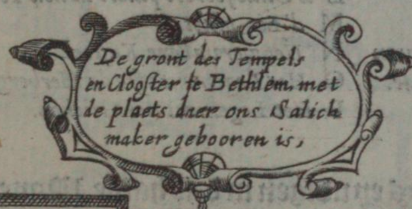
A *Jeruſalem.* B *Barſebas Fonteyn.*
C *DenTerpentijn-boom.* D *Het Caſteel Simeons.*
E *De Bornput derWijſen.* F *De Kerke Abacucks.*
G *'t Klooſter van Elias.* H *'t Beelt van Elias.*
I *Jacobs Huys.*
K *'t Veldt daer d'Inwoonderen kleyne ſteentjes als Erweten verſamelen, ende die aen Pelgrims verkoopen, dieſe ter eeren van de Maget Maria bewaren.*
L *'t Grafs Rachels.* M *Rama.*
N *De Born-put Davids.*
O *'t Klooſter van Betlehem.*
P *'t Huys Joſephs.* Q *Het Dorp der Herders.*
R *Daer ſy hare Schapen waren hoedende.*
S *Bergen van Bethulla.* T *Bergen van Arabia.*
V *Het Klooſter van 't H. Kruys.*

kleyne overblijfſelen van een oudt Klooſter: gheſticht op die plaetſe daer den Engel de Prophete Abacuck by 't hayr des Hoofts op nam/en naer Babylon voerde. Een half mijl vorder/aen de ſlincker hant des weghs/is een ander reliegieus Huys/noch ſterck van gebouw / in een maniere van een Fortres/en met hooge mueren omringt/ om alle Hoſtiliteyt der Turcken te wederſtaen/ dien de Grieckſe Caloieros beſitten/ en gededicèert aen den Propheet Elias. Dichte by is een vlacke Steen-Rotzſe/daer op/ſoo ſy ons vertelden/den Propheet plagh te ſlapen; en datſe als noch de tekenen ſijns Lichaems draeght. 't Is waer daer zijn ſeeckere deucken / maer datter de gedaente van een menſch in ſoude ſtaen/en hebben mijne oogen niet konnen ſien. Een goed ſtuck weeghs vorder zijn de ruinen van een Kercke: welcke na haer ſeggen/ge-

ſtaen heeft ter plaetſe daer den Patriarch Jacob woonde. Omtrent een mijl vorder
in't Weſten van de wegh / en daer niet verre van daen ſtaet het Graf Rachels (vol-
gens de Schrifture hier omtrent begraven) is't dat de volkomene poſtuer van dien
de geimputeerde outheydt niet en wederlegge : nochtans miſſchien tot een gedenck-
teken van haer eerweerdige memorie by hare Naſaten onderhouden. Het Graf ſelfs
is als een groote Koffer : bedeckt met een Cupolo ofte deckſel dat in't vierkant op-
klimt/'t welck aen yeder zijde een wijde Boogh heeft dat ſlechts op de hoecken ruſt.
Dit is met een vierkante Muer omringht ; binnen welcke noch twee andere ſtaen/
kleyn / doch van de ſelfde fatſoen ; bewaert en gebruyckt van de Mahometiſten tot
een bede-plaets. Beneden het ſelvige aen de kant van een Bergh ſtaen de ruinen
van Rama / daer den Propheet van getuyght / dat een ſtemme in Rama gehoort
wierdt/ Rachel weenende om hare Kinderen/ &c. Van deſe kant der Bergen ſchijnt
de doode Zee als na by: doch door den Reyſenaer ſoo niet bevonden; want die hooge
nederdalende Bergen en kan men niet directelijck af-klimmen. Binnen een half
mijl van Bethlehem zijn de Boorn-putten Davids / daer hy ſoo ſeer op beluſt was
van te drincken / en doen het Water hem gebracht wiert / geweygert heeft te drinc-
ken: 't Is een groot diep verwulfſel/ nu niet in't gebruyck/ hebbende ſlechts boven
aen twee kleyne Emmers/ daer sy 't Water mee putten.

En nu zijn wy te Betlehem gekomen / in't eerſte genoemt Ephrat van Ephrata/
de Huyſvrouw Calebs : een Stadt Davids / die ſijn Voorſaten langh beſeten heb-
ben;en niet de minſte onder de Vorſten van Juda;gelegen op het uyterſte van de kant
eens Berghs / ſtreckende Ooſt en Weſt / in een geluckige Landouwe / en ſeer ver-
maecklijck geſicht. Want toen Auguſtus Ceſar geordineert hadde dat de gantſche
Wereldt geſchat ſoude worden/ſoo is yeder een getrocken na de Stadt ſijnder Fami-
lie/ende Joſeph ende Maria trocken oock op na Betlehem:alwaer ſy in een Grotto
aen 't Ooſten van de Stadt gebruyckt tot een Beeſten-ſtal (de Herbergh/vol gepropt
zijnde met vremde gaſten) bevallen is / ende in de Werelt voor de Werelt een Salig-
maecker ten voorſchijn gebracht heeft. In dit Hol van des Keyſers Adriani tijdt af
tot de Regeringe van Conſtantinus / hebben ſy dat Godtloos gekerm van Adonis
gevyert (hoogh ge-eert van de Syriers) wiens Beelt boven om-ſchaduwet wiert
van Myrtel-boomen ; dat de deughtſame Helena om verre ſtiet / ende heeft daer op
geſticht deſe heerlijcke Tempel genoemt St. Marias Tempel van Betlehem;die de
Franciſcanen van Jeruſalem beſitten ; waer van ſommige alhier geduerigh haer
reſidentie houden: In gedaente iſſe als een Kruys:op de voet van dien ruſt het Li-
chaem/daer men na toe gaet door een Portael/ dat op 16 Pilaren ſteunt. Het dack int
midden is hoogh / doch boven plat/ en / ſoo mijn onthout is/ van Cederen-hout: de
kanten/ van het ſelfde maeckſel/ maer veel leeger/ worden onderſtut van vier rijgen
Pilaren (10 in een rijgh) altemael uyt een geheel ſtuck Marmor ; wit / en op veel
plaetſen cierlijck gemarmort : Het ſchoonſte en grootſte dat ick oyt geſien heb:wiens
bovenſte eynden genoeghſaem te kennen geven/ dat ſy ten deele ſeer cierlijck vergult
zijn geweeſt. De Mueren proncken met groote Tafelen van witte Marmor/ by-
kans tot omhoogh toe : de reſt verciert met Moſaiſch Schilder-werck / hoewel nu
grootelijcks geſchonden. Men ſeght (en d'Hiſtorie gedenckt oock) dat een ſeeckere
Sultan van Egypten ingenomen zijnde met haer ſchoonheyt / ſeeckere Steenhou-
wers gebruyckt heeft om de voornoemde marmore Tafelen wegh te nemen/ van ſins
zijnde die na het Caſteel van Cairo te verveoren ; ondertuſſchen komt'er een yſlijcke
Slang uyt de muer kruypen/ende breeckt de Tafelen/die wegh-genomen waren in
ſtucken ; ſoo dat hy hier over gealtereert zijnde / ſijn deſſeyn heeft moeten ſtaecken.

De

De gront des Tempels
en Clooster te Bethlem met
de plaets daer ons Salich
maker gebooren is,

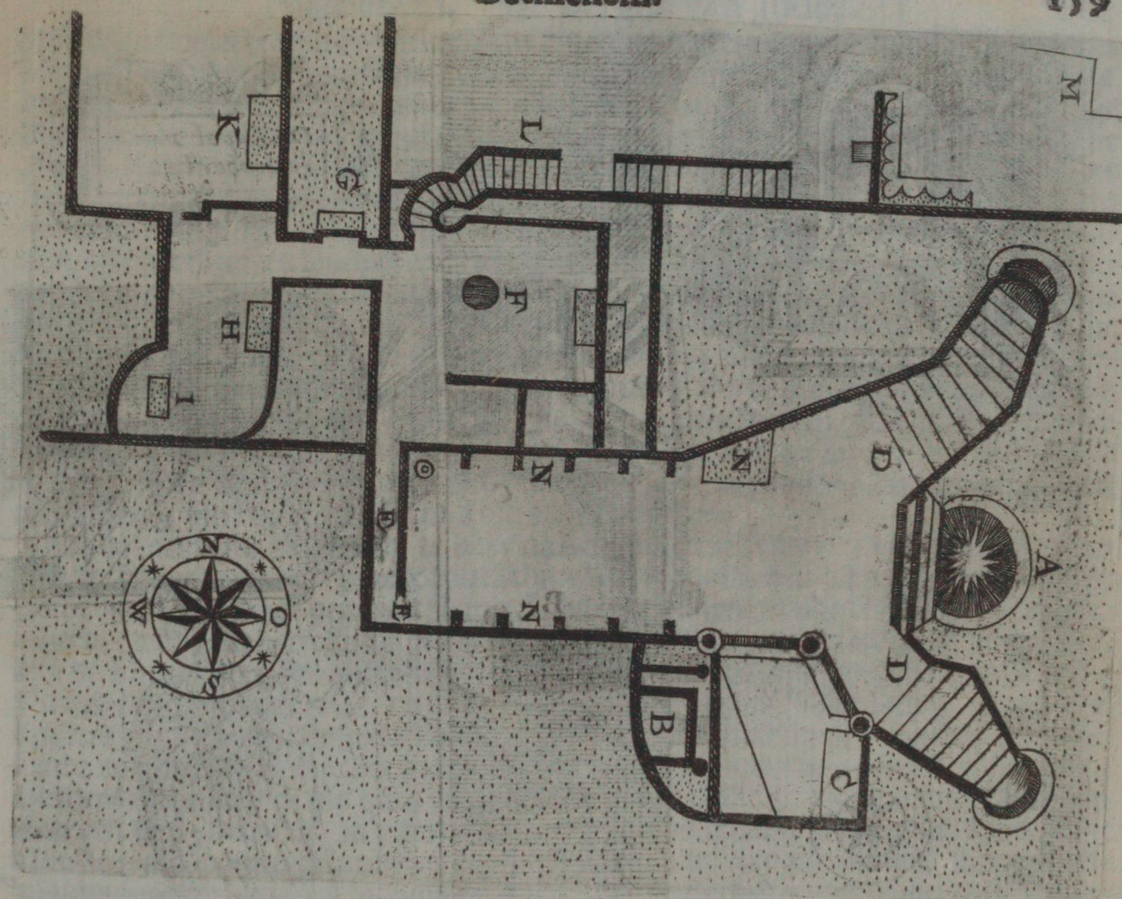

S
W
N
O

A *d'Eerste ingangh.* B *De tweede.*
C *Het Lichaem des Tempels.*
D *Het Kapel der Grieken.*
E *Den Altaer der Besnijdenisse.*
F *Den Cancel of de Choor met d'afbeeldinge van Christi geboorte-plaets ende onder d'Aerde.*
G *St. Catharinas Kapel.*
H *Een secrete plaets in den Tempel.*
I *Het Portael.* K *Het Hof.*
L *d'Oude secrete plaets in den Tempel.*
M *d'Eet-plaets.*
N *Het vervallene Kasteel.*
O *Het Logement ofte de Herberge der Armeniers.*
P *Het Logement der Grieken.*

De drie opperste eynden van het kruys eyndigen in drie halve Manen/hebbende in yeder een Altaer. Het Cancel in 't midden is overdeckt met een magnifijcke kap/ van buyten met loot overtrocken/ en van binnen met Mosaische figuren verciert.

Dese Tempel leyt meestendeel woest/d'Altaren bloot/niet verciert met Lampen/ van Gods-dienst beroyt/ten sy dan op extraordinarie tijden: niet te min zijnder sommige arme Griecken en Armeniers/ die binnen aen de rechterhant des ingangs wonen/ ende in de hoecken daer tegen over. Dicht aen de slincker handt is het Clooster der Franciscanen/ daer men door de kercke toe ingaet/ wijt genoegh/maer niet fray van gebouw ; het heeft verscheydene Hoven tot accomodatie / en is omringht met stercke mueren ; aen wiens Noort-wester hoeck een out daverende Casteel opmerckinge meriteert om de schade die het geleden heeft tot defensie van die plaetsen. Sy hebben ons in haer Capel gebracht / niet slecht van aensien / en St. Catharina toegeeygent/ aflaet is haer vergunt van den Bergh Sina.

Van daer zijn wy met licht in onse handt nae beneden gegaen / ende wierden toen door een enge lange gangh in een kleyne vierkante hol geleydet/dat in 't midden met een Pilaer van de Steen-Rotzse onderstut was. Aen de slincker handt was een Altaer/en onder dien Altaer een passagie in een verwulfde kelder;daer de kinderen door het bloedigh Placaet van Herodes omgebracht / begraven lagen. Uyt dese Hol ofte Capel/ zijn twee andere ingangen : In de gang aen de rechter handt staet het Graf van Eusebius de kerckelijcke Historie-schrijver/ en Discipel van St. Hieronymus; dese wijst u aen een andere Grotto ofte Hol/daer twee Graven in zijn/van fatsoen als Altaren : in de vorder gangh licht Paula een Romeynsche Jonckvrouw begraven/ gesproten uyt de oude Familien van de Gracchien Comely : Haren Soon Eustochius licht by haer in de selfde Tombe begraven. Sy heeft dicht by dese Tempel vier Closters gesticht/(welckers ruinen als noch getuygen zijn van haer Godtvruchtigheyt) het eene heeft sy met Mannen beplant/ d'andere drie met Maeghden/ welcke de palen van haer Convent noyt te buyten gingen / behalven alleen op Sondagen (en toen hebbense op haer besondere Gouvernanten gepast) om hare gebeden te doen in de kercke / en in het Hol der nativiteyt : sy selfs was d'Abdisse van d'eene Clooster : en heeft twintigh Jaren langh in die bedieninghe volhart. Sy heeft oock een Hospitael voor Pelgrims gesticht / welckers ruinen te kennen geven datter geen slecht gebou is geweest. In d'andere Tombe heeft het lichaem van St. Hyeronimus gelegen/ dewelcke in haer tijdt geleeft heeft/ en in het Clooster die sy gesticht hadde: sijn beenderen mitsgaders de beenderen van Eusebius wierden na Romen vervoert/ en gekist in de kercke van Santa Maria Maggiore : over dewelcke Paus Sixtus Quintus een heerlijck Capel heeft opgerecht. Uyt dese gingen wy in een ander hol/ dien sy sijn Kelder noemen ; daer hy volkomen 50 Jaren en 6 maenden in gelegen heeft/en aldaer tot tweemael toe de Bybel overgeset. Komende wederom in het voornoemde Capel der onnoosele kinderen/zijn wy door een ander deur gegaen in een verwulfde kelder ofte Capel/ 12 voeten wijt/ 40 langh/ en 15 hoogh:de kanten en vloer

A *Den Altaer der Geboorte-plaets.*
B *De Kribbe.*
C *Den Altaer der Wijsen uyt Oosten.*
D *De Trappen daer men by op klimt in den Tempel om hoogh.*
E *Den Ingangh.*
F *Het Kapel der Onnoselen.*
G *Het Graf van Eusebius.*
H *Het Graf van St. Hieronymus.*
I *Het Graf van Paula, ende Eustochius.*
K *St. Hieronymi Studeer-kamer.*
L *Den opgangh tot S. Katharinas Kapel.*
M *St. Katharinas Kapel.*
N *De plaetsen daer men Oreerde.*

zijn heelendal met schoon wit marmor bekleet: De ronde kap met Mosaisch borduersel behangen/ doch nu veel vergaen. Aen d' opper-ent in een verwulfde hol staet een Altaer/ gepronckt met een Tafel van de Geboorte. Hier onder is een halve Circkel op de gront vertonen haer steenen van veelderhande coleuren/ in de gedaente van een Sterre: ende in 't midden een Terpentijn-steen/ daer gestelt om de gedachtenisse van die plaets daer onsen Heylandt geboren wierdt/ te preserveren: het geloof hier van en wil ick noch verkleynen/ noch al te seer op-dringen. In dese Stadt was het/ ende in een Stal dat onsen Salighmaker gebooren wierdt; de gelegentheydt der plaetse en stoot her rapport niet om verre/ hoewel onder Aerde/ gehouwen uyt een Steen-Rotse/ gelijck al d' andere te voren gedacht. Want die dese Contreyen door-reyst en sal sich niet verwonderen dat hy onder-aerdsche hollen daer toe siet gebruycken, 't En is

oock

A *Het Altaer van Christi geboorte-plaets.*
B *De Kribbe.*
C *Het Altaer van de Wijsen uyt Oosten.*
D *De Trappen daer men by op-klimt in d'Opper Tempel.*
E *Het geimagineerde Beelt van St. Hieronymus.*

oock niet waerschijnlijck / dat de gene die op dese tijden soo kort gevolgt zijn / dolen soude in de plaetse die sy so in hare devotien geyvert / en met sulcke onkosten vercier t hebben. Aen dese kant des Altaers in de hoecken zijn twee gelijcke op-gangen / welcke raken aen de tegen-over-gestelde buyten kanten des Choors / sluytende met twee halve metale deuren : door welcke sy passeren tot in haer solemnele processie. Nu aen de Zuyd-kant en dicht aen de voet van de trappen / gaet men by 3 trappen neer in een kleynder Grotto ofte Hol : van de voorige slechts af gescheyden door drie fijne Pilaren van bonte Marmor-steen / welcke d' over-hangende Steen-Rotzse schijnen t'onder-stutten. Aen de West-zijde is een Kribbe uyt-gehouwen in een holte omtrendt twee voeten hoogh van de vloer / en van binnen wat uyt geholt : daer in / sy seggen / dat onsen nieuw-gebooren Heylant van de Maget geleyt wierdt : nu rontom met wit marmar beset ; gelijck de Rotzse die 't bedeckt ; aen de slincker handt rustende op een korte Serpentijn-steen. In de Bodem van dese Kribbe en effen in 't midden is een ronde Serpentijn-steen gestelt / om aen te wijsen de plaetse daer hy lagh / 't welck behout / (soo sy ons wilden wijs maken) het conterfeytsel van St. Heronymus / won-

derlijck

derlijck geformeert door de natuerlijcke Aderen des steens / tot vergeldinge van zijn meenighvuldige en minnelijcke kussen. Maer gewisselijck 't zijn oogen des geloofs die 't sullen vatten: echter evenwel stellense sulcks in een Tafereel voor oogen / als blijckt hier voor. Aen d'over zijde van dese Grotto ofte Kelder / isser een banck in de Steen-Rotz se niet ongelijck een Altaer: daer de Wijsen uyt Oosten / dien de Sterre herwaerts hebben aengevoert / van hare Gaven disponeerden. Dese plaetsen zijn onder de bewaringe der Franciscanen: en niet min in eere gehouden als Calvarien / ofte het Graf / en worden oock van de Mahometische Princen besocht. De Lampen die daer gedurigh branden verdrijven de natuerlijcke duysternisse; en bewijsen die een grooter statie dan het licht des daeghs soude konnen doen. Balduwijn de tweede heeft dese plaets met een Bisdom vereert dat daer aen grenst / mits de Kercke van Ascalon / neffens veele Steden en Dorpen. Op de plaets daer eertijdts dese Stadt gestaen heeft / zijn nu slechts eenige onnosele Hutten. De meeste hoop der weynige Inwoonderen zijn Griecken en Armeniers: die haer heel sober generen met Modellen des Grafs en van het Hol der Geboorte te verkopen / die uyt-gehouwen ofte gegoten zijn: en met Pelgrims ten dienste te staen.

Na de maeltijdt gingen wy te voet na beneden in het Dal / 't welck in 't Oosten van de Stadt leght: een plaets vruchtbaer van Wey-landen: daer Jacob zijn Vee hoede (heden ten dage genoemt Jacobs Velt) dicht aen het Casteel Ader; doch vermaerder wegen de verschijninge der Engelen / die aldaer aen de Herders verkondigden de blijde tijdinghe onser saligheydt. In het midden des Veldts en op de selfde plaets / soo geoordeelt wort / twee mijlen van Betlehem af / heeft Helena een Kercke opgerecht / en die de Engelen toe-ge-eygent; nu niet anders als ruinen. Vertreckende van hier / en de slincker hand wat op slaende / quamen wy in het Dorp daer die Herders woonden / en als noch genoemt het Herders Dorp: in het midden van dien staet een Put; de selfde / so 't geruchte gaet / daer de Maget Maria van begeerde te drincken; als wanneer d'onbeleefde Huys-lieden haer weygerende water te putten / 't water wonderbaerlijck tot boven toe vol liep; begeerigh om door haer gebenedijde lippen te passeren / en haer smachtende dorst te lesschen. d'Arabiers en wouden ons hier van niet laten drincken / eer wy haer betaelt hadden.

Wat naerder aen Betlehem / en aen de voet des Berghs zijn de ruinen van een Capel / daer Joseph woonde / toen den Engel hem beval naer Egypten te vluchten. Dicht aen de top / en wat achter het Klooster isser een hol / daer twee vertreck-plaetsen in zijn / een van binnen / d'ander daer men door een naeuwe gangh nae toe gaet / en op sommighe plaetsen met Pilaren onderstut. In dit hol of verwulfde Kelder / seght men dat Joseph onsen Salighmaecker en sijn Moeder verborgen heeft / terwijl hy ondertusschen besigh was met alle voorraet tot de reyse te verschaffen. Men seght dat de steen van dit voornoemde Hol eerst gestoten en gewasschen zijnde / van coleur als gerefineerde Kalck / een souvereyne kracht heeft / ingenomen zijnde / om Melck in vrouwen en Vee te genereren: die de Mooren dickmaels in dese gelegentheydt gebruycken. Hier tegen over stont een Bagijne Klooster door Paula gesticht / waer van sich nu alleen het fondament openbaert / daer sy oock in gestorven is. Dese plaetsen besichtight hebbende / zijn wy wederom in het Klooster gegaen / en zijn daer 's nachts daer aen gelogeert.

Den Koster een stuck gouts hooft voor hooft vereert hebbende / zijn wy 's morgens vroegh vertrocken / onse koers nemende na de Bergen van Judea / gelegen in 't Westen van Betlehem: Dicht aen welcke Berghen aen de kant van de tegen-over-staende Bergh / passeerden wy voorby een kleyn Dorp / ghenoemt / soo mijn

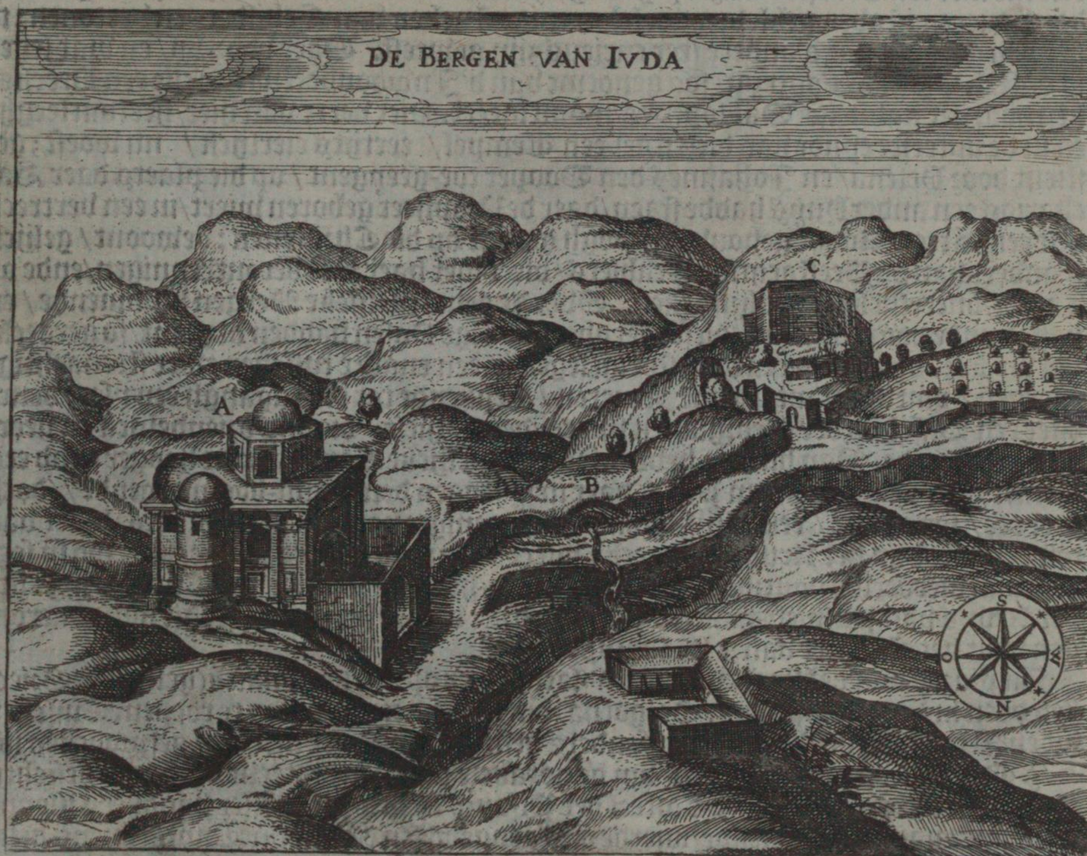
onthout is/Bezec/van Christenen alleen bewoont: de Mahometisten/die daer getracht hebben te woonen/de doodt aen-brengende. Ontrent twee mijlen vorder passeerden wy voor-by Bethsur/gelegen in een pleyn tusschen twee steenagtige Bergen in/voor desen een sterck Fort: eerst door Rehoboam gesticht/naderhant door de Machabeen gerepareert: vermaert wegen verscheyden swaere Belegeringen diese uyt-gestaen heeft. Zijnde op de hooge wech tusschen Jerusalem en Gaza/sagen wy de ruinen van een groote Kerck: beneden dien een Fonteyn niet weynich aen de konst verplicht; wiens playsante Wateren de Aerde/ diese voort-gebracht heeft/ voort insuycht. Hier/ seggen sy/ heeft Philippus den Moorman gedoopt; waer over sy de

A *De Woestijne.*
B *De Speloncke van Joannes de Dooper.*
C *De Fonteyn.*
D *De ruinen van het Klooster.*

name behout van een Ethiopische ofte Moorsche Fonteyn. En buyten twijffel is de neven-staende Tempel uyt devotie op-gerecht ter eeren van de plaets en tot gedachtenisse van de geschiedenisse selfs. Nochtans dunckt het my vreemt hoe dat een Carosse ofte Koetse die steenachtige en schuynse Bergen souden konnen passeren/ daer een Paert naeuwlijcks voeteeren kan. Omtrent anderhalf mijl vorder gereyst hebbende/ zijn wy gekomen tot de Speloncke daer men seght dat Joannes den Dooper van zijn seven jaren af geleeft heeft/tot der tijt toe dat hy in de Woestijne aen de Jordan

dane gingh/ afgescheyden van alle geselschap der Menschen/ en sich generende met de rouwe kost die dese onbewoonde plaetsen verleenden. Dese Speloncke is gelegen aen de Noord-zijde van een eensame Berg/ gehouwen uyt een steyle Steen-Rotzse/ soo als datse naeuwlijcks op ofte af te klimmen is: den ingangh is aen d' Oostersche hoeck/ en schept haer licht uyt een veynster van binnen. Aen d'opper eynde is een banck van de selfde Steen-Rotzse/ daer op hy/ soo sy seggen/ gewent was te slapen; waer van soo yemandt een stuck af breeckt/ die wort van stonden aen geexcommuniceert. Hier tegen over op een kleyne vlackte staen de ruinen van een Klooster/ aen de Zuydt-zijde uyt der nature bemuert met de steylte des Bergs; waer uyt een leven-

A *Den Tempel van Joannes den Dooper.* B. *De Fonteyn.* C *'t Huys van Elizabeth.*

dige Fonteyn springht/ welcke in de Steen-Rotzse vloeyt/ en wederom beneden de mont der Speloncke uyt-borrelt; een plaetse die de eensaemheyt self vermaecklijck soude maken/ en te vergelijcken by het pompeuse gewoel der Steden. Dit steeckt boven een diepe Dal uyt/aen ginse kant beset met op-steygerende Bergen/waer van sommige uyt-gehouwen zijn (ofte soo uyt der nature) in maniere van een laen/ welcke anders ontoeganckelijck en onvruchtbaer soude zijn; wiens vlackten als noch dragen de stroncken van verdorvene Wijngaerden/ niet onaerdigh van d' Olijf-boomen beschaduwet. En voorwaer my dunckt dat die Bergen altemael ofte meestendeel soo

soo bearbeyt zijn geworden/anders soude dit kleyne Landt noyt soo een menigte van Volck hebben konnen onderhouden. Na dat wy versadight waren met de spijse die ons uyt de Stadt gebracht wiert/ keerden wy weerom na Jerusalem/ latende de wegh na Betlehem aen de rechter/ en die nae Emaus aen de slincker handt leggen. d'Eerste plaets van aensien die haer op deed' was/ daer eertijdts de woonstede Sacharie geweest is/ gelegen aen de kant van een vruchtbare Bergh/ wel voorsien met Olijven en Druyven. Herwaerts quam de Maget Maria om haer Nichte Elizabet te besoecken. Hier stierf Elizabet/ en hier leytse in een Hol ofte Speloncke aen de kant van een verwulfde Kelder ofte Capel begraven: over het welcke een fraye Kercke met een Clooster was op-gerecht; waer van nu niet anders als een gedeelte der Mueren is over-gebleven/ welcke eenige stucken van Schilderyen vertonen; te kennen gevende dat d'andere seer curieus zijn geweest. Daer voor-by/ en wat leger is onse L. Vrouws Fonteyn (soo genoemt van d'Inwoonderen) welcke een Beecksken door het naburige Dal lopende/maintineert. Niet verre van hier/heel om leegh/ en in de uyterste eynde van dien staet een Tempel/ eertijts cierlijck/ nu woest; gesticht door Helena/ en Johannes den Dooper toe-geeygent/ op die plaets daer Sacharias een ander Huys hadde staen/daer de Propheet geboren wiert/in een vertreck uyt een Steen-Rotzse gehouwen hoogh geacht by die Christenen: bewoont/ gelijck d'andere van de Beestachtige Arabiers/ die 't met haer Vee verontreynigen/ende op 't alder-oneerlijckste misbruycken. Over de gemackelijcke Bergen klimmende/ en passeerende door Valleyen/diese met overvloedige Rosen hadden beplant/so geraeckten wy kort daer na in een Clooster/gelegen in een enghte tusschen twee steenachtige Bergen/ omringht met hooge Mueren/ hebbende tot een ingangh een ysere deur; daer een Bisschop der Georgianen sijn residentie hielt/ die ons vriendelijck en heerlijck tracteerde. Van binnen hebbense een sinnelijcke Capel/aen de hooger eynd een Altaer/ en onder dien een Put/ daer in sy seggen den Palm-boom groeyde/ (doch veel eer/ soo eenige/ een Olijf-boom/ daer menigte van zijn in die plaets) waer van een gedeelte van het Kruys gemaeckt wiert: want het wiert gemaeckt/ soo sy seggen/van vierderley hout: de voet van Cederen-hout/de kanten van Cypressen-hout/ het Kruys van Palmen-hout/en het op-schrift van Olijven-hout. Dit wort daerom genoemt het Clooster van 't H. Kruys.

In plaets van de Klocken te luyen slaense hier op een holle balck (gelijck de Griecken doen in den Tempel van Golgotha) om de Gemeente by een te roepen. Tusschen dit en Jerusalem hebben wy niet sonders gesien; daer alrede niet van gesprooken is.

's Daeghs daer aen gingen wy de notabele plaetsen omtrent de Stadt besichtigen. Passerende voor-by het Casteel der Pisans/en aen de slincker handt een kleyne vierkante passagie opslaende/wierde ons aengewesen een kleyne Capel (wiens deur en veynsters toegesloten wierden/ om dat/ na haer seggen/ de Mahometisten een doodelijcke sieckte op den hals haelden/als sy maer by geval daer in quamen) staende ter plaetse daer eertijdts den Tempel van St. Thomas gestaen heeft. Van hier wierden wy gebracht in het Palleys van Annas/ door de op-roeringe verdestrueert ten tijde van de Belegeringe; daer nu een Kercke staet de H. Engelen toe-geheylight/ en d'Armeniers toebehoorende/die daer rontom woonen. Binnen het Hof is een oude Olijf-boom met een leege Muer omcingelt; daer sy onsen Heylandt aen gebonden hadden. De rechter hant op slaende/ gingen wy buyten de Sions Poort.

In 't Zuyden en niet verre van daer/op het midden des Berghs is de plaets/daer Christus sijn laetste Avontmael gehouden heeft; daer hy oock na sijn verrijsenisse/ sich openbaerde aen sijne Discipelen/ toen sy met gesloten deuren saten; daer sy den

H. Geest

H. Geest ontfingen; daer Petrus 3000 Zielen bekeerde: ende daer sy / soo sy seggen het eerste Concilium hielden / daer in het Apostolische Geloof besloten wierdt. Hier heeft Helena een seer kostelijcken Tempel gesticht / het Cenaculum daer in treckende / daer de marmore Pilaer bewaert wiert die voor aen stont in het Palleys van Pilatus / daer zy onsen Heylandt aen bonden / toen zy hem geesselden. Dese Kercke ofte Tempel / vande Sarazenen geruineert zijnde / hebben de Franciscanen aldaer een Closter op-gerecht / welcke in 't Jaer 1561 vau de Turcken aen een kant geholpen wiert: alsoose hier een Kercke van haer eygen stichteden / daer geen Christen in komen mach. Doch om de voorgaende insichten van de Turcken soo niet geeert / maer om datse door traditie ('t welck waerschijnlijck is) hebben ontfangen / dat David

A *Een Kercke, daer eertijts het Canaculum gestaen heeft.*
B *De Kercke van St. Salvador, daer het huys Caiphas gestaen heeft.*
C *Daer de Ioden het lichaem van de Maget Maria d' Apostelen wilden ontnemen.*
D *Daer Petrus weenden.* E *d' Esquiline Poort.*
F *De Vyver en Fonteyn van Silo.*
G *Daer den Eycken-boom Rogel stont.*
H *De Kercke van de Purificatie des H. Magets.*
I *De Fonteyn van de H. Maget.*
K *De Brugh die over Cedron leght, met de Steen-Rotzse die de prenten van Christi voetstappen, soo sy seggen, dragen.*
L *Akeldama ofte den Acker des bloets.*
M *Daer seeckere Apostelen haer verborgen.*
N *Den Bergh des Aenstoots.*
O *'t Huys van den Hooge Priester Ananias.*
P *Daer de Francken begraven zijn.*
Q *De Poort Sions.*

aldaer zijn Graf hadde. Zijn Tombe ofte Graf was met een onwaerdeerlijcke schat verrijckt: uyt dewelcke Hircanus 850 Jaren daer na 3000 Talenten nam om een diversie des Oorloghs te maken/ die door Antiochus wiert gedreyght. Herodes heeft oock sulcx/ doch met een ongelijcke succes bestaen; want hebbende alrede een groote somme gelts daer uyt genomen/ en volherdende in zijn Kerckroverye/ isser een vlamme vyers de Tombe komen uyt-bersten/ ende verscheyden van zijne Instrumenten verslonden; Tot versoeninge van dien heeft hy de selvige met een heerlijcke Tombe verciert/ welcke een langen tijdt daer na ongeschonden gebleven is. Tusschen dese plaets ende Mueren des Stadt hebben de Francken haer Kerck-hof; alwaer drie Engelsen begraven leggen/ dien sy (als 't vermoeden is) een papjen hebben ghekoocht over weynige Jaren herwaerts/ hoewel de Fransiscanen sulcks verbloemen (in wiens Klooster dat sy leggen) onder het pretext van de Goddelijcke wraecke om de geimagineerde Moort van haer Dragoman: Seven waren sy in 't getal/ altemael in 't leven en gesont d'eene dag/ en ses 's daegs daer aen doodt/ die over bleef liet sich bekeeren tot haer Religie. De slinckerhant wat op slaende quamen wy by een kleyne Kerck/ binnen een vierkante Muer besloten/ van binnen met een verwulfsel/ boven op een wandel-plaets/ in maniere van een Hol ofte Spelonckе; zijnde de woonstede der Armeniers/ die op dese Kercke opsicht hebben. Hier heeft geflooreert dat trotse Palleys van Caiphas/ alwaer onsen Salighmaecker met kinneback-slagen geslagen/ bespogen/ en gelastert wierd. Hier heeft Helena ter eeren van St. Petrus een heerlijcke Kercke gesticht; doch dien verdestrueert zijnde/ is dese wat kleynder in haer Stede op-gerecht/ ende Sinte Salvator toe-geeygent. Aen de rechter handt van de Zael nemen sy aen te toonen de plaetse daer het vyer aen-geleyt wiert/ daer Petrus by stont om hem te warmen/ toen hy sijnen Meester en Heylant versaeckte; en aen de zijde van de Kerck-deur/ de kap van een Pilaer/ daer op den Haen krayende/ Petrus tot weenen beweeght wierdt. Aen de hooger endt van de Kerck/ op een breede Altaer leght een steen/ welcke/ so sy seggen/ gerolt wierdt voor de mont des Grafs. Van hier daelden wy neder na 't Dal Gehinnon/ welcke den Berg Sions van den Bergh des aenstoots van malkanderen schept: so genoemt om dat Salomon door aenradinge van sijn Wijven daer ter plaetse Chanoch ende Molech geoffert heeft; doch nu van dese Christenen genoemt/ den Berg van Qua-raedt; alwaer sy seggen dat de Phariseen raedt sloegen tegens Jesum: wiens hooghte als noch aenwijst d'overblijfselen van geen geringe Gebouwen. Dit Dal is maer engh/ nu weynig nut; voor desen seer vermaeckelijck/ met Geboomte beplant/ met Fonteynen bevochtight; daer de Hebreen hare kinderen van den Molech op-offerden/ zijnde een kooperen Afgodt/ hebbende het hooft van een Kalf/ en de reste van een Coninckclijcke Beelt/ met uytgestreckte armen/ om t'ontfangen het onnoosel offerhande/ ter doodt toe versengt met sijne brandende omhelsingen; want het Afgodt was van binnen hol/ en met vyer op-gevult; en op dat het ellendigh en deerlijck gekerm de herten van hare Ouders niet en soude bedroeven/ hebben sy op Trommels/ Trompetten/ en andere Instrumenten gespeelt/ weshalven het genoemt wierdt het Dal Tophets. Aen de Zuyd-zijde van dit Dal/ daerse omtrent grenst aen het Dal Josaphats/ bryna om hoog tot aen de zijde des Berghs/ is Akeldama ofte den Acker des bloedts/ daer van de H. Schrift gedenckt. In het midden van dien heeft Constantini Moeder Helena/ een groot vierkant vertreck gesticht. De Zuyd-zijde is met een natuerlijcke Steen-Rotzse bemuert/ boven vlack/ en gelijck met de bovenste vlackte; boven het welcke sekere kleyne Cupoloos zijn/ open in 't midden/ om de doode Lichamen neder te laten; so dat wy daer door konden sien dat de gantse gront met

doode

A *Het Canaculum ofte daer Christus sijn Avontmael hielt.*
B *Van den Eycken Boom Rogel.*
C *Daer d'Apostelen haer verberghden.*
D *Den Bloet-acker.*
E *Den Bergh des Aenstoots, ofte van Quaraedt.*
F *Een gedeelte van het Dal Iosaphats.*
G *Een gedeelte van het Dal Gehinnon.*

doode beenderen bedeckt was;en eenige doode Lichamen die maer eerst nedergelaten waren: also nu d'Armeniers hare Dooden daer begraven. Een op-sluckende Graf; en wijt genoegh om de Dooden van een gansche Natie te verslinden. Want sy seggen (en ick geloof het) dat de Aerde van die het vleesch datter op-geleyt wort binnen de tijdt van 48 uren verteert. Dit wort oock getuyght van St. Innocentius Kerckhof te Parijs: en die de menighte der gebeenderen die daer rontom opgestapelt leggen/ de dagelijckse begraeffenissen (also alle vremdelingen daer in geleyt worden) en de kleynte van het begrip sal aenschouwen/sal lichtelijck beweegt worden sulcks te strooven. En waerom en soude de Aerde van hier niet vervoert konnen worden/ soo wel als die te Romen in Campo Sancto/ derwaerts in 270 Scheepen gevoert door het bevel van de voornoemde Keyserinne: welck hoewelse de plaetse verandert/ haer kracht nochtans behout:zijnde oock een Kerckhof voor vreemdelingen;rontom de Steen-Rotzse zijn verscheydene begraeffenissen/sommige ten huydigen dage noch

in't

in 't gebruyck: tegens de mont van dien zijn groote steenen gerolt / volgens de oude costuymen. Wat vorder op het spits des Berghs is een Hol ofte Spelonckе uyt een Steen-Rotzse gehouwen / bestaende uyt besondere vertreck-plaetsen / alwaer men segt dat de ses Apostelen ten tijde van Christi lijden geschuylt hebben. Beneden / daer het Dal Gehinnon en Josaphats als twee t'samen-lopende stromen in 't Zuyden haer paren / is een drooge Put; daer men seght dat de Priesters het H. Vyer verberghden / toen de Joden gevanckelijck na Babylon gevoert wierden: ende dien na haer weder-komste soeckende / hebbense bevonden dat het in Water verandert was; doch Nehemia liet het besprengen op den Altaer / en toen is het voort van de stralen der Sonne aen brandt geraeckt. Dit Dal Josaphats (soo genoemt na dien vromen Coninck) streckt sich van hier gantsch na 't Noorden / en dan heltse wat na 't Westen / eerst vertoonende (hoewel natuerlijck) als of het ware een wijde drooge Gracht aen het Oost-eynde des Stadts / tusschen de selvige en de hoogh-steygerende Bergen van de tegen-over-staende Olijf-bergh besloten. Men seght dat het omtrent twee Mijlen lang is / doch indien 't soo is / maer korte: daer 't op het breedste is / vruchtbaer / bevochtight van de Beke Cedrons / welcke niet langer vloeyt / danse van stort-regenen gevoet en aengestouwt wort; hare onderwijlen ophoudende stroomen in de Meer Asphaltis verliesende. Het wiert oock genoemt de Beecke Cedron / na den Coninck: alwaer den grooten dagh des Oordeels gehouden sal worden / is 't datmen de Joden ofte Latijnen geloof mach geven; die hare opinien fonderen op de Prophecye Joels / dien ick niet wil tegenspreecken / aengesien dat sommige van onse Theologanten sulcks onlanghs soo hebben soecken te beweeren. Van dit gevoelen zijn oock de Mahometisten / ofte de Turcken. In de muer die daer boven is / is een veynster niet verre van de gulde Poort: daer sy seggen dat Mahomet sal sitten terwijl Christus het Oordeel sal uyt-voeren. Passeerende na de Stadt die aen de kant van het Dal leyt / aen de voet des Berghs / ende in 't Zuyden van de Zuyd-ooster hoeck is de plaets daer den Propheet Esaias door-saeght wiert / door het bevel van Manasses / Groot-vader van sijn Moeders zijde; en aldaer begraven: alwaer een kleyne vloer is / die van de Mahometisten tot een gebede-plaets gebruyckt wort.

Dicht hier aen stont den Eycken-boom Roguel; daer nu een witte Moerbesien-boom gekoestert wort. Noorden van hier / in een bocht des Berghs (boven welcke in de muer het Casteel stont) was het Wasch-badt Siloe / niet boven anderhalf bunder Lants groot / nu droog in de gront: ende voor-by de Fonteynen daerse haer voetsel van plag te krijgen / nu niet anders als een kleyne gracht aen de kanten bemuert / vol van stinckende Water: wiens opperdeel verduystert is door een Gebouw / te weten een Mosque / daer eertijds een Christen Kercke gefloreert heeft / gesticht door St. Helena. Berooft zijnde van dese haer heylsame stroomen / wordtse nochtans in eere gehouden om haer voorige kracht. Al voort gaende quamen wy by onse L. Vrouwe Fonteyn (waerom sy die soo noemen / en is niet verhalens weert) in een diepe Spelonckе van een Steen-Rotzse / daer men by breede trappen in nederdaelt / vervult met playsante Wateren. Het Dal hier nauwer wordende / ende een weynigjen vorder niet breder als dient tot een Canael van een Beke; aen d'over zijde staet het Graf van Zacharias / die gedoot wiert tusschen den Altaer en het Huys Godts: altemael uyt een natuerlijcke Steen-Rotzse / 18 voeten hoogh in 't vierkant / ende met Pilaren uyt een stuck verciert / onderstuttende het verwulfsel / met een spits boven als het punt van een Diamant. Dicht hieraen isser noch een in de rechte op-gaende Steen-Rotzse; voor aen als de kant van een open Gallerye / steunende op marmore Pilaren / nu tusschen beyde met steenen bevloert / binnen een verwulfde Kelder: daer

St. Ja-

A *Een gedeelte van Absalons Pilaer.*
B *De Speloncke van St. Jacobus.*
C *Het Graf van Zacharias.*
D *De Beke Cedrons.*

St. Jacobus sich begaf (so sy seggen) na de Passie onses Heylants / met een opset en voornemen van noyt yets te nuttigen voor dat hy hem hadde gesien: dewelcke op die plaets na de verrijsenisse sich aen hem geopenbaert heeft. Tot gedachtenisse hier van hebben de Christenen daer dichte by een Kercke op-gerecht gehad; welckers ruinen nu al geruineert zijn. Een weynigh vorder isser een steene Brugh uyt een boogh / die over de Beke leght. Aen de voet van een Steen-Rotzse zijn seeckere prenten / so sy seggen / van onsen Salichmaeckers voeten / toense hem door het water geleyden. Aen het Oost-eynde van dese voornoemde Brugh / ende een weynighjen na't Noorden / staet de Pilaer van Absalon / dien hy hier in sijn leven op gerecht hadde / om een naem by sijne Nakomelingen na te laten / om dat hy geen Sonen meer hadde / (doch hy en wierdt daer in niet begraven) zijnde noch in haer volle effect / ende een schoon Gebouw. Hier tegen over leght een groote steenhoop / welcke dagelijcks toe neemt; want soo wel Joden als Turcken werpen in't voor-by gaen daer steenen tegens aen; echter evenwel soo verbloeckense Absalon om sijn rebellie tegens David. Een weynigh meer na 't Noorden ende over de Beke / aen den voet des Olijf-berghs heeft eertijts gestaen de Vlecke Gethsemani;

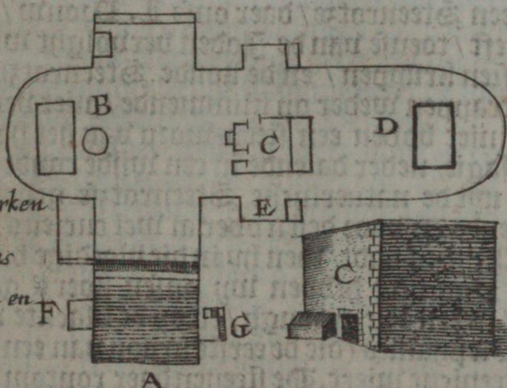
A *De goude Poort des Tempels.*
B *St. Stephanus Poort.*
C *Daer St. Stephanus doodt gesteenicht wierdt.*
D *Het Graf van de Maget Maria.*
E *Het Hof des Olijven-berghs.*
F *De Beecke Cedrons.*
G *De Brugh over de Beecke.*
H *Graven der Mahometisten.*
I *Daer St. Thomas stont, toen Maria haren Gordel liet vallen.*

de plaets noch vruchtbaer van Olijven; en dichte by het vermaeckelijcke Hof daer onsen Heylandt verraden wierde: de plaetse daer hy twee van sijne Discipelen liet/ en wat hoogher/ daer hy de derde liet toen hy gingh bidden/ en met eenen de plaetse daer hy gevangen wiert/ wesen sy ons aen. In desen Hof is oock een steen daer onse L. Vrouw op sat/ aenschouwende de Martelisatie van St. Stephanus/ de-welcke aen de kant van den tegen-over-staende Bergh geleden heeft. Buyten het voornoemde Hof/ in een twee-sprongh/ hebben sy ons de plaetse getoont/ soo als sy't hebben willen/ alwaer St. Thomas gestaen heeft/ toen hy (quanswijs) onse L. Vrouws op-neminge niet gheloovende/ sy haer Gordel liet vallen tot onder-richtinge sijns Geloofs.

En nu zijn wy gekomen tot het Graf van de H. Maget/ gesticht aldus soo als't is/ door de Moeder van Constantinus. Voor aen is een Court ofte Hof: het ge-bouw boven Aerde is vierkant/ het dack vlack/ en net gewracht/ gelijck het wijd-ste Portael aen een Tempel; den ingangh is in't Zuyden/ en voort gaet men na

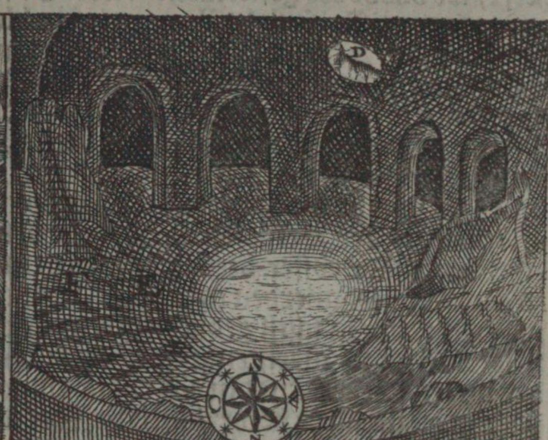
be-

A. Neergangh
B. Fonteyn
C. t'Graff vande Maget Maria
D. het groot Altaer
E. Bidtplaets vande Turken
F. het Graff Josephs
G. t'graff van Joachim en Anna.

A *Den ingangh en het gebouw boven het Fondament van den Tempel van het Graf des H. Magets.*
B *De plaets van waerse haer licht schept.*
C *Den ingangh tot de Bede-plaets Christi.*
D *De plaets daerse licht schept.*
E *Daer Christus badt.*
F *Daer den Engel stont.*

benede by 50 destige trappen: omtrent het midden des neder-gangh zijn twee kleyne tegen malkander over leggende Capellen; in die aen de rechter handt zijn de Graven van Joachim en Anna / in die aen de slincker het Graf van Joseph. Dese trappen geleyden u in een groote Kerck / staende Oost en West / aen alle kanten bemuert / en boven verwulft met de natuerlijcke Steen-Rotzse. Aen de rechter hant in 't midden is een kleyne vierkante Capel / geformeert van een uytstekende Steen-Rotzse / doch van binnen en van buyten met witte Marmor beset / hebbende twee deuren. Aen ginse zijde is haer Tombe ofte Graf / welcke meer als de derde part der plaetse beslaet / nu in forme van een Altaer: onder welcke / soo sy seggen / sy eerlijck begraven wiert van de Apostelen; ende op den derden dagh daer aen door de Engelen op-genomen in den Hemel. In dese branden geduerigh 18 lampen; ten deele op der Christenen / ten deele op de Turcken onkosten / die dese plaets in hooge eerweerdigheyt houden.

Omtrent d'Oostersche halve Circkel der Kercke staet een groote Altaer / (over welcke het geringe licht / dat dese duystere plaetse beschijnt / neder daelt door een Cupolo) omtrent de Westersche is een ander / doch beyde ongestoffeert; en by de voo-

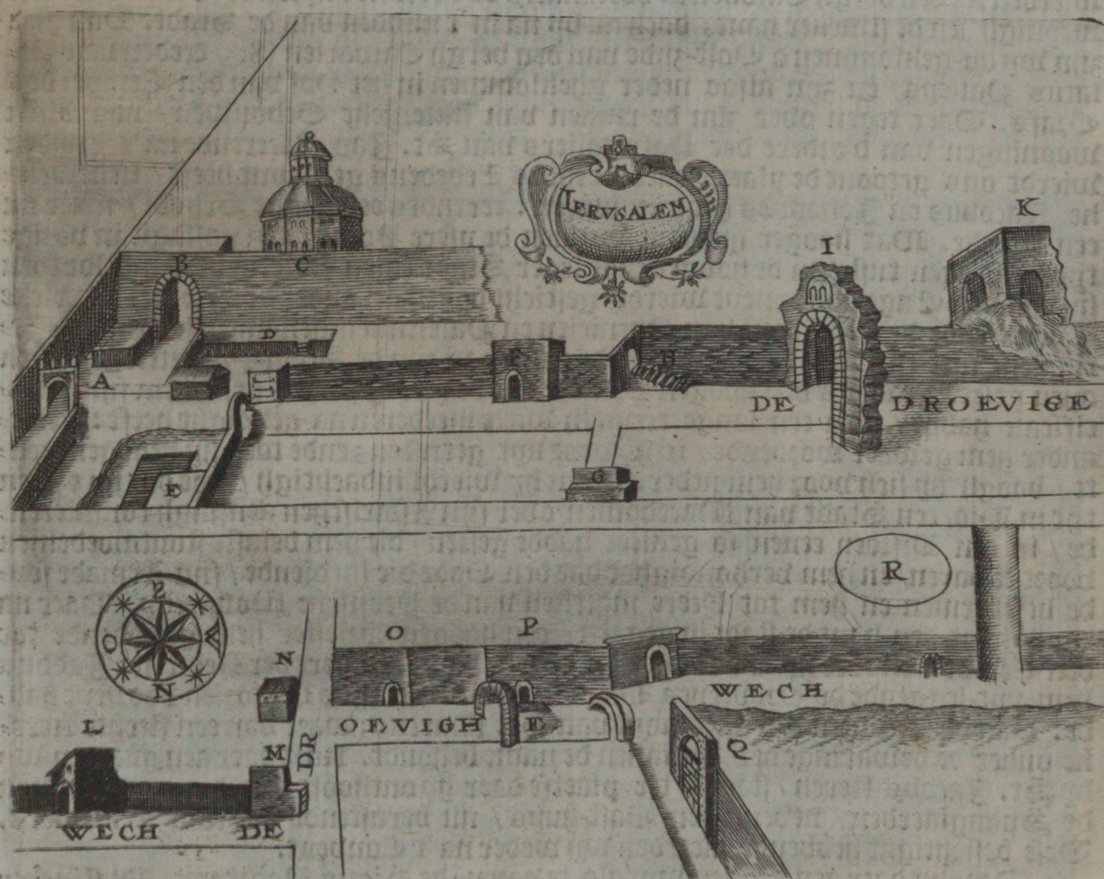
rige een put met seer treffelijck water. Recht teghen over het Noort-eynde des Graf is een splete in een Steenrotze / daer onse L. Vrouw / soo de Turcken seggen / haer verborgen heeft / toense van de Joden vervolght wiert: daer in ick selfs hare Vrouwen hebben sien kruppen / en de koude Steenrotzse met yverige kussen begroeten. De selfde trappen weder op klimmende / niet verre af aen de slincker-handt na 't Oosten / en niet boven een steen-worp van het hof Gethsemani openbaert sich een enge Passagie/ neder dalende in een wijde ronde verwulfde Spelonc-ke ofte Hol / al te mael uyt de natuerlijcke Steenrotzse gehouwen / uyt een gaetje van boven licht scheppende/en voor desen over al wel curieus geschildert; de plaetse / so sy seggen / daer Christus badt/ toen hy in die bloedige benaeuthept van d'Engelen getroost wiert. Van hier hebben wy onsen koers gewent nae de Stadt. Hoogh op den Bergh / in een drie-spronghh / en op de vlackte van een Steenrotzse / is de plaets daer St. Stephanus (die de eerste kroon van een Martelaer gedragen heeft) ter doodt toe gesteenicht wiert. De steenen daer rontom zijn root verroest; tot een getuygenisse / so sy willen / van sijn bloet-stortinge. Noch wat hooger op/ zijn wy door St. Stephanus Poort (daer aen yeder zijde een Leeuw rugge-waert op staet) in de stadt gekomen; dese voornoemde Poort wiert in voorige tijden de Poort des Dals ofte der Kudde genoemt / om dat de Kudde / die men in den Tempel op-offerde / door dese Poorte in quam / en op de Merckt daer dicht by verkoft wiert. Aen de slincker-hant is een steene-brugh / welcke aen het oost-eynde van de noorder muragie streckt tot in het hof van Salomons Tempel: het hooft van de Vyver ofte Bad water Bethesda/ beneden welcke sy door loopt / oock genoemt Probaticum/ om dat de Offer-beesten daer in gewasschen wierden / eerse door de Priesters in den Tempel wierden gebracht. Sy hadden vijf Jaren daer aen/door Salomon gesticht: daer in lagh geduerigh een groote menichte van Krancke/ Blinde/ Kreupele/ Verdorde/ wachtende op de roeringe des Waters; want een Engel daelde neder op een seeckere tijdt in dat Badt-water / en beroerde het Water / die dan eerst daer in quam na de beroeringhe van het Water / die wiert gesont / van wat sieckte hy oock bevangen was. 't Is nu een groote vierkante diepte / groen / en oneffen aen de gront/ in het welcke een onvruchtbare Fonteyn van tusschen de steenen van de Noorder muer uyt-borrelt / en byna ongemerckt / ontsnapt. De plaets is vry wat diep uyt een Steenrotzse gehouwen / boven aen de Noorder kant met een steyle muer omcingelt/ aen het Westen met hooge Gebouwen (moghelijck een gedeelte van het Casteel van Antonia) daer twee deuren zijn om by af te klimmen/ zijnde nu al die daer zijn/ half van vuyc verstickt/ en aen het Zuyden/ met de muragie van het Hof des Tempels: waer van billick is dat yet gesprooken worde; hoewel 't ons niet en mochte gebeuren daer in te gaen sonder den hals te verbeuren / ofte onse Religie te versaecken.

Ick en sal van haer vorige Forme en heerlijckheyt niet spreken/ dien de H. Pennen so pertinent beschreven hebben. Eerst isse door Salomon gesticht / door Nebuchodonosor verdestrueert/ door Zerubabel herbouwt/ nochtans so veel verschillende van haer voorige luyster en heerlijckhept/ dat sy die het voorige hadden beschout/ door dese t'aenschouwen tot weenen wierden beweeght/ op nieuw gebouwt ofte om beter te seggen met groote onkosten gerepareert door Herodes de Groote; en eyndlijck t'eenemael geruineert door Titus Vespasianus. De Joden hebben bestaen dien te herbouwen onder de regeeringe van den Keyser Adrianus/ van wien hy een oneyndlijck getal geslagen heeft / de stadt met de gront geslecht / en de steen-hopen in het Dal Josaphats geworpen / in de plaetse van dien een Bosschagie plantende/ dien hy Jupiter heeft toe-geheylicht. Naderhant heeft Julianus den Apostaet/ om

Om de Prophecye onses Heylandts krachteloos te maecken,/ de Joden consent gegeven die te herbouwen/ haer daer toe penningen verschaffende uyt syn schat-kamer. Edoch een schrickelijcke Aertbevinge heeft om verre geworpen 't gene sy begonnen hadden / ende een uytberstende vlamme heeft de werck luyden verslonden; na't verhael van Amianus Marcellinus een Heyden/ dewelcke in die tijden geleeft heeft. Doch wie dit/ dat nu staet/ gesticht heeft/ wort in twijffel getrocken: Sommige schrijven sulcks de Christsnen toe / andere een Prins der Arabiers ('t welck van de Christenen in dese contreyen wort bevestight) en dese soude zijn den Saracenischen Omer/ de naeste Successeur aen Mahomet. 't Is gelegen op den Bergh Moria/ in de Zuyd-ooster hoeck des stadts; buyten twijfel in die selfde plaets daer Salomons gestaen heeft: het uyt-stekende Gebou bestaende uyt een achtkantighe ronte van een blaeuwe steen/ is verciert met by-gevoeghde Pilaren. In het midden des dacks is een ander recht op-steygerende Pilaer / doch ongelijck kleynder / nochtans in forme en substantie gelijck de andere / overdeckt zijnde met een Cupola van loot. In 't Westen hier van grenst een langh Gebouw / als het Lichaem van een Kerck/ boven rontom besloten. Nu het Hof (even gelijck het vorighe van den ouden Tempel) is over al effen vierkant/ omtrent een scheute weeghs. Op de oostersche wal/'t welck oock des stadts Wal is/staet de gulden Poort (so genoemt om datse vergult was) welck alleen den Tempel toe behoorde / door welcke Christus tweemael passeerde; eerst triumphantelijck / naderhant een gevangen. Men seght dat den Keyser Heraclius (weder keerende van syn Persische Victorie) daer in sochte te komen in al syn volle statie en heerlijckheyt / doch sulcks wiert hem op een wonderlijcke wijse verboden te doen/ tot dat hy al syn princelijck gewaet en cieraet hadde uytgetrocken/ende in een slechte habijt dat gedeelte van het Kruys Christi op syn schouderen soude dragen/ dien hy van de Persianen hadde bekomen. Dese Poort is nu van de Turcken toe gedempt/ om voor te komen / so sommige seggen/ een seeckere Prophecye / te weten; dat de stadt door die Poort van de Christenen soude bestormt worden. Een gedeelte van de Zuyd-zijde is oock met de stadts Wal bemuert. De reste niet minder van sterckte omringht met een diepe Trenchement gehouwen uyt de Steenrotsze / hoewel nu veel toegedempt / voor desen onder bewoont als een straet. In het midden van desen Buyten-hof/ is een ander Hof/daer de voorschreven Kercke in staet/ ongeveer derde half el hooger geresen / ende aen de kanten verciert met kleyne Toorens / daer men by op-klimt; al te mael met wit Marmor gevloert (den buyt der Christen Kercken) daer de Mahometisten so wel als van binnen hare particuliere Gebeden doen. Verscheyden leege Huysen zijn hier aen de stadts Wal; daer hare Santons / soo ick gisse / woonen. In het midden van dien/ aen de Zuyd-zijde is een nette Tempel met loot bekleet / van de Christenen genoemt de Kercke der Purificatie des Magets: nu oock een Mosque. Godefridus Bullein nevens andere van de stadt hebben dese plaets stormender hant ingenomen/ en binnen des selfs ommegangh 10000 Sarazenen neder gehackt/ van hem toen tot een Cathedrale Kercke gemaeckt: daer rontom eenige wooningen oopsrechtende voor den Patriarch en de Minnebroers: dat nu slechts twee ingangen heeft; die in het Westen; en dese Poort ovsr het hooft van het Bad-water van Bethesda (van outs genoemt de Paerde-poort/om datse hier haer Paerden lieten staen alsoo 't haer ongeoorloft was vorder te rijden) hebbende de gelijckenisse van een stadts Poort. Een dinck moet ick in 't voor-by gaen noteren / dat daer onse Kercken nae 't Oosten sien/ daer lagb den Tempel Salomons nae 't Westen: misschien om den Bergh Calvariens wille.

De voornoemde Brugh wederom passerende (aengesien wy niet vorder mochten

gaen) aen de Noorder-kant van de straet die na 't Westen streckt / nu in een verre
hoeck / stont het huys Joachims / alwaer een schoone Kerck gesticht wiert ter ee-
ren van St. Anna / neffens een bystaende Klooster ; waer van een gedeelte noch is
over gebleven / doch met Mahometische superstitie besmet. Te rugge keerende /
zijn wy de voornoemde straet na 't Westen ingeslagen / alwaer wy korts daer aen
het Palleys van Pilatus aen de slincker-hant sagen staen / buyten twijffel zijnde
het Casteel van Antonia / dicht aen de Muer des Tempels / daer nu den Zanziack
zijn resident heeft / berooft van die magnifijcke Toorens / en haer naeuwlijcks ver-
toonende boven de Mueren die haer omcingelen. Aen de rechter-hant / aen gins ent
van een straet die na 't Noorden wijst / heeft die magnifijcke heerlijckheyt van Hero-
des gestaen : waer van sommige tekenen over gebleven zijn / welcke getuygen zijn
van een verrotte heerlijckheyt. Nu aen de Wester hoeck van Pilati Palleys / daer
de muer voor een wijl tijts na 't Oosten keert / zijnder eenige hooge trappen welcke
aenleydinge doen nae 't Hof van Justitie / en den Throon van den Romeynschen
President / alwaer den Salichmaecker des Werelts van de Werelt wiert veroor-
deelt. De trappen die sy seggen dat daer toen waren / genoeme Scalæ Sanctæ, hebbe
ick te Romen gesien dicht by S. Jans Kerck in het Lateraen; derwaerts van den
Keyser Constantinus gevoert. Aen de eene voor-gevel gaet men op drie plaetsen by
trappen op / slechts door mueren van malkanderen gescheyden : de middelste zijnde
van witte Marmor / ende 18 in 't getal / worden betreden en versleten van de knien
der Supplianten / die by de andere trap neder gaen. Boven is een kleyne Capel /
genoemt Sanctum Sanctorum, dat is : het Heylige der Heyligen, daer sy noyt Misse
doen. d' Oorsaeck hier van is dese. Een seeckere Priester in de naeste kamer de meeste
nacht in Devotien door gebracht hebbende / sagh / so men seght / een weynigh voor
den Dageraet een troup Engelen voor-by hem passeren / sommige singende / en an-
dere die licht snooder stemmen hadden / Fackelen in hare handen dragende : onder
wien S. Pieter was met sijn Hostie; die daer sijn Pontificale ampt bediende: ende
dit verricht zijnde / is hy weder gekeert. Dit geruchte liep des anderen daeghs de
gantsche Stadt over / en daer op is een groote toe-loop van volck geschiet ; die tot
bevestinge van dit verhael de kamer van de Fackelen bedropen vonden. Hier op
wiert'er besloten / dat niemandt / als onweerdigh / op dien Altaer Misse soude doen.
Nu de wech tusschen de plaetse van die trappen en den bergh Calvarien / wort ge-
noemt de Pijnlijcke wegh / langhs welcke onsen Salichmaecker geleydet wiert na
de plaetse sijns lijdens ; onder wegen (so sy seggen / en de plaetse wijsen sy aen) drie-
mael neder vallende onder de swaerte van sijn kruys. En een weynigh vorder is
een oude boogh ofte verwulfsel dat dwars over de straet gaet / ende een vervallene
gallery onderstut : aen d' Oost-zijde een twee geboogde veynster / daer Pilatus
Christus het volck ten toon stelde. 100 Treden vorder / en aen de slincker hant zijn
de reliquien van een Kercke / daer sy seggen dat de H. Maget gestaen heeft toen haer
Soon voor-by gingh / in een swijm vallende over het aenschouwen van dat wreede
spectakel. Noch 66. treden vorder / (daer dese straet correspondeert met de andere /
streckende tot de Poort Ephraim / nu genoemt de Poort van Damascus) seggen
sy / dat haer Symon van Cyrenen ontmoet is / hem dwingende onsen Heylant in
het kruys dragen behulpsaem te zijn. De slincker handt wat opslaende / hebben sy
ons de plaetsen aen-gewesen daer de Vrouwen weenden / en Christus haer daer
op antwoorde ; Weent niet om my ghy Dochteren van Jerusalem, &c. Dan weder-
om de rechter hant op slaende / passeerden wy onder een kleyn verwulfsel / daer een
Huys neffens stont daer men by trappen nae op gingh / de plaets daer Veronica
woonde / die onsen Salighmaecker een neusdoeck in 't voorby gaen toe-reyckte /
om

A St. Stephanus Poort.
B De Poort die na 't Hof des Tempels siet.
C De Mosque daer eertijdts den Tempel Salomons gestaen heeft.
D Het Bad-water Bethseda.
E St. Annas Kerck.
F Daer het Palleys van Pilatus stont.
G Daer het Hof van Herodes stont.
H Daer de H. Trappen waren.
I Pilati Boogh.
K De Kercke van het Swijmen des H. Maget.
L Daer Symon van Cerene haer ontmoete.
M Daer Christus seyde: weent niet om my ghy Dochteren van Ierusalem.
N 't Huys daer de rijcke Man woonde.
O Het Huys van den Phariseus.
P Het Huys van Veronica.
Q Het Hof der Iustitie. R Den Berg Calvarien.

om sijn aengesicht te suyveren van het bloet dat langhs sijn gebenedijde aengesicht neder liep; en te reynigen van het speegsel daer sijn gebenedijde wangen mee waren besmeurt; dewelcke / soo sy seggen/het selvige wederom leverde/verrijckt zijnde met zijn levendigh conterfeytsel/'t welck nu op haer Hoogh-tijden tot Romen te sien is in S. Peters Kerck/ in het Vaticaen. Voort-varende aen gins eynd' van de straet/ isser een oude Poort / staende op de Wester Wal van d'oude Stadt / die als noch de ruinen des tijdts weder-staet / genoemt van de Prophete Nehemia de oude Poort; van de Jebusijten de Poort van Jebus/ende de Poort des oordeels; om dat d'Ouderlinghen daer in 't recht saten; door wien de gecondemneerde ter executie gelept

wier;

wierden n i den bergh Calvarien: doenmaels 220 treden buyten de Stadt/ ende een weynigh aen de slincker hant; doch nu by na in't midden van de Stadt. Van hier zijn wy op-geklommen d Oost-zijde van den bergh Calvarien (800 treden van Pilatus Palleys) en zijn alsoo neder gheklommen in het Hof van den Tempel des Graefs. Daer tegen over zijn de ruinen van statelijcke Gebouwen/ voor desen wooningen van d'ordere der Hospitaliers van St. Jan. Keerende na't Zuyden wierdt ons getoont de plaetse daer eertijdts Zebedeus gewoont heeft/ in dewelcke Jacobus en Johannes geboren waren: eertijdts een hooge School/ maer nu een Kercke. Wat hooger quamen wy aen de yssere Poort/ een passagie in vorige tijden gelegen tusschen de hooger ende leger Stadt (dien Petrus bewandelde toen hy van den Engel uyt-geleyt wierdt) gesticht door Alexander de Groote: dewelcke Cyrus ende de Zee-steden van Phenicien en Palestina ingenomen hebbende/ Jerusalem met sijn Armade omcingelde: als dan zijn de Stadts-poorten schielijck open geset/ Jaddus den hoogen Priester nae buyten gaende/ gekleet in sijn Pontificale habijt/ dien een lange treyn in witte kleederen na-gevolght heeft: Alexander hem gewaer wordende/ is hy voor uyt getreden; ende toen hy hem genaeckte/ boogh hy sich voor hem neder. Want hy wierdt indachtigh/ hoe dat hy op een tijt in Dio/ een Stadt van Macedonien/over sijn Asiatischen aenslagh consulerende/ in een Visioen eenen so gekleet hadde gesien/ die hem belaste stoutmoedelijck voort te varen/ en hem verkondighde dat den Godt die hy diende/ sijn Armade soude beschermen en hem tot Heere maecken van de Persische Monarchy. Daer na zijnse hant aen hant de stadt in gegaen/ den hoogen Priester hem geleydende tot den Tempel/ alwaer hy Gode offerhande dede na de maniere der Hebreen: Jaddus hem uyt-leggende de Propecyen Daniels/ dewelcke sijne Victorien voorseyt hadde. Van daer gingen wy na't huys van St. Marcus; waer van een slechte Kercke onder de bewaringe der Sorianen de name behoudt. Kort daer aen quamen wy by St. Jacobs Kerck/ staende ter plaetse daer hy onthooft wiert; op-gerecht van de Spangiaerden/ nevens een Gast-huys/ nu berustende onder de Armeniers. Dese besichtight hebbende/ keerden wy weder na't Convent.

's Daeghs daer aen gingen wy (als te voren) de Sions Poort uyt. De slincker hant op slaende langs de Wal/ wiert ons getoont de plaetse daer Petrus weende/ toen hy sijnen Meester en Heylant hadde verlochent; eertijts vereert met een Kercke/ waer van noch een gedeelte des Fondaments over gebleven is. Daer recht tegen over is een achter deur in de meur/ voor desen genoemt d'Esquiline Poort/ daer sy de vuylnis van de stadt uyt droeghen. Het Fondament van dit ghedeelte des Muers is veel ouder en veel stercker dan de andere/ bestaende uyt swarte steenen die heel groot zijn. Een weynig vorder/ zijn wy het Dal Josaphats gekruyst/ en zijn het Zuyt eynde des Olijf-berghs aen de weg van Betania op geklommen. Zijnde een goe stuck weegs op geklommen/ hebbense ons aen de rechter hant getoont de plaetse daer Judas sich verhing (de block des Booms niet lang van te voren/ so sy seggen/ noch sichtbaer geweest zijnde) begraven in't naest-gelegene Grotto. Wat naeder aen den top/ daer Christus den Vijge-boom verv oeckte/ groeyen nu groote meenigten. d'Oost-zijde des Bergs neder klimmende/ een weynig aen de slincker hant quamen wy by een eensame Capel/ rontom het welcke verscheydene ruinen zijn; voor desen het Huys van Simon de Melaetsche. Van daer zijn wy neder gedaelt nae't Casteel van Lazarus (waer van noch yets overig is) de Broeder van Maria en Martha: dicht onder dit voornoemde Casteel light Bethania (twee mijlen van Jerusalem/ nu een breuckvallig Dorpt/ bewoont van d'Arabiers.

In't selvige het verwulfsel daer Christus Lazarus van den dooden verweckt hadde;

hadde; vierkant en diep zijnde. Boven zijn 2 kleyne Capellen / in beyde van dien is een Altaer; daer een magnifijcke Kerck gestaen heeft/ door Helena op-gerecht; en naderhant een Abdye/ gesticht door Coninginne Milisend. Een weynigh in't Noorden van Bethania sagen wy de ruinen van een Klooster / nu geslecht / gelegen in de plaets daer de boetveerdige Maria haer na toe begaf / de verderffelijcke ydelheyt des Wereldts adieu seggende. In 't Zuyden van Bethania / en niet

A Den Olijf-bergh.
B Bethphage.
C De Fonteyn der Apostelen.
D Daer 't Huys van Martha stont.
E Den steen daer Christus op sat.
F Daer 't Huys van Maria gestaen heeft.
G Het Graf van Lazarus.
H 't Huys van Lazarus.
I 't Huys van Symon de Melaetsche.
K Het Dal van de vervloeckte Vygeboom.
L De wegh na Ierusalem.
M De Bergen van Quarantania.

verre van hier/ stont het Huys van Martha / vereert met een Tempel / en beyde te gelijck geruineert. Even verre van beyde gelegen / isser een steen / daer op onsen Saligmaecker/ (so sy seggen) geseten heeft/ toen de 2 Susters versochten op hem/ dat hy haren Broeder / nu al 4 dagen begraven / wilde verwecken; den Pelgrim die daer een stuck af breeckt/ wort buyten de Gemeente gebannen. Een weynigh hooger isser een Fonteyn met uytnemende Water/diep in de Steenrotse gesoncken (waer mede wy met de spijse die wy hadden ons hebben ververscht) genoemt der

Apoſtelen Fonteyn. Nu zijn wy den Olijf-bergh weder opgeklommen / door een anderen wegh / hellende meer nae 't Noorden. Aen de rechterhandt / en niet verre van de top / ſtont Bethphage / wiens fondamenten ſelfs nu geruineert zijn ; van waer Chriſtus zijn triumphante inrijdinge binnen Jeruſalem dede : yeder Palmſondagh van den Pater Guardiaen geviert.

Laet ons nu wat ſtil ſtaen/en beſien eens den Bergh Quarantania/de leege Daleyen van Jericho/ de Jordane/ ende de doode Zee ; daer wy niet en konden toe geraecken ter oorſaecke van ons laet aen-komen / alſoo de Pelgrims op dien ſelfden dagh dat wy te Jeruſalem quamen / weder keerden. Deſe reyſe wort maer eens 's Jaers aen-genomen om de ſware onkoſten / doenmaels geconvoyeert zijnde van een Sheck der Arabiers / tot defenſie van de wilde Arabiers / welcke by nae van honger ſtervende op die ſchrale ja onvruchtbare Berghen/ (dieſe niet en derven beploegen uyt vreeſe van verraſt te worden) de gaende Man / die haer eenichſins te ſwack valt/ vaſt rooven en plonderen. Te voren hebbe ick van de Reviere en Meer/ dieſe verſlint / gehandelt en geſproken / ſoo veel als ick hier gehoort en elders geleſen hebbe / 't welck beyde accordeert : en alſoo het reſteerende van diergelijcke ſtoffe is als het voorige/ daer ick my ſelven alreede mee vermoeyt / en mijn Leſer laſtigh gevallen hebbe ; ſoo ſal ick een particulier verhael van deſe drie dagens Pelgrimagie laten beruſten; dit ſal ick ſlechts in 't getal daer by voegen. De Jordane loopt by na 30 mijlen verre van Jeruſalem;de wegh derwaerts langhs Bethania;langh en verdrietigh door het steyl neder klimmen en de kromme wegen/ zijnde na't oogh niet de vierde part ſo verre. In deſe Revier de Jordane waſſchen haer de Pelgrims/ en brengen daer Water mee van daen / geſont / ſoo ſy ſeggen / tot verſcheyden accidenten.

Een goe ſtuck weeghs aen deſe zijde van de Revier ſtaet een vervallene Tempel / in de bocht van een kromme Canael/ verlaten van de ſtroom / ofte doenmaels niet vol dan door overloop des Waters/ daer Chriſtus van Johannes gedoopt wiert. Aen de rechter handt ſtont Jericho/ een vermaerde ſtadt/ ende ten tijde der Chriſtenen een Biſdom/ cierlijck van Palm-bomen / doch inſonderheydt moedigh op haer Balſamum; een plante doenmaels geoordeelt Judea alleen eygen te zijn / 't welck in dit Dal overvloedigh wieſch / en aen de kanten van de Weſterſche Bergen die te omringen : zijnde omtrent 2 ellen hoogh / recht op groeyende / en Jaerlijcks geſnoeyt van haer overtollige tacken ; De baſt ſnijdenſe Somers met een ſteen (men machſe met geen ſtael aen roeren) maer niet dieper als de binnenſte baſt ; want anders gaetſe voort uyt : van waer die wel-ruyckende en koſtelijcke tranen neder vloeyden/welck nu ſlechts uyt Indien ons toegebracht worden; doch nergens na ſoo goet/ en doorgaens vervalſcht. De Wortel van deſe plant wort minſt geacht/ de baſt ofte ſchorſe meerder/ het zaet noch meer/ maer het ſap ofte de Gomme aldermeeſt : de proeve van dien is datſe de melck doet hotten / of ſamen lopen/ en de kleeren niet en vlackt. Hier van ſijn twee Bogaerden geweeſt ten tijde van Veſpaſianus ; tot defenſie van dien wiert een Batalye gevochten met de Joden / die haer ſochten te vernielen ; in 't eerſte van ſo grooten aenſien by de Romeynen/ dat Pompejus eerſt/ en daer na Titus het ſelvige als een beſondere eere in hare Triumphen hebben vertoont : doch 't is nu gantſch verloren door de Barbariſche verquiſtinge en ſloffigheyt der Turcken. Daer Jericho eertijts geſtaen heeft / ſtaen nu eenighe arme huttekens / die van d' Arabiers bewoont worden ; Het Dal omtrent 10 mijlen in de breete/ nu ſlechts gras voort brengende/ is in 't Ooſten met de hooge Arabiſche Berghen omringht / in 't Weſten met de Bergen van Judea : waer onder Quarantania de voortreffelijckſte is;gelegen in die Woeſtijne daer Chriſtus 40 da-

gen

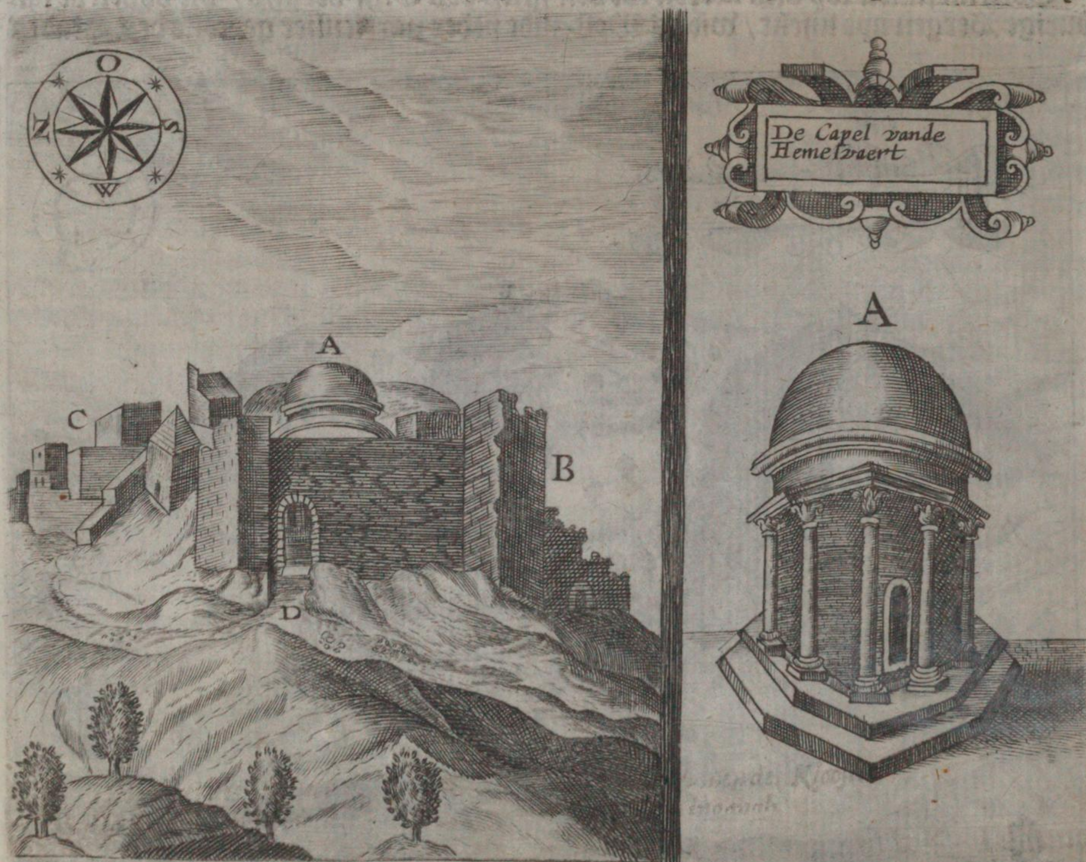
gen langh van den Duyvel bekoort wiert/ soo hoogh dat weynige den top van dien derven beklimmen; van waer den Bekoorder hem alle de Rijcken der aerde toonde; nu gekroont met een Capel/ dat als noch ongeruineert is. Daer benevens isser aen de zijde een Woestijne met een Put om Water t'ontfangen: ende een ander Grotto/ daer de Heremijten in begraven waren. Hier heeft St. Hieronymus / soo sy seggen/ sijn vierjarige Penitentie uyt-gestaen.

Doch nu sullen wy ons keeren tot den spits des Olijf-berghs / die boven de naburige Bergen uyt kijckt / wiens West-zijde yeder particulier gedeelte des Stadts

A Daer Christus ten Hemel voer.
B De Kelder van Pelagia.
C Daer Christus sprack van den dag des Oordeels.
D Daer hy het Vader ons leerde.
E Daer d'Apostelen het geloof stelden.
F Daer Christus over de Stadt weende.
G Daer de Maget rustede.
H Daer den Engel sprack: ghy mannen van Galileen, &c.
I Daer St. Thomas: soo sy seggen, des H. Magets Gordel op nam.
K Daer de Maget sat, aenschouwende de Martelisatie van St. Stephanus.
L Daer Christus sijn drie Discipelen liet.
M Daer hy gevangen wiert.
N De Capel van Christi Bede-plaets.
O Gethsemani.
P Het Graf van de Maget Maria.
Q Daer Iudas sich verhingh.
R De Pilaer Absalons.
S De Brugh die over Cedron leght. T Graven.
V Het Dal des vervloeckten Vygebooms.
X De weg na Bethania. Y De weg na Ierusalem.
Z De Beke Cedrons. ℞ Het Hofken Getsemani.

ten toon stelt: met Olijven/ Amandelen/ en Vijgebomen beplant/ voor desen met Palm-bomen: vermaecklijcke Rijckdom verleenende/ wanneerse bearbeyt wort; maer nu de Barbarische hare versuymde vruchtbaerheydt verwijtende/ soo vermaert in de H. Schriften/ en so dickmaels gebenedijt met Christi teghenwoordigheyt en de verschijninghe der Engelen/ 't is by na een mijl hoogh: streckende van het Noorden tot het Zuyden/ en hebbende drie hoofden. Op het middelste ('t welck de hooghste is) staet een kleyne Capel van een achtkantige rondte/ en op

A *Het Capel des Hemelvaerts.*
B *De Kelder van Pelagia.*
C *De ruinen des Kloosters.*
D *Den ingangh.*

yeder hoeck een Pilaer op drie graden hoogh/ zijnde altemael van witte Marmor/ ende van een heerlijck Gebouw: van binnen is 't niet boven de 12 voeten breet/ gevloert met een natuerlijcke Steen-rotzse/ welcke de prenten/ soo sy seggen/ van Christi voet-stappen draeght; de laetste die hy op Aerden geset heeft/ van waer hy ten Hemel op-gevaren is; een plaetse geen ander in eere wijckende/ van de Christenen dickmaels besocht/ van de Mahometisten geduerigh beseten/ doch vry voor beyde haer devotien. Het wiert gesticht van de Moeder van Constantinus/ ende overdeckt als het Graf/ met een kostelijcken Tempel (wiens ruinen noch uytkijcken) midtsgaders een Closter. Aen de Zuyd-zijde van dien hebben sy ons getoont de Kelder ofte Spelonck van Pelagia; een vermaerde/ rijcke en schoone Curtezaen van Antiochien; dewelcke door den Bisschop van Damiata bekeert

zijnde/

zijnde / herwaerts onbekent ghekomen is / en alhier in het habijt en armoede van een Heremijt een lange tijdt geleeft heeft : niet eer sy doot was voor een Vrouwe bekent : Neder dalende / wiert ons onderwegen getoont de plaetse daer onsen Salighmaecker sijn Discipelen het Vader ons leerde/daer hy de destructie van Jerusalem voorseyde / daer d'Apostelen het Symbolum t'samen stelden / daer hy over de stadt weende (een vierkante vloer / nu de Bede-plaets der Mahometisten) en diergelijcke traditien / die niet verhalens weert zijn. Aldus het Dal by het Graf des Magets kruysende/ zijn wy door St. Stevens Poort in de stadt gekomen ; de selfde wegh (als 's daeghs te voren) weder keerende in het Klooster. Het meeste van den dagh en de gantsche volgende nacht hebben wy in de Tempel des Grafs besteet; sy waren besich met hare Ceremonien en solennele Feest te eyndigen. 's Anderen daeghs maeckten wy ons gereet om te vertrecken. Achter ons latende die vriendlijcke Italianen/ die ons van Cairo geselschap hielden (die nu oock op haer

A *Fonteyn.* B *Den Olijf-bergh.* C *Graven.* D *Een Mosque ofte Kerck.* E *Silo.*

vertreck stonden) zijn wy op den eersten April van Jerusalem vertrocken ; in het geselschap van dien Apotheker(nu Ridder des grafs)ende den voorgemelden Portugies/ nevens een Fransman/ die al t'samen na Tripoly wilden. Wy keerden de wegh wederom daer wy in het heen gaen van af-gedwaelt waren;die so moepelijck niet en viel te gaen ; de Bergen veel playsanter en vruchtbaerder : dicht by de stadt zijn vele Graven en geruineerde plaetsen/ hier en daer verstroyt.

Aen de rechter hant / ende in't gesicht is Silo / lange tijdt een rust-plaets voor de Arcke des verbonts / de hooghste Bergh van Judea / boven noch behoudende eenige overblijffselen van een Stadt. In't Noorden van dien is noch een ander / d'overblijffselen van dien Rama Sophim (met meerder waerschijnlijckheyt dan het voorgaende) daer Samuel gewoont heeft : wiens gebeenderen / soo men seght / van den Keyser Arcadius vervoert zijn geweest na Constantinopolen. Na dat wy vier Mijlen gereden hadden / zijn wy neder gedaelt in het Dal van Terebinth; vermaert / doch weynigh / wegen de nederlage van Goliath. Hier leght een Brugge over de Beke / dichte by welcke de ruinen zijn van een out Klooster / dat meer aenmerckens weert is om haer geweldige steenen / en cierlijck Gebouw. Noch vier Mijlen vorder gereden hebbende / toondense ons Moöen; d'oude residentie-plaets der Machabeen / gelegen na't Noorden / op de top van een steyle Bergh / welcke als noch d'overblijffselen van een Stadt onderstut : waer van alreede yets gesproken is. Wat vorder / aen de hooge wegh is een ander Klooster / niet heelendal onder de voet geworpen : onlanghs van eenige Franciscaners bewoont / de welcke op een nacht van d'Arabiers beset zijnde / en hare verwoestheyt niet konnende temmen / hebbense die 's anderen daeghs gequiteert. Omtrent een steen-hoop vorder staet'er een Kercke / nu woest / behoudende nochtans de naem van de Propheet Jeremias. Maer of hier dien Anathoth / welcke haer sijn Geboorte toe-eygent / gestaen heeft / of niet / is my onbekent. Omtrent 3 Mijlen vorder passeerden wy voor-by een plaets genoemt Sereth : alwaer nevens sekere ruinen een stompe Toren staet daer Turcksche Characteren op uyt-gehouwen zijn / aen die kant die na de wegh toe staet: op-gerecht / soo sy seggen / door een Ottomannische Keyser. Een wijle tijts nu die Bergen welcke aen het vlacke Lant grensen / neder gedaelt hebbende / geraeckten wy aen de ruinen van een out Gebouw / dat over die vlackte heen siet ; nochtans niet min heerlijck in situatie / als vermaecklijck in het aensien. Sy noement het Huys van den vromen Dief; misschien eenigh Abdye dat daer op-gerecht is ; ofte Casteel hier gesticht tot defensie van die passagie. Aen de rechterhant staet een sinnelijcke Kerck / rontom open / en onderstut met Pilaren / boven vlack / en aen 't Oosten belast met een Cupolo / voor desen een Christen Kapel ; 10 Mijlen gelegen van Rama / alwaer wy dien nacht quamen / en soo nat als wy waren / gingen wy logeren op de Aerde / in het Huys van Sion : niet isser dien dagh voor-gevallen / als het gewelt ons door seeckere Spaheys aen gedaen / die ons onse Wijn afhandigh maeckten / ende hooft-gelt op verscheydene plaetsen af persten / die wy noch lastigh noch moeyelick vielen.

Niet voor 's anderen daeghs 's middagh en vertrocken wy van Rama / reysende door een seer vruchtbaere Valley. d'Eerste plaets die wy voor-by passeerden was Lydda / door St. Petrus vermaert geworden; naderhant Diospolis genoemt / dat is de Stad Jupiters / verdestrueert door Cestium; hier staet noch een Christen Tempel / gesticht / soo sy seggen / door een Coninck van Engelant / ter eeren van St. Joris / uyt Cappadocien geboortigh / in de Oorlogen geavanceert tot de digniteyt van een Tribun / ofte Bescherm-Heer / die naderhant een Soldaet Christi geworden is / en alhier / so men seght / als een Martelaer gestorven is onder den Keyser Diocletianus. Andere seggen / datter noyt soo een Mensch geweest is / en dattet slechts een Allegorisse Historie is. De Griecken hebben dese Kerck in bewaring / de welcke een Beckeneel toonen / dat sy seggen S. Joris sijn Beckeneel is. Ten tijde der Christenen was het een Bisschops Stoel / nu neauwlijcks een Dorp. 8 Mijlen van Rama staet het Casteel van Augia / daer een kleyn Guarnisoen in leyt; een weynig vorder waren de Mutcermannen gesint te toeven ('t welck wy niet wilden gedogen / alsoo

't doe de bequaemste tijdt was om te reysen) op dat sy het naeste Dorp des nachts door passeren moechten sonder Tol te betalen: alwaer wy qualijck bejegent wierden door de beschickinge van Attala/ dewelke correspondentie hout met de Mooren van die quartieren. Sy en wouden haer onder de vier Daelders de Man niet laten payen/ en dat noch met groot krackelen/ daer haer nergens so veel toe en komt. Sy sochten ons vast moeyte aen te doen; ons van onse Muyl-esels af stotende/ om dat wy niet en wilden af komen en dese kale Struyck-rovers eere bewijsen; sy ruckten den Portugies den witten Tullebant van zijn hooft (meynende daer door voor een Turck te passeren) daer het zijn Janitzer aen sagh. Hier hebben sy ons tot 's anderen daeghs 's morgens te twee uren gehouden/ sonder ons spijs of logijs te verschaffen/ ons Bedt was de vochtige Aerde/ ons decksel den Hemel/ die ons met haer regē overstort heeft/ en aldus onthaelt zijnde/ waren wy blijde dat wy vertrecken mochten. Een wijl tijts daer na sijn wy in een fraeye Bosschagie gekomen/ met hooge en playsante Boomen beplant/ vermenght met vruchtbare bloem-rijcke Landouwen. Mogelijck dat de aerde sulcks niet en verleent; playsanter en kanse niet verschaffen. Dit gedeelte des Houts voor-by gepasseert hebbende (de reste van het Bosschagie hellende na 't Westen/ en dan wederom na 't Noorden streckende) sagen wy hier en daer etlijcke Tenten/ sommige juyst in onse wegh/ en dicht aen de kanten van de Bosschagie. Dit waren Spaheys die in dese Tenten logeerden/ toebehoorende het Heyrleger van Morat Bassa/ doenmaels op de grensen van Persien. Sy nemen alles (insonderheyt van een Christen) dat haer aen staet; en soo hy sonder slagen vry raeckt/ magh hy sich geluckigh achten; want dese beleeftheyt by haer selden plaetse heeft; ja/ hare Commandeurs moeten te met hare moetwilligheyt smaken. Om hare handen t'ontkomen/ sloegen wy een ander padt op/ en kruysten die weelderige Velden tot den voet der Bergen toe/ alwaer wy voor dien dagh playsterden. Doen den avont aen quam/ stonden wy op/ de slincker hant op slaende/ hebben wy ons gevoeght by een kleyne Caravan van Mooren; die ons rieden ons stil te houden/ en bloots hooft te rijden/ op dat wy niet voor Christenen aengesien mochten worden. Sware stort-regenen quamen op ons neder vallen/ en de Pick-swarte nacht soude ons van het padt afgeleyt hebben/ hadde den Blixem ons niet gestreckt tot een schrickelijck licht. En doe de regen nu op hielt/ soo scheen de Lucht als besaeyt met vonckskens vyers/ welcke heen en weer gedreven wierden van de Windt/ ter oorsaecke van d'ontallijcke geswerm vliegen/ die als verrot hout in het doncker glinsteren/ een vreemde spectakel voor een vreemdelingh. In het naeste Wout achterhaelden wy dien Caravan/ daer de diefachtige Arabiers verscheydene vyeren hadden aen geleyt; waer na toe onse Voet-knechten haer begaven om te luysteren/ op dat wy te veyliger voor-by mochten passeren. Een uyr na middernacht begost het helder weer te worden/ als wanneer wy aen d'ander zijde des Wouts quamen te vervallen onder seeckere Tenten der Spaheys; voor-by wien wy so stillekens passeerden als mogelijck/ doch het geluck diende ons seer wel op die tijdt/ also sy nu in een diepe slaep byna versmoort lagen. Doe wy nu wat vorder twee uren langh tusschen twee Heuvelen al soetjens neder daelden/ (een ruysschende Beecke aen de slincker hant ons ontmoetende) so hebben wy/ van het rijden vermoeyt zijnde/ ons neder geset op der Aerde aen d'over zijde van de Beecke. Met der Sonnen op-gangh zijn wy opgestaen/ en merckten dat wy aen de Oost-eynde en Noord-zijde des Berghs Carmels waren.

Den Bergh Carmel streckt van het Oosten tot het Westen/ en haer uyterste basis ofte steunsel wort van de Zee bespoelt/ op haer altersteylst na 't Noorden/ en van een tamelijcke hooghte: rijck van Olijven en Wijngaerden/ alsse beploeght zijn/

zijn / ende van veelderhande vruchten en kruyden die Medicinael en wel-ruyckende zijn/overvloeyende; nu veel met ſpruyten en Geboomten begroeyt/vermaert wegen de woonſtede van Elias/ wiens Huys na zijn doodt verandert wiert in een Synagoge; daer Orakelen / ſoo men ſeght / van Gode gegeven wierden; het woort van Suetonius genoemt den Godt Carmelus / wiens woorden handelende van Veſpaſianus aldus luyden: *In Judea conſulerende met het Orakel van den Godt Carmelus, heeft den Orakel hem verſeeckert, dat alles wel gelucken ſoude dat hy by der handt nam.* Aldaer en was doen niet anders te ſien als een Altaer. Hier uyt is de Ordere der Carmeliten geſproten / als Succeſſeurs van de kinderen der Propheten aldaer van Elias gelaten; dewelcke haer begin gehadt hebben in de Woeſtijnen van Syrien in 't jaer 1180 ingeſtelt door Almericus Biſſchop van Antiochien/en worden geſeyt haer witte habijt ontfangen te hebben van onſe L. Vrouw / dien Albertus den Patriarch van Jeruſalem eerſt in Europa over gevoert heeft. D'Overblijffelen van haer Klooſter zijn noch te ſien neffens een Tempel de H. Maget toegeeygent; onder welcke is een kleyne Capel ofte Hol/d'oude woonſtede van Elias. Deſe is eenen Emer der Arabiers tot een erfdeel gevallen/ die na d'oude gewoonte van die Natie in Hutten leven / ſelfs in de Winter / ſchoon ſy beſondere bequame wooningen hebben; wiens Singieury tot het Zuyden en langhs de kuſte ſtreckt. Binnen ſijn perck ſtaet het Caſteel der Vremdelingen / op een Hooft / by na van de Zee omcingelt/ nu genoemt Fortora / geſticht door Raimond Graef van Coloſa / tot haer bequamer defenſie / en naderhant verſterckt door de Templiers. Tien mijlen in 't Zuyden van deſen Berg/ſtont dat vermaerde Ceſarea (voor deſen genoemt het Caſteel van Strato / na eenen Coninck van Aradus/ den ſtichter daer van/dewelcke leefde ten tijde van Alexander) in ſoodanige maniere van Herodes herbout/ datſe in heerlijckheyt by na by de voornaemſte ſteden van Aſia te vergelijcken zy; nu iſſe gantſch geſlecht/ van haer Haven berooft/ en haer ſituatie geabandonneert.

Wy zijn de Beecke Chiſon voor-by gepaſſeert / welcke van de Bergen Chabor en Hermon af vloeyt/ en glijdende voor-by de Noorder eynden van Carmel/ ſich in de Zee is ontlaſtende. Carmel is de Zuyder pael van het wijde Dal van Acre; bepaelt ten Noorden met die van Saron / ten Weſten met de Zee / en ten Ooſten met de Bergen van Galileen. 't Is omtrent 14 mijlen langh / breedt omtrent 7; hoe naerder aen de Zee/ hoe onvruchtbaerder: In het ſelvige hebben twee Revierkens van levendige/ doch peſtilentiale Wateren haren oorſpronck / d'eerſte is de Reviere Belus/ van Plinio genoemt Pagida ende Palus / ende van Simonides Badas; wiens ſant dient tot materie van glas / ſoo datſe door de hitte des Ovens gegoten kan worden. Strabo verhaelt ſulcks mede van verſcheyden plaetſen daer omtrent. Ende Joſephus hier van ſprekende / verklaert dat daer aen grenſt een ſekere Put van 100 ellen in de rondte / bedeckt met ſant als glas / en wegh gevoert zijnde (want ſy ſulcks tot ballaſt van hare Schepen plachten te gebruycken) ſoo raecktese voort weder vol; derwaerts door de wint gedreven van de by-leggende plaetſen: en daer-en-boven al wat minerael daer in geraeckte / veranderde in glas; en het glas daer in geleyt/ wederom in ſant. Dicht aen deſe Put ſtont het Graf van Memnon / de Soon van Cythonus (die de Broeder was van Priamus / en regeerde in Suſa een ſtadt van Perſia / door hem geſticht /) ſijn Moeder wiert genoemt Ciſſia (doch verciert van Aurora geteelt te zijn / door dien hy in het Ooſten regeerde; en miſſchien dattet doen een gewoonlijck gebruyck was van de voortreffelijckſte te beloonen met de reputatie van een onſterffelijck Geſlachte: ſoo wiert Sarpedon geſeyt te zijn de Soon van Jupiter / Eneas van Venus / en Achilles van Thetis) deſe voornoemde Memnon ſijne conqueſten ofte Victorien ſtrecken

tot

tot de upterste grensen van Ethiopia/ al eer hy geraeckte tot de Trojaensche Oorlogen / alwaer hy van Achilles geslagen wierdt.

Seven ofte acht Mijlen langhs de kanten der Bergen gereden hebbende / kruysten wy het Dal / en kort daer aen een weynighjen hooger d'andere Revier / alwaerse haer lost in de Haven van Acre: daer wy tot ons troost het Schip dat ons na Alexandria voerde neffens een ander van London gewaer wierden: in de Stadt komende/ wierden wy beleefdelijck onthaelt van onse Landts-luyden. Hier hebben wy getoeft; het resterende geselschap voer-voort nae Tripoly: alsoo dit de middel-wegh tusschen het selvige en Jerusalem is. Doch onsen Muccerman en wilde sich niet laten paeyen met de helft van sijn huer / volgens ons contract; aen wien eyndlijck yeder voor sijn hooft 20 Daelders heeft moeten betaelen; alsoo een eedt hier niet en gelt aen een waer geloovige / soo sy haer noemen.

Dese Stadt wiert eerst Ace genoemt; daer de Persianen hare toevlucht naemen in hare Egyptische Oorloogen: daer nae Ptolomais van Ptolomeus Koninck van Egypten: Colonia Claudy van Claudius Cesar / die hier volck plantede; naderhant Acon / ende nu Acre; gelegen op een vlackte / op de maniere van een drie-hoeckige schilt: aen twee kanten spoeiter de Zee aen; de derde siet nae de vlacke velden. Het doode Lichaem toont dat het levendige Lichaem sterck geweest is / voorsien van een dubbelde muer / versterckt met Bolwercken en Casteelen, yeder wal heeft een gracht / met steen gevoert / en daer onder verscheyden verholene achter-deuren. Men soude upt de ruinen oordeelen / dat de Stadt veel eer heelendal bestont upt verscheyden samen-gevoeghde Casteelen / dan eenighsins vermenght met private Wooningen: 't Welck te kennen geeft een notabele defensie ende een on-gelijcke bestorminge; ofte dat de raserny der Overwinners alle overwinninge te boven gingh: De geweldige mueren en verwulffselen het onderste boven gekeert zijnde / ende leggende als steenrotzsen op het fondament. Aen de Zuydzijde leght de Haven / niet beter als een Baey; vlack open leggende voor de Weste / Noordt-weste / en Zuyd-weste winden: de gront is steenachtigh; en onbequaem tot hare kabels. Doen het de Christenen in besit hadden / was het een Bisschops stoel / ende behoorde onder den Metropolitaen van Cyprus. Het wierdt haer door Omer den Saraceen ontnomen / en door Balduwijn de eerste / van de Genevoysen geassisteert zijnde met 70 Galeyen wederom in-genomen / dewelcke de derde part van d'inkomsten upt den Haven ontstaende / voor haren arbeyt genoten / neffens eenige wooningen en andere privilegien haer geassigneert. Saladijn heeftse wederom doen bucken onder het Mahometische jock: nae een drie Jarige belegeringe isse van onsen Richard de eerste ende van Philippus den Franschen Coninck daer wederom van ontslagen. Daer zijn ruinen van een Palleys die als noch Koninck Richard voor haren Bouw-meester erkennen. 100 Jaren daer na isse aen der Christenen zijde gebleven: en is geweest de laetste toevlucht in het H. Landt voor de Hospitaliers van St. Jan van Jerusalem/ daer op genoemt St. Jan de Acre; aen wien een deftige Tempel aen de Zuyd-zijde des Stats wiert geconsacreert/ welcke nu de resterende ruinen over 't hooft siet. In een verwulfde kelder van Acre hebben de Ridderen der Ordre groote schatten verborgen; 't welck van tijdt tot tijdt aen hare Successeurs kenbaer gemaeckt zijnde / omtrent 40 Jaren herwaerts van hier gehaelt wiert in de Galleyen van Malta / d'Inwoonderen op haer aenkomste de Stadt abandonerende. In het jaer 1291 van 150000 Mahometisten belegert zijnde / is Acre geheel om-gekeert; doch van de Mamalucken naderhant eeniger mate gerepareert zijnde / hebben sy het eyntlijck met haer naem en Rijck

aen den Turckſen Selimus moeten op geven. 't Is nu onder den Sanziack van Saphet / ende wort met de reste van die Provincie van den Emer van Sidon gebruyckt. In de Stadt en zijn niet meer als 2 a 300 Inwoonderen / welcke hier en daer in de gelapte ruinen woonen; doch sy hebben een nieuwe Kerck ende een stercke vierkante plaets / gesticht daer eertijdts het Arsenael voor Galeyen gestaen heeft / daer de Francken hare waren veyligh wegh leggen en selfs logeren; dewelcke hier meesten tijt met gereet gelt aen komen/(de Duytse Daelders soo wel hier als doorgaens in Judea en Phenicia even soo veel geldende als de Realen van achten / elders tien Aspers minder) ladende hare Schepen met Cattoenen / welcke hier en in de naest gelegene Landen overvloedigh groeyen. Hier hebben sy een Cadee/die haer principaelste Officier is. De Engelsen zijn hier in grooten aensien by de voornaemste Mooren/ soo dat ick den genen die ons volck sloegh/ van sijn eygen Macker gelijcke munte hebbe sien ontfangen : een raer exempel onder de Turcken; 't welck ick veel eer haer loos heyt als beleefthept toe schrijve/beducht zijnde dat sy door de plaetse te quitteren van hare profijten souden berooft worden / alsoo sy d' eenige Luyden zijn/ die dese negotie drijven en maintineren. d' Inwoonderen brengen hare Bocken en Schapen alle nachten in huys/uyt vreese van Jaccals (dat is / soo ick het meyne / Vossen) waer van alhier ontallijcke zijn/die haer in donckere verwulfde Kelders en onder het riedt in Morasschen verholen houden.

Vier dagen langh hebben wy tot Acre getoeft ; al die tijdt te vergeefs verwacht hebbende de komste der Koopluyden die ons na Nazareth souden vergeselschappē : omtrent 15 Mijlen van hier gelegen ; welcke Koopluyden d'eene wegh heen/en een ander wederom keeren/ uyt vreese der Arabiers. 't Is nu slechts een geringe vleck van Galileen/ gelegen in een kleyn Dal tusschen twee Heuvelen ; daer de ruinen zijn van een deftige Tempel (eertijts een Metropolitaensche stoel) op-gerecht over het Huys des H. Magets/ waer van een vertreck-plaets noch te sien is / ten deele uyt een levendige Steen-rotzse gehouwen/ onder de Christenen in grooten aensien. Doch de Roomsch gesinden verhalen dat de Kamer ofte vertreck-plaets daer sy in geboren wierdt / van de Engelen / (op die tijdt doen de Ongelovighe ofte Turcken het Lant in possessie hadden) over Zee en Kusten vervoert wiert in een Stadt van Illyria. Maer doen dat Volck karigh wierde in het offeren / wierdtse van daer wegh geruckt / ende geplaetst in het Wout van Picenum ; binnen de Jurisdictien van een Edele Vrouw Lauretta genoemt/ ende van ontallijcke Pelgrims besocht / de welcke van de Struyck-rovers en Moordenaers om hals gebracht zijnde / soo heeft de H. Maget Maria belast dat men het aen een seeckere Bergh 2 Broederen toe behoorende / soude vervoeren ; alwaer sy vele rijckdomme en kostelicke kleederen kreegh door de weldadigheyt van hare Votarissen en haer lieflijcke mirakelen ; waer door dese 2. Gebroeders oock rijck en met eenen twistigh wierden over het deylen van haere schatten ; wes halven het noch eens door die gevleugelde boden vervoert en geset wiert ter plaetse daerse nu staet/ dicht by de Adriatische Zee/ ende niet verre van Ancona ; als noch behoudende de naem van Lauretta. Nu tot Nazareth en willen de Mooren/ die het bewoonen/ geen Christen aldaer gedogen. Het meeste deel van de oude Stad schijnt op de naest-gelegene Bergh gestaen te hebben/ welcke de ruinen van verscheydene andere Kerken draeght. Nazareth heeft de Christenen de naem van Nazarenen gegeven; alhier tegenwoordigh verkeerdelijck Nostranes genoemt.

Op den achtsten April zijn wy op het Schip de Drie-eenigheyt aen boort gegaen/ en hebben onse zeylen gewent nae Sidon : in 't eerste waren ons de Winden

goet

goet gunstigh / en de Zee stil; maer voort daer aen begostense te krackeelen / en wy daerom te lyden; het onweer begost sich tegen den avont te verheffen; en heeft haer devoir gedaen van d' aenstaende dach een nacht te maken. Ontrent vier uren quamen wy voor Sidon: het Schip en konde niet bekomen de Haven van de Steenrotzse/ welcke van de Zee omringht wort/ende de eenige bescherminge is voor grote Schepen welcke in die Haven leggen. Doch sommige van de onse waren so sieck dat wy een groote myl daer van daen versochten aen Lant geset te worden/'t welck niet sonder peryckel geschiede.

Phenicia is een Provincie van Syrien / gelegen tusschen de Zee en Galileen / streckende ten Noorden en ten Zuyden van de Reviere van Valanus tot het Casteel van de Peregrines/ 't welck is aen d' over zyde van den bergh Carmel.

Phenix heeft dit Landt met een onsterffelijcke naem vereert; hy is geweest de Broeder van Cadmus / en de vijfde van Jupiter: sijn Over-groot-vader is geweest Epaphus/ sijn Groot-vader Belus Priscus (geacht voor een Godt/ende geeert met Tempelen; by de Assyriers Bel/ en by de Hebreen Baal genoemt) sijn Vader Agenor. Belus Minor/ oock Methres genoemt / was de Soon van Phenix / Koninck van Phenicien door af komste / ende van Cyprus door overwinninge: hy hadde kinderen/ Pygmalion ende Dido; dewelcke de doodt haers Mans aen haer Broeder dapper gewroocken hebbende / de vlucht nam na de palen van Lybia / en heeft aldaer de Stadt Carthago op-gerecht. De Carthaginiaensche namen als Hannibal/ Asdrubal/ Anna/ &c. Geven te kennen datse van hier haren oorspronck gehadt hebben: maer Eneas komste derwaerts en d'oorsaeck haers doodts/wordt slechts voor een versieringe by velen gehouden. Want Appianus / (soo hy gelijcke geloof met Virgilius meriteert) verhaelt dat Carthago 50 Jaren vol uyt gesticht is geweest voor de destructie van Troyen.

Andere seggen dat Phenicia haer naem heeft van een Dadel / 't welck Phenix in d' Egyptische Tale genoemt wort; waer van groote menighte in dat gedeelte van Egypten groeyde / geschoncken hebbende een naem aen dit volck / welcke voor desen Egyptenaren waren: in de Zee-vaert en Sterre-konst wel de eerste/ als mede in de reecken-konst en Characteren wel gesien; welcke Cadmus / uyt-gebannen zijnde van zijn Vader (de stichter van Thebes in Boëtia / van hem misschien so genoemt na den Egyptischen Thebes) aen de Griecken communiceerde. Sommige schrijven haer oock toe d' inventie van de Poësy. De voornaemste Zee-steden van Phenicia zijn/ Tripolis/ Biblis/ Beritus/ Sidon/ Tyrus / ende Ptolemais / nu Acre genoemt.

Tripolis wort soo genoemt / om datse teffens van Tyrus / Sidon / en Aradus gesticht wiert: 't Is gelegen onder Libanus / ende wort van een wel besorghde Cittadel gecommandeert/ met 200 Janitzaren gemant. Voor de selvige is een quade Zee-banck/die dagelijcks grooter en naerder wort;waer uyt sy propheteren datse in langheyt van tyt sal verslonden worde. De steden en Territorien worden van een Bassa geregeert. Twee Mylen vorder en in 't Westen van dien is de Haven / gemaeckt uyt een ront stuck Lants / gehecht aen den Oceaen door een Inham; de mont van dien siet na 't Noorden. Aen yeder zijde is een Bolwerck van 100 Janitzarē bewaert en beplant met Canons tot defensie van dien. 't Is een gewoonte tusschen Tripolis en Aleppo / gelijck oock tusschen Aleppo en Babylon dat men van tamme Duyven brieve-dragers maekt/welke brieven sy om hare beenen wentelen/ daer toe op gequeekt zijnde alsse jongē hebben. Nochte en is dit een moderne inventie; want wy lesen dat Taurosthones met een purpurachtige Duyve sijn Vader in

Egina kenbaer maeckte die victorie op dien dagh bekomen in de Olympische Tournoy-spelen. Hier door heeft oock den Borgermeester Hircus correspondentie gehouden met Decimus Brutus in Mutina belegert.

Doen de Christenen Acre belegerden/ soo heeft Saladijn een van dese gevleugelde Boden uyt gesonden / om de flaeuwe en verslagene herten der belegerden te versterken met belofte van spoedige secoers; daerse ter contrarie / ick weet niet door wat geval ofte loosheyt/ geintercipieert wierden/ende door een contrarie bootschap diese ontfingen/ veroorsaeckt waren haer schielijck over te geven.

Biblis was de Coninckljjcke stoel van Cyneras (die oock geweest is Coninck van Cyprus) de Vader van Adonis / omgebracht van een wilt Vercken: als een Godt ge-eert/ en Jaerlijcks in de Maent van Junius beschreyt van de Syrische / die sich met een algemeyn gekerm kastijden: dit gedaen zijnde / hebben sy op eenen dagh sijn ziele offerhande gedaen / als of hy gestorven ware; 's Daeghs daer aen affirmerende/ dat hy leefde/ ende ten Hemel opgevaren was. Want het is slechts een versieringe dat Venus sulcken accoort met Proserpina soude gemaeckt hebben/ als dat hy 6 Maenden in 't Jaer by een van beyde soude zijn: hebbende een allusie op het koorn 't welck soo langhe in der aerde begraven leght / ende de meeste tijdt van 't Jaer omhelst wort van een soete getemperde lucht/ 't welck Venus is. Doch in een algemeyne allegorie / wort Adonis voor de Son en het wilt Vercken voor de Winter gehouden / waer door sijn hitte uytgebluscht wort; als dan is 't dat dien desolaten Venus (de aerde) om sijn absentie treurt; op nieuw verquickt zijnde door sijn aen-komste en voort-teelende kracht. Om hoogh/ en niet verre van de Zee stont sijn vermaerde Tempel.

Dese Stadt wiert eerst Hevea genoemt van Hevens de seste Soon van Canaan. In der Christenen tijdt was het een Bisschops stoel/ nu een plaets van geen reputatie. Drie Mijlen aen dese kant loopt de Reviere Adonis / welcke / soo Lucanus getuyght / bloet gestroomt heeft op dien solemnelen dagh sijns uytvaerts: Sy wort op heden / soo sy verhalen / Canis genoemt / van een steenen hont/leggende nu in de gront van het Canael met sijn hielen om hoogh / welcks door vremde toversche bewegingen en geluyt het veranderlijcke noot-lot van dat Lant prognosticeerde. Dit waren de Noordtsche palen van het Coninckrijck en Patriarchschap van Jerusalem.

Beritus soo genoemt van den Afgodt Berith/ doch oorspronckelijck Geris van Girgasus / vijfde Soon van Canaan. Het wiert van Tryphon om verre geworpen / en herbouwt door de Romeynen/ dewelcke aldaer Volckeren hebben geplant/ en het selvige noemden Julia Felix: dewelcke door Augusti mildadigheydt het Borger-recht van Romen genoten. Agrippa heeft aldaer twee Legioenen geplaetst/door wien/ en door sijn predecesseur Herodes het grootelijkx wiert verciert; als naderhant met Christelijcke kercken / en den stoel eens Bisschops / zijnde onder den Aerts-Bisschop van Cyprus. Het heeft met de reste haer cieraet / maer niet haer plaets / verlooren: 't is nu met koopmanschappen wel voorsien / en wort van de vremde Man veel besocht.

Doch nu sullen wy ons weder keeren na Sidon / d'outste Stadt van Phenicia; gesticht / so sommige schrijven/ van Sida de Dochter van Belus; ofte / soo andere willen/van Sidon/d'eerste-geborene van Canaan. Sommige schrijven het gebouw van dien de Pheniciers toe/ die het selvighe Sidon noemden / om de overvloet van Visch die aen dese kusten te lande quam: want Sidon in haer Tale Visch betekent. In naem en faem en wijcktse Tyrus niet / maer overtreftse in outheyt/ en is meer

by

by de Ouden gecelebreert geweest. De plaets van dien is gesont/ playsant en profijtelijck; aen d'eene kant met de Zee bepaelt / aen d'ander met de vruchtbare Bergen die voor Libanus leggen; van waer vele Fonteynen vloeyen/ diese over hare playsante Bogaerden laten lopen (welcke met alderhande voortreffelijcke Fruytagien overvloeyen) ende als haer belieft/ buyten sluyten. De vont van Crystallijne glasen te maken wiert alhier eerst gepractiseert; gemaeckt uyt het voorgenoemde sant/ herwaerts gebracht/ eerse gegoten konde worden. Sidon onder anderen seer vermaert/ is noch vermaerder wegē de geboorte van Boëthius: en is geweest een Bisdom behorende onder den Aerts-bisdom van Tyrus. Maer dese eertijts groote stad geduerigh suchtende onder de menichvuldige veranderingen van die contreyen / is hedensdaeghs binnen enge palen in-getrocken/ ende stelt slechts ten toon de fondamenten van haer vorige heerlijckheyt en groothe yt; leggende in het Oosten van de gene die nu staet/ ende van Olijf-bomen omschaduwet. Daer en is niet van het oude over gebleven als het geimagineerde Graf van den Patriarch Zebulon / begrepen binnen een kleyne Capel onder die ruinen; en in groote eere gehouden/ insonderheyt van de Joden. De tegenwoordige stadt en is niet eens beschrijvens weert; de stadts Wallen en zijn noch heerlijck/ noch sterck; de Haven is vervallen/ daerse op haer best is / naeuwlijcks bequaem om Galleyen te herbergen. Aen het eynde van het Peir staet een olijck Block-huys met Kanonnen nae advenant voorsien / de Kerck/ de Bannia/ de Beurs voor de Coopluyden zijn de remarkabelste Gebouwē.

d'Inwoonderen zijn van besondere Natien en Religien / worden door successie van Princen geregeert / dien sy Emers noemen: gesproten soo sy seggen / van de Drusers / het overblijfsel van die Franschen / welcke Godefroy de Bouillon in dese gewesten gebracht heeft: welcke gedreven zijnde in de hooghe Berghen / en haer selven door avantagie van de plaets defenderende / noyt geheel van de Saracenen konden verdestrueert worden. Eyndlijck hebben sy haer vrede en vryheyt van Religie vergunt; mits conditien dat sy den witten Tulbant souden draghen/ ende haer de contributien van natuerlijcke Ondersaten onderwierpen. Maer door lanckheydt van tijdt zijnse van de kennisse Christi vervallen; noch d'andere geheel omhelsende/ en zijnse in der daet geen van beyde. Wat desen Emer aen gaet / men heeft noyt geweten dat hy gebeden heeft/ noch is oyt in een Mosque ofte Kercke gesien: Sijn naem is Faccardijn / kleyn van persoon / maer groot van couragie en conquesten: out omtrent 40 Jaren / soo loos als een Vos/ ende niet weynigh hellende na den aert eens Tyrans. Hy en seght niemant oyt den Oorlogh aen/ noch en neemt geen notabel desseyn by der handt sonder consent van zijn Moeder. Sijn stad heeft hy met een Coninckl ijcke Singjeury vergroot/ so door sijn Sweert/ als door sijn listigen krijghs-handel. Doen Morat Bassa (nu de voornaemste Vizier) eerst tot de regeringhe van Damascus quam / soo heeft hy hem aen sijn zijde gekregen door sijn liberael onthael en mildadigheyt; daer hy geen kleyn voordeel uyt gehaelt heeft/ wiens hulpe hy oock gebruyckt heeft/ doen hy over hoop lagh met Freck den Emer van Balbeck; door sijn ordere en commissie gewurght. Daer na socht hy te krackelen met Joseph / Emer van Tripolis / ende heeft hem gestoten uyt Barut ende de Territorien daer onder sorterende / mits Gazer / omtrent 12. Mijlen vorder/ een plaetse wegen de gelegentheyt onverwinnelijck. Desen Joseph van sijn Volck gehaet om sijn over groote Tyrannye/ maeckte dat hy Seidar van Damasco wierdt ('t welck is Generael over de Militie) daer door sich soeckende te wreecken. Maer ondertusschen heeft Faccardijn Tripolis selfs verwoest / ende den Emer gedwonghen in een Venetiaensch Schip nae Cyprus te vluchten:

Eertijts Beritus.

alwaer hy in een Fransman t' Scheep gingh / ende aen het Casteel der Peregrinen quam te landen; ende aldaer van Achmet den Arabier (voor desen gedacht onthaelt zijnde / trock hy na Damascus / vingh sijn ampt aen / sijn gansche kracht wendende na den Sidonier / nu te velde leggende / en t' samen spannende met sijn bont-genoot Ali Bassa. In een vlackte ongeveer 8 Mijlen van Damascus zijn de Armaden aen malkanderen geraeckt: de Damascenen / krijgen de nederlage / ende worden tot de Stadts-poorten na-gejaeght: de OverWinners logeren in de Voor-stadt / van waer sy door 150000 Sultans verdreven worden. Dese battalie wiert gevochten omtrent het midden van November in 't Jaer 1606. Drie Maenden daer na wordt een vreede onder haer besloten. Doch somers daer aen / Morat den grooten Vizier vermeestert hebbende Ali Bassa van Aleppo / dien valianten Rebel (dewelcke in drie voorname battalien sijn gantsche Heyr-leger tegen-stant dede; hebbende een party Sedgmannen opgerecht tegen de Janitzaren (soo hebbense door verscheyden klachten getracht hem op te hitsen tegens den Emer van Sidon / als een bontgenoot des Verraders; hare beweegh-redenen waren giften en geschencken / ontfangen en verlooren: Want den ouden Bassa gedenckende aen de oude Vriendtschap die den Emer aen hem hadde bewesen (met groote sommen gelts / soo men meynt / oock om gekocht zijnde) en valt hem niet alleen / niet moeyelijck / maer verklaert hem te zijn een goede Onderdaen. Hebbende tot noch toe goede correspondentie gehouden met de Stadt en Guarnisoen van Damascus / hebben sy hem Sanziack van Sapher gemaeckt. Als nu volgens de regeringe van Turkyen / welcke eens in 2 ofte 3 Jaren de Gouverneurs van hare Steden en Provincien plachten te versetten / een ander gesonden wiert van de Damasceners om in sijn plaets te succederen (soo heeft hy 't geweygert t' onderteyckenen / niet tegenstaende datse aen den Teftadar ofte Tresaurier d' inkomste van dat Sansiackschap aen presenteerden; dit was d'eerste occasie van haer twist en oneenigheyt. d'Onvoorsichtige Boeren heeft hy het Casteel Elkif af handigh gemaeckt / en het selvige wel versterckt hebbende tot een Schat-kamer gemaeckt: als mede het Casteel van Banias van den Sheck / die 't toe quam / door een loosheyt: gelegen alleen op een Bergh / en is voorwaer van naturen onverwinnelijck. De hoedanigheyt nu sijns loosheydts was dese: den Emer op een stille en vreedsame maniere sijn Tenten niet verre van de Wal neder slaende / wiert minnelijck besocht en onthaelt van den Sheck; den Emer nu begeerigh zijnde de Wal te besichtigen / heeft den ander hem daer op gebracht / niet boven 20 ofte 30 Personen tot geselschap mede nemende / doch die heymelijck gewapent waren; belastende dat de reste by 2 en 3 teffens souden volgen / en heeft het alsoo sonder bloedt-stortinge met verrasschinge ingenomen / plantende de Inwoonderen in andere plaetsen sijns Rijcks / en dit met een Guarnisoen versterckende. Uyt de Steen-rotzse daerse op gegrontvest is spruyt een van de twee hoofden des Jordaens. Sijn Seigneurye streckt sich van de Reviere Canis (diese Celp noemen) tot den voet des berghs Carmel. Waer in de remarkabelste plaetsen dese zijn: Gazir / Barut / Sidon / Tyrus / Acre / Saffet ('t welck was Tiberias) Diar / Camer / Elkif / Banias / de 2 hoofden van de Jordaen / het Meer Semochontis (nu genoemt Houl) en de Zee van Tiberias / met de by-wesende heete Badt-stoof; Nazareth / Cana / en den bergh Thabor. Saffet is haer voornaemste stadt / daer in vele Joden haer residentie houden / en dat te liever om dat Jacob den Patriarch daer omtrent gewoont heeft eer hy na beneden gingh in Egypten. Den Grand Seigneur dreyght hem dickmaels met den ondergangh / daer hy den spot mede drijft / als wel wetende dat hy hem dit Jaer niet moeyelijck sal vallen;

wiens

wiens ongenade hy so seer niet op syn hals en haelt door syn heymelyck in-sluypen als door syn openbare correspondentie dien hy hout met den Hertogh van Florencen / dien hy toe laet in syn Haven van Tyrus te logeeren (sulcks echter verschoonende dattet een woeste plaets is / en niet te defenderen) en te landen om ververschinge/ ende onder dien deckmantel koopt hy hem syne Waeren af/ en besorgt hem met alle noodtruft. Doch desseynen van hooger insicht zijn tusschen haer verhandelt geweest / als seeckere Koopluyden in die affairen geimployeert / kenbaer genoegh is. En ick beeld' my vastelijcken in / dat by aldien men de gelegentheyt waer nam/ en de Christenen die ernstigh hanthaefden / datse het Ottomannische Rijck dapper soude doen daveren / soo niet t'eenemael ruineren. Men seght voor gewis dat den Turck de toe-komende Somer zijn gantsche macht op hem aen-leggen sal : en hierom is't dat hy sich gewilliger laet vinden om met den Persianen in accoort te treden. Doch dit geruchte en treft den Emer niet eens (schoon dat hy het onweer soeckt te diverteren door continuele geschencken/gunste syner Vrienden/en professie van sinceerheyt:)want hy niet weynig en steunt op syn onverwinnelijcke Fortressen/ wel voorsien tot een langhdeurigen Oorlogh;en d'avantagie der Bergen: hebbende daer-en-boven 40000 ervarene Krijghsluyden in continuele soldye; waer van eenige Mooren en eenige Christenen zijn : en soo 't noch mochte komen te haperen / soo heeft hy de Zee en den Florentiner te vriendt. Ende in sulcken noot heeft hy voor / soo men meynt / het Christendom op 't lijf te vallen / ende daer eenigh Seigneurye t'incorporeren ; want men oordeelt dat hy een onuytsprekelijcke schat heeft door loosheyt en gewelt soo wel van den Onderdaen als de vreemde Man afgeperst. Hy heeft onlanghs eenige valsche Hollantsche Daelders laten slaen / dien hy aen betalinge uyt geeft/ en den Koopman op wissel aen biet : so dat geen nieuwe Hollantsche Daelders / al zijnse noch so goet / in Sidon voor courant gaen. Het vijfde part van alle inkomsten eygent hy sich toe. De Christenen en Joden moeten Jaerlijcks voor haer hooft twee Daelders betalen/en daer-en-boven noch hooft-gelt voor al het Vee onder syne Dominien. Hy oeffent strenge Justitie : de vervallene herbouwt hy / en de verwoeste plaetsen doet hy wederom beplanten ; al te sterck is hy voor syne Nabueren/ ende mans genoegh om een defensive Oorlogh te voeren tegens den Turck : maer dat men is vermoedende dat syn volck hem af vallen souden en dat om syn Tyrannie daer hy swanger van gaet / sal hy met loosheyt wel voor komen. Nu wat de Koopluyden aengaet (welcke meest Engelse zijn) die genieten alle beleefthEyt en vryheyt ; sy mogen buyten alle perijckel vry reysen met de beurs in de hant / betalende voor Tol 3 ten 100. Doch met dit aes soeckt hy haer slechts aen te locken / en syn eygen gierigheyt te bedecken; want ingeval dat een Factoor hier komt te sterven/ als of hy den Eygenaer daer van ware en zijn eenige Erfgenaem / so doet hy al de goederen arresteren die syn Meesters toe-behooren/en handelt genadigh met haer so sy die onder de waerdy mogen lossen; so dat haren arbeyt streckt tot synen Oegst / en haer Maeyen om syn schueren te laden. Om dat sy op sodanige maniere dickmaels te gast by hem gaen tegen haer danck / so zijnse gesint met haer vry wille zijn tafel (syn bodem) te verlaten. De Koopmanschappen van dese plaetse zijn Cattoenen / ende Zyde/ welcke hier in de Moerbey-bosschagien in tamelijcke abundantie worden gemaeckt. Andere waren (welcke veel zijn / en niet slecht) haelense van Damascus / twee dagen reysens van hier ; daer de sneeuwachtige Bergen van Ante-Libanus tusschen komen/ soo uytermaten kout / dat een seeckere Moor / terwijl wy alhier waren / komende van daer verselt met een Engelsch Koopman / onder weghen doodt gevroozen is :

en de hitte is dan boven maten groot in de Valleyen aen beyde zijden.

Damascus is gelegen in een vlackte / omringht met Heuvelen / en bevochtight van de Reviere Chrysoras: dalende met een groot gedruys de Bergen af; maer na datse wat op de vlackte geweest is / steltse haer wat zediger aen; de Stadt so overvloedich gerievende / dat weynige Huysen hare Fonteynen missen; en door Beken vertoonse haer oock aen hare Bogaerden: welckers menigerhande delicate en voortreffelijcke Vruchten geen bewoonlijck Lant te boven gaet: echter beyde extremiteyten van hitte en koude onderworpen; rijck in hanteringen / en vermaert wegen de voortreffelijcke konstenaers. Wy waren begeerigh het selvige te sien; maer wierden geraden sulcks niet t'avontueren / om d'onredelijcke Spaheis / doenmaels by menighten daer residerende. Het Volck omtrent Sidon woonachtigh gaen graegh met 't Vee om (daerse nochtans niet veel van hebben) so dat Osse-vleesch en Schapevleesch hier selden te bekomen is / dan alsse by geval haer been komen te breecken of eenig ander ongeluck krijgen. Sy voederense 's Winters (want sy en snyen 't gras niet af) met stro / en bladeren van Bomen / waer van vele geduerigh hier groen zyn.

Ons Schip tot Alexandria weder keerende / en twee van onse mede Pelgrims mede voerende; zijn wy oock op den 25 April na Acre wederom gekomen te landen in Compagnie van verscheyden Engelsche Koopluyden. Na dat wy vijf Mijlen hadden gereyst quamen wy by een smalle eensame Kerck niet verre van de Zee; opgerecht/na haer seggen/over de Weduwes Huys die Elias tracteerde. Daer dichte by zijn de fondamenten van Sarepta / geprezen om hare aengename Wijnen: 't Is eertijts een Bisdom geweest / en Tyrus onderworpen. Daer recht tegen over / en hooch gemonteert / op den Berch isser een bequame nieuwe Stadt nu genoemt Sarapanta. Wat vorder aen de slinckerhant van de wegh zijn etlijcke Speloncken gehouwen uyt een Steenrotzse/de woonsteden/meyn ick/van de Mannen in de goude Leeuw / en voor het Gebouw van Steden. Hier van maeckt Josua in sijn Boeck gewagh/ en worden genoemt Mearah ('t welck is/de Speloncken der Sidoniers/ en naderhant genoemt de Speloncken van Tyrus) een plaets doen ter tijdt onverwinnelijck / en van de Christenen gemaintineert tot het Jaer 1167 toe; het wierdt door de omgekochte Soldaten aen de Saraceen over gelevert.

Wy kruysten een kleyn Dal afgesondert door de Reviere Eleutherus / (nu genoemt Casmeir) 't welck sijn oorspronck heeft van Libanus / en glijt al voort met een spoedige kours door een vreemt verwerde Canael: schuldigh aen de doodt van Frederick Barbarossa / dewelcke in 't na-jagen der ongelovigen van sijn Paert neder stortende / en te seer beswaert door de swaerte sijnder Wapenen / alhier verdroncken is / en tot Tyrus begraven. Aen d'over zijde / noch 5 Mijlen vorder quamen wy by een Vleck gelegen op een Heuveltjen in't midden van een vlackte/de selfde / na alle apparentie / die voor desen Palatyrus ofte oude Tyrus genoemt wiert. Ick en moet niet voor by gaen de gewoonte by de Inwoonderen hier rontom in't gebruyck/ die de oude Werelts Gast-vryheyt gebruycken. De Passagier/ hy zy dan Christen of yet anders / sullense Huysvestinge geven / voor hem wacker op dissen / op synen Esel passen/ sonder daer eenen Asper voor te genieten. Doch dese precyse Mahometisten en willen met geen Christen eten noch drincken: alleen hem in den noot by staen; en als hy gedaen heeft / sullense de aerde vaten daer hy uyt gegeten heeft aen stucken breken / als onreyn. Nu door dese Stadt passeert een vervallene Water conduyt/streckende een goe stuck weegs na't Zuyden en over 't vlacke Velt; schijnende dickmaels boven haer oorspronck te steygeren/ en van daer voort varende recht in't Zuyd. na Tyrus/ 't welck omtrent derde half Mijl daer beneden staet.

Tyrus

Tyrus seght men dat van Tyras de sevende Soon Japhets gesticht is geweest; en herbout door Phenix; beplant met Sidoniers / en naderhandt geworden een Hooft-stadt van Phenicia. De stadt wiert Hercules toegeheylight / wiens Priester Sicheus geweest is: d'inwoonderen zijn vermaert wegen besondere voortreffelijckheden en uytheemsche Bouweryen. Carthago die Romen niet en wijckt (de welcke hare Ambassadeurs Jaerlijcks herwaerts sendt) Leptis ende Utica erkennen haer voor hare stichters / als mede Gades. Want / meynende dat die straten d'uyterste palen der aerde waren / so hebbense aen de kant van Europa die stadt ende een Tempel ter eere van Hercules opgerecht aen de tegen over gelegene kuste / daer op genaemt de Pilaren van Hercules. Hare Vrouwen en waren oock niet onervaren in den krijgs-handel: nochtans wierdense met een dubbelde schandt-vleck gebrant-merckt van ongestadigheydt en dubbel tongighept. En geen wonder / aengesien dat haer principale professie was den koophandel te drijven; hebbende des selfs gelegentheydt daer toe uytverkoren. Want het stont op een steenachtigh Eylant / 700 treden van het vaste lant af: de gedaente van dien was ront / het gebouw hoogh / door natuer en konst onverwinnelijck gefortificeert: Sy is Souvereyn der zeen / en de voornaemsten van allen in 't stuck van Negotie: wiens heerlijckheyt van Ezechiel beschreven / en wiens destructie van hem voorsept is / haer aengedaen door Nebucadnezar / die 't eerst so men segt / aen het vaste Landt gehecht heeft / doch dien passagie is kort daer na gedemolieert door de woedende Zee en de neerstigheydt der Tyriers: de stadt nochtans heeft 70 Jaren woest gelegen / en daer na weder opgebouwt zijnde / wiertse op nieuw 200 jaren daer nae verdestrueert door Alexander / voor wiens onophoudelijcke stantvastigheydt alles heeft moeten wijcken. Want doen de reste van de Pheniciers hare vryheyt en privilegien aen sijn dienstbaerheyt hadden overgegeven / soo hebben de Tyriers veel eer de vrientschap als d' onderdanigheydt aengenomen / dewelcke hem een goude kroon neffens overvloedigh voorraedt hebben toe-gesonden: 't welck hy danckbaerlijck aennam; en gaf haer te kennen dat hy gesint was offerhande te doen aen Hercules den Patroon van haer Stadt / en sijn voor-ganger. d'Ambassadeurs gaven hem tot antwoort / dat hy soo doen mochte in sijnen Tempel te Paletyrus. Hier over vergramt zijnde / sprack hy: Ghy veracht mijn Armade te voet, om dat ghy een Eylandt bewoont, maer ick sal het haest doen blijcken, dat ghy van het vaste Landt zijt. Sy krijgen haer Paspoort / ende hy bereyt sich tot den aenval. Paletyrus verschaft hem steenen / ende Libanus / hout. De Zuyd-weste Winden daerse vlack voor open lagh / de diepte van dien / en den slaeuwen arbeydt / maecken den Soldaet kleynmoedigh; Maer de wraeckgierigheydt heeft haer kouragie ontsteecken door de weygeringhe van Vrede (haer aengheboden op dat soo langhdurighe belegheringhe niet soude strecken tot nae-deel van hare Victorien) en het slaen van hare Heraulten / beswaert met schimp-redenen: dat sy soo glorieus in de Wapenen, nu last draghende Ezels souden zijn, ende met te vraeghen of Alexander grooter ware dan Neptunus. Doch doen sy contrarie haer vermoeden saghen dat het gebouw boven de Zee op-steygerde / ende met houte Casteelen versterckt wiert tot defensie van alle overlast; soo hebbense een van haer grootste Schepen aen brandt gesteecken; welcke daer teghen aen drijvende / niet alleen de kasteelen heeft aengevat / maer oock soo veel van het gebouw / als boven het Water verheven was; de furie der Zee het overighe wegh gespoelt hebbende. Zijn tweede aenslagh hebbense oock te niete gedaen; daer op hadde hy gemeyndt het werck te staken: doch op dat hy sijn naem en faem niet en soude krencken / welcke meer als sijn sweert heeft onder-

gebracht; ende dese stadt getuygen mochte aen de Werelt datse te weder-staen was; soo heeft hy 't noch eens hervat/ 't welck door d'aenkomste syns Vloots wiert uytgevoert. Nae de belegeringhe van seven Maenden wierdt de stadt ingenomen en gedemolieert/ 2000 van de Borgers langhs de kuste gekruyst/ de reste wierden des sweerts scherpte op-geoffert/ behalven de gheene die onder de handt gesalveert wierden door de Sidoniers die doenmaels Alexander dienden/ ende indachtigh wierden datse beyde eertijdts een volck waren. Doch Tyrus heeft kort daer aen dese swarigheden overwonnen/ en haer voorige Rijckdommen en cieraet bekomen. Dat deel welck aen het geforceerde Isthmus annex is ('t welck niet veel meer is als een steen-werp verre) is ghefortificeert met vier stercke Wallen 25 voeten dick/ gaende door een Bolwerck/ aen yeder zijde des selfs stonden ses hooge Casteelen/ by nae aen malkanderen annex. Aen de Zuyd-zijde op een Steenrotzse daer dichte by/ stont het Casteel/ soo onverwinnelijck/ als heerlijck; de reste omringht met een dubbelde muer/ wel voorsien van Kasteelen die even verre van malkanderen staen. Aen de Noort-zijde lagh de Haven/ welckers ingangh was tusschen twee Kasteelen/ verleenende een seer veylige Herberge. Dese stadt heeft te recht geroemt van haer purper/ de beste van allen/ en hier omtrent gevangen: uyt een seeckere Schelvisch/ hebbende in 't midden van hare kieuwen een seeckere witte Ader/ daer in die kostelijcke vochtigheyt besloten lagh; een verwe hoogh geacht. d'Inventie van dien wordt Herculus toe-geschreven/ dewelcke langhs strant wandelende met een Damoselle dien hy beminde/ soo gebeurde het dat sijn hondt by geval een in de mont kreegh dien de Zee hadde op-geworpen/ en bekleurde sijn snavel met de verwe van dien: waer over sy verwondert zijnde/ weygerde sy syn Huysvrouw te zijn/ ten ware hy haer een kleet verschafte van die Coleur; 't welck sy niet lange daer-nae bekomen heeft. Dit bloet met de geopende Aderen wordt in een looden Klock gedistileert/ ende met den waessem van wat ziedend' Water overgehaelt. De tongh van een purper visch is omtrent een vinger langh/ soo spits en kort/ als dat hy daer mede een Oester-schulp kan op-breecken; 't welck d'oorsaeck was dat hy gevangen wiert; want de Visschers besmeerden hare bykorven daer mede/ diese inde gront van de Zee lieten sincken; den Purper-Visschen daer by komende/ steeckt sijn tonge daer tusschen in/ende prickende de gapende Oesters (tot dien eynde boven Water gehouden) wierdense door het schielijck toesluyten van hare Schelpen vast gehouden/ soo datse haer niet na haer konden sleepen/ noch soo na by komen als dat syse konden openen. Sy vertoonden haer in 't begin van het voor Iaer/ ende in het op-komen van de Hondt Sterre en waren sy nergens te vinden. De Visschers hebben gesocht die levendigh te vangen; want levendigh zijnde/ werpen sy die verwe op. De coleur was veranderlijck na de Kuste dien sy frequenteerden ofte besochten: op de Kusten van Africa gelijck een Violette coleur/ ofte de Zee alsse onstuymigh is: dichte by Tyrus als een Roos/ ofte liever als een Scharlaecken/ welcke naem van haer schijnt gederigeert te zijn. Want Tyrus wiert Sar genoemt/ om datse gesticht was op een Steenrotzse/ daer Syria haer naem van heeft (gelijck d'eene hedensdaeghs Sur/ ende d'ander Suria) by d'Arabiers (also sy Scan voor San/ ende Scar voor Sar Pronuntieren) ende de Visch wiert oock genoemt Sar ofte Scar/ liever in hare Tale: een coleur van begin aen de Hoven en Magistraten eygen; soo datse somtijdts voor de Magistraetschap selfs gebruyckt is geworden by den Poëet Martialis. Doch den Purper en is nu niet meer te bekomen: ofte om datter van haer aert niet meer overgebleven is/ om dat de plaetsen daerse plachten te komen/ nu onder possessie zijn

van

van de Barbarische Mahometisten. Nae de voornoemde herstellinge heeft Tyrus 900 Jaren langh haer eere en weerdigheyt behouden / 600 Jaren onder de Christenen gebleven hebbende als een bont-genoot met de Romeynen ; ende om haer getrouwheyt aen haer bewesen / begaeft met de Privilegien van haer Stadt : doe de Christelycke Religie in dese gewesten seer toenam / was het een Aerts-bischdom ; de naeste in digniteydt aen den Patriarch van Jerusalem : 14 Bisch-dommen staende onder haer overigheydt / te weten : Prophira / Acon / Sarepta / Sidon / Cesarea / Philippi / Beritus / Biblis / Betrus / Tripoly / Orthosia / Archis / Aradus / Tortosa / Matadea. In 't Jaer onses Heere 636 raecktese onder de slaverny der Sarazenen ; Balduwijn de tweede heeftse 444 Jaren daer na van dat jock ontslagen / geassisteert zijnde van de Venetiaensche Vloot. Het wiert doe in drie deelen gedeylt / twee zijn den Koninck van Jerusalem / en het derde de Venetianen ten deele gevallen / ende wiert herstelt tot haer Aerts-Bisdom doch niet tot alle hare minder Bischdommen : die aen het Noorden van de Revier van Canis / waren doe den Patriarch van Antiochien onderworpen. Na desen hebbense met een wonderbaerlijcke dapperheyt af-geslagen den aenval des Saladijns / doenmaels Heer en Vooght van Judea ; doch in 't Jaer 1289 wiertse van d' Egyptische Mahometisten t' onder-gebracht / ende daer na door den Ottoman Selymus. Maer dese eertijts vermaerde Tyrus / is nu niet anders dan een steen-hoop / echter isse met een eerbiedigh respect aengedaen / ende streckt den peynsende aenschouwer tot onderwijsinge door hare exemplare ruinen. Twee Havens heeftse / die aen het Noorden de schoonste en beste door gantsch Levante ; d'andere is door des Stadts ruinen versticktt en toe-gedempt. Den Emer van Sidon heeft die met de byleggende Territorien aen synen Broeder tot een possessie geschoncken / begrijpende ses Mijlen van het vaste Landt in de lenghte / twee in de breedte / ende op sommige plaetsen drie. Een vlackte van naturen vruchtbaer / doch nu versloft : bevochtight van playsanten Beecken : voor desen overvloeyende van Suycker-riedt en alderhande Boomvruchten.

Wy passeerden voorby seeckere Born-putten / ruym een Mijl van de stadt gelegen : genoemt van de Christenen van dat Lant Salomons Born-putten ; doch waerom en weet ick niet / ten sy datse dese waren daer hy van gedenckt in het hooge Liet Salomons: Vierkantigh zijnse en groot; vervult met springende wateren / in voorledene tijdē door een Water-conduyt in de voornoemde Bogaerdē geleyt: doch nu onnut en geruineert / sy storten hare Wateren uyt in 't benedenste Dal / in besondere plaetsē die met plassē bedeckende: alwaer de lucht vervult wort met 't gedurig geraes der Kickvorssē / datse / so mē verciert / van die blatende Boerē geleert hebben.

In der nacht quamen wy by seeckere Tenten neder geslagen in die Morassen toe-behoorende de Dienaers van des Emers Broeder die daer hare Paerd voeēder gaven ; alwaer wy van een Moletto sijn stal-knecht (wiens Suster hy getrouwt hadde) beleefdelijck onthaelt wierden. 's Anderen daegs smorgens na dat wy 2 a 3 uren gereden hadden / klommen wy de Bergen van Saron op / die googh en Bosachtig waren; welcke met tusschen komende Valleyen streckten aen de Galileetsche Zee; en hier worden hare witte Steenrotzsen van de woedende baren bespoelt; genaemt van den Matroos Capo Blanco: besocht (hoewel van Menschen verlaten) van Luypaerden / wilde Verckens / en diergelijcke wilde Inwoonderen. Dese passagie is beyde gevaerlijck en moeyelijk daer een steyle klip aen grenst / en door menschen handen gemaeckt : echter de moeyte vergeldende met welruyckende reucken / Laurier-bomē / Roosmareyn / Majeleyn / Hyssoop / &c. die daer in overvloet

wasschen. Men seght / dat onlanghs een Dief alhier aen alle kanten na-gejaeght / en twyffelende aen syn behoudenisse (want selden worden hier fouten gepardoneert) van boven in de Zee gesprongen is / en geswommen na Cyprus / 't welck 7 Mylen daer van daen is; dewelcke om dit vremde feyt van den Emir gepardoneert wierdt. Wat vorder passeerden wy voor-by een vervallene Fort / genoemt Scandatone van Alexander den stichter: hier gesticht tot defensie van dese passagie: een groot gedeelte des Fondaments is met onkruyt bewassen / gevoet zijnde van een Beecke van daer neder dalende in de Zee. Een seeckere Moor wierdt hier onlanghs van een Luypaert bestormt / welcke in het voornoemde Bosch schuylde; en hem aen vallende / wierp hem af van zijn Esel; doch den Luypaert sijne voeten nat gemaeckt hebbende / ende missende 't gene hy gevat hadde / is hy sonder eenigh vorder gewelt te doen / als beschaemt zijnde / geretireert; binnen een dagh of twee daer na heeft hy sich by sijn mackers gevoeght / van meyninge het Wilt te jagen / maer sy hebben hem doodt gevonden aen een wonde van een wilt Vercken ontfangen: de hooger Bergen de Zee niet konnende bereycken / laten een enge vlackte tusschen beyde. Aen de slinckerhant op een hooge ronde Heuvel / sagen wy 2 eensame Pilaren / waer na toe sommige van de onse gereden hebben / op hope van eenigh antiquiteyt daer gesien te mogen hebben; daer wy verscheyden andere om verre sagen leggen / nevens het half begraven fondament van een groot Gebouw. Een Myl vorder quamen wy by een Fort / daer eenige Moorzen Guarnisoen in hielden / om die passagie te beletten soo 't de noot vereyste / ende om de reysende Man te beschermen en te bevrepen voor Dieven; een plaets voor desen onbruyckbaer ter oorsake van haer moetwilligheydt. De Soldaten kennisse hebbende aen onse Kooplupden / hebben ons vriendelijck bejegent / en na haer manier van doen / heerlijck onthaelt; tot recompensie van dien hebben wy haer met een stuck Toback vereert / 't welck seer grage waer by haer is.

Van hier op klimmende het hooger gedeelte van de steenachtige en bloote Bergen / die hier wederom tot aen de Zee toe strecken (in voorige tijden genoemt den Cyrischen Ladder) zijn wy van een hooge en steylen nedergangh neder gedaelt in het Dal Acre. Hier en daer laten haer verscheyde kleyne Heuvelen sien / gekroont met steen-hopen (de schuyl-hoecken voor Dieven) ende vele vlecken aen de voeten van de grensende Bergen. Eer 't noch nacht wiert / quamen wy weder binnen Acre.

Eynde van 't derde Boeck.

Het vierde Boeck.

NU stellen wy onse koers naer Engelant toe: lieflijcke Landouwe / soo ten aensien van uw' plaets / als geluckigen stant. Den Somer en verbrant u niet met haer hitte; de Winter en maeckt u niet stijf door haer koude: de Zee beschermt u voor schadelijcke aenvallen / en de kloeckmoedigheyt dijner Sonen voor alle Vyandelijcke overlast. Alle andere Landen hapert yets aen / daer ghy als een voorsichtige voorteelder den uwen alle noodruft toe voeght / 't gene van uytheemsche gewesten komt / slechts tot ydelheyt en weelde streckende. De deught wort in u geprezen: en d'ondeughden wor-

worden met hare namen gebrantmerckt / soo niet met straffen na gejaeght ; soo dat Olysses / die veler Luyden manieren geweten / en vele steden gesien heeft / so hy slechts so gesont van oordeel als rijp in ervarentheyt ware / bekennen sal / dat ghy een Lant zijt dat van Honingh en Melck over vloeyt.

Onse Zeylen nu opswellende van den eersten adem van May/lieten wy Cyprus aen de rechterhant leggen / van outs Venus toe-geheylight / dewelcke(so sy vercieren) hier sich eerst aen de Menschen vertoonde/ derwaerts/ so men seght/ gedreven wegen de vruchtbaerheyt des Aertrijcks / ofte dr Beestachtighe wellusten des Volcks; dewelcke om een Bruyt-schat voor hare Dochters te bekomen/haer op de Kuste aen de vreemde Man over gaven: een offerhande daer-en-boven gehouden seer aengenaem te zijn aen haer Godinne des ontuchts. Sommige schrijven dat Cyprus so genoemt wiert van de Cypresse-bomen die daer in groeyden. Andere van Cyprus die daer in gesticht heeft de oude stadt Aphrodisia/ doch dit is een abuys: want Cyrus heeft eerst 600 jaren na Homerus geleeft/ door wien 't so genoemt wiert : maer dit is waerschijnlijcker/datse genoemt is geworden Cryptus/ een ouder naem/ om datse dickmaels van de Baren bedeckt wiert. Sy streckt van't Oosten tot 't Westen in forme van een vlies / en laet menighte van uytstekende Bergen sien / weshalven wiertse Cerastis genoemt / 't welck betekent gehoornt. Hierom fabuleert men dat Venus de wreede Offeraers van dat Eylant in Ossen getransformeert / heeft ofte van de geswellen die in velen haer voorhoofden wiesschen. De rondte van dien / volgens de beschrijvinge van Strabo / is 427 Mijlen : 60 Mijlen gelegen van de steenachtige kuste van Cilicia; en 100 van den Oceaen van Syrien/daer't van afgesondert is/so mē segt/door een Aert-bevinge. 't Is gedeylt geweest in vier Provintien: Salamina/ Amathusia/Lapethia/en Paphia/so genaemt na haer voornaemste Steden. Salamina wiert door Teucer gesticht ter gedachtenisse der plaetse/ van waer hy gebannē wiert door sijn Vader Telamon/om dat hy sijns Broeders dood niet en hadde gewroocken. Het Eylant wiert hem van Belus geassigneert/ so men Vidoos woorden geloven mach. Dese Stadt wiert naderhant Constantia genoemt/doch wiert van de Joden verdestrueert ten tijde van den Keyser Trajanus / en eyndelijck van de Saracenen onder de regeringen van Heraclius : op des selfs ruinen wiert den vermaerden Famagosta op-gerecht door den Coninck Costa soo men seght/ Vader van St. Catharina. Eeuwigh isse vermaert door d'ongeluckige dapperheyt der Venetianen/ en haer behulpsame macht onder 't commando van Singjoor Bragadino/dewelcke met een ongeloofslijcke kloeckmoedicheyt de furieuse aenvallen gedaen door de Volck-rijcke Armade van Selymus de tweede/ wederstaen heeft onder 't beleyt van Mustapha : en naderhant over gelevert op honorabele conditien / die den meynedigen en vervloeckten Bassa gebroocken heeft. Want dese met een geveynsde vriendelijckheyt de voornaemste onder haer in sijn Tente tracterende / en in een schielijck krackeel met haer uyt vallende / heeft hyse altemael moordadig om hals doen brengen / behalven den Gouverneur / dien hy tot wreeder tormenten en om sijn moet aen hem te koelen/overig behouden heeft; want na dat hy hem sijne ooren hadde laten af snijden/en met Aerde te dragen ten toon hadde gestelt tot een spot van d'ongelovige/heeft hy hem eyndelijck levendigh gevilt; en sijn huyt met kaf op vullende / liet hy 't voor aen op sijn Galey op hangen.

Famagosta is gelegen in een vlackte/ tusschen twee uytstekende Bergen/ in forme by na van een Vier-hoeck/ welckers 2 deelen van de Zee bespoelt worden : 't is tamelijck sterck/ zijnde 2 Mijlen ront. 't Staet bykans tegen over Tripolis / hebbende een Haven die na 't Zuydt-oosten siet; de mont van dien wort benauwt van *Beschrijvinge van Famagosta.*

twee Steen-rotzſen/ die het voor onweer bevrijpen. Hier was St. Barnabas geboren/hier is hy een Martelaer geſtorven onder den Keyſer Nero/en alhier wiert hy begraven: aen wien oock de Cathedrale Kercke toe-geeygent wierdt. Deſe ſeer geruineerde Stadt is noch de ſterckſte in het Eylant/ den ſtoel des Zanziacks: dien onlanghs het naerderen der Florentijner Schepen ſulcken ſchrick heeft aen gejaeght/ ſoo dat hy volkomentlijck hadde voor-genomen op het landen van haer het ſelvige op te geven; dewelcke/ (miſſchien met een onderlingen anghſt bevangen zijnde) ſulcks hebben geſtaeckt. De voornoemde Provincie Salamina (welcke in 't Ooſten des Eylants leght) begreep oock in ſich de vermaerde Steden van Aphrodiſium en Camaſſus/ overvloeyende van Coperoot en Spaens groen; Arſine/ Idalium/ en de naburige Luſt-hoven/ ſo ſeer gecelebreert: den Olympiſchen uyt-ſteeckende Bergh/ (daer Venus haren Tempel hadde/ in de welcke geen Vrouwe mochte in gaen) nevens den Heuvel aen d'over zyde van Pedaſium/ boven in 't vierkant als een Tafel/ ende haer toe geheylight/ gelijck oock al het voornoemde.

In het Lantſchap van Lapathia behelſende het Noorder deel/daer eertijts Tremitus geſtaen heeft/ by na in het midden des Eylants/ ende van een deftigh pleyn/ is de Coninckliijcke Stadt Nicoſia gelegen; in forme van een Circkel/ en 5 Mijlen in den ommegang: in ſchoonheyt en cieraet (eerſe van den Turck geruineert wiert) de voornaemſte Steden van Italien niet wijckende. Van de voornoemde Muſtapha wiertſe ingenomen op den 9 Septembris in 't Jaer 1570/ daer ongelooflijck veel Menſchen geſneuwelt zijn daer onder Dandalus den ongeluckigen Overſte. De voornaemſte Gevangenen/ en de rijckſte buyt liet hy in twee groote Schepen ende een groot Galjoot imbarqueren/ om aen Selymus te ſenden tot een ſchenckagie: ondertuſſchen een edele en ſchoone Jonckvrouw hatende alle onkuyſheyt/ende een eerlijcke doodt boven een ſlaefſche leven waerdeerende/ heeft ſeeckere vaten met Boſkruyt aen brant geſteecken/ die niet alleen de Schepen daerſe in voer in de lucht deden ſpringen/maer oock de andere ſoo leegh hebben afgebrant/dat de Zee het overige verſlonden heeft.

De Francken hare Factoren hebben hare reſidentie te Nicoſia/ bewoont ten deele van de oude Grieckſche Cypriaten/ en ten deele van de Turcken en Mooren. De Gebouwen zijn leegh en boven plat/ de deuren engh en ſmal/ daer men gemeenlijck by trappen na op klimt. In 't Noorden hier van/ ende op de Zee/ ſtont Ceravina/ op-gerecht van Cyrus (nu van een groote ſterckte/ en genoemt Cerines; nochtans over gelevert aen den Turck eerſe belegert wiert) ende aen de West-zijde van die Provintie/ de Stadt der Sonne/ met den Tempel van Venus en Iſis/ geſticht door Phalerus en Achamus d'Athenienſers.

Den bergh Olympus leght in 't Zuyden van Lepathia/ is hoogh ende beſit met haer Fondament 50 mijlen/ nu genoemt den Bergh van het H. Kruys/ bekleet met alderhande Bomen/ ende voorſien met Fonteynen; daer op etlijcke Kloosters ſtaen/ die de Grieckſche Colaieros van de ordere van St. Baſilius in beſittinge hebben. In 't Zuyden van dien/ ſelfs tot de Zee toe ſtreckt Amathuſia/ ſwanger gaende van Metale Mijnen: ſoo genoemt van de Stadt Amathus/ nu naeuwlijcks haer Fondament toonende/ Venus toe-geheylight/ende daer in de coſtuymen van haren Adonis Jaerlijcks geviert wierden: Geſticht miſſchien van Amaſis; (want ick giſſe ſoo ſlechts uyt de naem/ende om datſe tegen over Egypten leght) de eerſte die Cyprus vermeeſtert heeft. In 't Ooſten van hier is Saline/ſoo genoemt wegen de abundantie van ſout/ die daer gemaeckt wort: Hier quam den Turck met ſyn Armee

mee

mee eerst landen: De kuste daer omtrent daer toe bequaem zijnde. Aen de West-zijde van Amathus is een kleyne uyt-steekende Bergh in gedaente byna van een Eylant/ voor desen genoemt Curias (van de niet verre daer af gelegene stadt gesticht door de Argiven/ en ten huydigen daghe genoemt Episcopia/ alwaer Apollo een Lust-hof hadde dicht by een kleyne uyt-stekende Bergh/waer af sy geworpen wierden die haer verstouteden sijn Altaer aen te roeren) nu genoemt Capo der Catten: waer op de ruinen van een Klooster zijn/ toe behoorende de Griecksche Coloieros/ heerlijck van aensien in haer gewesene fleur/ nevens een kostelijcken Tempel/ aen St. Nicolaes gededicéert. De Monnicken (soo men seght) zijn verplicht een seeker getal katten te houden om te vernielen de meenighte van Serpenten/ dewelcke in die quartieren seer domineren; gewent zijnde op het luyden van een klock weder te keeren na het Convent/ alsse laugh genoegh op der Jacht geweest hadden.

Paphia beslaet het Westen van Cyprus/ soo genoemt van de Zee-stadt gesticht van de Sone Pigmalions/ dicht by sijn yvoore Beelt: sodanigh geseyt te zijn wegen hare schoonheyt; op wien hy (een lange tijdt een eensaem leven geleyt hebbende/ tot detestatie van die geyle Vrouwen) verlieft is geworden/ doch Paphus/ so andere willen/ wiert gesticht van Cyneras (Vader en Groot-vader van Adonis) die 't soo noemde ter gedachtenisse van sijn Vader Paphus. Desen Cyneras gesworen hebbende Menelaus met 50 Schepen t'assisteeren/ heeft hem slechts eenen toe gesonden/ neffens de Modellen van d'andere in kley gedruckt/ om sijn meynedigheyt te verbloemen. Daer en is geen plaetse op de gantsche Aerde daer Venus so seer geeert wiert als hier.

Vijf Mijlen van hier stont de stadt Baffo: voor desen nieuw Paphos genoemt/ en gesticht van Agapenor/ daer so wel Mannen als Vrouwen uyt alle gewesten na toe liepen; welcke van daer in een solemnele processie na het oude Paphos gingen/ om hare beloften te doen/ en hare Jaerlijcksche Hoogh-tijden te vieren. Doch hare Tempelen so wel in d'eene als in d'andere (gelijck ooch het gantsche Eylant door) zijn tot de gront toe gerasseert door ordre van St. Barnabas.

Westwaerts van hier staet Cythera/ een kleyn Vleck/ op heden genoemt Conucha; Venus oock toe-geheyligt/ en daer Cyprus eertijdts haer naem van ontfanghen heeft. Dese (en niet het Eylandt dat voor Peloponesus leght/ zijnde het uyterste Promontorium dat nae 't Westen streckt/ met de boven uyt stekende Bergh/ nu genoemt Capo St. Pisano) heeft voor desen gedragen de naem van de Atheensche Acamas: In het Oosten van dien stont de Stadt Arsinoe/ nu Lescare/ vermaert weghen de Lust-hoven van Jupiter. Dit Eylandt draeght haren roem over de geboorte van Esclapiades/ Solon/ Zeno den Stoicus/ en Autheur van die Secte/ Apollonius/ ende Xenophon. In het begin was het soo met hout begroeyt/ dat boven d' oneyndelijcke consumptie die daer geschiede in het versmelten van Metael/ soo wierdt 'er geordineert dat yeder een soo veel soude besitten als hy tot een vlack veldt soude konnen maecken. Een Landt overvloeyende van alderhande noodrust; en deswegen genoemt Macaria: wiens rijckdom de Romeynen aen gelockt heeft om na de heerschappye van dien te trachten: een buyt die hare Schat-kisten meer verrijckt/ als hare andere Triumphen: Het verleent Materialen om een Schip te timmeren van de Kiel af tot de top van de Mast/ nevens alle noodige toe-rustinge. Het brenght Olye voort/ en veelderhande Granen; Wijn die acht Jaren goet blijft/ Druyven daer sy Rasijnen van maecken; Citroenen/ Orangien/ Granaet-appelen/ Amandelen/ Vijgen/ Safferaen/ Coriander-zaet/ Suycker-riet: verscheyden Kruyden so wel Medecinael als voedtsaem/ Terpentijn/

pentijn/ Rhabarber/ Coloquint-appelen / Scammonium / &c. Doch de stapel van haer Waeren is / Cattoene-wol (de beste van het Oosten) Kamelotten / Sout / en Pot-asch. Metaele Mijnen hebbense overvloedigh / ende oock Goude en Silvere; Koperoot/ Alluyn/ Spaensch-groen/ Operment/ wit en root Loot/ Yser/ en veelderley edele gesteenten. Des Somers ist'er geweldigh heet / en ongesont; en met Serpenten geplaeght. De Beecken (want Revieren heeftse niet) verdienen veel eer de naem van Water-stroomen/ zijnde dickmaels door de Sonne op-gedrooght/ soo dat ten tijde van Constantinus de Groote het Eylant voor drie achter-een-volgende Jaren by na t'eenemael geabandoneert is geworden / geduerende welcke tijt het noyt geregent heeft. De Soonen Japhets hebben het eerst in possessie gehadt: eerst heeft het Tribuyt betaelt aen den Egyptischen Amasis: daer na wiert het van Belus overwonnen/ ende geregeert van de Nakomelingen van Teucer/ tot dat Cyrus de 9 Coningen aldaer regerende/ verdreef. Doch naderhant hebben de Griecken de Souvereynheyt wederom onder haer gekregen/ ende bewaert tot de dood van Nicocles: en doen is het gebleven onder het Gouvernement van de Ptolomeen / tot dat de Romeynen het den laetsten van dien naem af-handigh hebben gemaeckt / wederom aen Cleopatra en haer Suster Arsine herstelt zijnde door Antonium: doch hy de nederlaghe krijgende / wiert het tot een provincie van Romen gemaeckt / ende met de verhuysinge des Rijcks / heeftse haer de Byzantische Keyseren onderworpen: zijnde door successie van Hertogen voor de tijdt van 800. Jaeren geregeert geworden; als dan door onsen Richard de eerste geconquesteert zijnde / ende verwisselt voor de Tijtel des Coninckrijcks van Jerusalem aen Guy van Lusignan/ is het in sijn linie gebleven / tot dat het in 't Jaer 1473 door Catharina Cornelia een Venetiaensche Jonckvrouw / de Weduwe van Coninck Jacobus de bastaert (dewelcke met gewelt dien haer Suster Carloot ontnomen hadde) aen de Venetianen is over-gelevert; dewelcke 97 Jaren nae desen aen d'ongeloovigen het hebben moeten over geven / onder wiens jock het nu is suchtende. Doch het wort meest van Griecken bewoont/ die onlanghs een ongeluckige aenval hebben gehasardeert Haer kerckelijcke staet wort van eenen Aerts-Bisschop ende drie Bisschoppen geregeert: te weten / van den Metropolitaen van Nicosia / de Bisschoppen van Famagosta/ Paphus/ en Amathus/ die van haer salaris leven.

Dickmaels met stilte/ en niet weynigh met contrarie Winden gequelt zijnde/ hebben wy etlijcke dagen langh niet anders als Water en lucht gesien/ tot dat wy het Zuyd-oosten van Candia genaeckten/ voor desen Creta genoemt. Het is gelegen 100 mijlen in't Zuyd-westen van Asia Minor/ en soo veel oock van Peloponnesus / en Noorden van Africa 150 mijlen. Het en is niet gelegen in de Adriatische/ Egeische/ Carpathische/ noch Lybische Zeen/ daer het aen alle kanten van omringt wort. Het streckt 215 mijlen verre van het Oosten tot het Westen: en begrijpt in de breete 45 ende in de ronte 520 mijlen. 't Is vol van Bergen/ welcke nochtans niet onprofijtelijck zijn/ verleenende schoone Waey-landen; het hooghste is Ida / gelegen by na in het midden des Eylants / nu genoemt Psiloriti; van wiens hooge en rotse top by de zeen gesien konnen worden; alwaer een Capelleken staet/ van groote vierkante steenen opgemaeckt/ verwulfs wijse. 't Is hier in de hitte des Somers so uytermaten kout (op welcke tijdt de Bocken en Schapen alleen uyt-grasen gaen) dat de Herders genootsaeckt zijn voor het aenkomen des nachts neder te gaen in het Dal. Hier uyt springen veele Fonteynen. Een gedeelte des Dals is vlack / een gedeelte steyl in het af-klimmen; ende een gedeelte met veelderhande boomen/ maer insonderheyt met Cypressen verciert. Het en koestert niet dat Wilt is/ behalven Hasen/ Her-

ten/

ken/ en Hinden/ en is het Erfdeel de Casargi: een Familie die over de 1000 Jaren herwaerts het voornaemste aensien in dit Eylant behouden hebben. 2. Andere vermaerde bergen zijnder/ d'eene aen het West-eynde/ van outs genoemt Leucaore/nu la Spachia: en d'ander aen d'Oost-eynde/ nu genoemt Sethia/ en van outs Dicta/ welcke die naem van Diana ontfingh/ wien dit Eylant grootelijcks toe gedaen was; het betekent Netten: en sy was een Jagerin en Patronesse der Jagers. Men verhaelt dat eenen Britomart een Nymph-Godinne deses Eylants/ op een seeckere tijt het Wilt met furie na jagende/ onversiens in een garen-net verstrickt wiert/ en haer selven niet konnende redden / alsoo het Wilt haer op de hielen sat; so dede sy belofte van Diana een Tempel ter eeren te bouwen/ in geval sy vry raeckte/ daer op heeft sy haer op haer vrye voeten gestelt; en van die Netten kreegh sy de naem van Dictynna: welcke naem Diana haer aen matighde / om de liefde die sy haer toe droeg. De oude Lant-beschrijvers affirmeren eenparig met Virgilius/ dat de Cretensers 100 groote Steden bewoonden: welcke so veel niet en waren ten tijde van Homerus: dewelcke getuyght dat sy doenmaels 90 hadden: waer onder Gnossus een groote stadt was/ daer Minos 9 Jaren langh geregeert heeft/ die met Jupiter menigen discours gevoert heeft. Dese Stadt is langh van Koningen geregeert geweest; gelegen in een vlackte/ niet verre van 't Oosterse eynde des Eylants/ en van de Noorder kuste niet boven ses stadien ofte 150 treden/ alwaerse een bequame Haven hadde: waer van al over lang niet anders als het simpele gelupt des naems is over gebleven; daer staet nu een kleyn Vleck genaemt Cinosus. *Centum urbeis habitant Magnas. Virgil.*

De naeste in weerdigheyt is geweest de sterck-bemuerde Gortina / gelegen niet verre van de Zuyder hoeck van Ida: welcke door hare ruinen toont watse geweest is / daer blijft noch een water-conduyt in haer volle postner/ onderstut met etlijcke verwulffsels; eenige verstroyde Huysen hebben de plaets in besittinge / nu genoemt Mataria. De derde Stadt is Cydonia nu de grootste op een na / ende genoemt Canea: gelegen na 't Westen / en op de Noortsche Kust / verciert met een groote en veylige Haven. Dese drie voornoemde Steden zijn / slechts van die 100 over gebleven (ofte die ten minsten eenig aensien gehat hebben) ten tijde van Strabo/ dewelcke van dit Lant was. Ten huydigen dage heeft het slechts vier Steden/ Candia ende Canea na de konst/ Rhetymo ende Sittia uytter nature gefortificeert. Candia / daer het Eylant nu haer naem van draegt / staende op de Noorder kuste (gelijck al d'andere doen) is een sterck en Volck-rijcke Stadt / voorsien van een voortreffelijcke Haven.

Het gantsche Eylant is in vier Provincien gedeylt/ Canea/ Rhetimo/ Candia/ en Sittia/ liggende alderverst ten Oosten: versterckt so door de Kuste die men op weynige plaetsen slechts genaken kan/ als door verscheyden Fortressen. 't En heeft geen Rivieren die te bevaren zijn. Het overvloeyt van Granen/ Oly/ en alderhande Vruchten / onder andere van Adams Appelen/ welckers sap sy in Vaten na Turckyen versenden / seer by haer gebruyckelijck in hare spijse. De Bergen geven vele medicinale Kruyden: als Cistus (en dat in groote abundantie) van waer sy haren Labdanum vergaderen/ Halimus/ dat den honger weder-staet/ en Dictamnus/ dat de Wonden so geneest/ welckers kracht de Herten eerst hebben ondersocht/ welcke door 't selvige te nuttigen / de Pijlen/ daerse mee gewont waren/ quijt raeckten/ en daer mede deden uyt vallen. Dit selvige kruyt heeft Venus oock gebruyckt in 't genesen van haren Eneas. Doch 't gene dit Lant voornamelijck verrijckt/ zijn hare Malvesyen en Muscadelle Wijnen / dese soorten van Druyven wierden herwaerts eerst gebracht van Arvisia/ een Bergh van Chios; Wijnen die selden onge-

sieden ons toe-komen / doch anders zijnse seer treffelijck (als in de Straeten) ende by Nectar vergeleken. d'Oude inwoonderen deses Eylants worden van Ulysses by Homerum beschreven: doch de natuerlijcke Volckeren hier af waren Cidoniensers/ende Eteocrethensers ofte Curetensers/ so oudt dat men versiert datse hier ter plaetse geschapen zijn: de laest-genoemde bewoonden Ida: Cretas was haren eersten Coninck / nae wien het Eylant genoemt wiert. Sy leefden in Spelonckcken (want huysen en waren'er doe niet) ende en hadden geen ander decksel / dan haer de nature verschafte. Sy hebben veel nuttelijcke dingen bedacht / als het temmen van seeckere wilde beesten/ die sy eerst in een kudde vergadert hebben/ ende de menschen tot een borgerschap gebracht door Wetten in te stellen / ende Disciplinen t'onderhouden. Sy hebben de stemme leeren formeren nae de Harmonie / in het gemoet de eerbiedigheydt van Religie beplant ; Het gebruyck van Koper / en Yser hebben sy gepractiseert/ en hoe men met het Sweerdt en den Helm moet om gaen ; Van het schieten/ jagen/ en danssen/zijn sy d'eerste Autheurs van. Het geslachte van de Painim Gooden waren in dit Eylant geboren / den welcken goddelijcke eere toegeschreven wiert; de sommigen om haer profijtelijcke inventien/aen anderen/om datse gerechtigheydt invoerden onder de menschen / ongelijck en gewelt weder-stant deden/ de vroomen beschermde/ de boosen verschrockten/ met gewelt van Wapenen de Tyrannen onder-druckten / ende de verdruckten te hulpe quamen. Doch datse slechts sterffelijcke menschen zijn geweest/ getuygen de Cretensers selfs/ dewelcke affirmeren dat Jupiter alleen in haer lant geboren en op-gevoedt is geworden / doch begraven (ende hebben ons sijn Graff getoont) op den Bergh Lassia ; hoewel sulcks bestraft wort van Callimachus / dewelcke wil dat hy van de Curetes ofte Curetensers in Eginus / groot gemaeckt is; 't welck gelegen is aen het Zuyden van Ida : van sijnen Moeder bedecktelijck aen haer overgelevert / om sijn doodt-slagh voor te komen. Want Saturnus hadde voor-genomen al sijn Soonen om hals te helpen / ofte om dat hy sulcken contract hadde gemaeckt met sijnen Broeder Titan / ofte om te beletten de Prophecye / welcke was dat sijnen Soon hem soude af-setten. 't Was een gewoonlijcke wreetheydt onder de Griecken (en dies-wegen voor geen Fabel te achten) de kinderen / diese niet en wilden opvoeden/ te bevelen aen de barmhertigheyt der Woestijnen. Langh nae de doodt van dese gewaende Goden leefden Minos en Rhadamanthus : dewelcke om haer rechtveerdigheyt op Aerde gepleegt/ versiert wierden/ Rechters naderhant in der Helle geweest te zijn. Notoir is de overspel van Pasiphae met Taurus;'t welck de Poëten stoffe verleent heeft om te versieren haren Minotaurus / (soo noemden sy den Bastaert) gemaeckt na die van Egypten/ als voorseyt is. Maer daer en is geen Model van overgebleven ten tijde Pliny /al is 't dat op heden d'Inwoonderen sulcks willen aennemen te bewijsen aen de vreemde man. Want tusschen de plaetse daer eertijts Gortina gestaen heeft en Gnossus/aen de voet van Ida onder de aerde zijn verscheyde kromme bogten gehouwen uyt een steenrotzse/nu dese/dan die weg omdraeyende: so dat men daer niet in kan gaen sonder Leydts-man/die men in het naeste Dorp hueren moet. Ick heb een Engelsch Koopman hooren vertellen (die't gesien heeft) dat het sulcken verwerde en wijde plaetse was/dat den Leyts-man die't 20 jaren achter een anderen getoont heeft/ sijn selven in dit Doolhof verloren heeft/ en dat men noyt meer van hem gehoort heeft. Van binnen zijn kleyne Toorens die over de mueren heen sien die de scheydinge maecken / op veele plaetsen niet eens aen de top reyckende. Doch de meeste achten dit een steen-put geweest te zijn/daer sy den steen van daen hadden daerse beyde Gnossus en Gortina mede gebouwt hebben/ge-

noot-

nootsaeckt zijnde die mueren te laten blijven om het verwulffsel te onderstutten/ende dat het so een verwerde plaets geworden is door sich na de Aderen in de steen te reguleeren. Metellus heeft eerst de Cretensers onder de Romeynen doen buygen. Daer na zijnse onder de Grieckse Keysers geraeckt/tot dat Balduwijn de Latynse Keyser van Constantinopolen het Eylant beseet heeft aen Bonifacius den Marquis van Monteferratto: die 't aen de Venetianen verkochte in 't jaer 1194. Maer sy hebben ten tijde van den Hertogh Dandalus gerebelleert/ en wierden weder tot hare gehoorsaemheyt gebracht An. 1343. So blijvense ten huydigen dage: mits dat de Griecken hare Religie vry mogen oeffenen / die het oock meestendeel bewoonen: En al is 't datse in veel dingen de Venetianen na-apen / nochtans behouden sy haer oude fouten / zijnde Logenaers / quade Beesten / trage Buycken ; 't welck den H. Paulus haer voor desen verweten heeft uyt de Poëet Epimenides. Het schieten hanteren sy gedurig/ daer in sy in alle eeuwen voortreffelijck zijn geweest/gebruycken den Schytischen Boogh veel handiger als de Schyten selfs. De Lant-luyden danssen met hare gespannen Bogen op hare armen/hare pijlen hangen op hare rug/ en haer swaerden op hare zijden / daer in hare voorsaten navolgende (een gewoonte oock onder de Lacedemoniers) van haer Pyrricha genoemt;en gelijck van outs/ so singense noch onder 't danssen/ de deftiger soorte gaen gekleet als de Venetianen; so doen oock de Vrouwen / die selden uyt gaen / ten zy ter Kercke / ofte inder nacht. Het gemene Peupel gaet gekleet als de Griecken van Simo/daer wy van gesproocken hebben: de Vrouwen dragen sluyers om haer hooft en gaen gedurigh met de Schouders en borsten naeckt/die van de son niet een daluwe coleur overtrocken zijn.

Candia nu uyt ons gesicht/ende de Wint wat stil en contrarie zijnde/waeren wy genootsaeckt onse koers Noort-waerts aen te stellen/tot dat wy Zanthus in 't oogh kregen;daer onsen Schipper gesint was aen te leggen/ aengesien wy onse reyse niet en konden vervorderen/ doch terstont doen haer vijf zeylen op / die nae ons toe wilden; wy vermoedende dat het Oorlogh-schepen waren/ hebben ons in een defensive postuer gestelt / doch naerderende / hebben tot onsen troost vernomen datse altemael Engelsche waren/die naer Engelant wilden;met wien wy accordeerden dat sy ons met versch Water en andere noodruft voor sagen. Twee dagen daer nae (de Wint ons nu wat goetgunstiger zijnde) joegh onsen Admirael een Scheepken na / dien wy vermoeden een Zeerover te zijn / de welcke haer koers verliet / en voor de Wint af liep: so dat hy haer niet en konde onthalen sonder veel tijdt te spillen. Wy passeerden voor by de Zuyt kant van Sicilien/en lieten Malta aen de slinckerhant leggen. Toen wy nu buyten hope waren van te landen (want den Koopman was gesint eer hem dese voornoemde Maets hadden ontmoet / tot Messina aen te leggen ; en bedroeft door het overdencken van soo een verdrietige Voyagie / is de wint schielijck om gekeert / en sterck uyt het Westen waeyende / en dan weder uyt het Noorden / soo heeftse dien volgende nacht haer furie aen ons getoont; en also onse Schepen eerder retireerden als avanceerden / en heen en weer geslingert wierden/ en het weer onveranderlijck scheen / waren wy gesint Malta in te lopen. Wy zijn dan op den tweeden Juny zijnde Sondagh gekomen in de Haven die daer light aen d'Oost-zijde van de stadt Valetta/dien wy met het lossen van 18 stucken hebben gegroet : maer wy en mochten in de Stadt niet komen (schoon dat yeder Schip een suyvere paspoort konde tonen / dat de plaetsen daer sy van daen quamen vry van alle besmettinge waren) noch oock vertrecken toen de wint ons diende / 't welke binnen 1 dag ofte 2 daer na was. Want de Christen Galeyen hadden toen een tocht op handen op Barbareyen/en waren beduchst of wy van de Zee-roovers by avontuer

genomen mochten worden / ofte by gelegentheydt tot Tripolis / Thunis / ofte Algiers mochten komen te landen / en haer desseyn hier door 't zy door dwangh ofte met vrij wil aen den dagh mochte komen ; ja / sy en wilden niet gedoogen dat eenigh Fregat van haer eygen uyt-liep / uyt vreese datse verrast mochte worden / maer hebbense etlijcke dagen ingehouden / tot dat hare Galeyen vertrocken waren. Maer om dat de Engelse soo sterck waren (onder wiens geselschap een groot Hollandts Schip haer gesocht heeft te vervoegen) en dat sy geen andere Havens meer voor hadden te besoecken / soo kregen wy verlof om op den self den Juny t'zeyl te gaen : De Schippers hadden 's nachts te voren in haer besondere lange Booten gewacht nae de wederkomste van den Commandeur (die uyt geweest hadde met sijn Galley om een Fort dat onder handen was te besichtigen) ende hebben hem met 21 Canons verwellekomt.

Doch sy en konden my met geen smeecken aen boort krijgen ; willende liever alle gevaer en ongemack uyt staen / dan soo een lange Voyagie ter Zee / 't welck mijn Nature so contrarie was / en al so wierd' ick alleen gelaten op een naeckt uytsteken de Berghsaen recht tegen over de stadt / afgescheyden van het geloop des volcks / sonder Victalie / en niet wetende waer heen ick my begeven soude. Eyndlijck is een bootjen nae my toe gekomen / voort-geroept van een Officier geordineert op vremdelingen te passen / op dat andere in haer geselschap komende / van haer niet en souden komen besmet te worden ; dese heeft my geleyt nae een holle over hangende steen-rootsse / daer ick dien nacht logeeren moste / om 's daeghs daer aen door hem geconvoyeert te worden na Lazaretta ; om aldaer 30 ofte 40 dagen te vertoeven / tot dat ick in de stadt mochte komen ; 't welck eyndlijck met veel haspelingh en moeyte geschiede / en ick wierde vriendlijck van een Maltezer onthaelt / alwaer ick drie Weecken langh tot mijn groot contentement vertoefde.

Malta light in de Lybische Zee / recht tusschen Tripolis van Barbaryen / ende de Zuydt-Ooster hoeck van Sicilien ; van d'eene 190 / ende van d'ander 60 Mijlen gelegen / behelsende oock 60 in den ommeganght / voor desen Melita genoemt / van d' overvloet des Honighs / een Landt gantsch vlack / zijnde niet anders als een Steenrotzse met Aerde overtrocken / maer twee voeten diep / daerse diepst is ; hebbende weynige Boomen anders dan die Vrucht draghen / waer van sy van alderhande wel voorsien is. Haer hout hebbense van Sicilien : nochtans isser een soorte van een groote Distel / welcke met Koe-dreck vermenght / de Boeren tot haer brandt dient ; daerse niet veel van en behoeven onder soo heeten klimaet ; veel heeter dan eenigh ander daer omtrent : Echter somwijlen getempert door de troostelijcke winden / dien se onderworpen is. Hier en zijn geen Revieren altoos / maer verscheyde Fonteynen. Het aertrijck en brenght anders geen Granen voort als Garste : Broot hier van gebacken / en Olyven is der Huys-luyden ordinary kost : en met Garsten-siro voerense haer Vee. Cumijn / Anys-zaedt en Honigh hebbense hier in groote abundantie / daer sy Koop-handel mede drijven ; en tamelijcke menighte van Boom-wol / die de beste van allen is. d' Inwoonderen sterven hier meer van ouderdom als van sieckten ; ende wierden voor desen geluckigh geacht wegen hare uytnementheyt in konsten en het curieus Weven. Sy hebben eerst een Colonie der Pheniciers geweest ; dewelcke Koopmanschap drijvende tot den groten Oceaen toe / haer selven tot dit Eylant begaven ; en door de gelegentheyt des Havens / tot groote rijckdom en eere zijn op-geklommen (dewelcke als noch eenige voet-stappen van de Punische Tale behouden / echter soo datse nu niet veel en verschillen van de Morisco) ende hebben in 't midden van dien gesticht de stad Melita

(nu genoemt oue Malta) gevende ofte nemende een naem van 't Eylant. Offe nu in Spangiens handen met het Coninckrijck van Sicilien vervallen is / ofte van de Mooren met het swaert gewonnen is ('t welk waerschijnelijk is so uyt haer Tael/ als datse tot Africa behoort) en weet ick niet: maer Carel de vijfde heeft die geschonken aen de Ridders van Rhodes/ als blijckt uyt Mannius van Otina/ vermanende Philippus de tweede haer te seconderen. Dese Ordre des Ridderschaps heeft haer naem gekregen van Joannes de Milde Patriarch van Alexandrien/ hoewelse St. Joannes den Dooper tot haren Patroon hebben aengenomen. Haer eerste stoel is geweest het Hospitael van S. Jan te Jerusalem (waer op sy genoemt wierde Ridderen van 't Hospitael) gesticht door eenen Gerard / op die tijt toen het H. Lant so vermaert wiert weghen de geluckige Velt-tochten der Christenen; dewelcke veel treffelijcke Personagien onder haer geselschap kregen: 't welcke voor goet gekeurt wiert van Paus Gelasius de II. Dese hebben met consent van Honorus de tweede swarte Mantels gedragen/ geteeckent met een witte kruys. Raymond/ de eerste Mr. van de ordre/ heeft hare regulen vergroot; sich selven intitulerende/ den armen knecht Christi/ ende Guardiaen van het Hospitael te Jerusalem. In yeder Lant door het Christendom haddense Hospitalen / ende inkomsten haer geassigneert; nevens contributien voor haer geprocureert door Paus Innocentium de tweede / sy waren door beloften gehouden alle Pelgrims met een sonderlinge beleefthept t'onthalen; hare passagien voor alle aenval van Dieven en Roovers te bevryen / en met een Valiante couragie haer leven op te offeren tot defensie van dat Lant. Maer de Christenen uyt Syria verdreven zijnde/ wiert het Eylant Rhodus de Ridderen geassigneert van den Griecksen Keyser (ofte so andere willen van Paus Clement de V.) welcke sy van den Turck gewonnen/ ende wederom/ als gedacht/ verloren hebben: van hier na Malta retirerende. Sy hebbẽ onder haer seven Albergers/ een van Vranckrijck/ een van Averne/ een van Provencen/ een van Castilien/ een van Arragon/ een van Italien/ een van Almanyen/ en een van Engelant/ tot datse van Hendrick de achtste vernietigt wiert/ doch met wat recht en weet ick niet. Nochtans isser noch een die de plaetse bekleet in het verkiesen van den Groot Meester. Over yeder een is een groot Prioor/ dewelcke in sijn Lant in groote reputatie leeft/ ende beschickt de affayren van haer Ordre. Die onder haer Ordre aengenomen wil worden/ moet eerst en voor al biechten/ en daer na met sijn lange rock en wereltsche Mantel ongegordelt sich voor den Altaer op sijn knyen presenteren/ met een brandende Wassen-keersse in de hant/ en de Misse gehoort hebbende/ het Sacrament ontfangen/ &c. Daer na in de name des Vaders/ des Soons/ en des H. Geestes ontfanght hy een sweert/ om daer mede de Catholijcke Kercke te beschermen/ te weder-staen en t'overwinnen den Vyant/ de bedruckten te hulp te komen/ ende so 't de noot vereyscht/ om het Geloof sijn leven te pericliteren: daer op wort hy met een Gordel omgord/ ende tot driemael toe met sijn Sweert op sijn schouderen geslagen / om hem t'erinneren dat hy om d'eere Christi alle swarighept met een vrolijck gemoet op neme: dewelcke het bloote Sweert in de hant nemende die driemael over sijn hooft laet swieren/ als of hy sijnen Vyant wilde uyttarten / dit gedaen zijnde / steeckt hy 't wederom in de schede/ die eerst aen sijn arm af-geveegt hebbende / tot een getuygenisse dat hy voortaen een kuysch leven leyden sal. Doch also dit wijtloopiger van anderen wort verhaelt/ so sal het genoeg zijn dit dus verre aengeroert te hebben. Doch dit moet ick tot een beslupt daer noch by voegen; geen Bastaerds en mogen tot dese Ordre aengenomen worden sonder verlof van 't Capittel Generael / ofte sonder uyt grooten hupse gesproten te zijn. Voorts onder de wettelijcke en Edelen / geen uyt een Jode

geboren zijnde / ofte uyt een Maraen / Mahometaen / alwaert oock een Princen Soon en mach tot dese Compagnie gekooren worden : soo oock yemandt van een andre Ordre professie gedaen hebbende / versoeckt hier in gelaten te worden / en mach niet geschieden : nochte oock een Man te seer met schulden beladen ; ofte die een getrouwt Man is : oock die eenige doodt-slagh / ofte eenigh ander oneerlijck stuck begaen heeft / en komt hier in geen consideratie om aen-genomen te worden ; het welcke altemael loffelycke puncten zijn.

Daer zijn sestigh Dorpen in dit Eylant/onder het gebiet van thien Capiteynen/ ende vier Steden sorterende. Out Malta is gelegen (als te vooren gedacht) in het midden van het Eylant/op een Heuvel/ in forme van een Schilt. 't Fort van geen groote importantie gereeckent/nochtans lechter een Guarnisoen in. In het selvige is een Grotto/daer S. Paulus/so sy seggen/gelegen heeft/ toen hy Schip-breucke leet; by haer in groote eerwerdighevt gehouden. Van des selfs gerefineerde steen makense Medalien/waer op aen d'eene zijde staet het Beelt van S. Paulus/en aen d'ander zijde een Slangh /'t Lam Gods, &c. Daer sy groote menigte van verkopen aen de vremde man. Sy seggen dat de Wijn daer van gedroncken het vergif der Serpenten geneest; en schoon sy daer vele zijn in het Eylandt/ datse nochtans geen schadelijcke kracht over haer hebben / schoonse al gehandelt en geterght worden ; van haer stekende vergif berooft zijnde/sedert den Apostel Paulus daer geweest is: d'andere drie steden (sose altemael so mogen genoemt worden) zijn omtrent 8 mijlen daer van daen/ende niet veel verder als een Musquet-schoot van malkanderen: dicht aen het Oost-eynde/ende aen de Noord-zijde des Eylants: alwaer een dubbelde Haven is / afgesondert door een tonghe der steenrotzse / 't welck niet vorder en streckt dan de tamelijck wijde ingangh. De Oost-haven heeft de gelijckenisse van een Herts-hoorn/d'eerste tack (als de Palm) streckt tot een treffelijcke Haven voor de grootste Schepen/de tweede voor Galeyen/de reste zijn smal. Dicht aen d'opperste top is een Fonteyn van versch water/ daerse niet karigh van is. Op het spits van de voornoemde tongh stont het stercke Casteel van S. Hermes / het eerste dat den Turck belegerde: 't welck sy na veel furieuse stormen/ 20000. Canon-schooten (welckers vreeslijck gedonder tot Messina gehoort wiert) ende met het verlies van 10000. Zielen/ vermeestert hebben in't Jaer 1565 / in de Maent van Junius; doch dese nederlage heeft de beheerschten veel eer moedig en couragieus/ als kleynmoedigh en verslagen gemaeckt.

Nu op het spits van het Promontorium gelegen tusschen dese twee tacken van die Haven daer de schepen en Galeyen op de rede liggen/op een steyle steen-klip staet het Casteel van S. Angelo; wiens sterckte gebleecken is in het vernietigen van die heftige Bateryen/ daerse de lit-tekens noch van draeght. Aen de voet van de steenrotzse zijn sekere Canons geplant/die voor aen de mont des Havens staen. Dit Casteel is slechts door een Trenchement gehouden door de steen-rotzse van de Burgo af gesondert; zijnde een stedeken welke de reste van het voornoemde Promontorium bekleet; zijnde geheel-een steen-rotzse/ van binnen uyt geholt tot bequamer defensie ; af gescheyden van het Lant met een wijde diepe Gracht. In 't Zuyden/ende op het naeste Promontorium staet een ander stadt / welcke genoemt wort la Isula: op het punct van dien een Model; ende aen 't ander eynde het stercke Fort van S. Michiel; nochtans so sterck niet als die van S. Angelo. Hier moeten wy niet vergeten de deugt van een Mahometist/buyten twijffel gesproten van Christelijcke Ouders/ en onse Religie seer toe gedaen: dewelcke in de tijt van d'aldersw aerste belegeringe/ ende van de minste troost van de belegerden/ in Zee gesprongen is/ ende niet tegen-

staende dapper op hem geschoten wiert / na dit Casteel toe geswonnen is: alwaer hy eerst versoeckende en dan ontfangende den Doop/ aen haer des Vyandts secreten geopenbaert heeft/ende haer geraden hoe sy des selfs desseynen vernietigen souden/ende heeft sich als een dappere en valjante krijghsman in alle noot en aenval getoont / sijn leven dickmaels in de waeghschael steliende / ja als niet achtende. Doch niet min mannelijck hebben de Ridderen der Ordre malkanderen geassisteert door haer eygen kloeckmoedigheyt/ ende haer soo deftigh gedragen/ dat den Turck den moet verloren gaf: ende op de geruchte van der Christenen naerderende secoers (welcke in de beste bouw geleyt / van den al te voorsichtigen Vice-Roy van Sicilien niet sonder perijckel wiert uyt gestelt) hebbense haer t' Scheep begeven / ende zijn vertrocken. Doch alles/ behalven Burgo en S. Angelo in asschen om gekeert zijnde/ ende des Turcks wederkomste vermoedende; so hebben de Ridderen voorgestelt of het niet raetsaem ware/ het Eylant t'abandoneren en t'eenemael te verlaten/als die te vergeefs te repareren / en die beklaeghlijcke ruinen trachten te defenderen; aengesien des Vyants macht ongelijck grooter was / ende d'assistentie der Christen Princen so seer tardeerde al eerse ten voorschijn quam; doch hier was den staet des Christendoms te veel aen gelegen / (insonderheydt de naest-gelegene Provintien) also 't des selfs sleutel en Bolwerck was: soo dat den Paus/den Florentiner / en d' andere Princen van Italien haer moet in spraken en aen-maenden te toeven/haer met gelt assisterende / ende van alle behoorlijcke noodruft besorgende; doch insonderheyt den Coninck van Spangien die daer en boven haer 3000. Pioniers toe sont/verworven in het Coninckrijck van Napels en Cicilien/om haer oude Forten te repareren/en een nieuwe stadt te bouwen op die tonge des lants/welcke de twee Havens van malkanderen schept: nu by na volkomentlijck voltopt.

Dit wort genoemt de stadt Valetta / ter eere van Johan de Valetta / die doenmaels Groot-meester was. 't En is niet groot / maer schoon en heerlijck / wel en aerdigh gefabrijckt / en de sterckste van allen: hoogh verheven / en nerghens te lande bestormelijck / als aen het Zuydt-eynde: d' andere Wallen zijn aen de steyle Steenrotzse vast / als offe maer een stuck waren / en de Zee spoelt daer tegen aen. Dat nae 't Landt is maer een naeuwen * Isthmus / daer de Steenrotzse natuerlijck op klimt: de buyten-gracht is geweldigh breet uyt-gehouwen / ende van een ongelooffelijcke diepte: en sterck beset. Dese wegh passeert men door de eenighe Poort des Stadts (d' andere twee / waer van d' eene na St. Hermes; en d'andere na de Oost-haven u geleydet / zijn maer smalle achter-deuren) ende dicht van binnen zijn twee groote Bolwercken / daer Canonnen op geplant zijn. Aen het ander ent (maer buyten de Wal) staet het Casteel van St. Hermes / nu stercker dan oyt; waer van (gelijck van die van S. Angelo) geen Fransman Gouverneur mach zijn. By na over al zijnder kappen op de Wallen / wel voorsien met Geschut. De Wallen van binnen zijn niet boven de ses voeten hoogh: de Gebouwen zijn doorgaens een goe stuck weeghs daer van daen; soo om ruymte te laten voor de Soldaten / als om haer te bevryen voor de Battery: aen het Zuyd-ent / en aen de West-zijde is een grooten Put in de Steenrotzse gehouwen/waer uyt een Poort gehouwen is onder de Wal in de Wester-haven; gedestineert (want 't is als noch onge-eyndight) tot een Arsenael voor hare Galeyen (alsoo die Haven te kleyn is voor hare Schepen) een moeyelijck werck. De Merckt is wijdt en groot / welkers ronte de straten daer op uyt loopende aen wijsen. De Huysen zijn meestendeel van een fatsoen; twee Solders hoogh / en boven plat. De Groot-meesters Palleys is een Coninckliјck Gebouw / hebbende een Casteel dat het gantsche

Een engte des aert-rijcks tusschen twee Zeen.

Eylant

Eylant over siet. De Kamer daer de Raets-Heeren sitten / is met konstige Tafereelen behangen / welcke hare Batalien te Water en te Lande ten toon stellen: soo wel Vytheemsch als defensief. De seven Albergers der Ridders en zijn niet slecht gebouwt; onder wien de Stadt in vieren gedeylt is. Heerlijck is St. Paulus en St. Jans Kercke: d'eene een stoel eens Bisschops / en d'ander van een Prioor. St. Jans Gast-huys dient in achtinge genomen te worden/niet alleen ten aensien van het gebouw selfs / maer oock ten aensien van het heerlijck tractement datse daer ontfangen. Want al die sieck zijn worden daer in gebracht; selfs de Ridders komen daer te logeren alsse gequetst worden ofte eenige Accidenten krijgen: daer worden haer Medicijnen gelevert voor het Lichaem/ ende oock voor de Ziele / (sodanigh als sy daer geven.) De Dienst-boden zijn veel: de Bedden met schoone Tapijten bespreyt; om de veerthien dagen hebbense schoon Lijnwaet. Sy worden van de Jonge Ridders in silvere Vaten op gedischt: en op alle Vrydagen van den Groot-meester / verselt met de groote Kruycen. Een dienst waer toe sy van d'eerste in-stellinge aen verplicht zijn; en daer op wordense genoemt Ridderen van't Hospitael. De Jesuiten zijn onlanghs in de Stadt gekomen / dewelcke nu besigh zijn met een Collegie te stichten. Hier zijn oock drie Kloosters; een voor de Maegden / een ander voor de boetveerdige Hoeren (van onboetveerdige zijn hier meer als genoegh) ende het derde voor hare Bastaerden.

d' Onvruchtbaerheydt deses Eylandts wort door de vruchtbaerheyt van Sicilien te hulpe gekomen/ van waer sy hare provisie hebben. De stadt is voor drie jaren geproviandeert/datse onder de Aerde bewaren/ ende als het oude op is/ wort'er nieuwe in de plaets gedaen; sy hebben eenige Fonteynen met versch Water; en de regen die daer valt / bewarense in Regen-backen. Nessens de Ridders en die daer aen dependeren / sorteren oock de Borgers en Eylanders onder de monsteringe van haer macht / daer in niet boven de 20000 levendige Zielen zijn. Sy houden alle nachten Corteguarde / en bykans alle oogenblicken van de nacht / de Wacht van d'eene Fort schelt een mael 2 a 3 daer de andere in ordere op antwoorden. De Geestelijckheyt heeft alleen vijf Galeyen/ en een Schip / soo daer meer zijn die behooren tot private Personen. De gewoonte is / ofte heeft geweest / hebbende een Vlagh uyt gehangen / gelt te leenen aen de gene die daer om dobbelen; soose 't winnen / met winste weder te betalen; soose 't verliesen / te dienen tot dat haer gagie soo hoogh op-liep. Nu hare tochten diese doen / zijn veeltijdts om buyt te halen. Somwijlen des nachts hier en daer landende in den Oceaen van Africa / eenigh Dorp met verrassinge innemende; somtijts de kusten suyverende / nemen kleyne Bercken / diese van hare Waren en Volck ontladen hebbende / de Wint en Weer bevelen. Sy doen groot profijt met hare Slaven; die sy ofte tot allerley swaer werck gebruycken(waer van sy tegenwoordigh over de 1500 hebben)ofte op groot Rantzoen-gelt stellen. Want gheduerigh zijn'er kleyne Boten die met een witte Vlagh herwaerts komen varen van Tripoly / Thunis en Algiers om over het Rantzoen-gelt t'accorderen / ende hare Gevangenen te lossen: gelijck oock de Maltezers doen / die met de selfde Munte betaelt worden. Terwijl wy hier waeren / quam 'er een Berck aen/ die acht Engelschen hadden in gebracht/ die de Turcksche Zeerovers van Tunis een tijt langh hadden gedient; Sy naer Algiers willende / namen de Wapenen in de hant / en dreven de trouloose Turcken / (zijnde eens soo sterck van volck) in't achterste van't Schip / daer syse by twee teffens vast hielden / terwijl de andere de Zeylen vast klaer maeckten om naer Malta te zeylen. Onder haer wasser een dewelcke seyde dat hy noyt der Christenen Slaef

wilde zijn / en daer op heeft hy sich heymelijck naeckt ontkleet / sijn Tabbaert we=
der op-vullende / en zijn Tulbant daer op leggende / als of hy daer in slaep ge=
raeckt ware / en is alsoo stillekens in Zee gesprongen ; maer den Bedrieger wiert
bedrogen door het hooge Lant / 't welck hem naerder toe scheen dan het was ; en
also van het swemmen vermoeyt zijnde / is hy onder haer oogen te gronde gegaen.

De Maltesers zijn by na soo geeluwe van coleur als de Mooren / insonderheyt
die van 't Lant / die half naeckt gaen / en zijn voorwaer een miserabel Volck : maer
de Stee-luyden gaen geheel na de Fransche Mode gekleet ; den Groot-meester / en
de meerder hoop der Ridderen zijn Franschen. De Vrouwen dragen lange swarte
Sluyers / daerse haer aengesicht mee bedecken (want het haer een groote schande
is anders ten voorschijn te komen) dese en verkeeren niet onder de Mannen / en
hebben hare Lijf-trouwanten nae de Italiaensche maniere. Maer daer men ja=
lours over is / die worden beter bewaert van eenige toe-gelatene Curtisaens (mee=
stendeel Griecken) die in hare deuren op Instrumenten spelen; en met haer lodder=
lijck gesicht betoveren dese Madams kuysch in beloften / maer contrarie in prac=
tijck / als of de kuysheyt alleen door den echten staet geschonden wierde. Sy zijn
hier vroegh en laet op de been / wegen d'onmatige hitte / ende slapen des middaegs.
Hare Merckten houden sy op Sondagen.

Nu waren de Galeyen met tamelijck succes wederom gekomen / en nochtans
wiert mijn vertreck uyt gestelt / door dien de Feest haers Patroons was genaken=
de ; want al eer die voor by was / en mocht niet een Boodt uyt de Haven vertrec=
ken. Het Palleys / de Tempelen Albergers / en andere voorname plaetsen wier=
den 's avonts te voren van buyten met Lampen behangen ; ende onder andere so=
lemniteyten hebben sy dien dagh met het lossen van al haer Canons vereert. De
Fortressen staecken haere Banieren uyt / ende yeder Albergh de Levry van sijn Na=
tie : 's Nachts hebbense gevyert : vijf groote vreughde-vyeren hebbense in 't Hof
van het Paleys aengeleyt ; de eerste stack den Groot-meester aen / de tweede den
Bisschop / de derde den Prioor / de vierde en vijfde den Maerschalck en Admirael.
Op den 24. Juny zijn wy uyt Malta vertrocken in een Phalucco van Napels /
welcke van vijf Personen voort geroeyt wiert / zijnde wat grooter als een schuyt=
jen / en nochtans met een Galey een goe stuck weeghs konnen stant houden. In
sulcke Scheepkens steeckense af twee uren voor der Sonnen ondergangh : ende so
sy binnen die tijdt en middernacht eenigh zeyl gewaer worden (want de Turcken
geduerigh liggen loeren) soo keerense weder : Soo niet / soo varense voort / ende
's anderen daeghs 's morghens (gelijck wy nu oock deden) bereyckense de kuste
van Sicilien.

Sicilia / de Coninginne van de Middel-landtsche Eylanden / soo genoemt / niet
alléen ten aensien van haer groote (begrijpende in de ronte 780. mijlen) maer om
hare andere vermaerde voortreffelijckheden. Dit Eylandt draeght de forme van
een drie-hoeck / ende wiert eerst Sicania genoemt / daer na Tinacria ende Trique=
tra van hare drie Promontorien Pachimus / Pelorus / ende Lilybeus : ende nader=
hant Sicilia / niet (so Scaliger seght) van de Ligurische Siculi / dewelcke de Sica=
nos verdrijvende / hare plaetsen ware bekledende / gelijck meestendeel aengenomen
wort ; maer so genoemt van Sicilix / 't welck betekent Gesneden ende afgesondert /
om dat het met gewelt van Italien afgesondert is / van outs Ceres en Proserpina
toe geheyligt : om datse gesegt worden hier eerst gewoont te hebben / ten aensien van
de wonderlijck vruchtbaerheyt des Lants : de bergen selfs / daer sy veel van heeft /
zijn tot hare toppen toe extraordinary vruchtbaer : voort brengende Wijnen / suyc=

kerriet/honig/safferaen/en alderhande vruchten: moerbey-bomẽ/om hare zijd-wormen groot te maken/daerse grote Inkomsten van genieten. Steen-putten van rode Marmor en Serpentijn-steen/ heete Bad-stoven/ Revieren/ en Meeren met Visch: waer onder eenen is genoemt Lago de Goridan; voor desen de Navel van Sicilien; om datse in het midden van het Eylant is; maer by outs Pergus: vermaert wegen de fabulachtige ontschakinge van Proserpina. In dit Eylant is de van verre sichtbare berg Etna: den schaduwachtigen Eryx Venus toe geheylight/ daer van sy de naem van Erycina bekomen heeft; Hybla met Thymiaen bekleet/ en so seer gepresen om haer Honingh. In de Zee die tegen aen de Zuyd-wester hoeck spoelt/ wort noch op heden Coral gevonden: Een sachte struyck/groen onder water/en dragende een witte besie/ welcke in het root verandert. Wy sullen daer na in ons Journael occasie hebben om van de vermaerde Steden breder te handelen: Nu sullen wy wat verhalen van de veranderingen der verscheyde Inwoonderen en Gouverneurs dien sy onderworpen is geweest/ en van haer tegenwoordige conditie. Men seght dat 't eerst bewoont is geweest van de Cyclopes ofte de Reusen met een oogh/ woeste Menschen/ en geconfijt in alle Godloosheydt; waer op sy gesept wierden den Hemel te bestrijden: ontfangende die naem van de forme van haer Beevers/ 't gesicht ront zijnde/ ende daerom versiert men datse maer een oogh hebben/ en dat in het voorhooft. Hare gebeenderen in verscheyden plaetsen op gegraven/ en op heden noch te sien/ geven genoegh getuygenisse van hare Reusachtige gestaltenissen. Sy hebben als noch een Jaerlijcks Feest tot Misena/ daer sy in de processie het Beelt van twee Reusen Man en Vrouw om dragen. Dese linie vergaen zijnde/zijn de Sicani gesuccedeert/ een Volck uyt Spangien/ so genoemt van de Reviere Sicoris in Catalonien; nu Agua Naval/ dewelcke verdreven wierden van de Siculi/ een Volck uyt Lyguria/ en beyde gesproten uyt eenen Wortel. Na desen hebben de Griecken hier Volck geplant/bouwende verscheyden Zee-steden/en sich selven daer nevens de Inwoonderen neder settende. Haere diversche Oorlogen en vermaerde Tyrannen over slaende; Sicilien eyndlijck de Romeynsche unie verlaten hebbende/ om Hannibal toe te vallen/ is door Marcellus gebracht in forme van een Provintie/ en wiert so altijt gehouden/ (doch niet sonder verscheyden defecten) van de Romeynsche en Grieckse Keysers/ toe datse met Italien den Gotthen tot een roof geworden is in 't Jaer 485: dewelcke omtrent 70 Jaren daer na uyt beyde wierden verdreven van Belisarius ende Narsetes/ Luytenanten van den Keyser Justinianus. Langh daer na isse in der Saracenen handen gevallen/ door verraet van Euphemius een Prins des Volcks; dewelcke een seeckere schoone Bagijn gestolen hebbende/ en van de Rechters na-gejaeght zijnde/in Africam gevlucht is naden Saracener Amirat/ belovende het Eylant aen hem over te leveren/ so dat hy hem daer Koningh van wilde maecken/ en groote schattinge aen hem Jaerlijcks betalen: 't welck hy oock door sijn hulpe te wege gebracht heeft. Maer de wrake heeft hem kort op de hielen gevolght: want in groote pomp en staet door Sicilien passerende ende Syracusa genakende/ twee Gebroeders van de Stadt op een schielijcken inval hem de doodt sweerende/ ende met anderen uytgaende om hem te ontmoeten/ so als den insinuerende Tyran sich voor over boogh aen yeder een die hem groetede/ heeft d'eene hem by 't hayr gevat/ terwijl d'ander hem het hooft af sloegh. Aldus hebbende de Saraceners de souvereynheyt bekomen/ en die 200 Jaren lang behouden. Als doen wierdense van de Normannen verdreven/onder het beleyt van den Graef Rogier. Hem is Simon gesuccedeert/ dewelcke niet langh na sijn Vader levende/ sijn regeringe aen eenen tweeden Rogier sijnen Broeder over gedragen heeft/

heeft/ dien Paus Innocentius de tweede/met gewelt van Wapenen daer uyt wilde botsen / allegerende dattet St. Pieters Vaderlijck erf-goet was; doch hy heeft beyde hem ende sijne Cardinalen gevangen genomen. Ondertusschen wiert eenen nieuwen Paus tot Romen verkoren / dewelcke om den Graef Rogier tot hem te locken/ vereerde hy hem met den Tijtel eens Konings (gelijck hy de possessie hadde) van beyde Siciliens. Willem succedeerde Rogier de tweede/ dien Paus Adrianus de vierde/ excommuniceerde / om dat hy de Kerckelijcke inkomsten aen hem behielt/ende heeft sijne Ondersaten van den eet haerder getrouheyt ontslagen: dewelcke versoent zijnde / de Croone als van hem ontfingen / ende van die tijdt af wierdt Sicilien genoemt St. Pieters erf-goet. Desen is gesuccedeert Willem de tweede/ dewelcke slechts een eenige Dochter na liet / Constantia genoemt / zijnde een Bagijn. Hier op heeft Paus Clement de derde/ getracht met Wapenen het Eylant te bestormen; maer Tanored een Bastaerdt van Koninck Rogier/verkooren van den Adel tot Koninck/heeft hem te rugge gedreven : 't welck gewelt niet en konde uytrechten/ dachte sijn Successeur Celestijn door loos heydt uyt te voeren: dese krijgende Constantia uyt het Clooster/ ende haer ontslaende van haer belofte/heeft hy haer uyt gehuwelickt aen Keyser Hendrick de vierde/ mits dat hy daer een jaerlijcks pensioen voor soude betalen/ende die behouden in ostagie van 't Pausdom: dewelke kort daer na Heere van het geheel wiert. 't Soude te verdrietigh vallen te verhalen hoe dickmaels/ ende in hoe korten tijdt/het van d'eene aen d'ander overgelevert is : als een bal van oneenigheyt/ met veel Christen bloet-stortinge op genomen. Eyndlijck heeft Clement de vierde / dien Conradijn afhandigh gemaeckt / en geschoncken aen Carel van Anjou des Franschen Konincks Broeder / Conradijn te velde uyt lockende / dewelcke omtrent Napels in een doodlijcke Batalie overwonnen / en door Clements ordre onthooft wiert. So zijn de Hoochduytschers gevallen/en de Franschen op-gestegen tot het Koninckrijck van Napels en van beyde Sicilien. Doch ongeveer 17 Jaren daer na wierdense hier tot een bancket genodight dat haer suer op brack: sy wierden altemael het gantsche Eylant deur op het luyen van een klock om hals gebracht/ 't welck noch op heden genoemt wort het Siciliaensche avontgesangh. Een rechte loen (is 't dat Gerechtigheyt so bloedigen desseyn wil verschonen) voor haer onverdraegelijcke moetwilligheyt. Den Autheur van dese Moort is geweest Johan de Prochira / eertijts Dienaer van Manfroy / haren onlanghs geslagene Koninck. Don Pedro Koninck van Arragon hadde Constantia getrout/ d'eenige Dochter van Manfroy ; in wiens recht (schoon Manfroy een Bastaert / een Vader vermoorder was / ende tegen recht het Rijck sich aen-matighde) hy binnen Sicilien trock in dese groote oproer / die hem bewust was/ ende wiert door een generale toe-stemmige der Sicilianen Coninck gekroont : en het is gebleven aen het Huys van Arragon / tot dat het met Castilien vereenight wiert. So rust het noch onder subjectie van Spangien / en wort geregeert van een Vice-Roy onder de Spaensche Raedt van Italien / welcke bestaet uyt drie Spangiaerden / ende drie Italianen : den Constabel van Castilien President zijnde. Dese door permissie des Conincks stellen Gouverneurs / Rechters / ende Bevel-hebberen: en hebben het bewint van Tijtelen ende Ampten te begeven. Sicilien verrijckt de schatkisten van Spangien met een Jaerlijckse somme van 600000 Ducaten / sommige seggen van een Milioen : doch dit en noch meer blijft in de loop met vereeringen en betalingen te doen. Binnen Sicilien zijn by calculatie 1000000 Zielen. Haer macht konnen wy af meten uyt de Armade van Don Garzia van Toledo / bestaende uyt 3000 Ruyters ende 10000 Voet-knechten / ende dese slechts verworven uyt de Zuyd-

hoeck des Eylants / tot defensie van de groote ende ongefortificeerde Haven van Augusta / ingeval dat den Turck daer mochte komen te landen / op sijn tocht nae Malta. Doch wat is dit vergeleecken by het geene wy lesen van Dionysius de Oude / zijnde slechs Heer van Syracusa / ende de daer aen grensende Territorien; dewelcke tot sijn Guarde geduerig behielt tien duysent Voet-knechten ende oock so veel Ruyters / ende vier hondert Galeyen: doch nu en zijn 'er niet meer als acht omtrent het gansche Eylandt. De Toppen van de kleyne Heuvelen zijn met steden ghekroont / ende de kusten doorgaens met Wacht-Toorens beset / de Zeen zijn selden vry van de Turcksche Zee-Roovers van Africa.

De Sicilianen zijn kloeck van verstant en geneuchlijck: Epicharmus heeft onder die Natie eerst de Comedien ghepractiseert / ende Theocritus de Herders Liedekens: Empedocles toont hare voortreffelijckheydt in de Philosophye: gelijck Euclides ende Archimedes in de Mathematische konsten. 't Is een eersuchtigh Volck ende nochtans tot gemack ende vermaeck genegen; snapachtigh / kysachtigh / jalours / ende wraeck-gierigh van natueren. De vremde Man haelt haer / hare Waeren af / ende met eenen het profijt: Want sy handelen weynigh buyten 's Landts / ende zijn (schoon sy in het midden van de Zee hare residentie hebben) onervarene Zee-luyden. Sy zijn so luy / dat sy haer Suycker / so als 't uyt het Riedt gehaelt wordt / aen de Venetianen verkopen / ende 't geene sy van doen hebben om te spendeeren / kopense haer wederom af / als sy 't geresineert hebben. Den Hertogh van Osuna is nu Vice-Roy / die sijn Hof houdt te Palermo / d'oude stoel der Siciliaensche Coningen: getituleert de geluckige / ten aensien van de playsante gelegentheyt: nu verciert met deftige gebouwen / ende van Studenten veeltijts besocht. 't Is aen de Noord-zijde des Eylants gelegen / ende en heeft van naturen geen Haven / nochtans isser een onlangs gemaeckt een machtige Pair: een werck van groote onkosten / en niet min van verwonderinge. Dese Vice-Roy heeft dit Landt wel gesuyvert van de Bandyten / om dat hy eenen gepardonneert hadde / die een ander daer doodt in gebracht hadde: die geweldigh plachten ende als noch te veel dit Eylant plagen. Daer beneffens / soo zijn de Hooghlanders soo onbeleeft tegens den Vremdelingh / datter sonder een stercke Guarde tusschen haer beyde te Lande niet en valt te handelen; dewelcke yeder een plonderen en vermoorden / dien sy bequaemlijck konnen onder hare kluyven krijgen. Sy zijn de Roomsche Religie toegedaen / echter en zijnder niet min als 10000 die van de getolereerde Grieckse Kercke zijn. Palermo / Messina / ende Mont Royael hebben hare Aerts-Bisschoppen. De Bisschoppen van Agrigentinum; Mazara / ende / Malta zijn onder de eerste: onder de tweede / Pati / Cefaledi / ende Lipari: onder de derde / Syracusa. Den Bisschop van Catania is onder geen van haer allen. Daer zijn in dit Eylandt seven Princen / vier Hertogen / derthien Marquisen / veerthien Graven / eenen Vicount / ende acht-en-veertigh Baronnen; de voornaemste van den oude Siciliaensche Adel dienen in het Hof van Spangien: een maniere van leven / welcke veel eer na de politie geregeert / dan verkoren wort.

Beschryvinge van Palermo.

Op den 25 Juny bekomen hebbende Capo Pessaro / gedefendeert van een stercke Fortres nu onlanghs op-gerecht / zijn wy geroeyt dicht onder de Steenrotzse genoemt Muro del Porco (overmits dat die swarte Steen-klippen verkens snuyten gelijck zijn.) Daer menighte van Visch gevangen wort; diese in stucken houwen / souten / en in Vaten versenden nae de uyterste eynden van Europa: voor desen voor een geringe spijse geacht / ende soo is 't oock mijns oordeels; smaeckende eeniger mate na vleesch / en het selvige in coleur en substantie gelijckformigh. Ick hebbe gele-

gelegen ofte gehoort / hoe dat seeckere Koopluyden verplicht zijnde de France Armee voor Napels met etlijcke Tonnen van dese Visch te besorgen / en sulcks niet konnende volbrengen; verstaen hebbende van een Batalye kort te voren in Barbaryen geschiet/ derwaerts vertrocken zijn/ en hebben haer in plaetse van dien so veel tonnen Mensche vleesch op de selfde maniere toe-bereydt / heen gesonden : 't welck haer so machtigh was / als dat hare Lichamen in vuyle sweeren uyt-bersteden/ en uyt die besmettinge is de sieckte / welcke van haer de naem ontleent (voor desen niet kennelijck in onse gewesten des Werelts) onder ons ontstaen. En Schaliger in sijn 181 Exercitatie over Cardanus en negenthiende Sectie/affirmeert oock datse niet oorspronckelijck gesprooten is uyt d'onsuyverheyt der Vrouwen /maer uyt besmettinge; en dat de Spangiaerden dese rare Waren eerst van d'Indianen herwaerts hebben getransporteert: Zijnde so gemeyn onder haer als by ons de Maselen/en even besmettelijck. 't Welck de voorige Assertie schijnt te bevestigen; alsose meestendeel Menschen-eters zijn geweest.

Dese voornoemde soorte van Visch en mach te Venetien niet verkocht worden / ten sy dat de Tonnen / daerse in en op-gepackt zijn / eerst geopent ende tot de boom toe door-snuffelt worden. My is verhaelt / dat de Genevoysers een gedeelte van Venetien in genomen / ende de Venetianen in hare huysen verdreven hebbende / een seeckere Vrouwe nae een veynster liep om den oproer te sien / ende een Metale Vysel uyt de veynster wierp / welcke by geval op des Generaels hooft viel / ende hem doodt ter Aerde neder velde. De Genevoysers hier over gealtereert zijnde / keerden in sulcken Dis-order te rugge/datse een party van haer Volck achter-lieten; dewelcke onder de Venetianen haer vermengende / voor een tijdt langh daer door vry raeckten ; alsoose aen haer habijt/ Tale/ gedaente/ noch comportement onderscheyden konden werden ; eyndlijck wierdense altemael belast te klimmen op een hoogen Toren: alwaer (by nae op de maniere als de Gileaditen met de Ephraimiten handelden)een Schaep haer voorgestelt wiert dien sy belast wierden te noemen. Aldus onderscheyden zijnde (alsoo dit een differente benaminge hadde in hare Tael) wierdense van boven neder-gestort. De Genevoysers naderhandt eenige van haer Galeyen/ daer haer voornaemste Adel in was/genomen hebbende/om haer te wreecken aen die wreedtheyt/lietense in stucken hacken/ende als die Visch toe-bereyden: spijckerende hare handen aen de bodemen van de Vaten/ ende schrijvende hare namen op tinne-platen / hebben syse derwaerts gesonden om verkocht te worden : dewelcke die kochten ende by na altemael op-gegeten hadden / al eerse 't gewaer wierden. Doch dit is my alleen vertelt / de waerheyt van dien soose u aenstaet / meught ghy aen-nemen.

Eyndlijck (niet sonder moyte) zijn wy in de Haven van Syracusa geraeckt / en hebben met 't onder gaen van de Sonne/van dien dagh reysens een eynde gemaeckt.

Archias niet dervende nae Corinthen weder-keeren / hebbende een eerlijck Jeughman on-natuerlijcken misbruyckt / begaf sich te scheep met zeeckere Corinthiers en Doriers/ ende quamen te gelijck met Myscellus tot Delphos om het Oraeckel raedt te vragen. Apollo vragende of 't Rijckdom ofte Gesonheyt was dat sy versochten; Myceilus antwoorde Gesonthept/ en Archias/Rijckdom: Daer op beval hy dat d'eene Crotona/en d'ander Syracusa soude op rechten: 't welck hy dede in het tweede jaer van de tweede Olympias; alwaer sy in korten tijt so rijck wierden door de vruchtbaerheyt des aertrijcks en de gelegentheyt des Havens / dat de rijckē tot een schimp-woort gewordē is/datse de Thiendē van Syracusa niet weerdig en waren. Archias/van Telephus diē hy voor desen geschondē hadde/verslagē

 zijnde /

ſijnde hebben de Borghers de Regeeringe verandert in een Ariſtocratia / beſtaende uyt de voornaemſte van de Stadt : doch den Adel door een Wet dieſe maeckten / als Jaloers zijnde dat ſommige onder haer nae Tyrannie mochten ſtaen / hebben malkanderen uyt-gebannen : ſoo dat de Gemeente daer na de Regeeringe aen-nam.

Naderhant / om een gevaerlijcke oproer te ſtillen / hebbenſe Gelon tot haren Coninck verkoren Anno mundi 3474. Hieron is Gelon de goede in 't rijck gevolght ; ſijn wreetheyt wiert door de vermaningen van Pindarus ende Simonides getempert. Thraſibulus ſijn Na-volger wierdt om ſijn verdruckinge van de Syracuſers verdreven : ende de ſtaet wederom van de Gemeente geregeert ; tot dat 60 Jaren nae deſen Dionyſius een ſeer dapper Man ſich de Regeeringe toe-eygende. Dionyſius ſijnen Soon is hem geſuccedeert / al immers ſoo ondeugende (hoewelſe beyde Platonis Diſcipulen waren) dewelcke van Dion ende Timolion overwonnen zijnde / nae Corinthen geſonden wiert / alwaer hy in groote armoede leefde. So zijn de Syracuſers tot haer voorige vryheyt herſtelt ; doch en hadden die niet over de 20 Jaeren genoten / of Agathocles / een Potte-backers Soon heeft haer doen bucken onder een wreede ſubjectie. Deſe doodt zijnde / hebbenſe nae veel Borgerlijcke twiſt / Hieron de tweede van dien naem verkoren ; treffelijck van Perſoon en alſoo treffelijck van gemoet / wiens voorſpoedige Regeeringe 50 Jaren langh geduert heeft ; de Romeynen altijdt goet gunſtigh zijnde. Hieronymus ſijn Soon wiert 15 Maenden nae de doodt van ſijn Vader door ſijn lijf-wacht vermoort. Nu wat de Syracuſers belanght / hoewelſe ſelfs onder ſubjectie van deſe Tyrannen ofte Koningen ſtonden / nochtans warenſe over andere Meeſters : en wanneerſe vry waren hebbenſe veele uyt de Barbariſche ſlavernye verloſt. Gedenck weerdigh ſijn de Batalien dieſe gevoert hebben teghen d'Athenienſers en Carthaginienſers / ende heerlijck hare Victorien ende conqueſten : als noch haer eyghen maintinerende / tot dat den voornoemden Hieronymus de Carthaginienſers by viel / ende ſy nae hem tegens de Romeynen op-ſtonden : dewelcke onder het beleyt van Marcellus / hare ſtadt heeft geplondert : gedefendeert zijnde drie jaren langh door de beſondere arbeydt ende wonderlijcke Inſtrumenten van Archimedes dien treffelijcken Mathematicus ende practiſeerder des Aert-kloots ; Toen de Stadt ingenomen wiert / vont hem een ſeeckere Soldaet ſtuderende / beſigh in het halen van Geometriſche linien ; dewelcke nu gereet zijnde om hem neder te vellen / verſocht wiert dat hy doch ſo langh wilde toeven / tot dat hy ſijn werck voltoyt hadde : De Soldaet verſtoort zijnde over deſe Antwoort / heeft hem terſtont neder-gehackt / tot groot leet weſen van Marcellus / die ſijn bloet-vrienden om ſijnen 't wille niet alleen verſchoonde / maer oock in groote eere hieldt.

Syracuſa behelſde in voorleden tijden vier aen een gevoeghde ſteden / omringht met een Wal van 22 Mijlen in de rondte. Ortygia / Neapolis / Achradina / ende Tyche (beneffens die noch een ſtercke Fort / genoemt Herapple / hoogh verheven / ende over de andere heen kijckende) gelegen op een Steenachtige punct des Lants / 't welck de twee Havens van malkanderen deylt. Arethuſa ſtaet aen het uyterſte eynde / een Eylant door een Brugh aen de andere gehecht : daer in de ſo ſeer gepreſene Fonteyn Arethuſa is / eertijdts een Nymph-Godinne van Arcadia (ſo ſy fabuleren) daer de Revier Alpheus op verliefde / verandert in een Fonteyn van Diana tot beſcherminge van haer kuyſheydt / ende door haer geleyt zijnde onder Zee en Aerde / is wederom ontſprongen in dit Eylant / ende niet te min van haer Vryer na gejaeght ; Sy giſten alſo / om dat men ſeyde dat deſe Fonteyn op-ſwol / op die tijdt als ſy hare Olympien celebreerden : ende de Reviere verontreynighde met het bloet

en

en d' ingewanden der offerhanden. Maer Strabo drijft sijn spot met dese opinie/al is't dat (nevens verscheyden andere oude Autheuren) van Seneca sulcks wort bevestight. De Fonteyn is wijdt/ ende stuert de naest-gelegene Zee een overvloedige Col toe. Te voren/ende selfs ten tijde van Diodorus den Sicilianer/ wierden eenige H. Visschen hier in geteelt/ so genoemt / om dat soo wie daer van nuttighde (alwaer 't oock in tyt van Oorlogh) met verscheyde ellenden geplaeght wierdt.

Nu de Noordt-zijde van de reste des Stadts was / Neapolis: de Zuydt-zijde Achradina/ ende het West eynde Tyche / welcke diep in 't lant streckt / so genaemt van den Tempel des Fortuyns. Wat het Casteel Hexapyle belanght/ dit stont verder af op den Top van een steenrotsse; 't welck Cicero noemt de groote en heerlijcke arbeydt der Tyrannen / dat is / der Coningen : bestaende uyt Marmor-steen/ ende tot een wonderlijcke hooghte op-steygerende/ so sterck als yet gemaeckt of bedacht soude konnen worden. Alles door Marcellus geschonden / ende noch swaerder destructie van Pompejus lijdende/ maer Augustus Cesar heeft herwaerts Volck gesonden om Syracusa op te bouwen / waer van een groot gedeelte gebouwt wierdt / te weten 't gene naest aen Ortygia light / nevens het Eylandt selfs: waer op nu een stercke Casteel staet / beslaende het gantsche Eylant / af-gescheyden door een diepe Trenchement (doch niet ter Zee) van de reste des Stadts. De Stadt selfs is met stercke Wallen beset (als welcke voor desen niet deftigers geweest is) aen beyde kanten niet verre van de Zee: De punt daer het op staet zijnde maer engh en naeuw tegen het Zuyden / maeckt dat het te lande seer moeyelijck te naerderen is; buyten welcke de ruinen zijn van de oude stadt. De voornaemste Poort is aen de Zuyd-zijde ende dicht aen het West-eynde / over het welcke geschreven staen dese worden:

Syracusa civitas invissima,
Deo & Regi fidelissima,

dat is:

Syracusa een gantsch onverwinnelijcke Stadt,
Godt ende haren Koninck seer getrouw.

De Stadt gestijleert zijnde Syracusa de getrouwe. Het Guarnisoen bestaet uyt 200 Spangiaerden ende 300 Stee-luyden: nevens eenige Ruyters van de nabuerige Provincie / welcke by beurten dienen / en over nacht uytgesonden worden om te suyveren en te bevryen de Zee-kusten. De Huysen in de Stadt zijn out / d' Inwoonderen stemmigh van wesen/ hare Vrouwen gaen by na op sijn Maltesers gekleet. De Winter is hier seer getempert; geen dagh soo onstuymigh/ die niet meer of min van der Sonnen schijnsel begroet wordt. Doch aen d'ander kant wordense geplaeght van d'ongesonde hitte des somers: nochtans als 't daer op sijn alderheetst is/ soo springen daer koele Fonteynen uyt de Steenrotsse (ick en spreke nu wederom niet van Arethusa) soo wel binnen als buyten de Wallen van de Stadt; en dat soo dicht aen de Zee / dat t'elckens het brack Water met het versche sich vermenght. Echter isser een lange en oude Water-leydinge / welcke de Wateren geleyt aen de naeste Berghen (nochtans de Stadt niet bereyckende) waer mede de Stadt insonderheyt voorsien is. De twee Havens/ die tegens de Zuyd en Noord zijden des stadts aen spoelen (welcke van de twee tegen over malkanderen staende Promontorien die na Ortygia hellen tegen alle onweder bevrijt worden) zijn het Cijffer getal van 8 gelijck formigh.

De

De grootste Haven light nae 't Zuyden / de treffelijckste ende vermaerste dien de nature ofte konst opt ouder handen hebben gehadt; in de welcke de kleyne ende stille Anapis sich ontlastet/ wat om hoogh sich parende met de Fonteyn Cyane/ wiens samen-paringe stoffe verleent heeft aen haer gecelebreerde Vryagien ende Bruylofs-gesangh.

Hebbende een gantschen dagh tot Syracusa vertoeft / starcken wy in Zee / ende zijn voor nacht aen de vermaerde Catania gearriveert: Een stadt meer om hare outheyt als cieraet te prijsen / gelegen aen de Noord-zijde van een groote / maer enge Baey / en dies wegen konnen daer geen Schepen by komen; d'oorsaeck (misschien) datter geen Guarnisoen in gehouden wort. Eertijts hebben de Narianen dien bewoont; maer Hieron de eerste heeft de oude Inwoonders verplant / en die met andere beplant; de naem van dien oock veranderende in Etna. Dese wort geseyt dien van nieus op-gesticht te hebben: maer na de doodt des Coninckx hebben die van Catania haer stadt gerecupereert/ zijn gedenck-teecken om verre geworpen/ sijn eertitulen geschonden/ ende die wederom Catania genoemt. Hier en is niet veel noterens waert / dan alleen datter een Hooge Schoole is / ende dat het gelegen is in een Aertrijck van alles over-vloeyende. Daer wort weynigh koop-handel gedreven / en daerom te meer van den Adel bewoont. Onlanghs niet verre van de stadt / is het Beelt van onse L. Vrouw onder de Aerde (so sy seggen) by geval gevonden; wiens geimagineerde mirakelen haer alrede een groote naem / maer als noch geen Tempel verworven hebben: haer vernoegende / tot datse door te liberale geschencken van haer Luyden yver verrijckt wort / met een Tente van grof Lijnwaet. Dese stadt is by na aen de kusten van Etna gehecht / waer doorse verlies / ende (so men Strabo gelooven mach) winst is ontfangende. Want de uyt-geworpene vlammen hebben schrickelijcke consumptien veroorsaeckt / waer door Amphinomus ende Anapius twee Gebroeders vermaert geworden zijn om haer Godtvruchtigheyt / de welcke hare Ouders uyt des vyers gevaer gereddet ende op hare schouderen wegh gevoert hebben: Jae als noch eens in 3 a 4. Jaren verspreytse haer groote voncken over het lage Lant / tot schrick der Inwoonderen / tot verderf van hare Wijn-stocken: doch aen d'ander zijde (volghens getuygenisse van dien Autheur) de asschen van dien verrijcken het Lant so / als dat het kooren en de Wijngaerden daer wonderlijck van prospereren. Ja / Strabo verhaelt vorder / dat het gras op het Landt met de voornoemde asschen gemest / de Schapen die daer op weyden om hals helpt / ten sy datse binnen 40 a 50 daghen in haer oor bloet gelaten worden. Echter evenwel nu ter tijt leyt om haer veel Lant / woest wegen de op-geworpene Puyn-steen. Ick was seer begeerigh om op desen Bergh te klimmen / maer het vereyschte veel tijts / daer en boven is het omliggende Landt dagelijcks met Dieven geplaeght / welcke haer verholen houden in een Bosschagie van 8 mijlen in de ronte / dicht aen de stad gelegen. So dat wy 's morgens daer aen vertrocken / ende gezeylt hebben 30 mijlen langh om de Oostersche kusten van dien Bergh / waer van wy nu een beschrijvinge sullen gaen doen.

Etna / van Pindarus genoemt de Hemelsche Pilaer / is de hooghste Bergh van Sicilien / een goe stuck weeghs allenskens op klimmende: so dat de top van d'onderste voet 10 mijlen verre van malkanderen gelegen is. Aen dese kant vertoontse haer met twee schouders / hebbende in het midden een uyt-steekent hooft. d'Onderste deelen zijn van vruchtbaerheydt weelderigh / de middelste Boschachtigh / de bovenste Berghachtigh / steyl / ende by na met sneeuw overdeckt: nochtans in het midden rookende / als soo veel by een gevoeghde schoor-steenen / ende nu en dan vlammen op-

werpende /

werpende / welcke slechs by nacht t'onderscheyden zijn; als of Hitte en Coude haer twisten hadden gestaeckt ende nu Maets geworden waren. Dese brandende Baken laet haer vyer by nacht / ende haer roock by daegh sien / etlijcke Mijlen verre: nochtans voor desen ongelijck verder. Ick selfs hebbe de vlam en roock duydelijck en klaer tot Malta toe sich sien versprëyden / ende den Bergh selfs laet haer 150 Mijlen verre in Zee van den Schipper sien. Die boven op den Top van desen Bergh geweest zijn / verhalen: datter een groote pleyn is met asschen / ende in 't midden een Heuvel van gelijcke substantie: waer uyt een gestadige Wint uyt-berst 't welck een vreeslijck gerommel maeckt / uytwaesemende vlam en roock / welcke daer ront om hangen als een groote lange Wolcke / ende dickmaels steenen en asschen uyt-werpende. Wes-halven de Historie van Empedocles den Siciliaenschen Philosooph by sommige in twijffel getrocken wordt; dewelcke / soo sy seggen / trachtende nae Goddelijcke eere / heymlijck syn geselschap verliet / ende in de mont van dien sich neder-stortede / doch syn Metalen schoenen hebben hem verraden / dien het vyer weder op geworpen hadde. Want het is onmogelijck dat men daer toe geraecken kan ter oorsaecke van de geweldige Windt / de verstickende roock / ende verteerende hitte: daer benevens soo is Etna vol van Swavel ende Pick dat licht aen brandt raeckt / ende soo is geheel Sicilien / de voornaemste oorsaeck datse soo vruchtbaer is. Desen Bergh heeft in voorige tijden / nae de getuygenisse van Cicero / soo zeer staen branden / dat de Inwoonderen daer rontom malkanderen in geen twee dagen tijts konden sien. De uyt-berstingen van dien / soose extraordinaris waren / wierden voor ongeluckigh geacht; Want soodanigh warense nae de doodt van Cesar / als wanneer niet alleen d'omliggende steden maer oock selfs verscheyden in Calabria daer door groote schade leden. Ende nae de scheppinge des Wereldts in 't Jaer 3982 kort voor de Slaefse Oorloogen in Sicilien / in dewelcke 30000 Slaven van de Veldt-overste omgebracht wierden / heeft het sulcken gedruys gemaeckt / dat het verbaesde Africa daer van een getuyghe gheweest is. Hier rontom hebben de Cyclopes gewoont: ende hier is het dat Acis haer naer de Zee spoeyt.

Ten Noorden van Etna openbaren haer kleyne Heuvelen langs de gansche Zee-kust / vruchtbaer tot aen hare Toppen toe / op de welcke Casteelen en Steden staen / van sulcken hooghte en steylte / als datse na oordeel niet te beklimmen zijn. Op den 29 Juny 's morgens vroegh geraeckende in de engten tusschen Sicilien en Calabrien / keerden wy aen de slincker-handt in de Haven van Messena.

Messena (nu Messina de Edele) wiert eerst Zancle genoemt / van de kromte der plaetse: gesticht van de Zee-Roovers van Catania / om te bequamer te mogen rooven en plunderen: om die tijdt doen Anarilas / Coningh van het tegen over gelegene Rhegium / tot hem lockte de Messeniers van Peloponnessus om de Zancli te verplanten: so dat die van Rhegium ter Zee / en die van Messino te Lande haer vermeestert / en de Stadt ingenomen hebbende / sy genootsaeckt wierden te vluchten nae hare Tempels en Altaren. Als doen wilde Anarilias haer met het Swaert ombrengen / maer Manticlus en Gorgus Capiteynen der Messiniers / hebben hem ontraden van sodanige wreetheyt te plegen tegen Grier Volck / welcke uyt haer maechschap en bloetverwanten gesproten was: hier op hebben sy haer van de Altaren gelicht / en malkanderen trouw belovende / gesamentlijck dien bewoont: So quam dat 't Messena genoemt wiert; Dit geschiede in de 29 Olympias. Doch ten tijde van Dionysius de oude / wiertse van den Carthaginienser Himilcus gedemolieert / en dat met sulcken verbitterheyt / dat hy de ruinen niet eens verschoont

en heeft. Omtrent het begin van de eerste Punische Oorlogen hebben de Mamertini een volck van Campania herwaerts een hoop volcks gesonden om te woonen: dese hebben de stadt wederom op-gebouwt: een lange tijdt daer nae genoemt zijnde Mamertinum. De Romeynen hebben daer hare schuyl-plaetse van gemaeckt in de Siciliaensche Oorloogen tegens de Carthaginiensers / met wiense gestaen en gevallen is / gelijck het gansche Eylant gedaen heeft: 't Is gelegen aen de West-zijde ende aen 't Zuyd-eynde ('t welck de grondt is) van een Baey / hebbende achter haer hooghe Heuvelen / waer van sy een gedeelte beklimt: Het heeft stercke Wallen / ende is rontom met Bolwercken gefortificeert / grooter ofte kleynder nae dat de nootwendigheyt der plaetse vereyscht. Op de West-zijde / ende hoogh boven het selvige gemonteert / is een stercke Citadel / welcke over de gansche stadt gebiet voert / bemant met een Garnisoen Spangiaerden. Ten zuyden van dien is gelegen een Fort op den Top van een hooger Heuvel. Ende op den Top van een ander na 't zuyden toe / het Casteel van Gonsage: beyde buyten de Wallen. De stadt is verciert met heerlijcke gebouwen / so wel Publijcke als gemeyne. Venus / Neptunus / Castor / ende Pollux hebben hier hare Tempelen gehat / wiens ruinen nu tot fondamenten der Christen Kercke zijn streckende; Verscheyden oude Beelden zijn hier noch te sien. De gansche stadt door zijn Fonteynen met versch water / ende na 't Noorden toe / de ruinen van een oude water-leydinge. Op dat end 't welck na 't Oosten draeyt / omtrent de gront des Baeys / daer de stadt smal is / ende vry van het geloop des volcks / staet het Palleys van den Vice-Roy / niet slecht van gebouw / omcingelt met playsante Hooven en Boogaerden / daer het Arsenael aengevoeght is. Dese eynde des stadts wijst op Calabria / ende streckt by na tot aen de Zee: Alwaer het Lant in een naeuwe Inham voort-loopende na 't Noorden / ende dan in 't westen weder-keerende nae de reste van de stadt / in forme van een kromme bocht / maecktse een groote en wonderlijcke Haven. Nu op het midden van dese bochte des Lants staet een hooge Lanteerne / welcke met haer licht de Schippers by nacht tot een Baecken streckt als sy dese gevaerlijcke enghten sullen in zeylen: ten Noorden van dien seeckere onlanghs gesticht te Reeden voor Galeyen: ende niet verre voorby de voornoemde Lanteerne daer de bocht begint / is een seer sterck Casteel (gesticht van Philippus de tweede) hebbende Spaensche Guarnisoen in. De reste van die kromme bocht is tusschen twee Wallen besloten / selfs tot de punt toe / 't welck versterckt is met een Bolwerck: tusschen het welcke en de Stadt de Haven / die nae 't Noorden siet / een wijde ingangh heeft. Hier levense in allerley overvloet en leckerny / hebbende voetsel en decksel meer als genoegh / en alderhande Vruchten; voortreffelijcke Wijnen / ende sneeuw in de Somer om de hitte van dien te temperen tot een ongeachte prijs. De Grooten gaen op sijn Spaensch gekleet / ende de geringhste Ambachts luyden hare Vrouwen gaen in 't Zijde gekleet: waer van de Zijde-worm een oneyndelijcke meenighte maeckt / ende waer van de Werck-luyden een gedeelte tot stoffen maecken / doch slordigh daer mede om-gaen. 8000 Balen rouwe Zijde worden Jaerlijcks in dit Eylandt toe gestelt; ende 5000 worden haer af gehaelt (want als te voren gedacht is / sy sullen de moeyte niet eens doen om het te vervoeren) op de publijcke Merckt hier gehouden / 't welck de gantsche Augustus deur duert / in de Galeyen van Napels / Ostia / Ligorne / ende Genoa: als dan zijnse vry van Tol te geven. De Jonckers leggen hare gelden in de banck (daer de stadt borge voor staet) ende ontfangense wederom op haer hantschrift af-geschreven zijnde / nae dat syse van doen hebben; want sy derven hare Penningen t'huys niet betrouwen / om de veelvoudige huys-

braeck die hier van Dieven gepleeght wordt / als mede in de Winckels en Pack-huysen / niet tegenstaende datse met ysere Grendels / Sloten / Bouten / &c. bewaert worden. Selden dat een nacht hier sonder moort door gebracht wort. Alle avonden gaense haer hier vermeyen langhs de Zee-kant / de Mannen te Paerde ende de Vrouwen in wijde Karossen / sachjes voort getrocken zijnde. Daer is te sien de hooghmoet en cieraet des Stadts. Daer hebben sy hare Speel-huysen / daer spelen de Vrouwen de personagien der Vrouwen / met al te natuerlijcke passie; dien sy niet nalaten op Sondagen by te woonen. Den Hertogh van Osuna haer nieuwe Vice-Roy wierdt hier dagelijcks verwacht / om wien een treffelijcke plaets wiert toegestelt om hem in te halen / ende slechts voor eenen dagh te tracteren.

De Pharus van Messina (want so worden dese enghten nu genoemt / ofte de Lanteerne die daer staet op de punt van Pelorus) is 10 mijlen langh / ende teghen Messina over maer anderhalf Myl; so dat toen Himilicus de stadt innam / etlijcke haer leven salveerden (schoon het met een stercke stroom loopt) met over te swemmen in Italien. Op de kuste van Sicilien is Charybdis / eertijdts / soo men fabuleert / een roofachtige Vrouwe / van Jupiter met den Blixem geslagen / ende in de Zee geworpen om datse de Ossen van Hercules gestolen hadde; de welcke haer voorige nature als noch behoudende / alles verslint daerse by of omtrent komt. Dese kolck / so men seght heeft hare ruinen op geworpen dichte by Tauromenia / gelegen tusschen Tauromenia ende Catania; Dan gewisselijck ongelijck meer rasende als nu / en gevaerlijcker voor den Schipper / ter oorsaecke van haer onkonde / gelijck nu: geduerende onse passagie / soo te vooren / wasse effen en stil / so langh als 't stil weer was; maer toen de Winden nu onstuymigh begosten te waeyen / insonderheyt uyt het Zuyden / so begostse voort ront om te draeyen met een groot gewelt; so dat daer door vele Schepen komen te vergaen. Recht tegen over desen Charybdis staet een andere Lanteern op de neck des Havens. Den stroom door dese Straet loopt na de Jonische Zee / ende een gedeelte van dien in de Haven; welcke rontom draeyende / ende sich met de reste vermengende / sulcken geweldigen strijt is veroorsaeckende / dat de Schepen (sose 't in de wint hebben) om het gevaer voor te komen / genootsaeckt worden voor Ancker te leggen.

Bykans recht tegen over Messina staet Rhegium in Italien / een Guarnisoen-stadt / behoudende haer oude naem / het welck beteeckent [gebroocken] ter gedachtenisse dat dit Eylandt gescheyden is van het vaste Landt; af-gesondert ofte door aert-bevingen ofte door de inflammatien van Etna / ofte (het welck waerschijnelickst is) door de geduerige aenvallen van de Tyrrhenissche ende Jonische Zeen: het Landt is maer leegh / ende 't Water soo ondiep dat een Schip in 't diepste voor Ancker liggen kan. Sommige meynen datse door 's Menschen arbeyt uyt-gegraven is geweest / doch de kromme bochten ende d'oneffene breedte / werpen dese opinie om verre.

Drie dagen nu tot Messina getoeft hebbende: ben ick op den eersten July vertrocken; vergeselschapt van 2 Spangiaerts van het Guarnisoen van Regium / in een ander Felluca die de Stade toe behoorde. Den Pharus gekruyst / ende vijf Mijlen langhs de Calabrische kuste geroeyt hebbende na de Tyrhenische Zee / toe wierden wy van soo stercken stroom bevochten / dat wy daer met onse Boot naeuwlijcks tegen op konden. Dien nacht geraeckten wy tot Scylla / 't welck niet boven 12 Mijlen van Messina gelegen is / op het midden van een Baey / op de neck van een enge Bergh / welcke na de Zee uyt steeckt / hebbende aen het uyterste eynde

een steyle hooge Steenrotzse/ daer een Casteel op staet. Dit is de steenrotzse so vermaert onder de Poeten / wiens ontoeganckelijcke hooghte op sulcken Hyperbolische maniere van Homerus beschreven is/ ende die so schadelijck was voor de Zeevarende Luyden : Men verciert datse de Dochter geweest is van Phorcus / ontfangen uyt de Nymph Cretheide : die nevens Circes op Glaucus verlieft was ; door wien verhooght zijnde / so heeft d'afgunstige Tooveresse dese plaetse met onkruyt en betooveringen besmet : op die tijt toen Scylla hier in het Badt gaende/ in de monstreuse gedaente verandert was: Doch sy heeft haer aen haer beminde Ulysses gewroocken/ende is naderhant in een steen verandert : Ende buyten twijffel de Fabel past op de plaetse ; door dien daer verscheyden kleyne scherpe steenrotzsen zijn op de voet van de grooter (de Honden die soo blaffen met het gedruys dat geschiet door de wederom-slaende Wateren) die van kleyne en groote Visschen besocht wierden/ welcke de verdronckene Lichamen verslonden. Doch Scylla en is nu niet gevaerlijck ; door dien de stroom op heden daer niet tegen aen loopt : Ende ick ben verwondert over het spreeck-woort :

Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.
Charybdis willende mijden, is hy in Scylla gevallen ;

Daer dese 12 Mijlen van malkanderen gelegen zijn / ick gisse veel eer datter veele Charybdisen in dese engten zijn geweest / veroorsaeckt door de wederom-loopende stroomen : Gelijck daer een is tusschen het Zuyd-eynt van dese Baey van Scylla / ende de tegen-over staende punt van Sicilien (daer op dien oude Pharus staet:) alwaer de ruysschende Baren een groot gedruys maecken: welcke / als het onstuymigh weer is / de Schepen met een ondergangh dreyghen / gelijck my van d' Inwoonderen aldaer bericht is: en dan hebben sy voor desen misschien getracht doenmaels geweldiger drayinge t' ontkomen / en zijn also van Wint en weer gedreven op de niet verre gelegene Scylla. Aen de Zee-kant in Messina is een Fonteyn van witte Marmor-steen / alwaer het Beeldt van Neptunus staet / houdende Scylla en Charybdis vast geketent. Ten Westen van Sicilia in de Tyrrhenische Zee / maer ten Zuyden ende binnen het gesicht van dese plaets / zijn de Eolische Eylanden / so genoemt van Eolus Hippotades / die d' onsterffelijcke Goden aengenaem was ; want soodanigh was sijn Godvruchtigheyt / also hy daer Heer over was :

Dese heeft het zeylen eerst geleert : ende door te letten op het vyer en roock welcke van die Eylanden op voeren (want voor desen stondense al-te-mael in lichte vlam) heeft hy van toe-komende onweer geprognosticeert ; ende daerom wiert hy genoemt de Souvereyne Heer der Winden. Van dese Eylanden zijnder 7 geweest (maer nu elf) by na even groot / nochtans soo is Liparia de grootste (zijnde thien Mijlen in de rondte) ende oock de vermaerste / wien de andere onderworpen zijn : vruchtbaer ende overvloeyende van swarte Aerde / Swavel en Alluyn ; hebbende oock heete Badt-stoven/ die de siecken veel besoecken. In 't Jaer 1544 wiertse van den Turck verwoestet/ maer Carel de vijfde heeft die wederom met Spangiaerden beplant/ende de plaetse versterckt. Het vyer is hier omtrent 100 Jaren herwaerts uyt gegaen/ hebbende (soo te vermoeden is) geconsumeert die materie die de vlamme was wordende. Vulcano en Strombolo (waer van wy nu slechts sullen spreeken) branden nu maer alleen. Vulcano ontfanght die naem van haer nature en eygenschap eertijts Vulcano toe gewijt/ende genoemt sijn woonstede. Men segt datse haer dan eerst boven Water heeft vertoont/omtrent de tijt dat Scipio Africanus

eerst

eerst stierf/een onvruchtbaer Eylant/steenachtigh ende onbewoont: Het hadde drie tocht-gaten daer de vlamme door uyt vloogh: maer nu heeft het maer een / daer de roock gedurigh door op gaet/ende steenen uyt werpt met een yslijck gedruys. In't Jaer onses Heeren 1444 op den vijfden Februarij branden 't soo heftigh / ende wierp vyer ende steenen uyt met sulcken schrickelijck gedruys/ dat niet alleen d'andere Eylanden / maer oock gantsch Sicilien daer van daverde: Misschien de laetste vlamme/ want nu en brantse niet meer/ maer behout noch haer overige schrickelijcke aert. Nu / wat Strombolo belanght / voor desen Strongyle genoemt van des selfs ronte (want 't is vast altemael niet anders als een hooge ronde Bergh) brant bykans geduerigh aen de top als een Vyer-baecken / ende dat seer helder en klaer: soo dat mense by nacht van verre af sien kan. Dese en diergelijcke plaetsen worden gemeenlijck van de Catholijcken voor het Vagevyer gereeckent; ende dat de verdoemde Zielen daer binnen gepijnight worden. Mijn Lantsman/ een ouden Pensionaris van den Paus / dewelcke Jonghman was ten tijde van Koninck Hendrick/ heeft my tot Napels vertelt/datter toen een geruchte gingh over gansch Engelant/ dat Mr. Greshain een Coopman/ t' zeyl gaende van Palermo (alwaer doenmaels woonde eenen Antonio genoemt de Rijcke/ aen wien den Coningh van Spangien twee Coninckrijcken teffens hadde verpant) om de contrarie Wint genootsaeckt wiert onder dit Eylant voor Ancker te leggen. Nu omtrent middagh/ alsse gemeenlijck etlijcke uren op hout van te branden / is hy met acht Matrosen den Bergh op geklommen/ ende genakende den top soo na by als hy derfde; so hebbense onder ander geraes een stemme over luyt hooren roepen / reyt u, reyt u, den rijcken Antonio komt. Hier over verbaest zijnde / zijnse metter haest neder geklommen / ende van stonden aen heeft den Bergh weder vyer en vlam gespogen. Doch van so een ongeluckige plaets hebben sy haer met alle vlijt wegh gepackt: de Wint haer als noch tegen zijnde / ende nieuwsgierigh om de sake wat naerder t'ondersoeken/ zijnse wederom na Palermo gekeert; ende van stonden aen na Antonio vernemende/ wiert haer geantwoort dat hy doot was; ende de tijt na rekenende / hebbense die bevonden t'accorderen met dien oogenblick tijts toense de stemme te voren gehoort hadden. Greshaim heeft dit op sijn wederkomste aen den Coningh vertelt: de Matrosen voor hem gedaeght zijnde/ hebben sulcks oock met eede bevestight. In hem selfs/ so desen Monsieur verhaelde (want ick het so verhale als 't is) heeft het so een diepe indruck veroorsaeckt/ dat hy alle koophandel over gaf: een gedeelte van sijn goet schonck hy aen sijn bloet-vrienden ende de reste tot nuttelijcke diensten imployerende/ behoudende slechts een weynigh voor sich selven / en heeft also het overige sijns levens in een eensame devotie door gebracht.

De gantsche volgende dagh vertoefden wy tot Scylla / alsoo de Wint ons niet en diende. Mijn Spaensche cameraets bejegenden my in't eerste wat spijtigh (want in dese Gewesten haten sy een Engelsman / ende en achten hem geen Christen te zijn) doch toen ick op haer vrage antwoorde dat ick niet Luthersch en was/ soo waren sy aen d'ander kant ruym so beleeft en minnelijck. Een onder haer hadde mee in de Zee-slagh van Anno 88 geweest/ ende seyde / dat niet wy maer de winden haer vermeestert hadden. Op den derden July zijn wy vertrocken / en quamen dien nacht te landen tot Auphage. Hier rontom (gelijck oock door dit gedeelte van Calabria) zijn meenighten van Tarantulaes: een Serpent dit Lant eygen: ende haer naem ontleenende van de stadt Tarentum. Sommige houdense te zijn een spetie van Spinne-koppen. Sy verbergen haer meesten tijt in Goten en Secreten/ ende buyten slijm in dreck tusschen Slooten en Grachten; weshalven de Huys-

luyden die in Leerssen vangen. Den angel is doodelijck/ ende de contrarie mirakelen van dien zeer wonderlijck; want sommige van haer gesteken zijnde / zijn gedurigh dodderigh: andere / en konnen niet slapen; sommige smijten haer heen en weer / en andere zijn uytermaten luy. Dese sweet / een ander braeckt/ de derde wort uytsinnigh. Sommige schreyen / en andere lacchen gedurigh / 't welck haer meeste gewoonte is; soo dattet een ordinary seggen is van eenen die extraordinary vroolijck is / dat hy van een Tarantula gesteecken is. Hierom hebben vele gedacht datter al soo veel soorten van Tarantulaes zijn / alsser effecten zijn in de gene die gesteecken zijn. Doch gelijck den dranck in allen niet eenderley werckinge heeft; maer na een yeders nature en constitutie effect soorteert: sommige schreyen; sommige lacchen; sommige konnen haer tong qualijck roeren; sommige laten de mont gedurigh gaen; sommige slapen/ sommige springen over Tafel en Bancken; sommige kussen/ sommige krackeelen: even soo gebeurt 't oock met de gene die gebeten zijn. De vroolijcke/ d'uytsinnige/ en die andersints tot actie gedisponeert zijn/ worden door Musijck genesen; ofte/ 't is ten minsten d'oorsaeck van dien / door diense daer door gedurig tot danssen worden verweckt: want door den arbeyt en het sweten wort het vergif uyt gedreven. En men heeft oock uyt ervarentheyt bevonden / dat Musijck door een seeckere hooge voortreffelijckheyt in de treurige en slaperige / sulck een vremde wackerheyt heeft gebaert / als datse met haer gedurigh danssen d'oogen der aenschouwers moede gemaeckt hebben. Ondertusschen evenwel is de pijne daer door vermindert / het herte van besmettinge bevrijt: en het gemoet van haer lijden en verdriet ontslagen. So het Musijck op hout / so vanght het Accident aen; doch so die aenschoude / so verdwijnt dese; en wonderlijcke objecten hebben de selfde effecten in rasende Lieden te wege gebracht. Een seeckere Bisschop deses Landts/ gaende langhs den hoogen Dijck / in 't root gekleet/ wiert van so een gebetene Patient bejegent: die rontom hem gingh danssen. Den geërgerden Bisschop beval dat men hem te rugge soude houden/ en spoeyde sich vast aen een kant; 't Volck dit merckende/ heeft hem van stonden aen gebeden dat hy doch des armen Menschen wilde erbarmen / die voort soude moeten sterven / ten sy dat hy stil stont / ende hem liet voort varen met het danssen. So dat schaemte ofte het aenhouden hem genootsaeckt heeft te toeven / tot dat door etlijcke uren achter een te danssen den Patient volkomentlijck genesen wiert.

Den vierden Julij roeyden wy tegen de wint op/ ende en konden niet vorder geraken als tot Castilion / alwaer d'onstuymige Zee ons 's daeghs daer aen op gehouden heeft. Onsen kribbigen Weert / om dat wy die dingen uyt de Stadt ontboden die wy niet en hadden / heeft ons het Water van daer oock doen halen/ zijnde een Mijl verre: daer hy een Water-rijcke Fonteyn in sijn Huys hadde. Ende my dunckt datter onder de gene die haer Christenen laten noemen geen onbeleefder Volck is als de gemeene Calabriers. Te landen en valt 'er niet te reysen sonder gewis geplondert te worden / ende ter naeuwer noot het leven te salveren; schoon alles dat ghy om en aen hebt (en dat haer sulcks bekent is) geen Daelder waert is. Daerom de gemeyne passagie is ter Zee / op die maniere als wy nu passeerden. Langhs de kuste zijnder veel van dese Struyck-rovers / door dien de Steden een goe stuck weeghs van malkanderen zijn / en op steyle Bergen verheven. Verscheyde kleyne Forten zijnder aen de Zee-kant gelegen / en langhs de kuste Wacht-toorens; want de Turcken by nacht dickmaels een aenval doen; schuylende by daegh omtrent die onbewoonde Eylanden / onder dese hebben wy over nacht onse Boot op strant gehaelt/ slapende in onse kleederen op 't sant/ en ons tractement en

was

was niet veel beter als ons Logement: Ajuyn / Komkommers ende Meloenen waren onse ordinary kost; niet om dat wy niet beters konden krijgen / maer de Soldaten waren suynigh / ende ick en wilde geen breeckspul wesen. Doch Moerbeyen mochten wy om niet plucken en eeten soo veel als ons luste: welcke perijculeus ongesont zijn / soose niet voor der Sonnen ondergangh van de Boomen geplucht en worden / daer vindtmen hier over al een ontallijcke meenighte van; soo dat meer Zyde te Calabria als in gansch Italien gemaeckt wordt. Ende van de Bladeren der gener die hooger op de Bergen wassen (want den Appenijn streckt langhs het midden van dit Landt) vergaderen sy Manna in overvloedt / de beste van allen / 't welck des nachts als een Dauw daer op valt. Een zeeckere Calabrier alhier verstaende dat ick een Engelsman was quam by my lopen / ende wilde my met gewelt wijs maecken dat ick in de swarte konst ervaren was / om dat den Graef Bothel mijn Lantsman zijnde / ende levende tot Napels vermaert is in die gewesten wegen de geimagineerde swarte konst. Hy vertelde my dat hy verborgene schatten in sijn huys hadde: de quantiteyt en qualiteyt hem van een Jongen getoont zijnde / op den eet van een Ridder van Malta: en presenteerde dat wy 't onder malkanderen deylen souden / in dien ick hem daer aen konde helpen / maer ick antwoorde dat wy in Engelant oneens met den Duyvel waren ende hem hadden vervloeckt / en dat hy derhalven ons nergens in ten dienste wilde staen.

Op den sesten July omtrent middagh quamen wy voor Paula te landen / ende zijn de Stadt op-geklommen ghelegen op een hoogen Bergh. Hier is St. Franciscus ghebooren / van wien de Ordere der Ninims. Een Mijl hoogher is een Klooster / hem toe-gewijdt: daer een van sijn Tanden / die de tandt-pijn gheneest (soo ghy haer wilt gelooven) noch te sien is / nevens een van sijn ribben / sijn baert / ende sijn habijt / &c. Sy seggen tot Messina / dat toen hem de Visschers weygerden over te nemen / soo swom hy op sijn rock over den Pharus (hebbende eerst om den Hemel ghebeden) ende hier over is hy onder de Sancten gherekent. 's Daeghs daer aen geraeckten wy tot Bellevidere; daer nae tot Liscare / waer van Carolus Spinola Prins is / wiens oudtste Broeder van de Turcken gevangen wiert. d'Over-een-komste der Namen / ofte de trouwloosheydt des Volcks zijn Autheurs van de geruchten / dat Judas Iscariotes hier geboren is geweest.

In de koelte des avondts roeyden wy na Palenoda. Op den achsten July kruysden wy de Baey van Salerne / so genoemt van die oude Stadt / gelegen op de gront van dien: vereert met een Prins / en een vermaerde Academie. Dien nacht quamen wy te Landen in een kleyn Dorp / ongeveer 12 Mijlen daer voorby: alwaer wy Logeerden / gelijck oock 's nachts te vooren / in een kleyne Capel. 's Anderen daeghs 's morgens vroegh bereyckten wy de Caep ofte het Hooft van Minerva / wiens Tempel aldaer / soo men seght / van Ulysses is op-gerecht; ende voor desen genoemt het Promontorium van Minerva: daer oock gestaen heeft een vermaerde Atheneum ofte Hooge Schoole; florerende in verscheyden voortreffelijcke geleertheyt en welsprekentheyt; soo dat hier uyt is ontstaende de Fabel der Syrenen (welke versiert worden hier omtrent gewoont te hebben) dewelke so betoovert wierden door de soeticheyt van haer gesang en de diepte van geleertheyt / dat haer de selfde eygenschappen toe-geschreven wierden / die de Muse hadden. Maer na dat dese hare gaven hadden misbruyckt om te verbloemen haer leet / de verdorvenheyt der manieren / en de destructie van goede regeringe: so hebbense versiert datse in Monsters getransformeert waren / en datse met haer Melodye en lieflijck

Ghe-

Gesangh / de Zee-varende Passagier aengelockt ende tot syn ruinen op-gehouden hebben: sodanige die herwerts quamen/ verteerende haer Patrimonie/en vergifti-gende hare deughden met Suypen/Brassen/ en Hoereren. Dit Promontorium ofte in de Zee uyt-kyckende Berghsken is cierlyck verryckt met Wynen en vruchten: van wiens vruchtbaerheyt de Stadt die nu staet op het uyterste van dien / moge-lyck haer name draeght. Wy passeerden tusschen dese Caep en Capre; een Eylant drie Mylen daer van daen gelegen: smal en steenachtigh / hebbende geen Haven / noch bequame rede. Doch hier is een getemperde lucht/ selfs in de Winter tyt; zyn-de beschut voor de bittere Noorde-windt van de Surrentynsche Bergen: en van de Weste windt / daerse vlack voor open light / verquickt in de Somer: aen alle kanten genietende het playzier van de Zee / ende de vermaeckelycke uytsichten van Vesuvius / Napels / Cuma / ende de naburige Eylanden; de Theleboanen hebben het eerst bewoont / so genoemt van Thelon / de Vader van Oebalus: dewelcke ge-sprooten waren van Samus; Maer toen Augustus Cesar in dese gewesten quam/ wiert het van de Griecken bewoont / ende om dat een oude dorre Boom op syn aen-komste in dit Eylant op nieuw begost te bloeyen/ so wilde hy die met gewelt aen de Napolitanen om Enari verruylen: 't welck hy op veelderley wyse vercierde/ ende met syne tegenwoordigheyt dickmaels vereerde. Doch Tiberius heeft dit Eylant Capre door syn wreedtheyt en wellustigheyt haer eere en geluck benomen: soo datse genoemt wiert het Eylant van verborgene wellusten / ende hy selfs Ca-preneus. Syn gewoonlicke mackers waren Toovenaers en Waerseggers: de voornaemste van dese was Thrasyllus: dien Tiberius voorgenomen hadde op een tyt van een Steen-klip neder te werpen / soo als sy met malkanderen gingen wandelen; om dat hy in syn voorige voorseggingе genist hadde; ende merckende aen syn wesen dat hy in zyn gemoet gealtereert was / vroegh hy wat hem deerde / Thrasillus antwoorde/ dat hy uyt syn konst voorsagh eenigh ongeluck dat hem nakende was / 't welck hy ter naeuwer noot soude konnen ontkomen. Tiberius hier over ontstelt zynde/ veranderde syn voornemen. Weynige Jaren voor syn doodt wiert den Pharus daer staende / ende van Pampinius gedacht / door een Aerdt-bevinge neder-gevelt. Na dit Eylant plachtense de misdadigers te verban-nen: een gebruyck als noch in't gebruyck. Onder andere Grottoos so is hier een die een seer donckere ingangh heeft/ doch de passagie streckt na een lichte hol: uyter-maten playsant ter oorsake van het water dat van om hoogh druyppt. Omtrent de Kuste zynder verscheydene ruinen / genoeghsame getuygen van de Roomsche heer-lyckheyt. Hier is een kleyne stadt (waer van een Bisschop is) na't Eylant ge-noemt/ hebbende een stercke Fortres: so gelegen / datse een alleen kan defenderen: Ende Anacapre/ een stedeken opgerecht op een hooger steen-rotzse/ daer men by een enghe steyle en moeyelicke passagie na op-klimt; nochtans so is 't dat de Inwoon-deren uyt ervarentheyt met een sware last geladen / dien konnen op-klimmen. Be-halven dese / zynder noch ten Noorden verscheyde verstrooyde wooningen. d'In-woonderen zyn door de banck Visschers en Scheeps-timmerluyden/ die veeltydts arbeyden aen de Vloot te Napels; weshalven sy een Requeſt overgaven / dat de geene die na dit Eylant verbannen waren/ binnen Anaçapre niet en mochten over-nachten; op datse hare Vrouwen in hare absentie niet en mochten schenden. Sy zyn vry van alle betalingen/ hebben verlof om Wapenen te voeren / en nochtans leven-se in groote armoede / en worden dickmaels ter Zee van de Turcken verrast / die haer in slaverny vervoeren.

Aen de rechter hant lieten wy Surrentum liggen / so genoemt van de Sirenen / 't welck

't Welck een breeder Beschrijvinge vereyscht / dan de tijdt tegenwoordigh toe-laet: verdestrueert van Pial Bassa / in het Jaer 1558. Toen wy nu ontrent Napels quamen / smeten wy al het Broodt dat wy hadden buyten boort / om dat yeder een die een Broodt derwaerts brenght 20 Ducaten comt te verbeuren / om dat 't haere te beter aen de man mach. Ontrent middagh / hebbende al die voormiddagh voor de windt gehadt / zijn wy tot Napels gearriveert.

Aengaende de tyt wanneer dese Stadt gesticht is zijn verscheyden opinien/welcke ter oorsaeck van d'antiquiteyt niet en zijn te versoenen. Sommige seggen 170 Jaren na de destructie van Troyen / andere maer 20/ andere anders: Niet min is haer verschil aengaende den stichter van dien. Doch datse eerst van d'Inwoonderen van Cuma is gesticht geweest is waerschijnlijckst / en genoemt Parthenope / (een name haer seer dickmaels van de Poëten toe ge-eygent) van den Sirenischen Parthenope: de welcke hier begraven wiert onder een kleyne heuvel niet verre van de Haven / genoemt den Bergh; dien de Napolitanen Goddelijcke eere bewijsen / en daer men seght dat de Orakelen gegeven wierden: gedemolieert door een aerdtbevinge. Toen nu de Stadt geweldigh begost te floreeren/ tot kleynachtinge en gedreyghde verwoestinge van Cuma; so hebben die van Cuma die met aerde geslecht: waer over met een plaegh gestraft zijnde / wierdense door een Oraeckel vermaent datse die herbouwen souden / en Jaerlijcks Offerhande doen aen het graf van den Sirenischen Parthenope. Van dit nieuw gebouw wiertse Neapolis genoemt: doch Strabo seght datse so genoemt wiert van die nieuwe Inwoonderen / welcke waren Atheniensers / en andere van de Grieckshe natie.

Dese Stadt en is niet alleen de Hooft-stadt van Campania/ maer de Koninginne der Picentinen/ Hirpinen/ Lucanianen/ Brutianen/Calabrianen/Salentinen/ Peucetianen / Samniten / Vestinianen / Ferentanianen / en Daunianen. Haren throon accordeert met haer weerdigheyt: gelegen onder eenen lacchende Hemel / in een rijcke en florerende Landouwe; bepaelt ten Zuyd-oosten met een Baey van de Tyrrhenische Zee / dien de Tempeesten vreemt zijn / langhs welcke sy haer streckt; ende wort onderstut van de Bergen / vereedelt met genereuse Wijnen; welcke Bergen ten deele opklimmende / so genietense de playsante uytsichten van Vesuvius/ Surrentum/ Capre/ Misenus / Prochita en Enaria. Haer cieraet geen van dese allen wijckende. Haer gemeyne gebouwen zijn net en proper / de publijcke magnifijck en kostelijck: verciert met Beelden; het werck van treffelijcke Meesters; en verscheydene bewaerde Antiquiteyten. Wat haer stercke belanght / de konst en nature zijn t'samen besich geweest om haer onwinbaer te maken. Want behalven datse van de Zee by na omcingelt is / en met Bergen die niet sonder groote moeyte en ongemack te beklimmen zijn; soo isse met stercke muren beset / en voorders met drie stercke Kasteelen versterckt. Het eene / en die onverwinnelijck / staet om hoogh / en achter de selvige / op den top van den bergh Hermus ofte van Erasmus (soo genoemt van eene kleyne Capel hem aldaer toe-ge-eygent) aen-gevangen door Carel de II in't Jaer 1289 / en ge-eyndicht door sijn successeur Robert: alwaer het Kasteel van Belfort stondt / 119 Jaren te voren van de Noormannen opgerecht. Dit is een Bolwerck voor het naest gelegene Landt / en een beschermінge en toom voor de Stadt: want sy siet over altemael heen / en heeft een verre uytsicht over Zee en Landt/ ende geen naeu gebiedt. Carel de V. het oude om verre halende/ heeft het heel sterck weder op gebouwt volgens de moderne Fortificatie / daer ront om uyt de Steenrotzse een passagie voor de Ruyters uyt-houwende. Voor aen het Portael staet dit Op-schrift:

Imperatoris Caroli V. Aug: Cæsaris jussie, ac Petri Toledæ Ville Franche Marchionis justiss: Pro Regis auspicuis, Pyrrhas Aloisius Serina Valentinus, D. Iohannis Eques. Cesareusque Melitum Præfect: pro suo Bellicis in rebus Experimento. F. Curavit M. D. XXXVIII.

In't Jaer 1587 in de Winter raecktese aen brant/ ende komende in 't Boskruyt/ is het boven-werck al te mael opgevlogen / ende heeft de gansche Stadt doen daveren: een gedeelte waer van buyten twijffel groote schade geleden soude hebben / hadse soo dicht aen de top van het Casteel niet gestaen. Het huys van Don Garsia van Toledo / Gouverneur van dien / viel daer door onder de voeten: dien ick te eerder gedencke / om dat hy doorgaens genoemt wiert de Geluckige Ridder; Een bare der Zee wierp hem op een tijdt over boort / ende een ander wierp hem in een ander Galleye / en alsoo wierdt hy gesalveert; doenmaels oock toen syn huys om verre viel/ is hy 's daeghs te voren / met syn huysgesin daer uyt vertrocken; maer Philippus de tweede heeft de selvige niet alleen gerepareert maer oock vergroot. De Soldaten tot vermeerderinge van haer Tractement / hebben daer rontom deftige Bogaerden / sy leven daer in een seer playsante plaets / ende door de soete lucht die sy daer genieten / bereycken sy een hooge ouderdom. Binnen de stadt / dicht by de Zee / ende om hoogh staet noch een ander / genaemt het nieuwe Casteel / gesticht door Carel / Hertogh van Anjou (Coningh van Napels door geschenck van den Paus/ ende door conquest) om de stadt ende d'ondergelegene haven van alle aenval ter Zee te bevryen. Dit Casteel heeft Alphonsus de eerste/de Francen daer uyt verdreven hebbende / grootelijcx vergroot / soo datse tegenwoordigh by de voornaemste Fortressen van Italien vergeleecken mach worden: van Carel de vijfde ende Philippus de tweede van alle ammonitie van Oorlogen voorsien: ende met een stercke Garnisoen beset. In het midden van dit Kasteel staet een Koninckliick Palleys / van binnen ende van buyten heel deftigh verciert; den stoel van de Vice-Roy. Het derde Kasteel staet op de Zuyd-Oost-hoeck des stadts / op een Steenrotzse / die als een arm in de Zee uyt steeckt; ende is door 's menschen handen aen het Vaste-lant gehecht. Het wiert Myagra genoemt / van het hoopeloos geluck der gevangenen / alsoo daer geen apparentie was daer uyt te raken. Het wiert oock genoemt 't Kasteel van Lucullus/ofte om dat hy 't eerst tot een Eylant maeckte / ofte om dat hy Vijvers uyt de Steen-rotzse gehouwen / ende gesticht heeft: welcke als noch aen hare ruinen kenbaer zijn. 't Wort nu genoemt Castello del Ovo / om de voorige Steen-rotzse / gesticht van Willem de derde / ende voor een tijdt laugh genoemt het Kasteel der Noormannen. 't Is van Carel de eerste grooter gemaeckt; van de twee Koningen Robbert en Alphonsus gerepareert / ende van Philippus de tweede vergroot en niet weynigh versterckt; als blijckt aen dese daer uytgehouwene opschrift.

Philippus II. Hispaniarum Rex
Pontem à continenti ad Lucullanas arces
Olim Austri fluctibus conquassatum,
Nunc Saxeis obicibus restauravit
Firmumque reddidit.
D. Ioanne Zunica Pro Rege. Anno Domini. M. D. XC. V.

Om het Arsenael toe-behoorende de Vloot / en van alle nootdruft voorsien / met stil-swijgen voor by te gaen/ so sullen wy nu van de Mole spreken/ welcke de haven voor de Zuyd-winden beschermt (nochtans is de ganse Baey een treffelijke Rede) een werck van grote onkosten/en van geen geringe verwonderinge: streckende 500 treden

treden verre in de Zee; eerst na't Zuyd-Oosten / ende dan nae't Noord-Oosten / gevoert aen de kanten / ende gevloert onder de voeten met groote vierkante steenen / in welkers midden een Marmore Fonteyn staet. Dese wiert van Carel de twede begonnen / van Alphonsus de eerste vergroot / ende eynd'lijck van Keyser Carel de vijfde ende Philippus sijn Successeur volkomentlijck voltrocken. De toeloop die dese haven van verscheydene Natien heeft / doet haer ingeborene overvloed seer overvloeyen. Apulia beschickt haer Amandelen / Olye / Honingh / Vee / ende Kaes. Calabria / (behalven meest van het voornoemde) Syde / Manna / Vijgen / Suycker / treffelijcke Wijnen / Mineralen / ende Materialen om Schepen te timmeren. Sicilia besorght haer met Granen / ingeval dat haer eygen Landt ondanckbaer wiert / haer daer-en-boven verrijckende met de boven verhaelde rijck-dommen. Africa levert aen haer huyden: Spangien Laecken en Gout: Elba Stael en Yser; ende wy Engelsche de waren van ons Lant: so datter niets en ontbreckt. Een stadt van d'eerste steen af aen vermaeck en stilte overgegeven: waer toe de Griecken (de eerste stichters van dien) t'eenemael genegen waren. Herwaerts begaven haer de Romeynen / so wanneer sy door de Wereltsche affayren af geslooft / ofte met ongelucken / ouderdom / en kranckheden geplaeght wierden; om alhier hare geesten te vermaecken / ende een gewenschte gerustheyt te genieten. Doch nu isse slechts de Koninckljjcke stadt van Italien / haer Royaele Hof is van Princen en bevel-hebbers wel voorsien: hare Recht-bancken worden niet roepende Procureurs en kijfachtige partyen geplaeght: hare straeten met Borgers en vreemdelingen / haer vermaeck en profyt na-jagende: wiens ooren gedurigh vol zijn van het geklanck der Trommels / gelijck hare oogen versaedt zijn van de glinsterende harnassen / so datse u nu alles schijnt te verleenen / uytgenomen haer voorige ledigheyt; zijnde eerst geweest de woon-plaetse van de Philosophie / daer na van de Musen / en eynd'lijck van de Militie.

Dese Stadt is eerst geweest een Republijcke van d'Atheniensers: naderhant isse de Romeynsche Privilegien deelachtigh geworden: daer na / na Successie het Orientaelsche Rijck onderworpen. Graef Rogier den Noorman heeftse tot een Koninckljjcke stadt gemaeckt / door Apuliam ende Siciliam daer aen te hechten aen dese seyde van den Pharus (want so wierd Calabria toen genoemt;) zijnde de eerste Koningh van Napels: gekroont in 't Jaer 1125 / van Anacletus den Anti-Paus: als mede van Sicilia / het Eylant daer te voren van gedacht is. Dese twee Coninckrijcken hebben so te reeckenen eenderley Fortuyn uytgestaen / tot dat de Francen uyt het laetst gemelde Eylant waren verdreven. Doch het Koninckrijck van Napels continueerde in een directe linie in het huys van Anjouw / tot dat Joanna de eerste Nichte van Coninck Robbert van Paus Urbanus de seste afgeset wiert / om dat sy de saecke van Paus Clement de sevende den Anti-Paus hadde verdedicht: dese Urbanus heeft het Rijck geschoncken aen Karel Prins van Durace / gesproten uyt den Br. van den voornoemden Robbert. Daer nae hebben sijn twee kinderen Ladislaus / die mede Koningh van Hungarien was (gelijck als sijn Vader) en een ander Joanna 't Rijck beseten; doch niet sonder Oorlog en beroerten. Want Joanna de eerste heeft Louys Hertog van Anjouw (tweede Soon van den Koninck van Vranckrijck) tot haer erfgenaem aengenomen / met consent van Clement de sevende / en schoon hy in den Oorlogh van Karel van Durace verslagen wiert / nochtans wiert Louys sijn Soon van de voornoemde Clement gekroont: te vergeefs om de besittinge strijdende met Ladislaus en Joanna de twede. Maer sijn Soon Louys wiert van Martinus de vijfde in geroepen / en met 't Coninckljjcke

Ampt-bekleet; de welke de Coninginne Joanna versiert/ om datse hem assistentie weygerde tegens Braccius een Rebel des Pausdoms; hier op heeft de Koninginne Alphonsum Koninck van Arragon haer erfgenaem gemaeckt; mits dat hy haer soude assisteren tegens Louys haren Vyant. Doch toen hy te Napels quam/ en bevont de d'affairen des Staets van haer wierden geregeert/ socht hy haer gevangen te nemen: 't welck sy met vluchten voor quam: en tot wrake van dien herriep sy haer voorige aenneminge/ aennemende in sijn stede haer voorige vyant Louys. Louys gestorven zijnde/ nam de Koninginne sijn Broeder Renatus aen en kort daer na isse gestorven. Als doen is Ferdinandus de bastaert van Alphonsus/ voorwendende dat 't Rijck aen de Kercke vervallen was/ met gewelt binnen Napels gekomen/ en wierde door Eugenius in de regeringe van dien bevestight. Aldus wiertse van de Fransen verloren/van die van Arragon beseten/tot dat/na de vlucht van Koninck Frederick/de Franschen en Spangiaerden 't selvige Rijck onder malkanderen gedeylt hebben; onder 't beleyt van Louys de twaelfde/en Ferdinandus toe-genaemt de Catholijckse/doch de Fransen wierden kort daer na van de Spangiaerden daer uyt verdreven/die 't geheel in besittinge kregen/en daer in tot op heden continueren; niet sonder murmureringe van de anderen/ en heymelijcke benijdinge van 't Pausdom: affirmerende dat 't selvige mitsgaders Sicilia de Kercke toe-behoort/ doch sy en zijn niet gesint met so gewissen Vrient over hoop te leggen; noch 't en is oock in haer macht niet/ boven dien/ wie en weet niet/ dat d'eene van haer buyten de andere so wel niet en soude konnen bestaen? de Spangiaerden regeren dit Rijck door een Vice-Roy: doch echter dat hy sich/ tijts gelegentheyt sulcks vereyschende/ late onderrichten van den Raet voor Italien geordineert. Den tegenwoordigen Vice-Roy is Hertogh van Lemos.

De menighvuldige veranderingen die dit ongeluckigh Koninckrijck zijn over gekomen/ zijn ten deele veroorsaeckt door d'over groote macht en gedeyltheden des Adels: maer insonderheyt om dat de verkiesinge van hare Coningen aen hare Pausen dependerende/ dewelcke haer na haer sin en wel-gevallen af en op geset hebben: voeght hier by de korthevt haers levens/ en haer menighvuldigh krackelen om het Pausdom (de geassisteerde approberende/ ende de geresisteerde deporterende.) Doch den Spangiaert heeft sijn staet vast gestelt door dese onrusten voor te komen: nemende alle macht en aensienlijckheydt/ meerder als den Titel/ van den Adel aen: verdruckende de Gemeente/ ja het gantsche Landt door de uytheemsche Soldaten onder haer in Guarnisoen liggende: dewelcke met alsoo groote affectie en toe-genegentheydt haer gehoorsamen/ als de Galley-slaven den genen die haer van hare middelen ende vryheydt hebben beroost. Den Coninck hout in dit Rijck een Regiment van 4000 Spangiaerden/ behalven de 1600 die in de Zee-steden ende Fortressen logeren. Daer zijn 1000 Ruyteren die in 17/ ende 450 lichte Paerden die in 5 Compagnien verdeylt zijn. Behalven desen/ zijnder in alle de Provintien deses Koninckrijcks noch 240700 Mannen te voet/ die door de Overste (daer toe gekoren) in elck Lantschap op-geboden konnen worden: dese worden de Vrywillige genoemt/ want sy en worden niet betaelt/ dan wanneer sy hare Capiteynen dienst doen; maer hare Capiteynen strijcken altijt hare beloofde gagien; doch sy en zijn in hare Capiteynen niet gehouden. De Capiteynen en Officieren hebben in tijt van vrede haer bestemde Salaris. Haer kracht ter Zee bestaet in 37 Galeyen/ namelijck 33 van Napels/ ende 4 die van Genua betaelt worden. Maer wat geniet doch den Coninck van dit Koninckrijck als moeyte ende den bloten Tytel. Want schoon dat de inkomsten ende geschencken (nu een inkomste geworden)

den:) nevens de schattingen Jaerlijcks bedragen 2 Millioenen ende 50000 Ducaten; nochtans 1 Millioen ende 30000 daer af getrocken zijnde/welcke ordinaris in Pensioenen en andere giften wegh geschoncken worden; soo sal het overighe by verre na niet genoegh zijn tot onderhoudinge der Guarnisoenen/ Galeyen / Ruyterye/ en de resteerende Militie.

Dit Lant om te beter geregeert te worden is gedeylt in 13 Provincien: daer in zijn 1563 Steden en Dorpen (waer van twintigh de Stoelen der Arch-Bisschoppen ende 107 der Bisschoppen zijn) die langhs de kuste zijn vry sterck. En hoewel het een kleyn Eylant is; nochtans zijnder door de banck maer weynige Havens / ende niet veel veylige Reeden. De Dorpen en Steden zijn den Adel van besondere Tijtelen onderworpen (die niet en zijn/ hebben hare Capiteynen) dewelcke na datse in getal toe nemen/in weerdigheyt af nemen: om dat vele onder haer van geringe Persoonen gekocht zijn; ende vele van de Ouden hebben hare erf-goederen verteert. Daer en boven so en is haer geen Ampt noch Commando ten deele gevallen/ waer door sy tot eere souden mogen geraken: een yeder Officier sit haer op de hielen: op haer fouten wort scherp gelet: gestrenge gerechtigheyt over haer gepleeght: hare Vassalen (in wiens affectie en gehoorsaemheyt voor desen heeft bestaen) zijn nu van haer vervreemt; ende in haer tegen-spreken gestijft zijnde/ en achtense haer niet langer; met een woort / sy zijn haren angel quyt: en buyten hope van vryheyt zijnde / voeden sy in haer borst een haet / dien sy niet en derven uyten / veel min in 't werck stellen: siende geen kans van Uytheemsche bystant: naer dien alle de Princen van Italien ofte in een volkomene aliantie staen met den Spangiaert / ofte sijn macht ontsien. Wat de Franschen belanght haer gedachtenisse haten sy te recht. Het Lichaem van den Adel bestaet uyt 14 Princen/ 25 Hertogen/ 30 Marquisen/ 54 Graven/ende 400 Baronnen. Uyt gebreck van Erfgenamen keeren de Heerlijckheden weder tot den Coninck / die de selvige veeltijts verkoopt aen Luyden van geringe afkomste/ ende van geringer Geesten/ welcke van den Adel worden gehaet: waer uyt een gewenschte nijt en oneenigheyt onder haer wort gevoet. De meeste van dese leven meesten tijt 's Jaers in de stadt / daerse vijf Moraschachtige plaetsen hebben tot de vijf Conventen van Capua/ Nido/ Montana/ Spente ende Lespente.

De voornaemste Officiers in 't Rijck onder den Vice-Roy / zijn den Constabel / den Cancelier/ den Opper-Admirael/ den Grooten Threzorier/ den Secretaris/ende den Maerschalck. Hoe haer dese onbeleefder aen stellen jegens d'ingeborene/hoese meer by den Spangiaert worden geacht: dewelcke haer selven met de andere te verkorten/ verrijcken: ende geven een blijckelijck bewijs van de menighvuldighe ellenden / dien alle Koninckrijcken onderworpen zijn die van Vice-Royen worden geregeert. Den Koninck en wort oock niet weynig door hare gierigheyt in de Militie verkort; waer van vry veel minder zijn / dan op de rol staen en soldy ontfangen. De schattingen die op de zijde gestelt zijn so wel rou als anders / hebbense so beswaert/ als dat den Koopman daer niet en begeert te handelen; waer door de Inwoonderen grootelijcks komen te verarmen; door dien haer meeste handel daer in bestaet. Ende met wat swar Inpoosten de Victalien en Wijnen beswaert zijn / is hier uyt lichtelijck te mercken / aengesien dat de Impost op de Kruyden die Jaerlijcks binnen Napels worden geconsumeert / de somme van 4000 pont Steerlinghs/ ofte 40000 Guldens is bedragende. Ende van Wijnen hebbense sulcken quantiteyt datter t'elcken 12000 Ocxhoofden uyt dit Rijck vervoert worden.

Napels is de playsantste / soo niet de cierlijckste / van alle Steden; de Huysen zijn cierlijck van gebouw/de Straten ruym en breedt/onder met steene Boogen om

de Waren te bequamer te vervoeren; wel voorsien met Water spruytende uyt Fonteynen en conduyten. Hare Palleysen zijn wel schoon/ maer hare Tempelen heerlijck/ en magnifijck op gepronckt/ welckers getal / daer by voegende de Capellen en Kloosters so binnen als buyten hare Mueren (want de Voor-steden zijn so groot als de stadt selfs) 3000 uyt maeckt. Men oordeelt datter 300 duysent Mannen in woonen/ behalven Vrouwen en Kinderen. Sy gaen doorgaens op haer Spaensch gekleet: De groote Hanssen hebben groot vermaeck in groote Paerden/ daer sy geduerigh mede langhs de straet braveren. Het getal der Karossen die in dese stadt worden onderhouden is ongelooffelijck. Niemant mach op sijn zijde Geweer dragen/ sonder speciael consent/ dan de Soldaten. De Vrouwen en zijn niet weynigh verplicht aen de Nature om hare groote schoonheyt / ofte aen de subtijle konst / om haer onbemerckelijck bedrogh: 't zy so als 't wil in schoonheyt van Persoon zijn sy uytmuntende/ daer de konst haer personagie niet onder kan spelen. Sy gaen kostelijck gekleet / ende Zijde is het dagelijcks dracht van de slechte Ambachts-mans Huysvrouw. Sy en worden soo naeu niet bewaert als in andere plaetsen van Italien: misschien datse minder last lijden om het getal der gelicentieerde Curtizanen / waer van in de stadt omtrent de 30000 worden bevonden.

Al eer wy na Putzolo gaen / laet ons een weynigh buyten de Noordt-zijde van de Stadt reysen/ ende keeren met het Lant soo verre als Vesuvius; Voor by gaende de wonderlijcke Bogaerden (hoewel hier over al soo gemeyn als datse niet te verwonderen zijn) als mede de playsante en profijtelijcke Landouwen / soo sullen wy eerst aen mercken de groote Fonteyn / Labulla / aldaer eerst voort komende / doch men oordeelt datse haren oorspronck heeft uyt de wortel Vesuvius: Sy wort Labulla genoemt / om dat de wateren als koocken: ende Labiolo / om datse haer selven werpen in de mont van een Water-conduyt; daer sy haer / onder aerde twee Mijlen verre passerende/ van malkanderen scheyden/ wendende na 't Zuyden door sekere Morasschen / ende lopende onder St. Magdelenaes brugh in de Zee; waer over sy genoemt wordt Flume, de la Magdalena. 't Andere gedeelte volhert in haren loop nae de Stadt/ in 't besonder genoemt Formello; maer doorgaens Labulla / gelijck voor de scheydinge. Soo dat de gantsche Stadt als op kleyne Revieren staet / daerse niet alleen door gerijst / maer oock gereynight wordt. Het vorder eynde deses Dals is bepaelt met Vesuvius / 4 Mijlen daer van daen / en ten Oosten van de Stadt / van waer men de Sonne eerst siet op gaen / als of dat haer slaep-kamer ware. Desen Bergh heeft een dubbelden Top: die na 't Noorden eyndight in een vlackte: die andere na 't Zuyden klimt wat hooger; welcke met Wolcken bedeckt zijnde/ de Napolitanen tot een voor-bode van regen streckt. Op den top is een groote diepe holte / daer men sonder gevaer in neder dalen mach / in forme van een Amphitheatrum ofte Schouw-spel/ in het midden van dien een Put/ welckers passagie streckt tot in de ingewanten des aerdtrijcks; van waer den Bergh in voorige tijden schrickelijcke vlammen uyt braeckte; welckers mont van gebroockene Steen-rotzsen ende Bomen die daer op gevallen zijn / by nae verstickt is. De materie die naest hier aen op geworpen wort/ is rootachtich/ licht en sacht: 't geene vorder is / is swart en swaer: het uyterste voorhooft welcke neder daelt als de sit-bancken in een Schouw-spel/ bloeyt met Bomen ende treffelijcke Weylanden. Het midden des Heuvels wort van Castangie ende andere vrucht-dragende Boomen beschaduwt: d' onderste deelen worden wonderlijck met Wijnen bekleet/ welcke de beste Griecksche Wijnen in de Wereldt verleenen: weshalven den bergh de naem van Cli Sommo bekomen heeft / ten aensien van hare uytnement-

heyt/

heyt/de Eygenaers Jaerlijcks toe brengende d'inkomste van 300000 Ducaten. Sy suyveren 't met het Wit van Eyeren/ om het roocken te benemen/ daer by voegende Swavel/ ofte Sout / oft Alluyn. Soo dattet nu den naem heeft van Vesuvius mits d'oorsaeck van dien/ 't welck beteeckent een voncxken/ gelijck als Vesęus een verninge. 't Heeft een seer schrickelijcke vlamme van sich gegeven in het eerste/ofte soo sommige seggen / in het derde Jaer van den Keyser Titus: als dan / behalven Beesten/ Visschen/ en Vogelen heeftse twee nabuerighe Steden Herculanum ende Pompejos/ met het Volck dat in het Schouw-spel sat/vernielt. Plinius de naturalische History-schrijver / doen Admirael van de Romeynsche Vloot / versticte in des selfs roock. Dion getuyght sulcks oock eeniger mate;maer Bodinus den Momus aller Historyschrijvers drijft daer sijn spot mede. Niet te min Cassiodorus gedenckt alsoo groote dingen van een nieuwe brant / waer op Theodoricus (eerste Coningh der Gotthen in Italien) de beschadichde Companiensers van de schattinge ontslagen heeft. Marcellinus schrijft dat de asschen daer van in de lucht opvliegende/ gantsch Europa verduystert hebben: ende dat de Constantinopolitanen daer van seer verschrickt zijnde (so dat den Keyser Leo de stad verliet) tot gedachtenisse van dien alle Jaren den 12 November heeft gevyert. Het heeft oock in lichte vlamme gestaen in het 16 Jaer van Constantinus de vierde (op die tijt als Bellisarius Napels in nam/ so steendese/maer en wierp geen asschen uyt: ende wederom toen de Saracenen in Africa vielen. Platina schrijft dattet in 't Jaer 685 gebrant heeft/ prognosticerende de doot van Benedictus de tweede / met de daer op volgende nederlagen/ en de doot der Princen. Terwijl dat Benedictus de achtste en negenste Pausen waren/segtmen sulcks oock gedaen te hebben: de laetste geschiede in 't Jaer 1024; echter is men sedert daer seer voor bevreest geweest. En hoewelse verscheyden vreeslijcke verwoestingen heeft veroorsaeckt/nochtans schenen de vruchtbare verstropde asschen de voorgaende schade te vergoedē/met een spoedige en wonderlijcke vruchtbaerheyt. Aen de voet deses Bergs zijn verscheyden tocht-gaten / daer seer koude winden gedurigh uyt voort komen / die sy door tocht-gaten van de groote Spelonken boven Padua in haer Kamers laten na haer wel-gevallen/om de hitte des Somers te temperen. Spartacus de Scherm-meester en Overste der vluchtige Slaven/die Romen geen minder schrick dan Hannibal heeft aengejaegt/ heeft van desen Bergh den stoel sijns Oorloghs gemaeckt;alwaer hy van Clodius belegert zijnde / door een vremde Stratagema met banden van Wijngaerden gemaeckt/ sich neder gelaten heeft tot in 't onderste van een holle Heuvel (een langhe tijdt duerende eer het eerst in de vlam raeckte) en vindende een heymelijcke passagie / is hy de onvermoedelijcke Romeynen schielijck op 't lijf gevallen/hare Tenten vermeestert / ende sijne Victorie achtervolgende / gantsch Campania af gelopen.

Korts daer na gingen wy de Antiquiteyten van Putzolo besichtigen / mitsgaders de naburige plaetsen/ daer de wonderlijcke secreten der nature in een getrocken zijn / en de Konste haer ongelooflijcke daden op gehoopt hadde: welckers ruinen als noch bevestigen dat verquistinge en overdaet geen nieuwe fouten zijn / ende dat wy de oude sonden slechts hervatten: dicht buyten de Stad is een kruys wegh Pausilype genoemt / 't welck beteeckent een ontbinder van de sorgen; om dat de Wijn(daer dese gantsche Berg rijckelijck van voorsien is) een geprobeerde remedie is tegens die verteerende kranckheden. Desen Bergh streckt sich van het Noordt-Oosten tot Zuydt-Westen op de maniere van een neder-gevelde Pyramied / en hoewelse boven vlack is/nochtans aen alle kanten steyl af-gaende/ ten Zuydt-Oosten isse met de Zee bepaelt / ende ten Noord-Westen met het Lant. Ick en wil nu niet

sp reken

ſpreeken van de leckere Wijn dieſe geeft/ lieflijcker van rueck en ſmaeck en nergens
na ſo hoofdich als die van Veſuvius: noch oock van die groote en menighvuldige
Bogaerden/ geladen met alderhande vrucht-dragende Bomen die men by na ſoude
konnen noemen: inſonderheyt met Orangie en Limoen-bomen/ welcke t'effens drie
ſinnen vermaecken: noch oock hoe danckbaer het Aertrijck is/ (hoewel ſteenactigh)
aen den ploegende Huyſman. Onſe beſchrijvinge ſpoeyt ſich vaſt na het Grotto
van Pauſilype/ een mirakeleus werck 't welck onder den Bergh 600 treden verre
(ſommige ſeggen 1 Mijl) paſſeert/ leverende een vermakelijcke paſſagie aen den ge-
nen die tuſſchen Napels en Putzolo ofte dat gedeelte van Italien paſſeren; ſchep-
pende van den top des hoogen Berghs ſo veel lichts/ als genoegh is tot aenwij-
ſinge. Doorgaens uyt de Steen-rotzſe gehouwen/ onder de voet gevloert/ en zijn-
de ſo breet dat drie Wagens daer in voor-by malkanderen konnen paſſeren. Aen de
ſlinckerhant/ en in 't midden is een kleyne Capel/ daer een Lamp gedurigh brant
voor het aengebedene Beelt van onſe Lieve Vrouw/ dewelcke die plaetſe/ ſo men
seght/ voor alle gewelt bevrijt: 't welck te eerder te geloven is/ om dat daer ſelden
yemant eenigh ongeluck overgekomen is: Deſe Grotto ofte Spelonckẽ ſeghtmen
dat de Cimmery begonnen hebben/ een volck dat hier omtrent gewoont heeft ten
tijde van de Troyaenſche Oorlogen: hoewelſe Homerus ſtelt voor-by den Thraſi-
ſchen Boſphorus: daer de lucht dick en duyſter is/ berooft van de Sonne (daer
flaeuw ſchijnende) door de hooge naburige Bergen. Hier van daen is gekomen het
ſpreeckwoort van de Cimmeriſche duyſterniſſe/ daer Ovidius het Palleys van
Somnus ſtelt. Deſe wierden alhier ſo genoemt om datſe in Speloncken woonden;
levende van den buyt/ en over dagh haer niet eens vertonende. Sy offerden aen
de Goden Manes/ al eerſe deſe donckere woningen begoſten uyt te houwen; en van
de verholenſte partyen des ſelfs/ gavenſe (ofte veel eer verkochtenſe) Orakelen aen
de ſulcke die daer na vroegen. Den Godt der Droomen wort daer mee gevoeglijck
verſiert ſijn reſidentie te hebben onder deſe Dromers/ welcke ſo men ſeght/ alte-
mael door het Sweert vergaen zijn door een ſekere Coninck/ die door hare Pro-
phecyen bedrogen wiert. De Griecken/ die na haer dit Landt bewoonden/ hebben
deſe Cimmeriſche hollen ofte Speloncken verandert in Badt-ſtoven/ paſſagien/
ende diergelijcke gebruycken; vergroot door de ſuccederende Romeynen welcke alle
anderen in expenſen en ſware onkoſten te boven gingen. Sommige zijnder die het
door-ſnijden van deſe paſſagie eenen Baſſus toe ſchrijven; andere (doch ten on-
rechten) aen Lucullus; ende andere/ aen Coccius; maer niet dien Coccejus/ die de
Groot-vader van Nerva was. Andere verhalen dat het Virgilius door de ſwarte
konſt te wege gebracht heeft: (en het wort Virgilius Grotto van velen genoemt:)
maer wie heeft oyt gehoort dat Virgilius een Tovenaer geweeſt is? Seneca in deſe
doenmaels ſchrickelijcke paſſagie geplaeght/ noemt het een langhe duyſtere Kerc-
ker: ende verhaelt vorder/ dat by aldien het licht hadde/ dat het ſelvige onnut ſoude
zijn/ om de opvliegende ſtoffe die de lucht dick makende/ wederom neder valt. Pe-
tronius getuyght/ datſe gebuckt daer plachten door te gaen; nochtans ſoo ſchrijft
Strabo/ die voor haer beyde geleeft heeft/ dat het licht van boven ſchepte/ ende van
die hooghte en breedte was/ dat twee Wagens gemackelijck voor by malkanderen
konden paſſeren. Doch het licht is apparentlijck naderhant door Aertbevingen/
ende de paſſagie door het puyn verſtickt geworden/ ende met lanckheyt van tijt is
de wech geheel en al toegedempt/ ſo dat ſy genootſaeckt wierden over den Bergh te
klimmen/ tot dat Alphonſus de eerſte/ den wegh op nieuw gebaent/ vergroot/ ende
verlicht heeft. Doch Petrus van Toledo/ Vice-Roy deſes Rijcks heeft die perfec-
tie daer aen te koſte geleyt/ dieſe nu tegenwoordigh heeft.
Eer

A *Den ingangh van het Grotte van Pausilype na Napels.*
B *'t Casteel van St. Elmo.*
C *Castelle Nova.*
D *Castello del Ovo.*
E *Den Bergh Vesuvius.*

Eer men in dit Grotto passeert/aen de rechter hant/ om hoogh op de steyle steen-rotzse in een holte sijn verscheyden smalle Pilaren/ soo mijn onthout is/ onderstuttende een Kelder/ welcke Virgilius Graf was/ soo men my/ doch valschelijck bericht heeft: want het staet om hoogh/ recht tegen over den ingangh/ in maniere van een kleyne plaets daer men Oratie doet/ 't welck den Myrrhus en de klimops-bladeren met haer natuerlijcke tapijten bekleeden; ende 't welck te verwonderen is (soo 't van haer selfs/ soo sy seggen/ groept) een Laurier-boom schiet uyt haere tacken aen den Top van de geruineerde Cupola/ om hem doodt te eeren die 't levendigh verdient heeft.

In het midden van dese Tombe stont het vat daer sijn gebeenderen in bewaert wierden/ onderstut van 9 Pilaren/ daer dit veers in uyt-gehouwen wiert:

Mantua me genuit, &c.

gesien van Petrus Stephanus (welcke binnen dese 40 Jaren noch geleeft heeft) so hy selfs verhaelt. Doch daer wort van een seeckere Persoon (hoewel van anderen teghen gesprocken) getuyght/ dat de Napolitanen dat vat aen de Mantuanen op

haer ernstigh versoeck hebben geschoncken. Andere seggen dat de Canonijcke Prie-
sters het selvige na haer naburige Convent gevoert hebben; ende dat het van daer
vervoert is geweest door den Cardinael van Mantua/ dewelcke op sijn wederkom-
ste tot Genoa stervende / het selvighe aldaer gelaten heeft. Doch so een van beyde
waerachtigh ware geweest / daer soude buyten twijffel eenig gedenck-teken van so
gragen schat over gebleven zijn: insonderheyt by de Mantuanen/ dewelcke haer sel-
ven door sijn geboorte so geëert achteden; datse sijn Beelt op haer gelt sloegen. Doch
het schijnt my veel eer toe / dat die overblijfselen door de tijt en onachtsaemheyt der
Menschen zijn verloren gegaen. Hy is geboren tot Ande/ een kleyn Dorp by Man-
tua: hy is in sijn 52 Jaer gestorven tot Brundusium op den 22 September in de
190 Olympias: geretireert zijnde in Calabria/ om sijn Boecken Eneados te vol-
eyndigen. Sijn begeerte was dat sijn gebeenderen te Napels/ daer hy een lange tijt
hadde geleeft/ begraven mochten worden: ('t welck oock also volbracht wierde van
Augustus en Mecenas / dien hy tot sijne Erfgenamen besprack) selfs in dese Bo-
gaerden daer hy sijn Herders gedichten en Georgica by een gestelt hadde. Silius
Italicus heeftse daer na bekomen; dewelcke sijn Geboorte-dagh met een eerbiedig-
heyt heeft gevyert / en dese Tombe met so groote devotie gefrequenteert als of het
een Tempel ware geweest. Statius Pampinius heeft die oock geen minder eere
bewesen. Men fabuleert dat den Geest van Virgilius hier omtrent gesien is ge-
weest. Toen wy nu het voornoemde Grotto met geen kleyne verbaestheyt waren
door gegaen / sloegen wy den wegh van Putzolo in / passerende door een vlackte so
bekleet met Vrucht-bomen en onder-groeyende Granen/ als of het maer een gehee-
le Bogaert ware. Een wijltje daer na keerden wy de rechter handt wat om na het
Meer van Agnano/ by nae drie Mijlen in de rondte/ en omcingelt van hooge Ber-
gen. Het Water van dien is soet om hoogh/ en brack beneden/ ter oorsake van eenig
Minerael: so diep in het midden dat de Inwoonderen seggen / dattet geen gront
en heeft. In het Voor-jaer vallen daer in heele troupen Serpenten in een gewen-
telt/ van de spleten der hooge Steen-rotzsen / ende en worden noyt meer gesien.
Waer van sy haer naem krijght / *quasi aqua anguium*, als of het een water voor de Slan-
gen ware. Daer in generen haer niet anders als Kickvorsschen / en hierom is 't
datse des Somers soo seer van de Vogelen wordt besocht. De wooningen hier om-
trent zijn geabandoneert / als ongesont: nochtans wordt dit ongerief overvloe-
digh vergoet door d' ontallijcke quantiteyt van Vlasch 't welck hier bevochtight
wort / tot ongelooflijck profijt der Eygenaers / door dien de eygenschap des wa-
ters sodanigh is datse in 48 uren daer in bereyt wort. Binnen het begrijp van dese
Bergen / en dicht by 't Meer / is de natuerlicke Badt-stoof van St. German.
d'Historie is (en St. Gregorius / soo dat sijne 't Samen-spraken sijn / den vertel-
der) hoe dat St. German / toen hy Bisschop van Capua was / geraden van sijn
Medicijns sich te begeven na de Badt-stoof der Serpenten (want so wiert dese
plaets doenmaels genoemt) om sijn kranckheydt te genesen / hier de Ziele van
Pascasius vont geplaeght van hitte; dewelcke een vroom en Godvruchtigh man
hadde geweest: waer over verschrickt zijnde / en de oorsaeck van dien vernemende;
so antwoorde hy/ dat 't was om dat hy Laurentius tegens Symacus voor stont /
toen sy over 't Pausdom oneenigh waren: versoeckende aen hem dat hy Godt voor
hem wilde bidden; en by aldien dat hy op sijn wederkomste hem daer niet en vont /
so mocht hy sich versekert houden dat sijne gebeden d'overhant hadden bekomen: 't
welck hy binnen korte dagen daer na so bevonden heeft: en hier van kreeg de plaets
de naem van St. German/ dit staet aen de Zuyd-zijde des Meers. Maer nu sullen
wy

wy komen te handelen van dat doodlijcke hol ofte ſpeloncke ten Ooſten gelegen op de voet van de daer aen grenſende Bergh/ niet boven de 3 vaem diep daer in gaende. De mont van dien is ſoo wijt datter twee t'effens konnen in gaen / maer het verwulfſel daelt allenſkens af tot de upterſte punt van dien.

A *Het Meer van Agnano.* B *Charons hol.* C *St. Germans Badt-ſtoof.*

Al wat leven ontfangen heeft nae het upterſte eynde voort gedouwt zijnde / ſterft op ſtaende voet / nochtans mach men een goe ſtuck weeghs veyligh daer binnen gaen : ſonder dat u de hitte ofte koude laſtigh valle ; men kan oock geen damp bemercken / zijnde tot de grondt toe helder en klaer / wy probeerden 't met een hont / dien wy ſoo gaeuw daer niet in geſtoten hadden / of hy/ (ſonder eenigh gelupt te geven/ ofte ſich te roeren/als of het herte getroffen ware) liet de tong upt de keel hangen/de oogen ſtijf in 't hooft ſtaende / daer wy ons niet weynigh over altereerden : Wy hem voort daer upt voor doodt geruckt hebbende/wierpen hem int Meer; daer hy voort weder bequam / ende ſwemmende na lant toe / liep hy al huylende met een ren na de naeſt-gelegene Oſteria: alwaer ſy veel geldts winnen met deſe plaets aen de vremde Man te toonen / 't is een luſt te ſien hoe de Honden daer omtrent heymelijck door lopen nae de toppen der Bergen op het aen-komen van een vremdelingh.

Den Franschen Coningh Carel de achtste/ die het Koninckrijck Napels voor een wijl tijdts in besittinge hadt/ heeft een proeve hier van genomen met een Esel/ die voort stierf. Dit gebeurde oock aen een dwaesmoedige Soldaet. Petrus van Toledo dede 2 misdadigers daer in werpen/ dewelcke voort stierven. Die 3 gesellen en zijn oock niet beter gevaren/ dewelcke God met haer vrymoedigen ingangh tempteerden/ waer van Scipio Mazzella/ so hy selfs verhaelt/ een oogh-getuyge geweest is. Dese plaets en was Plinio niet onbekent/ die het selvige Charons hol noemt. d'Oorsaeck van so doodlijcken effect spruyt/ soo men seght/ uyt de heete dampen op klimmende door onsichtelijcke sweet-gaten/ welcke so dun/ so droogh en subtijl zijn/ als datse niet te bemercken zijn: Nochtans dick wordende door de koude/ welcke door de mont van het hol in komt/ in vochtigheyt verandert/ welcke diep van binnen aen het verwulfsel als droppelen quicksilvers blijven hangen. Corona Pighius begeerigh na naerder bericht hier van/ heeft geavontuert soo verre daer in te gaen/ als dat hy een van die van verre glinsterende droppelen aen raeckte/ ende die aen sijn maets vertoonde: dewelcke oock in traden/ ende omtrent een minuyt van een uur daer in vertoefden: duydelijck gewaer wordende dat de hitte van de solen haerder voeten tot de dye op klom/ tot dat haer voor-hooft begost te sweten/ sonder de sinnen eens te beschadighen: wederom keerende tot verwonderinghe van den Leyts-man/ dewelcke dachte datse haer selven door Toovery hadden bewaert. Hier uyt blijckt dat de lucht seer schadelijck is dicht by de sweet-gaten daerse eerst opklimt/ insonderheyt aen sodanighe creaturen die haer hooft om leegh houden/ uyt waessemende uyt hare neusgaten de drooge èn seer heete dampen. So men een fackel dicht aen de gront houdt/ so gaetse voort uyt; doch wat hooger gehouden/ so raecktse weder in brant; 't welck de voorige voorstel bevestight.

Van hier passeerden wy na 't Hof van Vulcanus: zijnde om hoogh gheleghen ende dicht by het oude Puteoli/ maer ruym een Mijl van het nieuwe. Dese Berghen worden by de Griecken genoemt Leucogei/ ten aensien van hare wittigheydt: ende de Phlegreaensche velden om dat Hercules hier het Barbarisch volck vermeesterde/ dewelcke om hare onbeleefthedt en moetwilligheydts wille Reusen wierden genoemt. Dit voornoemde Hof is een naeckte vlackte in forme van een ovael 1246 voeten langh/ ende 1000 breedt/ omringht met hooge steenachtige Heuvelen/ die aen alle kanten roken/ ende wiens swavelachtighe lucht door de windt nae verre plaetsen gevoert wordt; men soude oordeelen en dat niet ten onrechten/ dat het hongerighe vyer door gestadigh voetsel dit Dal gemaeckt hadde/ welck vyer in etlijcke plaetsen uyt berst. Ende 't schijnt den vremdelingh vreemt toe/ dat de luyden daer soo veyligh op en neer derven wandelen; daer het aertrijck soo heet is als lijdelijck/ ende onder hol: daer het vyer en water een schrickelijck gedruys maecken/ t'samen parende als of d'eene d'ander tot voetsel streckte; hier en daer opbortelende/ als siedend' water in een ketel; ende spruytende om hoogh in de lucht/ op die tijdt als de Zee van tempeesten ontstelt is: Op sommige plaetsen van coleur als water met root vermenght/ op andere als met kalck vermenght/ nae den aert van de besondere Mineralen. De vlammen veranderen dickmaels hare plaetsen de oude abandonneerende/ ende berstende op nieuw uyt/ (de monden der tocht-gaten ront om met geele asch beset) rijsense met sulcken stercken damp op/ dat de steenen daer in geworpen/ van stonden aen uyt-geworpen worden. Dit alles niet tegenstaende/ so wort het alle uuren van Menschen en Paerden betreden/ ende van de krancken in May/ Junius/ ende Julius besocht/ dewelcke den damp in haer mondt/ ooren en neusgaten op-snuyven/ 't welck verhit/ maer niet en hindert:

dert:

dert: de waessem alleen gheneeslijck zijnde die uyt de Swavel komt. Wantse versacht de zenuwen / scherpt het gesicht / stilt de pijn des hoofts en der maghe / veroorsaeckt vruchtbaerheydt / geneest heftige brandende koortsen / jeuckten / geswellen / &c. Van Januarius tot October toe leggen de Huysluyden te graven in de aerde / wetende datter als dan vele dampen uyt den Swavel voort komen / welcke het Aerdtrijck wonderlijck vruchtbaer maecken. Hier van daen halense Jaerlijcks 3000 pondt swavel / daer den Bisschop van Putzolo de thiende part van geniet. Hier is noch een ander soorte van Swavel te krijghen / welcke niet uyt het vyer genomen / maer in het ingewant des Aerdtrijcks gevonden wordt: sonderlingh dienstigh om het hayr te verwen / ende onder de Vrouwen seer gemeen. Salarmoniaeck wordt hier oock gevonden / 't welck den voornoemden Bisschop toe behoort. Aen de voet van desen Bergh die nae 't Oosten siet / zijn Mijnen van Alluyn / de beste van de Wereldt: waer van het eene gedeelte geschoncken wierdt aen St. Marthaes Hospitael / ende het andere / een particulier Heere toe behoorde. Doch op dat het Pausdom daer door geen schade mochte lijden / (want sy genieten Jaerlijcks van het Alluyn een treffelijcke inkomste) soo heeft den Paus op pene van sijn ongenade de arbeyders sulcks verboden. Daer na heeft Paus Pius de vierde / den eygenaer van d'eene helft uyt gekocht voor de Jaerlijckse renten van 12000 Ducaten; en Gregorius de dertichste heeft met de somme van 25000 Ducaten

ten dese Jaerlijckse rente vernietight: de Regenten van het Hospitael haer eygendom aen het andere vers Woren gebbende. Op den top des Berghs zijn sekere kleyne Aderen van een witte materie/ als sout; by de Leertouwers veel in 't gebruyck: waer van een water gemaeckt wort/ dat voort alle characteren op papier geschreven/ uyt bijt. De bloem van koper ofte Spaens groen is hier over al te vinden/ dat seer treffelijck en helder is: als mede wit en rode Salpeter. De Catholijcken seggen dat de boose Geesten alhier domineren/ ende dat het vyer beneden een gedeelte van het Vagevyer is/ daer d'afgestorvene Zielen een tijdlijcke straffe lijden. De Monnicken die daer dichte by in het Klooster van St. Januarius woonen: verhalen datse dickmaels een yslijck getier en naer gesteen hooren. Sy vertellen oock een onlanghs geschiede klucht van een seeckere Jonghman van Apulia/ een Student binnen Napels/ dewelcke door ongeluck sijne middelen verlooren hebbende/ met den Duyvel te rade gingh/ ende van hem wijs gemaeckt wierdt/ dat hy sijn eygen persoon aen hem legateren ofte bespreecken soude/ ende dat hy het met sijn eygen bloet beschrijven soude; en hier door soude hy in korte tijdt sijn scade wederom in halen. Den bedrieger gelovende/ is hy volgens het bespreck met dit vervloeckte hant-schrift hier ter plaetse verschenen: alwaer hy door de menighte van Duyvelen die voor hem compareerde verschrickt zijnde/ gevlucht is na het voornoemde Klooster/ ende heeft dese gantsche geschiedenisse aen den Prioor geopenbaert/ dese heeft sulcks den Bisschop (nu/ ofte onlanghs noch levende) mede-gedeelt/ dewelcke den Paus daer af informeerde: door wiens bevel hy in de Kercker geworpen/ ende naderhant op de Galleyen gecondemneert wiert. 't Kan zijn dat dit waer is; want Damianus die sulcks vertelt (hoewel een Cardinael) soude een dappere schraep gekregen hebben by aldien hy sijn Autheur niet en hadde konnen allegeren: dewelcke vertelt datter etlijcke monstreuse Vogels op het ingaen van den Sabbath schielijck van hier plachten te vertrecken; en datse haer tot het kriecken van den navolgenden dagh lieten sien/ huppelen op de toppen der Bergen reckende hare wiecken uyt/ ende pluysende hare veeren; men heeft haer noyt sien eten/ noch datse oyt door des Vogelaers loosheyt zijn gevangen geworden; doch op het geroep der Ravenen die haer na joegen/ wierpense haer selve neder in dese stinckende vuyle wateren. Men seght datse verdoemde Zielen zijn die de gantsche weke door gepijnight worden/ ende verlof hebben om haer te vermaken op den Sabbathdagh/ ter eere van de verrijsenisse onses Heylandts/ dit verhaelt hy uyt de mont van den Arch-Bisschop Umbertus. Maer so dit de Helle zy/ wat een jammerlijcken eynde heeft dien ongeluckigen St. German gehadt/ die in dese bernende Ovens neder gestort is? ofte wat hadde sijn onnoosel Paert bedreven/ die met hem daer in neder sonck/ dat hy verdoemt/ ofte ten minsten in het Vagevyer gehouden soude worden? de materie die dese onderaertsche vyeren voet/ is swavel en pick. Doch daerse haer voetsel krijght van het laetste/ daer de vlamme sich met het water vermenght/ en kanse niet met water uyt geblust worden: bevonden uyt dit compositie van die Ignes Admirabeles, wonderlijke Vyeren.

Van hier een weynig na beneden neder dalende/ genaeckten wy de ruinen van een heerlijck Amphitheatrum/ ovaels wyse omringende een Hof van 127 voeten lang/ en 88 breed: eenige weynige eeuwen herwaerts door een Aertbevinge neder gevelt; 't welck hier niet selden gebeurt/ door 't gewelt van ontstekene ende ondergedruckte dampen. Het wiert Vulcanus toe geëygent; en dat niet sonder reden/ alsoo hy in dese gewesten so een Souvereyne macht schijnt te voeren. Een Amphitheatrum bestaet uyt twee t'samen-gevoeghde Theatrums ofte Tonneelen/ en daer van soo genaemt:

genaemt: hebbende geen stellagie / ende doorgaens Mars toe-geheylight / om dat spectakelen alleen van bloedt / en de doodt het volck aldaer vertoont wierden: als het schermen met swaerden / het vechten teghens wilde Beesten / de verdoemde te dwingen / tragedische Personagien te spelen: &c. Het schermen (eerst door Junius Brutus in de Lijck-statie van sijn Vader in gevoert) nam eerst haren aenvangh met stocken / en daer na met swaerden / om haer couragie te tonen. Maer naderhant hebben sy haer naeckt vertoont: hare kennisse in defensie soo seer niet geacht noch gepresen / als haer onvertsaechtheydt in quetsuren te geven en ontfangen; en het vrymoedigh laten van haer leve n / de vermoeyde ofte overwonnene wierden door andere gesecondeert: ende hy spande de Kroon / die niemant succedeerde. Soo wanneer sy lam ofte out geworden waren / wierden sy vry gelaten: ende en behoefden hare personen niet meer soo te periclitern. Nero / dien vyant van het menschelijcke geslachte heeft 400 Raets-heeren ende 600 Ridders in die spottelijcke batalien ten toon gestelt: ende Domitianus dat ander Monster-dier heeft Vrouwen tot dien eynde in der nacht voort gebracht / ende om jegens Beesten te vechten: die gecondemneert waren te vechten teghens de wilde Beesten / wierden 's morgens voort gebracht; de schrick van dien was sodanigh als dat het de Vrouwen verboden wiert die t' aenschouwen: daer de Dooders eyndlijck gedoot wierden / ende geen uytkomste te verwachten hadden. Seneca verhaelt een gedenckweerdige geschiedenisse (daer hy selfs by was) van een Leeuw / dewelcke kennisse aen eenen krijgende die sijn behoeder in voorighe tijden geweest was / den selvigen niet alleen heeft verschoont / maer oock tegen alle gewelt van anderen bevrijt: Apparentelijck dien selvigen Slaef Androclus (want de tijden accorderen) daer Appianus van gedenckt. Sommige hebben om loon / ende sommige om eere aengenomen te strijden met dese Beesten / dewelcke ofte haer leven verlooren / ofte die door Victorie salveerden.

De vloer van het Amphiteatrum wierdt met sant bedeckt / om het uyt-gestorte bloedt in te suygen. Augustus Cesar heeft de disordre hier van in Putzolo gereformeert / yeder een na sijn digniteyt particuliere plaetsen assignerende. 't Was een schande te steenen op het ontfanghen van eenige wonde / ofte haere keelen het glinsterende stael t'ontrecken: ofte haer eygen bloet met andere oogen t' aenschouwen / dan of het haerder vyandt ware. De overblijfselen van dese zijn nu met distelen en doornen begroeyt; staende op verwulfselen / die noch bykans in haer geheel postuer zijn / ende verscheyden vertreck-plaetsen hebben: daer in sy / gis ick / hare wilde Beesten bewaerden; ende de gene die van haer verslonden souden worden / van daer ten toon brachten. Hier zijn onder de Aerde etlijcke diepe Kelders met sulcke verwerde en kromme passagien / dat men nauwlijcks sonder Leyts-man daer uyt geraken kan: waerom het oock een Doolhof genoemt wort. Hier zijn menighten van Nacht-uylen die haer hier verbergen voor het licht des daeghs: ende met haer heen en weer flickeren het licht der keerse / so men daer niet op en let / uyt doen. Van hier neder dalende langhs de ruinen van de oude Wooningen / quamen wy tot Putzolo / (8 mijlen verre van Napels) voor desen Puteoli genoemt.

Dese naem heeftse onder Hannibal verkreghen / van de menighvuldige putten daer gegraven: ofte van de lucht der Wateren ontstaende uyt de Swavelachtighe en Alluynachtige Mijnen. By oude tijden wiertse Dicearchia genoemt / 't welck beteeckent een rechtveerdige regeringe / van de Griecken beplant / ende van de Samianen gesticht / toen Tarquinius Superbus te Romen regeerde. 't Is een Zeestadt / ende was een Koop-stadt van de Cumanen; vergroot van de Romeynsche

Keyseren in soodaniger wege als datse van Cicero kleyn Romen genoemt wordt: wiens Wallen / Haven / Tempelen / Academie / Schouw-spelen / Bad-stooven / Beelden / &c. (waer van sommige als noch hare Fondamenten zijn vertoonende) geven genoegh te kennen de Romeynsche heerlijckheyt: bekledende soo wel een gedeelte van den Bergh als van de Kuste / ende behelsende / soo men meynt / 4 Mylen in de ronte. Neptunus is den Patroon van dese Stadt geweest; de ruinen van welckers Tempel als noch te sien zijn / dicht achter den Hertogh van Toledoos Bogaert / alwaer wy / geduerende de hitte des daeghs / ons wat hebben uyt gerust. Een seer vermaeckelijcke plaets: daer in verscheyden treffelijcke Beelden staen / die sy van de ruinen des antiquiteyts hebben overigh behouden; over al zijn springende Fonteynen met Nymphen en Satyrs verciert; daer de konstige Steenrotzsen / Schelpen / Mosch / &c. selfs schijnen t'overtreffen 't gene sy na apen. Dese plaets wierdt van den voornoemden Petrus van Toledo toe gestelt / op die tijdt als wanneer Putzolo van d'Inwoonderen verlaten wiert / ter oorsaecke van de schrickelijcke aert bevingen ende den vreeslijcken brant des nieuwen Berghs: stichtende aen d'ander zijde des weghs een schoon Palleys / om daer door 't Volck tot het weder-keeren te courageren. De Napolitaenen volghden sijne voetstappen na. Soo dat de Stadt nu van gebouwen wel voorsien is / meestendeel gelegen op een kleyn Promontorium / 't welck in de Baey sich uyt streckt: in welckers midden een schoone Marmore Tempel staet gebout na de Corintische maniere; welcke de verslindende tijdt / de furie des vyandts (daer dese Stadt dickmaels ongeluckigh in geweest is) ende de schadelijcke aerdtbevingen wederstaen heeft. De steenen zijn soo konstigh geleyt / als ofse maer uyt een en bestonden / het is gesticht van Lucius Calphurnius / ende Augustus toe-geeygent / als blijckt aen dese onderstaende Characteren:

L Calphurnius L. F. Templum. Augusto cum Ornamentis, D. D.

Den naem des Fabrijcks wiert onder aen gevoeght.

L. Cocceius L. C. Posthuri. L. Actus Architectus.

Doch nu is 't weder aen St. Proculus gededicecrt. De beenderen der Reusen aen den vremdelingh alhier vertoont / dienen in't voor-by gaen aen geroert te worden: ons voorige seggen bevestigende.

Op den voet des Berghs daer de stadt op gefondeert is / presenteert sich een vervallene plaets als een remarkabel voorwerpsel: dewelcke streckende na't Westen / voor desen een veylige en heerlijcke Haven gemaeckt heeft; met een verwulfde boogh als een Brugh / op dat 't invloeyen der Zee de diepte van dien mochte bewaren / datse niet van kalck en aerde toe gedempt en versticht mochten worden. Het werck was der Griecken / in 't timmeren wacker gestijft door de wonderlijcke aert van 't sant hier omtrent / ter oorsaecke van 't onderbrandende vyer / en misschien de bitumineuse materie deelachtigh / wordende so hart en duerabel als een vaste Steenrotzse / so wanneer 't met kalck vermenght / en onder water is: gelijck noch hier over al te sien is aen de geweldige Fondamenten / die beneden noch vast en geheel zijn / schoon dat 't bovenste om verre geworpen is: waer door sy aen geprickelt worden so diep in Zee te timmeren / gelijckse by oude tijden rontom dese Baey plachten te doen. Men seght dat den Keyser Constantinus etlijcke Scheeps-ladingen van dit sant na Constantinopolen heeft laten vervoeren. Het lichaem van dese Massa bestaet uyt Ticchel-steen / maer voor desen met Marmor bekleed / daer het boven op ver-

vermaeckelijck te wandelen is. Wat sal ick seggen van de Keysers die 't gerepareert hebben / (wiens namen als noch in de steenen uyt-gehouwen zijn) ofte van de booge die daer op-gerecht was / aengesien dat het geheel nu t'eenemael gedemolieert is / nochtans veel eer door aerdtbevingen als door geweldt van de Zee? waer van 13. groote hopen nu slechts over blijven / welcke als soo veel vierkante Kasteelen in 't water schijnen: de boogen neder-geworpen zijnde / die daer aen-gehecht waren. Hier aen heeft Caligula sijn brugge gevoeght (een prodigale ende on-navolghlijcke ydelheyt) welcke over de Baey tot Baje streckte derdehalf Myl van malkander; steunende op Schepen (herwaerts van alle deelen sijns Rijcks gevoert) geplaetst in twee rijgen / vast gemaeckt met ontallijcke Anckers / daer een breede hooge wech van aerde dwars over leght; waer in hy (soo men seght) Xerxes nae geaept heeft / die diergelijck gesticht heeft over het min-breede Hellespontus: andere seggen dat hy het gedaen heeft om de Hooghduytschen en Britannen een schrick aen te jaeghen / teghen wien hy een Oorlogh soude aenvangen. Doch de eygentlijcke waerheyt is / dat hy daer toe aen-gepoort wierdt / om de voorseggingе van Thrasyllus / dien grooten Sterre-kijcker te volbrengen / de welcke Tyberius (vragende wie sijn Successeur soude zijn / ende begeerende het Keyser-rijck aen sijn eygen Neef te besteden) tot antwoordt gaf: dat Caligula eerder te Paerde over de Baey van Baje soude rijden / als dat hy Keyser soude worden. Op dese Brugh gingh Caligula heen en weer kuyeren twee daghen achter een: hebbende van te vooren Offerhande gedaen aen Neptunus ende de Nijdigheyt. Op den eersten dagh deftigh te Paerde gemonteert / dragende een Eycken Krans op sijn Hooft / ende een goude Mantel om sijne schouderen: op den tweeden dagh / in een Karos voort getrocken van twee treffelijcke Ros-paerden: voor wien Darius een edele Jongelingh gedragen wiert / dien de Parthen in ostagie na-gelaten hadden: gedient van de Veldt-oversten / ende nae gevolght van sijn voornaemste Favorijten ende vrienden / in wagens nae de Britannische mode. Veele nu van de Kuste tot hem roepende / liet hyse al te mael tot sijn vermaeck van de Brugh af-werpen: ende die met riemen en stocken af te slaen den geenen die haer sochten te salveeren. Sodanigh waren de monstreuse grillen / ende Barbarische vermaeckelijckheden van desen Monster. Veel meer souden wy van Putzolo konnen schrijven; doch wy achtervolgen onse eerste intentie / 't welck is / eygentlijck te noteeren 't geene noteerens waerdigh is.

Alhier ons in een Felucco begevende/roeyden wy langhs de gront van de Baey/ ten eersten/ passeerende voor-by Ciceroos Hoef/ op heden noch so genoemt/ alwaer de ruinen van sijn Academie/ op-gerecht na de mode van die van Athenen/ als noch over gebleven zijn; dien hy met een Schoole/ een Bosschagie/ een Prieel / een Galderey/ ende een Bibliotheeck vercierde. Na sijn bannissement en doodt is dese Hoeve ofte Hof-stede Antistus Vetus/ een na-volgher Cesars/ ten deele gevallen: alwaer Tiro/ Ciceroos vry-gekochte/ geleeft heeft tot dat hy hondert Jaren oudt wierdt; ende in drie Boecken het leven van sijn Patroon beschreven heeft. Alhier wiert den Keyser Adrianus begraven; over wiens graf Antoninus een Tempel op-rechtede. De ruinen geven te kennen dattet groote gebouwen geweest zijn: onder anderen het Fondament (soo men meynt) van de Academie/ op de maniere van een circkel / ende 370 voeten langh. Nu ist al te mael met distelen en doornen bewassen; ende daer de Musæ te voren haer wooningen hadden / daer worden nu de Schapen en Bocken geweyt: 't Was dicht aen de Water-kant gelegen/ so dat Cicero uyt sijn veynsters de Vissen plach te voeden / ende die tot sijn playsier met den angel vangden.

Doch nu heeft de Zee haer verlaten; genootsaeckt door aerdtbevingen te rugge te wijcken/ende haer met naeuwer palen te vreden tē stellen: hebbende in voorledene tijden in possessie gehadt de heerlijckheden van den Hertogh van Toledo. Ciceroos Badstoven zijn oock te sien in een Grotto aen de voet van een Steenrotsse/ zijnde van een wonderlijcke natuer en kracht; want sy ebben en vloeyen na de eygenschap der Zee/ de plaetse die haer ontfanght met briessehende wateren op vullende; welcke over lopende ten deele in de Zee ende ten deele in hare Fonteyn-aderen haer ontlasten. Het water van dese Bad-stoven ofte Fonteynen anders genoemt/ stilt de pijne des buyckx/ de steecken des lichaems; doch insonderheyt goet voor seere oogen: men getuyght datter wat Koper root onder loopt.

Westwaerts van hier staet den uyt-stekende Gaurus; een steenachtige en woeste Bergh; in dewelcke verscheyden donckere Spelonckeu zijn/ by nae met Aerde verstickt: daer vele te vergeefs hebben gearbeyt om na schatten te graven. Herwaerts komen uyt verscheydene gewesten sodanige welcke haer beroemen in de Magia ervaren te zijn; doch zijn met geen ander profijt weder gekeert/ als te weten de ydelheyt van die kennisse.

't Gemeene peupel met diergelijcke inbeeldingen betovert zijnde/ spitten en delven met een on-ophoudelijcken arbeydt; ende dickmaels in plaets van verhoopt Gout/ ontmoet haer de beloninge van haer gierigheyt; begraven in Mijnen/ ofte gedrenckt door Fonteynen/ ofte verstickt met dampen: want sy sulcks omtrent het Hof van Vulcanus in't werck stellen. Hier dromen sy van sekere Coningen van Gout/ glinsteren van rijcke Karbonckel-steenen/ en datse gesien geweest sijn/ maer datse bewaert worden van Geesten en Spoocken. Vele worden door de Historie van Collenucius gaende gemaeckt; dewelcke schrijft/ dat Robbert de Norman hier omtrent veele schatten uyt-gegraven heeft door den sweterigen arbeydt van de gevangen Sarazenen. Maer het gene dat noch belacchelijcker is; selfs de wijse/ Godtvruchtige/ en geleerde luyden begeven haer tot dien arbeyt.

Voortvarende/ roeyden wy over de noch blijvende Fondamenten van groote Gebouwen: een gedeelte waer van waeren de ruinen van de Haven Julius: ghesticht door Julius Cesar (en daerom so genoemt) door ordre des Raets; om dat de gene die de Visscherye van dat naest-gelegene Meer hinderde groote schade leden door het geweldigh in-breken der Zeen/ een gedeelte waer van hy door dese kromme Inhammen gestuypt heeft ende een enge spatie voor de Visschen om in te komen/ gelaten. Aldus Servius doch Suetonius schrijft de eere van dien Augusto toe/ te wege gebracht door arbeydt van twintigh duysent los gelatene dienst-knechten; dewelcke het dien naem gegeven hebben/ na den name van de Familie daer hy van sijn Moeders wege van gesproten was.

Hier zijn wy gelant/ ende hier was eertijdts dat vermaerde Meer van Lucrinus: doenmaels van de Zee afgescheyden door een banck van acht stadien lanck/ ende soo breedt als dat een Karos daer bequamelijck rijden mocht; Den arbeydt soo men meent van Hercules: Doch doen het so af gebroken wierdt/ dat men het naeuwlijcks langhs konde passeren/ wiert het van Agrippa gerepareert; so Strabo verhaelt/ maer hy gedenckt niet eens van de voornoemde Haven Julius: Het schijnt Lucrinus genoemt geweest te zijn van de winste die der Visschen vanghst toe brachte. Maer de Oesters van dien wierden meest geacht: weshalven Martialis daerom het Meer misschien de name geeft van dartel: Soo niet om datse besocht wiert van de Vrouwen als sy om een avondt-lughje gingen. Maer dit geloove hy die wil. De Historie van den Dolphijn dit Meer frequenterende/ gedacht by

Plinium

Plinium op de getuygenisse van Macenus / Flacanus / ende Flavius Alsius / dewelcke het selvige onder hare Chronijcken gevoeght hebben ; seght men dat niet langh geschiet is voor sijn tijt / onder de regeringe van Augustus. Desen Dolphijn / soo men seght / was op een sekeren Jongen verlieft / een arm mans Soon van Baje / dewelcke dagelijcks tot Puteoli ter Schoole gingh / dese was gewent op de middagh aen de water kant te gaen / ende den Dolphijn toe te roepen met de naem van Simo / ende heeft hem met Broot alsoo tot hem gelockt / dat den Dolphijn in korten tijt so familiaer met hem wiert / als dat hy van selfs aen lant quam / presenterende bereden te worden / ende voerde hem alsoo op sijn rugge heen en weer na Puteoli. Appianus getuyght dit : ende Solinus dattet eyndelijck soo gewoon wiert / als dat sich niemant daer over verwonderde. Doch dat noch vremder saecke is ; het knechtjen doot zijnde / ende den Dolphijn hem nu een wijl tijts op de gewoonlijcke plaetse gemist hebbende / quijnde van droefheydt / ende op strant doodt gevonden zijnde / hebben sy hem by het knechtjen begraven. Van diergelijck exempel getuyght niet alleen Pausanias / maer oock andere Historien / dien wy nu op de baen niet en sullen halen / om onsen tijdt daer mede te spillen / maer ons met het verhael van het voorige vergenoegende / ons spoeyen tot de materie die wy onder handen hebben. Dit vermaerde Meer dan streckt voor desen tot Avernus toe / ende so tot den voornoemden Gaurus / doch en is nu niet anders als een kleyne poel / verstickt door de vreeslijcke ende wonderlijcke uyt-berstinge des nieuwen Berghs / waer aen / soo dickmaels als ick gedencke / wordt ick licht bewogen om alles dat wonderlijck is / te geloven.

Want wie en weet hier niet / ofte wie sal elders willen gelooven dat een Bergh in eenen etmael soude op-steygeren (ten deele uyt een Meer / ten deele uyt de Zee) tot soo een hooghte / als datse de naburighe Berghen daer mede tart ? In 't Jaer onses Heeren 1538. op den 29 September toen dit Lant hier rontom voor eenighe daghen met gestadige aertbevingen soo geplaeght wiert / als dat niet een eenigh huys vry was van een schielijcke instortinge : nae dat de Zee 200. treden van de strant was geweken / latende nae menighten van Visschen ende verscheydene Fonteyn-aderen) soo is desen Bergh schichtelijck op gestaen omtrent 2 uren 's nachts met een vreeslijck gedruys / schrickelijck uyt-braeckende steenen / ende sulcken menichte van asschen / als dat al de Gebouwen hier omtrent onder de voet raeckten / midtsgaders de heylsame Badt-stoven van Tripergula over soo vele eeuwen herwaerts vermaert / de Wijn-stocken wierden in asschen gekeert / de Voghelen en Beesten wierden gedoodt : de verbaesde Inwoonderen van Putzolo liepen in 't doncker heen en weer met hare Vrouwen en kinderen / zijnde naeckt en besmeurt / uyt roepende en versoeyende hare ellenden. Menigerley rampspoet hebben sy van de Barbarische Menschen uyt gestaen / nochtans geensins te vergelijcken by dese die sy van de nature hebben moeten lijden. 't Geene sy oock hebben uyt gestaen en kan noyt vergeten worden ; hebbende soodanige getuygenisse noch voor oogen als is desen vremden Bergh : haer top een mijl boven haer fondament verheffende. De steenen hier van zijn soo licht en doorluchtigh / als datse in 't water geworpen zijnde / niet en sincken. d' Oorsaeck deses toevals wort de naburigheyt der Zee / ende de holligheydt des aerdtrijcks toe-geschreven : waer door licht gegenereerde dampen / rontom geslingert zijnde met een seer geweldige bewegiuge / die drooghe en bitumineuse materie ontsteken : die opwaerts werpende / ende een wegh banende voor hare overige uytblasingen. Haer wordt oock het retireren der Zee te last geleyt : welcke pogende door te breecken / het Aertrijck luchtigh maecken ende also

doen rijsen; 't welck daer door als dorstigh wordende / het water door haer spleten in haer spongie ende hete ingewant in suyght: in dampen toe nemende/ende in hitte niet af nemende / ter oorsake van de bituminense materie. 't Kan zijn dat Delos en Rhodes in d'eerste eeuwen onsichtbaer/door sulcke middelen haer hebben vertoont. Desen nieuwen Bergh / doense eerst op rees/ hadde etlijcke tocht-gaten / uyt sommige rokende / en somtijts vlammende: uyt andere Beecxkens van heet water uyt spattende; een vreeslijck gedruys van binnen houdende. Vele zijnder om hals gekomen / die bestonden in de hollighept van boven neder te dalen. Doch die hollighept op den Top is tegenwoordigh een Bogaert: ende den Bergh doorgaens van haren schrick berooft.

A *Het Meer Avernus.*
B *Het hol, doorgaens genoemt Sibyllen.*
C *De ruinen van Apolloos Tempel.*

Latende desen Bergh aen de rechter hant leggen/ zijn wy eyndlijck gekomen tot het Meer Avernus / ront van gedaente / en omringht met Bergen / behalven daer het schijnt gepaert geweest te zijn met 't Meer Lucrinus: voor desen van de hoogh-getopte Bomen omschaduwet / een voorname oorsaeck van die pestilentiale dampen. Want dese van Agrippa af-gehouwen zijnde/ wiert de plaets aen alle kanten bewoont:

bewoont: als gekeurt voor gesont en vermaeckelijck. Dit wiert by d'onkondige Heydenen gehouden voor den ingangh der Helle: daer sy Helsche offerhanden deden aen Pluto ende de Nacht-geesten/ de welcke soo men seght/ hier antwoordt gaven. Tot dien eynde heeft Homerus sijn Vlysses ende Virgilius sijnen Eneas herwaerts gevoert: ende men verciert datse alhier ter Helle gevaren zijn: om dat die Spelonken ofte hollen hier waren/ waer door de Helsche Geesten (uyt-geroepen door kracht van de Magia ofte swarte konst) op voeren/ soo sy meynden/ gelijck den Duyvel in die tijdt die luyden betoverde/ soo zijnder verscheyden die dese nu betoveren; affirmerende dat Christus van hier triumphantelijck verrees. Van welck gevoelen Eustachius (spreeckende van de Badt-stoven van Tripergula) geweest is: ende oock Alcadinus haer geleydende tot den Top van een hooge naestgelegene Bergh/ 't welck tot op heden sijn naem draeght. Een Historie soo 't schijnt/ niet alleen van de Leecken aen-genomen. Alhier heeft oock Hannibal de Helsche Goden offerhande gedaen/ na de getuygenisse van Livius. Cicero schijnt oock uyt een oude Poëet te kennen te geven dat Avernus oock Acheron genoemt wiert: om dat Archerusia/ een Meer dicht by Cuma/ hier in vloeyde door verborgene passagien. Avernus wiert oock eertijts Styx genoemt. Uyt de duysterheyt der plaetse heeft men misschien geoordeelt dat de Cemerianen hier gewoont hebben; daer te vooren van gedacht is. Het water van dit Meer siet'er swart uyt: geoordeelt voor desen t' onstaen uyt d'onmetelijcke diepte van dien; doch naderhant heeft men den gront van dien uytgevorscht/ ende bevonden datse niet boven de 253 vamen diep is. Geen bladt/ noch yets datter op valt/ is oyt daer na meer te sien. Het water en kan men niet drincken/ om de qua lucht ende ongesonde mineralen diese heeft. In vorige eeuwen hebbense haer van des selfs gebruyck onthouden; om datse besmet was met 's menschen bloedt/ hier Godtlooslijck gestort in haer Duyvelsche Offerhanden: ende dat men giste dat Styx daer uyt vloeyde. Visschen brenghtse voort/ doch die kleyn en swart zijn; niet bequaem om te eten/ en daerom wordt'er niet na gevischt. Ten tijde van Koninck Robbert lagen'er ontallijcke veel doodt op strant/ die soo seer stoncken als dat geen Grijp-vogel daer de beck wilde aen setten: veroorsaeckt/ so men meynde/ door de aderen van Swavel/ 't welck met gewelt daer in barste/ en de wateren besmettede. De Zee ontstelt zijnde/ plagh daer in te vloeyen door 't Meer Lucrinus; Visschen met haer over voerende. Doch nu is niet alleen die passagie/ maer oock selfs een gedeelte van Avernus door dien nieuwen Bergh versticket: doen de Bosschagie daer rontom van Agrippa was afgehouwen/ wiert'er een Beelt gevonden (geoordeelt 't Beelt van Calipsus) welcke sweete als of 't levendigh ware. 't Is geen wonder dat den Duyvel verstoort is nu dese Godtloose costuymen verstoort zijn; schoon de naem niet de nature over een komt/ so behout nochtans het Meer d'eene/ verandert hebbende 't andere: want de Vogelen nu gemeenlijck die besoecken.

Aen de Noordwest zijde zijn de ruinen van een treffelijck gebouw: sommige achten dat 't geweest is den Tempel van Pluto/ andere van Apollo: doch die d'Antiquiteyten nader doorsnuffelt hebben/ dattet slechts een Bannia was: misschien om de naburige Fonteynen van heet water/ van de Huysluyden genoemt Scassubudello; van een souvereyne kracht tot verscheydene accidenten. Aen d'ander zijde des Meers openbaert sich een wonderlijcke Grotto/ met een vervallene Gevel; doch verleenende een groote en hoogh gedackte passagie in den Bergh/ uyt de vaste Steen-rotzse gehouwen/ en nu gereynicht van de puyn die haer plaeghde/ tegen de nieuwe aenkomste van desen Vice-Roy. Wy sijn daer met brandende fackels in gegaen.

gaen. Het uyterſte eynde geeft te kennen / dattet in voorige tijden daer niet ge-eyndight heeft; maer dattet nae giſſinge dan verder na Baje geſtreckt heeft. Ende verſcheyden melden / dat het hier toe-gedempt was / om dat veel gelt-ſuchtige Luyden op hope van ſchatten te vinden / geavontuert hebben al te diep daer in te gaen / en alſo van de dampen verſmoort zijn: daer van niet geplaeght zijnde als 't ſinnelijck van de Romeynen onderhouden wiert. Na dat wy 150 Roeden voorwaerts gegaen waren / de rechter-hant omſlaende / paſſeerden wy door een enge gangh / ons geleydende in een Kamer van omtrent 14 voeten diep / 8 breedt en 13 hoogh: ons echter verſekerende datſe koſtelijck vergult / en met Moſaiſch werck behangen is geweeſt. Aen het opper-eynde is een kleyne banck uyt de Steen-rotzſe gehouwen op de maniere van een bedt: daer op Sibylla (ſo onſen Leyts-man met gewelt ons wilde wijs maken) gelegen heeft toenſe hare Orakelen gaf; met een opſet om de moeyte te ſparen van ons te geleyden na Cuma. Nochtans wort dit doorgaens genoemt (doch ten onrechten) het Grotto van Sibylla: want wat voor een wooninge konde doch ſoo een donckere en dompige plaets gegeven hebben? Binnen deſe kamer is een leege vierkante deur daer men door gaet in een ander / daer water in is: tot getuygeniſſe dattet een Bad-ſtoof geweeſt is / ende tot dien eynde toe-geſtelt: beveſtight door een ander aen d'ander zijde / dien ick om kortheyts wille voor by gae.

Eer wy ons af-ſcheyt nemen van Avernus / ſo ſal 't voegen dat wy yets wat ſpreecken van het ſtout beſtaen van Nero; de welcke een door-vaert dorſte beſtaen te maken tuſſchen dit en Oſtia (zijnde 160 mijlen langh / ende van die breete dat twee kloecke Galeyen voor by malkanderen konden paſſeeren) langhs de ſteenachtige Kuſte / ende tuſſchen de tegen-over-malkander-ſtaende Bergen (een Inham ontbloot van wateren / behalven alleen in de Moeraſſen van Pomptina) om aen ende niet in de Zee te ſeylen / een ſeer moeyelijck en verdrietigh werck. Doch hy die ongelooflijcke dingen begeerde uyt te rechten / belaſtede dat geen Miſdadiger ſoude lijden / maer dat alle Gevangenen door het gantſche Rijck / herwaerts gevoert / ende hier aen arbeyden ſouden. Severus ende Celeris waren opſienders van het werck ende de Fabrijcken; vernuftige en ſtoute Mannen om nae de konſt uyt te voeren 't geene de Natuere verboden hadde. Sy begoſten te graven door de naebuyrige Bergen / welcke als noch den in-druck behouden. Een geduyrigh gedenck-teecken van al te verwaende hopen / en uytſinnige verquiſtinge. d'Inwoonderen noemen 't heden Licola. Maer nu ſullen wy u geleyden tot de ruinen van Cuma / welcke geweeſt is d'alderoutſte Stadt van gantſch Italien: geſticht door de Griecken van Calchis / een Stadt van Eubea; de welcke nae een wooninge omſiende / haer ſelven eerſt hebben neder-geſet in Enaria / een eylandt dichte by / ende zijn naderhant vertrocken na deſe plaets / doenmaels onbewoont. De Generalen Hippocles Cumeus ende Megaſthenes van Calchis accordeerden onder malkanderen / dat d'eene die ſoude beſitten / ende d'ander / die noemen. Soo dat de Calchianen die hebben geſticht ende in poſſeſſie gehadt; maer hebben die Cuma ghenoemt. Andere ſeggen / dattet ſoo ghenoemt wierdt van de baren der Zee; ofte van Kuſte (want de naem het ſelvighe betekent) hebbende als dan haere langhe Voyagien ge-eyndicht: ofte veel eer van een bevruchte Vrouwe / die ſy daer vonden ſlapende; 't welck ſy aen-naemen als een teecken van toe komende gheluck: door het ghevalgh beveſtight. Want door lanckheydt van tijdt hebbenſe verſcheyden Colonien wegh gheſonden. d' Oprechters en Heeren van Puteoli / Paleopolis ende Napels waren ſouvereyne Heeren van het nabuyrige Campania; regeerende haer bloeyende Republijck met een wijſeen eerlijc-

ke

ke Pythagorische discipline. Herwaerts heeft Virgilius sijnen Eneas gebracht/ de welcke eyndtlijck aen de Euboische stranden van Cuma aen quam: waer uyt blijckt datse 'er voor de Trojaensche oorlogen geweest is / soo men sijn ghetuygenisse mach geloof geven. Al eer de Koningen uyt Romen verdreven waren / wiert het van Tyrannen geregeert (soo genoemt / niet om haer wreetheyt en verdruckinge / gelijckse heden genoemt worden / maer om hare absolute macht) waer van Aristodemus de vermaertste ende in 't eynde d'onvermaertste geweest is. Naderhandt wierdense van de Campianen verdruckt: maer de Romeynen hebben eyndlijck haer ende haere verdruckers t'onder gebracht. Ende gelijck de reste van Campania volckrijck wiert ende seer bemint om de Romeynsche weelde en overdaedt; soo is 't dat Cuma beyde in Volck en aensien af genomen heeft: ende geworden is een schuyl-plaets voor slechte en geringe personen.

Sy oversiet de Tyrrhenische Zee / zijnde gemonteert op een niet licht te genaecken Promontorium / wiens greinsen van d'onstuymige baren geslagen zijn: onlanghs met stercke Wallen beset ende met Bolwercken soo versterckt / in voegen dat Totila en Teja twee Koningen der Gotthen hare schatten daer hebben vertrout. Doch nu woest gelaten zijnde / en isser niet anders te sien als een confusie van ruinen; stucken van Mueren/geschondene Tempelen/fondamenten van Schouwspelen en verwonderens weerdige Spelonken. Aen d' Oost zijde van de omdraeyende Heuvel isser een hol met een Marmore gevel (daer de nature een wegh toe gebaent heeft) gehouwen uyt de Steenrotzse / streckende onder de vervallene Mueragien / en van een wonderlijcke wijdte. Alhier hielt die vermaerde Sibylla haere residentie/ genoemt Cimmeria: na een nabuirige Stadt daer sy geboren was; ende Cumea / na dese plaetse daer sy propheteerde. Andere evenwel seggen dattet Erythrea was; dewelcke herwaerts verhuysende Cumea genoemt wier/: dewelcke voor en na den Trojaenschen Oorlogh floreerde / met wien Eneas tte rade gingh. Men seght dat dese Sibyllen (want daer waren 'er vele / en soo wierdense alle genoemt) datse niet en wisten watse seyden / noch 't gene sy seyden niet en onthielden: hare Orakelen in rouwe en ongehaefde rijmen op een donckere en dubbelsinnige maniere voor-dragende; diese als uytsinnige uytteden / soo wanneer den Geest haer over quam.

Sulcke onrustige alteratien zijn buyten twijffel uyt een Duyvelsche b esetenheyt voort gekomen. Doch gewisselijck een vreedsaem en sachtmoediger Geest heeft haer die Hemelsche Prophecyen aengaende onsen Heylant / in geblasen/ van wien (is 't dat wy die 8 Boecken onder haer naem nu uyt gegaen/ willen geloof geven) sy volkomentlijcker en duydelijcker spreecken dan vele Heylige Propheten. Want daer den Propheet Jesaias seght / Siet een Maget sal ontfangen ende eenen Sone baren so is 't dat een van dese segt/Uyt 't lichaem van Maria is een nieuw Licht op gegaen. Beyde hem en de plaetse sijnder geboorte noemende / nevens als een Historie van sijn leven/doot/en sijne verrijsenisse/waer uyt men niet onrecht oordeelt/dat in dese Boecken na de uytkomste der sake vele dingen zijn tusschen gevoegt (op sommige van de Outvaders sulcks vermoedende) te meer also de Historie/hoewel van verscheydene personen en verscheydene eeuwen geschreven / ordentelijck wor t verhaelt/ so dat het geheele twijffelachticht / na dien ten deele vervalscht/ ofte het waerachtige van het onwaerachtige niet onderscheyden zijnde; so moeten wy veel eer die geloven die de getuygenisse des tijts tot haer verseeckeringh hebben.

Maria de Virginis alvo Exorta est nova Lux & Sibyl. Orac. L.S.

In 't midden van dit wijde Grotto zijn 'er 3 Cisternen in de vloer uytgehouwen; daer in men seght datse haer selven wiesch / en naderhant met een langh kleet om-

hangen

haugen/heeftse haer in het binnenste des hols begeven: alwaer sy op eenen Throon op-gestegen zijnde / hare Orackelen verbrant heeft: Dese is 't die de destructie van Troyen voorseyde / ende met eenen d'inventien van Homerus; dewelcke veel van hare rijmen tusschen sijne Gedichten in gevoeght heeft / ende die / soo men seght / de Romeynsche avontueren gesongen heeft. Maer ick en kan niet geloven dat dese die Sibylla geweest is (al ist datse laugh-levigh genoemt wort) dewelcke die negen Boecken van Tarquinius Superbus te koop brachte. Nochtans isse van Cuma geweest: want daer zijn verscheyden Sibyllen van dese plaets geweest / al te mael Priesters van Apollo (dewelcke hier van Maeghden alleen bedient wiert) in sijn niet verre van hier gelegene Tempel: maer datse veel eer die geweest is dien sy Amalthea noemden; schoon dat men meynt dat in hare Boecken oock de Prophecyen van de vorige begrepen waren / blijckende aen de selfde rijmen gevonden tot Erythrea. Een oude onbekende Vrouw eyschte voor die Boecken de waerdye van 300 Roosenobels. Den Coninck meynende datse slecht was/heeft haer de prijs geweygert ende met eenen belacht: daer op dat sy voort 3 daer van verbrande; weder keerende eyschte wederom soo veel voor de andere 6; doch Tarquinius heeft meer als te voren den spot met haer gedreven: daer op dat sy de andere 3 oock verbrande/ ende hielt noch aen met de selvige somme voor de overgeblevene te eysschen: den Coninck door dit haer aenhouden bewogen zijnde/(ende daer toe door de Waerseggers aengeraden) gaf haer voor de 3. de eerst ge-eyschte somme: daer op sy hem waerschouwde dat hy daer doch neerstigh sorge voor droege; en alsoo vertreckende / isse noyt na desen gesien geweest. Andere seggen dat dese Boecken by Tarquinium Priscum gebracht wierden/ ende dat sy in de 50 Olympias heeft geleeft. Dese wierden in een steene kist bewaert in Jupiters Tempel/ dicht aen het Capitolium gelegen: dese voornoemde Boecken hadden eerst 2/ daer na 10/ ende eyntlijck 15 Priesters (d'uytleggers van dien) in bewaringe: ende 't was een onpardonlijcke foute voor anderen die daer slechts in lasen.

Noyt hebbense yet gewichtigs by der hant genomen/ofte noyt is haer eenigh ellende over gekomen/daerse bevrijt van wilden zijn / of dese 15 Priesters hebben met die Boeken der Sibyllen te rade gegaen/als tot een Orakel en tegenwoordige remedie tegen alle onheyl. Maer dese die Tarquinius kochte/ wierden met het Capitolium verbrant in het 137 Olympias/toen C. Norbanus en P. Scepio Borgermeesters waren. Wanneer nu het Copitolium door Sylla den Dictator ende Jupiters Tempel door Q. Catullus herstelt waren/ so heeft den Raet Ambassadeurs gesonden na Erythrea ende andere Steden van Italien/ Grieckenlant en Asia/om de rijmen der Sibyllen te versamelen / maer insonderheyt die van Erythrea; sy keerden weder met 1000 rijmen/dog die kreupel en onvolmaekt ware: de 15 hadden commissie om dese te reformeren en op te vullen/na haer wijsheyt en verstant. En hoewelse verscheyden Sibyllen toe behoorden/nochtans wierdense Cumeen genoemt. Tyberius Cesar heeft een tweede navorsching door de Werelt gedaen/ende die wederom doen refineren. Dese zijn te Romen tot Honorius en Theodosius Junior haer tijt toe gebleven; ende doen wierdense door den verrader Stilico verbrant. Doch Ammianus Marcellinus verhaelt datse door den Apostaet Julianus verbrant wierdē.

Hoewel Cuma hoogh verheven zy op een Steenrotzse / nochtans staetse maer leegh ten opsichte van de steyle Bergen / welcke aen de Noorder kant als een Wal die omcingelen / zijnde slechts door een kleyne Valley van malkanderen gescheyden. Door dese heeft de nature een passagie gemaeckt: door konst gehecht aen een fraeye boogh/ van de Boeren genoemt Arco Felice: Daer op eertijts gestaen heeft

dien vermaerden Tempel van Apollo/daer Virgilius van gedenckt. Doch sommige seggen datse beneden gestaen heeft. Het Beelt van Apollo in desen Tempel op-gerecht / heeft 40 dagen achter malkander/ so men seght/ geweent/toen de Romeynen tegen de Archaiers oorlooghden / Aristonicus te hulpe komende / welcke gevallen was in de possessien van Attalus/(sijn Broeders bastaert) de welcke stervende/sijn Koninckrijck aen het Volck van Romen over gaf; waer over de Waerseggers geaktereert zijnde/hielden sy 't raetsaem het Beelt in de Zee te werpen.

Doch die van Cumea hebben dit af-geraden; allegerende datter sulcks oock in de Oorlogen tegen Antiochus en naderhant tegen Persius gedaen hadde; welcke beyde geluckelyck voor Romen uyt vielen: waer over giften en geschencken derwaerts van den Raet af geveerdicht wierden. So dat de Waerseggers hare opinien veranderden; en verklaerden dat het weenen van Apollo de Romeynen geluck beduyde / om dat Cuma een Griecksche Colonie was; en dat dese tranen de Volckeren dieuse goetgunstigh waren / tot voor-boden van haer ruine streckte: en kort daer na hoordense dat Aristonicus gevangen genomen was.

Niet verre van hier is een groote Spelouncke ofte hol / van het Volck genoemt la Grotta di Pietro di Pace, 't welck/so sy seggen/van daer onder aerde na Avernus toe streckt. Een geloofweerdigh verhael mijns oordeels; want Strabo sulcks getuyght / en dattet van Coccius uytgegraven was / andere seggen van de Cimmerianen; hier door gingh Sibylla na den Avernus om aen de Helsche Goden offerhande te doen. Hier uyt mach men die schijnende wederstrijdigheyt over een brengen / als dat sy de plaetse haerder wooninge beyde Avernus en Cuma aen wijsen. Doch dese passagie is nu toe gedempt / om de selvige reden als de vorige / welcke van daer na Baie / als te voren van ons gedacht is. Het pleyn tusschen dese Bergen en de Stadt is vol ruinen gelegen: daer de Fondamenten van Tempelen / Theatren/&c. te sien zijn/ daer onder buyten twijffel veel rare en wonderlijcke Antiquiteyten begraven liggen; gelijck naderhant gebleken is aen de proeve gedaen by Alphonsus Pimentellus den Vice-Roy/ in't Jaer 1606/ de welcke begerigh zijnde om eenige oude Beelden na Spangien te senden; en vernomen hebbende dat de Huysluyden hier omtrent vele stucken van armen en beenen om ploeghden; consent kreegh van Octavius den Cardinael van Aquaviva en Aerts-Bisschop van Napels / (onder wiens Kercke dit lant sorteert) om nader ondersoeck te doen. De aerde nu maer wat boven wegh gedaen hebbende / so geluckte het dat haer een geheele Tempel voor quam / hoewel wat verplettert: de muren en vloer van gladde Marmorsteen / rontom beset met groote Corintische gedraeyde Pilaren / en ander konstich werck / mitsgaders etlycke ontramponeerde konstige Beelden: so wel van Griecken als Latijnen bearbeyt. Daer hebbense oock gevonden het Beelt van Neptunus / sijn baert blaeuw van coleur: van Saturnus ofte Priapus (want hy hielt in sijn hant de hecht van een Seyn:) van Vesta met haer hayr ront gevlecht: van den naeckten Castor / hebbende een hoet op sijn hooft: van Apollo / met sijn langh ros hayr/ aen wiens voeten een Swaen stont: van Hercules met een knotsje/ gekroont met een krans: van Esculapius / ofte misschien van Romulus: van het Colossus van Augustus Cesar seer aerdich gemaeck: van de naeckte Venus/en haer over groote schoonheyt: 2 Beelden in Borgermeesters habijt: van Pallas / het werck van een wonderlijcke Werck-meester: van het gewapende Beelt eens Keysers / met een Sphinx uyt gehouwen op sijn borst: van het beelt eens jongelinghs om het hooft gebonden met een H. hayrsnoer / gekleet alleen in een hemt / om sijn lijf ghegort met een gheschilderde gordel. Andere Beelden zijnder oock gheweest

in Vrouwen habijt. 't Schijnt dat dese plaets door Agrippa gesticht is geweest/ en Augustus toe geëygent / uyt dese daer gevondene Characteren :

LARES AUGUS.

AGRIPPA.

Sommige meynen dat het een Palleys geweest is : maer 't zy soo als 't wil/'t is een getuygenisse van een wonderlijck gebouw.

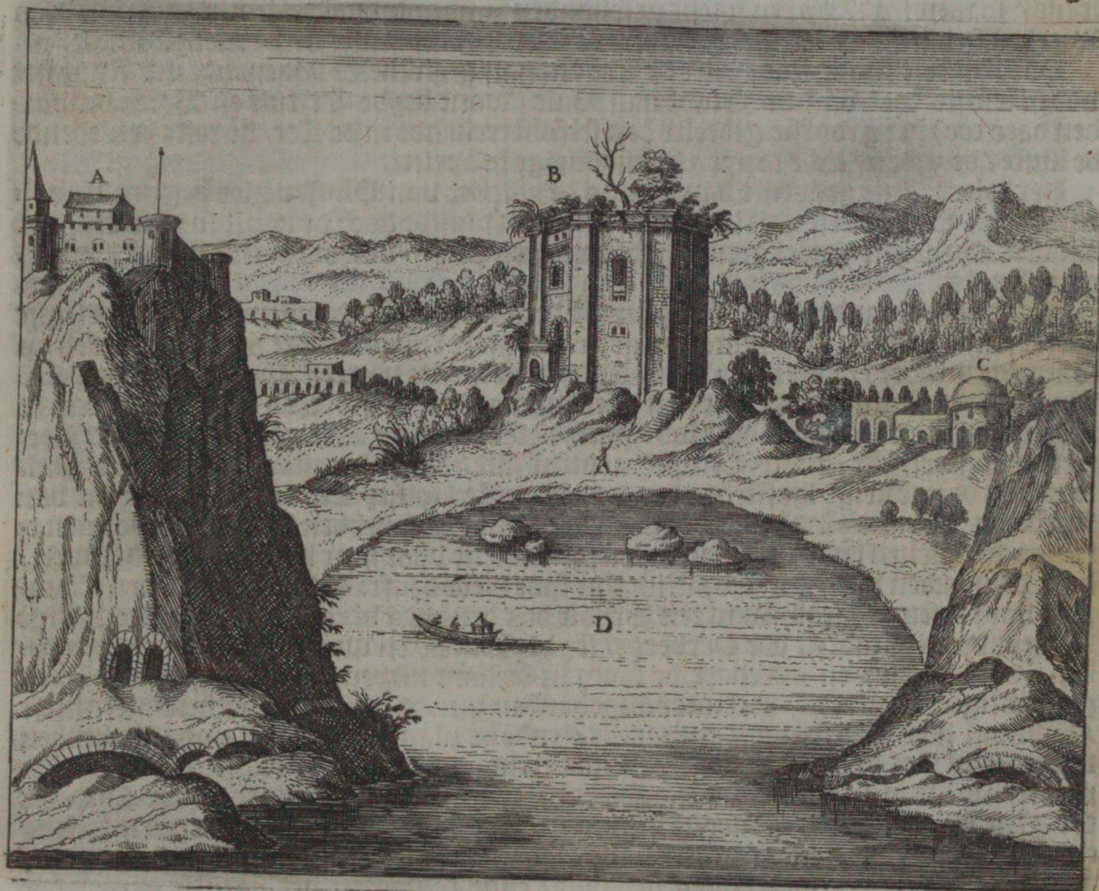
Een stuck weeghs van Cuma/ende na het Promontorium toe van Misenus/is gelegen het Meer Colusius / van stinckende wateren wel voorsien ; nochtans bequaem tot bereydinge van het Vlas / voor desen genoemt Acharusia en Acheron / 't welck so veel beteyckent als van droefheyt. Desen Acheron en Avernus vermengen haer/so men seght/onder malkanderen/door onderaerdsche passagien. Servius schrijft / dat Avernus uyt Acherusia spruyt. De Heydenen wilden daer niet van proeven/om dat sy(ten aensien van hare hitte)meynde datse uyt den Helschen Phlegeton voort quam. De Poëten fabuleren dat Hercules alhier uyt der Hellen op varende de Manekops-krans die hy droegh van sijn hooft nam/ende die op de Zeebancken neder settede / tot een gedachtenisse van sijn wederkomste: van die tijt af zijn de Mane-koppen ofte slaep-bollen die hier omtrent wassen/ swart geweest.

Niet verre van hier heeft sich voor onse oogen vertoont de Hof-stede van Servilius Vatia met hare ruinen: de welcke Borgermeester was neffens Appius Claudius 674 Jaren na dat de Stadt gebouwt was.

Hy heeft de Zee-rovers in Sicilia onder sijn gewelt gebracht/ ende daer over getriumpheert: hy nam in Coricus/ Olympus/ Phaselides / Isaurus ; behoudende de naem van de laetste ; eyntlijck van alle publijcke bedieningen sich ontslaende / heeft hy sich alhier neder geslagen. Wat sijn Huys eygentlijck aen gaet / daer en kan ick niet seeckers van schrijven : sy is my slechts van buyten aen bekent / ende soo alsse sich aen den voor-by-gaenden passagier vertoont. Twee hollen ofte Speloncken zijnder seer konstigh gemaeckt/beyde na de konst gemaekt/ende beyde even wijt: het eene wort noyt van de Sonne beschenen ; en het ander behout de Sonne tot datse onder gaet. Daer loopt een Beecxken na de konst afgescheyden / door een velt met Wege-bladeren/ verslonden van de Zee en Acherusia ; bequaem om Visch te voeden/hoe welse dagelijcks gevangen wort. Als de Zee stil is/so verschoonense: maer vangense als de Zee onstuymigh is. Het voornaemste gerief van dese plaetse is / datse Baie heeft voor-by de Wallen : het vermaeck van dien genietende/ende de moeyelijckheden ontberende. Dit kan ick haer ter eere nae geven/ dat het gantsche Jaer door daer wel te woonen is. Want sy leyt open voor de Weste winden / ende ontfanghtse so als datse die Baie onthout. Niet onbedacht is derhalven Vatia geweest in het verkiesen van dese plaets/ alwaer hy nu out geworden zijnde/sijn ledige dagen mochte besteden. Maer de plaets en doet niet veel tot de stilligheyt : 't is het gemoet dat alles voor goet keurt.

Nu resteert het dat wy sprecken van Tritole / Baie / Baulis / ende het Promonto rium van Misenus / neffens hare pale ; Daer wy mede sullen voort varen in ordre soo als sy leggen : ende niet soo alsse nu en dan van ons gesien zijn. En om te beginnen aen het Nord-West eynde van de Zuyd-West zijde van de Baey van Putzolo : dicht aen de plaets daer wy onse Boot lieten toen wy na Avernus toe gingen / maeckt het kromme lant een kleyne Baey; ende een wijl daer na rijst recht op/ op wiens top/ende na Avernus toe/men seght dat de Hof-steden van Marius/

Pompejus en Cesar gestaen hebben. Gedenckt wat gewesten / wat plaetsen / wat gebouwen sy hebben op-gerecht / ende ghy sult mercken dat het veel eer Fortressen als Palleysen geweest zijn / seyt Seneca / maer Pompejus Hof-stede heeft hier alleen gestaen. Dese plaets en heeft niet dat noterens weerdigh is (want de tydt heeft de ruinen van hare Historie berooft) als eenige natte en drooge Bad-stoven; dese laetste in een Spelonche aen de voet van een Steen-rotzse / nu niet bewaert; voor desen genoemt de Badt-stoven van Diana. Wy klommen eenige

A *Het Casteel gesticht door Carel de V.* C *De ruinen van Venus Tempel.*
B *De ruinen van Dianaes Tempel.* D *De Bay van Baiæ.*

hooge trappen op / aen de buyten zijde van de Steenrotzse / ende uyt de Steenrotzse gehouwen: daer sekere Kamers zijn getimmert tot gerief van de Patienten: den ingangh tot dese Bad-stoof is door een lange enge passagie in de Steenrotzse uytgehouwen / daer wy genootsaeckt waren ruggewaerts ofte al buckende in te gaen wegen de damp; en so krachtigh heet als dat wy van stonden aen in een sweet geraeckte. Dit Bad wiert voor desen Frictole genoemt / van het wrijven haerder lichaem; en nu door een verkeerde naem Tritule: ofte / so andere seggen / om dat 't de derden-daeghsche Koortse geneest. Daer zijnder die seggen dat het van outs Trifolus genoemt wiert/ende schrijven de Trifliniſche Wijn desen Bergh toe. Het ge-

geneest de Fransche pocken / en sinckingen des hoofts. Mannen en Vrouwen zijn sekere uren bestemt om daer in te gaen. Die hier een half uur sweten / zijn tot Venus geinclineert: in voegen dat S. Hieronymus de Weduwen en Maeghden waerschouwt datse die plaets doch schuwen. So wel boven als beneden wierden dese Badt-stoven verciert met Beelden (waer van sommige stucken in sommige van haer noch overigh zijn) welcke met haer by-gevoechde opschrift uytdruckten en te kennen gaven haer bysondere deugden. Dese Beelden van de Doctoren van Salerne / so men segt / op een nacht geschonden zijnde / tot nadeel der ingesetenen / soo wierden sy daer over ter Zee gestraft; in haer wederkomste verdroncken zijnde.

Voor by dese Badt-stoof daer de Zee een half gecirckelde Baey maeckt / stont het voornaemste deel van de Stadt van Baie (want beyde Tritule en Bauli behoorden daer toe) het grootste gedeelte des selfs streckende in de Zee / de reste bekledende de kuste / de zijden / ende toppen der naburige heuvelen.

Nullus in orbe locus Baijs Prolucæ amenu. Horat.

Het wiert Baie genoemt van Bajus de macker van Ulysses hier begraven / so sy schrijven; Een plaetse van de nature so begaeft / ende door de konst so verciert / als dat den Lyrischen Poëet getuyght datter geen plaets van vermaeck by haer te vergelijcken is.

Ick ben verwondert dat Josephus het een kleyne Stadt noemt: daer men seght dattet sich 5 Mijlen in lenghte uyt-gestreckt heeft: op sommige plaetsen 2 (doch op sommige minder) in breedte; vertonende de gedaente van een vinger: daer den Coningh Aristobulus met recht sich over verwondert heeft. Een bewijs wel van de heerlijckheyt en rijckdom der Romeynen / maer van haer al te groote overdaet: Verciert met heerlijcke groote Tempelen / menighten van Bannias / Keyserlijcke Palleysen en de naburige Hofsteden der voornaemste Romeynen / daerse haer in tijt van Vrede en Vacantie tot haer vermaeck begaven. Sy hebben de Zee gedwongen te rugge te wijcken en te verschaffen een fondament voor haer kostelijcke gebouwen / daer dien ouden knecht in Horatius sijn spot mede drijft: Den Egyptischen Canopus voor desen gedacht / was een Schole des deughts vergeleken by de wellustige vryheyt deses Stadts. De Herberge / seght Seneca / en woon-plaetse der ondeughden; daer weelde en overdaet de toom in de hant nemen / ende daer sy (als in een gepriviligeerde plaets) veel meer ongebonden zijn / &c. Een eenigen Winter heeft Hannibal hier krachteloos gemaeckt; ende de playsieren van Campania hebben uyt-gerecht dat de sneeu en de Alpes niet en konden doen: Victorieus in sijn Wapenen / nochtans van de ondeughden overwonnen / &c. Dunckt u dat Cato oyt tot Mica soude willen gewoont hebben / om de voor-by seylende Hoeren te tellen / ende om soo veelderhande fatsoenen van Boten te sien / met veelderley Coleuren afgemaelt; het Meer met Rosen bestroyt; ende te hooren het nachtse geraes der Sangeressen? &c. Soo wie een mannelijck herte in't lijf heeft / die niet eer door het geklanck der Trompetten / als door het geblact der verwijfde harmonye wacker soude worden? maer wy hebben langh genoegh tegens Baie gekampt / hoewel noyt genoegh tegen d'ondeughden. 't Is dan niet vreemt dat Venus alhier haren Tempel gehadt heeft / daer het Volck haer soo toe gedaen was / ende de plaetse selfs sulcken vyant van de kuysheyt. En voorwaer het schijnt na de getuygenisse van Horatius / dat dese Bad-stoven ten onrechten dien vermaerden naem bekleden: en schoon dat de Medicijns hier rontom in dese eeuwe / onkondig zijnde in de accidenten / en alsoo onwetende in de cure van dien / hare Patienten tot dese Badt-stoven heen sonden; nochtans heeft men noyt geweten dat yemant daer door genesen wiert. Ja sy streckten veel eer tot vermaeck en dertele geylheyt / dien ick om eerbaerheyts wille

ver-

verſwijge. Maer ſiet hier een treffelijck exempel ſo wel van d'onbeſtendigheyt des wercks/ als de Werck-meeſters. Baie komen in heerlijckheyt niet veel wijckende/ in ſchoonheyt gelijck / in geſontheyt des luchts haer overtreffende/ heeft nu nauwlijcks eenen ſteen die op den anderen leght / is door den Oorlogh verwoeſt / door het water verſlonden ; want het ſchijnt dat niet alleen de Lombarden en Saraceenen aen hare deſtructie handadigh zijn geweeſt / maer oock dat ſelfs de Zee daer toe zijn dienſt gepreſenteert heeft. De kuſte is t'eenemael met ſtruycken en myrtelen begroeyt/de verwulfſelen in geſtort/de Wallen van Slangen bewoont/en dat meer is/ de lucht voor deſen ſo geſont / is nu ongeſont en beſmet geworden. Etlijcke Speloncken zijn 'er langhs de vaſtigheden der Steenrotzſe ; vele wierden tot Vyvers gebruyckt/daer ſy de Zee/als 't haer geliefde/in en uyt lieten; daer ſy groot vermaeck in ſchepten: ſy wierden met exceſſive onkonſten gemaeckt/ en onderhouden.

Aen de voet des Berghs die na Tritule ſich keert/ ſtont het Palleys van Piſo : dien Nero dickmaels beſochte / ende daer hy / alle ſtaet en pomp of leggende / ſich plagh te baten / ende te Banquetteren. Hier hadden de verraders van Piſo geerne haer deſſeyn in 't werck geſtelt : doch hy en wilde niet conſenteren / dat ſijn Tafel met 's menſchen bloedt ſoude beſmet / en de gaſt-vrye Goden geterght ſouden worden. Hier van en is niet over gebleven als ſekere hollen en ingangen/gehouwen uyt de Steenrotzſe.

Nu op den hoogen Bergh tegen over Tritule / en bepaelt aen 't ander eynde des Baeys ſtaet een ſterck Kaſteel / op-gerecht door Philippus de tweede/ om d'onderliggende Zee / en de naburige plaetſen te beſchermen voor Dieven en Turckſche Zee-rovers ; bemant met t'ſeſtigh Soldaten : daer de Hof-ſtee van Julius Ceſar ſtont / gelijck uyt Tacitus te vernemen is.

Tuſſchen dit en Miſenus light Bauli / in 't eerſte genoemt Boaula / dat is een Oſſen-ſtal: van Gerions Oſſen/die Hercules herwaerts in Triumphe uyt Spangien voerde ; daer hy een Tempel hadde hem toe gewijt. Hier heeft Hortenſius den Orateur ſijn Hofſtee gehadt (welckers ruïnen nu onder aerde begraven / ende met water bedeckt zijn) die groot vermaeck ſchepte in ſijn Vijvers / en van Tullius Triton toe genaemt wiert ; want de Viſſchen daer in quamen by hem / alſe ſo geroepen wierden. Hy weende om de doodt van een Viſch Murena genoemt : en aen een ſekere vrient / die hem om twee Barbeelen (een ſoorte van Viſch ſo genoemt) badt / gaf hy tot antwoort dat hy hem liever twee Muyl-eſels voor ſijn Rosbaer wilde ſchencken. Dit is een vermaerde plaets wegen de Tragedie van Agrippina/ hier onthaelt van haer veynſende Soon/ende van hem tot Baie genoodight om de 5 daeghſche Hoogheyt van Minerva te vyeren: ondertuſſchen (belaſt zijnde in der nacht te komen om het deſſeyn te verbloemen) heeft Amicetus Capiteyn van de Vloot tot Miſenus / een ſekere Galey gepractiſeert / na de konſt onder in de boom los gemaeckt / daer ſy als by geval ſoude komen te verdrencken: doch ſy wantrouwigh / als ſulcke practijcken gewent zijnde ofte te voren daer eenige intelligentie van bekomen hebbende / liet haer in een ſtoel na Baie voeren: alwaer ſy door Neroos geconterfeyte Tractament van haer vreſe outſlagen / in een Galey (over een ſtille Zee / onder een Sterren-hemel / als een tegen-ſin hebbende om ſulcken vileynigheyt te verbloemen) wederom gekeert is / vergeſelſchapt zijnde ſlechts met 2 van haer gheſleept : Crepejus Gallus die niet verre van 't roer ſtont / ende Acronia haer Staedt-juffer die aen haer voeten lagh. Terwijl nu met groote vreughde het leetweſen haers Soons / en ſijn weder verkregene gunſte verhaelt wort / quam het woort aen den dagh ende het luyck / volgens haer beſpreck / inſtor=

instortende / heeft Gallus ter doodt toe verplettert : doch dese plaets over de Vrouwen wat stercker zijnde dan d'andere / zijn sy gesalveert ; ende het Schip bewaert van malkanderen te bersten / so datse genootsaeckt wierden de Galey aen de syde by Artyckelen te doen sincken ; Aceronia uyt roepende dat sy des Princesses Moeder was / wiert met stocken en riemen geslagen : om hals rakende door de listigheyt dien sy tot haerder behoudenisse gebruyckte. Agrippina stillekens aen landt swemmende / een quetsure slechts aen haer schouder ontfangen hebbende ; wiert in kleyne Barcken gesalveert / ende na haer Huys (welcke aen Lucanus grensde) geconvoyeert ; by haer selven nu overdenckende d'onverwachte eere haer aen gedaen / volgende op so een bittere haet ; het Fabrijck van de Galey so van malkanderen te vallen sonder van storm en onweer geslagen te worden / ofte aen eenige Steenrotzse te stoten; ende eyntlijck de doodt van Aceronia/ en de wonde diese ontfangen hadde na denckende ; so heeft sy 't raetsaem geacht dit verraet niet ongemerckt te laten door gaen: dieswegen heeft sy Agerinum af geveerdicht na haren Soon om te bootschappen het gevaer dat sy door der Goden genade / en sijn goede succes was ontkomen ; doch haer loosheyt hem bewust zijnde ; en vermoedende dat sy van stonden aen eenige wrake soude practiseren/ so heeft hy Anicetum de Capiteyn van de Vloot/ nevens den Hooftman over 100 Soldaten na haer toe gesonden / om haer voort aen een kant te helpen : dese met gewelt in huys brekende / ende haer op het Bedt betrappende / so heeft sy haer lichaem / so men seght / de scherpte van des Hooftmans sweert aengeboden / hem belastende dat hy dat lichaem soude doorsteken / 't welck sulcken Monster hadde ter werelt gebracht/ en heeft also/ na vele steecken/ den Geest gegeven. Nero / in wiens by-wesen sy op gesneden wiert (daer in sijn woeste aert niet min als in het dooden toonende) yeder plaetse haers Lichaems beschouwende / seyde tot de omstanders ; Ick en wiste niet dat ick so schoonen Moeder hadde. Dien nacht wiertse met een slechte uytvaert verbrant/ en so langh als Nero leefde niet begraven ; maer kort daer aen wiertse hier tot Bauli ter aerde gebracht van de knechten haerder Huysgenoten / ende in een slecht Graf geleyt / genoemt het Graf van Agrippina tot op den huydigen dage;daer zijn wy in gegaen:gelegen aen de kant van een verhevene gront / ten deele uyt de Steenrotzse gehouwen / en hebbende nu een moeyelijcken ingangh. Het verwulfsel en de kanten waren met Meerkatten en Grijp-vogels geschildert: maer seer besmeurt van de roock der fackelen en keersen / daerse mee in gingen om te kijcken.

Niet verre van daer siet het Lant Zee-waerts in/en daer wat hol zijnde/maecktse een Baey : voor desen een Haven voor de Romeynsche Vloot ; bevrijt van nootweer door Agrippaes vlijt en Cesars ordre/en genoemt de Haven van Agrippa:een ander Vloot hielden sy tot Ravenna / beyde haer bequamlijck dienende / om datse met d'een of d'ander / des noot zijnde/ sonder Lantwaerts in te gaen/ na eenigh gedeelte des Rijcks binnen Hercules Pilaren konden varen. Volusius Proculus was Admirael over dese Vloot ten tijde van Nero: en de natuer-schrijver Plinius onder de regeringe van Titus Vespasianus.Verscheyden steenen hier omtrent dragen de namen van steenen en van Bevel-hebbers ter Zee / met diergelijcke Antiquiteyten. Aen de mont hier van zijn noch seeckere verballene posten te sien. Het binnenste / nu een vuyl Meer / wort doorgaens de doode Zee genoemt.

Aen d'over zijde hier van/en streckende alderverst in de Zee/vertoont sich den rijsenden Berg Misenus: Eneas sijn Trompetter verdronck hier dichte by/uyt nijt/ so sy fabuleren/ van Triton. Te voren wiertse Acrius genoemt/om datse eensdeels uyt de nature/en anderdeels na de konst by na overal hol is.Dit Promontorium is

van

van alle andere de voornaemſte / wegen de ſoete lucht / de Stadt die hier eertijts geſtaen heeft/ de naburige Hof-ſteden/ de Vloot der Romeynen/ Antijckſe gedenck-tekenen/ Vijvers/ Grottoos/ Badt-ſtoven/ en andere wonderlijcke gebouwen: kijckende over al de Zee-kuſten tot 't Promontorium van Minerva toe: (indien men 't bochtactige ſtrant 54 Mijlen daer van daen daer onder meet) dit alles heeft ſich ten tijde van de Romeynſche Monarchye als een geheele Stadt vertoont / waer van nu/(Napels uytgenomen) weynigh te ſien is dat de furie des Vyers/des Waters/ ofte der aertbevingen ontkomen is. Hier heeft Cajus Marius een Hof-ſtee gehad neffens een Palleys / netter en koſtelijcker dan ſo een Soldaet betaemde. Naderhant heeftſe Cornelia / en daer na Lucullus bekomen : in welcke Tiberius Ceſar ſijn leven gelaten heeft (verraſt door een heftige ſieckte) op ſijn vertreck na Capre.

Het verwulfſel van Traconaria ('t welck betekent een doorgangh om water) is hier dichte by. Een gedeelte daer van (ſo ſommige oordeelen) van Nero gegraven/ ſtreckte tot Avernus toe / om al de heete wateren der Badt-ſtoven van Baie t'ontfangen ; boven overdeckt zijnde / ende aen alle kanten dicht beſloten. Doch dit ſoude veel eer ſchijnen gemaeckt te zijn om de regen die van het Promontorium neder daelde t'ontfangen / als blijckt aen de Water-conduyten. 't Is omtrent 20 voeten hoogh ; het neder gevallene dack verduyſtert beyde de lenghte en breedte van dien. De middel ſpatie is begrepen tuſſchen 2 muren/18 voeten breet en 200 langh : Aen yeder zijde van dien paſſeert men door 4 deuren in 4 wijde verwulfde kelders / de verwulfde daken zijn in't midden met mueren aen een gevoegt. De ruinen van de ſtad liggen hier beneden : waer onder d'overblijfſelen zijn van een Theatrum in forme van een Amphitheatrum. Deſe Theatren wierden Venus toe-geëygent / gelijck d'Amphitheatren Mars. Deſe Theatren hebben veel eer van ſien als horen haer naem ontfangen / van de daer vertoonde Maſqueraden/ Pagien/ en verſcheydene ſpectakelen. Marcus Valerius Maſſela/en Caſſius Longinius waren d'eerſte die beſtaen hebben een Theatrum ofte Tonneel op te rechten: ſchoon datſe etlijcke eeuwen te voren ſpellen hebben gepractiſeert. Doch tot hoe groote koſtelijckheyt ſy opgeklommen zijn van ſoo een geringen aenvangh / geeft genoegh te kennen dat Theatrum door Marcus Scaurus geſticht / overtreffende alle andere gebouwen hoedanigh datſe oock zijn. Het hadde drie ſtellagien d'eene boven d'ander / ſteunende op 360 marmore Pilaren / de onderſte ſtellagie was van Marmor / de middelſte voor aen van glas ; de bovenſte van aerdighe vergulde deelen. 3000 Metale Beelden ſtonden tuſſchen de Pilaren : en d' halve circkel was groot ghenoegh om 80000 perſoonen te houden. Het behanghſel/ de Schilderijen / en kledinghe accordeerde met de heerlijckheyt des gebouws : en dit alles door een privaet particulier perſoon uyt gherecht. De deelen eens Theatrums waren vier : het voorſte van de ſtellagie / de ſtellagie ſelfs daer ſy op ageerden / de plaets daer de Muſicanten ſpeelden / (alwaer oock de Poëten ende Orateuren oreerden) en de plaets daer de ſingers en danſſers ſaten : rontom dewelcke de Raets-heeren ſaten. d'Aenſchouwers ſaten boven malkanderen in de rondte yeder na ſijn qualiteyt. Het voorſte des Tonneels was ſo gemaeckt als dat het ſchielijck konde drayen : en nieuwe Taferelen in de plaetſen vertonen na dat den handel der materie vereyſchte. Doch hier in heeft d'inventie van Curio curieus geweeſt en de kroon geſpannen: wiens 2 groote Theatren van hout gemaeckt op 2 haken hongen / daer het gantſche gebouw op ruſtede ; des voormiddaghs ſaten ſy met haer ruggen tegen malkanderen aen / en daer op wierden ſpelen vertoont : des namiddaghs in een ommeſien om drayende / ſagenſe malkanderen vlack in 't aengeſicht :

Het coſtelijcke Tonneel van Marcus Scaurus.

ende tegens den avont beyde haecken aen een komende / hebbense van beyde een fraye Amphitheatrum gemackt ('t volck noyt van haer plaets wyckende) alwaer nae de vertoninge der Personagien de Schermers met het scherp haer hebben vertoont. Aldus droegh hy de Romeynen tusschen Hemel en Aerden rustende op 2 haken; een stoute vont / en also stout bestaen. Nero heeft selfs in sijn eygen Persoon in publijcke Theatren geageert/ hoewel hy sulcks de Comedianten heeft verboden in't begin sijns Rijcks/ gelijck voor sijn tijt Tiberius/ en naderhant Trajanus gedaen hebben.

Wat vorder gaende/sagen wy sekere Sout-putten: en noch wat vorder na Cuma toe/quamen wy by een Cisterne/met recht genoemt Piscina Mirabilis een wonderbaerlijcke Vyver. Hier ging men na toe door 2 deuren in hoecken tegen malkanderen over staende/(waer van d'eene nu toe gemetselt is)daer men by 40 stene trappen in neder daelt. Het verwulfsel is 500 voeten lang/en 220 breet: 't dack rust op 4 rijgen Pilaren / van 12 in een rijgh. Van buyten schijnt het als een rijsende heuvel/ de muren van binnen zijn van Ticchel-steenen / en beplaystert met een compositie/ gemaeckt/ so sy seggen/uyt fijn Terwen-meel/het wit van Eyeren/ en kleyn gestoten steen; dit is een substantie so hart als een Marmor-steen / daer het water niet door dringen kan. Het maecksel van dit verwulfsel schrijven sommige Lucullus toe/ter oorsake van sijn naburige Hof-stede: doch met meerder waerschijnlijckheyt machse Agrippa toe geschreven worden tot gerief van de Vloot/welke van de Reviere Sermus haer water haelde. Dese die Centum Camerelle genoemt worden (daer wy oock in gingen) van de menigte der verwulfde kelders daer sy water in bewaerden/ acht ick eer aen Lucullus te behoren: daer Varro/ Tacitus ende Plinius van gedencken.

Tusschen Misenus en Baie licht een lange pleyn/van sommige genoemt het Elizische Velt/maer doorgaens Mercato di Sabato, met ruinen omringht/voor desen een circkel genoemt; om datse met Paerden en Karossen rontom de Pilaren liepen die daer langhs in't midden stonden. Tarquinius Priscus heeft de eerste onder de Romeynen gesticht/tusschen de 2 heuvelen Palentinus en Aventinus/genoemt Maximus; vergroot en heerlijck verciert van Cesar Augustus/ Trajanus/ en Heliogabalus. Het begreep in de lenghte 275 treden: in de breedte 125 / aen het eene eynde vierkantigh / en aen 't ander ront; de ronte en kanten waren beset met een Beecken van 10 voeten breet en diep; buyten welcke de muren waren / daer op 3 Galleryen d'een boven d'ander stonden / en betimmert met sit-plaetsen als een Amphitheatrum: alwaer yeder na sijn beroep een plaets geassigneert wiert; groot genoeg voor 200 en 60000 Personen. Den ingang was door 12 Poorten; Aen 't vierkante eynde stonden de Ren-paerden onder sekere verwulfselen / te rugge gehouden van een Worstelaer en op-gehaelt op het bewesene teken. In't midden des Circkels stont een Hieroglyphische Obeliscus ofte een groote steene spitse naelde / door Augustus van Egypten uyt de Stadt der Sonne gebracht/ en daer door Senneserius opgerecht / zijnde 125 voeten en 9 duymen lang. Aen yeder sijde van dese stonden noch 3 kleyne / welcke naderhant vergult wierden. De grout plachtense met het poeyer van witte steen te bestroyen. Nero lietse bestroyen met een groen Mineræl gevonden in goude en metale Mijnen; Caligula met het selvige; doch met Vermilioen vermenght: Heliogabalus met het vijlsel van Gout en Silver / en 't was hem leet dat hy 't niet met Ambergrijs konde doen. Schoon de Circkelen Neptunus toe gewijt waren/nochtans hadde Sol ofte de Sonne hier een besonder eygendom aen/ niet alleen ten aensien van sijn Obeliscus / maer wegen de 12 spelen hem ter eere daer

daer vertoont/ bekent gemaeckt door de 12 Poorten/en miſſchien ken opſicht van de 12 tekenen in den zodiack; gelijck het 7 mael omlopen met hare Karoſſen om de Obeliſken een opſicht hadde op de 7 Planeten/ en dagen by haer genoemt. Dien Hieroglyphiſche Obeliſcus nu te Romen in het Lateraen/ ſtont in de ſelfde Circkel/ die van Conſtantius opgerecht was; door hem van Alexandria gevoert in een Galey van 300 riemen/ zijnde daer gelaten van Conſtantinus de Groote/ die 't ſelvige den Egyptiſchen Thebes ontnomen hadde (alwaer 't Remneſtes in een Tempel geſet hadde/ ter eere van de Sonne) met een opſet om die na Conſtantinopolen te voeren. Deſe plaetſen hebben ſy met de beelden haerder Goden/en met de buyt haerder vyanden verciert. Al eer den ren aen gingh/droegen ſy hare Afgoden om/in een ſolemnele omgangh/ klaer baen gemaeckt zijnde door den opper Officier/ lieten de Koetſiers op 't gegevene teken hare Paerden los/ in verſcheydene coleuren gekleet: die van hare factie waren droegen eenderley:in voegen 't groen en blaeuwe levry onder de regeringe van Juſtinianus ſo verbittert op malkanderen waren/ datter 40000 te Conſtantinop. in 't krackelen om hals raeckten.

Met een neuſdoeck wierde den overwinner beloont/ gelijck oock het uyt hangen van dien/een teken was van aenvangh: 't welck een gewoonte wiert toen Nero ſijn neuſdoeck uyt de veynſter liet hangen/ een lange tijt over Tafel ſittende/ en aen gepoortzijnde van het volck om hem te haeſten: alſo hy dickmaels ſelfs ſpeelde. Soo hadden deſe ſpeelen de voornaemſte Romeynen betovert/ als dat verſcheydene haer Patrimonium daer in vereerden.

Van het Weſt eynde deſes Circkels/gingen wy wat na beneden onder ſekere ruinen/daer verſcheydene Tomben noch te ſien zijn in oude uyt-geholde muren/daer de aſſchen der Romeynen in begrepen waren. Verlatende 't verlatene of deſolate Promontorium dat niet anders als verwoeſtinge voor oogen ſtelt/begaven wy ons na onſe Boot/ en kruyſden de Baey na de kuſte van Putzolo toe/ na een plaetſe daer 't ſant ſoo heet is (niet te min datſe van yeder bare beſpoelt wiert) dat wy by na onſe handen hadden verbrant/hoewel wyſe 'er ſchielijck uyt ruckten. Van hier roeyden wy na Neſis/ een kleyn Eylant/ en niet verre van 't ſpits van Pauſilype/ welcke eertijts verciert wiert een Nymph-Goddin geweeſt te zijn/en bemint van den Bergh; en Pontanus beſchrijvende de Nymph-Goddin/geeſt de conditie der plaetſe te kennen; 't begrijpt niet meer als anderhalf Mijl in de ronte. Den Hertogh van Amalphus beſit die nu/ en is met ſijn Huys vereert; voor deſen met 't Huys van Lucullus. De plaets is nu veel luchtiger/ door dien de Boſſchagien afgehouwen zijn.

Het heeft een ronde Caſteel in 't midden over die Kuſten heen ſiende/ neffens een kleyne Haven wendende na 't Zuyden; ſtreckende tot een veylige reede tuſſchen het ſelvige en den Bergh voor de Schepen.

Alſoo zijn wy langhs de zijde van Pauſilype gepaſſeert/ bekleet met der naturen alderkoſtelijckſte en cierlijckſte Tapijt: de dickmaels beſochte ſtrant geeft veelderley vermaeck/ neffens andere gebouwen/ die de merck-tekenen dragen van verſcheyden oude gebouwen. Onder anderen/ 't gene nu Copinus genoemt wort; zijnde een Grotto daer men by Artijckelen in neder daelt/van het Huys dat daer boven ſtont; eertijts Pollio Vibius toe-behoorende/ en aen Auguſtus Ceſar by Teſtamente beſprocken. Deſen wreeden en weelderigen Pollio hadde in deſe Grotto ſekere Viſſchen/ die hy daer in bewaerde/ geleert/ haer te generen met 's menſchen vlees; daer hy ſijn verdoemde Slaven in wierp. Het gebeurde nu op een tijt dat hy Auguſtum t'ſavonts te ... ten genodicht hadde/ een jongen een Cryſtallijne glas quam te breken/ en dat hy om dit ongeluck der Viſſchen aes ſoude moeten zijn; ſo ſmeeckte hy

Augustum dat dit vonnisse doch mochte herroepen worden / en dat hy so katijvigen door niet en mochte smaken. De Keyser belaste daer op dat men hem soude los laten / en met eenen alle de Crystallijne glasen die in het huys waren / ten voorschijn brengen; die hy dede breecken ende in den Vijver werpen. Aldus was den vrient Cesars te kastijden / en te recht heeft hy sijn Authoriteyt gepleeght. Wy en willen nu niet spreken van de wortelen der heuvelen van Lucullus alhier uyt geholt/waer over hy van den Stoischen Tubero den getabberden Xerxes genoemt wiert; maer wy sullen voort gaen na't huys van Jacobus Sannazarius/dien voortreflijcken Poëet / hem van den Coningh Frederick geschoncken / en genoemt Margellina: 't welck hy by sijn uyterste wille in een Klooster verandert heeft: hebbende aldaer een Tempel gesticht ter eere van des H. Magets geboorte. Ende hier ter plaetse is sijn Graf te sien van schoone witte Marmor / met sijn conterfeytsel na 't leven uyt gehouwen: uyt wiens mont de Byen schijnen als honingh te suygen. Aen d'eene kant is 't Beelt van Apollo / en aen d'ander/ van Minerva; hoewel genoemt met de namen van David en Judit. Soo liet hy sich selven oock noemen Acetius Sincerus Sannazarius. Dit en is niet verre van de wegh gelegen die door den Bergh passeert; alwaer wy onse Karos ontmoeteden/ ende keerden also te rugge in de Stadt.

Op mijn vertreck nu van Napels/ wiert my geraden/dat ick niet en soude avonturen over lant te reysen / alsoo het in de hontsdagen was / 't welck den vreemdelingh dickwils sijn doodt veroorsaeckt / insonderheyt na een sware regen: in voegen dat onlanghs van 29 Franschen maer 4 behouden te Florencen aen gekomen zijn. Soo dat ick met een Genevoiser accordeerde om my in sijn Felucca na Neptunus te voeren / doch te lange na mijn Companjon wachtende (zijnde een Engelsman tot Livorne woonende) stack de Schuyt van lant af / die wy genootsaeckt waren in een ander te achterhalen / cruyssende de mont van de Bay van Putzolo. Wiert de Zee schielijck onstuymigh/en wy buyten alle hope van behoudenisse: doch wy wierden van een Fransche Visscher gebergt / ende in sijn Bercke gevoert nae Prochita/ alwaer de andere Felucca ons was verwachtende.

Dit Eylant behelst slechs 7 Mijlen in de rondte/ 14 Mijlen van Napels/ 8 van Putzolo/ ende 2 van Inarime/waer van men seght datse afgeweken is/ en diesweghen soo genoemt. Het lecht in een leege vlackte: hoewel Virgilius haer de toenaem van hoogh geeft; dit is ten opsichte van wat het was toen 't eene Bergh was van Inarime: afgesondert/ soo de Poëten vercieren door Tipheus: Andere willen dat het soo genoemt zy nae de Nichte van Eneas / aldaer begraven. 't Is vruchtbaer van Granen en vruchten / overvloeyende van Conijnen/ Hasen / en Phesanten. d'Omringende Zeen zijn met Visschen wel voorsien / ende de kuste met soete Fonteynen.

By na ten Westen hier van grenst een kleyn Eylant / genoemt het Parck/ daerse voor desen plachten te jagen / doch nu in Bouwlant verandert: de Stadt siet nae het Promontorium van Misenus/ gelegen achter een Steenrotzse/ en hebbende een Casteel tot defensie. Langhs het Eylant staen hier en daer verscheyden Huysen. Johan de Prochita een vermaert Borger van Salerna/is eertijdts Heere geweest van dese plaets /, daer hy uyt gesproten is: Dese heeft Carel de heerschappye van Sicilia afhandigh gemaeckt/en is Autheur geweest van dat bloedige voor gedachte avont gesangh: hier toe aen-gepoort door dien Carel hem van Prochita berooft hadde: Ofte so andere seggen / om dat hy sijn Huysvrouw verkracht hadde.

Het onweer noch continuerende / zijn wy de navolgende dagh hier gebleven / en hebben also met gemack het naburige Enaria besichtight / anders genoemt Arime,

me en Inarime; een Eylant met de strant daer onder gereeckent (welcke verscheyden fraye Promontorien ten toon stelt) niet meer als 18 Mijlen in de rondte. In het midden des Eylants staet den hoogen bergh Epomeus/ op wiens top St. Nicolaes een Tempel heeft / te vriende hebbende een Fonteyn van soet water: daer men hier groot gebreck van heeft / also daer slechts 12 zijn in het gantsche Eylant: daer'er van heete en Medicinale Beken (behalven Badt-stoven) 25 zijn. Want het Aertrijck is vol van onder aertsche Oyeren / welcke voor dese steenen hebben uytgeworpen/ en meest van dese Bergen doen rijsen; en daerom heeft men verciert datse Typhous bedeckte; want wat betekent anders die naem Typhous / als versmoorde ofte onder gedruckte dwarl-winden / en geweldige inflammatien.

Hoewel dit Eylant niet genoemt en wiert Arime / ende Pithecusa (want beyde hebbense eenderley beteyckenisse) van de Mannen / welcke (so men hier verciert) die in Apen verandert zijn geworden: is 't nochtans niet om haer loose en beestachtige dispositien? en op heden zijnse niet veel beter: als noch behoudende ofte de woeste costuymen haerder voorsaten / ofte dat haer bloet van al te grooten yver op gedrooght is: zijnde tot injurien / gewelt / en doodtslagen genegen. Doch Plinius vermelt datse dien naem van Inarime bekomen heeft / van het maecken van aerde Potten / gelijck Enaria van de reede ofte Haven van Eneas Vloot. (Nu wortse Ischia genoemt) 't welck betekent Stercke; wegen de stercke des Stadts (sommige seggen / van d'uytdruckende gedaente van eener heupe) streckende na Prochita / gelegen op een rompelige Steen-rotzse / in vorige tijden van de Zee omringht/ hoewel nu aen de reste gehecht door een lange steenachtige passagie / 't welck (na de wint waeyt) aen alle kanten een Haven maeckt. De Steen-rotse is bykans 7 stadien ofte 875 treden in de rondte / verleenende slechts een steyle en moeyelijcken opgangh / die door 's menschen arbeyt gemaeckt is. De Stadt is met ysere Poorten versterckt / hebbende Italianen tot haer Guarnisoen. Den Marquis van Vasto is Gouverneur van de Stadt en het Casteel. Daer zijn acht Dorpen in het Eylandt. d' Inwoonderen zijn meest arm / nochtans is het Aertrijck in vele plaetsen niet karigh van vruchten voort te brenghen. Veel meer soude men van dit Eylant konnen segghen: maer nu begint my dese moeyte al te verdrieten.

's Daeghs daer aen de wint en weer ons dienende / seylden wy dicht onder Cuma: en kruysden een weynigh voor by de mont van Vulturnus: een Reviere die haren oorspronck heeft in der Samniten lant/ ende passerende voorby Capua (maer 3 Mijlen van de ruinen van het oude) ontlastse haer in de Zee: alwaer een Stadt (nu niet te sien) van die naem gestaen heeft. Tusschen dit en Cuma / maer een weynigh van de strant af / staen de ruinen van Linternum / veredelt door het Graf van Scipio Africanus; dewelcke bedroeft zijnde over d'ondanckbare beschuldingen der Romeynen/ die onbeleefde Stadt geabandoneert heeft: en herwaerts geweken zijnde/ sijne dagen alhier als een slecht persoon geëyndight heeft. Hier by is een Meer van dien naem/ en dichter aen lant een Casteel / heden genoemt Torre della Patria.

Een weynigh vorder gaende / toonde ons Sinnessa hare overblijfselen / so genoemt van de bochtige strant / maer by ouden tijden Sinope; en doenmaels een Grieckſche Colonie. Herwaerts begaf sich den Keyser Claudius/ op hope van sijn gesontheyt te bekomen door de getempertheyt des luchts / en kracht der wateren: maer ter contrarie heeft hy hier Padde-stoelen ontmoet die hem hebben vergeven. Aen dese Badt-stooven ontfingh Tigellinus / een beestachtighe Jongen ende een ontuchtigh oudt man / in grooten aensien by Nero om sijn ongebondenheyt en

wreethept/de bootschap van sijn doodt (doenmaels sich verlustigende met sijn Concubijnen) dien hy met een bleve en trage hant eyntlijck heeft bekomen. Men seght dat dese wateren der Vrouwen onvruchtbaerheyt/ en der Mannen uytsinnigheyt geneest; maer de Mannen komen hier veel eer hare sinnen door al te groote wellustigheyt te verliesen/ gelijck de Vrouwen dat gebreck door verbeurte van hare eerbaerheyt; sieckte zijnde een deckmantel van haer uyt lopen.

Niet verre op-waerts/ worden de wateren van de Reviere Liris smaeckeloos gemaeckt van de Zee: welcke van den Appennijn haren oorspronck haelt/ ende het Westen van Campania bepaelt/ een aenschouwer en Scheyts-man van veel bloedige Batalien/ ende dickmaels den Reysenaer verradende. Halicarnassus verhaelt dat dese Reviere haren kours staeckte (gelijck die van Vulturnus) ende te rugge liep na haer Fonteyn/ op die tijt als Aristodemus Tyran ofte Coningh was van Cuma. Daer staet een Casteel aen de mont van de Revier/ gesticht ten tijde van Paus Johan de achtste. Atheneus prijst seer de Sprinckhanen van dese Revier: welcke als Apicius/ (die ten tijde van Tiberius leefde/ een Man van groote middelen/ en t'eenemael tot weelde en overdaet genegen) gesmaeckt hadde/ so heeft hy sich tot Minturnum (een Stadt die wat op de stroom stont) neder geset/ op dat hy die tot alle tijden in grooter quantiteyt mochte nuttigen; en verstaen hebbende datter veel grooter op de Kusten van Africa gevangen wierden/ is hy daerom derwaerts nae toe geseylt om daer een proef van te hebben: doch het contrarie van dien gewaer wordende (want de Africaensche Visschers bewust zijnde van sijn komste/ terwijl hy noch aen boort was/ hadden hem de grootste gelanght) is hy sonder eens aen lant te gaen/ weder gekeert in Italien. Dit was die Apicius die geheele Boecken van de koockeragie geschreven heeft: wiens gulsighept onversadelijck geweest is.

Tusschen dese Revier en Tybur is Latium gelegen (van wien de Latijnen haer naem hebben) ten Noorden bepaelt met der Sabinen Lant: bekomende dien naem/ so de meeste Autheuren affirmeren/ van Saturnus/ dewelcke sich alhier voor den na-jagende Jupiter verberghde. Doch veel eer so genoemt om datter geen Lant in Italien so vlack ten toon light/ als dese doet tusschen de Zee en de Bergen.

Wy kruysden de Baey van Formie; op welekers gront nu een Casteel staet/ en een Stadt Mola genoemt: alwaer eerst Formie/ gesticht van Laconiers/ gestaen heeft; de recreatie en het vermaeck der Romeynen/ als blijckt aen vele notabele ruinen. Een weynigh hooger hadde Cicero sijn Hof-stede: vermoort zijnde van Herennius/ so als sijne knechten hem van daer na de Zee in een Rosbaer droegen: welcken Herennius/ hy voor desen/beschuldicht zijnde van de moort sijns Vaders/ vry gekent heeft. Niet verre van Mola is Cajeta gelegen/ als noch die oude naem behoudende: alwaer wy tegen den avont arriveerden.

Cajeta staet op het Westerse punt van de Baey van Mola/ en van de kromte des selfs/ so genoemt van de Laconiers/ die het selvige gesticht hebben: andere willen datse so genoemt wiert/ om dat de Vloot van Eneas alhier verbrant wiert van de Trojaensche Vrouwen/ welcke in hare langhdurige Voyagien verdriet kregen. Daer toe is maer een passagie te lande; de reste is van de Tyrrhenische Zee en de voornoemde Baey omcingelt; welcke grensende aen de Noord-kant/ binnen het Landt light als een groot Meer: de Westerse kuste is bykans met geduerighe gebouwen beset/ maer de Stadt en het Casteel light onder een hooghe Bergh/ welcke in de Zee uyt steeckt/ ende is oock besloten binnen de selfde Wal/ nochtans staet'er een gebouw op: gekroont met de Tombe van Lucius Munatius Plan-

Plancius: hoewel doorgaens en door onkonde genoemt het Caſteel van Orlando. Het gebouw is rout van fatſoen / en beſtaet van buyten uyt een vierkante ſteen / van binnen gevoert met witten Marmor; en door de deur ſlechts licht ſcheppende: In de kanten zijn 3 holligheden daer Beelden geſtaen hebben. Het Graf ofte de Tombe is boven met Spietſen en Harnaſſen verciert/en voor aen ſtaen deſe letteren.

L. Munatus. L. F. L. N. L. Pron: Plancius. Cos.
Cens. Imp: Iter. VII. VIR. Epulum. Triumph.
Ex. Cœtis ædem Saturni fecit de Manibus.
A Gros diviſit in Italia Beneventi.
In Gallia colonias deduxit.
Lugdunum & Rauricam.

Den Bergh en het Caſteel zijn met Spangiaerden beſet / die niet lichtelijck willen gedogen dat een vremde die ga beſien. So dra als men in het Kaſteel komt/wort u een Doodt-kiſt met ſwart overtrocken / ſtaende wat verheven/ voor oogen geſtelt / met dit onderſtaende Graf-ſchrift:

Franzia me dio La luche,
Eſparmam es fuerzo y ventura,
Roma me dio La muerte,
Gaeta La Sepoltura.

Behelſende het Lichaem van Carel van Bourbon / Generael over d'Armee van Carel de vijfde / en verſlagen in de verwoeſtinge van Romen. Wy ſullen u ſlechts verhalen het op-gerechte Tropheum van Senpronius Atracinus welcke buyten de Stadt ſtont; om verre geruckt om de gevel van een Tempel te timmeren: het Graf van Vitruvius / het welcke/ ſo die van Cajeta ſeggen/ Ciceroos geweeſt is: waer op Alphonſus ſich derwaerts na toe ſpoeyende het dooren-boſch ront om het Graf groeyende liet af kappen; doch doe hy aen't opſchrift merckte datſe den ander toe behoorde/ ſo ſeyde hy/ dat die van Cajeta Olye maer geen wijſheyt van Minerva hadden ontfangen. Vele ruinen zijn hier omtrent / welcke als noch de vorige eeuwen van al te groote ydelheyt en overdaet beſchuldigen: deſe / onder anderen / van het Palleys van Fauſtina (daer wy die volgende nacht logeerden) daer ſy ſoo een wellustigh leven in leyde: daer Julius Capitolinus van getuyght; vele meynen dat Commodus in on-echt geteelt is/ ter oorſake van Fauſtinaes comportement tot Cajeta: de welcke haer ſelven in kleynachtinge brachte door haer converſatie met Matroſen en Worſtelaers. Doe Marcus Antonius hier van verwittight zijnde / geraden wiert dat hy haer dooden ofte abandoneren ſoude; ſoo antwoorde hy: indien ick mijn Huyſvrouw caſſere / ſo moet ick haer/ haer Houwelijcks-goet wederom geven.

Des anderen daeghs ſtaecken wy weder in Zee / roeyende langhs een playſante Kuſte. Wy paſſeerden voor by't Meer van Fundi/welcke aen ginſen eynt een ſtadt van dien naem heeft / op-gerecht uyt de ruinen van 't oude; onlanghs eerſt gedemolieert door den Zee-rover Barbaroſſa. Dit is de Zee-pael van't Napelſche Rijck. Terracina/een Stadt behorende tot het Pauſdom/heeft ſich daer aen/aen ons geo-

penbaert: so genoemt van Trachina/ om datse op een steenachtigen Berch gegrontvest was: en Anxur/ van den Tempel alhier toe-geëygent aen Jupiter Anxurus/ dat is/ sonder baert. Eerst van de Sparten gestigt/ dewelcke de strenghept van Lycurgus Wetten ontvluchtende/ haer hier hebben geplant: naderhant is het een Colonie der Volschers/ en daer aen der Romeynen geworden. Dicht hier aen was Ufens/ en 3 mijlen beneden/ de Stadt Feronia/ so genoemt van een Goddinne die seer aengebeden wiert. Men verciert/ dat doen/ haer naburige Bosschagie by geval in brant rakende/ d' Inwoonderen besich waren met haer Beelt wegh te nemen/ het selvige schielijck bloeyde. Menichten van Menschen hebben hare Jaerlijckse hooghept by gewoont: daer de gene die van haer furie waren ingeblasen/ op heete kolen sonder schade wandelen.

En nu zijn wy gekomen tot het Circeische Promontorium: eertijts een Eylant: de Morassen/ die 't van het vaste Lant deylden/ doenmals noch niet op-gedrooght. Circes/ verdreven uyt Sarmatia (daerse Tyrannelijck na de doodt van haer vergeven man regeerde) heeft hier haer residentie gehouden. Circes en betekent niet anders als den omloop der Sonnen/ wiens heete en directe stralen alle gewas levendich maecken. Men seght datse tot Venus hanteringe inclineerde/ om dat hitte en vochtichept diergelijcke begeerten voort brengen; alsoo men verciert dat Sol haer by Persis/ de Dochter van Oceanus gewonnen heeft: en datse daerom een aenlockster tot onmatighept is/ waer door sy Ulysses sijn maets in Beesten veranderde; (want niet beter en zijn de vleesch-gesinde Menschen:) dien hy door haer te besprengen met Moly/ ('t welck matighept is) een kruyt naeuwlijcks by Menschen te vinden/ tot haer manlijcke proportie herstelt heeft. Den Bergh steygert om hoogh/ ende boven op d'Oost-zijde draeghtse de ruinen van een oude stadt/ voor desen Circe genoemt. Beneden de selvige staet de nieuwe/ genaemt St. Felice; en dichter aen strant een steen-hoop/ de geimagineerde Tombe van Elpenor; eenen/ en die de snootste van Ulysses maets: dewelcke/ hoewel herstelt van de gedaente eens Verckens/ sich wederom tot 't suppen begaf/ en in de dronckenschap sijn hals brekende/ hier van hem begraven wiert. Hier dichte by ontlast haer Amasenus in de Zee/ die haren oorspronck heeft van de niet verre gelegene bergen van Serinus: van geen slechte Faem om haer vermaerde Wijnen. De morassen van Pomtina grensen aen de Noord-zijde van dit Promontorium: ten westen heeftse een stille Baey: en tegen haer zuydelijcke vastichept stootse d'on-ophoudelijcke baren; welckers geruys d'inventie van dat fabulachtige gebriesch der Leeuwen veroorsaeckt heeft/ &c. Aen dese zijde zijn seeckere diepe kuylen/ daermen met Fregatten in roeyt: daer de Turckschen Zee-rovers over dagh haer niet selden verbergen. Den bergh is rontom met Wacht-torens beset. 2 Goddinnen malkanderen versoeyende wierden op dese plaetse geëert/ genoemt door een oude opschrift hier gevonden/ het Promontorium van Venus: en in de oude Stadt hadde Minerva haren Autaer. Tarquinius heeft hier een Romeynsche Colonie geplant; en op dese plaetse heeft Augustus Lepidum in eeuwige bannissement gedaen.

Van hier quamen wy tot Neptunus: daer sy my aen lant setteden/ ende in hare Voyagie voort voeren. Het lant tusschen dit en de Reviere Liris/ en is niet anders als een lege moras: behalven dat hier en daer etlijcke heuvelen boven uyt kijcken/ als te voren gedacht is: echter op verscheyden plaetsen de treffelijckste Wijn-rancken voort brengende die by Bomen op wassen; gelijck die van Cecubum/ Fundi/ en Setinus. Het wiert eerst door Cornelium Cethegum/ en daer na door Cesar uyt gedrooght; Het wiert in vorige tijden Pontina genoemt/ om dat men daer op ver-

scheyden

scheyden plaetsen over voer: ende nu Aufente Palude. Dit noemt Lucanus de natte wegh / meynende den Appiaenschen wegh / streckende van Romen langhs verscheyde bochten tot Brundusium toe; welcke sich vermengende met de Morassen tot Forum Appii / dicht by de heuvelen van Setinus / kruys-waerts gaet na Terracina en also voort varende na Formia / passeertse over Liris tot Minturne. Dit wiert also genoemt van Appius Claudius / de welcke het aen de kanten met vierkante steenen gebouwt heeft; daer hooger als in het midden tot gerief van de voeterende man: bevloert van binnen met key-steenen: en so breet dat 2 Carossen gemackelyck voor by malkanderen konnen ryden: Alle mijlen veer staet een kleyne Pilaer / en over al waren plaetsen geordineert om te gemackelijcker op het Paert te steygeren. Verciert aen alle kanten met Huysen en Graven / welcke nu hier en daer hare half verdronckene overblijffselen vertonen.

Neptunus besit de voet van dat oude Antium / so genoemt / om dat het de eerste Stadt was die op dese kuste stont; eertijts de voornaemste stoel der Volseten: doenmaels machtigh van Schepen / hoewel ontbloot van een Haven. In voegen dat toen de Romeynen haer die afhandigh moeckten / sy de Voor-stevens van hare Schepen vast maeckten in het Forum tot Romen (daer op genoemt Rostra) alwaer sy hare Oratien voor 't Volck deden. Het staet op een Steen-rotzse / en de voornaemste Romeynen gingen haer hier dickmaels vermeyen / en was so aensienlijck datse de heerlijckste gebouwen dorste tarten. Daer in hadde Fortuna haer vermaerde Tempel; de steylte der Steen-rotzse streckt de Stadt tot een natuerlijcke sterckte: boven dien verstreckt met 2 Casteelen; Zee-waerts in siende / en commanderende over de strant. De gebouwen zijn out; d'Inwoonderen geen van de beleefste: Het is het Pausdom onderworpen.

's Anderen daeghs 's morgens vertrock ick met mijn Leyts-man uyt de Stadt. Wy quamen in een groot Bosschagie / ten tijde des Heydendoms Jupiter toe gewijt; dien wy door gereden hebbende / eer de Sonne een uur op hadde geweest / zijn wy het hooge Lant op geklommen / waer van wy het volkomen gesicht van de groote onderliggende vlackte bequamen. Wy passeerden doenmaels door het vlacke Lant / rijck van Wijnen en Granen: die ons met veelderley voorwerpselen verlustighde / tot dat het gespletene Aertrijck door reflectie van een onmatige en ongesonde hitte / ons dwongh te verhuysen in een Herberge ongeveer 15 mijlen van Romen: daer wy in de koelte des avonts na toe reden: Hebbende alhier 4 dagen (soo lange als ick dersde) getoeft / op het vertrouwen en seggen van Mr. Nicolaes Fitz-Herbert / dewelcke my vergeselschapte in het besichtigen van alle d'Antiquiteyten en Heerlijckheden van die Stadt / nam ick mijn afscheyt van Siena / ende Florencen: Bolonien / ende Ferrara doorsien hebbende / gingh ick aen de Po t' Scheep / ende ben also weder tot Venetien gekomen.

EYNDE.

't AMSTERDAM,

Gedruckt by PAULUS WARNAER,
Boeck-drucker, woonende in 't Haentjen-hoeck-steegh.
ANNO 1665.

